

שבוע פרשת אמור

(21 - 27 April 13)

י"א - י"ז אייר ה'תשע"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוהר בה מאד ואסור לדבר ולחוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם: וַיְבָרֶכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶכָּה: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: וַיֵּשֶׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ

הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטַּפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וַעֲזַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יוֹלָהָ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטַטַּפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל גְּפִנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּהֱנָה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הִצַּאֲתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ בְּמוֹךְ מַצוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיְּבַנֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות ב"ל"ה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצֵי יְהוָה זֶרְעוּ דֹּר וְדֹר
יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הַזֶּן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בְּחֹשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׂרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יֵרָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בְּיְהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יֵרָא
עַד אֲשֶׁר־יֵרָאָה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קִרְנוֹ תִּרְוַם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יֵרָאָה | וְכַעַם שָׁנָיו יִחַרְק וְנֶמֶס תְּאֻנֹּת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְּזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־פְּלִגְזִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי בְּיְהוָה יֵלֶהֱנוּ הַמִּגְבִּיחַ לַשָּׁבֶת: ו הַמִּשְׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְצֵי: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
דָּל מְאֻשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַבַּיִת
אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמוד ב

1 אֲרַבְעַת אֲלָפִים אַמָּה, וְאֵילּוּ עַל גִּגַּה שֶׁל הַמַּעֲרָה יֵשׁ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת
2 אֲלָפִים אַמָּה, לְפִי שְׁכוּתֵי הַמַּעֲרָה מְשׁוּפָּעִים לְצַד הַגֵּג, לֹא נִמְצָא
3 מִחֻלָּה אֶת כּוֹלָה – וְכִי אֵינָךְ מוֹדֵה שְׂרָשָׁאֵי אוֹתוֹ אִדּוּם לִהְיוֹת מִהַלֵּךְ
4 אֶת כָּל שִׁיעוֹר גִּגַּה שֶׁל הַמַּעֲרָה, וְכִן רִשְׁאֵי לִהְיוֹת מִהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ –
5 מִחוּץ לַגֵּג הַמַּעֲרָה, אֲלָפִים אַמָּה לְכָל צֶדֶד.
6 פִּירוּשׁ, מַעֲרָה זוֹ שְׁנֵי פִתְחוֹת יֵשׁ לָהּ בְּשְׁנֵי קְצוֹתֶיהָ, אֶחָד לְמִזְרָח וְאֶחָד
7 לְמַעֲרָב, וְאִדּוּם הַקּוֹנָה שְׁבִיתָהּ בְּתוֹךְ הַמַּעֲרָה רִשְׁאֵי לִילֵךְ בְּשֶׁבֶת אֶת
8 חִלּוֹל הַמַּעֲרָה כּוֹלָה, וְכִן רִשְׁאֵי הוּא לִיצֵא בְּכָל אֶחָד מִן הַפִּתְחוֹת
9 שִׁירְצָה, וְלִילֵךְ הֵימָנוּ אֲלָפִים אַמָּה לְכָל רוּחַ. וּמֵאַחֵר וּרְחֹב גִּגַּה שֶׁל
10 מַעֲרָה זוֹ הוּא פְחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה, נִמְצָא שֶׁתְּחוּם אֲלָפִים
11 אַמָּה שִׁישׁ לוֹ מִן הַפֶּתַח הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַמַּעֲרָה לְצַד מַעֲרָב מוּבָלַע בְּתוֹךְ
12 תְּחוּם אֲלָפִים אַמָּה שִׁישׁ לוֹ מִן הַפֶּתַח הַמַּעֲרָבִי לְצַד מִזְרָח (וְרֵאָה צִיּוֹר),
13 וּלְפִיכָךְ רִשְׁאֵי הוּא לִילֵךְ אֶת כָּל גִּגַּה שֶׁל הַמַּעֲרָה כֹּאחֵד. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ
14 מִכָּאֵן שֶׁתְּחוּמוֹן הַמּוּבָלָעִים אֵלּוּ בִּאלּוֹ נִידוּנִים כִּתְּחוּם אֶחָד.
15 מִתַּרְצֵת הַגִּמְרָא: אִמָּר לִיָּה רַבָּה לֹא־בִי, וְלֹא שְׁנֵי לָךְ – וְכִי אֵין אֶתָּה

16 מחלק, בֵּין הֵיכָל – בֵּין אֹפֶן דְּשֶׁבֶת בְּאוֹיֵר מְחִיצוֹת מְבֹעֵד יוֹם, 17
17 לְהֵיכָל – לְבֵין אֹפֶן דְּלֹא שֶׁבֶת בְּאוֹיֵר מְחִיצוֹת מְבֹעֵד יוֹם. כְּלוּמָר, 18
18 אֲכֵן בְּמַעֲרָה מוֹדֵה אֵנִי לָךְ שְׂמֵאֲחֵר וְשְׁנֵי הַתְּחוּמוֹן מוּבָלָעִים זֶה בְּזֶה 19
19 הֵם נִידוּנִים כִּתְּחוּם אֶחָד, אֲךָ אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֵלֹא שֶׁם, שֶׁשֶּׁבֶת 20
20 הָאִדּוּם בְּאוֹיֵר מְחִיצוֹת הַמַּעֲרָה מְבֹעֵד יוֹם, וְקִנָּה שְׁבִיתָהּ בְּשְׁנֵי פִתְחוֹת 21
21 הַמַּעֲרָה יְחִידִי, אֲבָל בְּאֹפֶן שְׁבוֹ עוֹסֶקֶת הַמִּשְׁנָה, שְׂאִדּוּם יֵצֵא מִתְּחוּמוֹ 22
22 בְּרִשּׁוֹת חֲכָמִים, הִרִי לֹא שֶׁבֶת מִתְּחִילָה בְּאוֹיֵר מְחִיצוֹת הַתְּחוּם הַשְּׁנִי, 23
23 וּלְפִיכָךְ אֵין הוּא קוֹנָה שְׁנֵי תְּחוּמוֹת כֹּאחֵד, אֵלֹא מִשְׁעָה שְׁקִנָּה שְׁבִיתָהּ 24
24 בְּמִקּוֹם אַחֵר הַפְּסִיד אֶת שְׁבִיתָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין לוֹ אֵלֹא אֲלָפִים 25
25 אַמָּה מִמִּקּוֹם שְׁבוֹ הוּא עוֹמֵד, וְאֵף אִם תְּחוּם שְׁבִיתָתוֹ הַשְּׁנִי מוּבָלַע 26
26 בְּתְּחוּם שְׁבִיתָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לָשׁוּב לְבֵיתוֹ. 27
27 אֲבִי שֶׁב וּמִקְשָׁה עַל שִׁיטַּת רַבָּה: וְהֵיכָל דְּלֹא שֶׁבֶת לֹא – 28
28 וּבְמִקּוֹם שֶׁלֹּא שֶׁבֶת אִדּוּם מִתְּחִילָה בְּאוֹיֵר הַמְּחִיצוֹת הַשְּׁנִי, 29
29 סוֹבֵר אֶתָּה שְׂאֵין הַבְּלַעַת תְּחוּמוֹן מוֹעִילָה לְדוֹן אוֹתָם כִּתְּחוּם 30
30 אֶחָד,

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת יומא	קמט
ב) מזמורי תהלים קיב, קיג	ג	כא) מסכת עירובין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה שיר המעלות לדוד		מדף מד עד דף נ	קנ
ל"ג בעומר ה'תשכ"ב	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת ל"ג בעומר – בעת ה"פאראד" – ה'תשמ"ג	טו	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ה) לקוטי שיחות – פרשת אמור		אדמו"ר הזקן	קפא
(בלה"ק) כרך יב	כב	כג) שולחן ערוך הלכות שבת	
ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה		אדמו"ר הזקן	קפא
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כו	כד) תורה אור	
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		אדמו"ר הזקן	קפב
ז"ל שניאורסאהן חוברת כה, תרגום מאידש	כח	כה) שערי אורה	
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור	כט	אדמו"ר האמצעי	קפג
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת אמור	לא	כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור	נד	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קפד
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כז) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע פרשת אמור	נה	אדמו"ר מוהר"ש	קפה
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור	סה	כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סז	אדמו"ר מוהרש"ב	קפה
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		כט) ספר המאמרים ה'תש"ט	
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור	ע	אדמו"ר מוהר"צ	קפו
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור	קג	ל) לקוטי דיבורים	
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור	קיא	אדמו"ר מוהר"צ	קפז
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		לא) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	
מדף כו עד דף לב	קיב	אדמו"ר מוהר"צ	קפט
יח) נביאים וכתובים		לב) אגרות קודש	
מלכים א פרק יב, תהלים פרק עח	קמ	אדמו"ר מוהר"צ	קפט
יט) משניות – מסכת בבא מציעא		לג) ביאורים בפרקי אבות פרק ד	קצ
ביאור קהתי	קמב	לד) חומש לקריאה בציבור	קצא
		לה) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור	קצח
		לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בספר תהלים (והקשר המיוחד של פסוק זה לל"ג בעומר יבואר להלן):
 2 שיר המעלות לְדָוִד הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נָעִים שָׁבַת אַחִים גַּם
 3 יָחִיד¹, וּמִדִּיק שׁוֹאֵל כִּ"ק מו"ח אֲדָמוֹר² הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּמֶאֱמָרוֹ
 4 מאמר חסידות שלו דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה², הִפּוֹתַח בִּפְסוֹק זֶה שֶׁנֶּאֱמַר עַל
 5 יְדוּ בְיוֹם ל"ג בְּעוֹמֵר תִּרְצ"ב,
 6 בַּעַת קִישׁוּרֵי הַתְּנָאִים שֶׁל בְּתו
 7 הַרְבֵּנִית וְכו' מֵרַת שִׁינָא עִם
 8 בַּעֲלָה הָרֵב הַחֲסִיד וְכו' ר' מִנַּחֵם
 9 מֵעֵנְדֵל הַכֶּהֱן הָאֶרְעֵנְשִׁיין הִי"ד³
 10 (הַעֲרָה 2 כֹּאן), הִרְי הַפִּירוּשׁ
 11 הַפְּשׁוּט שֶׁל הַבִּיטוּי שָׁבַת
 12 אַחִים הוּא שִׁישׁוּשִׁים
 13 הָאֲחִים יָחִיד בְּאַחֲרָה
 14 וּבְאַחֲרָה שֶׁהִי מְדוּבָר בְּאֲחִים,
 15 וּמָה מוֹסִיף הַפְּסוֹק בְּאֲמָרוֹ
 16 'גַּם יָחִיד'.?
 17 (לִפִּי פְשׁוּטוֹ הַכְּתוּב אוֹמֵר תַּחֲלִיל
 18 מָה טוֹב וּמָה נָעִים, שְׁכָל בְּנֵי
 19 יִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ עַל אֲדַמְתָּם וְאַחֲרֵי
 20 כֵךְ מוֹסִיף שִׁישׁ מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת
 21 בְּכֵךְ שִׁישְׁבוּ יָחִיד, בְּמַלְכוּת אַחַת
 22 וְלֹא בִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת (רֹאה מִצְוֹת
 23 דּוּד) וְהַמֶּאֱמָר מִפְּרֹשׁ אֶת הַפְּסוֹק
 24 לִפִּי פְנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים)
 25 וּמִבְּאֵר, הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּמֶאֱמָר
 26 הַנּוֹכַח דְּאֲחִים הֵם הַנְּשֻׁמוֹת
 27 דְּדֹכֵר וְנוֹקְבָא שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה
 28 הַשְּׂעִיכִים זֶה לְזוֹ³ (חֲתָן וְכֻלָּה), כְּמוֹכָא בּוֹהֵר שְׂאִישׁ וְאִשָּׁה הַנִּישָׂאִים
 29 זֶה לְזוֹה, הִרִי הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁלֵּהֶם קִשְׁרוֹת זֶה בּוֹז עוֹד לִפְנֵי הַנִּישׁוּאִין וְשָׁבַת אַחִים
 30 הַבִּיטוּי הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַקִּירּוּב וְהַחֲנוּוּה שֶׁבִּפְסוֹק הוּא הַקִּירּוּב
 31 וְהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁלֵּהֶם שֶׁל חֲתָן וְכֻלָּה בְּקִישׁוּרֵי תְּנָאִים, הַשֵּׁלֵב שֶׁבּו
 32 הֵם מַחֲלִיטִים לְהִנְשֵׂא הַנְּקָרָא "קִישׁוּרֵי תְּנָאִים" עַל שֶׁם הַמִּנְהַג בְּקִהְלִיּוֹת רַבּוֹת
 33 לְכַתּוּב שֶׁטֶר "תְּנָאִים" עַל הַשִּׁידוּךְ וְזֶהוּ הַשֵּׁלֵב שֶׁל הַהַחֲלָטָה לְהַתְּקַשֵּׁר עַל
 34 מִנַּת לְהִנְשֵׂא הוּא הַכְּנָה לְהַנְשׁוּאִין, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה 'גַּם' יָחִיד,
 35 וְהַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם מִתְחַזֵּק וְנַעֲשֶׂה יוֹתֵר עֲמוּק וְיוֹתֵר פְּנִימִי כִּי בִשְׁלֵב הַנִּישׁוּאִין יֵשׁ
 36 בֵּין הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה נּוֹסֵף עַל הַתְּקַשְׁרוֹת, גַּם יָחִיד הַתַּחֲבָחוֹת פְּנִימִית.

בס"ד. ל"ג בעומר ה'תשכ"ב*

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נָעִים שָׁבַת אַחִים
 גַּם יָחִיד¹, וּמִדִּיק כִּ"ק מו"ח אֲדָמוֹר² בְּמֶאֱמָרוֹ
 דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה², הִרְי שָׁבַת אַחִים הוּא שִׁישׁוּשִׁים יָחִיד
 בְּאַחֲרָה וּבְאַחֲרָה, וּמָה מוֹסִיף 'גַּם' יָחִיד. וּמִבְּאֵר, דְּאֲחִים
 הֵם הַנְּשֻׁמוֹת דְּדֹכֵר וְנוֹקְבָא הַשְּׂעִיכִים זֶה לְזוֹ³ (חֲתָן
 וְכֻלָּה), וְשָׁבַת אַחִים הוּא הַקִּירּוּב וְהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁלֵּהֶם
 בְּקִישׁוּרֵי תְּנָאִים, וְזֶהוּ הַכְּנָה לְהַנְשׁוּאִין, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה
 'גַּם' יָחִיד, נּוֹסֵף עַל הַתְּקַשְׁרוֹת, גַּם יָחִיד.

וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר, דְּאִיתָא בְּזִהְרָ⁴ שָׁבַת אַחִים גַּם יָחִיד,
 קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל, גַּם לְרַבּוֹת
 יִשְׂרָאֵל דְּלִתְתָּא. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהַשְּׂעִיכוֹת דְּהַפְּרֹשׁ שְׂאֲחִים
 הֵם חֲתָן וְכֻלָּה עִם מֶאֱמָר הַזֶּה דְּקָאִי עַל קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-
 הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל, הִיא, כִּי חֲתָן וְכֻלָּה שְׁלֹמֶטָה
 מְשֻׁתְּלָשְׁלִים מִחֲתָן וְכֻלָּה שְׁלֹמֶטָה⁵, הַקֶּב"ה וְכִנְסָת
 יִשְׂרָאֵל⁶, וְלִכְּן מִבִּיא בְּהַמְאָמֵר מָה שְׁכַתּוּב בְּזִהְרָ (שָׁבַת)
 אַחִים הֵם הַקֶּב"ה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל, כִּי זֶהוּ הַיִּסּוֹד
 לְהַפְּרֹשׁ שְׂאֲחִים הֵם חֲתָן וְכֻלָּה.

הַקֶּב"ה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל⁶, בְּהַתָּאם לְכָל שְׁכָל דְּבַר גְּשְׁמִי שְׂקִיִּים
 בְּעוֹלָם בָּא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִהֶמְקוֹר וְהַשְׁרֵשׁ הָרוּחָנִי שְׁלוֹ, וְלִמְרוֹת שְׁבִין גְּשְׁמִיּוֹת
 וְרוּחָנִיּוֹת יֵשׁ רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ וּפַעַר עֲצוּם, בְּמוֹבֵן מְסוּיִים יֵשׁ דְּמִיּוֹן בֵּין הַשְּׁנִיִּים,
 וּבְעִנְיָנֵנוּ — יֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת בֵּין עֲנִיִן הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְהַקִּירּוּב בֵּין
 הַקְּדוּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל לְעִנְיִן הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְהַקִּירּוּב בִּשְׁדוּכִי
 וּבִנְשׁוּאֵי אִישׁ וְאִשָּׁה (שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מִזֶּה) וְלִכְּן מִבִּיא בְּהַמְאָמֵר מָה
 שְׁכַתּוּב בְּזִהְרָ (שָׁבַת) אַחִים הֵם הַקֶּב"ה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל,
 כִּי זֶהוּ הַיִּסּוֹד לְהַפְּרֹשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּמֶאֱמָר שְׂאֲחִים הֵם חֲתָן
 וְכֻלָּה.

ביאור בדרך אפשר

37 וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר, דְּאִיתָא מוֹבָא בְּזִהְרָ⁴ שֶׁבִּפְסוֹק שָׁבַת אַחִים
 38 גַּם יָחִיד, מִתִּיחַס אֶל קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל, וְהַכְּתוּב
 39 מְדַבֵּר עַל הַקֶּשֶׁר וְהַקִּירּוּב בֵּין הַקְּדוּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהֵם נִמְשְׁלוּ
 40 לְרַעֲיִיתוֹ, כְּכִיכּוֹל, וְנִקְרָאִים "כִּנְסָת יִשְׂרָאֵל" וְהַמִּלָּה גַּם שֶׁבִּפְסוֹק בָּאָה לְרַבּוֹת
 41 יִשְׂרָאֵל דְּלִתְתָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 42 כְּפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה, הִינּוּ שֶׁבִּפְסוֹק
 43 מְדַבֵּר גַּם עַל הַקֶּשֶׁר וְהַתְּקַרְבוֹת
 44 בֵּין הַקְּדוּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וּבְנֵי
 45 יִשְׂרָאֵל (לֹא רַק כְּפִי שֶׁנִּשְׁמָוֶת
 46 יִשְׂרָאֵל הֵן בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים,
 47 אֲלֵא גַם) כְּפִי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם
 48 לְמַטָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה.
 49 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהַשְּׂעִיכוֹת
 50 דְּהַפְּרֹשׁ שְׂאֲחִים הֵם
 51 חֲתָן וְכֻלָּה עִם מֶאֱמָר
 52 הַזֶּה דְּקָאִי עַל קוּדְשָׁא-
 53 בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת
 54 יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת בֵּין
 55 שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים לְפִסּוֹק הַמּוֹבָאִים
 56 בְּמֶאֱמָר — הַפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן
 57 שֶׁהַכּוּנָה הִיא לְחֲתָן וְכֻלָּה
 58 וְהַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁהַכּוּנָה הִיא
 59 לְקְדוּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת
 60 יִשְׂרָאֵל, וְהַשְּׂעִיכוֹת הִיא, כִּי
 61 חֲתָן וְכֻלָּה שְׁלֹמֶטָה אִישׁ
 62 וְאִשָּׁה כְּפִשְׁטוֹ מְשֻׁתְּלָשְׁלִים
 63 מִחֲתָן וְכֻלָּה שְׁלֹמֶטָה⁵,
 64 הַקֶּב"ה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל⁶, בְּהַתָּאם לְכָל שְׁכָל דְּבַר גְּשְׁמִי שְׂקִיִּים
 65 בְּעוֹלָם בָּא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִהֶמְקוֹר וְהַשְׁרֵשׁ הָרוּחָנִי שְׁלוֹ, וְלִמְרוֹת שְׁבִין גְּשְׁמִיּוֹת
 66 וְרוּחָנִיּוֹת יֵשׁ רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ וּפַעַר עֲצוּם, בְּמוֹבֵן מְסוּיִים יֵשׁ דְּמִיּוֹן בֵּין הַשְּׁנִיִּים,
 67 וּבְעִנְיָנֵנוּ — יֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת בֵּין עֲנִיִן הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְהַקִּירּוּב בֵּין
 68 הַקְּדוּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל לְעִנְיִן הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְהַקִּירּוּב בִּשְׁדוּכִי
 69 וּבִנְשׁוּאֵי אִישׁ וְאִשָּׁה (שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מִזֶּה) וְלִכְּן מִבִּיא בְּהַמְאָמֵר מָה
 70 שְׁכַתּוּב בְּזִהְרָ (שָׁבַת) אַחִים הֵם הַקֶּב"ה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל,
 71 כִּי זֶהוּ הַיִּסּוֹד לְהַפְּרֹשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּמֶאֱמָר שְׂאֲחִים הֵם חֲתָן
 72 וְכֻלָּה.

(* יצא לאור בקונטרס ל"ג בעומר — תש"נ, "לקראת ל"ג בעומר הבעל"ט.. עש"ק פ' אמור גו' ואמרת, שנת ה'תשנ"ו". 1) תהלים קלג, א. 2) דל"ג בעומר תרצ"ב, בתנאים של בתו הרבנית וכו' מרת שיינא עם בעלה הרה"ח וכו' ר' מנחם מענדל הכהן הארענשטיין הי"ד. 3) ראה בארוכה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תרצו ואילך. 4) ח"ג ז, ב. 5) ראה ד"ה אשר ברא ה'תשל"ט ס"ב (תורת מנחם — ספר המאמרים ניסן כסלו ס"ע סו), ובהנסמן שם הערה 9. 6) וראה בד"ה זה תרצ"ב הנ"ל, שבהקב"ה וכןס"י ישנם העניינים דקישורי תנאים וחתונה, דבחה"ש הוא החתונה דהקב"ה וישראל, כמרו"ל (תענית כו, ב — במשנה) ביום חתונתו זה מתן תורה. ובל"ג בעומר הוא הקישורי תנאים "ומאז עד חגה"ש הם מועדי שילוח סבלונות מהחתן לכלה".

ביאור בדרך אפשר

1 וּלְכַאוֹרָה⁷ יֵשׁ לַהוֹסִיף, דְּהַבִּיאֹר שְׁבַהמֶאֱמָר (בְּשָׁנִי הָעֲנִינִים
2 דְּשֻׁבַת אַחִים, וְגַם יַחֲדָה וְהַתּוֹסֶפֶת בְּעִנְיֵן הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַקִּירֹב שִׁישׁ
3 ב"גם יחד" לעומת "שבת אחים") הוּא גַם לְפִי הַפִּירוּשׁ⁸ שְׁאֲחִים
4 קָאִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִגְבֵי הַיָּחַס שֶׁלָּהֶם אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
5 שְׁבַהאֲהָבָה וְהַאֲחֻהָ שְׁלֵהֶם שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת
6 בְּכָללוֹת כְּמוֹ בַּחֲתָן וְכֹלָה
7 לְמַטָּה. הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה הִיא
8 הַתְּקַשְׁרוֹת (בְּדוּגְמַת
9 קִישׁוּרֵי תְּנָאִים), וְעַל-
10 יַד־זֶה בָּאִים אַחֲר־כֵּן
11 לְהַתְּאֲחָדוֹת שֶׁהִיא הַדְּרָגָה
12 הַשְּׁנִיָּה, הַעֲמוּקָה וְהַפְּנִימִית יוֹתֵר
13 (בְּדוּגְמַת הַנִּישׁוּאִין לְעוֹמֶת
14 קִישׁוּרֵי תְּנָאִים).
15 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לֹמֵר,
16 דְּזֶה שְׁמַבִּיא בְּהַמֶּאֱמָר
17 פִּירוּשׁ הַזֶּה דְּשֻׁבַת אַחִים
18 גַם יַחֲדָה קָאִי מִכּוּון עַל
19 הַיַּחֲדוּד הַפְּנִימִי דְּקוּדְשָׁא-
20 בְּרִיף-הוּא וְכֹנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
21 (בְּדוּגְמַת הַנִּישׁוּאִין), הוּא, כִּי
22 בְּכַדִּי שְׁהֶאֱהָבָה וְהַאֲחֻהָ
23 דִּישְׂרָאֵל תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן
24 דִּינִחָד (דוּגְמַת הַיַּחֲדוּד
25 דְּנִישׁוּאִין), הוּא⁹ עַל-יַדִּי
26 גִּילּוֹי הַיַּחֲדוּד דִּישְׂרָאֵל עִם
27 קוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא¹⁰
28 כְּלוּמֵר, כְּאִשֶּׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
29 מְכִירִים וּמְרַגְשִׁים אֶת הַיַּחֲדוּד
30 (הַהִתְאֲחָדוֹת הַעֲמוּקָה הַפְּנִימִית)
31 שֶׁלָּהֶם עִם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
32 בְּגִלּוֹי, אִזִּי גַם הָאֲהָבָה וְאֲחוּוָה
33 בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם הִיא עֲמוּקָה וּפְנִימִית כְּמוֹ הַיַּחֲדוּד בְּעִנְיֵן הַנִּישׁוּאִין, וְלֹא
34 רַק שִׁיכוֹת כְּלִלִית כְּמוֹ בְּקִישׁוּרֵי תְּנָאִים.
35 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לִבְאֵר גַּם מֵה שְׁהֶכְתּוּב¹¹ בַּתְּהִלִּים מִמְּשִׁיךְ
36 (דְּשֻׁבַת אַחִים גַּם יַחֲדָה הוּא) בְּשִׁמְן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל
37 הַזָּקֵן זָקֵן אֶהְרֹן שְׂיִירֵד עַל פִּי מְדוּתָתִי (לְפִי פִּשְׁטוֹ הַכְּתוּב מִמַּחֲשִׁי

ביאור בדרך אפשר

39 שֶׁהִרְבֵּה טוֹב וְנָעִים כְּמוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַנֶּתּוּן עַל הָרֹאשׁ בְּשַׁפַּע רֶב עַד כְּדִי כֵךְ
40 שֶׁהוּא יוֹרֵד מֵהָרֹאשׁ אֶל הַזָּקֵן, וּמְדוּבֵר עַל הַזָּקֵן שֶׁל אֶהְרֹן שֶׁהִיא רֹאשׁוֹן
41 לְנִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה (רֹאשׁ מְצוֹרֵת דוּד) וְהַמֶּאֱמָר מְבַאֵר אֶת הַדְּבָרִים לְפִי
42 פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים) כִּי בְּכַדִּי שְׁהִיחֹד הַהִתְאֲחָדוֹת הַפְּנִימִית הַעֲמוּקָה
43 דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא
44 וְיִשְׂרָאֵל יַפְעוּל בְּיִשְׂרָאֵל
45 אֲהָבָה וְאַחֻהָ אֲמַתִּית
46 בְּקֶרֶב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם עַד
47 בְּאוֹפֶן דִּינִחָד, הוּא עַל-
48 יַדִּי יֵרִידֵת וְהַמְשַׁכֵּת שְׁמֶן
49 הַטּוֹב, כְּדִלְקֶמֶן (סְעִיף
50 ח) שֶׁהַכּוּוֹנָה לְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
51 כְּפִי שֶׁיִּתְבָּאֵר לַהֲלֹךְ.
52 (ב) וְיִבְּרַן זֶה בְּהַקְדִּים
53 דְּאִיתָא מוּבָא בְּזִהֵר¹²
54 זְמַנָּא חָדָא הוּא צְרִיקָא
55 עֲלָמָא לְמִיטְרָא, פֶּעַם אַחַת
56 הִיא צְרִיךְ הָעוֹלָם לְגֶשֶׁם (וְלֹא
57 יִרְדּוּ גֶשֶׁמִּים) אֲתוּ לְקַמִּיָּה
58 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי,
59 בָּאוּ (חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל) לְפָנֵי רַבִּי
60 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (שִׁימֵם הַהִלּוּלָא
61 שְׁלוֹ הוּא בִּלְגִי בְּעוֹמֵר, יוֹם
62 אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר) וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ
63 לְפַעוּל אֶת יֵרִידַת הַגֶּשֶׁמִּים וְעַל-
64 יַדִּי שְׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר
65 יוֹחָאי דְּרוּשׁ בְּפָסוּק הִנֵּה
66 מֵה טוֹב וּיְמָה נָעִים שְׁבַת
67 אַחִים גַּם יַחֲדָה, יֵרֵד מְטָר. וְיִדּוּעַ
68 הַדִּיּוּק בְּזֶה¹³, הֲרִי מְצִינּוּ שְׁבַכְכִּי לְפַעוּל יֵרִידַת גֶּשֶׁמִּים
69 בְּזֶה¹³, הֲרִי מְצִינּוּ דְּבָרֵי
70 חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא שְׁבַכְכִּי
71 לְפַעוּל יֵרִידַת גֶּשֶׁמִּים כְּאִשֶּׁר
72 הִגִּיעָה עוֹנַת הַגֶּשֶׁמִּים וְהָעוֹלָם זָקוּק לְגֶשֶׁם אִךְ הַגֶּשֶׁם מֵתַעֲכֵב וְלֹא יוֹרֵד הֲרִי
73 מוֹסִיפִים שֵׁשׁ בְּרָכוֹת בְּשִׁמּוֹנָה עֶשְׂרִי¹⁴ וְגוֹזְרִים י"ג
74 תַּעֲנִיּוֹת¹⁵ עַד שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת וְהַצּוּמוֹת נִעְנִים וְזוֹכִים לְגֶשֶׁמִּים, וְחוֹנִי
75 הַמַּעֲגָל עֵג עוֹנָה צִיּוּר עֵיגוֹל וְעַמֵּד בְּתוֹכָהּ וְהַתְּפִלָּל¹⁶ וְנִעְנָה, הֲרִי
76 שֶׁהוֹרֵךְ לְפַעוּל יֵרִידַת גֶּשֶׁמִּים בַּעַת בְּצוּרַת הִיא בְּאֲמַצְעוֹת תְּפִלָּה וְתַעֲנִיּוֹת וְרַבִּי

(7) ד"לכאורה" הוא גם בענין שהוא למסקנא (ראה שד"ח כללי הפוסקים סט"ז אות ח). (8) מפרשים לתהלים שם. וראה זח"ג נט, ב - הובא לקמן ס"ז. (9) ראה תניא פרק לב. (10) ועפ"ז יומתק מה שמדייק בהמאמר מ"ש בזהר "גם לרבות ישראל דלתתא". (11) תהלים שם, ב. (12) ח"ג נט, ריש ע"ב. (13) ד"ה זח"ג כו' דעלמא הוה צריך למיטרא באוה"ת ויקרא (הוספות) ע' רנד ואילך [נדפס גם בביאורי הזהר להצ"צ כרך ב, אחרי ע' תתקכא ואילך]. ד"ה בזהר פ' אחרי כו' זימנא חדא תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' רסז ואילך). סה"מ עטר"ת ס"ע קל ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' צא. (14) משנה תענית טו, א. רמב"ם הל' תעניות פ"ג ה"ז. שם פ"ד ה"ז ואילך. טוש"ע או"ח הל' תענית סתקע"ה. (15) משנה שם יב, ב. רמב"ם שם פ"ג ה"ב ואילך. טוש"ע שם.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי פָּעַל זֶה עַל-יְדֵי אֲמִירַת דְּרוֹשׁ בְּדַבְרֵי תוֹרָה, בְּלִי
2 יְגִיעָה כָּלֵל כְּשׁוֹנָה מִתְפִּילוֹת וְצוּמוֹת שְׂכוּרוֹת בְּמֵאמֶץ, וְיֵשׁ לַהֲבִין מִהֵי הַדֶּרֶךְ
3 הַמְיוֹחֶדֶת שֶׁל רֵבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי לִפְעוֹל יְרִידַת גַּשְׁמִים דּוּקָא בְּדֶרֶךְ זוֹ?
4 וּנְקוּדַת הַבִּיאוֹר בְּזֶה (כְּמוֹכֵן מִהֲדְרוּשִׁים כִּי שְׁעוּלָה מִמֵּאמְרֵי
5 הַחֲסִידוֹת הַעוֹסְקִים בְּנוֹשָׁא זֶה),
6 דְּזֶה שְׁצִירָיו לְהַשְׁתַּדְּלוֹת 1
7 מִיּוֹחֶדָה לִפְעוֹל יְרִידַת 2
8 גַּשְׁמִים וְכַאמֹר הַדָּבָר כְּרוֹךְ
9 בְּמֵאמֶץ מִיּוֹחֵד הוּא בְּתַפְלָה
10 כֹּאשֶׁר מִבְּקִשִׁים לִפְעוֹל אֶת יְרִידַת
11 הַגַּשְׁמִים בְּאִמְצָעוֹת תְּפִילָּה.
12 וְהִסִּיכָה לִכְךָ שֶׁהוֹרֶדֶת גַּשְׁמִים עַל
13 יְדֵי תְּפִילָּה כְּרוּכָה בְּמֵאמֶץ מִיּוֹחֵד
14 הִיא דְּכִיּוֹן שְׁתַּפְּלָה הִיא
15 הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאֻלּוּקוֹת
16 בְּדֶרֶךְ שֶׁל מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה,
17 הֵינּוּ שֶׁתְּחִילַת הַהֲתַעֲרוּרוֹת הִיא
18 מִצַּד הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן הַנִּמְצָא
19 לַמְּטָה וְרִצּוֹנוֹ לַהֲתַקְרֵב לְאֻלּוּקוֹת
20 שֶׁלִּמְעַלָּה לְכֵן בְּכַדִּי
21 שְׁהַעֲבֹדָה (תְּפִלָּה)
22 דְּהַתְּחַתּוּנִים הַנִּמְצָאִים לַמְּטָה
23 תְּעוֹרֵר וְתַמְשִׁיף גַּשְׁמִים
24 (דְּשִׁרְשׁ הַגַּשְׁמִים הוּא
25 לְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת¹⁷
26 לַמּוֹרֶת שֶׁהַגַּשְׁמִים נִרְאִים כְּדָבָר
27 טַבְעִי וְאֵם כֵּן לַכּוֹאוֹרָה הֵם
28 שִׁיכִים לִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבו
29 הָאוֹר הָאֻלּוּקִי יוֹרֵד בְּצוּרָה
30 מְסוּדֶרֶת מְדֻרָּגָה לְדִרְגָּה כֵּן
31 שֶׁלִּמְעַלָּה מֵאִיר אֹרֶךְ רַב וְלַמְּטָה
32 מֵאִיר אֹרֶךְ מוֹעֵט וּמוֹצָצִים, כֻּלָּם
33 זֹאת שׁוֹרֵשׁ הַגַּשְׁמִים הוּא בְּדִרְגָּה גְּבוּהָה בְּאֻלּוּקוֹת, לְמַעַל מִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
34 אֲלֵא שְׁלֹאחֶר מִכֵּן הָאוֹר יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ עַד לַהֲשַׁפְּעַת גַּשְׁמִים (בְּפֹעַל) צִרְיָכָה
35 לְהִיּוֹת הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֶדָה שֶׁהִי מִצַּד עֲצוּמוֹ הָאָדָם נִמְצָא בְּמֵצֵב נְחוּת
36 וְרוּחוֹ מֵאֻלּוּקוֹת וְרוֹךְ הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֶדָה וּמֵאמֶץ מִיּוֹחֵד פּוֹעֶלֶת בּוֹ הַתַּעֲלוֹת
37 בְּמִידָה כּוֹז שֶׁתְּפִילָּתוֹ פּוֹעֶלֶת לְמַעַל. וְרֵבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הִמְשִׁיף
38 יְרִידַת גַּשְׁמִים עַל-יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה, דְּתוֹרָה הִיא מְלֻמָּעָה
39 לְמֻטָּה, שֶׁהִי תוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה וְרִצּוֹנוֹ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
40 הוּא שִׁירָדָה מִלְּמַעַל לַמְּטָה וְכִיּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הִתְחַבֵּר לַתּוֹרָה
41 שֶׁמִּצַּד עֲצוּמָה הִיא גְּבוּהָה וְנִעְלִית וְלִכֵּן לֹא הָיָה צִרְיָה לְעַבּוּדָה
42 וְלִיְגִיעָה כְּדִי לַהֲתַחֲבֵר לְאֻלּוּקוֹת וְלַהֲשִׁיעַ הַשְּׁפָעוֹת מִלְּמַעַל לַמְּטָה.

ביאור בדרך אפשר

43 וְהַטַּעַם עַל זֶה שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי דּוּקָא הִמְשִׁיף יְרִידַת
44 גַּשְׁמִים עַל-יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה, וְלֹא מִצִּינוֹ דָּבָר כּוֹז אֲצֵל שְׂאֵר הַתַּנְאִים
45 הוּא, כִּי יְרִידַת גַּשְׁמִים (לְאַחֲרֵי שֶׁהִי תַחֲלָה עֲצִירַת
46 גַּשְׁמִים בְּמֵצֵב שֶׁל בְּצוּרָה, כְּשׁוֹנָה מִיְרִידַת גַּשְׁמִים רְגִילָה וְטַבְעִית) הוּא
47 שְׁנִינִי פְּעוּלָם, חֲרִיגָה מְדֻרָּכָה
48 הַטַּבְּעִי דְּזֶה שְׁנַעֲשָׂה שְׁנִינִי
49 פְּעוּלָם בְּמִידָה כּוֹז שִׁישׁ
50 בְּעוֹלָם הַנְּהַגָה שֶׁלֹּא עַל-פִּי דְּרָכִי
51 הַטַּבְּעִי הוּא (בְּדֶרֶךְ כָּלֵל)
52 עַל-יְדֵי תְּפִלָּה, כְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא¹⁸
53 (וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "אֵף
54 שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה לְמַעַל
55 מִהַתְּפִלָּה... אֲבָל הַתְּפִלָּה הִיא
56 הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶךְ אֵין סוּף בְּרוּךְ
57 הוּא... לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת
58 בְּלִבְדֵּי רֶק הָאוֹר מִמֶּשׁ, לְשׁוֹת
59 הַנִּבְרָאִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם שִׁתְּרָפָא
60 הַחוּלָה וְיִרֵד הַגַּשֶּׁם מִשְׁמַיִם
61 לְאַרְץ וְיִוְלִידָה וְיִצְמִיחָה..." וְכַפִּי
62 שִׁבּוּרָא עוֹד לַהֲלֹךְ בְּמַעַל
63 הַתְּפִילָּה. אֲלֵא שְׁבַרְבִּי
64 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, הִיָּה דָּבָר
65 יוֹצֵא מִן הַכֻּלָּל גַּם בְּעֶסֶק
66 הַתּוֹרָה שְׁלֹו הִיָּתָה (גַּם)
67 הַמְּעַלָּה דְּתַפְלָה, וְגַם דְּבָרֵי
68 הַתּוֹרָה שְׁלֹו הִיָּה בְּכוּחַם לִפְעוֹל
69 שְׁנִינִי בְּדֻרְכֵי הַטַּבְּעִי וְלִכֵּן
70 הִמְשִׁיף יְרִידַת גַּשְׁמִים
71 עַל-יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה וְלֹא
72 נִזְקֵק לַתְּפִילָּה דּוּקָא.
73 (ג) וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר אֶת הַמַּעַלָּה
74 הַמְיוֹחֶדֶת בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה שֶׁל רֵבִי
75 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי:
76 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהַחֲלִילֹךְ הַהֲבֵדֵל בֵּין תּוֹרָה וְתַפְלָה הוּא עַל-דֶּרֶךְ
77 מַעֲיֵן הַחֲלִילֹךְ הַהֲבֵדֵל בֵּין בְּרָכָה וְתַפְלָה¹⁹ כְּלוֹמֵר, הַהֲבֵדֵל בֵּין הַמְּשַׁכָּה
78 וְהַשְּׁפָעָה עַל יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה (מִלְּמַעַל לַמְּטָה) לַהֲמַשְׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה עַל יְדֵי
79 תְּפִילָּה (מִלְּמַטָּה לְמַעַל) דּוּמָה לַהֲבֵדֵל בֵּין פְּעוּלַת הַבְּרָכָה לְפַעּוּלַת הַתְּפִילָּה,
80 כִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר. דְּתַפְלָה הִיא מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה (כְּנִ"ל),
81 שֶׁהַמְּתַפְּלֵל הוּא אָדָם תַּחְתּוֹן הַנִּמְצָא לְמֻטָּה וּמִבְּקָשׁ שִׁישְׁפִּיעוּ לוֹ
82 שֶׁפֶּע מְלֻמָּעָה, וּבְרָכָה הִיא הַמְּשַׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה בְּדֶרֶךְ מְלֻמָּעָה
83 לְמֻטָּה, שֶׁהַמְּבָרֵךְ הָאָדָם הַנּוֹתֵן אֶת הַבְּרָכָה [זֶה שִׁישׁ לוֹ כֹּחַ לְבָרֵךְ,
84 וְעַל-דֶּרֶךְ אֲבָרְהָם אָבִינוּ שְׁאֵמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "וְהָיָה בְּרָכָה" וּפִירְשׁוּ

(16) תענית כג, א. (17) ראה תענית (ב, א) דגשמים לא נמסרו ביד שליח. וראה סה"מ תרמ"ד ע' קנה. (18) קו"א רד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א). (19) בהבא לקמן ראה בהמצויין בהערה 13. וראה גם לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

סוף שְׁלֵמַעֲלָה מֵהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת כִּי רַק בְּסִדֵּר הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת' הַהִשְׁפָּעָה
לא קיימת ורק ב'סדר השתלשלות' נגזרה גזירה והמצב הפוך מהמצב
המיוחל אבל למעלה מ'סדר השתלשלות' ההגבלות הללו לא קיימות ואפשר
לשנות את המצב מן הקצה אל הקצה, וזו פעולה של התפילה ולא
של הברכה.

וּלְעִדְרָן אֲבָרְהָם אָבִינוּ שֶׁאָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ הַהִבְרֹחַת
נְתוּנוֹת לךָ²⁰] הוּא לְמַעַל מִהַשׁוֹרֵשׁ שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשַׁכֶּת
הַהִבְרֹחַת, וּמִמֶּשִׁיף אוֹתָהּ מִלְמַעַל לַמָּטָה. וְזֶהוּ שֶׁבִּרְכָה
הִיא בְּדֶרֶךְ צוּי, כִּי הַמִּבְרָךְ הוּא לְמַעַל מִהַשׁוֹרֵשׁ
שֶׁמִּשָּׁם נִמְשַׁכֶּת הַהִבְרֹחַת, וְלִכֵּן בָּחַר לְצוּוֹת.

וַיְהִי הַמַּעֲלָה דְבָרָכָה לְגַבִּי תַפְלָה הִיא בְּנוּגַע לְהָאָדָם
הַמְבָרָךְ וְהַמְתַּפְלֵל, אָבֵל בְּנוּגַע לְהַהֲמַשְׁכָּה
עֲצָמָה, הַהֲמַשְׁכָּה שְׁעַל-יָדֶי תַפְלָה הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר.
וַדַּעְנֵן הַבְּרָכָה הוּא לְהַמְשִׁיךְ מֵה שֶׁכָּבֵר נִמְצָא בְּמִקּוֹר
וְלֹא דָבָר חָדָשׁ, וַעֲנִין הַתַּפְלָה הוּא בְּקִשָּׁה מִהַקְבִּ"ה שְׁגֵם
בְּפָאֵם לֹא יִשְׁנֶה חֹס־וְשִׁלּוּם הַהֲשַׁפְעָה גַם בְּמִקּוֹר, וְלֹא
עוֹד אֶלָּא שֶׁנִּגְדָּר עָלָיו שִׁיְהִיָּה חוּלָה חֹס־וְשִׁלּוּם וְכִי־יֵצֵא
בְּבֹזֶה, מִפְּלִמְקוֹם תּוֹמֵשֶׁךְ לוֹ הַשְׁפָּעָה חֲדָשָׁה מְאֹד
אֵין-סוֹף שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. דִּזְהוּ שְׁאוּמְרִים בְּכִמְה
תַּפְּלוֹת יְהִי-רְצוֹן, דְּפִרּוֹשׁ יְהִי-רְצוֹן הוּא שִׁיְהִיָּה רְצוֹן
חֲדָשׁ. וְהַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַמְשַׁכֵּת אֹר חֲדָשׁ הוּא עַל-יָדֵי
הַתַּפְּלָה דּוֹקָא, כִּי לְמַעַשֶּׂה יָדֶיך תִּכְסוּף²¹, וְלִכֵּן עַל-יָדֵי
הַתַּפְּלָה, עֲבוּדַת הַמָּטָה, מְגִיעִים לְאֹר אֵין-סוֹף
שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.

(ד) וְהָיָה עִנְיָן זֶה שֶׁבַתְפִּלָּה (שְׁעַל-יָדָה נִמְשַׁכֶּת הַשְּׁפָעָה חֲדָשָׁה) הוּא בִּכְלָלוֹת גַּם בַּתּוֹרָה. דְּזֶה שְׁעַל-יָדֵי הַפֶּסֶק-דִּין שֶׁבַתְּוֹרָה נִעֲשֶׂה לְשִׁנוּי בְּעוֹלָם²² [שֶׁנִּעֲשֶׂה דְּבָר חֲדָשׁ שְׁלֹא הָיָה גַם בְּשֶׁרֶשׁ וּמִקּוּר הָעוֹלָם], הוּא, כִּי הַתּוֹרָה הִיא לְמַעַל מִשֶּׁרֶשׁ הָעוֹלָם (כִּי הַתּוֹרָה הִיא

76 (ד) וְהָיָה עֲנָן זֶה שֶׁבִּתְפִּלָּה (שְׁעַל־יָדָה נִמְשַׁכֶּת הַשָּׁפָעָה
77 וְחִדְשָׁה שְׁלֵא הֵייתָה קִימַת קוֹרֵם לִכֹּן) הוּא בְּכָל־לֵלוֹת בֹּאוּפֵן כִּלְי
78 (בַּעֲדוֹ שֶׁבִּפְרָטוּת יֵשׁ לַחֲלֹק בִּינֵיהֶם) גַּם בְּתוֹרָה שֶׁגַּם בָּהּ מִצְוֵי שׁוֹדְרֵי
79 הַתּוֹרָה פּוֹעֲלִים חִידוֹשׁ וּשְׁנֵי שֶׁל מִצַּב קִיִּם. דָּוָה שְׁעַל־יָדֵי הַפֶּסֶק־דִּין
80 שֶׁבִּתְפִּלָּה נַעֲשֶׂה שְׁנֵי בַּעֲלֹם²² [שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנוֹצֵר דְּבַר חִדְשׁ
81 שֶׁלֹּא הָיָה גַּם בְּשִׁרְשׁ וּמִקּוֹר הָעוֹלָם וּבַעֲנִין זֶה הַתּוֹרָה דּוּמָה
82 לַתְּפִלָּה וְלֹא לִבְרָכָה שֶׁהִיא רַק גִּילּוֹ וְהַמַּשְׁכָּה שֶׁל דְּבַר שֶׁכָּבַד הִיָּה קִיִּם].

20) במדב"ר פ"א, ב (בסופה). 21) איוב יד, טו. 22) כידוע הרא"י לזה מירושלמי (נדרים פ"ו סוף ה"ח. ועוד. הובא בשו"ע ארה"ז הל' נדה סקפ"ט סקכ"ג), דכאשר ב"ד מעבירין את השנה — בתול' חוזרין.

ביאור בדרך אפשר

נחשבים כפסד דין של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו **וְכִינּוּ שְׁזָהוּ גְזִירָת** 41
הַמֶּלֶךְ הוראה ופקודה של המלך שכולם נתונים למרותו וחייבים לציות לו, 42
נַעֲשֶׂה בֶן במציאות הגשמית בעולם **מְמִילָא** שהרי מוכן שהמלך אינו זקוק 43
 להשתדלות ומאמץ כדי שימלאו את רצונו אלא רצונו מתבצע בדרך ממילא. 44

וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בדומה לפעולה 45

בעולם על ידי התורה שהיא 46

בדרך גזירה (ולא בדרך תפילה 47

ובקשה) **הוא בְּנוֹגֵעַ** 48

לְהַמּוֹפְתִים מעשי פלא 49

החורגים מדרך הטבע **שֶׁעָשׂוּ** 50

הַתְּנָאִים וְאֻמּוֹרָאִים עַל- 51

יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה 52

שְׁלֵהֶם,²⁶ והם חוללו ניסים 53

בעולם בכוח תורתם **כְּמוֹ רַבִּי** 54

פְּנִחָס בֶּן יֶאֱרִי שְׁאָמֵר 55

כאשר היה בדרכו, והנהר גינאי 56

עמד בדרכו **לְגִינַי נְהָרָא** הנהר 57

גינאי **חִלּוֹק לִי מִיַּמִּיךָ**,²⁷ 58

ותאפשר לי לעבור והנהר נאלץ 59

לציות לו **שִׁישְׁנָן בְּזָה** כמו 60

בפעולת רבי שמעון בר יוחאי 61

שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת גם מעלת 62

התפילה וגם מעלת הברכה. 63

שִׁינוּי וְחִידוּשׁ בְּנֶהֱרָ 64

(שְׁאִינוּ גַם בְּשִׁרְשׁוֹ) 65

וּמְקוֹרָו²⁸ ולכן ברכה לא 66

הייתה יכולה לפעול (זאת) — 67

הַמַּעֲלָה דְתַפְלָה שפועלת 68

דבר חדש (כמבואר לעיל שלכן 69

אומרים בתפילה "יהי רצון", 70

וְשֶׁשִׁינוּי בְּנֶהֱרָ נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַצּוּרִי שֶׁל רַבִּי פְּנִחָס בֶּן יֶאֱרִי 71

בדרך גזירה — **הַמַּעֲלָה דְבִרְכָה**. 72

(ה) **אֵלָא שְׁאֵף-עַל-פִּי-כֵן** למרות המבואר לעיל על המעלה הגדולה של 73

פעולה באמצעות לימוד התורה שכוללת הן את עניין התפילה והן את עניין 74

הברכה, בכל זאת יש **מַעֲלָה בְתַפְלָה לְגַבִּי תוֹרָה, כִּי תוֹרָה הִיא** 75

חֻקָּמָה, ואף שמדובר על חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, בכל זאת הכוונה 76

לאור אלוסי כפי שהתלבש להיות חכמה וזו כבר הגדרה ו'ציר', כלשון הרגיל 77

בחסידות שחכמה איננה חסד ויש לה הגדרות משלה **וְחֻקָּמָה (גַם)** 78

הַחֻקָּמָה דְתוֹרָה שְׁלֹמְעֵלָה מִהַחֻקָּמָה דְמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית כך 79

שבחכמה האלוקית עצמה מדובר על דרגה גבוהה) **הִיא בְּאֵין-עֲרוּף** אין 80

ביאור בדרך אפשר

1 וטעם הרבר שבכוח התורה לפעול שינוי בעולם וליצור דבר חדש **הוא, כִּי**
 2 **הַתּוֹרָה הִיא לְמַעַל מִשְׁרֵשׁ הָעוֹלָם (כִּי הַתּוֹרָה הִיא חֻקָּמָתוֹ**
 3 **וְתַבְרָף, הַחֻקָּמָה שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא שְׁלֹמְעֵלָה מִהַחֻקָּמָה דְמַעֲשֶׂה**
 4 **בְּרָאשִׁית** כלומר, גם בריאת העולם הייתה בחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא,

5 **הַחֻקָּמָה שֶׁמִּמֶּנָּה באה התורה היא**

6 בדרגה יותר גבוהה ושורש חכמת

7 התורה הוא למעלה משרוש

8 (העולם), **וְלָכֵן, עַל-יְדֵי**

9 **הַפֶּסֶק-דִּין דְתוֹרָה נַעֲשֶׂה**

10 **שִׁינוּי וְחִידוּשׁ בָּעוֹלָם כִּי**

11 **לַתּוֹרָה יֵשׁ כּוֹחַ מִיּוֹחַד לְהִיּוֹת**

12 **'עַל-הַבֵּית' עַל הָעוֹלָם עַד כִּדִּי**

13 **כִּי שֶׁפֶסֶק-דִּין בַּתּוֹרָה מִשְׁנָה**

14 **מִצִּיאֹת בַּעֲלֹם. וְנִמְצָא, לְאוּר**

15 **הָאֻמֹּר שֶׁהַתּוֹרָה פּוֹעֶלֶת חִידוּשׁ**

16 **דְּבַר בְּדוּמָה לְתַפְלָה, עוֹלָה**

17 **הַמִּסְקָנָה שֶׁבַּתּוֹרָה יִשְׁנָן ב'**

18 **הַמַּעֲלוֹת, הָאֶחָת הַמַּעֲלָה**

19 **דְתַפְלָה — הַמְשַׁכֵּת עֲנִין**

20 **חֲדָשׁ, וְהַשְׁנִיָּה הַמַּעֲלָה**

21 **דְבִרְכָה**²³ **שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ גִּזְרָה**

22 **וְהַכְרָה, כְּכִיכּוֹל (כִּי הַמְבַרֵּךְ, אִם**

23 **אֵכֵן בְּכּוּחוֹ בְּדֶרֶךְ נִמְצָא לְמַעֲלָה**

24 **מִהָעוֹלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל). וְכֵן גַּם**

25 **לְגַבִּי הַתּוֹרָה דְהַשִּׁינוּי**

26 **וְהַחֲדוּשׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם**

27 **עַל-יְדֵי הַפֶּסֶק-דִּין**

28 **דְהַתְלָמִיד-חֻקָּם הָעוֹסֵק**

29 **בַּתּוֹרָה, הוּא (לֹא בְּדֶרֶךְ**

30 **בְּקֶשָׁה בְּתַפְלָה, שֶׁאֵמֵן**

31 פועלת דבר חדש ובכך התורה דומה לתפילה אבל בתפילה הדבר הוא בדרך

32 בקשה, ובהשתדלות מיוחדת כמבואר לעיל ואילו הפעולה של פסק-דין בתורה

33 היא לא בדרך בקשה **אֵלָא בְּדֶרֶךְ מְמִילָא** מכוח העובדה שהתורה 'בעל

34 הבית' על העולם. **וְכִידּוּעַ**²⁴ בתורת החסידות **בְּעֲנִין** המשמעות הפנימית

35 של מאמר חכמינו ז"ל **מֵאֵן מַלְכִי רַבָּנָן**²⁵, מי הם המלכים? תלמידי

36 החכמים **דְלִהּוֹת שְׁלֹמֹד הַתּוֹרָה שְׁלֵהֶם** שהתלמיד חכם לומד התורה

37 **הוּא בְּכִיטוּל**, מתוך הכרה שזו חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא ומתוך

38 התבטלות של המציאות האישית והיישות העצמית שלהם **הָרִי הַפֶּסֶקִי-**

39 **דִּינִים שְׁלֵהֶם הוּא שְׁהַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ (מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים**

40 **הַקָּב"ה) גִּזְרָה וְאוֹמֵר אֵת הַפֶּסֶק-דִּין, כלומר, פסקי הדין של החכמים**

(23) כ"מ באוה"ת ויקרא ובסה"מ תרכ"ז שבהערה 13. וראה גם סה"מ תרכ"ט ע' ג', שבברכת כהנים ישנן ב' המעלות (דברכה ותפלה), ובהמשך הענין שם בנוגע לתורה. (24) תו"א וישב כז, ב. וראה אוה"ת ויקרא שם (ע' רנו). סה"מ תרכ"ז שם (ע' רעא). (25) כ"ה בתו"א שם (ובכ"מ), ע"פ גיטין סב, א. (26) לקו"ת תזריע כב, ג. סה"מ ה'ש"ת ע' 116. (27) חולין ז, א. (28) ראה לקו"ת שם כג, א, דזה שע"י התורה פעל חלוקת הנהר הוא לפי שהגילוי שנמשך ע"י התורה הוא מלמעלה מהשתלשלות.

שיר המעלות לדוד הנה מה טוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לה כל יחס והשוואה והיא נמוכה לאין שיעור לגבי אור אין-סוף, כפי
 2 שהאור האלוקי הוא למעלה מכל הגדרה ויצויר וְעַל-יְדֵי הַתַּפְלָה
 3 מְמַשִּׁיכִים ומגלים מלמעלה למטה רָצוֹן חֲדָשׁ מְאֹר אֵין-סוֹף
 4 שְׁלֹמְעָלָה גַם מִהַחֲכָמָה דְּתוֹרָה²⁹ ובעניין זה יש לפעולה באמצעות
 5 התפילה מעלה ויתרון לגבי
 6 הפעולה באמצעות התורה.
 7 וְעַל-פִּי-זֶה לפי המבואר לעיל
 8 לגבי המעלה בתפילה לגבי תורה
 9 יֵשׁ לוֹמֵר, דְּהַחֲדוּשׁ בְּזֶה
 10 שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי
 11 הַמְשִׁיךְ יִרְדֵּת גְּשָׁמִים
 12 עַל-יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה,
 13 לְגַבִּי הַמוֹפְתִים
 14 הָעֲצוּמִים³⁰ שְׁעָשׂוּ בָמָה
 15 תַּנְאִים וְאֲמֹרָאִים עַל-יְדֵי
 16 עֶסֶק הַתּוֹרָה שְׁלָהֶם,
 17 ולכאורה ה"מופתים העצומים"
 18 של אותם תנאים ואמוראים הם
 19 חידוש ופלא גדול יותר מאשר
 20 ירידת גשמים שהיא בעצם
 21 תופעה טבעית, אבל מכל-מקום
 22 יש בהורדת הגשמים על-ידי רבי
 23 שמעון בר יוחאי חידוש ויתרון
 24 מיוחד והחידוש הוא,
 25 שְׁהַשְׁיָנוּי בְּעוֹלָם שְׁעָשׂוּ
 26 כָּל הַתַּנְאִים וְהָאֲמֹרָאִים
 27 עַם ה"מופתים העצומים" הוא
 28 עַל-יְדֵי שְׁהַמְשִׁיכוֹ וְגִילּוֹ
 29 בעולם שֶׁכֵּן הוּא עַל-פִּי
 30 חֲכָמַת הַתּוֹרָה³¹, וכאשר הם גילו שכן צריך להיות על-פי התורה הטבע
 31 "נכנע" וכך היה בפועל בעולם וְהַחֲדוּשׁ דִּירִיַּת מָטָר עַל-יְדֵי שְׂרָבִי
 32 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר דְּרוּשׁ בְּפִסּוּק הֵנָּה מָה טוֹב וּמָה נָעִים
 33 שְׁכַת אַחִים גַּם יָחִיד הוּא דְּהִגָּם שְׁהַדְרוּשׁ שְׁאָמַר שִׁיף רַק
 34 לְעֻנִּין הַמָּטָר³² בְּכָלֵל, כמבואר במאמרי חסידות נוספים על פסוק זה
 35 (ונקודת העניין בקצרה הוא ששבת אחים גם יחד' הוא יחוד וחיבור בין
 36 הקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל שממשיך את מידת החסד ומעורר רחמים וזה
 37 גם המקור לירידת גשמים, אלא שבדרך כלל החסד והרחמים לירידת גשמים

38 הוא על ידי תפילות ותעניות (י"ג תעניות כנגד י"ג מידות הרהמים) אבל רבי
 39 שמעון בר יוחאי פעל את הדבר על ידי התורה (שנדרשת כ"ג מידות) אָבֵל
 40 לֹא הָיָה בּוֹ בְּדִרוּשׁ שֶׁאִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי רָמַז שְׁהַעוֹלָם הָיָה
 41 רָאוּי אֲזִי לְמָטָר, וְנִמְצָא שְׁגָם עַל-פִּי חֲכָמַת הַתּוֹרָה (שְׁלֹמְעָלָה
 42 מְשַׁרְשׁ הָעוֹלָם וְכָל-שָׂכָן
 43 מִצַּד 'סדר השתלשלות' שדרכו
 44 האור האלוקי יורד לעולם) לֹא
 45 הָיָה הָעוֹלָם רָאוּי לְמָטָר,
 46 ואופן הפעולה על ידי התורה
 47 שבו פעלו התנאים והאמוראים
 48 את המופתים שלהם לא היה
 49 אפשר לפעול את ירידת הגשמים
 50 באותה שעה וְזֶה שְׁיָרַד אֲזִי
 51 מָטָר עַל-יְדֵי אֲמִירַת
 52 הַדְּרוּשׁ של רבי שמעון בר
 53 יוחאי, אף שגם זה היה על ידי
 54 העיסוק בתורה הוא לְפִי
 55 שְׁעַל-יְדֵי אֲמִירַת הַדְּרוּשׁ
 56 הַמְשִׁיךְ וּפְעַל בְּעוֹלָם הַמִּשְׁכָּה
 57 והתגלות והשפעה מְאֹר אֵין-
 58 סוֹף שְׁלֹמְעָלָה מִהַחֲכָמָה
 59 דְּתוֹרָה, בְּדוּגְמַת
 60 הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
 61 תַּפְלָה וְזֶה הָיָה כּוֹחוֹ הַמְּיוֹחַד
 62 של רבי שמעון בר יוחאי.
 63 ולכאורה, יש לתמוה: והרי
 64 נתבאר לעיל שהתורה היא בחינת
 65 חכמה שהיא באין-ערוך לאור
 66 אין-סוף, ואם כן כיצד היה יכול
 67 רבי שמעון בר יוחאי לפעול באמצעות דברי תורה פעולה שמחייבת המשכה
 68 והתגלות מאין-סוף? ועל כך בא המענה:
 69 וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שְׁעַל-יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה דְּרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן
 70 יוֹחָאי, נִמְשָׁךְ מְאֹר אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה מִהַחֲכָמָה דְּתוֹרָה
 71 וּנְפַעְלָה פְּעוּלָה שֶׁלֹּא נִתַּן לְפַעוּל אוֹתָהּ עַל יְדֵי חֲכָמַת הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצֻמָּה הוּא
 72 כִּי בְּפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מְאִיר בְּגִלּוּי אֹר אֵין-סוֹף³³, בשונה מנגלה
 73 דתורה שלפי פשט הדברים מדובר בעניינים גשמיים אלא שחכמתו של הקדוש
 74 ברוך הוא מלוכשת בהם, הרי בפנימיות התורה האלוקות ניכרת בגלוי

(29) ראה אוה"ת נשא ע' ערה, דההמשכה שע"י תורה, גם במי שתורתו אומנתו, היא מבחינת חכמה, וע"י התפלה "ממשיך יהי רצון שלמעלה מהחכמה, ולכן אף שע"פ החכמה אין יסורים בלא עון, עכ"ז ע"י הרצון נמשך המחילה". (30) כ"ה הלשון בלקו"ת שבעה ערה (26. 31) להעיר מתורת הה"מ (לקו"א נז, ד. או"ת ר"פ בשלח לא, ג) דזה שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל (מו"ק טז, ב. וש"נ) הוא "כמשל אב שאומר חידוש בתורה והבן מגודל חריפותו ופולפולו סותר את דבריו" — דמזה מובן, שזה שצדיק מבטל הוא מפני שמגלה (ע"ד נצחוני בני נצחוני (ב"מ נט, ב)) שכו"ה ע"פ חכמת התורה. ובהמשך הענין שם, דזה שאמר רפב"י אם אין אתה חולק מימך גוזרני עליך שלא יעברו כך מים לעולם (חולין שם) הוא (לא גזירה בעלמא אלא) הסברה. עיי"ש. (32) ראה אוה"ת ויקרא (ע' רנד. רנו). סה"מ תרכ"ז (ע' רעג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִהְיוֹת שְׂרָבִי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הָיָה מְקוֹר פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
2 והוא מחבר ספר הזוהר [וגם בלמוד הנגלה שלו האיר
3 הפנימיות³⁴ שלענין אדם רגיל היא לא נראית], לכן על-ידי אִמִּירַת
4 תּוֹרָה שְׁלֹו שְׁבַח האיר אור אין סוף הַמְשִׁיךְ בְּגִילּוּי באופן הניכר בפועל
5 בעולם, בירידת הגשמים אִזְרַ

6 אִין-סוֹף שְׁלֵמַעְלָה 1
7 מִהַתּוֹרָה. 2
8 (ו) וְהִנֵּה זֶה שְׂבַכְדִּי 3
9 לְפָעוֹל שִׁינוּי בְּהִנְבְּרָאִים 4
10 הוּא (בְּדִרְךָ כָּלָל) עַל-יְדֵי 5
11 תְּפִלָּה (פְּמוּבָא לְעִיל 6
12 סְעִיף ב' מ'תְּנִי'א' שְׁהִדְר 7
13 נַעֲשֶׂה רַק בְּכוֹחַ הַתְּפִילָּה וְלֹא 8
14 בְּכוֹחַ הַתּוֹרָה), הוּא מַצֵּד 9
15 שְׁנֵי טַעְמִים. הַטַּעַם הָאֶחָד 10
16 דְּזֶה שְׁנַעֲשֶׂה שִׁינוּי 11
17 בְּהִנְבְּרָאִים הוּא עַל-יְדֵי 12
18 הַמְשָׁכַת אִזְרַ אִין-סוֹף 13
19 שְׁלֵמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, 14
20 הָאִזְרַ שְׁלֹא יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ בִּסְדֵּר 15
21 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' הִדְרָגְתִּי אֵלֶּא 16
22 לְמַעַל מִמֶּנּוּ וְהַמְשָׁכָה זֶה 17
23 הִיא עַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן 18
24 נֹקְבִין' דְּתַפְלָה (כִּנ"ל 19
25 סוֹף סְעִיף ג'), שְׁהוּא עֲנִין 20
26 הַהֲתַעֲוֵרוֹת מִלְּמַטָּה לְהַתְקַרֵּב 21
27 לְמַעַל הַנִּקְרָאת 'מִן נֹקְבִין' כִּי 22
28 הַתַּעֲוֵרוֹת מַצֵּד הָאִדָּם, הַמְקַבֵּל, 23
29 הִיא בְּדוּמָה לִכְן שְׁהִנְקָה 30
31 מְקַבֵּל מִהֹזֵכֵר הַמְשַׁפֵּיעַ, וְהַטַּעַם 31
32 הַשֵּׁנִי וְגַם כִּי בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה 32
33 בְּהִנְבְּרָאִים 33
34 שְׁלֵמַטָּה עַל-יְדֵי הָאִזְרַ 34
35 שְׁלֵמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 35
36 שְׁנַמְשָׁךְ בָּהֶם, צְרִיכִים 36
37 הֵם לִהְיוֹת כָּלִים לְהָאִזְרַ, 37
38 יֵשׁ לִזְכֹּךְ וְלַעֲדוֹן אוֹתָם שִׁיְהִי

38 כלים ראויים לקליטת האור הנעלה הזה, אור אין סוף שלמעלה מסדר
39 השתלשלות, עַל-יְדֵי הַעֲלָאת 'מִן נֹקְבִין' הַתַּעֲוֵרוֹת מַצֵּד הָאִדָּם
40 (הַתַּחֲתוֹן, הַמְקַבֵּל) מִלְּמַטָּה, נַעֲשֶׂה הַמְטָה כָּלִי לְהָאִזְרַ³⁵ כִּי כֹאשֶׁר
41 הַהֲתַקְרָבוֹת לֵאלּוּקוֹת הִיא כְּתוּצָה מִהָאִזְרַ וְהַמְשָׁכָה מִלְּמַעַל, יִתְּכֵן שְׁגֵם אִם

42 הַהָאִזְרַ תְּגִיעַ אֵלָיו וְתֵאֵדָר בּוֹ, הִיא לֹא תַחֲלוּל בּוֹ שׁוּם שִׁינוּי.
43 וְעַל-פִּי-זֶה צְרִיף לֹמַר, דְּזֶה שְׂרָבִי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הַמְשִׁיךְ
44 יְרִידַת גְּשָׁמִים עַל-יְדֵי אִמִּירַת תּוֹרָה שְׁהִיא פְּעוּלָה שְׁצִיךְ בְּשִׁבְלָה
45 כּוֹחַ מִיּוֹחֵד, כְּמִבּוּאָר לְעִיל, הוּא מְפָנִי שְׂבַכְדִּי מִתּוֹרָה שְׁלֹו הִיוּ
46 שְׁנֵי הָעֲנָנִים, שְׁהֵם שְׁתֵּי

47 הַמַּעֲלוֹת הַמִּיּוֹחֲדוֹת שְׁקִיּוּמוֹת
48 בְּעִנִּין הַתְּפִילָּה, הָאֶחָד
49 הַמְשָׁכַת אִזְרַ אִין-סוֹף
50 שְׁלֵמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
51 וְגַם הַזִּיכּוּף דְּהַמְטָה³⁶
52 (כְּדִלְקָמָן).

53 וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּזֶהוּ גַם מַה
54 דְּאִיתָא מִבְּרָא מִבְּרָא
55 שְׁהַשְׁפָּעָה שְׁהַמְשִׁיךְ
56 רְבִי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי עַל-
57 יְדֵי אִמִּירַת תּוֹרָה הִיְתָה
58 יְרִידַת גְּשָׁמִים דְּוֹקָא וְלֹא
59 מַצִּינוּ שְׁאִמִּירַת הַתּוֹרָה פְּעוּלָה
60 הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל עֲנִין אַחֵר,
61 כִּי בְּזֶה בִּירִידַת גְּשָׁמִים
62 מוֹדְגָשׁ דְּזֶה שְׂבַכְדִּי
63 שֶׁל רְבִי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
64 הִיְתָה גַם הַמְעַלָּה
65 דְּתַפְלָה, הוּא לֹא רַק
66 הַמְעַלָּה הָרַאשׁוֹנָה בְּעִנִּין
67 הַתְּפִילָּה דְּהַמְשָׁכָה
68 מִלְּמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
69 וַיְצִירַת דְּבַר חֲדָשׁ אֵלֶּא גַם
70 הַמְעַלָּה דְּזִיכּוּף הַמְטָה
71 כְּתוּצָה מִכָּךְ שְׁכַל הַהֲתַעֲוֵרוֹת
72 הִיא מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וְהוֹלֵךְ
73 וּמִבְּאֵר אֶת יִיחּוּדָהּ שֶׁל הַשְּׁפָעַת
74 הַגְּשָׁמִים לְגַבִּי הַשְּׁפָעָה אַחֶרֶת.

75 וְהַעֲנִין הוּא, דְּזֶה
76 שְׁהַשְׁפָּעַת הַגְּשָׁמִים בָּאָה
77 עַל-יְדֵי אַתְעֵרוּתָא
78 דְּלִתְתָּא, הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַטָּה

79 מַצֵּד הָאִדָּם שִׁיְךָ לְהַגְשֵׁם עֲצָמוֹ וְלִכְן זֶה מִלְּתַחֲלִילָה הַתַּעֲוֵרוֹת שִׁישׁ לָהּ
80 שִׁיכּוֹת לִירִידַת גְּשָׁמִים. דְּכִמּוֹ שְׂבַכְדִּי שְׁמִיּוֹת, הַגְשָׁם בָּא מִהָעֲנָנִים
81 שְׁנַעֲשִׂים מִלְּחוֹת הָאֶרֶץ, כְּכַתּוּב בְּתוֹרָה וְאִדָּהּ יַעֲלֶה מִן הָאֶרֶץ
82 וַיִּהְיוּ לְעָנָן וּמִהָעֵנָן יִירֵד גֶּשֶׁם וְהִשְׁקָה אֶת פְּנֵי הָאֲדָמָה³⁷, וְנִמְצָא שְׁכַל

(33) ראה המשך תער"ב ח"ב פשס"ד (ע' תשמו). (34) המשך תרס"ו ע' מה. שם ע' שו. ובכ"מ. וראה
ד"ה פתח ר"ש ה'תשל"ד ס"ו (תורת מנחם — ספר המאמרים אייר ע' רפט), שעי' הגילוי דפנימיות התורה הגיע רשבי' להקשר
דישראל וקוב"ה שלא ע"י אמצעות התורה. (35) כ"ה להדיא בסה"מ עטר"ת שם (ע' קלו). וראה עד"ז סה"מ תרע"ח ס"ע תב.
(36) שעפ"ז יומתק הלשון בתניא (קו"א קנה, סע"א) "כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה א"א בלי העלאת מ"ן מלמטה דוקא" —

שיר המעלות לדוד הנה מה טוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַהִתְהוּת וסדר ירדת הגשמים בגשמיית היא מלמטה למעלה כִּמּוֹ כֵּן הוּא
2 בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּגֶשֶׁם הוּא עֲנִין שְׁנַעֲשֶׂה³⁸ (נִמְשָׁף) עַל־יְדֵי
3 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא³⁹ הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה מִצֵּד הָאָדָם. וְכִיּוֹן שְׁעִנְן
4 הַגֶּשֶׁם הוּא הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה שְׁעַל־יְדֵי אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא

5 שְׁתַּחֲלִיתָהּ בַּהֲתַעְרוּרוֹת מִלְּמַטָּה

6 מִצֵּד הָאָדָם, מוֹכֵן דָּזָה 1
7 שְׁעַל־יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה 2
8 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי 3
9 יָרַד גֶּשֶׁם וּנְמַשְׁכָּה הַשְׁפָּעָה 4
10 שְׁבַמְקוּרָה בָּאָה מִלְּמַטָּה לַמַּעֲלָה, 5
11 כִּאֲמֹר הוּא מִפְּנֵי שְׁבַתוֹתָיו 6
12 שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן 7
13 יוֹחָאי, יִשְׁנָה - נוֹסֵף עַל 8
14 הַמַּעֲלָה הַבָּאָה עַל־יְדֵי 9
15 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא 10
16 (הַמְשָׁכָה מִלְּמַעֲלָה 11
17 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) שְׁהִיא 12
18 הַמַּעֲלָה הָרַאשׁוֹנָה שֶׁבִּגְלָלָהּ 13
19 הַתְּפִילָה מִמַּשִּׁיכָה מֵאוּר אֵין סוֹף 20
21 שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, יִשְׁנָה 21
22 בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי 22
23 גַּם הַמַּעֲלָה הַשְּׁנִייה - גַּם 23
24 הַמַּעֲלָה דְאֲתַעְרוּתָא 24
25 דְלִתְמָא עֲצָמָה, זִיכּוֹף 25
26 הַמְטָה וּמַעֲלָה זוֹ, הַשְּׁנִייה, הִיא 26
27 הַסִּבָּה הַעִיקָרִית לִכְךָ שֶׁתּוֹרָה זוֹ 27
28 פַּעֲלָה אֶת יִרְדַּת הַגֶּשֶׁמִּים. 28

29 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר הַבִּיאֹר בָּזָה, 29
30 כִּיצַד בְּכָל זֹאת יִתְכַּן שְׁפַעוֹת 30
31 הַתּוֹרָה שְׁהִיא מִלְּמַעֲלָה לַמַּטָּה 31
32 תְּהִיָּה שׁוּוֹה לַפַּעּוֹלָת הַתְּפִילָה 32
33 שְׁהִיא מִלְּמַטָּה לַמַּעֲלָה דָּזָה 33
34 [הַמְשָׁכָה] 34
35 [עֲבוֹדַת הָאָדָם] הֵם שְׁנֵי 35

36 עֲנִינִים שׁוֹנִים בְּאוֹפֶן הָעֲבוּדָה וּמִמִּילָא גַם שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים בְּפַעּוֹלָתָם
37 [וּבְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מַעֲלָה שְׁאֵין בּוֹלוֹתוֹ, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי בַּהֲרַחְבָּה]
38 הוּא בְּדִרְגַּת הַנְּשָׁמוֹת כִּמּוֹ שְׁנַעֲשׂוֹת מִצִּיאֹת כִּמְבוּאָר בַּחֲסִידוּת
39 שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא אֲכַן "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ" וּבְעוֹמֵק פְּנִימִיּוֹת נִקּוּדַת עֵצִם

40 הַנִּשְׁמָה הַיְּהוּדִית יֵשׁ "נִיצוֹץ בּוֹרָא", אֲבָל בְּכָללֹת הַנִּשְׁמָה הִיא נִבְרָא וּמִמִּילָא
41 יֵשׁ לָהּ מִצִּיאֹת מוּגֵדֶרֶת מִשְׁלָה (וּבִפְרָט לֵאחֹר שֶׁהַנִּשְׁמָה הַתְּלַבְּשָׁה בְּגוֹף),
42 אֲבָל מִצֵּד שׁוֹרֵשׁ הַנְּשָׁמוֹת כִּמּוֹ שְׁמוֹשָׁרְשׁוֹת בְּה' עֲצָמוֹת'
43 בַּמְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ יֵאָזֵן לְחֶלֶק בֵּין הַמְשָׁכָה
44 מִלְּמַעֲלָה וּבֵין עֲבוֹדַת

45 הָאָדָם⁴⁰, כִּי אִם 'נוֹגַעִים'
46 בְּדִרְגָּה הַנַּעֲלִית הַזֹּאת, אֵין מָקוֹם
47 לְחֶלֶק וְלִהְיוֹת בֵּין אִם
48 הַתְּחַבְּרוּת הִיא בְּדִרְךְ מִלְּמַטָּה
49 לַמַּעֲלָה אוֹ בְּדִרְךְ מִלְּמַעֲלָה לַמַּטָּה
50 דִּישְׁרָאֵל וְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-
51 הוּא כּוֹלָא חַד⁴¹ כִּי כִּפִּי
52 שֶׁהַנִּשְׁמוֹת מוֹשְׁרָשׁוֹת בִּ'עֲצָמוֹת'
53 נִיכָר בְּגִלּוֹי שֶׁהַקֶּשֶׁר שֶׁל נִשְׁמוֹת
54 יִשְׂרָאֵל וְאֱלֹקִיּוֹת הוּא קֶשֶׁר שֶׁל
55 אַחֲדוּת מוֹחֲלֻט. דְּגִילּוֹי עֲנִין
56 זֶה (שִׁישְׁרָאֵל וְקוּדְשָׁא-
57 בְּרִיךְ-הוּא הֵם חַד מִמַּשׁ)
58 הוּא בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
59 תּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
60 יוֹחָאי, שְׁהִיא הַמְּגִלָּה אֵת
61 הָאֲחֵדוּת הַזֹּאת וְלִכְךָ בְּתוֹרָתוֹ
62 שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי
63 שְׁהִיא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה יֵשׁ גַּם
64 עֲנִין הַתְּפִילָה (זִיכּוֹף
65 הַמְטָה) וּבִכּוּחָהּ לַהּוֹרִיד
66 גֶּשֶׁמִּים, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי.

67 ז) וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דָּזָה 67
68 שְׁאֲמִירַת הַתּוֹרָה דְּרַבִּי 68
69 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הִתְהַ 69
70 דּוּקָא בְּפִסּוּק הִנֵּה מַה טוֹב 70
71 וּמַה נָּעִים שְׁבַת אֲחִים גַּם 71
72 יָחִיד, הוּא מִצֵּד שְׁנֵי 72
73 עֲנִינִים. עֲנִין אֶחָד לְפִי שְׁנֵי 73
74 תּוֹכֵן פְּסוּק זֶה דּוּקָא שְׁנֵי 74

75 לִירִידַת גֶּשֶׁמִּים (כִּנ"ל סְעִיף ה'), וְעֲנִין שְׁנֵי גַם לְפִי שְׁנֵי 75
76 שְׁפַעֲלָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי יִרְדַּת גֶּשֶׁמִּים (שְׁעִנְיָנָם הוּא 76
77 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא, עֲבוֹדַת הָאָדָם, כִּשְׁם שֶׁהַגֶּשֶׁם בְּגִשְׁמִיּוֹת מִתְחַלֵּל 77
78 לַהּוֹיּוֹצֵר מִ"זָּאֵד יַעֲלָה מִן הָאָרֶץ", כִּנ"ל) עַל־יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה 78

79 לִירִידַת גֶּשֶׁמִּים (כִּנ"ל סְעִיף ה'), וְעֲנִין שְׁנֵי גַם לְפִי שְׁנֵי 79
80 שְׁפַעֲלָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי יִרְדַּת גֶּשֶׁמִּים (שְׁעִנְיָנָם הוּא 80
81 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא, עֲבוֹדַת הָאָדָם, כִּשְׁם שֶׁהַגֶּשֶׁם בְּגִשְׁמִיּוֹת מִתְחַלֵּל 81
82 לַהּוֹיּוֹצֵר מִ"זָּאֵד יַעֲלָה מִן הָאָרֶץ", כִּנ"ל) עַל־יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה 82

דְּלִכְאוּרָה, זֶה שְׁצִירֵךְ לַהֲעֵלוֹת מִן "כִּדִּי לַהֲמִשִּׁיךְ אוֹר א"ס ב"ה" הוּא מִצֵּד הַהִמְשָׁכָה עֲצָמָה [דְּהַמְשָׁכָה אוֹר שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
הוּא ע"י הַעֲלָאת מִן שֶׁלְּמַטָּה דּוּקָא], וְהַהוֹסְפָה "לַהֲמִשִּׁיךְ אוֹר א"ס ב"ה לַמַּטָּה", יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁבַתִּיכָת "לַמַּטָּה" מִרְמֹז הַטַּעַם שֶׁבַּסְּה"מ
עֲטוּרִית שֶׁם. (37 רָאָה עַד"ז סה"מ תַּרְעִי"ח שֶׁם (רִישׁ ע' תב). (38 בְּרִאשִׁית ב, ו. 39) לַהֲעִיר מִפְּרִשִׁי עַה"פ שֶׁם, ה' "לֹא הִמְטִיר לְפִי
שָׂאֵדָם אֵין לַעֲבוֹד אֶת הָאָדָמָה כו' וְכִשְׁבָּא אָדָם כו' הַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם וְיִרְדּוּ." (40) מִרְמַב"ם ה'ל' תַּעֲנִיּוֹת ספ"ג, "שְׁאֵין גּוֹזְרִין עַל הַצִּיּוֹר
תַּעֲנִית כו' אֵלָּא בִּא"י בִּלְבַד וּבִגְלַל הַמַּטָּר". וּבִמְגִיד מִשְׁנָה שֶׁם "שֶׁבַשְׂאָר הַצִּרוֹת אֲפִילוּ בִּא"י אֵין לָהֶם חוֹמֵר זֶה". וְאוּלַּי י"ל כִּי
בְּשָׂאֵר הָעֲנִינִים — עֲבוֹדַת הַמַּטָּה (תַּעֲנִית וְכִיו"ב) הִיא רַק בְּשִׁבְלִי הַשְׁפָּעָתָם, וּבִמְטָר הוּא בְּשִׁבְלִי הַמִּצִּיאֹת שֶׁלוֹ. (41) הַמִּשְׁךְ וְכִכָּה

ביאור בדרך אפשר

1 (הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה, תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה), הוּא לְפִי שִׁישְׁרָאֵל
2 וְקוֹדֶשׁ-אֶבְרִיָּה הוּא כּוֹלֵא חֹד, וּמִמִּילָא גַם הַתְּגִלוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה
3 (וְלֹא רַק עַל יְדֵי הַתְּפִילָה) מִמְּשִׁכָּה וּמִבִּיאָה לָהֶם שִׁפְעַ וְלָכֵן אֲמִירַת
4 הַתּוֹרָה שְׁלֹו הִיְתָה עַל הַפְּסוּק שֶׁבַת אַחִים גַּם יְחִיד, שֶׁקָּאִי
5 שִׁמְכוּן עַל הַיְחִיד הָאֲחֵדוֹת
6 דְּקוֹדֶשׁ-אֶבְרִיָּה הוּא 1
7 וְיִשְׂרָאֵל (כְּמוֹכָא לְעִיל 2
8 בְּתַחֲלִית הַמַּאֲמָר שְׁזוּהוּ אֶחָד 3
9 הַפִּירוּשִׁים בַּפְּסוּק זֶה).
10 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּזָהוּ גַם 4
11 הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה 5
12 שֶׁבִּפְדְּרוּשׁ שְׁלֹו (שְׁעַל-יְדוֹ 6
13 פֻּעַל יְרִידַת גִּשְׁמִים) 7
14 מְדוּבָר בְּעִנְיָן אֶהְבָּה 8
15 יִשְׂרָאֵל, כְּמִבּוֹא בּוֹהֶר 9
16 שֶׁבִּרְשֻׁתוֹ עַל הַפְּסוּק "הִנֵּה מָה 10
17 טוֹב וּמָה נְעִים, שְׁבַת אַחִים גַּם 11
18 יְחִיד" אִמָּר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּר יוֹחָאִי 12
19 שֶׁגַּם אֵלֶּה שֶׁבְּתַחֲלִית הָיָו
20 מְגִיחֵי קָרְבָּא דְּבָעוּ 13
21 לְקַטְלָא דָּא לְדָא, לְבָתֵּר 14
22 אֲתַהֲדְרוּ בְּרַחֲמֵימֻתָא 15
23 דְּאֲתָהֻהּ, שְׁגַם אִלּוּ שֶׁבְּתַחֲלִילָה 16
24 נִהְלִי קָרִב וּרְצוֹ לְהַרְגֵּי זֶה אֵת 17
25 זֶה, לְאַחֵר מִכֵּן הִתְהַדְּרוּ בִּאֲהָבָה 18
26 וְאֲחֻחוּ כִּי עַל-יְדֵי הָאֶהְבָּה 19
27 וְהָאֲחֵדוֹת דִּישְׁרָאֵל, 20
28 מְתַגְלָה הָאֶהְבָּה 21
29 וְהָאֲחֵדוֹת דִּישְׁרָאֵל 22
30 וְהַקֶּבֶ"ה (בְּמִקְבִּיל לְמִבּוֹאֵר 23
31 לְעִיל שֶׁהַתְּגִלוֹת הַקֶּשֶׁר שֶׁל בְּנֵי
32 יִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵלֶת שֶׁתִּהְיֶה אֲהָבָה וְאֲחֵדוֹת בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל).
33 דְּעַל-יְדֵי שֶׁבַת אַחִים (הָאֶהְבָּה וְהָאֲחֵדוֹת דִּישְׁרָאֵל) נִמְשָׁךְ
34 לְהִיּוֹת גַּם יְחִיד, גַּם לְאַכְלָלָא עֲמָהוּן שְׁכִינְתָא לְכֻלּוֹ עִימָהֶם
35 (עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) אֵת הַשְׁכִּינָה, הֵינּוּ שֶׁהַתְּחֻזָּה בִּאֲהָבָה יִשְׂרָאֵל מְחֻזָּקֶת אֵת
36 הַקֶּשֶׁר עִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא.
37 (ח) וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק הָאִמָּר בְּהַמִּשְׁךְ הַפֶּקֶד בְּשִׁמְן הַטוֹב גּוֹ',
38 שֶׁמֶן הוּא חֲכָמָה - תּוֹרָה, וְשִׁמְן הַטוֹב הוּא פְּנִימִיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

39 הַתּוֹרָה⁴² וְהַכְּתוּב אִמָּר ש"שְׁבַת אַחִים גַּם יְחִיד", הַהִתְחַבְּרוּת וְהַהִתְקַשְּׁרוֹת
40 שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל הִיא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, וְכַתּוּבָה עֲצָמָה -
41 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
42 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם מָה שֶׁכְּתוּב בְּמִפְרָשֵׁי הַזֶּהר⁴³, דְּשִׁמְן הַטוֹב
43 הוּא הָאֲרֵת יְסוֹד דְּעֵתִיק
44 אֲחַת הַבְּחִינוֹת ב'כְּתֵר עֲלִיּוֹן'
45 (שֶׁלְמַעְלָה מִעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת, כֶּשֶׁם
46 שֶׁהַכְּתֵר הוּא מַעַל רֹאשׁוֹ שֶׁל
47 הָאָדָם) הִיא בְּחִינַת 'עֵתִיק יוֹמִין'
48 (שֶׁנֶּעֱתָק וְנִבְדֵּל מִ'יוֹמִין' וְגִילּוֹי).
49 וְאִף שֶׁבִּפְרָטִיּוֹת, עֲנִיין הַסְּפִירוֹת
50 מִתְחִיל מִחֲכָמָה שֶׁלְמַטָּה מִכְתֵּר,
51 בְּכָללֹת וּבַהֲעֵלָם יֵשׁ מוֹשֵׁג שֶׁל
52 סְפִירוֹת גַּם ב'עֵתִיק' וְשִׁמְן הַטוֹב'
53 הוּא הָאֵרָה שֶׁל עֲנִיין ה'יְסוֹד' כִּפִּי
54 שְׁהוּא ב'עֵתִיק'. כִּי גִלְיָא
55 דְּתּוֹרָה שִׁיף לְאִרְיָה בְּחִינַת
56 'אִרְיָה אֲנִפִּין' שְׁהִיא חִיצוֹנוֹת
57 ה'כְּתֵר', וְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
58 לְעֵתִיק שְׁהִיא פְּנִימִיּוֹת הַכְּתֵר.
59 וְזָהוּ שֶׁבַת אַחִים גַּם יְחִיד
60 בְּשִׁמְן הַטוֹב גּוֹ', שֶׁבְּכִדִּי
61 לְהִיּוֹת שֶׁבַת אַחִים,
62 הַתְּחַבְּרוּת וְהַתְּקַשְּׁרוֹת שֶׁל כִּנְסַת
63 יִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
64 הוּא עַל-יְדֵי לִימּוּד
65 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
66 וּמִמְשִׁיף בְּכַתּוּב שֶׁה'שִׁמְן
67 הַטוֹב' יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן
68 אֲהִרָן שְׁיֹוֹרֵד עַל פִּי
69 מְדוּתִיּוֹ, שֶׁהֵן שְׁתֵּי
70 יְרִידוֹת בְּהַמְשַׁכַּת וְהַתְּגִלוֹת ה'שִׁמְן הַטוֹב' (שְׁהוּא הַתּוֹרָה בְּכָלל וּפְנִימִיּוֹת
71 הַתּוֹרָה בִּפְרָט), הֵינּוּ שְׁחֻמַּת הַתּוֹרָה 'יֹוֹרֵד' וְנִמְשַׁכַּת וּפּוֹעֵלֶת בְּשֵׁנֵי עֲנִינִים.
72 הָרֹאשׁוֹן, 'יֹוֹרֵד עַל הַזָּקֵן' זָקֵן הוּא הַבְּנֵת וְהַשְּׁגָת הַתּוֹרָה, כְּמֵאִמָּר
73 חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַכְּתוּב "וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן" זָקֵן שֶׁקָּנָה חֲכָמָה⁴⁴, הִרִי שִׁישׁ
74 קֶשֶׁר בֵּין הַזָּקֵן לְחֲכָמָה. וְהַשֵּׁנִי, 'שְׁיֹוֹרֵד' עַל פִּי מִדּוּתִיּוֹ וּמְדוּתִיּוֹ הֵם
75 לְבוּשֵׁי הַמַּצּוֹת⁴⁵ שֶׁהָאָדָם מְקִיִּים (וְהַמַּצּוֹת נִקְרָאוֹת 'לְבוּשִׁים' לְנֶפֶשׁ,
76 כְּמוֹכָא בְּתַנַּיָא, פֶּרֶק ה' מִכְּתָבֵי הָאִרְיָז"ל: "שֶׁלְבוּשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת בְּכָן עֲדוֹן הֵן

תרל"ז פס"ו, עיי"ש בארוכה. (42) ראה עד"ז תורת מנחם — ספר המאמרים ניסן ע' קכד ואילך. (43) ראה זח"ג עג, א. (44) ראה גם ד"ה כשמן הטוב תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רצ) דשמן הטוב הוא פנימיות ח"ס כו' טעמי תורה שיתגלו לעתיד. (45) הובא באוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ ע' תקה.

ביאור בדרך אפשר

נעלית), וְעַל־יְדִיָּהּ הָרֹדֹת לָךְ שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל הֵם בִּאֲהַבַת יִשְׂרָאֵל
קִדְּשָׁא־בְרִיךְ־הוּא אֲצִיתָ לְמִלּוּלֵיהֶוּ, מִצִּית לְדִבְרֵיהֶם (של לומדי
הַתּוֹרָה, בְּרוּגְמַת "צִדִּיק גִּזֹּר וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְקִיִּים") וְנִעְשִׂים כָּלֵם
לְקַבֵּל הַשְׁפָּעָה מֵאוֹר אֵין־סוֹף שְׁאִין בּוֹ הַגְּבּוּלוֹת, גַּם לֹא
הַהֲגְבּוּלָה דַּחְכְּמַת הַתּוֹרָה,

לְחִדּוֹר (דְּיֹרְכַנְעֻמֶּעַן) כָּל הַפְּחוֹת שְׁלוֹ, הֵן הַחֲבֵנָה
וְהַהֲשָׁגָה וְהַן הַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעַל. וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה שְׁבֹת
אֲחִים גַּם יָחַד, שֶׁהָאֲהֻבֹת-יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹ הִיא בְּאוֹפֶן דְּשְׁבֹת
אֲחִים (הַתְּקַשְׁרוֹת, דְּגִמְת קִישׁוּרֵי תְּנָאִים) וְיִתְיָרָה מִזֹּ
בְּאוֹפֶן דְּגַם יָחַד (יְחִיד דְּנִשְׁוֹאִינִן), וְעַל-יְדֵי-זֶה כּוֹדֵשׁ-
בְּרִיף-הוּא אֲצִיטָה לְמִילּוּלֵייהוּ, וְנַעֲשִׂים כָּלִים לְקַבֵּל
הַהֲשָׁפָעָה מֵאוֹר אֵין-סוֹף שְׁאִין בּוֹ הַגְּבֻלוֹת, גַּם לֹא
הַהֲגְבָּלָה דְּחֻכְמַת הַתּוֹרָה, שֶׁהַקַּב"ה עֲצָמוֹ מִשְׁפִּיעַ לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל רַב טוֹב בְּטוֹב הַנֶּרְאָה וְהַנִּגְלָה, בְּכַנִּי
חַיִּי וּמִזִּנֵּי רִיחָא.

(46) ראה קידושין לב, ב. 47) אוה"ת שם. סה"מ תרע"ח שם.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמוד ב

ובמקום שלא נאמרה הלכה מפורשת כאחד מן הצדדים הולכים לפי
הכללים שנתבארו לעיל.
הגמרא מנסה להוכיח ממקום אחר שאין נוקטים כללים אלו להלכה:
אֵלָא יש להוכיח זאת **מִהָא דְרַתְנָן** – ממנה ששנינו (להלן נט), **עִיר**
שהיתה **שָׁל יָחִיד**, כלומר, שלא היו רגילים לעבור בה שישים ריבוא
אנשים, ולפיכך לא היה לה דין 'רשות הרבים', ומותרים היו דיירי
העיר להניח עירוב חצירות אחד לכל העיר ולעשותה כחצר אחת
המותרת בטלטול. ולאחר מכן נוספו בעיר דיירים חדשים או שנקבעו
בה שווקים, ו**נַעֲשִׂית** על ידי כן **עִיר שָׁל רַבִּים**, שנכנסים בה שישים
ריבוא אנשים, מותרים הם להיות **מְעָרְבִין אֶת הָעִיר כּוֹלָהּ**
בכתחילה, ועיר שהיתה מתחילה **שָׁל רַבִּים** – שהיו ממנה כלים
שישים ריבוא איש, ואסור היה לערב את כולה כאחד, לפי שחששו
חכמים שמא לא יידעו האנשים שהניחו בה עירוב, ויסברו שמותר
לטלטל ברשות הרבים, ולאחר מכן נתמעטו דיוריה ו**נַעֲשִׂית** עיר **שָׁל**
יָחִיד – שאין נכנסים בה שישים ריבוא, **אֵין מְעָרְבִין אֶת כּוֹלָהּ**
כאחת, לפי שיש לחוש שתחזור להיות עיר של רבים, ויטעו הדרים
בה ויסברו שמותר להמשיך ולערב את כולה, **אֵלָא אִם בֶּן עוֹשָׂה**
לה שיור **חוּצָה לָהּ** – משייר מספר בתים, אפילו אם עומדים הם
מחוץ לעיר, ואינו כוללם עם עירוב העיר, ועל ידי כך יהא ניכר
שטעם היתר הטלטול בעיר הוא משום העירוב שבה, ולא יבואו
לטלטל בעיר של רבים שאין בה עירוב. ושיעור הבתים שצריך
לשייר מחוץ לעירוב העיר הוא **כְּגֻדְלָהּ** של העיר ששמה '**חוּצָהּ**
שְׁהִיתָה כְּיִזְדָּרָה, שֵׁישׁ בָּהּ חֲמִשִּׁים יִזְרְיָן, אלו **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה**.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,

בס"ד. שיחת ל"ג בעומר – בעת ה"פאראד" – ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל.

ב. שמחת ל"ג בעומר קשורה עם כמה ענינים:

(א) ל"ג בעומר הוא יום ההילולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, ויום זה הוא יום שמחתו - "שמחה גדולה", ועד כדי כך - שצוה שכל ישראל (כולל ילדי ישראל הקטנים) ישתתפו וישמחו ביום שמחתו.

(ב) בל"ג בעומר פסקו למות תלמידיו של רבי עקיבא [רבו של רשב"י] - לאחר המגיפה, רחמנא ליצילן, שהיתה "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה" (באופן הראוי לתלמידיו של ר"ע). וטעם הדבר - מכיון שהחל מיום זה כבר "נהגו כבוד זה בזה" באופן המתאים (ליהודי בכלל, ובפרט - לתלמידיו של ר"ע).

ג. כל דבר שיהודי שומע, צריך לשמש עבורו הוראה בנוגע למילוי שליחותו העיקרית - "אני נבראתי לשמש את קוני", וכן הוא בנוגע לענין דל"ג בעומר - שיש ללמוד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו.

וככל עניני עבודת האדם לקונו, צריכה גם הוראת ל"ג בעומר (דלקמן) להעשות מתוך שמחה גדולה ותענוג רב - כי כאשר יהודי יודע שבפעולה זו גורם הוא נחת רוח ותענוג למלך מלכי המלכים הקב"ה, "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", הרי בודאי שיעשה זאת בשמחה גדולה ותענוג רב.

וע"פ דבריו של רבי עקיבא שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" "זה כלל גדול בתורה" (כפי שאמרתם זה עתה בי"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל),

[שענין זה מודגש ביותר בל"ג בעומר, מכיון שבו פסקו למות תלמידיו של ר"ע, עי"ז שהתחילו לנהוג כבוד זה בזה בתכלית השלימות, שזהו כללות הענין ד"ואהבת לרעך כמוך"],

מובן, שנוסף על לימוד ההוראה דל"ג בעומר בנוגע לעצמו, יש לפעול זאת גם על הזולת (ילדים - על חבריהם, וילדות - על חברותיהן).

ומובן, שגם פעולה זו צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך תענוג - שהרי עי"ז גורמים נחת רוח להקב"ה שצוה "ואהבת לרעך כמוך", וגורמים נחת רוח לרבי עקיבא שגילה שציווי זה הוא "כלל גדול בתורה", "כלל גדול" בתורה הנצחית - לא רק בדורם של ר"ע ורשב"י, אלא בכל הדורות כולם, שענינה - הוראה בחיי היום-יום, לדעת באיזה אופן צריך היהודי לשמש את קונו, החל מה"כלל גדול" שבתורה - "ואהבת לרעך כמוך".

ד. ע"פ האמור לעיל של"ג בעומר הוא יום ההילולא דרשב"י - מובן, שלכל לראש יש ללמוד הוראה מהמסופר בתורה אודות הנהגתו של רשב"י, שבודאי אין זה סיפור בעלמא, כי אם סיפור שיש בו לימוד והוראה (ככל עניני התורה).

ובהקדים:

אף שמעלתו של רשב"י גדולה ביותר, ובודאי שאי-אפשר להידמות לרשב"י כו', ועד כדי כך, שאפילו להעריך את גודל מעלתו (לא רק להגיע לדרגתו) אינו יכול כל אחד, כדברי עדותו של רבי עקיבא רבו: "אני ובוראך מכירים כחך" (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב), היינו, שלהכיר את כחו של רשב"י יכולים רק "אני ובוראך", רבי עקיבא והקב"ה,

אעפ"כ, מכיון שרשב"י השתדל לזכות את העולם כולו ולפעול עבור העולם כולו - הרי מובן, שבהנהגתו [שאודותי] מספרת לנו התורה ניתן הכח והאפשרות לכאן"א מישראל, החל מילדי ישראל הקטנים, שכאשר יתייגע ללכת בדרכיו של רשב"י, יקויים בו - "יגעת ומצאת", היינו, שרשב"י נתן את הכח לכאן"א מישראל שיוכל ללכת בדרכיו, בנוגע לאותם ענינים שאודותם מספרת לנו התורה אודות אופן הנהגתו של רשב"י, כדלקמן.

ה. אודות הנהגתו של רשב"י מסופר בגמרא (שבת יא, א) שעיקר ענינו הי' - "תורתו אומנתו". כלומר: אף שרשב"י עסק בענינים נוספים, שהרי גם רשב"י הי' זקוק לעניני אכילה ושת' וכיו"ב - הרי עיקר ענינו הוא ענין התורה, "תורתו אומנתו", היינו, שהתורה היא ה"אומנות" שלו - עיקר ענינו.

- 1 ובאופן כזה חינוך רשב"י את תלמידיו - שגם אצלם יהי' הענין ד"תורתם אומנתם".
- 2 ולהעיר - שהלשון "אומנתו" קשור עם ענין החינוך, כמ"ש "ויהי אומן את הדסה". ונמצא, שבענין ד"תורתו
- 3 אומנתו" מודגש גם כללות ענין החינוך. היינו, שמחנך את תלמידיו (נוסף על חינוך עצמו) שעיקר ענינם יהי'
- 4 - תורה.
- 5 וזוהי ההוראה לכא"א מישראל שרוצה ללכת בדרכיו של רשב"י - שאפילו אם הוא עוסק בכמה ענינים,
- 6 עליו לזכור תמיד שענינים אלו הם בבחי' דבר הטפל, דבר משני בלבד וכו', כי עיקר ענינו וחיותו האמיתית
- 7 היא - התורה.
- 8 ו. הענין ד"תורתו אומנתו" שייך ביותר לילדי ישראל:
- 9 אדם מבוגר, ובפרט לאחר הנישואין - צריך להקדיש חלק מסויים מזמנו כדי לעסוק בפרנסתו ופרנסת בני
- 10 ביתו, שלזה צריך לבוא במגע עם שאר בני אדם שבסביבתו, לדבר עמהם בעניני המסחר וכיו"ב. אמנם, בודאי
- 11 מנצל הזדמנות זו כדי לדבר עמהם בעניני תורה, אבל אעפ"כ, ישנו זמן מסויים שבו מוכרח לדבר עמהם בעניני
- 12 המסחר כפשוטו.
- 13 אבל כאשר מדובר אודות ילדים - הרי מכיון שאינם צריכים לעסוק בעניני פרנסה, מפני שהוריהם דואגים
- 14 לספק להם את כל צרכיהם (אכילה ושת', לבוש ודירה) בהרחבה, ונותנים להם זאת בעין יפה - יכולים הם
- 15 לנצל את כל זמנם עבור לימוד התורה, באופן ד"תורתו אומנתו" (מכיון שאין אצלם שום דבר שיכול לבלבלם
- 16 ולהפריע להם להקדיש את כל זמנם עבור לימוד התורה).
- 17 וזוהי ההוראה דל"ג בעומר השייכת במיוחד לילדי ישראל - שכל ילד יהודי צריך לדעת שיש לו נתינת כח
- 18 מרשב"י לנצל כל רגע פנוי עבור לימוד התורה [כפי שהשתתפתם זה עתה בלימוד י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל
- 19 שבתורה], באופן ד"תורתו אומנתו". וכל זה - כאשר יחליט להתנהג כן ויתייגע בזה, שאז בודאי יצליח לנצל
- 20 את הנתינת כח דרשב"י להתנהג באופן ד"תורתו אומנתו".
- 21 ז. הוראה הנ"ל ("תורתו אומנתו") מודגשת ביותר כאשר נמצאים בסמיכות לימי החופש, שאז רושמים את
- 22 הילדים ל"מחנות-קיץ" למשך כל תקופת החופש, ולכן, צריכים אתם - הילדים - לבקש מהוריהם שירשמו אתכם
- 23 ל"מחנות-קיץ" שבהם מנצלים כל רגע פנוי ללימוד התורה וקיום המצוות, באופן ד"תורתו אומנתו".
- 24 ולהורים שנמצאים כאן, פונים בבקשה - בשמו של רשב"י - שישתדלו בעצמם (עד להשתדלות באופן של
- 25 "יגיעת") לרשום את ילדיהם ל"מחנות-קיץ" שבהם יקבלו את החינוך הטוב ביותר - לנצל כל רגע פנוי ללימוד
- 26 התורה, שע"ז גורמים נחת רוח להקב"ה באופן הכי נעלה.
- 27 ובהתאם לציווי "ואהבת לרעך כמוך" (כנ"ל ס"ג) - מובן, שההוראה הנלמדת מל"ג בעומר בנוגע להנהגה
- 28 באופן ד"תורתו אומנתו", אמורה גם ביחס להשפעה על הזולת. היינו, שנוסף לזה שההורים ידאגו עבור הילדים
- 29 שלהם לרשום אותם ל"מחנות-קיץ" שבהם יקבלו חינוך ברוח ד"תורתו אומנתו", ישתדלו (מתוך יגיעה) לפעול
- 30 זאת גם על ילדים נוספים.
- 31 וכן בנוגע לילדים עצמם - שהם צריכים להתעניין אצל חבריהם (והילדות - אצל חברותיהן) אודות התכניות
- 32 שלהם לקראת ימי החופש, ולהשפיע עליהם לשהות ב"מחנות-קיץ" שחדורים ברוח ד"תורתו אומנתו".
- 33 ח. נוסף על ההוראה הנלמדת מהנהגתו של רשב"י בנוגע ללימוד התורה ("תורתו אומנתו") - הרי מכיון
- 34 ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", מובן, שישנה גם הוראה מיוחדת מהנהגתו של רשב"י בנוגע למעשה בפועל:
- 35 מסופר בגמרא (שבת לג, סע"ב ואילך) שלאחרי שרשב"י יצא מן המערה (שבה הסתתר י"ג שנה, מפני
- 36 גזירות הרומיים שלא הניחו לעסוק בהפצת התורה והיהדות), אמר: "מי איכא מילתא דבעי לתקוני", וכאשר
- 37 אמרו לו שישנו מקום מסויים שהכהנים אינם יכולים לעבור דרכו כו' ובמילא "אית להו צערא לכהנים לאקופי"
- 38 ("להקיף דרך אחר ארוך") - עמד ותיקן את הדבר, כדי לחסוך מהם צער וטירחא כו'.
- 39 וזוהי ההוראה מהנהגתו של רשב"י במעשה בפועל - שבצאתו מן המערה השתדל לכל לראש לעשות טובה
- 40 ליהודי, ואפילו כאשר הי' מדובר אודות מניעת טירחא מיותרת ליהודי - טרח רשב"י והתייגע בעצמו כדי למנוע
- 41 טירחא מיותרת ליהודי נוסף . . . ! עד כדי כך השתדל רשב"י בעשיית טובה ליהודי - שזהו כללות הענין
- 42 דגמילות חסדים וצדקה.

ומזה למדים אנו עד כמה צריכים להשתדל בעשיית טובה לזולת, היינו, שכל יהודי צריך לדעת שהציווי
 "ואהבת לרעך כמוך" צריך לבוא לידי ביטוי לא רק ברגש של אהבה כלפי הזולת, או בדיבור של אהבה
 (ששניהם דברים חשובים ביותר), אלא גם בענין של מעשה בפועל – להשתדל ולהתייגע בגופו (או בממונו,
 וכיו"ב) כדי לעשות טובה לזולת במעשה בפועל.

וכל זה צריך להעשות מתוך שמחה וטוב לבב – מכיון שעי"ז גורמים נחת רוח להקב"ה, "נחת רוח לפני
 שאמרתי ונעשה רצוני", כנ"ל (ס"ג) בנוגע לכל עניני התורה ומצוותי, ובפרט כאשר מדובר אודות מצות הצדקה
 (כולל עשיית טובה ליהודי), השקולה כנגד כל המצוות (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא (פל"ז)) – הרי בודאי
 שמצוה כזו נעשית מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך תענוג רב.

ט. וכאשר מחליטים לקיים הוראות הנ"ל כדבעי,
 הן ההוראה בנוגע ללימוד התורה – "תורתו אומנתו", והן ההוראה בנוגע למעשה המצוות – השתדלות
 במצות הצדקה וגמ"ח,

אזי "הקב"ה עוזרו" ורשב"י עוזרו לקיים זאת במעשה בפועל – בנקל יותר ממה שמשערים לכתחילה, ובאופן
 רחב ועמוק יותר.

* * *

י. נוסף על ההוראה הנלמדת מהנהגתו של רשב"י, ישנה הוראה הנלמדת מהענין השני שאירע בל"ג בעומר,
 שבו פסקו למות תלמידיו של רבי עקיבא (כנ"ל ס"ב) – שמזה למדים עד כמה יש להזהר מהנהגה בלתי-רצויה
 כלפי הזולת ("שלא נהגו כבוד זה בזה").
 ובהקדים:

כללות עבודת האדם נחלקת לב' סוגים כלליים: (א) "עשה טוב" – לעשות פעולות ומעשים טובים, (ב)
 "סור מרע" – זהירות ושמירה מפני דברים בלתי-רצויים.

והנה, האמור לעיל אודות ההוראות מהנהגתו של רשב"י [הן בנוגע ללימוד התורה – "תורתו אומנתו", והן
 בנוגע למעשה המצוות – עשיית טובה ליהודי, "ואהבת לרעך כמוך"], הרי זה בקו ד"עשה טוב". ונוסף לזה
 ישנה הוראה המדגישה את הענין ד"סור מרע" – זהירות ושמירה מענינים בלתי-רצויים, "שלא נהגו כבוד זה
 בזה", שהוראה זו מודגשת בתיקון הנהגתם של תלמידי ר"ע מל"ג בעומר ואילך, שהתחילו לנהוג כבוד זה בזה
 באופן המתאים.

כלומר: גם כאשר מדובר אודות הציווי ד"ואהבת לרעך כמוך", ציווי חיובי באופן ד"עשה טוב" – זקוקים
 לציווי מיוחד השולל הנהגה בלתי-רצויה, באופן ד"סור מרע", ובלשון חז"ל (שבת לא, ב): "דעלך סני לחברך
 לא תעביד".

וזהו החילוק בהוראה הנלמדת מב' הענינים דל"ג בעומר (יום שמחתו של רשב"י, ומה שפסקו למות תלמידי
 ר"ע) בנוגע לאופן ההנהגה והיחס אל הזולת – שבהנהגתו של רשב"י מודגש הציווי החיובי ("עשה טוב")
 והשתדלות בעשיית טובה אל הזולת, "ואהבת לרעך כמוך"; ואילו במאורע שתלמידי ר"ע פסקו למות – מודגש
 הציווי השולל הנהגה בלתי רצויה ("סור מרע"), זהירות ושמירה ממצב ד"לא נהגו כבוד זה בזה".

יא. הביאור בזה – באותיות פשוטות:

כאשר אדם עושה טובה לזולתו, בנתינת צדקה וכיו"ב, ובפרט לאחר שעושה לו טובה יותר מפעם אחת –
 יכול לחשוב: מכיון שכבר עשיתי לו טובה – שוב אינני צריך להזהר ולהקפיד שלא לפגוע בו, בין אם זוהי
 פגיעה בכבודו ("לא נהגו כבוד זה בזה"), או פגיעה באופנים כיו"ב.

ולדוגמא: כאשר ילד נכנס לחנות כדי לקנות איזה "צעצוע" או "סוכרי", ורואה שבחנות ממתין ילד שבא
 לפניו ורוצה לקנות דבר – בא ה"יצר" ואומר לו: מכיון שזהו "צעצוע" יפה ביותר, או "סוכרי" טעימה ביותר,
 אינך צריך להתחשב בכך שילד זה קדמך, ויכול אתה לנסות לקנות דבר זה, ואפילו לומר ל"מוכר" שהנך מוכן
 להוסיף "פענני" כדי שימכור זאת לך . . . ! ומובן, שענין זה גרוע וחמור יותר מאשר פגיעה בכבודו של הזולת,

- 1 מכיון שהוא חודר לשטחו ותחומו של הזולת כו' - ענין הקשור עם השגת גבול!
- 2 ועל זה באה ההוראה השוללת את ההנהגה באופן בלתי-רצוי, "סור מרע": "דעלך סני לחברך לא תעביד",
- 3 היינו, כשם שאינך מעוניין שיתנהגו עמך באופן כזה, אסור לך להתנהג כן כלפי הזולת. וזאת - אפילו אם כבר
- 4 עשית לו טובה בשאר ענינים.
- 5 יב. וזוהי ההוראה הנלמדת מהמאורע השני דל"ג בעומר, שבו פסקו למות תלמידיו של רבי עקיבא (בהוספה
- 6 על ההוראה הנלמדת מהנהגתו של רשב"י אודות ההשתדלות בעשיית טובה לזולת) - שאפילו כאשר הקב"ה
- 7 זיכה אותו ונתן לו את האפשרות לעשות טובה לחבירו, ועשה זאת בשלימות, ומתוך שמחה וטוב לבב (כנ"ל),
- 8 גם אז עליו להשתדל ולהזהר ביותר שלא לפגוע בכבודו של הזולת ("שלא נהגו כבוד זה בזה") - "סור מרע".
- 9 ובפרט כאשר מתבונן שחבירו הוא תלמידו של רבי עקיבא (ובדרך ממילא - חבירו של רשב"י, שהי' תלמידו
- 10 של ר"ע):
- 11 אודות רבי עקיבא אמרו חז"ל (סנהדרין פו, א) "כולהו אליבא דר"ע", היינו, שכל פירושי התורה מיוסדים
- 12 המה על התורה שלמד ר"ע עם תלמידיו בדורו, כפי שנמסר מדור לדור, עד לדורנו זה. ונמצא, שכאשר יהודי
- 13 לומד תורה - נעשה הוא תלמידו של רבי עקיבא!
- 14 ומכיון שמדובר אודות תלמידו של רבי עקיבא, ומה גם שיתכן שתלמיד זה גדול ממנו - הרי בודאי שצריך
- 15 להזהר בכבודו, ולשמוח על הזכות שניתנה לו שיכול לעשות טובה לתלמידו של רבי עקיבא, וחבירו של רשב"י!
- 16 כלומר: נוסף לזה שצריכים להזהר בכבודו של כל אדם, מפני היותו מציאות שנבראה ע"י הקב"ה, ובלשון
- 17 חז"ל: "אומן שעשאני" - ישנו בזה עילוי נוסף כאשר מדובר אודות תלמידו של רבי עקיבא וחבירו של רשב"י,
- 18 שאז נקל יותר לפעול על עצמו להזהר בכבודו כו', ולהתנהג כפי שהתנהגו תלמידי ר"ע לאחר ל"ג בעומר,
- 19 שנהגו כבוד זה בזה בתכלית השלימות.
- 20 יג. והנה, כדי להתנהג באופן המתאים בכל האמור לעיל, הן בנוגע ל"סור מרע" והן בנוגע ל"עשה טוב" -
- 21 זקוקים לנתינת כח מיוחדת שלא להתפעל מעצת היצר כו', ובפרט כאשר מדובר אודות ילד קטן (או "ילד קטן"
- 22 בעניני יהדות), שבודאי זקוק הוא לנתינת כח מיוחדת.
- 23 ועל זה באה ההוראה הנפלאה מדברי המדרש על הפסוק "אלקים נצב בעדת א-ל" (תהלים פב, א):
- 24 איתא במדרש (יל"ש תהלים רמז תתלא. תנחומא (באבער) וירא ד. אגדת בראשית פי"ט): "כשנגלה הקב"ה
- 25 על אברהם אבינו [היהודי הראשון, "אחד הי' אברהם", שממנו יצאו כל בני"ן, הי' יושב, שנאמר והוא יושב
- 26 פתח האוהל כחום היום, ביקש אברהם לעמוד, אמר לי' הקב"ה, שב לך. . אמר לי' אברהם, וכן דרך ארץ
- 27 שאני יושב ואתה עומד? ! אמר לי' הקב"ה, אל תצטער, אתה זקן. . חייך, כשם שאתה יושב ואני עומד, כך
- 28 עתידין בניך בני ג' שנים ובני ארבע שנים לישיב בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואני נצב עליהם, שנאמר אלקים
- 29 נצב בעדת א-ל".
- 30 וזוהי ההדגשה המיוחדת בדברי המדרש - שהענין ד"אלקים נצב בעדת א-ל" אמור אפילו ביחס לילדים
- 31 קטנים, "בני ג' שנים ובני ארבע שנים", שהם יושבים והקב"ה נצב עליהם. וכפי שאמרתם זה עתה: "והנה ה'
- 32 נצב עליו כו'", אלא שבמדרש מוסיף ומדגיש שענין זה אמור אפילו ביחס לילדים קטנים, "בני ג' שנים ובני
- 33 ארבע שנים, כנ"ל.
- 34 ומכיון שישנו הענין ד"אלקים נצב בעדת א-ל", היינו, שהקב"ה נמצא ביחד עם כאו"א מילדי ישראל, אפילו
- 35 בהיותם "בני ג' שנים ובני ארבע שנים", ונמצא עמהם באופן ד"נצב", המורה על עמידה בתכלית התוקף - הרי
- 36 מובן ופשוט שלכאו"א מישראל (החל מילדי ישראל הקטנים) ישנו הכח הדרוש שלא להתפעל מה"יצר", כי
- 37 בלכתו עם הכח ד"אלקים נצב בעדת א-ל", אזי מתבטלת מציאותו של ה"יצר", ובמילא מצליח היהודי (גם
- 38 בהיותו ילד קטן) לשמש את קונו באופן המתאים, הן בענין ד"סור מרע" והן בענין ד"עשה טוב".
- 39 יד. והנה, ע"י כללות ההנהגה באופן ד"ואהבת לרעך כמוך", "נהגו כבוד זה בזה" - מתאחדים כל בני"י
- 40 באופן ד"כולנו כאחד", ועי"ז זוכים להמשכת ברכותיו של הקב"ה, כמ"ש "ברכנו אבינו כולנו כאחד" (ראה
- 41 תניא פל"ב),
- 42 עד להמשכת הברכה העיקרית - שבמהרה בימינו ממש, "נאו", יוציא הקב"ה מהגלות את כל אחד ואחת

- מילדי ישראל, ביחד עם אחיהם ואחיותיהם הוריהם וזקניהם, "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", "קהל גדול",
 "עדת א-ל", באופן ד"שלימות העם", עם ישראל כפי שהוא בשלימותו, שלם בנשמתו שלם בגופו ושלם בממונו,
 ביחד עם "שלימות התורה" - הן בנוגע ללימוד התורה באופן ד"תורתו אומנתו", והן בנוגע למעשה המצוות,
 החל ממצות הצדקה וגמ"ח ("ואהבת לרעך כמוך") שהיא כללות כל המצוות, היינו, שלוקחים את כל עניני
 התורה ומצוותי' שעסקו בהם בתכלית השלימות, ומתוך שמחה וטוב לבב,
 ובאופן כזה (שלימות העם ביחד עם שלימות התורה) באים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה'
 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", הנקראת "פלטרין של מלך" - ארמונו של הקב"ה, שניתנה באופן
 של ירושה, "נחלת עולם", "לעם עולם", ע"י "אלקי עולם", הן אותם חלקים שכבר ניתנו לבנ"י בפועל ממש,
 בסבר פנים יפות ובאופן של נסים, שבודאי מחזיקים בנ"י בכל שטחים אלו ואינם מחזירים ח"ו אפילו "שעל"
 אחד בלבד, ועי"ז זוכים בנ"י לקבל את שאר שטחי ארץ ישראל - בביאת משיח צדקנו, שאז יקבלו בנ"י את
 כל ארץ ישראל בשלימותה, "שלימות הארץ", בדרכי נועם ובדרכי שלום, מכיון שמקבלים זאת מהקב"ה בעצמו,
 ששמו "שלום".
- טו. וכאשר בנ"י יוצאים מהגלות, באופן דשלימות העם, שלימות התורה ושלימות הארץ - אזי גם ה"שכינה"
 יוצאת מהגלות יחד עמהם, כמאמר רשב"י (מגילה כט, א): "חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו
 שכינה עמהם. . ואף כשהן עתידין ליגאל, שכינה עמהן, שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך, והשיב לא נאמר
 אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות".
- כלומר: כל זמן שישנו עדיין יהודי אחד, אפילו ילד קטן ("א קליין פיצל קינד"), שנמצא בגלות - אזי גם
 "שכינתא בגלותא", "גלו לבבל שכינה עמהם"; ורק כאשר יקויים היעוד "ושב ה' אלקיך את שבותך", באופן
 ד"אתם תלוטטו לאחד אחד בני ישראל", היינו, שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות - אזי גם הקב"ה יוצא
 מהגלות, "הקב"ה שב עמהן מבין הגלויות".
- וכהמשך הכתוב - "ורחמך", היינו, שכל זה נעשה באופן של רחמים. וההכנה לזה היא - עי"ז שהנהגתו
 של יהודי כלפי חבירו היא גם באופן של רחמים [בהתאם לציווי "ואהבת לרעך כמוך"], היינו, שבתוכך
 "ורחמך" ישנו גם הפירוש דקאי על ההנהגה שבין יהודי לחבירו.
- טז. וזוכים לזה במהרה בימינו ממש, באופן ד"אחישנה", "ארו עם ענני שמיא", ובלשון הרמב"ם (הל'
 תשובה פ"ו ה"ה): "מיד הן נגאלין".
- וכמובן בפשטות, שכאשר הקב"ה מוציא את בנ"י מהגלות ויוצא אף הוא מהגלות ביחד עמהם - לא זקוקים
 ל"רכבות" ו"אווירונים" וכיו"ב, אלא תיכף ומיד, "מיד הן נגאלין", ברגע אחד, "כהרף עין" ו"כימי צאתך מארץ
 מצרים" - מוצאים בנ"י את עצמם בארץ הקודש,
- ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, ושם גופא - בהר הבית, ושם גופא - בשערי בית המקדש השלישי,
 "מקדש אדני' כוננו ידיך", שיבנה במהרה בימינו, ואז תקויים בקשת בנ"י: "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית
 המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה".

* * *

- יז. כדי שיהיו כל ג' הקוין דתורה עבודה (תפלה) וגמ"ח (כרגיל בכל פעם) - הרי נוסף על לימוד התורה
 דאמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל, יסיימו עם ענין של תפלה: "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה
 בימינו", ולאח"ז - חלוקת מטבעות כדי לתת (חלקם עכ"פ) לצדקה, בל"ג בעומר.
- ומכיון שג' ענינים אלו (תורה עבודה וגמ"ח) הם ג' העמודים שעליהם העולם עומד - מובן, שענין זה יפעל
 הוספה בעמידת וקיום העולם, הן בנוגע ל"עולם קטן זה האדם", היינו, שכאשר יהודי מוסיף בכל ג' הקוין
 דתורה עבודה וגמ"ח, אזי כללות מציאותו היא בשלימות ובתוקף יותר,
- [ומובן, שענין זה נוגע במיוחד כאשר נמצאים בימי הספירה, ימי ההכנה ל"זמן מתן תורתנו" -
 כידוע שבספה"ע מתבטא גודל התשוקה של בנ"י לזכות כבר לקבלת התורה, שלכן, כאשר בנ"י שמעו

1 בצאתם ממצרים שלאחרי מ"ט יום יקבלו את התורה, הנה מרוב תשוקתם ורצונם לקבל את התורה,
2 התחילו לספור כמה ימים עברו כבר מאותם מ"ט יום, וכן הוא בספה"ע מידי שנה בשנה, וביום זה
3 ל"ג בעומר - יודעים שכבר עברו ל"ג יום ממ"ט ימי ההכנה ל"זמן מתן תורתנו", ומכיון שכן, מובן,
4 שבימים אלו ישנה הדגשה יתירה על שלימותו של האדם ("עולם קטן") בכל ג' הקוין דתורה עבודה
5 וגמ"ח],

6 והן בנוגע ל"עולם" כפשוטו, היינו, שע"י ההוספה בג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח פועלים בנ"י את עמידת
7 וקיום העולם (שלא ירעד ויזדעזע כו'), כי תפקידם של בנ"י הוא - לפעול שלום אמיתי בעולם כולו, עי"ז
8 שפועלים שלום אמיתי אצל בנ"י גופא, בין איש לרעהו.

9 וענין זה (פעולת בנ"י בעולם כולו) מודגש ביותר בדבריו של רשב"י, שאמר: "יכול אני לפטור את כל
10 העולם כולו מן הדין" (סוכה מה, ב).

11 ומכיון שכן - נמצא, שמבלי הבט על ענינים של חשבונות וכו', יכולה לבוא הגאולה האמיתית והשלימה -
12 בקרוב ממש, ומתוך שמחה גדולה, מכיון שנמצאים ביום שמחתו של רשב"י.

13 יח. בהמשך להמוזכר לעיל אודות יום שמחתו של רשב"י - הרי כאן המקום לתקן פרט מסויים בנוגע למה
14 שדובר בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת פסח שני):*

15 דובר בהתוועדות הנ"ל אודות גודל השמחה דל"ג בעומר, עד כדי כך שהעיד ר' אברהם הלוי (תלמידו של
16 האריז"ל), שבהיותו בל"ג בעומר במירון, ואמר בתפלת העמידה "נחם ה' אלקינו את אבלי ציון כו'", כפי שנהג
17 לאומרה בכל יום [כמובא בספרים שהאריז"ל אמר עליו שהי' גלגול של ירמי' הנביא, ולכן הרגיש ביותר את
18 צער הגלות, עד שהי' אומר תפלת "נחם" (שאומרים בתשעה באב) בכל יום] - אמר לו רבו האריז"ל בשם
19 רשב"י, שאינו מרוצה מזה שאמר "נחם" ביום שמחתו, כי אף שאומרה בכל יום, לא הי' צריך לאומרה ביום
20 שמחתו של רשב"י, ועד שנענש על זה וכו' (הובא בעט"ז לשו"ע או"ח סתצ"ג).

21 והנה, בהתוועדות הנ"ל נאמר שר' אברהם הלוי נהג לומר "נחם" בכל יום, כולל בשבת ויו"ט. ומכיון שכן,
22 נמצא, שישנו עילוי בשמחת ל"ג בעומר אפילו לגבי שמחת שבת ויו"ט, שהרי בשבת ויו"ט הי' אומר "נחם"
23 (מכיון שאצלו הי' הרגש צער הגלות בתוקף ובגלוי כל כך), ואילו בל"ג בעומר, יום שמחתו של רשב"י, לא
24 הי' לו לומר "נחם".

25 והנה, אף שלשון זה אינו בדיוק לגמרי, שהרי מנהגו הי' לומר "נחם" בברכת "תשכון" ("ולירושלים עירך
26 ברחמים תשוב ותשכון כו'"), באותה ברכה שבה אומרים אנו תפלת "נחם" בתשעה באב), ועפ"ז נמצא שאמרה
27 רק ביום שבו מתפללים בתפלת העמידה י"ח ברכות, היינו, ביום חול דוקא - אעפ"כ, תוכן הענין הוא בדיוק,
28 היינו, שמצד קדושת שבת ויו"ט הי' יכול לומר "נחם" (משא"כ בל"ג בעומר), אף שבפועל לא אמרה, מכיון
29 שבשבת ויו"ט אין אומרים ברכת "תשכון", ובמילא - אין לו היכן לאומרה (בתפלת העמידה).

30 ובהקדים:

31 מכיון שר' אברהם הלוי נהג לומר "נחם" בברכת "תשכון" בכל יום (שבו אומרים ברכה זו) - מובן, שאמרה
32 גם ב"ראש חודש", אף שאין אומרים בו תחנון. ויתירה מזו: אפילו בברכת "תשכון" דתפלת חול המועד -
33 "מועדים לשמחה", וכפס"ד אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו (או"ח סתקכ"ט ס"ו) שהשמחה דחול המועד היא "מצות
34 עשה מן התורה" (כמו השמחה דיו"ט עצמו), כלומר, שהחיוב ד"ושמחת בחגך" לא הי' בסתירה לאמירת "נחם"
35 (אצל ר' אברהם הלוי).

36 ומזה מובן, שבעצם הי' יכול לומר "נחם" גם בשבת ויו"ט: ביו"ט - אמרה בפועל בחול המועד, ומצד ענין
37 השמחה - הרי חיוב זה שוה ביו"ט ובחול"מ. ובשבת - במכ"ש וק"ו מיו"ט: החיוב דשמחה הוא ביו"ט דוקא,
38 משא"כ בשבת שענינו עונג (ואין בו החיוב דשמחה). ומכיון שההקפדה על אמירת "נחם" שייכת רק מצד ענין
39 השמחה (כדמוכח מזה שרשב"י הקפיד על אמירת "נחם" ביום שמחתו), ואין זה קשור עם ענין התענוג, הרי
40 - אם אמר "נחם" ביו"ט (חול"מ) שיש בו חיוב דשמחה מן התורה, עאכ"כ שהי' יכול לומר "נחם" גם בשבת.

אלא שבנוגע לשבת ישנה סיבה צדדית שמצדה לא אמר "נחם" בפועל - מכיון שאמירת "נחם" היא בברכת
 "תשכון", וביום השבת אין אומרים ברכת "תשכון". וכן ביו"ט עצמו (לא בחוה"מ) שאין אומרים בו ברכת
 "תשכון". ולאומרה בברכה אחרת בתפלת העמידה - אי אפשר, כי אין להוסיף על הנוסח שקבעו אנשי כנסת
 הגדולה בברכת העמידה. ולאומרה שלא בתפלת העמידה - אין זה ענינו של ר' אברהם הלוי, מכיון שהוא אמרה
 בתפלת העמידה דוקא, ובברכה זו שבה תיקנו אנשי כנסת הגדולה לאומרה (ברכת "תשכון"), כדי שעי"ז תקייים
 תפלה ובקשה זו בפועל.

ועכ"פ - בנוגע לעניננו, הרי בענין זה מודגש גודל העילוי דשמחתו של רשב"י אפילו לגבי העילוי ד"מועדים
 לשמחה" - שמצד שמחת המועדים עדיין יש מקום לאמירת "נחם" ע"י ר' אברהם הלוי, אבל מצד שמחתו של
 רשב"י - אין מקום כלל לאמירת "נחם". ומזה מובן, ששמחתו של רשב"י גדולה יותר משמחת המועדים.

יט. ויש להוסיף בזה - שהעילוי דשמחתו של רשב"י לגבי שמחת המועדים הוא ע"ד ובדוגמת העילוי
 דשמחת הגאולה העתידה לגבי שמחת המועדים:

אמרו חז"ל שלעתיד לבוא יהיו כל המועדים בטל, חוץ מימי הפורים כו'. ומבואר בזה, שאין הכוונה שלא
 יחגגו את המועדים דפסח שבועות וסוכות - ח"ו לומר שתבטל מצוה מן התורה, אלא הפירוש בזה הוא -
 ששמחת הגאולה העתידה תהי' גדולה כל כך עד שביחס אלי' לא תהי' תפיסת מקום לשמחת המועדים, ע"ד
 הענין ד"שרגא בטיהרא מאי אהני". אבל שמחת פורים שהיא באופן ד"עד דלא ידע" - תהי' לה תפיסת מקום
 גם ביחס לשמחת הגאולה העתידה.

ומכיון ששמחתו של רשב"י (בל"ג בעומר) גדולה יותר משמחת המועדים (כנ"ל) - יש לומר, שכן הוא גם
 בנוגע לשמחת זו, שתהי' לה תפיסת מקום גם לגבי השמחה דלעתיד לבוא.

כ. ויה"ר שע"י ההוספה בג' הקוין דתורה תפלה וצדקה [אמירת ולימוד י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל, התפלה
 ד"יהי רצון . . שיבנה בית המקדש כו", ונתינת הצדקה] - נזכה בקרוב ממש שמשמחה זו (שמחתו של רשב"י
 בל"ג בעומר דשנת תשמ"ג) נבוא בריקוד לקבל פני משיח צדקנו,

ומתוך ריקוד - נלך לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש הנצחי, "נאו", אמן סלה.

* * *

החזן ר' משה שי' טלישבסקי ניגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

לאחרי שכל ה"תהלוכה" עברה בסך לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א - צויה לחזן לנגן עוה"פ "יהי רצון כו'
 שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה ניסן בו כתב שלומד בלי חיות כו' וכו' ושאלו לו בזה שום טעם.

הנה בודאי למותר לעוררו ששני העניינים תלויים אך ורק בו, כי גם נשמתו עמדה בהר סיני, ובמילא
 ניתנו לו הכחות היכולות והאפשרות ללמוד בקבלת עול וללמוד בחיות ולפום גמלא שיחנא, והאריכות בדבר
 הפשוט אך למותר...

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרשת אמור כך יב

א. על הפסוק "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'
שבע שבתות תמימות תהינה"¹ איתא במדרש²: "תני ר' חייא כתיב שבע שבתות תמימות תהינה אימתי [הן תמימות]³ בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם". ופירש במ"כ (בשם הרוקח): "כשבא ראש חודש ניסן בשבת, יבוא פסח בשבת ויתחילו בספור במוצאי שבת, ואז הן השבתות תמימות כששת ימי בראשית". ומה שכתוב "בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם" — "לסימן נקט", כי כשחל פסח בשבת אזי המשמרות "ישוע ושכני'" לא עבדו בבית המקדש בין פסח לעצרת (כמבואר בארוכה במ"כ שם).
וצריך להבין: פירוש הכתוב ב"ממחרת השבת" היא לכל הדיעות [לא "ממחרת שבת בראשית", כי אם] "ממחרת יום טוב"⁴. והיינו שגם כשחל פסח באחד משאר ימי השבוע, התחלת הספירה היא ממחרת הפסח ולא ממחרת השבת שלאחר הפסח (כדעת הבייתוסים⁵). ומזה מובן⁶, שהבא תיכף לאחר זה⁷ "שבע שבתות תמימות" פירושו שבע שבועות

(1) פרשתנו כג, טו.
(2) קה"ר פ"א, ג.
(3) מ"כ שם.
(4) תו"כ (ורש"י) עה"פ. מנחות סה, ב.
(5) מנחות שם, סע"א. פרש"י — חגיגה יז, א; ר"ה כב, ב.
(6) במס' מנחות סה, ב הוכיח ריב"ז נגד דעת הבייתוסים: "כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהינה הא כיצד כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות באמצע השבת". והיינו (ראה פירוש רבינו גרשום ופירש"י שם), שהפירוש ד"שבע שבתות תמימות" הוא "אותן המתחילות באחד בשבת ומסתיימות בשבת" (כפירוש המדרש), וזה מה שבהשנים שחל יו"ט באמצע השבת מתחילים לספור ממחרת השבת (אף שאז אינן "תמימות") הוא לפי שמהכתוב "תספרו חמשים יום" למדים "דלא בעינן שבע שבתות תמימות מאחד בשבת ועד שבת אלא בחמשים בעלמא באיזה יום שישלימו".

אבל שם אפ"ל שדחם בקש ולי' לא ס"ל, וכמפורש בזה דרכו של ריב"ז בנוגע לצדוקי ש"לא ה' חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה" — דמזה מובן שבאם אפשרי** אסור שלא לדחותם בקש. ועפ"ז (דזהו רק דחי' בקש וטעם האמתי הוא כשאר הטעמים שהובאו שם) יתורץ: (א) פשיטות ריב"ז "מנין לכם" (דממחרת השבת — כפשוטו), (ב) הרי גם לריב"ז "ל ד"שבת" כפשוטו והמשך הכתוב הוא: וספרתם לכם (כשחל יו"ט בשבת) ממחרת השבת גו' (כשחל באמצע השבת) תספרו חמשים יום. (ג) הא דבתו"כ לא הובאו כלל דברי ריב"ז (אף דהובאו גם במגלת תענית). וראה לקו"ש ח"ט ע' 4 ובהערה 26 שם.

(*) רשב"ם ב"ב קטז, רע"א.

(**) משא"כ כשאי אפשר שאז צריך לענותו (שבת ל, ב) ולכן בב"ב (שם) רק מעיקרא לא גילה כו'.

(7) ובפרט שרוב השנים אין היו"ט (דפסח) חל בשבת.

במנינים⁸ ובמעט לעת וכמאמר רז"ל⁹ "אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב", וכיוצא בזה — ואיך אפשר לפרש שאימתי השבתות "תמימות" — רק בזמן שחל פסח בשבת, משום שאז הן "תמימות" בסדר ספירתן "כמו ששת ימי בראשית"¹⁰?

ועוד תמוה: אם כוונתו של המדרש להסביר (כפי הנראה) כפשוטו, שאי אתה מוצא את הענין ד"תמימות" אלא באופן שמתחילים לספור במוצ"ש, הוה ליה למימר בלשון קצרה וברורה ומובנת לכל "בזמן שחל פסח בשבת" (וכיוצא בזה) — ומה צורך בסימן, ולמה להשמיענו זה על ידי סימן כזה ("בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם"), המובן רק לאחר ידיעת סדר המשמרות, ושנתקנו על ידי שמואל ורוד¹¹ כמה וכמה דורות לאחר התחלת קיום מצות ספירת העומר?

ב. ועל כן צריך לומר בדברי המדרש, שבהפירוש ד"אימתי הן תמימות" (כשהן "כמו ששת ימי בראשית") אין כוונתו להענין דספירת העומר כפשוטו [שהרי הציווי "שבע שבתות תמימות תהינה" חל ומתקיים כל אימת שמתחילין לספור, כנ"ל], כי אם להמדרש שבזה ול"רמז משרשי המצוה"¹², דמצות ספירת העומר; שכאשר פסח הוא בשבת והמנין של ימי הספירה הוא כפי הסדר ד"ששת ימי בראשית", הרי אז ה"שבע שבתות" דספירת העומר הן "תמימות" גם בפנימיות ענינם — מעלה נוספת על ה"תמימות" שישנה בהן בשאר השנים¹³.

(8) משא"כ אם חיסר ע"י שלא ספר ומנה פעם אחת (ראה שו"ע אור"ח סתפ"ט ס"ח ובמג"א שם (ראה מחה"ש שם). שו"ע אדה"ז שם סכ"ג).

(9) מנחות סו, א. וכ"ה תו"כ ורש"י שם.

(10) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 143 ואילך.

(11) כ"ד משמרות (תענית כז, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ג).

(12) בלשון ס' החינוך בסוף הקדמתו.

(13) כי ב"תמימות" ישנם שני ענינים: (א) "תמימות" כפשוטה. היינו: שלימות מבלי שום חסרון ("תמים" — בניגוד לבעל מום). (ב) תמימות המוסיפה מעלה יתירה בהדבר (אף שאינו חסר, גם כשאין בו מעלה זו). וע"ד דרז"ל (ערכין לא, א), שמ"ש "שנה תמימה" הוא "להביא את חדר העיבור", שגם בלי חדש הנוסף נקראת שנה (ראה ר"ן נדרים סג, א. שו"ת נ"ב מהדו"ק אה"ע ס"ב), אלא שע"י חדש העיבור מיתוסף בה ענין ה"תמימות". וראה אור"ח להצ"צ לתהלים (יהי אור) יט, ח * (ס"ד, ח).

ועפ"ז יש לומר גם בנדון דידן — ב"שבע שבתות תמימות" — ב' ענינים אלה: (א) השלימות של "שבע שבתות" עצמם, שלא יחסר

1 וזהו הטעם שהמדרש אינו אומר בפירוש "אימתי
2 הן תמימות בזמן שחל פסח בשבת" כי אז היה מקום
3 לומר שכל הענין ד"תמימות" הוא רק כשחל פסח
4 בשבת. ולכן אומר ענין זה (בזמן שחל פסח בשבת) –
5 רק על ידי סימן¹⁴ - בכדי לרמוז [על ידי אי אמירתו
6 בפירוש "בזמן שחל פסח בשבת"], שזה מה שתולה
7 ענין ה"תמימות" בהקביות דפסח אינו בכל הפרטים.
8 כי "תמימות" כפשוטו¹⁵ מתקיים בכל השנים, אלא
9 שכשאינן (הרמז ד) ישוע ושכני' ביניהם (שזהו כשחל
10 בשבת), מיתוסף עוד ענין ב"תמימות", כנ"ל.

11 ג. והנה במדרש רבה (פרשתנו¹⁶) מצינו עוד בענין
12 ד"תמימות": "תני ר' חייא שבע שבתות תמימות
13 תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שישראל עושין רצונו
14 של מקום". ומבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק¹⁷, שב'
15 מאמרים אלו במדרש יש להם שייכות זה לזה בתוכן
16 ענינים¹⁸. והיינו, שהמעלה ד"תמימות" הבאה מצד
17 עצמה בשנה שחל בה פסח בשבת (כשימי הספירה
18 מתאימים להסדר דימי השבוע), אפשר לבוא ולהגיע
19 אליה גם בהשנים שחל פסח באמצע השבת – על ידי
20 העבודה ד"עושין רצונו של מקום".

21 ומכיון שמעלת ה"תמימות" נפעלת על ידי "עושין
22 רצונו של מקום", הרי מובן שביאור מהות ה"תמימות"
23 יובן על ידי הקדמת ביאור הענין ד"עושין רצונו של
24 מקום".

25 ומכיון שמעלת ה"תמימות" נפעלת על ידי "עושין
26 רצונו של מקום", הרי מובן שביאור מהות ה"תמימות"
27 יובן על ידי הקדמת ביאור הענין ד"עושין רצונו של
28 מקום".

בהם מאומה (שלא שכח לספור ו"מתחיל למנות מבערב"). (ב)
שבקביעות שנה מסוימת, ישנה "תמימות" בה"שבע שבתות"
המוסיפה בהם מעלה יתירה על השלימות שמצד עצמם. (וראה המשך
תרס"ו ע' ריח (וראה גם אוה"ת לתהלים שם סוס"א), ש"שבע שבתות
תמימות" הם דוגמת "שנה תמימה" שבערכין שם. וראה לקמן הערה
(37).

(*) הובא באוה"ת פרשתנו ע' קסח לענין פירוש המדרש
ב"תמימות".

(14) ומה שבחר בהסימן "שאינן ישוע ושכני' ביניהם" דוקא – ראה
לקמן סעיף ח'.

(15) וראה לקמן סעיף ג', שגם ענין הפנימי ד"תמימות" יכול להיות
בכל השנים. אלא שכשחל פסח בשבת ישנו ענין זה מצד עצמו.

(16) פכ"ח, ג.

(17) אוה"ת פרשתנו ע' קסד"ח.

(18) להעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ג ע' 782, שכל הפירושים
שבפסוק אחד שייכים זל"ז. ובפרט בנוד"ד – ששתי הדרשות הן "תני
ו' חזיא". ולהעיר גם מילקוט (מובא במ"כ לויק"ר שם), שהענין
ד"רצונו של מקום" והענין ד"ישוע ושכני' באים בהמשך אחד.

ד. איתא בגמרא¹⁹ דזה שאמר הכתוב "ואספת דגנך
גו'" (שנאמר בפרשה שניה דק"ש) הוא "בזמן שאין
ישראל עושין רצונו של מקום". ולכאורה תמוה:
"ואספת דגנך" היא הבטחת הברכה הבאה כתוצאה
ממה שכתוב לעיל מיני' "והיה אם שמוע תשמעו אל
מצותי גו' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" – ואיך
אפשר לומר שהכתוב קאי בזמן שאין ישראל עושין
רצונו של מקום? ומבואר בלקוטי תורה²⁰ בישוע
הענין: "דבפרשה זו (השניה) לא נזכר בכל מאדכם
כמו שכתוב בפרשת שמע, ולכן נקרא עדיין אין עושין
רצונו של מקום כו'".

וביאור ענין זה ש"עושין רצונו של מקום" הוא
דוקא על ידי האהבה ד"בכל מאדך"²¹: ידוע הטעם
שהקב"ה נקרא "מקום" – כי "הוא מקומו של
עולם"²². והיינו ש"מקום" הוא בחינה ששייכת
למקום, אור הממלא כל עלמין²³, שמתלבש בעולמות
המוגבלים בגדר מקום. אבל "רצונו של מקום" קאי על
אור אין סוף הסובב כל עלמין שלמעלה מגדר מקום
של העולמות.

וזהו (המשכת) עשיית²⁴ "רצונו של מקום" הוא
על ידי האהבה ד"בכל מאדך" דוקא, כי כל עבודה
ופעולה להמשיך האור מלמעלה צריכה להיות בדוגמא
להאור הנמשך על ידה²⁵; ולכן, המשכת "רצונו של
מקום" – ה'בלי גבול' שלמעלה, באה דוקא על ידי
האהבה ד"ובכל מאדך" – בלי-גבול שבאדם²⁶.

(19) ברכות לה, ב.

(20) שלח מב, ג. וכ"ה בחדא"ג מהרש"א לברכות שם. או"ת
(להמגיד. פ' עקב ר"ה מפני מה). וראה גם הנסמן בהערות הבאות.

(21) ראה בכ"ז בד"ה והתהלכתי בתוכם* בספר מאמרי אדה"ז –
הנחות הר"פ ז"ל (ע' קנז), באוה"ת ויקרא (כרך ב' ע' תרמד ואילך.
תרנז ואילך. תרפג) ובסה"מ תרכ"ט (ע' קעט ואילך). וראה גם לקו"ת

שלח מג, א. אמרי בינה שבהערה 24.

(*) באוה"ת (ע' קסז) שבהערה 17: יש להעיר . . מענין פ"י עושין
רצונו של מקום בד"ה והתהלכתי בתוכם.

(22) ב"ר פס"ח, ט. וש"נ.

(23) ראה הדעות בזה: לקו"ת ויקרא רד"ה להבין מ"ש באוצ"ח
(גא, ב). (וראה גם אוה"ת שם ע' תרנט. המשך תרס"ו שבהערה 29).

בארוכה – בסר"ס החקירה (להצ"צ) מע' מקום (עה, א).

(24) לפעמים מבואר (ראה אמ"ב שער הק"ש פפ"ו. חינוך (שבשער
התשובה – ח"ב) פמ"ט. וראה גם לקו"ת ברכה צט, ג), שהדיוק
"עושין רצונו כו'" הוא שישראל עושים רצון חדש, כי האהבה דכל
מאדך שענינה הוא ביטול הרצון (לקו"ת שם), היא מגעת בבחי' בעל
הרצון, ולכן על ידה נתהווה הרצון.

(25) ראה סוטה (ח, ב) במדה שאדם מודד בה מודדין לו. וראה
הנסמן בהערה הבאה שגם המשכת בחי' אור הבל"ג היא דוקא ע"י
עבודה שמעין האור ובדוגמתו.

(26) וכידוע (תו"א לט, ד. דרמ"צ קכג, ב. קמ, ב. קס, ב) שבחי'
"מאדך", אף שהיא רק "מאד שלך", היא ממשכת בחי' "מאד"
שלמעלה, בל"ג האמיתי.

1 ואף שאור הסוכב כל עלמין, שהוא רצונו יתברך,
 2 פועל תמיד בעולמות להוותם מאין ליש ולהחיותם²⁷
 3 - הרי מה שמאיר ומורגש בעולם הוא בחינת אור
 4 הממלא, אבל בחינת הרצון אינו מאיר בגילוי בעולם,
 5 כי אם בבחינת מקיף והעלם; ועל ידי האהבה דבכל
 6 מאדך ממשיכים בחינת הרצון שיהיה בגילוי בעולם²⁸.
 7 וזהו הדיק "עושין רצונו של מקום"²⁹, שרצונו
 8 יתברך (אור אין-סוף ה'בלי-גבול' שלמעלה מגדר
 9 מקום) יאיר בגילוי גם בבחינת "מקום" (יתרה מזו
 10 "מקום ארון אינו מן המדה"³⁰, מקום ולמעלה מהמקום
 11 ביחד – נמנע הנמנעות³¹).
 12 ה. והנה השייכות המיוחדת של הענין ד"עושין
 13 רצונו של מקום" למצות ספירת העומר, ועד שעל ידו
 14 דוקא נפעלת מעלת ה"תמימות" שבמצות ספירת
 15 העומר:
 16 ה"עומר" היה משעורים³², מאכל בהמה³³. וענינה
 17 של "ספירת העומר" (ספירה גם מלשון אבן ספיר –
 18 זכות ובהירות³⁴) הוא בירור וזיכוך (המדות³⁵) דנפש
 19 הבהמית³⁶. והכח לבירור זה הוא מבחינה שלמעלה
 20 מהשתלשלות. וכמבואר בחסידות בפירוש הכתוב
 21 "וספרתם לכם ממחרת השבת", שהכח על העבודה של
 22 בירור נפש הבהמית – "וספרתם לכם", היא "ממחרת
 23 השבת" מבחינת אור אין-סוף שלמעלה מאצילות,
 24 שנעלה יותר גם מבחינת שבת³⁷.
 25 ולכן, שלימות העבודה דספירת העומר היא כאשר
 26 "עושין רצונו של מקום" – היינו המשכת בחינת
 27 הרצון שלמעלה מהשתלשלות בהגבלה ד"מקום", ועד
 28 בהמדות דנפש הבהמית.

(27) תניא ס"פ מ.ח.
 (28) ראה גם המשך תרס"ו ע' לב.
 (29) ראה גם המשך הנ"ל ע' לו.
 (30) יומא כא, א. וש"נ.
 (31) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ס' החקירה (לד, ב ואילך).
 (32) מנחות סח, ב. פד, א. סוטה יד, א (במשנה).
 (33) פסחים ג, סע"ב. סוטה שם.
 (34) לקו"ת אמור לה, ב. המשך הנ"ל ע' ריח"ט. ובכ"מ.
 (35) שהן עיקר נפח"ב (ראה בארוכה ד"ה ועשית ציץ עת"ר
 ובהמאמרים שלאחריו. וראה גם תניא רפ"ו (ובהגהות אדמו"ר נ"ע
 לשם בקיצורים) והערות לתניא ע' קיד). קיצורים שם ע' פג. לקלוי"צ
 לתניא (שם) ורפ"ט.
 (36) בסוטה שם (לענין מנחת קנאות): כשם שמעשי מעשה בהמה
 כך קרבנה מאכל בהמה – וזוהו מובן גם לענין מנחת העומר ששייכת
 לענין בהמה (שבאדם – נפש הבהמית). ולהעיר מזה"ג צו, סע"א
 ואילך. ביאורו "לאהאמ"צ (עט, א) ולהא"צ (ע' שפז ואילך) לזהר שם.
 (37) המשך הנ"ל שם. וראה גם לקו"ת שם לה, ד. ובכ"מ.
 וראה המשך תרס"ו שם, שענין "שבתות תמימות" (ראה לעיל סיום
 הערה 13) הוא אותו הענין דבחי "ממחרת השבת". ע"ש. וראה גם
 לקמן הערה 47.

1 ו. על פי כל הנ"ל יובן גם מאמר המדרש, שענין
 2 ה"תמימות" דספירת העומר הוא כאשר ימי הספירה
 3 הם בהסדר דימי בראשית.
 4 דהנה הזמן מתחלק, בכלל, לג' סוגי תקופות
 5 הימים: ימי השבוע, ימי החודש וימי השנה. אמנם יש
 6 חילוק בין היקף הימים של שבוע ובין ההיקף של ימי
 7 החודש והשנה:
 8 (א) ימי החודש וימי השנה משונים זה מזה באופן
 9 נראה ונגלה, גם בגשמיות. בימי החודש: בתחלת
 10 החודש הלבנה היא רק נקודה בלבד, ואחר כך הולכת
 11 ומתגדלת מיום ליום עד שבאמצע החודש קיימא³⁸
 12 סיהרא בשלימותא, ומאז ואילך היא הולכת ומתמעטת
 13 עד שבסוף החודש היא מתעלמת לגמרי; בימי השנה:
 14 מלבד זאת שמחולקים לתקופות של "זרע וקציר וקור
 15 וחום וקיץ וחורף"³⁹, הרי עוד זאת, שגם בכל תקופה
 16 עצמה, אין יום אחד דומה לשאר ימים (שהרי התקופה
 17 משתנית מתחילתה ועד סופה כמובן). מה שאין כן
 18 בימי השבוע, שאין בהם חילוק נראה, בגשמיות⁴⁰, בין
 19 יום אחד לחבירו.
 20 (ב) בכללות חילוק בין שבוע – לחודש ושנה:
 21 הוקבע מנין סידורי בחדשים ושנים: הא', הב' – מה
 22 שאין כן בשבועות.
 23 והביאור: כל שנה שונה היא משאר השנים בהחיות
 24 הנמשך בהן ומוסיפה עליהן. כי בכל ראש השנה נמשך
 25 חיות חדש ששונה מהחיות שנמשך בהשנים שלפניו⁴¹.
 26 ועל דרך זה הוא בנוגע להחדשים שבאותה השנה,
 27 בכל ראש חודש נמשך חיות חדש⁴². מה שאין כן
 28 בנוגע לשבוע, אין חילוק בין החיות דשבוע לשבוע⁴³.
 29 שבכל שבוע ושבוע "אנו מונים תמיד יום ראשון יום

(38) ראה זח"א רכה, סע"ב.

(39) נח ח, כב. ב"מ קו, ב.

(40) משא"כ ברוחניות – הרי יום השבת הוא שונה מששת ימי
 החול. וגם בה' ימים עצמם – כל יום הוא שונה מזולתו, כי החילוק
 שבין ששת ימי בראשית מה ש"כל יומא ויומא עביד עבדתי" (זח"ג
 צד, ב), יש דוגמתו בכל שבוע כדמוכח (גם בנגלה) ממס' ר"ה לא,
 רע"א. תענית כו, א. שם כז, ב (וברש"י שם). מדיני הפלגה בספינה
 והכנה לשבת, הבדלה וכו'.

(41) אגה"ק ס"ד. לקו"ת ר"ה נג, ד. עט"ר ג, א. ועוד.

(42) לקו"ת שם. עט"ר שם ע"ב. אוה"ת בראשית י, א ואילך. ועוד.

(43) לכאורה יש לקשר זה עם המבואר באוה"ת ברכה ע' א'תתצא,
 שהחיות הנמשך ב"ח ור"ה הוא "שייך לבחי' חיים, שבלעדי החיות
 הזה הי' כלא הי' לגמרי". משא"כ מה שנמשך בשבת "הוא תוספות
 אור. . . על בחי' החיים". ומכיון שביום השבת (המפסיק בין שבוע
 לשבוע) אין נמשך חיות זה שמבלעדי "הי' כלא הי' לגמרי", הרי נמצא
 שבשבת החיות המוכרח לקיום העולמות מצ"ע – לא הי' הפסק, כל
 השבועות הם בהמשך אחד, בשוה. וצ"ע.

1 שני ושלישי וכו' – אף ש"מבריא את העולם עד עתה
2 כבר יש אלפים ורבות ימים" – כי הם אותם "ימי
3 ההיקף שחזורין חלילה"⁴⁴.

4 וחילוק זה שבין ימי החודש וימי השנה לימי
5 השבוע מתבטא גם במספר הימים: בימי החודש –
6 הרי יש חודש מלא וחודש חסר. וכן גם בשנה –
7 שישנה שנה חסירה, כסדרה ושלמה; שנה פשוטה
8 ושנה מעוברת. מה שאין כן בימי השבוע – הרי בכל
9 שבוע ושבוע הוא אותו מספר הימים.

10 ז. וזהו גם הטעם שבשנה שחל פסח בשבת וימי
11 הספירה הם באותו הסדר ד"ימי בראשית" נמשך אז
12 ענין ה"תמימות" בדרך ממילא, מה שבשאר השנים
13 אינו נמשך כי אם על ידי העבודה ד"עושין רצונו של
14 מקום";

15 העבודה ד"עושין רצונו של מקום" ענינה המשכת
16 בחינת הרצון (אור ה'בלי-גבול') בהגבלה ד"מקום"
17 (כנ"ל סעיף ד') – וכאשר ימי הספירה הם בהסדר
18 ד"ימי בראשית" (ימי השבוע) – אזי יש בהם מעלה זו
19 מצד עצמם. כי גם ב"ימי השבוע" ישנו החיבור דגבול
20 ובלי גבול: ה"זמן" איזו שיהיה (גם של ימי השבוע)
21 ענינו התחלקות ושינוי (עבר הוה ועתיד), וביחד עם
22 זה הרי בימי השבוע יש בהם ענין שלמעלה
23 משינויים⁴⁵.

24 ולכן, כאשר ימי הספירה מתחילים מיום ראשון
25 בשבוע, שאז המנין דימי הספירה הוא באותו הסדר
26 ד"ימי בראשית", הרי אותה ה"תמימות" [החיבור
27 דגבול ובלי גבול] שישנה ב"ימי בראשית" היא מועילה
28 גם על ימי הספירה⁴⁶, שגם בה"שבע שבתות" דספירת
29 העומר ישנו ענין ה"תמימות" (מה שבשאר השנים
30 נמשך על ידי העבודה ד"עושין רצונו של מקום")⁴⁷.

(44) ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד (סעיף יו"ד). וראה גם לקו"ת
שה"ש כה, א.

(45) להעיר מאוה"ת ברכה ע' א'תצט, שגלגל היום ימי מבחי' סוכ"ע, רצון העליון, ולכן "כל הימים שוים". ושם, שהעלי' דשבת "דלמעלה מן הזמן" הוא לפי "שבא אחר בחי' ו' הקפות דגלגל היום ימי . . . בחי' רצון העליון".

ועפ"ז תומתק יותר השייכות של העדר השינוי שבימי השבוע ל"עושין רצונו של מקום" – שהרי הטעם על מה שבכל שבוע חוזרים אותם ימי ההיקף הוא לפי שבשבת היא העלי' בלמעלה מן הזמן (ראה הנסמן בהערה הקודמת ואוה"ת שם).

(46) אף ששייכים לימי החדש והשנה. וכדוגמת יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין כו' (ר"ה כט, ב). שהטעם בפנימיות הוא מפני ששבת פועלת גם בהענין דר"ה (ראה לקו"ת ר"ה נו, רע"ב. ובכ"מ).

ועד"ז הוא לאידך גיסא, שימי החדש והשנה פועלים גם על הענינים דימי השבוע ועד לפס"ד בהלכה (ראה זבחים צא, א).

(47) ראה גם אוה"ת שבהערה 17, שמקשר פירוש המדרש

ח. על פי כל הנ"ל יובן גם מה שהקביעות דשנה
2 כזו, שפסח חל בשבת, סימנו (כבמדרש) בהענין "שאין
3 ישוע ושכני" ביניהם", כי הסימן מסמן ומרמז⁴⁸
4 המשכת רצונו יתברך בעולמות – "עושין רצונו של
5 מקום"⁴⁹.

6 ישוע הוא מלשון "יושיעך", שכני" – "ושכנתי".

7 ובלשון החסידות (ובנוגע לגילוי אלקות): "ישועה
8 הוא מלשון וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, והוא ירידת
9 האור והשפע דש"ע נהורין שבזוהר הקדוש". והוא מה
10 שנמשך "מבחינת אור אין סוף המאציל העליון ברוך
11 הוא" שלמעלה מבחינת "ההארה וההשפעה שבתחילת
12 האצילות וההשתלשלות"⁵⁰. והיינו, ש"ישוע" (מלשון
13 ישועה) מורה על בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות.

14 ו"שכני", שעיקרו הוא "שכן", הוא כמו "שכינה"
15 שמורה על בחינת האלקות "ששוכנת ומתלבשת תוך
16 כל עלמין"⁵¹ – בחינת ממלא כל עלמין.

17 ונמצא, שצירוף "ישוע ושכני" – היינו יחוד
18 בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות ("ישוע") ואור
19 הממלא ("שכני") – הוא דוגמת המשכת רצונו יתברך
20 בבחינת מקום.

21 ועל פי זה יש לומר שהטעם מה שהמדרש מסמן
22 הקביעות דשנה כזו שפסח חל בשבת בהענין "שאין
23 ישוע ושכני" ביניהם" – כי כוונת המדרש ד"אימתי הן
24 תמימות" היא שבקביעות כזו, ה"שבע שבתות" הן
25 תמימות מצד עצמם, גם כאשר חסרה העבודה ד"עושין
26 רצונו של מקום" המרומזת ב"ישוע ושכני". ולכן
27 אומר "אימתי הן תמימות בזמן שאין ישוע ושכני"
28 ביניהם", שבקביעות כזו שחסרות המשמרות ישוע
29 ושכני", גם כאשר חסרה העבודה המרומזת ב"ישוע
30 ושכני", ה"שבע שבתות" דספירת העומר הן תמימות
31 מצד עצמן.

(משיחות אחרון של פסח ושבת מברכים אייר, תשל"א)

ב"תמימות" (תמימות כששת ימי בראשית) עם הפירוש ב"ממחרת השבת", "מבחי' שלמעלה משבת" – והרי הבחי' ד"ממחרת השבת" היא דוגמת בחי' "רצונו של מקום", כנ"ל ס"ה.

(48) ע"ד דרו"ל בפ' השמות – בכ"מ.

(49) ראה לעיל ס"ב. אבל: א) כמה סימנים פשוטים יותר יכול לאומרם, ב) מכיון שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, צריך לומר שהענין ד"שאין ישוע ושכני" ביניהם" שייך לענין ה"תמימות", כבפנים.

(50) אגה"ק ס"ג.

(51) תניא פמ"א (נו, ב) וראה גם פנ"ב. ד"ה שמח תשמח תרנ"ז

ע' 25. ובכ"מ.

פנינים מתורת לוי יצחק על התורה

הצער והיסורים דהקריירות וכו'.

ודוד אמר ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם וגו' מאתר דאמרי וה ולבתר ווי, טיט' היו"ן גי' גיהנם עם הכולל וכו'.

גיהנם בכלל יתכון לקרות טיט' היו"ן, כי גיהנם בכלל שרשו מתוהו כנ"ל, ויו"ן רומז על תהו, י' מלכות. ו' ז"א שנשברו, נ' האחוריים⁸ דחכמה ובינה – שעל שם בינה יקראו – שנתבטלו, וכמ"ש במ"א מזה בס"ד. ובתיבת היו"ן יש אותיות ו"י ו"ה, וקדם בו ה' ל', הרי זה מתחלה ו"ה ואח"כ ו"י, ועיין בילקוט בתהלים⁹ בפסוק זה הוא ג"כ ע"ד האמור בזה"ק כאן, אם כי יש איזה שינויים מהכא להתם.

ורדין משתלמי נפשיהו בשלג כמו דאמר בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון, פירוש משתלמי הוא שנשלם נפשותיהם ואינם נדונים עוד, שעולים מהגיהנם, הוא בשלג, ונלמד זה מן תשלג בצלמון, צלמון הוא גיהנם, כי נתבאר לעיל שגיהנם שנברא ביום שני שרשו ממדת הגבורה, צלמו"ן גי' גבורה במכוון, והוא צלמו"ן¹⁰ וכו'. (גם אל תקרי בצלמון אלא בצלמות כדאיתא בברכות¹¹ דף ט"ו ע"ש שקאי על גיהנם וכו').

ואותיות ווי הוא צער.

(6) ראה הביאור בפנים הספר דחושים כך: טי-יט (38) + היו"ן (71) = 109, שהוא גי' גיהנם (108) + הכולל = 109. (וראה לקמן סימן).
(7) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור ענין "טיט" ושייכותו לגיהנם (וראה לקמן סימן).
(8) ראה בזה תניא סוף פרק ח'. תורה אור הוספות לפרשת תצוה קי, ד. סידור (עם דא"ח) קפז, ד.
(9) (רמז תשל"ז) וז"ל: ילמדנו רבינו כמה הוא דין רשעים בגיהנם שנו רבותינו משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש זה מן המשנה, מן המקרא מנין שנאמר (ישעי' סו, כג) והי' מדי חדש בחדשו מאותו חדש לאותו חדש זהו שנים עשר חדש, ובמה הם נידונים באש ובשלג וכן אמר שלמה (משלי לא, כא) לא תירא לביתה משלג זהו גיהנם, ונוטלין אותו מן השלג ומקלעין אותו באש, אמר דוד (תהלים מ, ג) ויעלני מבור שאון מטיט היון למה נקרא טיט היון על שם שצווחין ווי באש ובשלג הן צווחין והן, אמר חזקי' ומשלימין נפשותיהן בתוך השלג שנאמר (תהלים סח, טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון.

(10) ראה עוד בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור תיבת "צלמון".

(11) דף ט"ו ע"ב וז"ל שם: א"י חמא ברכי חנינא כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותי' מצננין לו גיהנם שנא' (תהלים סח, טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש, אל תקרי בצלמון אלא בצלמות.

[רש"י: בפרש שדי, אם תפרש שדי ותבדיל תיבות של מלכות שמים מלכים בה תשלג בצלמון התורה אשר בה מלכים ימלוכו תשלג ותצנן לך את צל המות.

ובחדא"ג מהרש"א: בפרש שדי מלכים כו', כי זה השם היוצא מפרשת ק"ש להגין על האדם משידין ורוחין כדאמרי' פרק ב' דשבועות (טו): בשיר של פגעים יושב בסתר עליון בצל שדי גו', וע"כ כותבין זה השם

כי עיקר היניקה לסטרא דלעומת זה הוא מגבורות, מצפון¹ תפתח הרעה, גיהנ"ם² מספרו חצי מספר גבורה, היינו פלגא בחמה, גיהנ"ם עם האותיות הוא מספר פל"ג וכו'.

עאלין לתלגא אמרי דא חריפא דסיתוא, כי לתלגא הוא לחסדים דקליפה, השייכות דגיהנם לזה, הוא כי גיהנ"ם במלוי גימ"ל יו"ד ה"ה נו"ן מ"ם הוא מספר³ חריפ"א, ועל גיהנם שנברא ביום שני כתיב כי ערוך מאתמול, שאתמול קאי על יום ראשון, הנה הגיהנם ערוך גם מיום ראשון שלנגד חסד, הנקרא אתמול⁴, גי' סיתו"א במכוון, א"כ הפלגא בתלגא, הוא חריפ"א דסיתו"א.

שראן ואמרי וה ולבתר אמרין ווי, היינו מתחלה כשעאלין לתלגא אחר שהיו בגיהנם דנורא, הם שמחים מהשלג שיקר אותם אחר החמימות שהי' להם בגיהנם דנורא, לכן אמרי ו"ה שהוא לשון שמחה כדאיתא במדרש רבה איכה⁵ בפסוק היו צרי' לראש ובילקוט בקהלת רמז תקע"ה ע"ש. אך לבתר אמרי ווי⁶ מפני רוב

(1) ירמ"א, יד. צד רוח הצפון (שמאל) הוא גבורות, דרום (ימין) הוא חסד, מזרח תפארת וכו'. ראה זהר חלק ב' דף כד, ע"א.

(2) פירוש: גיהנ"ם בגי' 108, שהוא חצי גבורה⁷ 216. (וראה בפנים בלקוטי לוי יצחק טעם "חצי" גבורה).

(3) פירוש: גימ"ל (בגי' 83), + יו"ד (20), + ה"ה (10), + נו"ן (106), + מ"ם (80), + 299, וכן מספר חריפ"א – 299.

(4) איכה רבה פרשה א, (לא) וז"ל: והיון בירושלם (הי' בירושלים בזמן החורבן) ארבעה בולטיין, בן ציצית ובן גוריון ובן נקדימון ובן כלבא שבו, וכל אחד ואחד יכול לספק מזונות של מדינה י' שנים, והי"ש בן בטיח בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי שהי' ממונה על האוצרות ואוקיד כל אוצריא, שמע רבן יוחנן בן זכאי אמר ווי, אמר לו לא אמרתי ווי אלא זה אמרי. אמר לו זה אמרת, ולמה אמרת זה, אמר לי' דאוקדת כל אוצריא, ואמרת דכל זמן דאוצריא קיימין לא יחיבין גשמיהון למיעבר קרבא, בין ווי לזה נמלט רבן יוחנן בן זכאי, וקרא עליו (קהלת ז') ויתרון דעת החכמה תחי' בעלי'. לאחר גי'מים וכו', שלח ואמר לבן בטיח אפקוני מהכא וכו'.

מתנות כהונה: בולטיין, חכמי ומנהיגי העיר ועשירי'. בן בטיח, ריש בריוני הי' כדאיתא בפרק הניזקין. ואוקד כו', ושרף כל האוצרות כדי שיהיו מוכרחים לצאת מן העיר ולערות עמהם מלחמה. ווי, אי למעשה הרע הזה. חביב, דוד, דוד אהרן (ויקרא י, ד) תרגום יונתן חביבא דאהרן. שלח, בן בטיח והביאו לרבי יוחנן, א"ל למה גרסי', אלא זה גרסי', והוא לשון שמחה ועיין ריש מגילת אסתר. א"ל זה כו', כלומר אם אמרת זה שהוא לשון שמחה אשאלך למה אמרת' ועל מה שמחת, א"ל על ששרפת האוצרות אמרתי שכל זמן שהאוצרות קיימין לא ימסרו עצמן למלחמה. גשמיהון, גופירון כלומר את עצמן. בין ווי לזה כו', כלומר מבין דקדוק משמעות לשון בין ווי לזה ניצל ר' יוחנן וקרא עליו ר' יוחנן על עצמו. אפקוני כו', הוציאוני מחוץ לעיר ואע"ג שלמעלה אמר שכעס על ר' יוחנן ובקש להמיתו זה בפני שאר הבריונים אבל הוא בעצמו נהג בו כבוד ומורא.

(5) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור הענין שאותיות ו"ה הוא שמחה,

ע"ש, הנה להעביר הכתמים הוא ע"י גיהנם של אש שהאש מבער ומנקה הכתמים שבו, ואחר נקוי הכתמים שאין עוד חציצה, אז הוא טובל מטומאתו בגיהנם של שלג, שהשלג הוא כעין מקוה טהרה לו וכו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד רלו ע"א

ומה שגיהנם נק' צלמו"ן גי' גבורה הוא גיהנם של אש, ותשלג בצלמו"ן, שלג הוא גיהנם של שלג שמחסד¹² ושם שלמו נפשותיהם.

ואולי י"ל ע"י החטאים נטמא כמ"ש¹³ ונטמאתם בו, ונעשה גם כתמים בו כמ"ש לעיל בפ' נח¹⁴ דף ע"ג ע"ב

על המזוזות מבחוץ נגד פ' שמע שבפנים, ואמר אם מדקדק באותיות' שגם בעוה"ב יגין עליו מפני מלאכי חבלה הממונים על הגיהנם, שמצננין לו גיהנם בשלג כמ"ש שיש שם ג"כ גיהנם של שלג ובו מצננין הגיהנם של אש].

(12) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק המשך הביאור.

(13) ויקרא יא, מג.

(14) וז"ל: פתח ואמר רבי שמעון (לפרש מש"כ (תהלים נא, ה)) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, (והקדים ואמר) כמה אית לון לבני נשא לאסתמרא מחובביהו מקמי קדשא בריך הוא (כמה יש להם לבני אדם לשמור עצמם מלחטוא לפני הקב"ה), דהא לבתר דחטא בר נש רשים הוא חוביה לעילא (כי אחר שחטא האדם נרשם חטאו למעלה בשורש נשמתו), ולא אתמחק בר בתוקפא דתיובתא סגיא (ולא נמחק רק בתשובה חזקה וגדולה), כמה דאת אמר (ירמיה, כב) כי אם תכבסי

בנתר (פי' אם תכבס עצמך מעונך ע"י קצת צדקות שתעשה), ותרבי לך בורית (אפילו תרבה לך איזו מצות לנקות עצמך מחטאתך), נכתם עונך לפני (פי' נשאר כתם ורושם לפני, עד שתעשה תשובה שלימה כראוי), תא חזי כיון דחב בר נש קמי קדשא בריך הוא (בא וראה כיון שחטא האדם לפני הקב"ה), זמנא חדא עביד רשימו (פעם אחת עושה החטא רושם בשורש נפשו למעלה), וכד חב ביה זמנא תנינא אתתקף ההוא רשימו יתיר (וכשחטא פעם ב' נתחזק אותו הרושם יותר שפוגם גם בשורש הרוח), חב ביה זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא (אם חטא פעם ג' שפגם גם בנשמתו אז מתפשט אותו הכתם מצד רוחו לצד נשמתו), כדין כתב נכתם עונך לפני (אז נשלם הפגם והכתם לפני הקב"ה) (רא"ג ומפרשים).

[ראה תניא – אגרת התשובה פרק ג']

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמוד ב

1 בגשמים הסמוכים לעיר אלא בגשמים של הפקר, והיא סוברת
2 כשיטת רבי יוחנן בן נורי שחפצי הפקר קונים שביתה במקומם.
3 הגמרא מבררת את דברי הברייתא שגשמים היורדים ביום טוב הרי
4 הם כרגלי כל אדם: **אָמַר מֶר** – שנינו לעיל בברייתא, שגשמים שירדו
5 **בְּיוֹם טוֹב הָרִי הֵן פְּרָגְלִי כָּל אָדָם** הממלאם, שמאחר ולא קנו
6 שביתה מערב יום טוב נגריים הם אחריו.
7 מקשה הגמרא: **וְאֵמַר** – מדוע דינם של גשמים אלו כרגלי כל אדם,
8 **לִיקְנִי שְׂבִיתָהּ בְּאוֹקֵינוֹם** – היה להם לקנות שביתה בין השמשות
9 כשהיו עדיין בים האוקיינוס, שהרי מי הגשמים מן הים הם באים,
10 ונמצא שלאחר שקנו שביתה יצאו מתחומם, ומעתה אין לטלטלם
11 אלא בארבע אמות בלבד. **לִימָא** – לכאורה יש לומר מחמת קושיא
12 זו, שהברייתא דלא פשיטת רבי אליעזר היא, **דָּאִי פְּרָגִי אֱלִיעֶזֶר הָאֱמִיר** – הרי הוא סובר (הענין ט) **שְׁכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵל מִמִּי אוֹקֵינוֹם הוּא שׁוֹתֵה, לִפִּי שְׁמֵי הַיָּם מֵתְאֲדִים וְיורִידִים לְאַחַר מִכָּן כּוֹשֵׁם.**
13 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הֵבָא** – כאן, בברייתא זו, **בְּעֵבִים שְׁנֵתִקְשְׁרוּ** – בעננים שנתאספו כבר **מִעֶרֶב יוֹם טוֹב עֶסְקִינוּ** – אנו עוסקים, דהיינו, שנתאדו מי הים מערב יום טוב ונאספו בתוך העננים, ולפיכך לא קנו שביתה באוקיינוס, ועל כן כשיורדים הם על הארץ
14 ביום טוב נגריים אחר רגלי הממלאם.
15 שבה הגמרא ומקשה: **וְדִילֵמָא הֵנָּה אֱוִלִי וְהֵנָּה אַחֲרֵינוּ נִינְהוּ** –
16 שמה עננים אלו שנתקשרו מערב יום טוב הלכו למקום אחר, ואלו
17 העננים המורידים עתה גשמים ביום טוב אחרים הם, שנאספו
18 מימיהם ביום טוב עצמו, וקנו שביתה מערב יום טוב בים אוקיינוס,
19 ולאחר מכן יצאו חוץ לתחומם, ואם כן כיצד מותר ביום טוב להזיזם

25 ממקומם.
26 מתרצת הגמרא: **דָּאִית לָהּ סִימְנָא בְּנִייהו** – מדובר באופן שיש לו
27 לממלא סימן בעננים אלו, לידע שהם אותם העננים שנתקשרו מערב
28 יום טוב, ולא באו אחרים תחתם.
29 **וְאִיכְעִית אִימָא** – ואם תרצה אמור תירוץ אחר, שאף אם יש לו ספק
30 בדבר, מכל מקום **הוּא סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם** – הרי זה ספק בדין דרבנן,
31 וכלל הוא בידינו שכל **סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם** הולכים בו **לְהִקָּל**, ועל כן אף
32 בזה יש להקל ולומר שאלו הם העננים שנתקשרו מערב יום טוב.
33 שבה הגמרא ומקשה: אף אם לא קנו מי הגשמים שביתה באוקיינוס,
34 לפי שכבר נתאספו בעננים מערב יום טוב, מכל מקום עדיין יש
35 לתמוה, **וְלִיקְנִי שְׂבִיתָהּ בְּעֵבִים** – שיקנו מים אלו שביתה בתוך
36 העננים, שהרי שהו בתוכם בשעת בין השמשות, ונמצא שלאחר מכן
37 כשירדו הגשמים לארץ יצאו חוץ לתחומם ואין להם אלא ארבע
38 אמות בלבד. ומאחר והברייתא מתירה להולכים כרגלי כל אדם,
39 **תִּפְשׁוּט מִינָהּ** – יש לפשוט מכאן **דָּאִין דִּין תְּחוּמִין** נוהג לְמַעַלָּה
40 מִעֲשֶׂרָה טפחים, ועל כן אין מי הגשמים קובעים שביתה בתוך
41 העננים, **דָּאִי יֵשׁ דִּין תְּחוּמִין** למעלה מעשרה אם כן **לִיקְנִי שְׂבִיתָה בְּעֵבִים**.
42 דוחה הגמרא: אין לפשוט מכאן את הספק אם דין תחומין נוהג במקום
43 שהוא למעלה מעשרה, **לְעוֹלָם אִימָא ו** – (אומר) **לָךְ שֵׁשׁ דִּין תְּחוּמִין**
44 למעלה מעשרה, ומכל מקום לא קנו מי הגשמים שביתה בתוך
45 העננים, משום דמִיָּא **בְּעֵבִיָּא מִיבָלַע בְּלִיעִי** – מי הגשמים בלועים
46 בתוך העננים, והרי הם כמי שאינם, ולפיכך אינם קונים שביתה כלל
47 בשעת בין השמשות.

מפגש בלמברג עם יהודי מיקטרינוסלב

בדרך נסיעתי לאמריקה, בשנת 1946, התעכבתי למשך שבוע בלמברג, כדי לסדר אי-אלו מסמכים. במשך שהותי שם התגוררתי בבית כלשהו, יחד עם כמה נוסעי-מעבר נוספים. התהליך כולו היה חשאי, ואסור היה שתיוודע זהותי.

כפי שקורה לעתים קרובות בחיים – בעל-הבית של דירה זו היה מיקטרינוסלב. הדבר נודע לי רק לאחר שכבר הייתי שם:

לילה אחד, כשיצאתי מחדרי, החל האיש לנהל אתי שיחה, וסיפר שרבה של עירו יקטרינוסלב הוגלה מהעיר, ולאחר-מכן נפטר. האיש החל לשבח בפני – לפי מדת הבנתו – את הרב, ולספר לי עד כמה כל תושבי העיר העריכוהו, ועד כמה עדיין אין הם יכולים לשכוח אותו. הוא אף הוסיף וסיפר שהוא עצמו הוביל אל בית הרבנית (הוא לא זיהה אותי) קילוגרמים אחדים של סוכר כדי לשלוח אליו בחבילה למקום גלותו. לאחר-מכן נזכרתי שהסיפור אכן היה אמיתי. באותה תקופה לא ניתן היה להשיג סוכר בעיר, ובנו של איש זה היה מנהל של חנות ממשלתית, והוא שלח אלי את הסוכר באמצעות אביו כדי שאשלח זאת אל הרב.

על ר' מרדכי גוראריה

כל אימת שהיתה לבעלי הזדמנות כלשהי לבוא בדברים עם הציבור – הוא תמיד ניצל זאת. יום אחד החל לבקר בביתנו נער בשם מיטיא⁹⁸ גוראריה⁹⁹. אביו¹⁰⁰ היה פקיד אצל קרוביו למשפחת גוראריה בעיר. הנער, שלא היה שומר מצוות, היה אז תלמיד בבית-הספר התיכון, בעל אופי הגון ואצילי מאוד. הנער התיידד עם ילדינו, החל להגיע לאמירת חסידות, וקשר את עצמו מתוך התמסרות רבה לסגנון חיים זה. הוא החל לשמור שבת, וניתן לומר שהפך לירא-שמים במלוא מובן המילה. עדיין היה עליו לסיים את לימודיו בבית-הספר, אבל חבריו ומוריו הבחינו כבר בהתקרבותו לחיי תורה ומצוות, והחלו לרודפו. בשל כך הוא התקשה להתקבל לאוניברסיטה, ושוב ושוב דחו את בקשותיו. פעם אמר לו רקטור האוניברסיטה, ששניאורסון יעזור לו, שכן הם אינם יכולים לעזור לו... לבסוף הגיע שלב שכבר לא יכלו לדחותו, וקיבלוהו לאוניברסיטה, אך בתקופת הפגרה שלחוהו לקולחוז כדי שיעבוד שם. מדי יום היו מגיעים אלינו מכתבים מלאי שאלות – מה מותר לעשות שם ומה אסור. כששלחו אותו מן הקולחוז אל העיר בנסיעת עסקים, כדי לרכוש את כל הדרוש עבור משרדי הקולחוז – החברים שנסעו יחד אתו הביאו עמם אל העיר חמאה ומוצרים דומים אחרים, כדי להרוויח כסף ממכירתם; ואילו הוא בירר היכן מתגוררים יהודים, ומה בדיוק נחוץ להם מבחינת צרכי דת. תיקו היה מלא במזוזות, ציציות, סידורים, לוחות אל"ף-בי"ת וכדומה, אותם היה מביא עמו בגנבה ומחלק במקומות שונים, הכל על-פי ציווי של הרב.

בגלוי הוא היה חבר קומסומוול בכל מאת האחוזים, והכל חיבבוהו – אפילו הגויים. מדי יום ביומו היה מתפלל כשהוא עטור בתפילין, אבל אסור היה לאף ילוד אשה להבחין בכך. הוא סידר לעצמו מקום לתפילה בשדה, ולפנות-בוקר – בשעה שהגויים עדיין לא התעוררו כולם – היה יוצא אל השדה, למקום שבו צמחה תבואה לגובה רב, ובהיותו נמוך-קומה היה מתחבא בין השיבולים ומתפלל כשתפיליו מכוסות בכובעו.

באותה תקופה חלו ימי החנוכה, והרי צריך להדליק נרות חנוכה ולברך עליהם.

(98) =מרדכי.

(99) נולד בשנת תרס"ה (לערך). על מידת קירובו לרלווי"צ – ראה גם "תולדות לוי יצחק" ח"א ע' 172. ע' 174 ואילך.

(100) יוסף ב"ר משה. נפטר לערך בשנת תש"י בהיותו כבן שבעים.

ולכך נראה שגנאי הוא מי שהוא ערום בלא לבוש, שזהו מדרך הטומאה להזכיר שמו של הקב"ה, כי במקום הזכרת שמו הקדוש אין לפעול פעולת הטומאה שלא יתערב קודש בחול ח"ו.

וכבר הקדמתי מה ענין טומאת מת לפי שהמזיקין נבראו נשמה בלא גוף והם משוטטים בעולם ואין להם מקום לכנוס, כי כל זמן שהאדם חי הוא מלא מנשמתו אשר בו, וכאשר מת האדם פרחה נשמתו ונשתייר גופו כלי ריקן, מיד מתלבשת באותו גוף המזיק שהוא רק נשמה לבד ועל ידי זה נטמא גופו ומזה בא טומאת מת.

ובזה נראה לי ליישב פסוק מה שאמרה חנה בשירה (שמואל-א ב, ו) ה' ממית ומחי' מוריד שאול ויעל, וקשה אם הקב"ה מחי' אחר מיתה מה צריך לומר שאחר שהוריד בשאול שיעלהו. ועוד קשה מאי ויעל ותעל הוי' לי' למימר כי לשון ויעל הוא קאי על אחרים, וכתבו המפרשים שויעל דכתיב כאן אינו קאי על תחייה אלא על אוביא טמא שמעלה על ידי כישוף המת לפי שעה וזה המת אינו חי אלא שעה, ועל זה אמר מוריד שאול ויעל ר"ל הקב"ה מוריד האדם לשאול ויעל, אינו אומר ותעל דהוי משמע הקב"ה אלא ויעל, אחר הוא מעלה דהיינו אוביא טמא, וזה אינו נקרא מחי' אלא העלאה בלבד לפי שעה. וקשה אם כן מה ענין אביא טמא לצרף לתחיית המתים דקב"ה.

אבל הענין הוא דע מ"ש האר"י ז"ל ג"כ במ"ש תחילה שהמזיק בא לתוך הגוף של אדם אחר מותו, אבל בא להוסיף שלא בכל הגוף בא ומתלבש, דאם כן גם העכו"ם מטמא במוותו וזה אינו, אבל הענין הוא שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכאן זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויהיו על ידי שהייתם כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי.

ואם כן מכאן זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מת, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכך אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו

ביאור המשך הגמ' (ב"ק קיד.). רבה בר אבהו אשכח לאליהו דהוי קאי בבית הקברות א"ל לאו כהן מר וכו', ומבאר דהנשמה בגוף האדם הוא הלוואה, ואיתא בטור (חו"מ סי' צח) שהמסדר לבעל חוב צריך ב"ד לשייר לו כדי חיותו, וזהו מ"ש האר"י ז"ל דבשעת המיתה נשאר הבלי דגרמי, הוא לחלוחית מעט מהנשמה בהגוף, כדי שיקום הגוף בתחיית המתים וכו', ומבאר מ"ש חנה (שמואל-א ב, ו) ה' ממית ומחי' מוריד שאול ויעל.

גמ' דב"מ פ' המקבל (קיד.). רבה בר אבהו אשכח לאליהו דהוי קאי בבית הקברות, א"ל ערום מהו שיתרום, א"ל ערום אל יתרום וכו', א"ל מהו שיסדר לבעל חוב, א"ל גמר מיכה מיכה מערכין כתיב התם² וגו', א"ל ולא מר כהן מאי טעמא קאי בבית הקברות, א"ל קברי עכו"ם אינם מטמאין באוהל, ע"כ הגמ'.

וקשה לפי דעת רבי אבהו שלא הי' יודע שזה הי' קברי עכו"ם, ואם כן למה לא שאל תחלה שאלה אחרונה ולא מר כהן מאי טעמא קאי בבית הקברות, והי' שואל שני שאלות ראשונות ולכל רגע ורגע הי' לפי דעתו שלא כדין לטמא למתים, ואיך לא מנע אותו מיד מעבירה המפורשת בתורה, ועוד למה שאל אותו אותן ב' שאלות דוקא.

אבל הענין הוא שאמרו רז"ל במדרש אחרי מות שמה שצוה הקב"ה שלא יטמא למת לאו משום שיש טומאה אצל המת אלא שציווי של הקב"ה הי' כך ולא משום טומאה וע"ש באריכות, ואי הכי בתחלה הי' סבר רבה בר אבהו דאין טומאה כלל בעולם, וכמו שכתבתי לעיל באריכות³, ואף על פי שגזירת הכתוב הוא מכל מקום אינו עושה איסור בזה לפי שעה שעומד בבית הקברות, משום דאין טומאה בעולם.

אבל כששאל אותו אותן שתי שאלות, ומתוך שניהם מוכח שיש טומאה, ומאחד לבד לא הי' נשמע כולי האי בפירוש שיש טומאה בעולם, אך מכאן השאלה שני' יהי' מוכח שיש טומאה בעולם, לכך אמר לו מאי טעמא קאי בבית הקברות. כי דע מ"ש התוספות למה ערום לא יתרום משום כשתורם צריך לעשות ברכה ולהזכיר השם ואין ראוי להזכיר השם כשהוא ערום ע"כ, ויש לידע למה באמת כן, רק דע מה שכתב הזוהר ותיקונים בפסוק והנחש הי' ערום ערום ממש בלא לבוש, כי לכל החיות עשה הקב"ה לבוש דהיינו גוף שהוא לבוש לנשמה, חוץ לנחש וחביריו שהם המזיקין שבראם הקב"ה בערב שבת כמ"ש לעיל³ ועשאוהם הקב"ה נשמה בלא גוף דהיינו בלא לבוש, ואם כן כל מי שהוא מצד הטומאה אין בו לבוש.

(1) רש"י שם וז"ל דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך, ודרשינן (ערכין כד.) החייהו מערכך, גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת והוא נידון בהשגת יד דכתיב (ויקרא כו) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן, משייר לו כדי חיותו ונוטל השאר וכו', ומוינה נמי גמרינן לבעל חוב שמשוייר לו כדי חייו כדאמר לקמן דגמר מיכה מיכה.
(2) גבי לוח וכלוה כתיב וכו' ימוך אחיך וגו', וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך.
(3) עיין בפנים הספר.

מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור. ומזה מבואר הגמ' שבלא זאת לא רצה בר אבהו לשאול מאי טעמא קאי מר בבית הקברות שהרי הוא כהן ואיך יטמא, יש לומר שאף על גב שגזירת הכתוב הוא מכל מקום אין עבירה משום טומאה, כי י"ל שאין טומאה שמה כי מהיכן יבא הטומאה למת, אי משום שהגוף הוא כלי ריקן ומתלבש בו כל כחות הטומאה שאין להם לבוש, מאן יימר זאת שאין להם לבוש.

אבל כששאלו ערום מהו שיתרום והשיב אל יתרום וקשה למה אי משום כדעת התוס' שצריך להזכיר השם וגנאי הוא, וקשה למה לא יזכיר השם ומאי גנאי בדבר וצריך לומר שהגנאי הוא לפי שהקב"ה קדוש, וערום בלא לבוש הוא מצד הטומאה לפי שאין לטומאה לבוש, ואם כן מוכרח הוא שיש גם כן טומאה בעולם אחרי שאין להם גוף, ואם כן מאי טעמא קאי מר בבית הקברות ומטמא.

בלא זאת בלא יסדר בעל חוב לא הי' מצי שואל מאי טעמא קאי בבית הקברות אף על גב שכבר מוכח שאין לחיצונים לבוש, מכל מקום י"ל שאין נכנסין המזיקין לאותו גוף האדם כי מה הנאה יש לו בגוף הריקן אף על פי שאין לו גוף מכל מקום לא יתקיים הגוף זה בידו ויקברו אותו בקבר ובוודאי אינו נכנס לשם, ומה אית למימר שנכנס ליהנות מאור הנשמה המעט שנשתייר בו ומזה באת הטומאה, יש לשאול מאן יימר שהוא כן דלמא כשהגיע זמן לשלם ההלוואה דהיינו כשמת אזי פורח נשמתו ממנו ולא נשתייר בו כלום.

אבל עכשיו כששאל אותו ואמר מהו שיסדר לבעל חוב והשיב דמסדרין אותו כדי חיותו כמו בערכין. ואם כן ע"כ צ"ל שהקב"ה לא נפרע מן האדם אם לא שנשתייר לו כדי חיותו דהיינו הבל דגרמי כמ"ש לעיל, ובוודאי מכח זה שנשאר לו מעט מנשמתו באו החיצונים לגוף ליהנות מאותו אור ועל ידי זה באה הטומאה, ואם כן מר שהוא כהן מאי טעמא קאי בבית הקברות, וק"ל.

קרבן שבת – תוספות חול על הקודש, סי' ג'

והנה על ידי זה יתורץ קושיא גדולה מה שהקשה המטרוניתא אתם אמריתון דנשמות צדיקים צרורים בצרור החיים תחת כסא הכבוד והאיך בעלת אוב אסקי' לשמואל בנגידא, ותירצו בגמרא שבתוך שנים עשר חודש הי' שאז עדיין הנשמה שוכב לפעמים על הגוף, אבל הוא ז"ל תירץ שזה דחוייא בעלמא הוי למטרוניתא והאמת הוא כי אף על גב שהנשמה תחת כסא הכבוד מכל מקום נשתייר קצת ממנו בו בקבר ובוזה יכולים החיצונים לשלוט בו ובמעט נשמה שבגוף שנשאר בו העל' אותו אוביא טמא לשמואל.

ולכך נראה זה שאמרה חנה ה' ממית ומחי' מוריד שאול ויעל, רצה לומר, הקב"ה אף על פי שממית מכל מקום מחי' בעת שהגיע זמן של תחיית המתים והא' רא' שבשביל כך משתייר בו לחלוות מעט מנשמה בקבר כדי שיוכל לקום בתחיית המתים, וא"ת מאן יימר שנשתייר בו לחלוות מנשמה, לזה אמר תדע לך שהוא כן, שהרי הקב"ה מוריד האדם בשאול ויעל, ר"ל האוביא טמא אינו מחי' אלא מעלהו, ואם איתא שהנשמה כולה תחת כסא הכבוד איך אפשר להעלותו, אלא ע"כ צ"ל שנשתייר מעט נשמה בקבר, וכל זה להחיותו בתחייה, ואם כן מזה מוכח אף על גב שהקב"ה ממית מכל מקום מחי' גם כן.

והנה יש לידע דודאי הוא שבדין הוא שישתייר מעט נשמה כדי להחיותו בתחייה, אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה לא ישתייר כלום מנשמה בגוף ויבראנו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו. אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חשן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכך נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלות, וצריך לכל הפחות לשייר

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמוד א

1 – אין מוטל עליו לנהוג דיני אבילות אלא יום אחד בלבד. וא"י זו היא
2 שמועה קרוכה וא"י זו היא שמועה רחוקה, אם שמע בתוך שלשים
3 יום מן המיתה הרי זו שמועה קרוכה, אך אם שמע לאחר שלשים יום
4 מן המיתה הרי זו שמועה רחוקה. אלו דברי רבי עקיבא. וחכמים
5 אומרים, אחת – [בין] שמועה קרוכה ואחת – [ובין] שמועה רחוקה
6 נהנת – יש עליו לנהוג דיני אבילות של שבועה ושלשים מיום
7 השמועה.
8 ואמר על כך רבה בר בר חנה אמר – [בשם] רבי יוחנן, כל מקום
9 שאמה מוצא יחיד המיקל ורבים חולקים עליו ומחמירין, הלכה
10 בדברי המחמירין המרובים, חוץ ממחלוקת זו של רבי עקיבא

11 וחכמים, שאף על פי שרבי עקיבא מיקל וחכמים מחמירין מכל
12 מקום הלכה בדברי רבי עקיבא.
13 וטעם הדבר שפסק רבי יוחנן כרבי עקיבא, משום דקבר לה
14 בשמואל, דאמר שמואל הלכה בדברי המיקל באבל – בדיני
15 אבילות.
16 מדייקת הגמרא, באבילות הוא דאקילו בה רבנן – רק בדיני אבילות
17 יש לפסוק ביחיד המיקל, לפי שהקילו בהם חכמים, אבל בעלמא –
18 בשאר דברים, אפילו בדרבנן שני – [יש חילוק] בין יחיד במקום יחיד
19 לבין יחיד במקום רבים, והלכה בדברי הרבים המחמירים כנגד
20 היחיד המיקל, ושלא בדברי רבא.

♦ יום ראשון י"א אייר ♦

כא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ:

א וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֲמַר לְכֹהֲנֵיא בְנֵי אֶהֱרֹן וְתִימַר לְהוֹן עַל מִית לֹא יִסְתָּאב בְּעַמּוּיָהּ:

רש"י אֲמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים • (יבמות פ"ה, ת"כ): אֲמַר וְאֶמְרָתָּ, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים. בְּנֵי אֶהֱרֹן • (קידושין לה) יָכוֹל תְּלָלִים? תִּלְמוּד לומר: הַכֹּהֲנִים. בְּנֵי אֶהֱרֹן • אֵף בְּעַלֵּי מוֹמִין בְּמִשְׁמַע. בְּנֵי אֶהֱרֹן • וְלֹא בְנוֹת אֶהֱרֹן. לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ • (ת"כ) בְּעוֹד שֶׁהֵמָּה בְּתוֹךְ עַמּוּיוֹ, יֵצֵא מֵת מִצֹּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לכוטי שיחות 12 עמ' 61)

להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י כא, א)
התבונן "אל הכהנים" בדבור המתחיל נראות פמיתרות לכאורה. ויש לבאר, דהנה להלן נאמר "וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", ורש"י מפרש "להזהיר בית דין על הכהנים". ולפי זה קשה: למה אין לפרש ש"ואמרת אליהם" קאי על בית דין? אבל כיון שנאמר "אל הכהנים", מוכן ש"אליהם" מתייחסת להם: הכהנים הגדולים מזקרים לשמור על הכהנים הקטנים. **אבן עזרא.**

(ב) כִּי אִם־לִשְׂאֹרֹו הִקְרַב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאֶחָיו:

ב אֲלֵהֶן לְקָרִיבָה דְקָרִיב לֵה לֹאמַה וְלֹאבִיָּהּ וּלְבִתָּהּ וּלְבָרָתָהּ וּלְאֶחָיוֹ:

רש"י כִּי אִם־לִשְׂאֹרֹו • (ת"כ) אֵין "שְׂאֹרֹו" אֵלָא אֶשְׁתּוֹ. **אבן עזרא.**

(ג) וְלֹא־חֲתָנֹו הַבְּתוּלָה הַקְרוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הִיָּתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:

ג וְלֹא־חֲתָנָהּ בְּתִלְתָּא דְקָרִיבָא לֵה דִי לֹא הָיָה לָהּ לְגִבּוֹרָה לֵה יִסְתָּאב:

רש"י הַקְרוּבָה • לְרִבּוֹת אֵת הָאֲרוּסָה (ת"כ, יבמות ס) • אֲשֶׁר לֹא־הִיָּתָה לְאִישׁ • לְמִשְׁכָּב. לָהּ יִטְמָא • מִצֹּהָ (ת"כ, יבמות צו).

(ד) לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּיוֹ לְהַחֲלוֹ:

ד לֹא יִסְתָּאב רִבָּא בְּעַמּוּיָהּ לֹא־חֲלוּתָהּ:

רש"י לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּיוֹ לְהַחֲלוֹ • (ת"כ) לֹא יִטְמָא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחַלֵּל בָּהּ בְּעוֹדָה עִמּוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּשֹׂארוֹ, בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמּוּיוֹ, שֵׁשׁ לֵה קוֹבְרִין, שְׁאִינָה מֵת מִצֹּהָ. וּבִאֲזִיזָה 'שְׂאֹר' אֶמְרָתָה? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִיא 'לְהַחֲלוֹ', לְהַתְחַלֵּל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ.

(ה) לֹא־יִקְרְחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפָתָת זָקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָת:

ה לֹא יִמְרְטוּן מְרַט בְּרִישָׁהוֹן וּפָתָתָה דְדִקְנָהוֹן לֹא יִגְלָחוּן וּבִבְשָׂרָהוֹן לֹא יִחְבְּלוּן חֲבּוּל:

רש"י לֹא־יִקְרְחוּ קִרְחָה • (ת"כ) עַל מֵת. וְהֵלָא אֵף יִשְׂרָאֵל הִזְהִירוֹ עַל כָּךְ? אֵלָא (קידושין לו. מכות כ) לִפִּי שְׁנָאֵמַר בִּישְׂרָאֵל (דברים יד א): "בֵּין עֵינֵיכֶם". יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חֵיב עַל כָּל הָרֹאשׁ? תִּלְמוּד לומר: "בְּרֹאשָׁם". וְיִלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִהַכֹּהֲנִים בְּגִזְרָה שְׁוֶה: נֹאמַר בָּאֵן "קִרְחָה" וְנֹאמַר לְהֵלֶן בִּישְׂרָאֵל "קִרְחָה", מֵה בָּאֵן כָּל הָרֹאשׁ, אֵף לְהֵלֶן כָּל הָרֹאשׁ בְּמִשְׁמַע,

אבן עזרא על התורה

עמו, בטל הפרוש הראשון. וטעם להזכיר אמו קודם האב, כי תזכר מי יותר מהנזקק ברוב:

ג הקרובה אליו. להיזהר אחותו מאב ואם. והנה לא יטמא בעל בעמיו בכהנים או בישראלים, חוץ מהנזכרים: להחלו. ודגשות הלמ"ד להקבלע, אחר והוא שם הפעל, מבנין נפעל:

בעמיו. בכל ישראל שהם עמיו:

ב כי אם לשארו הקרוב אליו. היה נראה לנו, כי פרושו כמו איש איש אל כל שאר בשרו, שם כלל, ואחר כן פרט, לאמו ולאביו: וטעם בעל בעמיו. שלא יטמא בעל באשתו. ובאשר ראינו שהעתיקו רבותינו כי יטמא לאשתו, ושמו לשארו בדרך אסמכתא, באשר פרשתי במלת לעם נכרי, ואמרו כי פרוש בעל גדול, שהעם בשרותו, כמו בעליו אין

א אומר אל הכהנים. אחר שהזהיר ישראל ובני אהרן בכללם להיזהר קדושים, הזהיר בני אהרן שהם חזקים להשמר מדברים אחרים, בעבור שהם משרתי השם. ויתכן להיות פרוש אומר אל הכהנים כל הפרשה הנזכרת, כי התורה בידם: ואמרת אליהם. טעמי המצות שהם חזקים לשמורם לבדם: לנפש. הוא המצות: מלת יטמא. מבנין התפעל. ודגשות הסי' ת, להקבלע הסי': וטעם

כל מקום שיקרה בראש, ומה להלן על מת, אף כאן על מת. ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנאמר בישאל (לעיל יט): "ולא תשחית". יכול לקטו במלקט וברהיטני? לכך נאמר: "לא יגלחו", שאינו חייב אלא על דבר הקרוי "גלוח" ויש בו השחתה, וזהו תער. ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנאמר בישאל (לעיל יט כח): "ושרט לגפשו לא תתנו". יכול שרט חמש שריטות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "לא ישרטו שרטת" – לחייב על כל שריטה ושריטה; שתבה זו יתרה היא לדרש, שהיה לו לכתב: "לא ישרטו" – ואני יודע שהיא שרטת. **אבן עזרא.**

(ו) קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם ב' את-אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש: כש"כ קדשים יהיו • (ת"כ) על כרחם יקדישום בית דין בכך. **אבן עזרא.**

(ז) אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו ביקדש הוא לאלהיו: ואתמא מטעניא ומחללא לא יסבון ואתמא דמתקרא מפעלה לא יסבון ארי קדיש הוא קדם אלהה:

כש"כ זנה • שנבעלה בעילת ישראל האסור לה, כגון חייב ברתות, או נתין, או ממזר (יבמות סא). חללה • שנוקדה מן הפסולים שבפניה, כגון בת אלמנה מכהן גדול, או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט, (קידושין עז) וכן שנתחללה מן הפנה על ידי ביאת אחד מן הפסולים לפניה. **אבן עזרא.**

(ח) וקדשתו בראת לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני יהוה מקדשכם: ח ויתקדשה ארי ית קרבן אלהיו הוא מקריב קדיש יהי לך ארי קדיש אנא יי מקדשכון:

כש"כ וקדשתו • על-כרחו, שאם לא רצה לגרש, הלקהו ויסרהו עד שיגרש (יבמות פח). קדש יהיה לך • נהג בו קדשה לפתח ראשון בכל דבר ולכרף ראשון בפעדה (ת"כ). **אבן עזרא.**

(ט) ובת איש כהן כי תחל לזנות את-אביה היא מחללת באש תשרף: ט ובת גבר כהן ארי תחל למטעי מקדשת אבוקה היא מתחלל כגורא תתוקד:

כש"כ כי תחל לזנות • בשתחלל על-ידי זנות, שהיתה בה זיקת בעל וזנותה, או מן הארוסין או מן הנשואין. ורבותינו (סנהדרין נא) נחלקו בדבר, והפל מודים שלא דבר הפתוב בפניה. את-אביה היא מחללת • (סנהדרין נב) חללה ובזתה את כבודו, שאומרים עליו: ארור שזו ילד, ארור שזו גדל! **אבן עזרא.**

(י) והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על-ראשו שמן המושחה ומלא את-ידו ללבש את-הבגדים את-ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם: י וכהנא דאתרבא מאחוי די יתריק על רישה משחא דרבוקא ודי קריב ית קרבנה למלבש ית לבושא ית רישה לא ירבי פרוע ולבושהי לא יבוע:

כש"כ לא יפרע • (ת"כ) לא יגדל פרוע על אכל, ואיזהו גדול פרוע? יותר משלשים יום. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

הפרושים, המלה היא מפעלי הפעל, רק היא ורה. ויתכן שתהיה ורה, החל גם תחל, שלא יתעברו עם טעם תחלה, בעבור היות הפעל קמוץ בקמץ קטן, וכן לבדתי החל: ובת כהן. אם חללה עצמה בזנות, בעבור שחללה כבוד אביה: באש תשרף. בעולה או ארוסה:

י את הבגדים. והם בגדי קדש: את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם. מזה הפתוב נלמוד מה שהקדמנו וי"ל במשפט האבלות:

את הילד בזונה, באשר פרשתי: וחללה. שאינה מפרסמת בזונה. ולפי הפשט היה נראה מדברי יחזקאל, כי אלמנות כהן ומתות לפניהם. לכן דברי הקבלה הוא הנכון: ח וקדשתו. במקשה ובדבור: לחם אלהיו. מאכל שהוא קרב לשם: אני ה' מקדשכם. כלכם:

ט כי תחל. לדעת רבים, מגזרת תחלה. ולפי דעתי, מלשון חלול, רק הוא מהבגין הפבר הנוסף, כמו לא יחל דברו. ועל שני

ה לא יקרה קרחה בראשם. על המת: ופאת זקנם. על המת, כמנהג מקומות בארץ פשדים. והנה התבאר פרוש את פאת זקנך: וטעם שרטת. אפילו אחת. וכבר נזכרו ישראל על אלה. וטעם הזהיר, כי ראש מקרה וזקן מגלח ובשר שרוט, לא ישמש לפני השם: ו ולא יחללו שם אלהיהם. פרוש כי את אשי ה':

ז אשה זונה. לא מצאנו על דרך הפשט בכל המקרא זונה, כי אם כמשמעה. גם בן ויתנו

(יא) וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִשְׁמָא: יא וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵתָא לֹא יִיעוֹל לְאָבוּהִי וּלְאִמָּהּ לֹא יִשְׁתָּאב: כס"י וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת • בְּאֵהָל הַמֵּת • נַפְשֹׁת מֵת • (נזיר לח) לְהָבִיא רִבִּיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שְׁמִטָּמָא בְּאֵהָל • לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִשְׁמָא • (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצָּוָה • אבן עזרא.

(יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיוּ כִּי גֵּוֹר שָׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי יְהוָה: כס"י וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נזיר לו) אֵינִי הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּשְׁחָה, וְעוֹד מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁכֵּהֵן גְּדוֹל מִקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מִשְׁמָעוֹ: אִם מֵתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינִי צָרִיף לְצִאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוּדָה. וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מִקְדָּשׁ • שְׂאִינוֹ מַחֲלֵל בְּכָף אֶת הָעֲבוּדָה, שֶׁהַתִּיר לוֹ הַכְּתוּב; הָא כֵּהֵן הָדְיוּט שֶׁעָבַד אוֹנֵן, חָלַל. אבן עזרא.

(יג) וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח: אבן עזרא. יג וְהוּא אִתְּתָא בְּתוּלְתָהּ יִסָּב: (יד) אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחִלְלָה זֹנָה אֶת־אִלָּהּ לֹא יִקַּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה: כס"י וְחִלְלָה • שְׁנוּלָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה • אבן עזרא.

(טו) וְלֹא־יַחֲלֹל זֶרְעוֹ בְּעַמּוֹ כִּי אָנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: ס טו וְלֹא יַחֲלֹל זֶרְעָה בְּעַמָּה אָרִי אָנָּא זִי מִקְדָּשָׁה: כס"י וְלֹא־יַחֲלֹל זֶרְעוֹ • הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זֶרְעוֹ הִימָנָה חָלַל מִדִּין קְדֻשַׁת כְּהֻנָּה • אבן עזרא.

♦ יום שני י"ב אייר ♦

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (יז) דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֲךָ לְדֹרֹתֶם אִשֶּׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵיו: כס"י לַחֵם אֱלֹהֵיו • מֵאֵכֶל אֱלֹהֵיו; כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כְּמוֹ (דניאל ה א): "עָבַד לַחֵם רַב".

(יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר אוֹ פֶּסֶח אוֹ חֲרָם אוֹ שְׂרוּעַ: יח אִי אָרִי כָל גִּבֹּר דִּי בֵּה מוּמָא לֹא יִקְרָב גִּבֹּר עוֹרִי אוֹ חֲגִיר אוֹ חֲרִים אוֹ שְׂרִיעַ:

כס"י כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב • אֵינִי דִּין שִׁיקְרָב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): "הַקְרִיבֵהוּ נָא לִפְתָּחֲךָ". חֲרָם • (בכורות מד) שְׁחִטָּמוֹ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינִים, שְׁכּוּחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָת. אוֹ שְׂרוּעַ • שְׂאָחַד מֵאֲבָרָיו גְּדוֹל מִחֲכָרוֹ: עֵינֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינֵינוֹ אַחַת קִטְנָה, אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרָכָה מִחֲכָרְתָּה • אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לְהַזְכִּיר עֲמִיו, כִּי הַכְּתוּלָה הַשְּׂבוּיָה נְהַמְתִּינִיהָ, אֲסוּרָה לוֹ: טו וְלֹא יַחֲלֹל זֶרְעוֹ. פְּרוּשׁ אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה בַּסֵּתֶר, כִּי אֵת כָּל אִלָּה לֹא יִקַּח בְּגִלּוּי. וְאַחֵר שֶׁהַזְכִּיר קְדֻשַׁת הַכְּהֻנָּה, הַחֵל לְהַזְכִּיר הַמוּמִין: טז לַחֵם אֱלֹהֵיו. הוּא קָרְבֵּן הַמִּזְבֵּחַ. וְאִלָּה הַכְּהֻנָּה הַדְּיוּטִים, עַל כֵּן אָמַר כָּל מִי שֶׁהוּא מְזַבֵּחַ אֶתְרֵן הַכֹּהֵן: יח חֲרִים. הַכֹּף שְׂרוּעַ. וְהִנֵּה חֲרוּם, מְגֻנָּה

וּמֵלֵא אֵת דָּו. גַּם כֵּן תִּכְנֵן שְׂלֵא יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי אִם לְיִבְר מִצָּוָה: יג בְּתוּלִיָּה. יֵשׁ שְׁמוֹת בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לֹא יִפְרְדּוּ לְעוֹלָם, כְּמוֹ נְעוּרִים וְזִקְנִים וְעֲלּוּמִים וּבְתוּלִים. וְיֵשׁ שְׁמוֹת בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׂלֵא תִתְּכָרוּ, נִטָּף וְשִׁשָּׁה וְזִקָּה וּבְרָזָל: יד אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה. כָּלֵל, מִכֵּהֵן אוֹ מִשְׁרָאֵל: וְחִלְלָה זֹנָה. חֶסֶר נִי"ו הַדְּבָק, כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ גִּבֹּר עֹמֵד וְכוּלָּה: וְטַעַם לְהוֹסִיף כִּי אִם בְּתוּלָה.

יֵא וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא. גּוֹף מֵת וְהַגּוֹף חֶסֶר, כִּי מֵת שֵׁם הַתַּאֲר. וְכֵן וְעִשְׂרִי יַעֲנֶה עֲזוֹת, וּמֵאֲכָלוֹ בְּרִיאָה תִּחְסֹר שָׁה: וְטַעַם לֹא יָבֹא. בְּאֵהָל אוֹ בְּבֵית שְׁשָׁם הַמֵּת: וְטַעַם לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ. שֶׁהִיא מִצָּוָה עָלָיו לְכַבֵּדָם בְּחֵיבָהֶם וּבְמוֹתָם, וְאִם כִּי לֹאֲחִיו וּלְבָנוֹ: יב וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא. אֲמָרוֹ הַמַּעֲמִיקִים, אַחֵר הַמֵּת. וְהוּא הַנִּכּוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים. וְהָא לֹא יִתְּכֵן, כִּי כָּבֵד בְּאֵר

(ט) **או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד:** יט או גבר די יהי בה תבר רגלא או תבר ידא:
(כ) **אויגבן אוֹדֹק או תבלל בעינו או גרב או ילפת או מרוח אשף:** כ או גבין או דקא או חליז בעינה או גרבן או חזון או מרס פחדין:

כ"א **אוֹגֵבֵן** • שורציליו"ש בלע"ז, שגבני עינו שערן ארף ושוכב. **אוֹדֹק** • (בכורות לט) שיש לו בעינו דק שקורין טיל"א, כמו (ישעיה ז): "הנוטה כדק". **או תבלל** • דבר המבלבל את העין, כגון: חוט לכן הנמשך מן הלכן ופוסק בסירא, שהוא עגל המקיף את השחור, שקוראים פרוניל"א, והחוט הזה פוסק את העגל ונקנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליז", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן פנוהו חכמי ישראל במומי הבכור: 'חלזון', 'נחש' 'ענב' (בכורות לח). **גרב וילפת** • מיני שחין הם: גרב, זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת, היא חזית המצרי. ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח): "ובגרב ובחרס" — כשסמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת "גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס "גרב"; כך מפרש בבכורות (מ"ה). **מרוח אשף** • לפי התרגום: "מרס פחדין" שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותחין. "פחדין" כמו (איוב ט): "גידי פחדיו ישרגו". **אבן עזרא**.

(כא) **כל־איש אשר־בו מום מורע אהרן הכהן לא יגש להקריב את־אשי יהוה מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב:** כא כל גבר די בה מומא מזרעא דאהרן פהגא לא יקרב לקרבא ית קרבנא דיי מומא בה ית קרבן אלהה לא יקרב לקרבא:

כ"א **כל־איש אשר־בו מום** • (ת"כ) לרבות שאר מומין. **מום בו** • בעוד מומו בו — פסול; **הא אם עבר מומו** — כשר. **לחם אלהיו** • כל מאכל קרוי "לחם".

(כב) **לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן־הקדשים יאכל:** כב קרבן אלהה מקדש קודשא ומן קודשא ייכול:

כ"א **מקדשי הקדשים** • אלו קדשי הקדשים. **ומן הקדשים יאכל** • אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ. ובחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים יאכל בעל מום, שמצינו שהתירו לזר, שאכל משה בשר המלואים, אבל בתורה ושוק של קדשים קלים לא יאכל, שלא מצינו זר חולק בהן, לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפרש בזהבחים. **אבן עזרא**.

(כג) **אך אל־הפרכת לא יבא ואל־המזבח לא יגש ביי־מום בו ולא יחלל את־מקדשי כי אני יהוה מקדשם:** כג פרם לפרכתא לא ייעול ולמדבחה לא יקרב ארי מומא בה ולא יחלל ית מקדשי ארי אנא יי מקדשהון:

כ"א **אך אל־הפרכת** • להזות שבע הזאות ששל הפרכת. **ואל המזבח** • החיצון; ושניהם הצרכו להפכת, ומפרש בתורת כהנים. **ולא יחלל את־מקדשי** • שאם עבד, עבודתו מחללת להפסל. **אבן עזרא**.

(כד) **וידבר משה אל־אהרן ואל־בניו ואל־כל־בני ישראל:** כד ומליל משה עם אהרן ועם בניהו ועם כל בני ישראל:

כ"א **וידבר משה** • המצוה הזאת. **אל־אהרן וגו'** ואל־כל בני ישראל • להזהיר בית־דין על הפהנים (ס"ט).

אבן עזרא על התורה

פרושים - נוסף. גם גרב בעין, על דעת רבים כן: ילפת. כטעם דבק, מגזרת וילפת שמשון. ויש אומרים, עוות, מגזרת ויתרד האיש וילפת. והיו"ד נוסף, כיו"ד יצאה: מרוח. שם התאר, מגזרת רוח: אשף. הביצה. ואחר שפרט, אמר כלל, כל איש אשר בו מום: וטעם מום בו.	חרס: שרוע. מגזרת מהשתרע: כ או גבן. קרוב, מגזרת הרים גבנונים. והנו"ן שרש, והוא שם התאר. כן דק, והוא כמשמעו, להיות דק קצר קומה: תבלול בעינו. יש אומרים, מגזרת תכל עשו, השתתה. ויש אומרים, מגזרת בלול בשמן. והת"ו, על שני
כמו אביו ואמו קלל: כב לחם אלהיו. לחם הפנים, והאשם והחשאת שהם קדשי הקדשים כנגד השלמים, כי גם השלמים קדש; ומן הקדשים. המעשר והבכור:	כג אף אל הפרכת לא יבא. להיותו כהן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 64)

להזהיר בית דין על הכהנים (רש"י כא, כד) יש לשאל, הרי "כהנים זריזין הן". ויש לבאר, שרק כשעסוקים בעבודת הכהנה זריזים הם, כי יראת עבודת הקדש עליהם. אף פסוקנו מדבר בזהירות מטמאה ואסורי חתון, וזהירות שצריכה להיות בכל מקום (גם בחוץ לארץ) ובכל זמן (גם כשאין בית המקדש קיים), ואין כאן זריזות הבאה מעבודת הכהנה - ולכן יש צורך לזרזם. **אבן עזרא.**

א ומליל יי עם משה למימר:

כב (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם אהרן ועם בנהי ויפרשון
מקדשך דבני ישראל ולא יחלוך את שמך
דקודשך די אנון מקדשין קדמי אנא יי:

**(ב) דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו מקדשי בני-ישראל
ולא יחללו את-שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני
יהוה:**

רש"י וינזרו • אין 'נזירה' אלא פרישה; וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז): "וינזר מאחרי"; (ישעיה א ד): "נזרו אחור", יפרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר: וינזרו מקדשי בני-ישראל אשר הם מקדשים לי, ולא יחללו את-שם קדשי, סגס המקרא ודרשהו. אשר הם מקדשים לי • לרבות קדשי כהנים עצמן. **אבן עזרא.**

ג אמר להון לדריכוך כל גבר די יקרב מכל
בניכוך לקודשך די יקדשון בני ישראל
קדם יי וסאבתה עלוהי וישתיצי אנשא
ההיא מן קדמי אנא יי:

**(ג) אמר אליהם לדדתיכם כל-איש
זרעכם אל-הקדשים אשר יקדישו בני-ישראל ליהוה
וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהוה:**

רש"י כל-איש אשר-יקרב • אין 'קריבה' זו אלא אכילה. וכן מצינו שנגמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא-תגע" (לעיל יב ד) – אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מגזרה שוה (זבחים מח). ואי אפשר לומר שתיב על הנגיעה, שהרי נאמר פרת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי פרתות זו אצל זו, ואם על הנגיעה חייב, לא הצריך לחיבו על האכילה; וכן נדרש בתורת כהנים: וכי יש נוגע חייב? אם-כן, מה תלמוד לומר "יקרב"? משייכשו להקרב, שאין חייבין עליו משום טמאה אלא אם כן קרבו מתיירו. ואם תאמר, שלש פרתות בטמאת כהנים, למה? כבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז). וטמאתו עליו • וטמאת האדם עליו. יכול בבשר הכתוב מדבר, וטמאתו של בשר עליו, ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר? על פירוש ממשמעו אתה למד, במי שטמאתו פורחת ממנו הכתוב מדבר. וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו' • יכול מצד זה לצד זה, יפרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: "אני ה'" – בכל מקום אני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 852)

ונכרתה הנפש ההיא מלפני (כב, ג) מבאר בתנאי, שבמתן תורה בחר הקב"ה בגוף: "ובנו בחרת". הוא הגוף החמרי, הנדמה בחמוריותו לגופי אמות העולם" (כי בחירה אמתית, היינו על-שכלית, היא בין שני דברים דומים). ומצד גדל מעלת הגוף, שבו בחר הקב"ה, עקר השכר הוא בתחתית המיתם, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מדגשת בענש פרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" – אין זה שיקף לגוף. **אבן עזרא.**

ד גבר גבר מזרע אהרן והוא סגיר או
דאיב בקודשך לא ייכול עד די ידבי
וידקרב בכל טמא נפשא או גבר די תפוק
מנה שכבת זרעא:

**(ד) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים
לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל-טמא-נפש או איש
אשר-תצא ממנו שכבת-זרע:**

רש"י בכל-טמא-נפש • במי שנטמא במת. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ג וטעם מלפני אני ה'. כי אחר שיפרת
מלפני השם לא יעמוד כאשר פרשתי בסוד
השם:

ד עד אשר יטהר. ימי טהרתו:

ב וינזרו. כמו והזרתם, והוא מבנין נפעל.
והשם ירחקו ויבדלו, מגזרת נזיר: ולא
יחללו. מושף עצמו ואחר עמו, וכן הוא -
ולא יחללו את שם קדשי, ולא יחללו אשר
הם מקדשים לי: וטעם אני ה' קדוש.

גדול. גם אל המזבח לא יקרב:
כד וטעם ואל כל בני ישראל. שלא יזבח
להם שלמים בעלי מום, לולי הקבלה. ובעבור
שהזכיר כי בעל מום יאכל קדש, הזהיר
שיהיה האוכל טהור:

(ה) אוֹ-אִישׁ אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל-שָׂרָן אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אוֹ בְּאֶדָם
אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל טִמְאַתּוֹ:

כ"י < בְּכָל-שָׂרָן אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ • בְּשַׁעוֹר הָרְאוּי לְטִמְאָה, בְּכַעֲדָשָׁה (ח"ט) • אוֹ בְּאֶדָם • בְּמַתָּה. אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ •
בְּשַׁעוֹרוֹ לְטִמְאָה, וְזֶהוּ כְּזִית. לְכָל טִמְאַתּוֹ • לְרִבּוֹת נוֹגַע בְּזָב וְזָכָה, נָדָה וְיוֹלָדָת. אֲבָן עוֹרָא.

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעֶ-בּוֹ וְטִמְאַה עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל
מִן-הַקֹּדְשִׁים כִּי אִם-רָחֵץ בְּשֹׁר בַּמַּיִם:

כ"י < נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעֶ-בּוֹ • בְּאֶחָד מִן הַטִּמְאִים הַלָּלוּ.

(ז) וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְתֵהָר וְאַחֲרָיִם יֹאכֵל מִן-הַקֹּדְשִׁים כִּי לַחֲמוֹ
הוּא:

כ"י < וְאַחֲרָיִם יֹאכֵל מִן-הַקֹּדְשִׁים • (יבמות ער) נִדְרָשׁ בִּיבְמוֹת, בְּתִירוּמָה, שְׁמִתָּה לְאֹכְלָה בְּהָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ. מִן הַקֹּדְשִׁים •
וְלֹא כָּל הַקֹּדְשִׁים. אֲבָן עוֹרָא.

(ח) נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכֵל לְטִמְאַה-בָּהּ אֲנִי יְהוָה:
אֲנָא יְיָ:

כ"י < נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכֵל לְטִמְאַה-בָּהּ • לַעֲנִן הַטִּמְאַה הַזֶּה הִירָא, שְׁאֵם אֹכֵל נִבְלָת עוֹף טָהוֹר שְׂאִין לָהּ
טִמְאַת מִגַּע וּמִשָּׂא, אֲלֹא טִמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲסוּר לְאֹכֵל בְּקֹדְשִׁים. וְצִרְיָה לִזְמַר "וְטִרְפָּה", מִי שֵׁשׁ
בְּמִינוֹ טִרְפָּה, יֵצֵא נִבְלָת עוֹף טָמֵא, שְׂאִין בְּמִינוֹ טִרְפָּה.

(ט) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמְרֹתַי וְלֹא-יִשְׂאוּ עָלֵיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ
כִּי יַחְלִלְהוּ אֲנִי יְהוָה מִקֹּדְשָׁם:

כ"י < וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמְרֹתַי • מְלַאכֵל תְּרוּמָה בְּטִמְאַת הַגּוֹף. וּמָתוּ בּוֹ • (סנהדרין כג) לְמַדְנֹה, שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי
שְׁמַיִם. אֲבָן עוֹרָא.

(י) וְכִלְיֹר לֹא-יֹאכֵל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר לֹא-יֹאכֵל
קֹדֶשׁ:

כ"י < לֹא-יֹאכֵל קֹדֶשׁ • (סנהדרין כג) בְּתִירוּמָה חֲפִתוֹב מְדַבֵּר, שֶׁפֶל הַעֲנִין דְּבַר בָּהּ. תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר • תּוֹשֵׁב שֶׁל
בָּהֶן וְשֹׁכֵר, לְפִיכָה "תּוֹשֵׁב" זֶה נִקְוֶה פֶּתַח, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק. וְאִיזְהוּ "תּוֹשֵׁב"? זֶה נִרְצֶע, שֶׁהוּא קִנְיִן לוֹ עַד
הַיּוֹבֵל. וְאִיזְהוּ "שֹׁכֵר"? זֶה קִנְיִן קִנְיִן שְׁנַיִם, שִׁיּוּצָא בְּשֵׁשׁ. בָּא חֲפִתוֹב וְלִמְדָּה פֶּאן, שְׂאִין גּוֹפּוֹ קִנְיִן לְאֶדוֹנִיו לְאֹכֵל
בְּתִירוּמָתוֹ. אֲבָן עוֹרָא.

(יא) וְכִהֵן כִּי-יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיִן בְּסֻפּוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלִּיד
בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחֲמוֹ:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

בְּהִמּוֹת. וְזֶה הַבֵּל, כִּי הִנֵּה בְּתוֹרָה כְּתוּב כָּל
נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכֵל. וְהַטֵּעַם - שְׁאֵם יֹאכֵל,
לֹא יִשְׁמַשׁ:

ט וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמְרֹתַי. רָמַז לְמַקְדָּשׁ, עַל
כֵּן וְלֹא יִשְׂאוּ עָלֵיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ:
י וְכָל זֶר. שְׂאִינוֹ מְזַרְעֵ אֲהָרִן:

זֶה הַפְּסוּק לְאֶסְמִיכְתָּא, בְּאֲשֶׁר פִּרְשִׁיתִי בְּפְסוּק
לְעֵם נִכְרִי. עַל כֵּן אֲמָרוּ, שְׁהִי יוֹמָא: כִּי לַחֲמוֹ.
מִאֲכָלוֹ, וְכִבְר פִּרְשִׁיתִי. וְרִיכִי מוֹחַ יִפְרָשׁוּ
הַפְּסוּק שֶׁהוּא בְּסִפְר יִחְזַקְאֵל, וְהוּא כָּל נִבְלָה
וְטִרְפָּה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה, לֹא יֹאכְלוּ
הַכֹּהֲנִים, כָּל מַה שֶּׁנִּבְלָהוּ וְטִרְפוּהוּ עוֹפוֹת אוֹ

ה אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ. בְּשִׁבּוּלוֹ, כְּמוֹ אֲמָרִי לִי
אֲחִי הוּא. כָּל אֵלֶּה הַנּוֹכְרִים, יִטְמָאוּ עַד הָעֶרֶב:
ז וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְתֵהָר. יָדוּעַ כִּי וְתֵהָר שָׁב אֶל
הַטִּמְאָה, כְּמוֹ וְכִפָּר עָלֶיהָ הַכֵּהן וְשִׁתְּהָ. כִּי אִין
בְּפְסוּק וְכִר יוֹם, רַק חֲזוּ"ל הִתְמַיְקוּ אֶפְּלִילוֹ
שִׁיבָא הַשֶּׁמֶשׁ, לֹא יֹאכֵל עַד סוּר הָאוֹר. וְשִׁמּוֹ

שיעור יומי ליום שני י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת אמור
לז
כ"י וְכֵהֶן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוֹי לְגוֹפוֹ • וְיִלְדֵי בֵיתוֹ • אֵלָיו בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וְאִשָּׁת כֹּהֵן אוֹכֵלֶת בְּתֻרֹמָה
מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שָׂאָף הִיא קִנְיָן כְּסָפוֹ. וְעוֹד לְמַד מִמִּקְרָא אַחֵר: "כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וְגו'", בְּסִפְרִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי ספר השיחות תנש"א חלק ב, עמוד 847 – מתוך 'לקראת שבת')

אִיךָ הַבְּרָכָה מַתִּירָה לַהֲנוּת מִקְדָּשֵׁי שְׁמִימִים

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כְּסָפוֹ הוּא יֹאכֵל בוֹ (כב, יא)

אֵיתָא בְּמִקְרָא (ברכות לה, א): "כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילוּ מַעַל בְּקִדְשֵׁי שְׁמִימִים, שְׁנֹאמַר לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ".
וְצִרִיף בִּיאוֹר, הֵיאָף תוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מִהַמְעִילָה בְּקִדְשֵׁי שְׁמִימִים; וְכִי בָכָר שְׁמִיכָרָה הוּא מִפְקִיעַ אֶת הַקְדוּשָׁה מִהַדְבָּר שֶׁנֶּהֱנֶה
הִמְנוּ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַדִּין שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן, כִּינּוּן שֶׁהוּא "קִנְיָן כְּסָפוֹ" הֵרִי "הוּא יֹאכֵל בוֹ" – דְּמַתֵּר לוֹ לֶאֱכֹל בְּתֻרֹמָה וּבְקִדְשִׁים.
דְּנִרְאָה לּוֹמַר, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה ל"אֱלֻקִּינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם" – מִכִּיר הָאָדָם בָּכָר שֶׁהוּא עֶבֶדוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאַזִּי מַתֵּר לוֹ לַהֲנוּת מִקְדָּשֵׁי
שְׁמִימִים, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן רִשְׁאִי לֶאֱכֹל בְּתֻרֹמָה. אֲבָן עוֹרָא.

(יב) וּבִתְפִלָּהוֹ כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְּתֻרֹמַת הַקִּדְשִׁים
לֹא תֹאכֵל:
כִּי־יִבְתָּ כֹּהֵן אֲרִי תִהְיֶה לְגִבּוֹר חִלּוּנִי הִיא
בְּאַפְרָשׁוֹת קוֹדֶשֶׁי אֵל תִּיכּוֹל:

כ"י וְאִישׁ זָר • לָלוּי וְיִשְׂרָאֵל. אֲבָן עוֹרָא.

(יג) וּבִתְפִלָּהוֹ כִּי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ
וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כְּנֻעֲוִיָּהּ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכֵל וְכָל־זֶר
לֹא־יֹאכֵל בוֹ:
יִבְתָּ כֹּהֵן אֲרִי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה • הָא אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה
לִית לָהּ וּתְתוּב לְבֵית אָבִיהָ כְּנֻעִיָּהּ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תִּיכּוֹל וְכָל חִלּוּנִי לֹא
מִלֶּחֶם אֶלְמֶנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ. אֲבָן עוֹרָא.

כ"י וְאִישׁ זָר • מִן הָאִישׁ הַזֶּה. וְזָרַע אֵין לָהּ • מִמֶּנּוּ (יבמות פז). וְשָׁבָה • הָא אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה
בְּתֻרֹמָה כָּל זְמַן שֶׁהַזָּרַע קָיָם. וְכָל־זֶר לֹא־יֹאכֵל בוֹ • לֹא בָּא אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנָן, שְׁמַתָּה בְּתֻרֹמָה; זִוְרוּת
אֲמַרְתִּי לָךְ וְלֹא אֲנִינִית. אֲבָן עוֹרָא.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיֹסֵף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן
לִכְהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:
יִדּוּגְבֵר אֲרִי יִיכּוֹל קוֹדֶשֶׁא בְּשִׁלּוֹ וְיֹסֵף
חֲמִשָּׁה עֲלוּהִי וְיִתֵּן לְכַהֲנָא יֵת קוֹדֶשֶׁא:

כ"י כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ • תְּרוּמָה. וְנָתַן לִכְהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ • (ת"כ) דְּבָר הָרְאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שְׂאִינוּ פּוֹרַע לוֹ מַעוֹת אֶלָּא
פְּרוֹת שֶׁל חִלּוֹן, וְהֵן נִעְשִׂין תְּרוּמָה. אֲבָן עוֹרָא.

(טו) וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ
לַיהוָה:
טו וְלֹא יִחַלְלוּ יֵת חִלּוֹן יֵת קוֹדֶשֶׁא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת
דִּי כְּפִרְשׁוֹן קָדָם יֵי:

כ"י וְלֹא יִחַלְלוּ וְגו' • לְהַאֲכִילָם לְזָרִים.

(טז) וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם עוֹן אִשְׁמָה בְּאֲכָלָם אֶת־קִדְשֵׁיהֶם כִּי
אֲנִי יְהוָה מְקִדְשָׁם:
טז וְיִקְבְּלוּן עָלֵיהוֹן עוֹנִין חוֹבִין בְּמִיכְלֵהוֹן
בְּסוּאָבָא יֵת קוֹדֶשֶׁיהוֹן אֲרִי אָנָּא יֵי
מְקִדְשֵׁהוֹן:

כ"י וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם • אֶת עֲצָמָם יִטְעֲנוּ עוֹן בְּאֲכָלָם אֶת קִדְשֵׁיהֶם – שֶׁהִבְדִּילוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה וְקִדְשׁוֹ וְנִאֲסְרוּ עָלֵיהֶם.
וְאוֹנֵקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם: "בְּמִיכְלֵהוֹן בְּסוּאָבָא", שֶׁלֹּא לְצַרֵּף תִּרְגוּמוֹ כֵּן. וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם • זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִ"ם שֶׁהִיָּה
רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁמְדַבְּרִים בָּאָדָם עֲצָמוֹ. וְכֵן (במדבר ו יג): "כִּי־יִמָּלֵט יָמִי נִזְרוּ וְיָבִיא אֹתוֹ", הוּא יָבִיא
אֶת עֲצָמוֹ; וְכֵן (דברים לז ח): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי" – הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, כִּךְ נִדְרֵשׁ בְּסִפְרִי. אֲבָן עוֹרָא.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יֵא הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחֶמוֹ. זָכָרִים וְנִקְבּוֹת:
יב בְּתֻרֹמַת הַקִּדְשִׁים. הַשּׁוֹק וְהַתּוֹנֶה:
יג מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכֵל. כִּמוּ בְּרִאשׁוֹנָה; וְכָל
זָר לֹא יֹאכֵל בוֹ. עַל כֵּן, אִם יֵשׁ לָהּ. וּבְעִבּוּרָהּ:
וְנָתַן לִכְהֵן וְנָתַן אֶת הַקֹּדֶשׁ. יִלְפִי דַעֲתִי שְׂאִין
צוּרָה, בְּעִבּוּר מֵלֵת עָלָיו:
טז וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם. פַּעַל יוֹצֵא לְשׁוֹנִים פְּעוּלִים.
וְהַשְׁעָם, שֶׁיִּתְּנוּ יוֹרֵם עַד שֶׁלֹּא יִשְׁגּוּ.

♦ יום שלישי י"ג אייר ♦

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־גִּדְרֵיהֶם וּלְכָל־גִּדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

יח מלל עם אהרן ועם בניהו ועם כל בני ישראל ומימר להון גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא בישראל די קרב קרבנה לכל גדריהון ולכל גידבהון די קרבין קדם יי לעלתא:

יח"א נדריהם • (חולין ב) גרי עלי • נדבותם • גרי זו • אבן עזרא.

(יט) לְרִצְוֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבֶּקֶר בַּבֶּשָׂבִים וּבַעֲזִים:

יט לרצונו לכוון שלים דכורא בתורי באמריא ובעזיא:

יח"א לרצונכם • הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון, אפיישמנ"ט בלע"ז; ואיזהו הראוי לרצון? • תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים • אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום, אלא בחסרון אבר.

(כ) כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן יְהוָה לָכֶם:

כ כל די בה מומא לא תקרבון ארי לא לרצונו יהי לכוון:

(כא) וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לִפְלֹא־גֵדֵר אוֹ לַגִּדְבָה בַּבֶּקֶר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יְהוָה לְרִצְוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:

כא וגבר ארי קרב נכסת קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או לגידבה בתורי או בעזא שלים יהי לרצונו כל מומא לא יהי בה:

יח"א לפלא גדר • להפריש בדבורו • אבן עזרא.

(כב) עֹרֹתָ אוֹ שְׂכוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֵרֵב אוֹ יִלְפָת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא־תִתֶּנּוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כב עור או שכוור או חרוץ או יפלות או גרב או ילפת או חזון לא תקרבון אליו קדם יי וקרבנא לא תתנו מנהון על מדבחה קדם יי:

יח"א עורת • שם דבר של מום, עורון בלשון נקבה, שלא יהא בו מום של עורת. או שכוור • לא יהיה. חרוץ • (בכורות לה) ריס של עין שנסדק או שנופגם, וכן שפתו שנסדקה או נפגמה. יפלות • ורוא"ה בלע"ז. גרב • מין חזונית, וכן ילפת; ולשון "ילפת", כמו (שופטים טו כט): "וילפת שמשון", שאחזה בו עד יום מיתה, שאין לה רפואה. לא־תקריבו • שלשה פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחיתתן ועל זריקת דמן (תמורה ו). ואשה לא־תתנו • אזהרת הקטרותן • אבן עזרא.

(כג) וְשׂוֹר וְשֶׁה שְׂרֹעַ וּמָלוּט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֵדֶר לֹא יִרְצָה:

כג ונתור ואמר נתיר וחסיר נדבחה מעבד יתה ולגדרא לא יהי לרצונו:

אבן עזרא על התורה

משפטך אתה חרצת, כמו גזור: יפלות. כמו תבלול. וכללו של דבר, אנחנו נסמך על הקבלה, ולא נשען על דעתנו הסברה: לא תקריבו אלה לה. לפלא גדר, ולא יקח מאלה האמורים:

ואין כל נדבה גדר. וכל קרבן שיעלה בלו על המזבח, ראוי להיותו בלא מום: כא לפלא. לפרש: כב עורת. שם התאר לעין. ויש אומרים כי שכוור ביד, וחרוץ ברגל. וחרוץ, מגזרת בן

ואחרי שהזכיר קדשי בני ישראל, הזהיר שלא יביאו הקדשים מבצלי המומין: יח וטעם ומן הגר. כי משפט אחד לגדר ולמתנדב, לישראל ולגר, כי בן פחוב. וחקמים הפרישו בין גדר ובין נדבה. וכל גדר נדבה,

שיעור יומי ליום שלישי י"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת אמור
כ"י ש"י • אבר גדול מחברו. וקלוט • פרוטותיו קלוטות. נדבה תעשה אתו • לבדק הבית. וילגדר • (ת"כ)
למזבח. לא ירצה • איזה הקדש בא לרצות? הרי אומר: זה הקדש המזבח. אבן עזרא.

(כד) ומעונך וכתות ונתוק וברות לא תקריבו ליהוה
ובארצכם לא תעשו:
כד ודי מרים ודי רסים ודי שליוף ודי גזיר
לא תקריבו קדם יי ובארצכן לא תעבדו:

כ"י • ומעונך וכתות ונתוק וברות • בפיצים או בגיד. מעונך • ביציו מעוכין ביד. כתות • כתושים יותר ממעונך
(בכורות לה). נתוק • תלושין ביד, עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוף הפיס, והפיס לא נתלש.
וברות • ברותין בכלי ועודן פיס. ומעונך • תרגומו: "ודי מרים", זהו לשונו בארמית לשון 'בתישה'. וכתות •
תרגומו: "ודי רסים", כמו (עמוס ו): "הבית הגדול רסים בקיעות דקות", וכן (שבת פ ב) קנה המרסס. ובארצכם לא
תעשו • דבר זה לסרס שום בהמה וחייה, ואפלו טמאה; לכך נאמר: "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי
אפשר לומר: לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ
בין בחוצה לארץ. אבן עזרא.

(כה) ומיד בן-גנר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-
אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם:
כה ומן פר עמין לא תקריבו ית קרבן
אלהכון מפל אליו ארי חבוליהון בהון
מומא בהון לא לרצוא יהיו לכו:

כ"י • ומיד בן-גנר • נכרי שהביא קרבן ביד בהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף-על-פי שלא
נאסרו בעלי מומים לקרבן בגי נח אלא אם-כן מחסרי אבר, זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל על המזבח
שבמשכן לא תקריבוה, אבל תמימה תקבלו מהם, (חולין יג) לכך נאמר למעלה: "איש איש", לרבות את הנזירים,
שנודרים נדרים ונדרות פישראל. משחתם • חבוליהון. לא ירצו לכם • לכפר עליכם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 2 עמ' 72)

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבלים מגוי נדר או נדבה לחזק ביד הבית, ומדוע מתר לקבל
ממנו קרבן. ויש לומר, דהנה בית המקדש נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשתף גוי בבנייתו. אף המזבח עמד במקום
שנקבע במקום כפרה והקרבת קרבנות מתחלת הבריאה, ושם הקריבו אדם ונח קרבנות; וגם גוי, מזרע אדם ונח, זכאי להקריב
עליו קרבן. אבן עזרא.

(כו) וידבר יהוה אל-משה לאמר:
כו ומליל יי עם משה למימר:

(כו) שור או-כשב או-עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת
אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה:
כו • כי יולד • פרט ליוצא דפן (חולין לה ב) • אבן עזרא.

(כז) ושור או-שה אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד:
כז ותורתא או שיתא לה ולברה לא תפסון
ביומא חד:

כ"י • אתו ואת-בנו • (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתר לשחט
האב והבן. אתו ואת-בנו • (שם פב) אף בנו ואותו במשקע. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כז שור או כשב או עז. נקראים על שם
סופם, כמו ובגדי צרומים תפשיט. יומת המת,
כי פול הנופל. או השעם, וזכר המין; ושעם
ומיום השמיני. כמו הנמול, עד המורבע:
והלאה. אחריו. והעד, חץ יהונתן:
כח ושור או שה. פרשתי. והמצוה על זכר
ונקבה:

הואיל והוא קרבן בן גנר, לא אחוש
להקריבו: משחתם. המ"ם נוסף, והתי"ו
שרש, מגזרת השחתה. ומ"ם להיות להם
משחתם - שרש, והתי"ו נוסף: ירצו. מבנין
נפעל. ואחר שהקריב לא ירצו, הקריב כי
כל קרבן שיקרב קודם יום השמיני, גם
הוא לא ירצה:

כג שורע. כראשון. וקלוט הפכו. והוא מגזרת
עיר מקלט:
כד ומעונך. מגזרת מעכו שדיהן: וכתות.
מגזרת ואכת אותו טחון, ושניהם בפיצים:
ונתוק. מגזרת פאשר ינתק פתיל הנעורת:
ובארצכם לא תעשו. לשנות מעשה השם:
כה ומיד בן גנר. שלא יחשב בלבו,

(כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְנֹכְכֶם תִּזְבְּחוּ: כט וארי תכסון נכסת תודתא קדם יי לרצנא לכוון תכסנה:

ה"י לרצנכם תזבחו • תחלת זבחתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? • ביום ההוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת בן, אל תשחטוהו על מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר אחר: "לרצנכם", לדעתכם; מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זבחתן על מנת לאכלן בזמן • אבן עזרא.

(ל) ביום ההוא יאכל לא-תותירו ממנו עד-בקר אני יהוה: ל ביומא ההוא יתאכל לא תשארון מנה עד צפרא אנא יי:

ה"י ביום ההוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת בן, שאם לקבע לה זמן אכילה, כבר כתיב (לעיל ז ט): "ובשר זבח תודת שלמיו וגו'". אני ה' • דע, מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך • אבן עזרא.

(לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני יהוה: לא ותשרון פקודי ותעבדון יתהון אנא יי:

ה"י ושמרתם • (ת"כ) זו המשנה. ועשיתם • זה המעשה. אבן עזרא.

(לב) ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יהוה מקדשכם: לב ולא תחללון ית שמא קדושי ואתקדש בגו בני ישראל אנא יי מקדשכון:

ה"י ולא תחללו • לעבר על דברי מזידין. ממשמע שנאמר: "ולא תחללו", מה תלמוד לומר "ונקדשתי"? מסר עצמו וקדש שמי. יכול בייחוד? תלמוד לומר: "בתוך בני ישראל"; וכשהוא מוסר עצמו ימסר עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס; שכן מצינו בחנניה, מישאל ועזריה, שלא מסרו עצמן על מנת הנס, שנאמר (דניאל ג יח): "והן לא ידיע להוא-לך מלכא וגו'", מציל ולא מציל: "ידיע להוי-לך וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב) על הפסוק "מגיד דבריו לעקב חקי ומשפטיו לישראל" אמרו חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות". ואף בצוי זה, החיוב של מסירת נפש על קדוש השם, כך: מצינו, שכאשר משקים אשה סוטה "השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו". הרי שהקב"ה מותר על שמו הקדוש מתוך 'מסירת נפש', כביכול, כדי להשפין שלום. אבן עזרא.

(לג) המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה פ: לג המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה פ:

ה"י המוציא אתכם • על מנת בן. אני ה' • נאמן לשלם שבר. אבן עזרא.

♦ יום רביעי י"ד אייר ♦

כג (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר: א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ב מליל עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי די תערעון יתהון מערעי קדיש אליו אנון מועדי:

אבן עזרא על התורה

אל בני ישראל. ועד שני, ונקדשתי בתוך בני ישראל:

לג המוציא אתכם. ובסוף אני ה'. שהוא הדבור הראשון, והוא עקר כל המצות. ואחר שהזכיר קדשי בני ישראל, הזכיר הימים שיקריבו בהם העולות. והחל מהשבת:

ה'. שאחרי מה שיש בלב, ואראה כל העשוי: לב וטעם ולא תחללו את שם קדשי. עם בני אהרן ידבר, כי הפרשה דבקה, והם המצויים שלא ישתטו להם או לישראל, אם יבן ביום אחד. גם יסבן שמעוהו וכי תזבחו זבח תודה, לפקנים. והעד, שהחל בפרשה אחר בן, דבר

כט וטעם וכי תזבחו זבח תודה. שיאכל ביום אחד. בעבור שהזכיר שור או שה, שלא ישחט ביום אחד. והוסיף על הפרשה הכתוב בצו את אהרן, מלת לרצונכם: ל וטעם אני ה'. להיות התודה שלמה: לא ושמרתם מצותי. בלב: ועשיתם אתם אני

שיעור יומי ליום רביעי י"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור
מא
כ"י דבר אל-בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות, שיהיו ישראל מלמדין בהם; שמעבירים את השנה על
גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל, ועדין לא הגיעו לירושלים. **אבן עזרא.**

(ג) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַיהוָה בָּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם: פ**
ג שְ�מָא יוֹמִין תַּתְּעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת שְׁבָתָא מְעַרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לֹא תַעֲבִידוּן שְׁבָתָא הִיא קָדָם יי בְּכָל מוֹתְבִנְכוֹן:

כ"י שֵׁשֶׁת יָמִים • מה ענין שבת אצל מועדות? ללמדך שכל המחלל את המועדות, מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות, מעלין עליו כאלו קיים את השבתות. **אבן עזרא.**

(ד) **אַלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים:**
ד אלין מועדיא דיי מערעי קדיש די תערעון תהוין בזמניהון:

כ"י אֶלֶה מוֹעֲדֵי ה' • למעלה מדבר בעבור שנה, וכאן מדבר בקדוש החדש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו ענף 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים (כג, ד) ו"ל דרשו: "אתם, אפלו מוטעין". ויש לבאר, דהנה ה'רנח נשתלשל מן ה'רנח' למעלה, וקביעת יום המולד לראש חודש היא בעקר מצד ה'מולד' למעלה; אלא שאנו קובעים ראש חודש לפי המולד למטה, כי מזה יודעים שאז הוא ה'מולד' למעלה. מובן אפוא, שפאשר בית דין קבעו ראש חודש ביום אחר, סימן הוא שזהו יום ה'מולד' למעלה; אלא שאין העולם ראוי שהדבר ישתקף בו.

(ה) **בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִים פֶּסַח לַיהוָה:**
ה בְּנִרְחָא קְדָמָא בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַנִּרְחָא בֵּין שְׁמִשְׁא פֶּסַחָא קָדָם יי:

כ"י **בֵּין הָעַרְבִים • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה. פֶּסַח לַה' • הַקֶּרֶבֶת קָרְבֵּן שְׁשֻׁמוֹ "פֶּסַח". אבן עזרא.**

(ו) **וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ תִּזְהַ תַּגּ הַמִּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:**
וּבַחֲמִשָּׁת עָשָׂר יוֹמָא לַנִּרְחָא הָדִין תַּגָּא דַּפְטִירָא קָדָם יי שְׁבָעָא יוֹמִין פֶּטִיר תִּכְלוּן:

אבן עזרא על התורה

בשנת גטר"ד בעבור הדחיה. גם פעמים היה הקביעות בתשרי יום חמישי, ולא נראית הלכנה בליל שבת, והיה האויר דף, וזה לקרה בכל שנה שהמולד קרוב מחצי היום, והיתה הלכנה בחצי הלילה הגבוה. גם אין הקביעות בנוי על עת התקברות המאורות, אפילו במהלך האמצעי. כי הנה בטור"ד, גם גטר"ד יוכיחו. ולולי שלא אאריך, הייתי מפרש סוד העבור, וסוד ההלכה התמורה שהוא נולד קודם חצות. והכלל שחז"ל העתיקו לנו, שנוסמוף על העבור בגלות, וכן קבלנו מפי נביאים, ולא נוכל לעשות דבר אחר טוב ממנו. וזה ששמו ב' ימים בגלות, והוא על דבר ספק. והמתענים יום הפורים שני ימים, מה יעלים בעבור הדחיות. כי בשנת גטר"ד, אם על המולד היה ראוי שיתענה בשמחה לקביעתו. וכי למה נעזות אנוחנו חשבון שנתנו בעבור שנה אחרת. וכן לקרה להם עם הראיה: **ה בין הערבים:**

נסמכים, איננו אמת. כי במשנה גם בתלמוד, ראיות שהיה פסח בדר"ו. גם שני מעשיות שם. ועבור השנים קרוב מתוספת שנת החמה על הלכנה. ואיננו על דרך הקדמונים. והחלל החשבון וי"ד, פירוש שים עם לכהר"ד ד"ח תתע"ו, יבא המולד וי"ד. כי שנה נוספה להחל מחשבון בהר"ד, בעבור חמשה ימים שהיו קודם בריאת האדם, ויום בשנה חשוב שנה. וזה לא נזיק, על בן לא תוכל לקחת תוספת שנה נוספה, כי לא היתה. והנה העבור אחר שנה וחצי שנה. והעבור בנוי על המהלך התיכון. על בן אמרו, פעמים שבא בארפה ובקצרה. ואין הקביעות רודף אחר ראית הלכנה בירושלים או בקצה מזרח או במערב כלל. והעד, מקום המחברת התיכונה, כי הנה היא על ירושלים. ועוד שאינו פעמים רבות, הלכנה בחודש ניסן בליל שני, וכן היתה נראית בכל העולם, וקביעות החודש היה ליל שלישי. וכן ארע לשלשה חדשים קודם ניסן. וזה נתקן

ב וטעם אלה הם מועדי. בעבור היות שבתות רבות בשנה:

ג **בכל מושבותיכם.** בארצכם. וחזן מארצכם, בפית ובדרך: וטעם שבת הוא לה'. פרשתי. ואחר בן הזכיר המועדים. ואמר בשבת אלה הם מועדי, ובמועדים אמר במועדים. והטעם, באיזה יום שיהיה מהשבוע. והנה אני נותן לה כלל בדברי המועדים, כי בזמן שפית המקדש קיים, היו המועדים נמסרים לבית דין. הלא תראה כי אמר על פסח חזקיהו יויעץ המלך ואחר שקבע ראש חודש ניסן, עבר השנה. ובה תפשוהו חכמינו ז"ל, כי הנה ראוי שלא יעבר ניסן בניסן. והמעתיקים אמרו, כי בית דין היה מסתפל בדברים רבים בקביעות השנה. ואמרו על רבי עקיבא שקבע שמי שנים מעברות שנה אחר שנה, לפי צורך השעה. ואין בכל מקרא ראיה, איך היו ישראל קובעים החדשים והמועדים. ומה שאמר הגאון, כי על חשבון העבור היו

(ו) ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם בל-מלאכת עבדה לא תעשו:

(ח) והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש בל-מלאכת עבדה לא תעשו: פ

כש"ל והקרבתם אשה וגו'. הם המוספין האמורים בפרשת פינחס; ולמה נאמרו כאן? לומר לה, שאין המוספין מעכבין זה את זה. והקרבתם אשה לה'. מפל מקום: אם אין פרים, הבא אילים. ואם אין פרים ואילים, הבא כבשים. שבעת ימים. כל מקום שנאמר "שבעת", שם דבר הוא, שבויע של ימים; שטיינ"א בלע"ז, וכן כל לשון "שמונת", "ששית", "חמשת", "שלשת". מלאכת עבדה. אפלו מלאכות החשובות לכם עבודה ועד, שיש חסרון כים בבטלה שלהן, כגון דבר האבד, כך הבנתי מתורת פהנים, דקתני: יכול אף חלו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה וכו'. אבן עזרא.

(ט) וידבר יהוה אל משה לאמר:

(י) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אליהבהן:

כש"ל ראשית קצירכם. שתהא ראשונה לקציר. עמר. עשירית האיפה, כך היתה שמה, כמו (שמות טו יח): "וימלודו בלעמר". אבן עזרא.

(יא) והניף את העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת וניפנו חבהן:

כש"ל והניף. כל תנופה מוליך ומביא, מעלה ומוריד; מוליך ומביא – לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד – לעצור טללים רעים. לרצונכם. אם תקריבו כמשפט הזה, יהיה לרצון לכם. ממחרת השבת. (שם טו) ממחרת יום-טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית, אי אתה יודע איזהו. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

איננו כמו קלי. והכתוב אמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. ואין פסוק קלוי באש – טענה, כי הוא תאר המעשה. כי אביב קלוי באש, קרא קלוי. ועוד יש להשיב, מאין גדע כי הניף הכהן בעבר הפרדן תנופת העומר. כי הכתוב אמר אשר אני נותן לכם, ועוד לא נתנה להם. ולא בא הכתוב להזכיר מצות וקלוי, רק בעבור ששבת הקון. וכן טעם כל הפסוק. ועוד אמר הגאון, אם השבת כמשמעות, מאיזה שבת נחל לספור. וישועה השיב כי שמנה עשר ימים הם שיש בהם קרבן, ונקראו מועדים מלבד השבתות. ואחר שיש קרבן ביום תנופת העומר, לאות ולעד כי התנופה באחד מימות מועד האביב. והנה שכח הקרבנות ראשי חדשים שלא נזכרו. ועוד, כי הכתוב אמר כאלה תעשו ליום שבעת ימים, והיה ראוי שיאמר מלבד תנופת העומר. גם זאת איננה טענה עליו, כי אנוחנו נסמוך במצות על הקבלה. והנה ביום שבוועות לא הזכיר

עד עבור תנופת העומר. והגאון אמר שישני פסחים הם, פסח ה' ופסח ה' ופסח ה'. פסח ה' בליל חמשה עשר. והנה ממחרת הפסח ביהושע, יום ט"ו. ויהיה פרוש ממחרת הפסח הכתוב בתורה, ממחרת זבח הפסח. ולא אמר כלום, כי לא נקרא החג פסח רק בעבור שפסח השם על הפתים. וממחרתו הוא לבקר יום ט"ו. וכן כתוב, כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת. ועוד אמר הגאון, שמצות קלוי היה מהישן. וזה איננו רחוק, כי הכתוב אמר על תנופת העומר שתהיה מהחל חרמש בקמה. ואם תנופת העומר היתה יום חמשה עשר, מתי קצרו ועשו מצות. ועוד, כי אין קציר, כי הוא ראשית קציר שעורים. גם יש פרמית ראיה על פרושו, שאמר מעבור הארץ. ויתכן שזה השם נקרא על התבואה שיש להשנה שעברה. וטעם מעבור הארץ, ארץ סיחון ועו. והעד, שאמר אחר כן, מתבואת ארץ כנען. ועוד, כי קלוי

ח אשה לה'. בפרשת פינחס:

י וטעם להזכיר כי תבאו אל הארץ. בעבור שישמרו כל השבתות במדבר, ופסח בהר סיני, כי זו הפרשה סמוכה להקמת המשכן: וטעם דבר אל בני ישראל. שיתקברו, ואחר כן ואמרת אליהם:

יא ממחרת השבת. אמרו חז"ל, ממחרת יום טוב. והמקמישים אמרו, שהוא כמשמעות. והמאמינים הביאו ראיות משנת השמטה והיבל והצום הגדול ויום תרועה שכתוב בו שבתון, וכן שבתון נאמר בא' של סכות, ובשמיני. ואמרו כי שבע שבתות, שבוועות. וזמנן, באי השבת עם יוצאי השבת. והם שנים פרושים בפסוק אחד. והנה שלשים עצירים, וראיתם תמימות. וחסם ברומי הביא ראיה, ממחרת הפסח מצות קלוי. ולא ידע כי בנפשו הוא, כי הפסח ביום ארבעה עשר, וממחרתו יום חמשה עשר. וכן כתוב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון, ולאכל קלי אסור

(יב) וְעִשְׂיָתָם בַּיּוֹם הַנִּפְתָּח אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:
כש"י וְעִשְׂיָתָם. כֶּבֶשׂ. חֹבֶה לְעֹמֶר הוּא בָּא.

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחָח וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵיזֶן:
כש"י וּמִנְחָתוֹ. מִנְחָת נִסְכּוֹ. שְׁנֵי עֶשְׂרִים. כְּפוּלָה הִיָּתָה. וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵיזֶן. אֶף־עַל־פִּי שְׁמִנְתּוֹ כְּפוּלָה אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֵבִיאֲכֶם אֶת־קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ס
כש"י וְקָלִי. קִמַּח עֲשׂוּי מִכֶּרֶמֶל בַּר שְׁמִיבָשִׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה. וְכֶרֶמֶל. הֵן קָלִיּוֹת שְׁקוּרִין גְּרִינִילִי"ש. כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם. (קִדּוּשִׁין לו) נִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ מִכָּאן שֶׁהַחֲדָשׁ נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא בָּא אֵלָּא לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא נִצְטַו עַל הַחֲדָשׁ אֵלָּא לְאַחַר יְרֵשָׁה וְיִשְׁכֶּה, מִשְׁכָּבְשׁוֹ וְחִלְקוֹ. אֲבָן עוֹרָא.

(טו) וּסְפִרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תִּהְיֶינָה:
כש"י מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת. מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב. תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. מִלְּמַד שֶׁמִּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבְּעֶרֶב, שְׂאֵם לֹא כֵּן אֵינֶן תְּמִימֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטר־שיחות חלק א. עמוד 270. ושם נסמן – מותוך 'לקראת שבת')

ספירת העמר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

וספרתם לכם. . שבע שבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו)

מהנאמר "תמימות תהינה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששָׁכַח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספור. ולהלכה נפסק בשלח־ערוך (אורח־חיים סימן תפט) לספור בלא בִּרְכָּה. ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דְּשִׁיטָה זו סְבִירָא־לָהּ דְּכָל יְמֵי הַסְפִּירָה "הם מצוה אחת. . . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המנין".

אף לכאורה אי־אפשר לומר כן: (א) אם היא מצוה אחת, היא תִּקְנֶה לְבָרֵךְ כָּל יוֹם וְיוֹם בִּרְכָּה בְּפִנֵּי־עֲצֻמָּה? (ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששָׁכַח באמצע יְמֵי הַסְפִּירָה לִסְפֹּר, כֵּן בְּרִכּוּתוֹ עַד עֵתָהּ הִיּוֹ 'בִּרְכָּה לְבַטְלָהּ', וּמִחֲשֵׁשׁ זֶה הִיָּה לְחֲכָמִים לְתַקֵּן הַבִּרְכָּה בְּסוּף כָּל הַיָּמִים!?

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

נרצים. והמכחישים אמרו, כי כֵּן שָׁנָה אֵינָנו כֹּכֵן שָׁנָתוֹ. כִּי כֵּן שָׁנָתוֹ, עוֹד אֵין לוֹ שָׁנָה. וְכֵן שָׁנָה שֵׁשׁ לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה. וְהֵנָּה לֹא קָרָאוּ בַּחֲנֻפֶּת הַמִּזְבֵּחַ: כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה, וּבִפְרָשָׁה אַחֲרוֹנָה: כֶּבֶשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר:

יד וְלֶחֶם. מִחֲדָשׁ. וְהַעֲדָה, כִּי הִפְסַח יֹאכְלוּ עַל מִצּוֹת וּמִזְבֵּי. לִדְלִי הַקְּבֵלָה הִיָּה נִרְאָה כִּי סְפִירַת הַיָּמִים כְּשֵׁנוֹת הִיּוּבֵל. וְהַמְכַחֲשִׁים אָמְרוּ, כִּי טַעַם תְּמִימֹת, שֶׁלֹּא תִּעָלֶה בְּמִסְפָּר, הַשָּׁבָת הִרְאֵנוּהָ שֶׁיִּחַל מִמַּחֲרָתָהּ:

כי תחלת השבוע יום ראשון. וְשִׁמְרָה שְׁבֻעִים, יוֹכִיחַ. וְהֵנָּה אֶרְמוֹז לָךְ סוּד אֶחָד, שֶׁכָּל הַמּוֹעֲדִים תְּלוּיִם בַּיּוֹם יְדוּעַ מִהַחֲדָשׁ, וְלֹא נֶאֱמַר בְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת (מספר) (ס"א יום מועד) בְּעֶבֶר הַסְפִּירָה שֶׁהִיא מִצְוָה. וְחֲזו"ל הֶעֱתִיקוּ כִּי בְּחַג שְׁבֻעוֹת הִיָּה מִתֵּן תּוֹרָה, וְעַלִּי נֶאֱמַר כִּי חַג ה' לָנוּ. יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי כָּל לְרִצּוֹנֵךְ פְּרוּשׁוֹ לְהִיּוֹת לָכֶם לְרִצּוֹן, בְּעֶבֶר וְהִנֵּי אֵת הָעוֹמֶר לְפָנֶי ה' לְרִצּוֹנֵךְ. וְטַעַמוֹ, שֶׁתִּפְּסוּ בְּרִצּוֹנֵךְ. וְהַשַּׁעַם שֶׁתִּתֵּנוּ כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה

בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס, מְלֵכֵךְ כֶּבֶשׂי הַשְּׁלָמִים. וְלַמַּעֲלָה, פֶּר כֵּן בָּקָר אֶחָד וְאֵילִים שְׁנַיִם. וּבִפְנִיחָס, פָּרִים שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד. גַּם יוֹכֵל הַמֶּאֱמִין לְהַשִּׁיב, כִּי בְּדֶרֶךְ נְבוּאָה יֵדַע הַיּוֹדֵעַ שִׁיָּהִי בּוֹ תְּנוּפֶת הָעוֹמֶר, שִׁיּוֹם הַשָּׁבָת יִהְיֶה תְּקִיבָה. וְהַעֲדָה, מַעֲרֵךְ הַלֶּחֶם שֶׁהִיָּה בְּשָׁבָת. וְהַזְכִּיר הַתּוֹכַח אֵיךְ יִחַשְׁבוּ בְּשָׁנָה הִרְאֵנוּהָ, וְאֵז הַקְּרִיבֹו שְׁלָמִים וְהָעוֹלָה הַזֹּנֶה־לָּהּ. וְאַחֵר כֵּן הַזֹּנֶה־לָּהּ בְּפִנְחָס, וְאַחֵר כֵּךְ אָמַר בְּשְׁבֻעוֹתֵיכֶם, שְׁבַעָה שְׁבֻעוֹת. וְלֹא אָמַר שְׁבָתוֹת. וְאֵין רֹאֶה,

ועל כן צריך לומר, דנדאי אף לשיטה זו כל יום הוי מצוה בפני עצמה, ועל כן קובעת ברכה לעצמה, ומוכן שאם חסר יום אחד באמצע, לא נהיו הימים שלפניו מצוה לבטלה. אלא, דזה שלא יוכל להמשיך ולספור בברכה, הוא משום דהנה ראשונים סבירא להו דאם חסר איזה יום, הרי בפעל לא יוכל ביום שלמחרת לקיים המצוה (הנוספת) של אותו היום, כיון שתלויה היא ובאה בהמשך למצות היום שקדם לה. והטעם לזה הוא, דלא תתכן ספירה של "יום שלישי" (לדגמא) פשה"יום שני" נחסר מהספירה, כי בלעדי ספירת ה'שני' אינו אוחז ב'שלישי'. ודו"ק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגא שלמעלה מהעולם

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה: (כג, טו).

על לשון "ממחרת השבת" איתא בגמרא (מנחות סה, א) כי הבייתוסים טעו ודרשו "ממחרת שבת בראשית", וחכמי ישראל הצרכו להתנפח עמם ולהוכיח שאכן הפנה לממחרת הפסח. ואינו מוכן: מדוע כתבה התורה בלשון כזו הנותנת מקום לטעות, ולא כתבה לכתחלה בלשון שאינו מוכן לשני פנים – "ממחרת הפסח"?

והבאור בזה בדרך עבודת האדם לקונו:

ענינה של 'ספירת העמר' בעבודת ה' הוא ברור וזכור המדות, לזככם ולהעלותם לקדושה – "ספירה" מלשון ספירות, בהירות. וכך בשבעת השבועות מתקנים אנו מדה אחר מדה משבעת המדות דנפש הבהמית, וכפי שאומרים בגסס התפלה שאחר הברכה "יתקן מה שפגמתי בספירה".

והנה, בכדי לברר מדה המשקעת בקלפות ובסטרואחרא ולהפכה לקדושה, דרוש כח עליון ומיוחד שביכולתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע.

וזוהי מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגא הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדול ומגבל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגא נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדרי העולם, זמן ומקום.

וזוהי "וספרתם לכם ממחרת השבת" – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ולספרם ולזככם, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגא שלמעלה מעלה מהעולם.

עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: (מז, טז)
טז עד מבחר שביעיתא שביעיתא תמנון חמשין יומין ותקרבין מנחתא חדתא קדם יי:

השבת השביעית • כתרגומו: שביעיתא שביעיתא. עד ממחרת השבת השביעית תספרו • ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ביום החמשים תקריבנה, ואומר אני: זהו מדרשו, אבל פשוטו: עד ממחרת השבת השביעית, שהוא יום חמשים, תספרו; ומקרא מסרס הוא. מנחה חדשה • היא המנחה הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העמר! אינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'תורת מנחם – התוועדות' חלק ג, עמוד 428 – מתוך 'לקראת שבת')

שער החמשים – תחלת עבודה חדשה

תספרו חמשים יום (כג, טז)

אודות הקושיא הידועה (עין תוספות דבור המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מדוע נאמר "תספרו חמשים יום", בעוד הספירה לפעל היא רק ארבעים ותשעה ימים, מבאר בספרים (לקוטי תורה במדבר י, ד. שירי-השרים לה, ג), אשר ארבעים ותשעה הימים הנספרים הם כנגד מ"ט דרגות (שערי בינה) שיכול האדם להשיג בעבודת ה'. וכאשר משלים את עבודתו בהשגת מ"ט השערים, הוא מקבל מלמעלה, באופן של מתנה, את "שער החמשים" ("תספרו חמשים"), שאין נתן להשיגו בכחות עצמו.

אף עדין צריך עיון בזה, שהרי משמעות הלשון "**תספרו** חמשים יום" היא, שעבודת האדם עצמו משיגה את חמשים הדרגות. ויש לבאר זה בהקדים הסבר נוסף לענין "שער החמשים" המובא בספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף" (פרשת דברים) בשם הבעל-שם-טוב הקדוש: "שער החמשים הוא חוזר ומתחיל נ' שערים למעלה מזה, וכן למעלה מעלה עד אין סוף".

ועל-פי באור זה נראה, שלאחר שהאדם התעלה בעבודתו וקבל מלמעלה את דרגת "שער החמשים", ואזי הרי הוא צריך להתחיל "נ' שערים למעלה מזה", נמצא דשער הנו"ן שקבל הוא הוא השער הראשון של עבודתו החדשה, ושפיר נחשב בכלל עבודת האדם – "תספרו". **אבן עזרא.**

יז ממושבתיכם תביאו ללחם תנופה שתים שני עשרנים
(גריצן) תרין עשרונים סלתא יהוין חמיצ
יתאפין בפורין קדם יי:

(יז) ממושבתיכם תביאו ללחם תנופה שתים שני עשרנים
סלת תהינה חמין תאפינה בפורים ליהוה:

יח ממושבתיכם • ולא מחוצה לארץ • לחם תנופה • לחם תרומה המורם לשם גבה, וזו היא המנחה החדשה
האמורה למעלה • בפורים • ראשונה לכל המנחות, אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים, לא תקרב מן החדש
קדם לשתי הלחם • אבן עזרא.

יח ותקרבון על לחמא שבועא אמרין שלמין
בגני שגא ותור פר תורי חד ודקרין תרין יהוין
עלמא קדם יי ומנחתהון ונספיהון קרפון
דמתקבל ברעוא קדם יי:

(יח) והקרבתם עליהם שבעת כבשים תמימם בני
שנה ופר בן־בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה
ומנחתם ונספיהם אשה ריח־ניחח ליהוה:

יט על־הלחם • בגלל הלחם, חובה ללחם • ומנחתם ונספיהם • כמשפט מנחה ונסכים המקרישים בכל בהמה
בפרשת נסכים (במדבר טו): "שלושה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש", זו היא המנחה; והנסכים:
חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש.

יט ותעבדון צפיר בר עזי חד לחטאתא
ותרין אמרין בגני שגא לנסכת קודש־יא:

(יט) ועשיתם שעיר־עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני
שנה לזבח שלמים:

כ על־עשיתם שעיר־עזים • (ת"כ. מנחות מה) יכול שבעת הכבשים והשעיר האמורים כאן, הם שבעת הכבשים והשעיר
האמורים ב'חמש הפקודים? כשאתה מגיע אצל פרים ואילים, אינן הם. אמר מעתה: אלו לעצמן ואלו לעצמן;
אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין.

כא וירים פהנא יתהון על לחם בפוריא
ארמוותא קדם יי על תרין אמרין קודשא
יהוין קדם יי לכהנא:

(כ) והגוף הפהן • אתם על לחם הבפרים תנופה לפני
יהוה על־שני כבשים קדש יהיו ליהוה לפהן:

כא והגוף הפהן אתם • תנופה • (מנחות סב) מלמד ששעורין תנופה מחיים. יכול כלם? תלמוד לומר: על־שני
כבשים. קדש יהיו • לפי ששלמי־יחיד קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי־צבור, שהן קדשי קדשים.

כא ותערעון בכרן יומא הדין מערע קדיש
יהי לכוון כל עבדת פלחן לא מעבדון קים
עלם בכל מותבניכוון לדריכוון:

(כא) וקראתם בעצם • היום הזה מקרא־קדש יהיה לכם
כל־מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל־
מושבתיכם לדורתיכם:

כב ובמחצדכוון ית חצדא דארעכוון לא
תשיצי פאתא דחקלך במחצדך וילקטא
דחצדך לא תלקט לעניי ולגיורי תשובוק
יתהון אנא יי אלהכוון:

(כב) ובקצרכם את־קציר ארצכם לא־תכלה פאת שדך
בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם
אני יהוה אלהיכם: פ

כג ובקצרכם • חזר ושנה, לעבר עליהן בשני לאוין. אמר רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה הפתוב לתנן
באמצע הרגלים: פסח ועצרת מכאן, וראש־השנה ויום־הכפורים וחסג מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט שכחה
ופאה לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית־המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. תעזב • (פאה פ"ד) הנח לפניהם
והם ילקטו, ואין לה לסיע לאחד מהם. אני ה' אלהיכם • נאמן לשלם שכר.

אבן עזרא על התורה

ובפנחס אפרש האמת. ואחר ששחיטת
השלמים ביום חג שבועות, והוא יום מקרא
קדש, הנה מותר לשחוט בכל מועדים, הפך
דברי הצדוקים:

ויסבן ששנה הפתוב בשנה הראשונה, בעבור
שהיא תחלת ההתחלה. ויש אומרים, כי יקרב
פר ואילים שנים, או שני פרים ואיל אחד,
כרצון הפהן. ועוד לא ראינו מקוה פזאת.

יז מלת תביאו. וזה, בעבור דגשות האל"ף,
כי לא גרע לו טעם: ממושבתיכם. צריכים
אנו לקבלה, מאיזה מקום יקח, ומתי יבקש:
לחם תנופה. לפהן, עם כבשי השלמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 256)

הנותן לקט שכחה ופאה . . באלו בנה בית המקדש (רש"י כג, כב) יש לשאל, מדוע קימות מעלה זו במצות אלו דוקא, ולא במצות צדקה בכלל. ויש לומר, שכן לקט שכחה ופאה צומחים בתוצאה מיגיע כפיו של בעל השדה; ואילו צדקה יכולה להיות מקסף שהנותן הרויח בלי מאמץ גדול. זאת ועוד: לקט שכחה ופאה שייכים לכל העניים בשנה, ואין לבעל השדה טובת הנאה; ואילו בצדקה יכול אדם לבחור בעני שהוא חפץ בטובתו. **אבן עזרא.**

♦ יום חמישי ט"ו אייר ♦

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וידבר יהוה אל־משה לאמר: **אבן עזרא.**

כד מלל עם בני ישראל למימר בירחא שביעאה בחד לירחא יהי לכוון נחיא דוברן נכבא מערע קדיש:

(כד) ודבר אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא־קדש:

ה"י זכרון תרועה • (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכר לכם עקבת יצחק, שקרב תחתיו איל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 186)

זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות (רש"י כג, כד) אף שאמירת הפסוקים היא רק מדרבנן, היא פועלת יותר מהתקיעה עצמה, וזאת - מצד מעלת **דברי תורה** על קיום מצוה. וכמבאר בחסידות, ש"אמיתית הגלוי שיהיה לעתיד . . נמשך עתה בראש השנה באמירת (פסוקי) שופרות". ויש להעיר מהשקלא וטריא בלשון הש"ס "**אמר הקב"ה** אמרו לפני מלכיות כו". וברמב"ן כאן: "כל זה אסמכתא מדבריהם". וראה מפרשי רש"י. **אבן עזרא.**

כה כל עבדת פלחנא לא מעבדון ותקרבון קרבנא קדם יי:

(כה) כל־מלאכת עבדה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה: **ה"י** והקרבתם אשה • המוספים האמורים ב'חמש הפקודים'.

כו ומליל יי עם משה למימר:

(כו) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כז ביום בעשרא לירחא שביעאה הדין יומא דכפוריא הוא מערע קדיש יהי לכוון ותענון ית נפשתיכון ותקרבון קרבנא קדם יי:

(כז) אך בעשור לחדש השביעי הוה יום הכפרים הוא מקרא־קדש יהיה לכם ועניתם את־נפשותיכם והקרבתם אשה ליהוה:

ה"י אך • כל 'אפין' ו'רקין' שבתורה מעוטין – מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים. **אבן עזרא.**

כח וכל עבדת לא מעבדון בכון יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון:

(כח) וכל־מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם: **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

הגדול והקטן. על פן יום ראש השנה גדול מכולם, אף על פי שהוא יום דין, אסור להעצנות בו. ועוצר יוכיח. ויום הכפורים הקטן במחבת. והנה סכות כהג פסח, רק שמיני ואין שביעי. ומנה יתברר לך הסוד, וסוד השבת:

כז וטעם אך בעשור. בעבור שיום מקרא קדש, יום שמחה. וכן כתוב בספר עזרא, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים: ונעניתם פורשתי:

כח לכפר עליכם. פרוש כי יום כפורים עליכם לבדכם:

תלויים להיותם בימים הנזכרים. ואחר שאמר לתקוע בתצוצות בכל חדש, הנה זכרון תרועה, גם יום תרועה, ובעצתו לתקוע בשופר. וכן ביום הכפורים. ואין הנה ארמוז לך סודות, ושים לבך אולי תבינם: אקרו המעתיקים שיום ראש השנה, יום הדין. וטעם התרועה, זכר למלכות השם. ואחר שהעקר כל ראש חדש, היה ראש חדש ניסן נכבד, כי בו הוקם המשכן. ובעתיד אמר יחזקאל, בראשון באחד לחדש, וכן תעשה בשבעה, בעבור המרובע. והנה חמשה עשר לנכה, ויום שביעי גם מרובע. ופסח שני, יתחלפו

כז וטעם להזכיר ובקצרכם את קציר ארצכם. פעם שנית, בעבור כי חג שביעות בכורי קציר חטים, הזהיר שלא תשכח מה שצויתך לעשות בימים ההם:

כז וטעם להזכיר וידבר ה' עם יום התרועה, בעבור היותו מועד בפני עצמו. כי חג שביעות תלוי מיום תנופת העומר. וכן הזכיר עם הצום גדול ועם חג הסוכות:

כד בחדש השביעי. כי תחלת החשבון מניסן, כי בו יצאנו ממצרים. ועוד, כי אביב השעורים תחלה, ואחר בן בכורי קציר חטים, ואחר כן באסף את מעשיך. ואלה המועדים

שיעור יומי ליום שישי ט"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור
מז
(כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה בַעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ: אבן עזרא.

(ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה בַעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהָאֲבֹדְתִי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עִמָּה:
ל וְכָל אָנָשׁ דִּי תַעֲבֹד כָּל עֲבִידָא בְכֶרֶן יוֹמָא הָדִין וְאֹבֵד יֵת אָנָשׁ הֵהיא מְגוּ עִמָּה:
כס"י וְהָאֲבֹדְתִי • לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'כֶּרֶת' בְּכָל מָקוֹם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הוּא? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "וְהָאֲבֹדְתִי", לִמַּד עַל הַכֶּרֶת, שְׁאִינוּ אֵלָא אֲבָדָן. אבן עזרא.

(לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם:
לא כָּל עֲבִידָא לֹא תַעֲבֹדוּן קֳנָם עֲלָם לְדִרְכֵיכֹן בְּכָל מוֹתְבְּנִיכֹן:
כס"י כָּל מְלָאכָה וְגו' • לַעֲבֹד עָלֵינוּ בְּלֵאיוֹן הַרְבֵּה, אוּ לְהִזְהִיר עַל מְלָאכָת לִילָה כְּמִלָּאכָת יוֹם. אבן עזרא.

(לב) שִׁבְתַּת שְׁבִתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בַּתְּשׁוּעָה לַחֲדָשׁ בָּעֵרֶב מֵעֵרֶב עַד־עֵרֶב תִּשְׁבֹּתוּ שְׁבִתְכֶם: אבן עזרא. פ

♦ יום שישי ט"ז אייר ♦

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(לד) וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַפִּסְּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לִיהוָה:
לג וּמִלִּיל י"ז עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:
לד מִלִּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעִיָּה הָדִין חָגָא דְמִטְלִיא שְׁבַעַת יוֹמִין קָדָם י"ז:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 417)

חג הפסכות שבעת ימים (כג, לד)
שם החג נקבע על שם מצות סֶכֶה דִּקְא, לא על שם מצות נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַדָּבָר נֻבַּע מִמַּעֲלָתָהּ הַמִּיחָדָת שֶׁל מִצְוָה זו. א. היא חֶלֶה מִיֵּד מִשְׁקָדֶשׁ הַחֶג. ב. היא חֶלֶה בְּמִשְׁוֹן כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֶג (מִה שְׁאִין כֵּן מִצְוֹת נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים חֶלֶה (מִן הַתּוֹרָה) רַק בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן). ג. נִתֵּן לְקִימָה כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלִּילָה.

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
לה בַּיּוֹמָא קְדָמָא מְעַרַע קְדִישׁ כָּל עֲבִידָת פִּלְחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

כס"י מִקְרָא־קֹדֶשׁ • [בַּיּוֹם הַכַּפּוֹרִים] קִדְּשׁוּהוּ בְּכִסּוֹת נָקִיָּה וּבַתְּפִלָּה, וּבִשְׂאֵר יָמִים טוֹבִים – בְּמֵאֵכָל וּבְמִשְׁתָּה וּבְכִסּוֹת נָקִיָּה וּבַתְּפִלָּה.

(לו) שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֵרָתָהּ הוּא כָּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
לו לִשְׁבַעַת יוֹמִין תִּקְרְבוּן קְרִבָּנָא קָדָם י"ז בַּיּוֹמָא תְּמִינָא מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן וְתִקְרְבוּן קְרִבָּנָא קָדָם י"ז כְּגַשׁ תִּהְיוֹן כָּל עֲבִידָת פִּלְחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

אבן עזרא על התורה

כט כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה. זֶה מִהֲבִנְיָן שֶׁלֹא נִקְרָא שֵׁם פּוֹעֵלוֹ. וְזֶה אוֹת, כִּי מִי שְׂגָדַע שְׁאִינוּ שׁוֹמֵר זֶה הַמִּצְוָה, כְּאֲשֶׁר נִשְׁמְרָנוּ בְּקִרְיָנוּ לְהַתְּעוֹת. וְטַעַם שֶׁלֹא יַעֲשׂוּ מְלָאכָה, שֶׁלֹא תִהְיֶה הַנֶּפֶשׁ מִתְּעַסְקוֹת, חוּץ מִבְּקִשְׁת כְּפֹר הַעֲנוּת:
לא וְטַעַם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ. פַּעַם אַחֲרָת, לְהוֹסִיף חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיכֶם: לֵב תִּשְׁבֹּתוּ שְׁבִתְכֶם. זֶה יוֹם הַשְּׁבִתָּה. לֹא יִקְרָא שְׁבִתָּה יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם שְׁבִתָּה ה':

כ"י" עֲצַרְתָּ הוּא • עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֲצִלִּי כְּמִלֶּךְ שׁוֹמֵן אֶת בְּנֵי לִסְעָדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים. כִּיֹּן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהַפְטָרָה, אָמַר: בְּנֵי, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קִשָּׁה עָלַי פְּרִידְתְּכֶם. כָּל־מְלָאכָתָּ עֲבֹדָה • אֲפִלוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבֹדָה לָכֶם, שָׂאֵם לֹא תַעֲשׂוּהָ, יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּסֵּי בִדְבָר. לֹא תַעֲשׂוּ • יָכוֹל אֶף חָלוּ שָׁל מוֹעֵד יְהִי אֲסוּר בְּמְלָאכָתָּ עֲבֹדָה? תִּלְמוֹד לומר: "הוּא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 433)

ביום השמיני . . עֲצַרְתָּ הוּא (כג, לו)

עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֲצִלִּי . . בְּנֵי, עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קִשָּׁה עָלַי פְּרִידְתְּכֶם (רש"י)

לכאורה מהו הלשון "פְּרִידְתְּכֶם", הִיָּה צ"ל "פְּרִידְתְּנוּ"? וְיֵשׁ לומר, שֶׁהִקְבָּה אֶף פֶּעַם לֹא נִפְרַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתִמִּיד נִמְצָא עִמָּם. ו"פְּרִידְתְּכֶם" הִפְנוּה פְּרִידַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד מֵהַשָּׁנִי, לְאַחַר שֶׁהָיוּ כָּל יָמֵי חַג הַסֻּכּוֹת יָחַד וּבְאַחֲדוּת. וְהִקְבָּה אומר "קִשָּׁה עָלַי" בְּגִלְגַּל "פְּרִידְתְּכֶם", הָיוּ שְׁבָרְכוּתֵינוּ שֶׁל הִקְבָּה חִלּוֹת רַק כְּשֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַחֲדוּת. וְהִפְתָּרוֹן "עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד", עַד עֲכָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאַחֲדוּת מִפְּנֵי סְבוּת חַג הַסֻּכּוֹת וְכִדְמוּהָ, עֲכָשׁוּ "עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד" לֵאלֹא שׁוּם סִבָּה מִלְבָּד עֲצָם הִשָּׁהִיָּה יָחַד בְּאַחֲדוּת. אבן עזרא.

(ל) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה וְזֶבַח וְנִסְכִּים דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ:

כ"י" עֹלָה וּמִנְחָה • (מנחות מו) מִנְחַת נִסְכִּים הִקְרִיבָה עִם הָעֹלָה. דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ • חֹק הַקָּצוֹב בְּחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים'. דְּבַר יוֹם־בְּיוֹמוֹ • הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ, בָּטֵל קִרְבָּנוֹ. אבן עזרא.

(לח) מִלֶּבֶד שִׁבְתָּת יְהוָה וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־נִדְבָתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: אבן עזרא.

(לט) אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפֹּכֶם אֶת־תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲגֹזוּ אֶת־חַג־יְהוָה שְׁבַעַת יָמִים בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שִׁבְתָּתוֹן וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתָּתוֹן:

כ"י" אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם. תַּחֲגֹזוּ • קִרְבֵּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה. יָכוֹל תִּדְחָה אֶת הַשְּׁבַת? תִּלְמוֹד לומר: "אֵךְ", הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תִּשְׁלוּמִין כָּל שְׁבַעָה. בְּאַסְפֹּכֶם אֶת־תְּבוּאֹת הָאָרֶץ • שִׁיָּה אֶחָד שְׁבִיעִי זֶה בָּא בְּזִמְנָן אֲסִיפָה. מִכָּאֵן שֶׁנִּצְטָווּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים, שָׂאֵם אֵין הָעֲבוּר, פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאַמְצַע הַקִּיץ אוֹ הַחֹרֶף. תַּחֲגֹזוּ • שְׁלָמִי חֲגִיגָה. שְׁבַעַת יָמִים • (חגיגה ט) אִם לֹא הִבִּיא בְּזֶה, יָבִיא בְּזֶה. יָכוֹל יְהִי מִכָּאֵן כָּל שְׁבַעָה? תִּלְמוֹד לומר: וְחִגְתֶּם אֹתוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמִשְׁמַע וְלֹא יוֹתֵר. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שְׁבַעָה"? לְתִשְׁלוּמִין. אבן עזרא.

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ־עָבֹת וְעֶרְבֵי־נַחַל וְשִׂמְחַתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים:

אבן עזרא על התורה

לֹא שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה. וְאִם אִינָנוּ שׁוֹה כְּאִשָּׁה חַג הַפֶּסַח: עֲצַרְתָּ הוּא. יֵשׁ אומרים שֶׁשְׂעָמוֹ קִהְלָה, כְּשֶׁעָם עֲצַרְתָּ בּוֹגְדִים. וְהַשָּׁעִם, הַתַּחֲבָרוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלֶשׁ רִגְלִים. וְלֹא דִבְרוּ נְכוֹנָה, כִּי הִנֵּה כְּתוּב בְּפֶסַח וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ, וְכִתִּיב וּפְנִית בְּבִקְרָה וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ. וְהִקְרֹב, שֶׁהוּא כְּמוֹ נִעְצָר לִפְנֵי ה', שִׁיָּהִיָּה בָטֵל מִכָּל עֲסָקֵי הָעוֹלָם. וּפְרוּשׁ עֲצַרְתָּ הוּא, כָּל מְלָאכָתָּ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂה. וְכֵן כְּתוּב בְּעֲצַרְתָּ מוֹעֵד הַפֶּסַח: לֹא אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'. שָׂאֵתֶם חֲזָכִים לְהַקְרִיב בָּהֶם אִשָּׁה. וּפְרוּשׁ, כִּי בְּכֹלֶם יֵשׁ בָּהֶם עוֹלָה וּמִנְחָה וְזֶבַח וְנִסְכִּים. כִּי עַד עָתָה לֹא הִזְכִּיר רַק אִשָּׁה לְבָדוֹ. וְיִתְכַּן לְהִיּוֹתוֹ עוֹלָה לְבָדָה אוֹ מִנְחָה לְבָדָה: לֹח מִתְּנוּתֵיכֶם. בְּג' רִגְלִים, וְנִדְרֵי הַצָּבוֹר וְהַיָּחִיד וְנִדְבָוִתֵיהֶם: לֹט וְטַעַם אֵךְ. בְּעֲבוּר שֶׁהִזְכִּיר בְּפָרָשָׁה שֶׁהִיא קוֹדֶם זֹאת - עֲנוּי הַנֶּפֶשׁ, אֲסֹר לְהַתְעַנוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת. כִּי בּוֹ תְּבוּכוֹת וְשִׁמְחָת, וְשִׁמְחָתֶם, וְהִיָּת אֵךְ שְׂמֵחַ: בְּאַסְפֹּכֶם אֶת תְּבוּאֹת הָאָרֶץ.

שיעור יומי ליום שישי ט"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור
מט
כ"י פרי עץ הדר • (סוכה לד) עץ שטעם עצו ופריו שנה. הדר • הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אתרוג. כפת
תמרים • חסר ו'ו; למד שאינה אלא אחת. וענף עץ-עבת • שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס
העשוי כמין קליפה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התוועדות תשמ"ז ח"א ע' 165. ע"פ ביאורי החומש)

ולקחתם לכם ביום הראשון (כג, מ) **בשכר שלשה ראשון' וכו' לשלשה ראשון' . . ולשמו של משית, דכתיב 'ראשון**
לציון הנה הנם' (פסחים ה, א) ידוע, שסבת הגלות היא שנאת חנם, ואלו הגאלה תבוא על ידי אהבת ואחדות ישראל, כמאמר
חז"ל "אין ישראל נגאלין עד שיהיו כלם אגודה אחת". ונמצא, שנטילת ארבעת המינים - הרוקח, כידוע, לאחדות ארבעת
הסוגים שבבשרא, כף שכלם נעשים "אגודה אחת" - היא המביאה לידי גלוי "שמו של משית", בגאלה השלמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 350)

ולקחתם לכם ביום הראשון (כג, מ) כאן נאמר "לכם", ואלו בספות נאמר "חג הספות תעשה לך". בטעם הדר יש לומר, דהנה
ארבעת המינים מסמלים ארבעה סוגים בבני ישראל, שכלם מתאחדים במצוה זו; אף הם נשארים מינים שונים, והינו שהאחדות
היא חיצונית ואינה הופכת אותם לגוף אחד. ואלו הספה מאחדת את כל ישראל באחדות אמתית, כגוף אחד, כמאמר "ראויים
כל ישראל לישב בספה אחת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

כל הערבות בשרות לברכה

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ-עבת ושרבי-נחל (כג, מ).
הנה, הגמרא (סוכה, לא - לד) מדקת במלות הפסוק, ודרשת מהם פריטים רבים בנוגע לד' המינים היאף צריכים להיות; האתרוג
- "פרי עץ" ו"הדר" דוקא, הלולב - "הראוי לאוגדן" דוקא וכו'.
אמנם לגבי הערבה, לא מצינו בגמרא דיוק שצריכים להיות דוקא "ערבי נחל", ואין אפילו שום הדור בכך. וטעמא בעי.
ויובן זה על"פ פנימיות הענינים:

ידועים דברי המדרש (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שבד' המינים רמוזים ד' הסוגים שבבני ישראל, המחלקים לבעלי-תורה ובעלי
מעשים-טובים. והערבה רומזת ליהודי שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים.
והנה, התאחדות האתרוג הלולב והדס אחד עם השני, הרי היא קשורה עם מעלותיהם הגלויות המשוכות ומקשרות ביניהם.
מה-שאין-פן זה שנמשל לערבה הנה הקשר עמו הוא רק מצד עצמיותו, מצד עצם היותו מעם ישראל, ללא כל מעלה מגדרת
וגלוייה.

ומזה נשתלשל להלכה: בשלשת המינים הראשונים, הנה סימני התורה בהם צריכים להיות בגלוי, דהסמנים הם אלו העושים
אותם לכשרים ומיחדים, ובלעדיהם האתרוג אינו אתרוג והלולב אינו לולב. מה-שאין-פן בערבה - הרי עצם זה שהיא מפין
הקשר "ערבי נחל" (שמבית ישראל היא), על אף שמעלתה זו אינה בגלוי, ולפעל לא גדלה אצל נחל - "תינוק שנשבה לבין
העכו"ם" - הרי היא כשרה ואינה להצטרף ל"ארבעת המינים". **אכן עזרא.**

מא ותחגגו אתו חג ליהוה שבועת ימים בשנה חקת
עולם לדורתיכם בחודש השביעי תחגו אותו:
מב) בספת תשבו שבועת ימים כל-האזרח בישראל ישבו
בספת:

(מא) **ולקחתם אתו חג ליהוה שבועת ימים בשנה חקת**
עולם לדורתיכם בחודש השביעי תחגו אותו:

מב) **בספת תשבו שבועת ימים כל-האזרח בישראל ישבו**
בספת:

(מב) **בספת תשבו שבועת ימים כל-האזרח בישראל ישבו**
בספת:

כ"י האזרח • זה אזרח. בישראל • (ת"כ) לרבות את הגרים.

אכן עזרא על התורה

שדות וקרימים: תחגו. מפעלי הפסל. והטעם,
על הנכחים: ביום הראשון שבתון. שם,
והסר יהיה לכם. ואלו הנה שם התאר, הנה
ה"א תחת ב"ת:
מ ולקחתם לכם. אנתנו נאמין בדברי
המצותיקים, כי לא נחישו הקתוב. אף על

פי שמצאנו ויקחו להם איש שם לבית אבות.
גם הם העתיקו, כי פרי עץ הדר הוא אתרוג.
ובאמת כי אין פרי עץ יותר הדר ממנו. ודרשו
בו, הדר באילנו, בדרך אסמכתא. כאשר
פרשתי בפסוק לעם נכרי. והצדוקים אמרו
כי מאלה תעשו סוכות. והביאו ראיה מספר

שדות וקרימים: תחגו. מפעלי הפסל. והטעם,
על הנכחים: ביום הראשון שבתון. שם,
והסר יהיה לכם. ואלו הנה שם התאר, הנה
ה"א תחת ב"ת:
מ ולקחתם לכם. אנתנו נאמין בדברי
המצותיקים, כי לא נחישו הקתוב. אף על

(מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בַסִּפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כז"י < כִּי בַסִּפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי • (סוכה יא) עֲנִנִי כְבוֹד. אבן עזרא.

מג בדיל דידעון דריכון ארי במטליות ענני
אותבית ית בני ישראל באפקותי ויהוה
מארעא דמצרים אנא יי אלהכון:

מד ומליל משה ית סדר מועדיא דיי
ואלפנון לבני ישראל:

(מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מוֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 355)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בסוף פרשת המועדים בפרשת פנחס כתיב "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה, ורש"י מבאר את החדוש בכתוב; מה שאין כן כאן. ויש לומר, שקאן החדוש מובן מאליה: אף שפרשת אמור נאמרה זמן קצר לאחר חגת המושקן, מסר משה מיד גם את הלכות הפרשה התלויות בארץ. אף בפרשת פנחס, שנאמרה זמן קצר לפני הכניסה לארץ, הפסוק נראה כמיתר. אבן עזרא.

♦ שבת קודש י"ז אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: אבן עזרא.

ב פקד ית בני ישראל ויסבין לך משה זיתא
דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא
תדירא:

(ב) צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְקַחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית
לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

כז"י < צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • זו פרשת מצות הנרות; ופרשת "ואתה תצוה" לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צו המנוחה, וכן משמע; ואתה, סוף לצוות את בני ישראל על כך. שֶׁמֶן זֵית זָךְ • שלשה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי "זך", והן מפרשים במנחות (דף כו) ובתורת כהנים. תמיד • מלילה ללילה, כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום.

ג מברא לפרכתא דסהדותא במשכן זמנא
יסדר יתה אהרן מרמשא עד צפרא קדם יי
תדירא קדם עלם דלריכון:

(ג) מִחוּץ לְפָרֶכֶת הָעֵדוּת בָּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹף אֹהֶלֶן
מַעֲרֵב עַד־בָּקָר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֹקֶת עוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם:

כז"י < לְפָרֶכֶת הָעֵדוּת • שלפני הארון שהוא קרוי "עדות". (שבת כב, ת"כ) ורבותינו דרשו על גר מערכי, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמדת חכרותיה, וממנה היה מתחיל ובה היה מסים. יַעֲרֹף אֹהֶלֶן מַעֲרֵב עַד בָּקָר • יערף אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה, ושערו חכמים: חצי לג לכל גר וגר, והן כדאי אף ללילי תקופת טבת, ומדה זו הקבצה להם.

ד על מנרתא דכיתא יסדר ית בוצינא קדם
יי תדירא:

(ד) עַל הַמְּנֶרֶת הַטְּהֹרָה יַעֲרֹף אֶת־הַנְּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד: פ

כז"י < הַמְּנֶרֶת הַטְּהֹרָה • שהיא זהב טהור. דבר אחר: על טהרה של מנוחה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר.

ה ויתסב סלמא ותיפי יתה תרתא עשרי גריצון
תרין עסרנין תהי גריצמא חדא:

(ה) וְלִקְחַתְּ סֹלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שֶׁתִּים עֲשֶׂהָ חֲלוֹת שְׁנֵי
עֶשְׂרִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

בעבור שהזכיר אשה כל מועד, והוא צריך להזכיר הלחם והמנוחה כנגד השלחן. והוסיף בפרשה הזאת על המנוחה הטהורה, היא הידועה (עטו) "צ"ל זהב כל מה משה בצלאל, ולא אחרת. ואשר עשוה מברזל בשעת הצורך, על פי הנביאים עשוה:
ה ולקחת סלת. בצווי. וכו', ואפית אותה.

יכם. ומימות תשרי החלו לעשות סוכות בעבור חקר:
מד אל בני ישראל. ולא כל בני ישראל, כי לא יוכל לדבר עם כולם. וכן כתוב, דבר אל בני ישראל. ואין טענה מפסוק אל כל עדת בני ישראל, כי כל ישראל לא יקרא עדה: א וטעם להזכיר פרשת שמן זית זך,

צינים, ידע סוד המצוה הזאת:

מג כי בסוכות. שהיו עושים אחר שעברו מסוף, סוכות. ואף כי במדבר סיני שעמדו שם קרוב משנה. וכן מנהג כל המתנות. והנה גם זה המועד זכר ליציאת מצרים. ואם ישאל שואל, למה בתשרי זאת המצוה, יש להשיב כי ענן ה' היה על המחנה יומם, והשמש לא

(ו) וְשַׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים מֵעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֹכֶת עַל הַשִּׁלְחַן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י"א שש המערכות. שש חלות המערכה האחת. השלחן הטָהוֹר. של זָהָב טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: על טָהֳרוֹ של שלחן, שְׁלֹא יִהְיֶה הַסְּנִיפִין מְגִבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גְּבִי הַשִּׁלְחָן (מנחות צ"ו. ת"ס). **אבן עזרא.**

(ז) וְנָתַתְּ עַל־הַמַּעֲרֹכֶת לִבְנֶה זָכָה וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאֻזָּכָרָה אִשָּׁה לַיהוָה:

כ"י"ב וְנָתַתְּ עַל־הַמַּעֲרֹכֶת. על פל אחת מִשְׁתֵּי הַמַּעֲרֹכֹת הָיוּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי לִבְנֶה, מֵלֵא קִמֵּץ לְכָל אַחַת. וְהִיתָה. הַלְּבֹנָה הַזֹּאת. לְלֶחֶם לְאֻזָּכָרָה. שָׁאִין מִן הַלֶּחֶם לְגִבָּה כְּלוּם, אֲלֵא הַלְּבֹנָה נִקְטְרַת כְּשֶׁמֶסְלָקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְהִיא לְזָכְרוֹן לְלֶחֶם, שֶׁעַל־יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעַלָּה, פִּקְמֵץ שֶׁהוּא אֻזָּכָרָה לְמִנְחָה.

(ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

(ט) וְהִיתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאֶכְלֶהוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֹק־עוֹלָם: ׀

כ"י"ג וְהִיתָה. הַמִּנְחָה הַזֹּאת, שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בְּכָלל מִנְחָה הִיא. וְאֶכְלֶהוּ. מוֹסֵב עַל הַלֶּחֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר. **אבן עזרא.**

(י) וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי:

כ"י"ד וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית. (ת"ס) מִהִיכֵן יָצָא? רַבִּי לֹוֹי אוֹמֵר: מֵעוֹלָמוֹ יָצָא, רַבִּי בְּרַכְיָה אוֹמֵר: מִפְּרֶשֶׁה שְׁלֹמְעֵלָה יָצָא; לְגַלְגַּל וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ", דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לְאַכֹּל פֶּת חֲמָה בְּכָל יוֹם, שֶׁמָּא פֶת צוֹנְנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים? בְּתִמְיָהָ. וּמִתְנִיתָא אָמְרָה: מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מִחִיב: כֹּא לְטַע אֶהְלֹו בְּתוֹךְ מַחֲנֶה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי! אָמְרוּ לוֹ: (בבבבב) "אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֵתָת לְבֵית אַבְתָּם" כְּתִיב. וְכֵן לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מִחִיב: עֲמַד וְגִדְף. בֶּן־אִישׁ מִצְרִי. הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהִרְגַּ מֹשֶׁה. בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מִלְּמַד שֶׁנִּתְגַּדֵּר. וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה. עַל עֲסָקֵי הַמַּחֲנֶה. וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. זֶה שֶׁכִּנְגְּדוֹ, שֶׁמַּחֲה בּוֹ מִטַּע אֶהְלֹו. **אבן עזרא.**

(יא) וַיִּקָּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקְלָל וַיִּכְיָאוּ אוֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמֹו שְׁלֹמִית בַּת־דָּבְרִי לְמַטֵּה־דָן:

כ"י"ה וַיִּקָּב. בְּתַרְגוּמוֹ: "וּפְרָשׁ", (סנהדרין פז) שֶׁנִּקָּב שֵׁם הַמִּיָּחֵד וְגִדְף, וְהוּא שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינִי. וְשֵׁם אָמֹו שְׁלֹמִית בַּת־דָּבְרִי. שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּרַסְמָה הַכְּתוּב לָזוֹ, לֹאמַר שֶׁהִיא לְבָדָה הִיתָה זֹנֶנָה. שְׁלֹמִית. דִּהְיוֹת פִּטְפֻטָּה: 'שָׁלֵם עָלָה', 'שָׁלֵם עָלָה', 'שָׁלֵם עָלִיכוֹן! מִפְּטֻטָּה בְּדָבָרִים, שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹם הַכָּל. בַּת־דָּבְרִי. דְּבָרִית הִיתָה, מִדְּבָרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָף קִלְקֵלָה. לְמַטֵּה־דָן. מִגִּיד שֶׁהִרְשַׁע גּוֹרֵם גָּנָאי לוֹ, גָּנָאי לְאֲבִיו, גָּנָאי לְשִׁבְטוֹ. פִּיּוּצָא בּוֹ (שמות לא): "אֶהְיָאֵב בֶּן אַחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן", שִׁבַּח לוֹ, שִׁבַּח לְאֲבִיו, שִׁבַּח לְשִׁבְטוֹ. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

מתנהג: ואיש הישראלי. כמו לאיש העשיר את יום השביעי. ולא גרע למה נסמכה זאת הפרשה. אולי דבר המקלל דברים אשר לא כן, בעבור הלחם והשמן והקרבנות: יא ויקב. יש אומרים שפרשו ופרש, כמו אשר פי ה' קצבנו. אשר נקבו בשמות. ויש

אשה לה, והלחם לפנה. ויתכן שהזכיר זאת הפרשה בעבור שיש חיוב על ישראל לתת עולות המועד ושמן ולחם תמיד: ט לאהרן ולבניו. כל בני ביתו: י ויצא בן אשה ישראלית. מאהלו, כמו יצאו נציבים פתח אהליהם: בן איש מצרי.

ובאה זו המלה מלרע, והיא ורה: ו שתים מערכות. במספר השבטים, בסוד האפוד והחשן. או שני עשרונים במספר המערכות: על השלחן הטָהוֹר. כנגד שלחנות אחרים שיש שם, והוא לבדו מצופה זָהָב, וזרו זָהָב. והלבונה שהיתה עם הלחם, הוא

(יב) וַיִּנְיָחֻהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֶשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ

יב וַאֲסֹרֵהוּ בְּבֵית מִטְרָא עַד דִּיתְפָּרֶשׁ לְהוֹן
עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי:

כ"י וַיִּנְיָחֻהוּ • לְבָדוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֶׁשׁ עִמּוֹ, שֶׁשְּׁנִיָּהֶם הָיוּ בְּפָרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וַיִּוְדְּעִים הָיוּ שֶׁהִמְקוֹשֶׁשׁ בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לא): "מִחֻלְלֵי מוֹת יוֹמָת", אָבֵל לֹא פָרֶשׁ לָהֶם בְּאִיזוֹ מִיתָה, לְכֹךְ נֶאֱמָר (במדבר טו לה): "כִּי לֹא פָרֶשׁ מִה־יַּעֲשֶׂה לוֹ"; אָבֵל בְּמַקְלָל הוּא אוֹמֵר: "לְפָרֶשׁ לָהֶם", שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חָיִב מִיתָה אִם לֹא. אבן עזרא

יג וּמִלֵּיל יָי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יג) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יד אֶפֶק יַת דְּאֶרְגֹּז לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוֹן
כָּל דִּי שְׁמַעוּ יַת יְדִיהוֹן עַל רִישָׁה וְיִרְגְּמוּן
יְתָה כָּל בְּנִשְׁתָּא:

(יד) הוֹצֵא אֶת־הַמַּקְלָל אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה וְסִמְכוּ כָל־
הַשְּׂמָעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רִאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ בַּל־הַעֲדָה:

כ"י וְהַשְּׂמָעִים • אֵלּוּ הָעִידִים. כָּל • לְהִבִּיא אֶת הַדִּינִים. אֶת־יְדֵיהֶם • אוֹמְרִים לוֹ: 'דִּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, וְאֵין אֲנוּ נִעְנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שְׂאֵתָה גְרַמְתָּ לָּךְ'! • כָּל־הַעֲדָה • (ת"י) בְּמַעֲמַד כָּל הָעֲדָה, מִכָּאן שֶׁשְּׁלִיחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אבן עזרא

טו וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמִימָר גִּבֹּר גִּבֹּר דִּי
יִרְגֹּז קֳדָם אֱלֹהֵה וּיִקְבַּל חוֹבָה:

(טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל
אֱלֹהֵיו וְנִשְׂא חֲטָאוֹ:

כ"י וְנִשְׂא חֲטָאוֹ • בְּכֶרֶת, כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק I, עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

ענש המגדף – הוראת שעה

אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל וגו' וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה . . וַיִּצְאוּ אֶת־הַמַּקְלָל . . וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אָבֹן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה וגו' (כד, ט"ז)

וְצִרִיךְ בְּאוֹר מִפְּנֵי מַה הַתּוֹרָה צִוְּיָהּ לְכַפֵּל וּלְכַתֵּב אֶת הַצִּוּיוֹ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרִי אֲנוּ לְמַדִּים זֹאת כִּבֵּר מִהֶעֱנֵשׁ שֶׁנֶּאֱמָר לְמַקְלָל עֲצֻמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּמִקְוֶשׁ, שֶׁהַתּוֹרָה כְּתוּבָה אֶת עֲנִשׁוֹ שֶׁל הַמְּקוֹשֶׁשׁ, וְלֹא כְּפֻלָּה שׁוֹב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל? וְיֵשׁ לִזְמַר, שֶׁהֵנָּה מִצִּינוּ מַחֲלָקֶת בֵּין ה'כֶּסֶף מִשְׁנֶה' לְהַרְדֵּב"ז בְּדַעַת הַרְמִב"ם, הֵאָם מְגַדֵּף צִרִיךְ הִתְרָאָה אוֹ לֹא, ה'כֶּסֶף מִשְׁנֶה' לְמַד בְּרִמְב"ם שֶׁמְגַדֵּף אֵין צִרִיךְ הִתְרָאָה, וְאֵילוּ הַרְדֵּב"ז לְמַד שֶׁצִּרִיךְ הִתְרָאָה, וְכֵן דַּעַת הַרְמִב"ם. וּמִדְּבַר רש"י בְּפָרֶשְׁתָּנוּ (כד טו) גְּבִי מַקְלָל, שֶׁדִּינוּ "בְּכֶרֶת כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה", מִפְּרֶשׁ שֶׁגַּם מְגַדֵּף צִרִיךְ הִתְרָאָה. וְהִטַּעַם עַל־פִּי הַפֶּשֶׁט, שֶׁצִּרִיךְ הִתְרָאָה אִף בְּמַקְלָל, כִּי בְּלֹא הִתְרָאָה אֵין וְדֹאוֹת גְּמוּרָה שֶׁהוּא מִזִּיד, וְאִידֵי חֲבִיבוֹ הַכְּתוּב מִיָּתָה (מִה־שְּׁאִין־כֵּן בְּנוֹגַע לְמַגְדֵּף שֶׁבְּמִדְבָּר, דְּכֻלְפֵי שְׂמִיָּא גְלִיָּא, וְהִיתָה הוֹרָאָה מִיְחַדָּת אוֹדוֹת זָה).

וְהֵנָּה מִצִּינוּ חֲלוּק בֵּין הַמְּקוֹשֶׁשׁ לְמַגְדֵּף, שֶׁבְּמִקְוֶשׁ הִיתָה הִתְרָאָה, מִה־שְּׁאִין־כֵּן בְּמַגְדֵּף (דְּמֵאחַר שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חָיִב מִיתָה, לֹא יָכֹלוּ לְהִתְרוֹתוֹ), וְאִם כֵּן לְפִי הַשִּׁיטוֹת שֶׁבְּמַגְדֵּף צִרִיךְ הִתְרָאָה, זֶה שֶׁהֶעֱנִישׁוּ אֶת הַמַּקְלָל בְּמִדְבָּר הִיתָה בְּגֵדֵר הוֹרָאָה שְׂעָה, וְלִכְּן הַתּוֹרָה צִוְּיָהּ לְכַפֵּל שׁוֹב אֶת הַצִּוּיוֹ בְּנוֹגַע לְדוֹרוֹת – "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר".

(טז) וְנִקְבַּ שְׁם־יְהוָה מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בּוֹ כָּל־הָעֲדָה
כִּי־בְּאֶזְרָח בְּנִקְבוֹ שְׁם יוֹמָת:

טז וְדִי פֶרֶשׁ שְׂמָא דִּי יִתְקַטֵּל יִתְקַטֵּל מִרְגָּם
יִרְגְּמוּן בֵּיה כָּל בְּנִשְׁתָּא כְּגִיּוּרָא כִּי־צִיבָא
בְּפִרְשׁוּתָהּ שְׂמָא יִתְקַטֵּל:

כ"י וְנִקְבַּ שְׁם • אֵינוֹ חָיִב עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמַּקְלָל בְּכִנּוּי. וְנִקְבַּ • לְשׁוֹן קָלָלָה, כְּמוֹ (במדבר כג ח): "מָה אֶקְבֹּ". אבן עזרא

יז וַיִּגְבֹּר אַרְי יִקְטוּל כָּל נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא
יִתְקַטֵּלָא יִתְקַטֵּל:

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל־נַפְשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת:

כ"י וְאִישׁ כִּי יִכֶּה • לְפִי שֶׁנֶּאֱמָר (שמות כא יב): "מִכָּה אִישׁ וגו'", אֵין לִי אֱלֹא שֶׁהִרְגָּה אֶת הָאִישׁ, אִשָּׁה וְקָטָן מִפֶּיִן? תְּלַמּוּד לִזְמַר: "כָּל־נַפְשׁ אָדָם".

אבן עזרא על התורה

אומרים שהוא כמו מה אקב. והראשון קרוב יד וסמכו כל השומעים. בעבור כי על פי ידותם וסמכו: יב במשקמו. במקום ידוע במחנה: טז כל העדה. הם גדולי הארץ, שהם גדולי יב במשקמו. במקום ידוע במחנה:

שיעור יומי לשבת קודש י"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת אמור
 (יח) וּמִכָּה נִפְשֵׁי-בְהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: אבן עזרא.
 (יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶּן יַעֲשֵׂה לוֹ: אבן עזרא.

(כ) שְׁבֵר תַּחַת שְׁבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֶׁן תַּחַת שֶׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִתֵּן בּוֹ:
 רש"י בן ינאן בו • פָּרְשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁאִינוֹ נִתְיַנֵּת מוֹם מִפֶּשׁ, אֲלָא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכָךְ כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נִתְיַנֵּה' - דְּבָר הַנִּתְּנוֹן מִיָּד לְיָד. אבן עזרא.

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוּמָת:
 רש"י • וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה • לְמַעַל דְּבָר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכֵאן דְּבָר בְּעוֹשֶׂה בָּהּ חַבּוּרָה. וּמִכָּה אָדָם יוּמָת • אֲפֹלוֹ לֹא הִגִּדוּ אֲלָא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּבָר הַכְּתוּב, וְכֵאן לְהַקִּישׁוֹ לְמִכָּה בְּהֵמָה: מֵה מִכָּה בְּהֵמָה - מַחֲיִים, אִף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מַחֲיִים, פָּרַט לְמִכָּה אַחֵר מִיָּתָהּ: לְפִי שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהִמְקַלְלוּ לְאַחֵר מִיָּתָהּ חֵיב, הִצְרִיךְ לוֹמַר בְּמִכָּה, שִׁפְטוֹר; וְיֵמָּה בְּהֵמָה בְּחַבְלָה, שֶׁאִם אֵין חַבְלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין, אִף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חַבּוּרָה. אבן עזרא.

(כב) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כַּאֲזָרָח יִהְיֶה כִּי אָנִי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם:
 רש"י • אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי בְּלָכֶם; בְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כֵּךְ אֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 רש"י • וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמוּרָה בַּסִּקֻּלָּה בְּמָקוֹם אַחֵר: דַּחֲיָה, רִגְיָמָה וּתְלִיָּה: אבן עזרא.

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

הפטרה לפרשת אמור נדפסה בעמ' קצו

אבן עזרא על התורה

כא וְטַעַם וּמִכָּה בְּהֵמָה. פֶּעַם אַחֲרָת, לְהַזְכִּיר הַגֵּר. כִּי נִתְיַנֵּת הַמּוֹם הוּא בִּישְׁרָאֵל, כִּי בֶן כְּתוּב בְּעַמִּיתוֹ. וְכֵאן מִכָּה אָדָם וּבְהֵמָה, מִשְׁפַּט אֶחָד לָהֶם כַּגֵּר כַּאֲזָרָח. וְכֵאן הוֹדַעְתִּיד כִּי בְּהַתְּחַבֵּר שְׁנֵי כְּפִי"ן הוּא דֶּרֶךְ קִצְרָה. גַּם הַכְּתוּב אֵחָד דֶּרֶךְ קִצְרָה, שֶׁלֹּא הוֹזְכִיר עִם מִכָּה אָדָם וְיָמָה, כִּי יָדוּעַ הוּא כִּי הַמִּכָּה לֹא יוּמָת עַד מוֹת הַמִּכָּה. וּפְרוּשׁ אַחֵר הוֹזְכִיר בְּתַחֲלָה נֶפֶשׁ. וְהַשֵּׁם שֶׁהִכָּהוּ בְּמָקוֹם מִסְכָּן. וְאַחֵר בֶּן אָמֵר כָּלָל, מִי שֶׁיִּמִּית יוּמָת, בֵּין שְׂפִיכָה בְּמָקוֹם מִסְכָּן אוֹ שֶׁאִינוֹ מִסְכָּן, עַל כֵּן לֹא הוֹזְכִיר נֶפֶשׁ: וְטַעַם אֱלֹהֵיכֶם. אֱלֹהֵי הָאָזָרָח וְאֱלֹהֵי הַגֵּר: כַּגֵּר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם, כַּמִּשְׁפַּט הַזֶּה בְּחֻבּוּל:

לא יִתְּכֵן לְהִיּוֹת שְׁבֵר תַּחַת שְׁבֵר כַּמִּשְׁמָעוֹ, כִּי הָרִאשׁוֹן כֵּאן בְּלֹא כְּוִנָּה, וְאֵיךְ יִתְּכֵן לַעֲשׂוֹת שְׁבֵר כְּמוֹהוּ. וְאִם הוּא בְּמָקוֹם מִסְכָּן, הִנֵּה יָמוּת. וְכֵן בְּעֵין. וְיָמִי שֶׁסָּר שְׁלִישִׁית אוֹר עֵינָיו, אֵיךְ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בֶּן בְּעֵין הַחֻבּוּל. עַל כֵּן דְּבָרֵי הַקְּבִלָּה אֵמֶת. כִּי פְרוּשׁ כָּל אֱלֹהֵי שְׂאֵשׁ עָלָיו כּוֹפֵר, וְרִאשׁוֹ הוֹצִיא עֵינָיו אִם לֹא יִפְדָּנוּ. וְאִם טַעֲנוּ עָלָינוּ, אִם הִנֵּה הַחֻבּוּל עָנִי וְהַשְׁכַּחְתִּינוּ כִּי עַל הָרוּב דְּבָר הַכְּתוּב. וְשִׁמָּא יַעֲשִׂיר הָעָנִי גַּם זֹאת הַתְּשׁוּבָה עַל הַטּוֹעִינִים אִם הִנֵּה חֻבּוּל הָעֵין עוֹר:
 כ כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ. יֵשׁ בִּי"ת תַּחַת עַל, כְּמוֹ אֲשֶׁר אָנִי רוֹכֵב בָּהּ. וְרִבִּים בֶּן. אוֹ פְרוּשׁוֹ, כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ, אִם לֹא יִפְדָּה:

מה יש בלב המקלל. אף אם יִפְרֹשׁ הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד שֶׁאִינוֹ שֵׁם הַתֹּאֵר, וְלֹא יִתְעַרֵּב עִם שֵׁם כִּי הוּא לְבָדוֹ. וְהִנֵּה הַשֵּׁם, בְּעַת שֶׁיִּקְלָל אִם יִפְרֹשׁ הַשֵּׁם יוּמָת בְּנִקְבּוֹ שֵׁם, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶּן הַמִּצְוָה. וְלִמְעַן כְּבוֹד הַשֵּׁם לֹא נִזְכֵּר. וְאִמֵּר כַּגֵּר כַּאֲזָרָח. יוּמָת. וְיִתְּכֵן שֶׁהִכּוּ אֱלֹהֵי הַנֹּצֵצִים זֶה אֶת זֶה, עַל כֵּן נִכְתְּבָה זֹאת הַפְּרָשָׁה. וְכֵאן הוֹזְכִירָה, וְכֵאן הוֹזְכִיר כַּגֵּר כַּאֲזָרָח יִהְיֶה. וְהַחֲלִי כִּי יִכָּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם, בְּזִדּוֹן וְלֹא בְּמַלְחָמָה, מִגֵּר אוֹ אֲזָרָח:
 יח וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה. וְהִנֵּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ מִשְׁמַשׁ לְשָׁנִים הַפְּסוּקִים:
 יט כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ. וְאִמֵּר שֶׁמִּשְׁשׁוֹן, כֵּן עֲשִׂיתִי לָהֶם. וְהַגִּיחוֹ הִבִּיא רְאִיוֹת מִשְׁקוּל הַדַּעַת, כִּי

שיעורי תהלים לשבת פרשת אמור

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש
שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש),
ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**,
לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו
ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת
יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - י"ד אייר פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו	יום ראשון - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה
יום חמישי - ט"ו אייר מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שני - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח
יום שישי - ט"ז אייר פרק עט עד סוף פרק פב	יום שלישי - י"ג אייר מפרק סט עד סוף פרק עא
שבת קודש - י"ז אייר פרק כ פרק פג עד סוף פרק פז	

יום ראשון י"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 130, וז"ש אשר קדשנו... עד עמ' 130, בחייהם.

44 "סוכב כל עלמין", - מקיף כל העולמות, מה שאינו יכול
45 להתלבש בהן, - אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות,
46 אלא פועל ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם - למדריגה זו
47 של קדושה, מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. כי על ידי יחוד
48 הנפש והתכללותה באור
49 אינסוף פרודיהוא, הרי
50 היא במעלת ומדרגת
51 קדשת אינסוף פרודיהוא
52 הוא ממש, מאחר
53 שמתחדת - הנפש,
54 ומתכללת בו יתברך,
55 והיו לאחדים ממש. והיו
56 שכתוב²⁷: "והייתם לי
57 קדשים כי קדוש אני ה',
58 ואבדל אתכם מן העמים
59 להיות לי", - הפסוק נותן
60 טעם לקדושתם של בני
61 ישראל, ומקשר אותה
62 לקדושתו של הקב"ה -
63 "קדוש העליון", אליה
64 מתעלים בני ישראל על ידי
65 תורה ומצוות, ובה הם
66 מתקדשים. הפסוק מוסיף
67 ומשתמש בלשון הבדלה -
68 "ואבדיל", ש"קדושה"
69 משמעה - הבדלה;
70 ואומר²⁸: "ועשיתם את
71 כל מצותי והייתם
72 קדשים לאלהיכם אני ה'
73 לאלהיכם וגו'", - כמו
74 שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו²⁹. פרוש, כי על ידי
75 קיום המצות הריני אלוה שלכם, - של בני ישראל, כמו -
76 שהקב"ה נקרא: "אלהי אברהם אלהי יצחק וכו'", שנקרא בן
77 מפני שהאבות היו פחינת מרכבה לו יתברך, - האבות היו
78 מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב
79 עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב,
80 ובטלים ונכללים באורו, - של הקב"ה. וככה הוא בכל נפש
81 מישראל בשעת עסק התורה והמצוות. - שבשעת מעשה הוא
82 בטל ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני
83 ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים בתורה
84 ובמצוות. ולכן חייבו רז"ל³⁰ לקום ולעמוד מפני כל עוסק
85 במצוה, אף אם - מקיים המצוה, הוא בור ועם הארץ, -
86 בכל זאת, בשעה שהוא מקיים מצוה, כמו למשל בשעה שהוא

1 וזהו שאומרים: - בברכה שמברכים על קיום מצוה: "אשר קדשנו
2 במצותיו", - הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון
3 קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה - "הרי את
4 מקודשת", שכן, גם במצוות הדבר הוא: באדם המקדש אשה
5 להיות מיוחדת עמו ביחוד
6 גמור, כמו שכתוב²⁶:
7 "ודבק באשתו והיו לבשר
8 אחד" - הרי, שיש כאן
9 התאחדות מלאה, עד שהם
10 נהיים "לבשר אחד". ככה
11 ממש - כמו ה"יחוד" שעל
12 ידי קידושין, ויתר על כן
13 לאין קץ, הוא יחוד נפש
14 האלהית העוסקת בתורה
15 ומצוות ונפש החיונית
16 ולבושית הנזכרים לעיל,
17 - שהם כולם מתאחדים
18 באור אינסוף פרודיהוא.
19 - יחוד זה הוא "יתר לאין
20 קץ" מהיחוד של איש ואשה.
21 רבנו הזקן מציין את היחוד
22 של איש ואשה, מפני
23 שבגשמיות זהו אופן היחוד
24 החזק ביותר, וזה מתואר
25 בלשון קידושין. ולכן
26 המשיל שלמה עליה
27 השלום ב"שיר השירים",
28 יחוד זה - של ישראל
29 והקב"ה על ידי תורה
30 ומצוות, ליחוד חתן
31 וכלה, - שהוא: בדיקה - וחיפצה -
32 ב"חיפץ" שהוא פנימי עוד יותר, בחיבוק ונשיק. - כל הדברים
33 האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה כשהוא מקיים תורה
34 ומצוות. למדנו לעיל: שהמלה "קדשנו" הוא מלשון "קידושין", כמו
35 שהדבר למטה, שה"יחוד" נעשה על ידי "קידושין". להלן יסביר
36 רבנו הזקן, שבמלה "קדשנו" כאן, מתכוונים גם למדריגה בקדושה,
37 בה מתקדש יהודי ומתעלה על ידי תורה ומצוות - מדריגת "קדש"
38 שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: וזהו שאומרים: -
39 כשמברכים על מצוה: "אשר קדשנו במצותיו", - שהמלה
40 קדשנו משמעה, שהעלנו למעלת קדש העליון פרודיהוא,
41 שהיא קדשתו של הקדוש-פרודיהוא בכבודו ובעצמו,
42 וקדשה - המלה "קדושה", היא לשון הבדלה, מה שהקדוש-
43 פרודיהוא הוא מכלל - ולמעלה, מהעולמות, והיא פחינת

26. בראשית ב, כד. 27. ויקרא כ, ו. 28. במדבר טו, מ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני ה' לקדושה קדש העליון) ואבדיל - לי הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקים - ביחד עם ישראל]. 30. ראה קדושין לג, א.

עוֹלָמָם - העולם הבא, בְּיָהִים. - שגם בהיותם בעולם־הזה, ראו 12
האבות התגלויות אלקיות, שהנשמה רואה בעולם־הבא - וזאת, 13
מפני שגופם היה מזוּכָּךְ ולא 14
הסתיר על אלקות; כִּךְ 15
באמת היה יכול כל יהודי 16
לראות בשעת קיומו מצוה, 17
לולא החומר הגופני שלו, 18
המסתיר ואינו מאפשר 19
לעיני נפשו, לראות את 20
הקדושה הנמשכת בנפשו 21
בשעה שהוא מקיים מצוה. 22

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סו, וז"ש אסף ברוח הקדש... עד עמ' 132, האצילות]:

47 וּבְכִידוּעַ – וכידוע, שְׁדַעַת הוּא לְשׁוֹן הַרְגָּשָׁה בְּנֶפֶשׁ, וְהוּא – בחינת
 48 ה"דעת" והרגש שבנפש, כֹּלֵל חֶסֶד וְנִבְרָה – "חסד" – אהבה,
 50 "גבורה" – יראה – שבשעה שישנן דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור,
 51 אהבה רבה בתענוגים, או אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד.
 52 אך, מכיוון ש"ואני בער ולא
 53 אדע", כשאין בי הדעת
 54 וההרגשה – אין הדבר
 55 מעורר בי מורא ואהבה
 56 הבאים מן ה"דעת" – אך, אֵף
 57 עַל פִּי כֵן "אֲנִי תָמִיד
 58 עֹמֵד", – עם הקב"ה, כִּי אֵין
 59 הַחֶמֶד מוֹנֵעַ יְחִיד הַנֶּפֶשׁ
 60 פְּאִיר אֵין-סוּף בְּרִידָהּ הוּא
 61 הַמַּמְלָא כָּל עֲלָמִין, – כל
 62 העולמות, ונמצא בכל
 63 מקום. בכוחו של ה"חומר"
 64 למנוע רק את ההתגלות של
 65 ה"חוד" בנפש, שלא יהיה

גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור איין־סוף בשעת קיום
מצוה, ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. ויכמו
שְׁכֵנִיתִים³⁴: "נִם חֶשֶׁךְ לֹא יִחְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ". ויזהר – במה שלמנוה,
שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש
העליון" ומתהווה יחוד של אור אין סוף ברוך הוא, וזאת, גם כשאין
הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר אצל צדיק,
ויבין חמר ענש אסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח השווה לכל

31. תהלים עג, כב-כג. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פי' הפשוט (וכן מוכרח פי' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שדודור, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי אל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גרס ל"י רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות עי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז). 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי אל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בחיות עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". 34. תהלים קלט, יב.

1 נִפְשׁוֹ, - אותו עונש חמור שהיה מגיע לצדיק לו היה חסידו
2 עושה מלאכה בשבת או אוכל חמץ בפסח, אותו עונש חמור מגיע
3 ל"בור" ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה?
4 - לִפְי שֶׁאֵף בְּנֶפֶשׁ בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ נִמְוֵר מֵאִיר אֹר קִדְשָׁת

5 שְׁבֵת וְיוֹם טוֹב, וְנִדְוִן
6 בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכָרֶת - על אכילת
7 חמץ בפסח, וּפְקִילָה - על
8 עשיית מלאכה בשבת, עַל
9 חֲלוּל קִדְשָׁה וְזוֹ³⁵, -
10 המאירה בנפש; ומכיון
11 שכאמור, שלמרות שאין
12 הוא מרגיש בקדושה, בכל
13 זאת היא מאירה בנפשו,
14 לכן מובן מדוע ניתן אותו
15 עונש חמור גם למי שאינו
16 מרגיש בקדושה. שכן, גם
17 הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו.
18 וְגַם מִשְׁהוֹ חֲמִץ - בפסח, או מִלְטוּל מִקְצָה³⁶ - בשבת, פְּוִיגִם
19 בְּקִדְשָׁה שֶׁעַל נִפְשׁוֹ - של עם הארץ, כְּמוֹ - שהדבר פוגם
20 בְּקִדְשָׁת נִפְשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תוֹרָה אַחַת לְבָלְנוּ - כלפי כל בני
21 ישראל, במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת,
22 או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות
23 ש"ואני בער ולא אדע" - למרות שאינני מרגיש בקדושה הנמשכת
24 בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" - אני בבחינת בהמה
25 ואיני מרגיש - בכל זאת נמשכת הקדושה בעם-הארץ בדיוק כפי
26 שהיא נמשכת בתלמיד-הכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר מכן
27 (אחרי "בהמות הייתי עמך") - "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר
28 להלן כך, שלכן אומר הפסוק "בהמות הייתי עמך" בהמות - לשון
29 רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעל ידי קיום מצוות

ליקוטי אמרים

השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור
מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת
וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או
טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת
נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות
לשון רבים לרמוז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון
הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור
א"ם כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש
כמ"א. והוא שם ב"ן בנימ' בהמ"ה שלפני האצילות]:

וְנִבְרָה, נִדְמָה בְּהֵמָוֹת וְעִשְׂיָה גּוֹפְנִית - לא כמו עולם העשיה
הרוחני, כי אם כ"עשיה גופנית" לְגַבִּי אֹר אִי־סוֹף, כְּמוֹ
שְׁכָתוֹב³⁷: "כֵּלָם בְּחִכְמָה עֲשִׂית", - הרי שמייחס את הלשון
עשיה לחכמה ("בחכמה עשית"), מפני שגם חכמה היא כמו עשיה
לגבי הקב"ה, וְנִקְרָא "בְּהֵמָה רַבָּה", - לא בחינת בהמה שלמטה
מ"דעת", כי אם זו שלמעלה מ"דעת", כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם
אֲחֵר, וְהוּא - בשמות העליונים, שֵׁם "בֵּן" - אחד מצירופי שם
הוי' עולה נ"ב (52) הנקרא ב"ן, בְּגִימַטְרִיא "בְּהֵמָה" שֶׁלִּפְנֵי
הָאֲצִילוֹת - שלמעלה מ"עולם האצילות"]. הרי שגם בקיום
מצוות בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש
בקדושה הנמשכת בנפש בשעת מעשה - משמש אדם כלי לבחינת
"בהמה" שלמעלה מ"דעת", - ולאיהו סוג של דעת? - ל"דעת" של
58 "עולם האצילות".

יום שלישי י"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 132, פרק מז והנה ככל... עד עמ' ס, כמ"ל:

59 פָּרָק מִזֵּ. בפרק מ"ז החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל אדם
60 מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו יקיים תורה
61 ומצוות - והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו שהמים בטבעם
62 משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך המים, כך גם "לב האדם
63 לאדם" - בשעה שאחד אודה את השני, ובמיוחד כשהוא מראה אהבתו זו,
64 הדבר משפיע על השני שתתעורר בו אהבה אליו. הדבר הוא בטבע, גם
65 כששני האנשים שווים במעלה. וודאי שהדבר כך, כשמלך גדול רוב מראה
66 אהבה גדולה לאדם פשוט ושפל, יורד אליו למקומו הנחות, מעלה אותו

67 ומביאו לחדרו הפרטי שבהיכל המלך, ושם הוא מתייחד אתו בהתאחדות
68 חזקה - ברור הדבר, שזה יעורר באדם הנחות והשפל, אהבה גדולה למלך,
69 עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שככל הפרטים
70 שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל - והרבה יותר מהם -
71 עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב הנחות ביותר
72 במצרים - הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא יתברך בכבודו ובעצמו
73 ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדריו הפנימיים, בשעת מותן תורה,
74 שעל ידי תורה ומצוות - מתאחד יהודי בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של

35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ז יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכו') איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה - אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק - ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת (אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לבאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם - לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא - שגם רבנן אסרו בשווה ל"ע"ה וצדיק". 37. תהלים קד, כד.

1 התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו
2 על מצוה, שהיא מלשון "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד
3 גמור; כמו כן מוסבת המלה "קדשנו" על המדריגה העליונה של קדושה,
4 קודש העליון, בה מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו"
5 (מלשון הברלה), על ההבדלה
6 שבני ישראל נעשים מובדלים
7 ומורמים על ידי קיום מצוות, 1
8 כמו קדושתו של הקב"ה 2
9 המובדלת והיא למעלה 3
10 מהעולמות. 4
11 בפרק מ"ז, אותו אנו עומדים 5
12 ללמוד, ממשיך רבנו הזקן 6
13 להסביר (ובלשון הערת 7
14 הרבי שליט"א): ולתרוץ: 8
15 כיצד דורשים כיום את 9
16 האהבה של כמים הפנים 10
17 לפנים, בשעה שאת האהבה 11
18 מלמעלה הראו לפני אלפי 12
19 שנים, בשעת יציאת מצרים? 13
20 אלא, מסביר רבנו הזקן, 14
21 שלא זו בלבד שיכולה 15
22 וצריכה להיות האהבה של 16
23 כמים הפנים לפנים, על ידי 17
24 שניזכר כעת שבשעת יציאת 18
25 מצרים ומתן תורה, ירד

26 הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל,
27 ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו). כי אם גם מצד ההוה – שכן,
28 דוגמת יציאת מצרים ו"ירד ה" – ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום.
29 והנה, בכל דור ודור, וכל יום ויום, חיב אדם לראות עצמו
30 כאלו הוא יצא היום ממצרים. – "בכל דור ודור חייב אדם וכו'",
31 הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן מוסיף: "וכל
32 יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענק של יציאת מצרים, כי אם גם
33 בכל יום, יש בעבודתו הרוחנית של יהודי, ענק יציאת מצרים, והיא
34 יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף, משכא דחויא, – "עור
35 הנחש" – שכן, חיותה של הנפש באה מהקליפה, ולכן לגבי הנפש
36 האלקית, נחשב הגוף לגלות ולבית סוהר – והנפש האלקית יוצאת
37 מן הגלות והמאסר, לכלל ביחוד אור אינסוף ברוך הוא, על ידי
38 עסק התורה והמצוות בכלל, – שעל ידי שיהודי לומד תורה
39 ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת עם
40 אור אין סוף ברוך הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי שהוא מקבל
41 על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע. ובלשון ה"תניא":
42 ובפרט בקבלת מלכות שמים בקריאת שמע, שבה – בקריאת
43 שמע הוא מקבל וממשיך עליו יחודו ותבונה בפרש, באמרו:
44 "ה' אלהינו ה' אחד", וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק הקודם, כי
45 "אלהינו" הוא כמו "אלהי אברהם וכו'", לפי שהיה – אברהם
46 אבינו, בטל ונכלל ביחוד אור אינסוף ברוך הוא; – שעקב
47 ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך

ליקוטי אמרים

פרק מז והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב
אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא

היום ממצרים. והיא יציאת נפש האלהית ממאסר
הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק
התורה והמצוות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים
בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש
באמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי אלהינו הוא
כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד
אור א"ס ב"ה רק שאברהם זכה לזה כמעשיו והילוכו
בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברהם הלך
ונסוע וגו': אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן
לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים
במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן
לנו את עצמו כביכול. כמ"ש בזה"ק ע"פ ויקחו לי
תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום
דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו
באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה

לנו את עצמו כביכול, – על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים
מצוות "יקח" אותו יתברך ויתאחד אתו יתברך. כמו שכתוב בזהר
הקדוש על פסוק: "ויקחו לי תרומה" [ד"ל] "כלומר "אותי",
– כי, בזהר" מפרש את המלה "תרומה" – תורה, המלה תרומה,
מורכבת מ"תורה מ" – התורה שניתנה לארבעים יום – ומבואר
ב"זהר" שם, שעל ידי "תרומה", על ידי תורה, באים ל"ויקחו לי",
תקחו אותי, את הקב"ה עצמו, וזהו ל"ה ל"מ" – והיה עליו לומר:
"ותרומה", – ב"וא" – מכיון ש"לי" מכון להקב"ה, ו"תרומה" –
לתורה, היה על הפסוק לומר "ויקחו לי ותרומה", שיקחו אותו
יתברך ו (על ידי מה? – "ותרומה" – על ידי) תורה – אלא משום
דכלא חד, – הכל דבר אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד – ולכן
לא כתוב "ותרומה", כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא דבר אחד
ותרומה (תורה) דבר נוסף, אלא "לי תרומה" – הם דבר אחד. ע"ן
שם – ב"זהר", היטב. וזהו שאומרים: "נתת לנו ה' אלהינו
באהבה כו'", – כלומר: מצד אהבתו של הקב"ה לישראל, נתן לנו
מתנה, שיהיה ה' אלקינו – אלקה שלנו, שנהיה מאוחדים אתו
יתברך, כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו'. ולזה – ולכן,
מכיון שאין זה ענין שיהודי משיג אותו על ידי עבודתו העצמית –
שאו, יש מקום לומר, שלא כל אחד נמצא במדריגה הנחוצה להיות
מאוחד עם הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יקרא אלקה שלו – כי אם
זה ענין של ירושה ומתנה, וביחס לירושא לא משנה מצבו ודרגתו
של היורש – אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" – הריהו יורש; כמו

1 כן מתנה איננה כמו שכן, שהוא תלוי בכמות ואיכות העבודה
2 של מקבל השכר, כי אם זה ניתן לו במתנה, מבלי שיתייגע על
3 כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי שיוסבר
4 להלן: אין מונע לנו מדביקות הנפש ביהודי ואורו ותבנה,
5 - שנפשו של יהודי תהיה
6 דבוקה ומאוחדת עם אור

ליקוטי אמרים

7 אין סוף ברוך הוא - אין
8 מה שימנע מכך - אלא
9 הרצון, - בלבד, שאם אין
10 האדם רוצה כלל חס'
11 ושלום לדבקה בו, -
12 אז, אין בו יהוד זה. אבל
13 מיד שרוצה ומקבל
14 וממשיך עליו אלהותו
15 ותבנה ואמר "ה'
16 אלהינו ה' אחד" - הרי
17 ממילא נכללת נפשו
18 ביהודי ותבנה דרוח איתי רוח ואמשיך רוח, - רוח מביאה
19 רוח וממשיכה רוח - שכן, ה"רוח" והתעוררות הרצון של אדם,
20 מביאה "רוח" והתעוררות מלמעלה, וממשיכה, לאחר מכן, "רוח"
21 באדם, שיימשך ויהיה דבוק בהקב"ה. והיא - ביחס לנפש, פחיתות
22 יציאת מצרים. - ענין קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע
23 והתבטאות הרצון להיות דבוק ביהודי של הקב"ה - זה ענין
24 יציאת מצרים, שהנפש יוצאת מגלות הגוף ומתאחדת עם הקב"ה.
25 ולכן תקנו - החכמים, לומר פירשת יציאת מצרים בשעת

קריאת שמע דוקא - יחד עם קריאת שמע, אף, שהיא -
זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, מצוה בפני עצמה, ולא
ממצות קריאת שמע, כדאיתא - כמו שמובא בגמרא
ופוסקים, - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה, מדוע,
איפוא, הורו חכמינו
לאומרן יחד? - אלא מפני
שהן דבר אחד ממש. -
קבלת עול מלכות שמים
בקריאת שמע, וענין יציאת
מצרים, הם דבר אחד
ממש. שכן, על ידי קבלת
עול מלכות שמים בקריאת
שמע, נוצר ענין יציאת
מצרים ברוחניות, שהנפש
האלקית יוצאת מהגבלות
הגוף. וכן בסוף פירשת
יציאת מצרים מסים גם
כן כמש"ל:
כן "אני ה' אלהיכם", והינו גם כן כמו שנתבאר לעיל:
- שעל ידי יציאת מצרים - נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה
שלכם, שיהודי מתאחד עם הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי
ענין יציאת מצרים - וכשם שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה
לבני ישראל בשעת יציאת מצרים צריכה לעורר בבני ישראל
"כמים הפנים לפנים" אהבה גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר
יציאת מצרים שבכל יום, שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו
הגדולה של הקב"ה לבני ישראל.

יום רביעי י"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר... עד עמ' 134, ויחזור למקורן.

51 פרק מח. בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
52 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
53 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום
54 בנפשו של יהודי - ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי אהבה
55 גדולה להקב"ה. בפרק מ"ח,
56 אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר
57 רבנו הזקן, שכשם שבגלל
58 אהבתו לבני ישראל, צמצם
59 הקב"ה בביכול את עצמו,
60 והרחיק את כל מה שמפריע,
61 כדי לתת מקום לבריאת העולם

ליקוטי אמרים

62 הזה - עולם, בו יהודי יקיים תורה ומצוות - כך, על יהודי "כמים הפנים
63 לפנים" - מצד אהבתו להקב"ה, לצמצם ולהרחיק את כל ההפרעות,
64 הפנימיות והחיצוניות, שישנן לעבודתו את ה'.
65 והנה, כאשר יתבונן המשכיל בגדולת אין סוף ברוך הוא, כי
66 בשמו - "אין סוף", בן הוא - אין סוף ואין קץ ותכלית כלל
67 לאור וחיות המתפשט ממנו ותבנה ברצונו הפשוט, - כלומר:

הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי ולא קיימות לגביו כל ההגבלות
של רצונו של נברא, ומיוחד - הרצון, במהותו ועצמותו ותבנה
בתכלית תהיה. - כלומר: האור והחיות הנמשכים מאתו יתברך,
שיווצרו ממנו עולמות מוגבלים, ושהוא יחיה אותם - אין אור זה
כמו האור בנברא: למטה,
בנברא, ישנה, מצד אחד,
מעלה ב"אור" לגבי "שפע"
("שפע" מצומצם ומדוד
בהתאם למקבל השפע -
ולדוגמה: כשרב משפיע
שכל לתלמיד, מדודה
השפעת השכל בהתאם לפי מה שהתלמיד יכול לקבל. ואילו, "אור"
המאיר בדרך ממילא מהמאור - אינו מצומצם) - אך, מאידך גיסא,
יש חסרון באור, שהוא בא בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכן רוצה
המאור, כי אם מכיון שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה,
יש לאור המעלה שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו חסרון שבאור
המאיר בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון. והרצון למעלה

1 להאיר, אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור וצמצום, עד כמה
2 ובאיזו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה קיימת רק המעלה
3 והשלימות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין בו הגדר והצמצום שיש
4 ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה (למרות שהוא נמשך ברצון, בכל

5 זאת) הוא אין סוף, כמו
6 שהמאור (הקב"ה עצמו

7 כביכול) הוא אין סוף.
8 ומכיוון שהאור הוא אין סוף
9 - אי אפשר שיתהוו ממנו
10 עולמות ונבראים מוגבלים.
11 לשם כך היו צריכים
12 לצמצומים באור, כדי
13 שיוכלו להיווצר ממנו
14 עולמות ונבראים - וכפי
15 שיסביר להלן: ואלו היתה
16 השתלשלות העולמות
17 מאור אין-סוף ברוך-הוא
18 בלי צמצומים, רק בסדר
19 המדרגות
20 למדרגה בדרך עלה ועלול

21 - שהמדרגה העליונה מהווה עילה וסיבה למדרגה התחתונה,
22 שהיא ה"עלול" מה"עילה" (ה"מסובב", התוצאה מה"סיבה").
23 ב"עילה ועלול" יש לשתי המדרגות, שייכות ויחס בין אחת לשניה.
24 למשל: מחשבה ודיבור, המחשבה היא ה"עילה" לדיבור שהוא
25 ה"עלול", שכן, מהמחשבה שהוא מהרהר בה מקודם, בא לאחר מכן
26 הדיבור שהוא מדבר. ובכן, מחשבה היא אמנם למעלה מדיבור, אך
27 בכל זאת יש למחשבה שייכות לדיבור, שכן גם מחשבה מורכבת
28 מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר היא, איפוא, שהעלול (הבא
29 מן העילה) קיים ביחס מסוים לעילה (ובדרך עילה ועלול, אי אפשר
30 שיווצר עלול שאינו ביחס כלשהו לעילה). כיוון שמהאור והחיות
31 הנמשכים מאתו יתברך באופן של אין סוף, מתהווים נבראים בעלי
32 גבול - מכאן שאין זה בסדר של עילה ועלול, שהרי אילו היה כן
33 - לא היה העולם הזה נברא כלל כמו שהוא עתה בבחינת
34 גבול ותכלית, - שכל דבר יש לו גבול וסוף: מהארץ לרקיע
35 מהלך ת"ק - חמש מאות, שנה, - הרי יש בכך הגבלה של חמש
36 מאות שנה, וכן בין כל רקיע לרקיע, - מהלך חמש מאות שנה,

ליקוטי אמרים

היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה
בלי צמצומי רק בסדר המדרגות ממדרגה למדרגה
בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא
עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק
שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע
ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים
והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי
יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן
בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין
מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל
הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותן
ויחזרו למקורן.

שהשגתם היא מוגבלת. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו
השכינה ומתענגין באור ה', - שכן, מכיוון שהנאתם ותענוגם
באים מהשגתם את אור אין סוף ברוך הוא, הרי כמו שהשגתם
מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין יכולין לקבל
הנאה ותענוג בבחינת אין-סוף ממש, - שהתענוג יהיה בלתי
מוגבל, שלא יתבטלו ממציאותן ויחזרו למקורן. - אם תענוגם
יהיה בלי גבול ובלי סוף, היתה מתבטלת לגמרי מציאותם
(המוגבלת) והיו שבים למקורם שהוא "אין סוף". הרי, שכל
הנבראים, גם הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם
נבראים מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור אין סוף ברוך הוא, באופן
כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של
השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור
הנמשך אחרי הצמצום, לא יהיה כלל בערך ומהות האור שלפני
הצמצום. ולכן, אפשרי הדבר, שלמרות שהאור הוא, אין סוף, -
יתהוו ממנו נבראים שיש להם סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא
מהצמצום.

יום חמישי ט"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' סח, ותכלית.

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין
כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר
והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך
לתחתונים בבחי' גילוי להתלבש ולהשפיע בהן
ולתחתונים להיות יש מאין. כי אם מעט מוער אור
לנבראים התחתונים,

73 והנה, פרטיות - אופן,
74 הצמצומים, איך ומה -
75 אין כאן מקום ביאורם. אך
76 דרך כלל, הן הם בחינת
77 הסתר והעלם המשכת
78 האור והחיות, שלא יאיר
79 - האור, וימשך לתחתונים
80 - לנבראים התחתונים,

1 וְתַכְלִית, - אם החיות היתה בהם בהתגלות, לא היו הנבראים
2 באופן של גבול ותכלית; הצמצום פועל, שהאור והחיות לא יהיו
3 בהתגלות בנבראים, ומה שכן בא בהתגלות, זהו מעט מאד מהאור
4 והחיות - ולכן הם יכולים להיות נבראים בעלי גבול ותכלית, שֶׁהֵיא

5 - מעט האור והחיות הבאים
6 בהתגלות בנבראים אחרי

7 הצמצום, הוא, הָאֶרֶץ 1
8 מוֹעֲמַת מֵאֵד, וּמִמֶּשׁ בְּלֹא 2
9 חֲשִׁיבִי - אינה נחשבת כלל, 3
10 לְגַבִּי בְּחִינַת הָאֶרֶץ בְּלִי 4
11 גָּבֹול וְתַכְלִית, - שזוהו 5
12 כשההארה היא לפני 6
13 הצמצום, וְאִין בִּינִיהֶם עֶרֶךְ 7
14 וְיַחַס בְּלָל, - בין ההארה 8
15 שבלי-גבול המוסתרת 9
16 ונעלמת, לבין ה"הארה 10
17 מועטת" (שלאחרי 11
18 הצמצום), המתגלה 12
19 בנבראים - אין ערך ויחס 13
20 כלל, כלומר: ההבדל אינו 14
21 מתבטא רק בין הרבה לבין 15
22 מעט - אף שזוהו הבדל בין 16
23 הרבה מאד לבין מעט מאד - 17
24 כי אם, אין ביניהן ערך ויחס 18
25 כלל, בְּנוֹדָע פְּרוּשׁ מֵלֵת 19
26 עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, שֶׁאֶחָד 20
27 בְּמִסְפָּר יֵשׁ לוֹ עֶרֶךְ לְגַבִּי 21
28 מִסְפָּר אֶלֶף אֶלְפִים, - 22
29 המושג "ערך" פירושו כגון 23
30 זה שלמספר אחד יש "ערך" 24
31 לגבי מיליון בכך שֶׁהוּא -

32 המספר אחד מהווה חֶלֶק
33 אֶחָד מִנִּי אֶלֶף אֶלְפִים, - מאחר שהמספר הכולל של מיליון,
34 מורכב מאלף פעמים אלף יחידים - הרי מובן, שלמספר אחד יש ערך
35 ויחס לגבי המספר של אלף פעמים אלף - מיליון חסר אחד, אינו
36 מיליון; אֲבָל לְגַבִּי דָּבָר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת בְּלִי גָּבֹול וּמִסְפָּר בְּלָל -
37 אִין בְּנִגְדֵי שׁוּם עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, - אין מספר, ככל שיהיה גדול,
38 שיהיה לו ערך ויחס לעומת דבר שאין לו מספר ואין לו סוף, שֶׁאֶפְלוּ
39 אֶלֶף אֶלְפִים וְרַבּוּא רַבּוּבִים, - מספר של מיליונים
40 ומיליארדים, אִינֵן אֶפְלוּ בְּעֶרֶךְ מִסְפָּר אֶחָד לְגַבִּי אֶלֶף אֶלְפִים
41 אֶלְפִים וְרַבּוּא רַבּוּבִים, - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים, יש
42 לו, כאמור, איזה ערך, ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים לעומת
43 דבר שהוא בלי גבול - אין ביניהם ערך כלל, אֲלֵא בְּלֹא מִמֶּשׁ
44 חֲשִׁיבִי, - הם נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס

ליקוטי אמרים

וְחִיּוֹת בְּכַדִּי שִׁהִיוּ בְּבַחִי' גָּבֹול וְתַכְלִית שֶׁהֵיא הָאֶרֶץ
מוֹעֲמַת מֵאֵד וּמִמֶּשׁ כֵּלָא חֲשִׁיבִי לְגַבִּי בַחִי' הָאֶרֶץ בְּלִי
גָּבֹול וְתַכְלִית וְאִין בִּינִיהֶם עֶרֶךְ וְיַחַס כֵּלָל כְּנוּדָע פִּי'
מֵלֵת עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים שֶׁהוּא חֶלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף אֶלְפִים
מִסְפָּר אֶלֶף אֶלְפִים שֶׁהוּא חֶלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף אֶלְפִים
אֲבָל לְגַבִּי דָּבָר שֶׁהוּא בְּבַחִי' בְּלִי גָּבֹול וּמִסְפָּר כֵּלָל אִין
כְּנוּדָע שׁוּם עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים שֶׁאֶפִּי' אֶלֶף אֶלְפִים
וְרַבּוּא רַבּוּבִים אִינֵן אֶפִּי' כְּעֶרֶךְ מִסְפָּר אֶחָד לְגַבִּי אֶלֶף
אֶלְפִים אֶלְפִים וְרַבּוּא רַבּוּבִים אֵלֵא כֵּלָא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי.
וְכַכָּה מִמֶּשׁ הֵיא בַחִי' הָאֶרֶץ מוֹעֲמַת זֹו הַמֵּתַלְבֶּשֶׁת
בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם
לְגַבִּי עֶרֶךְ אֹור הִגְנוּ וְנִעְלַם שֶׁהוּא בְּבַחִי' א"ס וְאִינוּ
מֵתַלְבֵּשׁ וּמִשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת בְּבַחִי' גִּילּוֹי לְהַחֲיוֹתָם אֵלֵא
מִקִּיף עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְנִקְרָא סוּבָב כֵּל עֲלִמִין. וְאִין
הַפִּי' סוּבָב וּמִקִּיף מִלְמַעְלָה בְּבַחִי' מְקוֹם ח"ו כִּי לֹא
שִׁיךְ כֵּלָל בַּחִי' מְקוֹם בְּרוּחָנוּת. אֵלֵא ר"ל סוּבָב וּמִקִּיף
מִלְמַעְלָה לְעִנְיַן בַּחִי' גִּילּוֹי הַשְׁפָּעָה כִּי הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהוּא
בְּבַחִי' גִּילּוֹי בְּעוֹלָמוֹ נִקְרָאת בִּשְׁם הַלְבָּשָׁה שְׁמֵתַלְבֶּשֶׁת
בְּעוֹלָמוֹת כִּי הֵם מְלַבִּישִׁים וּמְשִׁיגִים הַהַשְׁפָּעָה שְׁמִקְבָּלִים
מִשֵּׁא"כ הַהַשְׁפָּעָה שֶׁאִינָה בְּבַחִי' גִּילּוֹי אֵלֵא בְּהַסְתֵּר
וְהַעֲלָם וְאִין הָעוֹלָמוֹת מְשִׁיגִים אוֹתָהּ אִינָה נִקְרָאת
מֵתַלְבֶּשֶׁת אֵלֵא מִקְפָּת וְסוּבָבַת הַלְכָד מֵאַחֵר שֶׁהָעוֹלָמוֹת
הֵם בְּבַחִי' גָּבֹול וְתַכְלִית נִמְצָא שֶׁאִין הַשְׁפָּעָת אֹור א"ס
מֵתַלְבֵּשׁ וּמֵתַגְלָה בָּהֶם בְּבַחִי' גִּילּוֹי רַק מְעַט מוֹזֵעַר

רוֹצֵה לִזְמֹר סוּבָב וּמִקִּיף מִלְמַעְלָה לְעִנְיַן בְּחִינַת גִּילּוֹי הַשְׁפָּעָה,
- הַמוֹשְׁגִים "סוּבָב" ו"מִקִּיף" לְמַעְלָה, אִמּוּרִים רַק בְּנוֹגֵעַ לְהַתְגַּלּוּת
הַהַשְׁפָּעָה דְּבַר, כִּי הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהוּא בְּבִחִינַת גִּילּוֹי בְּעוֹלָמוֹת -
זֹו הַנִּקְרָאת "מִמְלָא כֵּל עֲלִמִין" נִקְרָאת בִּשְׁם "הַלְבָּשָׁה",
שְׁמֵתַלְבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת, כִּי הֵם - הָעוֹלָמוֹת מְלַבִּישִׁים וּמְשִׁיגִים
הַהַשְׁפָּעָה שְׁמִקְבָּלִים, - הִרִי שֶׁהַהַשְׁפָּעָה בָּאָה בָּהֶם בְּפִנְיִמִיּוֹת
בְּהַשְׁגָּתָם; מִחֲשֵׁאִין; כֵּן הַהַשְׁפָּעָה שֶׁאִינָה בְּבִחִינַת גִּילּוֹי אֲלֵא
בְּהַסְתֵּר וְהַעֲלָם, וְאִין הָעוֹלָמוֹת מְשִׁיגִים אוֹתָהּ - אִינָה נִקְרָאת
מֵתַלְבֶּשֶׁת - בְּעוֹלָמוֹת, אֲלֵא מִקְפָּת וְסוּבָבַת. הַלְכָד, מֵאַחֵר
שֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵם בְּבִחִינַת גָּבֹול וְתַכְלִית - לִכֵּן, נִמְצָא שֶׁאִין
הַשְׁפָּעָת אֹור אִין-סוּף - שֶׁהוּא בְּלִי גָּבֹול, מֵתַלְבֵּשׁ וּמֵתַגְלָה בָּהֶם
בְּבִחִינַת גִּילּוֹי, רַק מְעַט מוֹזֵעַר, הָאֶרֶץ מוֹעֲמַת מִצְמִצְמַת מֵאֵד

1 **מֵאֵד, וְהָיָה** – מאירה בהם, רק כִּי לְתַחִיּוֹתָם בְּבַחֲנִית גְּבוּל
2 **וְתַכְלִית**. – כדי להחיות עולמות ונבראים, מן ההכרח שתהיה בהם
3 התגלות מהארה זו. אלא,
4 התגלות זו היא מהארה
5 מצומצמת מאד מאד, שלכן
6 אפשרי הדבר שהעולמות
7 יהיו באופן של גבול
8 ותכלית. **אֲבָל עֵקֶר הָאוֹר** –
9 שהוא כִּי צִמְצוּם כָּל כֶּךָ – נִקְרָא "מִקִּיף" וְ"סוֹכֵב", מֵאַחַר
10 שְׁאִין הַשְּׁפָעָתוֹ מִתְגַּלִּית בְּתוֹכָם, – בעולמות, מֵאַחַר שֶׁהֵם
11 בְּבַחֲנִית גְּבוּל וְתַכְלִית. – ואי אפשר שיתגלה בהם אור שהוא כִּי
12 גבול, אלא, האור בהם הוא בעולם, ולכן מצויין אור זה כ"סובב"

ליקוטי אמרים

13 ו"מקיף" מעליהם. להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל
14 ודוגמה מהאדמה הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים
15 בארבעת הסוגים: דומם,
16 צומח, חי, מדבר), שהחיות
17 שבדומם וצומח מצומצמת
18 בהרבה מאשר החיות
19 שבשאר שתי הבחינות חי
20 ומדבר, הרי שהחיות
21 האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה שהיא באה לידי ביטוי
22 ב"דומם וצומח" – ובכל זאת – "מלא כל הארץ כבוד", שהארץ
23 מלאה באור אין סוף ברוך הוא, אלא שהאור בא בה באופן של סובב
24 ומקיף. ובלשון ה"תניא":

יום שישי ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סח, והמשל בזה... עד עמ' 136, בפועל ממש.

25 **וְהַמְשֵׁל בֹּזֵה, הֵנָּה הָאָרֶץ הַלּוֹז הַגִּשְׁמִיּוֹת, אֵף שְׁמֵלָא כָּל הָאָרֶץ**
26 **כְּבוֹדוֹ, וְהֵינּוּ אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא**, – לא רק הארה
27 מצומצמת, כי אם הארץ מלאה באור שהוא אין סוף, כִּמוֹ
28 **שֶׁבְּתוֹבֵב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא, נָאִם ה'"** –
29 הרי שהוא אומר "אני
30 מלא", והכוונה היא לאור
31 אין סוף ברוך הוא, ואור זה
32 "מלא" בשמים ובארץ, אֵף
33 **עַל־פִּירְכֵּן אֵין מִתְלַבֵּשׁ**
34 **בְּתוֹכָהּ ב"ארץ"**, בְּבַחֲנִית
35 גִּלּוֹי הַשְּׁפָעָה, רק חיות
36 מְעַט מוֹעֵר, בְּחִינַת דוּמָם
37 וְצוּמָח לְבַד. – עד כמה
38 שהחיות נראית ב"דומם"
39 ו"צומח" – הארץ היא דומם,
40 וממנה בא ה"צומח", וְכָל
41 **אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא** –
42 הממלא את כל הארץ
43 באופן בלתי גלוי, נִקְרָא
44 סוֹכֵב עָלֶיהָ, אֵף שֶׁהוּא –
45 אור זה נמצא בְּתוֹכָהּ
46 מְשֻׁשׁ, – הרי, שלמרות
47 ש"מלא כל הארץ כבודו",

ליקוטי אמרים

והמשל בזה הנה הארץ הלזו הגשמיות אף שמלא כל
הארץ כבודו. והיינו אור א"ס ב"ה כמ"ש הלא את
השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. אעפ"כ אין
מתלבש בתוכה בבחי' גילוי ההשפעה רק חיות מעט
מוער בחי' דומם וצומח לבד וכל אור א"ס ב"ה נק' סובב
עליה אף שהוא בתוכה ממש. מאחר שאין השפעתו
מתגלית בה יותר רק משפיע בה בבחי' הסתר והעלם
וכל השפעה שבבחי' הסתר נקרא מקיף מלמעלה כי
עלמא דאתכסי' הוא למעלה במדרגה מעלמ' דאתגליא
ולקרב אל השכל יותר הוא בדרך משל. כמו האדם
שמצוייר בדעתו איזה דבר שראה או שרואה הנה אף
שכל גוף עצם הדבר ההוא וגבו ותוכו ותוך תוכו כולו
מצוייר בדעתו ומחשבתו מפני שראהו כולו או שרואהו
הנה נקראת דעתו מקפת הדבר ההוא כולו. והדבר
ההוא מוקף בדעתו ומחשבתו רק שאינו מוקף בפועל
ממש רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו. אבל הקב"ה
בְּלֹא אוֹ שְׂרֹאֵהוּ, הֵנָּה נִקְרָאת דַּעְתּוֹ מִקְפַּת הַדָּבָר הַהוּא כְּלוֹ,
– זהו מבחינת ה"דעת", שדעתו מקיפה את הדבר מכל צדדיו
הפנימיים והחיצוניים. וכך גם מבחינת הדבר עצמו – וְהַדָּבָר הַהוּא
מִקְפָּה דַּעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, רק שְׁאִינוֹ מִקְפָּה כְּפִעֵל מְשֻׁשׁ, רק
בְּדִמְיוֹן מַחְשַׁבַת הָאָדָם וְדַעְתּוֹ. – הדבר מוקף, אבל לא בפועל
ממש. שכן, מחשבתו של אדם מוגבלת, ולא שייך שתקיף ממש את
25 **וְהַמְשֵׁל בֹּזֵה, הֵנָּה הָאָרֶץ הַלּוֹז הַגִּשְׁמִיּוֹת, אֵף שְׁמֵלָא כָּל הָאָרֶץ**
26 **כְּבוֹדוֹ, וְהֵינּוּ אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא**, – לא רק הארה
27 מצומצמת, כי אם הארץ מלאה באור שהוא אין סוף, כִּמוֹ
28 **שֶׁבְּתוֹבֵב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא, נָאִם ה'"** –
29 הרי שהוא אומר "אני
30 מלא", והכוונה היא לאור
31 אין סוף ברוך הוא, ואור זה
32 "מלא" בשמים ובארץ, אֵף
33 **עַל־פִּירְכֵּן אֵין מִתְלַבֵּשׁ**
34 **בְּתוֹכָהּ ב"ארץ"**, בְּבַחֲנִית
35 גִּלּוֹי הַשְּׁפָעָה, רק חיות
36 מְעַט מוֹעֵר, בְּחִינַת דוּמָם
37 וְצוּמָח לְבַד. – עד כמה
38 שהחיות נראית ב"דומם"
39 ו"צומח" – הארץ היא דומם,
40 וממנה בא ה"צומח", וְכָל
41 **אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא** –
42 הממלא את כל הארץ
43 באופן בלתי גלוי, נִקְרָא
44 סוֹכֵב עָלֶיהָ, אֵף שֶׁהוּא –
45 אור זה נמצא בְּתוֹכָהּ
46 מְשֻׁשׁ, – הרי, שלמרות
47 ש"מלא כל הארץ כבודו",
48 בכל זאת, זהו רק באופן של "סובב ומקיף". מדוע, אכן, זה נקרא
49 "סובב" ו"מקיף"? – הרי זה: מֵאַחַר שְׁאִין הַשְּׁפָעָתוֹ – של אור זה,
50 מִתְגַּלִּית בָּהּ – בארץ, יוֹתֵר, – מאשר החיות שבדומם וצומח, רק
51 – אור אין־סוף זה, מְשַׁפֵּיעַ בָּהּ בְּבַחֲנִית הַסֵּתֵר וְהָעֵלֶם, וְכָל
52 הַשְּׁפָעָה שֶׁבְּבַחֲנִית הַסֵּתֵר נִקְרָא מִקְפָּה מִלְמַעְלָה, – השפעה
53 שמקיפה מלמעלה, כִּי "עֲלֵמָא דְאַתְכַּסִּיָּא" – העולם המכוסה, הוא

- 1 הדבר; היא רק מהרהרת באותו דבר, ורק מבחינה דמיונית אותו
2 דבר מוקף. אבל הקדוש
3 ברוך הוא דכתיב ביה: -
4 שלגביו כתוב: "כי לא
5 מחשבותי מחשבותיכם
6 בו", - מחשבותיו של
7 הקב"ה כביכול, שונות
8 לגמרי ואינן כלל בגדר מחשבות האדם, הרי מחשבתו ודעתו -
- 9 של הקב"ה, שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא
10 מראשו ועד תחתיתו,
11 ותוכו ותוך תוכו, הכל -
12 מוקף במחשבתו של הקב"ה,
13 בפעל ממש. - שלא כמו
14 שהדבר הוא באדם,
15 שההקפה היא רק בדמיון,
16 אלא כאן מדובר בפועל ממש.

ליקוטי אמרים

יום שבת קודש י"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, למשל כדור הארץ הלזו... עד עמ' 136, במ"א:

- 17 למשל, כדור הארץ הלזו, - המשל בא להמחיש כיצד נברא
18 פרטי מוקף במחשבה ובידיעה שלמעלה - הרי ידיעתו יתברך
19 מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו
20 עד תחתיתו, - את הכל - מקיפה ידיעתו של הקב"ה, בפעל
21 ממש, שהרי ידיעה זו -
22 של הקב"ה, היא חיות כל
23 עובי כדור הארץ כלו,
24 והתהוותו "מאין" ל"יש".
25 - כדור הארץ כולו, נוצר
26 (ומתהווה תמיד) "מאין"
27 ל"יש", וזאת מפני שהידיעה
28 שלמעלה יודעת את כל
29 כדור הארץ. רק שלא היה
30 מתהווה - כדור הארץ,
31 כמות שהוא עתה, בעל
32 גבול ותכלית וחיות
33 מועטת מאד, כדי בחינת
34 דומם וצומח, - ולא
35 למעלה מזה - אם לא -
36 מה שכדור הארץ נתהווה
37 על ידי צמצומים רבים ועצומים, שצמצמו האור והחיות
38 שנתלבש בכדור הארץ להחיותו ולקיימו בבחינת גבול
39 ותכלית, ובבחינת דומם וצומח בלבד. - שההארה הבאה על
40 ידי צמצומים, נותנת חיות בכדור הארץ, באופן שכדור הארץ יהיה
41 בבחינת גבול, ובבחינת "דומם" ו"צומח" בלבד. ואילו הידיעה
42 שלמעלה, שהיא מאוחדת עם הקב"ה עצמו - "מקיפה" מעל כדור
43 הארץ, מכיוון שהידיעה היא "אין סוף" וכדור הארץ הוא בעל
44 גבול. והגם שהידיעה היא החיות וההתהוות של כדור הארץ מאין
45 ליש, הרי שישנו בידיעה זו, כדור הארץ כולו על כל פרטיו - בכל
46 זאת זה נקרא רק שהידיעה היא בבחינת "מקיף", היא "מקיפה"
47 את כדור הארץ. אך ידיעתו יתברך המיוחדת במהותו ועצמותו,
48 כי הוא המדע והוא הידע והוא הידוע, - כפי שכבר למדנו
49 בפרק ב', מה שהרמב"ם אומר שבהקב"ה ענין הידיעה והשכל אינו
- 50 כמו הידיעה והשכל באדם - כשאדם, למשל, יודע ומבין דבר
51 הלכה, ישנם כאן שלשה דברים: (א) "יודע" - נפש האדם היא
52 היודעת ומבינה את ההלכה; (ב) "מדע" - כוח ההבנה שבו נפש
53 האדם יודעת ומבינה; (ג) "ידוע" - ההלכה, שאותה נפש האדם
54 יודעת ומבינה. ואילו,
55 בהקב"ה - הוא המדע הוא
56 הידוע והוא הידוע - שלשת
57 הדברים הם הוא - הוא
58 עצמו יתברך. הרי
59 שה"ידיעה" היא דבר אחד
60 עם הקב"ה, ובידיעת עצמו
61 בביכול - הקב"ה, יודע כל
62 הנבראים, - שהרי, כל
63 הנבראים באים מאמיתת
64 הימצאו, ובידיעת עצמו הוא
65 יודע את כל הנבראים, ולא
66 בידיעה שחזין ממנו
67 בידיעת האדם, - שכן,
68 אדם שיודע דבר בידיעה
69 שחזין ממנו, הידיעה מקרבת
70 ומוסיפה את הדבר לנפשו. ואילו, מה שהקב"ה יודע את כל
71 הנבראים, אין זה חסד ושלום בידיעה שחזין ממנו, כי אם "בידיעת
72 עצמו", כי כלם - כל הנבראים, נמצאים מאמתתו יתברך, -
73 שממה שהוא נמצא באמת, ישנם כל הנבראים. וממילא כאמור,
74 בידיעת עצמו כביכול, הוא יודע כל הנבראים. ודבר זה אין ביכולת
75 האדם להשיגו על פוריו וכו' - שכל האדם אינו מסוגל להבין
76 ידיעה כזו, שמי שיודע ובמה שיודע והדבר שיודע - הם כולם הוא
77 עצמו, שכן, כשאדם רוצה להבין דבר, הוא מתאר את הדבר כפי
78 שזה אצלו, אלא - הוא גם מבין, שאצל הקב"ה אותו דבר הוא באופן
79 נעלה ומופשט בהרבה. כך הידיעה שלמעלה, מכיוון שהיא אחרת
80 לגמרי מאשר הידיעה שבאדם, - אין לאדם שום ציור לתאר בו
81 ידיעה כזו, ולכן אין שכלו מסוגל להבין זאת. הגהה - על מה
82 שהרמב"ם אומר, שהידיעה למעלה היא באופן שהוא המדע והוא

1 היודע וכו', שה'מדע', השכל והידיעה, הוא "הוא" – הוא עצמו
 2 כביכול (ובידיעת עצמו כביכול, הוא יודע כל הנבראים הבאים
 3 ממנו) – ישנם גדולי ישראל שאינם מסכימים לדעתו של הרמב"ם.
 4 אחד מגדולי ישראל אלה, הוא המהר"ל מפראג, שבהקדמה לספרו
 5 "גבורות ה'", סותר את דברי
 6 הרמב"ם. אחת מקושיותיו
 7 העיקריות, היא: התואר של
 8 ידיעה ושכל, משמעו הגדרה
 9 מסויימת, זהו ענין של הבנה
 10 ולא ענין של רגש ובדומה.
 11 כיצד, איפוא, אפשר לומר
 12 על הקב"ה, שהוא מוגדר
 13 באיזה גדר שהוא? הקב"ה
 14 הוא הרי פשוט בתכלית
 15 ואינו מוגדר חס ושלום
 16 בשום דבר! וגם כשאומרים

17 שהידיעה והשכל למעלה הם (לא כמו באדם, אלא) בצורה מופשטת
 18 ובתלי מושגת, באופן של "הוא היודע והוא המדע וכו'" – הרי בכל
 19 זאת, זהו בגדר של שכל וידיעה ולא של משהו אחר, דבר שאי
 20 אפשר ליחסו להקב"ה. והמהר"ל מפראג אומר שם, שחכמינו ז"ל
 21 קוראים להקב"ה "הקדוש ברוך הוא" – לא השכל ברוך הוא, מפני
 22 ש"קדוש" משמעו, שהוא מובדל ונעלה לגמרי מכל דבר שיכולים
 23 לציין בתואר מסויים; ומחמת העובדה שהוא קדוש ומובדל מהכל
 24 – לכן הכל בא ממנו, שכן, אין הוא מוגבל בשום דבר שמפאתו יהיה
 25 נמנע דבר אחר. אלא – אומר המהר"ל – ענין השכל הוא פעולה
 26 בלבד של הקב"ה, ומה שאומרים "יודע אלקים" יש לכך אותה
 27 משמעות כמו ל"ויאמר אלקים" או ל"יעש אלקים", כלומר: הוא יצר
 28 וברא את הפעולה של שכל וידיעה. ב"הגדה" אותה אנו עומדים
 29 ללמוד, אומר רבנו הזקן, שחכמי הקבלה הסכימו לדעת הרמב"ם,
 30 שהידיעה שלמעלה היא באופן של "הוא המדע והוא היודע וכו'".
 31 אלא שדבר זה אמור רק, כשאור אין סוף ברוך הוא מצמצם עצמו
 32 בעשר הספירות: חכמה, בינה, דעת וכו', זאת אומרת, אחרי
 33 שהאורות התלבשו בכלים, כשאור החכמה מתלבש בכלי של
 34 ספירת החכמה, ואור הבינה – בכלי של ספירת הבינה; כלומר, קיים
 35 כבר ענין החכמה והידיעה, ואז החכמה והידיעה הן דבר אחד עם
 36 הקב"ה. אך, כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם עצמו
 37 בעשר הספירות – הוא אז למעלה לגמרי משכל וידיעה, למעלה גם
 38 מהדרגה העליונה ביותר, השכל המופשט והבלתי מושג של הוא
 39 המדע והוא היודע וכו' (כפי שהרמב"ם אומר). בהתאם להסברה זו,
 40 שתורת החסידות מסבירה את הענין, ובעיקר לפי קבלתו של
 41 האריז"ל, שגילה את ענין הצמצום – יוצא, ששניהם, גם הרמב"ם וגם
 42 המהר"ל, צודקים: כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם את
 43 עצמו – צודק המהר"ל, שהוא למעלה מכל גדר של שכל וידיעה, גם
 44 משכל מופשט כזה של הוא המדע והוא היודע וכו'; אך, אחרי
 45 שהקב"ה צמצם עצמו בעשר הספירות – צודק הרמב"ם – שכן,
 46 ספירות אינן "נבראים", כי אם – אלקות, והן דבר אחד אתו יתברך,
 47 כמו הלשון: "איהו וחיהו חד, איהו וגרמוהי חד" – שאור אין סוף

ליקוטי אמרים

להשיגו על בוריו וכו' *

הרי ידיעה זו מאחר שהיא
 בבחי' א"ס אינה נקרא בשם
 מתלבשת בכדור הארץ
 שהוא בעל גבול ותכלית
 אלא מקפת וסובבת. אף
 שידיעה זו כוללת כל עביו
 ותוכו בפועל ממש ומהווה
 במ"א:

הגהה

(כמ"ש הרמב"ם ז"ל והסכימו
 עמו חכמי הקבלה כמ"ש
 בפרד"ם מהרמ"ק ז"ל וכו' לפי
 קבלת האר"י ז"ל בסוד הצמצום
 והתלבשות אורות בכלים כמ"ש
 פ"ב):

ותוכו בפועל ממש ומהווה
 אותו עי"ז מאין ליש וכמ"ש
 במ"א:

ברוך הוא והאורות והכלים של הספירות, הם "חד", דבר אחד, זהו
 אותו ענין של הוא המדע והוא היודע וכו'. שכן, ענין הידיעה של
 הספירות הוא דבר אחד עם הקב"ה, ולא ענין של "בריאה", כדעת
 המהר"ל, כי, על מה שהמהר"ל אומר, שידיעה ושכל הם "בריאה" –
 ישנן קושיות חזקות. שהרי
 אנו מוצאים, שפסוקי התורה
 מייחסים את ענין הידיעה לו
 יתברך: "ולתבונתו אין
 מספר" ובדומה, גם על פי
 השכל, אי אפשר היה לומר,
 שכל ענין הידיעה למעלה
 בא על ידי נברא שברא
 הקב"ה. אלה הם נקודות
 מתוכן ההגהה הבאה: הגהה
 (כמו שכתב הרמב"ם ז"ל,
 – שבהקב"ה – הוא המדע
 והוא היודע והוא היודע. והסכימו עמו חכמי הקבלה, – שגם על
 פי קבלה – הענין אמת, כמו שכתוב בפרד"ם מהרמ"ק ז"ל. – רבי
 משה קורדובירו, וכן הוא לפי קבלת האר"י ז"ל, – האריז"ל גילה
 את ענין הצמצום, שלפיו מודגשת יותר ההפלאה, איך אור אין סוף
 ברוך הוא מופלא ולמעלה בלי גבול מענין ה"ספירות". בהתאם לכך
 היה מקום לומר, שענין זה של "הוא המדע והוא היודע וכו'" אינו
 נכון, שתואר מיוחד של חכמה וידיעה יצוין בתור דבר אחד עם אור
 אין סוף – ובכל זאת הדבר כך הוא (כמו שסובר הרמב"ם) גם לפי
 קבלתו של האריז"ל – אלא, מתי הדבר כך? – בסוד הצמצום
 והתלבשות אורות בכלים, – כשאורות הספירות מתלבשים
 בכלים של הספירות, כמו שנתבאר לעיל פ"ב): – למדנו, הרי,
 בפנים ה"תניא", שהידיעה שלמעלה היא דבר אחד אתו יתברך,
 שהוא אין סוף – ולהלן יוסבר, שמכיוון שהידיעה היא "אין סוף", לכן
 אין זה נקרא שהיא מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא מקיפה עליו.
 וכך נבין זאת גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": הרי ידיעה זו,
 מאחר שהיא בבחינת "אין-סוף", – ובלי גבול, אינה נקראת
 בשם "מתלבשת" בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית, –
 והידיעה היא הרי "אין סוף", אלא "מקפת" ו"סובבת", – את כדור
 הארץ. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש, –
 שלא כמו שהדבר באדם, שאצלו זה דמיון בלבד, אלא, בידיעה
 למעלה ישנו כל כדור הארץ על תוכו וברו, ומקנה אותו – את כדור
 הארץ, על ידי זה – שהידיעה שלמעלה כוללת אותו בתוכה,
 "מאין" ל"יש", – ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה
 שלמעלה הסובבת ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה אחרי
 הצמצום, מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם
 וצומח: הרי למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו
 מאין ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על
 הנברא בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידיעה זו היא "אין
 סוף" ואילו הנברא הוא "בעל גבול". וכמו שנתבאר במקום אחר:
 – שהתהוותו של נברא מאין ליש, היא דוקא על ידי האור של "סובב
 כל עלמין".

יום ראשון	יום ראשון	יא אייר, כו לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תנאי: פרק מח. והנה . . . "134" למקורן. אומרים בתפלה: וכן - בצירי ולא בפתח - שני כתובים. חייטני - בקמץ ולא בפתח - מירדי בור. זכר - זין בסגול ולא בצירי - רב טובך. משליך קרחו - בפתח ולא בקמץ - כפתים. ומלכותו ואמונתו לעד קימת.			

יום שני	יום שני	יב אייר, כז לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תנאי: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי. אומרים בתפלה: מנו מאמר - מ"ם שלישית קמוצה. כיום כו' נאמר - מם פתוחה. זכור - במלאפום - כי עפר אנחנו. ונטלתני - טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה. ואבהתך לא תסור - ולא אל תסיר.			

יום שלישי	יום שלישי	יג אייר, כח לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תנאי: וככה ממש . . . "סח" ותכלית. במנחה אומרים תחנון. רבנו הזקן - באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים - אומר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.			

יום רביעי	יום רביעי	יד אייר, כט לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תנאי: והמשל . . . "סח" האדם ודעתו. פסח שני ענינו איז - עס איז ניטא קיין "פארפאלען", מען קען אלע מאל פאריכטען. אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה. און אפילו "לכם", אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין.			

פסח שני ענינו הוא - אין "אבוד" [=להתיאש מלתקן], תמיד אפשר לתקן. גם מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו - "לכם", שהדבר היה ברצונו, אף על פי כן אפשר לתקן.

יום
חמישי

יום חמישי

טו אייר, ל לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: אבל הקב"ה . . . 136- בלבד.

בימי רבינו הזקן הי' שגור בפי החסידים הפתגם: דער שטיקעל ברויט וואָס איך האָב, איז ער דיינער ווי מיינער. והיו מקדימים מלת "דיינער" – דיינער ווי מיינער.

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פרוסת הלחם שיש לי, היא שלך כמו שלי. והיו מקדימים תבת "ש שלך" – שלך כמו שלי.

יום
שישי

יום ששי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: אך ידיעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשהי' נוטל צפרניו, הי' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה. אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אָדוני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] כְּשֶׁהָיָה נוֹטֵל צִפְרָנָיו, הָיָה מְעַרֵב עִמָּהֶם קִיסָם קֹדֶם הַשְׂרִיפָּה. אָדוני אָבי זְקֵנִי מורי ורבי [מהר"ש] אָמַר לְהַחֲסִיד ר' אֱלִיהוּ אֲבַעְלֵר – אִישׁ פְּשׁוּט מִצַּד כְּשָׁרוֹנוֹתָיו וִידִיעוֹתָיו – כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו לִיְחִידוּת: אֱלִיהוּ, אֲנִי מְקַנָּא בָּךְ. אֵתָּה נֹסֵעַ לִירִידִים, נִפְגָּשׁ עִם הָרַבָּה אֲנָשִׁים, כְּאֲשֶׁר תּוֹךְ כְּדֵי הָעֶסֶק מְשׁוּחָחִים עִם הַזּוּלָּת בְּעֵינֵי יְהוּדֵי, 'וּוואָרט' [=פֶּתָגָם] מ"עֵין יַעֲקֹב", וּמְעוֹרְרִים אוֹדוֹת לְמוֹד נִגְלָה וְחֲסִידוּת – מִכָּף נּוֹצֵרֶת שְׂמִיחָה לְמַעְלָה. וְאֵת דְּמֵי ה"תּוֹנֶה" מְשַׁלֵּם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבִנֵי חַיִּי וּמְזוֹנֵי. וְכָכָל שֶׁהַשּׁוֹק גָּדוֹל יוֹתֵר, יוֹתֵר עֲבוּדָה – כִּךָּ הַפְּרָנָסָה גְּדוּלָּה.

שבת
קודש

שבת

יז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: פרק מט. והנה . . . 138- אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר – קודם התפלה – כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד – לערך – סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עס שטעהט כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האָט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אָט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואָס ליגען אין אידען, וואָס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך וויל מאכען פון אידען, אַז זיי זאָלען געבען דעם יבול, וואָס דעם אויבערשטענס ב"ה א ארץ חפץ קען געבען.

בקריאת שמע שיש אומרים בבקר – קדם התפלה – כדי לצאת חובת קריאת שמע בזמנה, גם כן כופלים ג' התבות ["אני ה' אלקיכם"], ומסימים בתבת "אמת". בקריאת שמע דתפלין דרבנו-תם ושמושא-רבא אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעמר שנת תר"ד – לערך – ספר ה"צמח צדק" תורת הבעל שם טוב: כתוב "כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות". כשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכל היה מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבויים ביהודים, שהם ה'ארץ חפץ' של הקדוש ברוך הוא. וסים הבעל שם טוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היכול שה'ארץ חפץ' של הקדוש ברוך הוא יכולה לתת.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ג

צער מול חיים

ויש שלמדו מכאן שאם אמר גוי ליהודי: הנח לי לקצוץ אחד מאיבריך, ולא – אמית את חברך שאינו חייב לאבד אבר עבור חיי חברו, שהרי אפילו צער הגוף בלבד קודם לחיי חברו (נחל איתן על הרמב"ם כאן).

אך ה'הפלאה' (קונט"א כתובות שם) כתב, שבוודאי צער גופו של אדם אינו עומד בפני פיקוח נפש של חברו, והראיה שהרי יש סוברים (סמ"ע חו"מ סי' תכו בשם הירושלמי) שחייב אדם אף להיכנס לסכנה כדי להציל את חברו ממוות, ואם כן קל-יחומר שעליו לסבול צער לצורך הצלת חברו. ובמעין של בני העיר מדובר כאשר בני העיר הסמוכה יכולים להביא מים מרחוק או ללכת למקום אחר ואין כאן סכנת חיים אלא רק אי נוחות.

וכן גם כאן, האב יכול לשכור לוולד מינקת אחרת והנידון הוא רק מצד שעבוד האשה לבעלה להניק את הוולד, ועל כך נאמר שאם יש לה צער מכך אין לחייבה לעשות זאת לבעלה, אך אם אין אפשרות למצוא מינקת אחרת בוודאי חייבת האם להניק את בנה אף שהיא מצטערת וחיי הוולד קודמים לצערה (משפטי שמואל סי' ד ענף ה, א)

הלכות אישות פרק כא, הלכה יא: ואין הבעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים – ימות הולד, מפני שצער גופה קודם.

האם חייב אדם לסבול צער כדי להציל את חיי זולתו?

בדברי הרמב"ם כאן מבואר שצערה של האשה במניעת המאכלים העדיפים עליה גובר על החשש לחיי הוולד. וכן כתב ה'שלחן ערוך' (אהע"ז סי' פ, סק"ב), אך הביא דעת הר"ן החולק וסובר שהבעל כן יכול לעכב עליה.

וב'חלקת מחוקק' (שם) הקשה על הרמב"ם: איך יתכן שמחמת צער בלבד תסכן את חיי הוולד?

וה'בית שמואל' (שם) הביא מקור לרמב"ם מדברי הגמרא (יבמות פ, ב) במעין של בני העיר, שאם אינו מספיק לצרכיהם של בני הערים הסמוכות, שתיית בני העיר קודמת לאחרים. ואם בני העיר צריכים את מי המעיין לכביסה ובני עיר אחרת צריכים אותו לשתייה – לדעת חכמים חיי האחרים קודמים, ואילו לדעת רבי יוסי כביסת בני העיר קודמת, משום שבמניעת כביסה יש צער רב והרי זה שקול כחיי נפש.

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ג

חיוב כתובה ותוספת כתובה

אמנם, על הבעל מוטלת חובה לנסות לשדל את האשה לשוב לחיים משותפים ואם אינו משתדל בכיוון זה, אין האשה מפסידה את כתובתה. ויש לדמות זאת לדברי הרשב"א המובאים בב"י (סי' עז) בעניין חיוב הבעל במזונות אשתו שעזבה את הבית שלא בצדק, אשר אם הבעל לא פעל ועשה לשם החזרת אשתו ולא ניסה לדבר על ליבה שתשוב, עדיין הוא חייב במזונותיה.

וכך כתב הרשב"א: "אם מחמת שהוא אינו רוצה להביאה ולקרוא לה – מסתברא שאינה מפסדת על זה כלום לפי שהוא אינו רוצה בשימוש כי שמא בושה ממנו אחר שלא הראה לה פנים בעוד שהייתה חולה ואחר שנרפאת מפני שיצאה שלא ברשות ואין כאן מרד כלל".

והוא הדין לענין חיוב הבעל בכתובה ותוספת כתובה שאם לא עשה דבר כדי לפייס את אשתו עדיין החובה מוטלת עליו אף אם הפירוד נגרם בעטייה.

הלכות אישות פרק כד, הלכה ג: תוספת, שהוא חוב צממו כה כל זמן שתתקנה ותעמר לפניו – תרי עמרה בתנאי שלה, ותרתי הקנית לו הנאתה, ותרתי היא עומרת [לפניו], אבל תתורה אסרה אותה עליי.

מדברי הרמב"ם מבואר, שחיוב הכתובה הוא כל זמן שהאשה רוצה בקשר הנישואין.

וכתב הכסף משנה: "אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת, דאדעתא למיפק לא אקני לה [=כי על דעת לצאת לא הקנה לה]". וכך כתב גם ה'צמח צדק' (שו"ת אהע"ז סי' קלז): "שלא הקנה לה התוספת אלא על דעת שתהא עמו ותהיה אשתו".

וכעין זה כתב הר"ן על הרי"ף (כתובות, סוף פרק אלמנה ניונית).

נמצא שכאשר האשה היא זו שיוזמת את הפירוד מהבעל ובדבריה ובמעשיה גורמת לגירושין – אין היא זכאית לכתובה או לתוספת כתובה.

מהותה של השליחות

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ג

מי שנתמנה לשליח לכתוב ולגרש יכול לכתוב את הגט על נייר שלו. ויש לתלות זאת בשאלה האמורה: אם פעולת השליח מתייחסת למשלוח והוא הפועל את הגירושין, הגט צריך להיכתב על נייר של הבעל אך אם כוח הגירושין נמסר לשליח והוא הפועל את הגירושין יכול הגט להיכתב על נייר שלו (אור שמח). ויש מי שכתב שגם דין השולח שליח למכור חפץ, וקודם ביצוע השליחות נשתטה המשלח, תלוי במחלוקת זו: לדעת הטור שהגט בטל מן התורה, הוא הדין בדיני ממונות, אך לדעת הרמב"ם שהוא גזירה מדרבנן אפשר שבממונות לא תיקנו כן (קצוה"ח ס' קפח).

אך יש אומרים שבדיני ממונות הטור מודה לסברת הרמב"ם שכוון המשלח נמסר לשליח ושוב אין הדבר תלוי במשלח, וכשם שיכול למכור את החפץ ולהעביר את בעלותו לאחר, כך יכול להעביר את זכויותיו בחפץ לשליח שיפעל בו כרצונו, ולא נחלק אלא לגבי גירושין שבוזה לדעתו אין אפשרות להעביר את עצם הכוח לאחר, והשליחות היא רק התייחסות מעשה השליח למשלח אך המשלח צריך להיות בר דעת בעת חלות הגירושין (אחיעזר ח"א ס' כח, ח).

הלכות גירושין פרק ב, הלכה טו: אמר בשהוא בריא: כתבו ותנו גט לאשתי ואחר כך נבעת – ממתינין עד שיבירא וכותבין ונותנין לה... ואם כתבו ונתנו קדם שיבירא – הרי זה פסול. לעיל (הלכה ז) ביאר הרמב"ם, שבכל מקום שכותב בחיבורו 'פסול' היינו מדרבנן, וגם כאן הפסול הוא מדרבנן, כדי שלא יסברו הרואים שמי שאין דעתו מיושבת יכול לגרש, אך מעיקר הדין הגט כשר, כי מינוי השליחות נעשה כשהיה בריא, אך לדעת הטור (אהע"ז ס' קכא) הגט בטל מהתורה.

והביאור:

לדעת הרמב"ם, המשלח מוסר את כוחו לשליח וחלות הגירושין נעשית על ידי השליח, ומאחר ובעת המינוי היה המשלח בר דעת, מן הדין הגט כשר. אך לדעת הטור אין במינוי האצלת כוח לשליח, רק שפעולת השליח מתייחסת למשלח וכשהשליח מוסר את הגט הרי זה כאילו הבעל מסר, ולכן אם הבעל אינו בר דעת בעת הגירושין הגט בטל (אור שמח. אמרי בינה דיני קנינים ס' ח).

ועוד 'נפקא מינה' בשאלה זו:

הגט צריך להיכתב על נייר של הבעל, ונחלקו הפוסקים האם

'לא חזרה שליחות אצל הבעל'

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ג

אמנם לפי רש"י ותוספות (גיטין שס), הגט אינו תקף גם אם הגיע ליד האשה כי לפי פירושם הספק של הגמרא הוא אולי בשעה שנעשה שליח קבלה של האשה ניתק עצמו משליחותו של הבעל ואינו יכול לחזור אליו ולומר עשיתי שליחותך, ואם כן, אפילו יגיע הגט לידה לא תתגרש כי כבר ניתק השליח משליחותו של הבעל להוליך את הגט, ונמצא שהשליחות לקבלת הגט מצד האשה ביטלה את השליחות של הבעל להולכת הגט.

אמנם ה'מגיד משנה' (על הרמב"ם כאן) פירש שלדעת הרמב"ם הספק הוא האם יכול השליח להיות נעתק משליחותו להולכה שמינהו הבעל לשליחות קבלה של האשה אף שעדיין לא נסתיימה שליחות הבעל, כי "לא חזרה שליחות אצל הבעל" היינו שהשליחות עדיין לא נסתיימה, ולכן אינו יכול להיות נעתק משליחות קבלה. ולפי פירוש זה השליחות להולכת הגט אינה מתבטלת אלא שהשליחות לקבלה מצד האשה לא מקבלת תוקף, ולכן אם הגיע הגט לידה מגורשת בודאי, שהרי השליחות מצד הבעל להולכה הגט לא התבטלה, ולמעשה קיבלה את הגט בידיה ממש.

הלכות גירושין פרק ו, הלכה יג: הפעל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה ולא נטלתו, אלא אמרה לו בפני עדים: יהיה (לי) גט זה פקדון אצלי, או שאמרה לו... - הרי את שליח לקבלו לי - הרי זו מגרשת בספק עד שיגיע גט לידה, ומשיגיע גט לידה תתגרש ודאי.

בגמרא (גיטין סג, ב), אמר רב שאין אישה עושה שליח לקבל גט מיד בעלה ור' חנינא חולק וסובר שעושה. והגמרא מסתפקת במקרה שהבעל שלח שליח להולכה והאשה מינתה את אותו שליח לשליח קבלה מטעמה האם לדעת ר' חנינא שליחות זו תקפה אף "שלא חזרה שליחות אצל הבעל" (כלומר, שהשליח לא חזר למשלח להודיע לו על ביצוע השליחות).

הרמב"ם פסק כמסקנת הגמרא שבמקרה כזה ספק מגורשת, אולם הוסיף שמשגיע הגט לידה ודאי מגורשת.

והקשה הט"ז (אהע"ז ס' קמ"א, סק"ב): "ולי הוא תימה רבתי: מה מועיל מה שמגיע לידה, כיוון שכבר נתבטל השליחות של שליח הבעל במה שניתק משליחותו בשעה שקיבל עליו להיות שליח האשה לקבלה.. ולא מהני אפילו הגיע הגט לידה".

ומבאר ה'אבני מילואים' (ס' קמ"א, א):

תנאי בגירושין

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ג

למפרע, הרי האשה מותרת האשה להינשא מיד אף שעדיין לא נתקיים התנאי (מגיד משנה).

אמנם לשיטת רש"י (גיטין פד, א ד"ה אין חוששין) אם הבעל גירש את אשתו בתנאי, אסור לה להינשא קודם שנתקיים התנאי, כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי ונמצא גט בטל ובניה מזוזים". ולדעה זו אם נשאת צריך בעלה לפרוש ממנה עד

הלכות גירושין פרק ח, הלכה א: אם אמר לה: הרי את מגרשת מעכשיו או מחיום על תנאי כך וכך... כשיתקיים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה... ויש לה להנשא לבתחלה אף על פי שעדיין לא נתקיים התנאי.

הרמב"ם למד הלכה זו מדברי הגמרא (גיטין פג, א) שהמגרש את אשתו על תנאי, באופן שאם יתקיים התנאי תהיה מגורשת

שיתקיים התנאי (ש"ע אהע"ז סי' קמג ס"ב).

לכן בידה לקיימו, אבל אם היא תלויה בדעת אחרים אף שהתנאי ב'שב ואל תעשה', או שהדבר בידה אלא שהוא ב'קום ועשה' - חוששים שמא למעשה לא תוכל לקיים את התנאי ואסורה להינשא. ויש הסוברים שאם הוא תנאי שבידה לקיימו (אפילו אם הוא ב'קום ועשה') כגון "על מנת שתשתי יין" - מותרת להנשא, כי אין חשש שתעבור על התנאי, אך כאשר הדבר תלוי ביד אחרים, יש לחשוש שהתנאי לא יתקיים ואסורה להנשא (ר"ן שם בשם אחרים המקילין).

וכתב הר"ן (שם) שזו היא גם דעת הרמב"ם, המתיר לה להנשא גם קודם קיום התנאי - שזהו רק אם בידה לקיימו, אבל אם זה תלוי בדעת אחרים אסורה להנשא.

ולדעת כמה ראשונים יש לחלק בין תנאי של 'קום ועשה' לתנאי של 'שב ואל תעשה': אם הבעל התנה את הגירושין בעשיית מעשה, כגון "על מנת שתתני לי מאתים זוז", אסורה האשה להינשא עד שיתקיים התנאי כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי, אבל אם התנאי הוא להימנע ממעשה, כגון שאמר "על מנת שלא תינשאי לפלוני" או "שלא תשתי יין" וכד' - מותרת להינשא מיד, כי אין לחשוש שתעבור על התנאי (ר"ן).

גיטין לה, ב בדפי הרי"ף.)

ולדעת הרשב"א והרמב"ן (ראה בית שמואל אבהע"ז סי' קמג סק"ד) מותרת להינשא רק כאשר התנאי הוא ב'שב ואל תעשה' ובנוסף

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ג

מטרת הנידוי

שמוזה מוכח שכופים אותו לגרש כי אם די בכך שפורש ממנה עד תום זמן האיסור, מדוע דווקא כשברח אין מנדים אותו והרי די בכך שפורש ממנה אף שנמצא במקום אלא מזה מוכח שרק אם ברח סומכים שיפירוש אך כאשר נמצא במקום כופים אותו לגרש.

אך לדעת הרמב"ם מטרת הנידוי אינה כדי להכריחו לפרוש מהאשה מכאן ולהבא, אלא קנס על שעבר על גזירת חכמים ואירס באיסור, והבריחה פוטרת מהנידוי כי הגלות מכפרת במקום הנידוי (ולכן רק בריחה פוטרת מנידוי, אף שלגבי המניעה מהאיסור מכאן ולהבא מסתפקים בעצם הפרישה).

ו'נפקא מינה' בין הדעות, כאשר עברו כבר תשעים ימי ההבחנה ולא נידוהו (כגון שלא ידעו בית הדין מכך): לדעת הראב"ד שמטרת הנידוי היא לכופו לגרש, הרי מאחר שתמו תשעים יום אין צורך בנידוי, אך לדעת הרמב"ם שהנידוי הוא קנס על שעשה איסור, יש לנדוהו בכל אופן (ראה דרכי משה סי' יג סק"ה).

הלכות גירושין פרק יא, הלכה כד: המאירם בתוך תשעים יום - מנדין אותו. ארס וברח - אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום - מפרשיין אותו עד אחר זמן, ויגמל עם אשתו. בענין מעוברת או מינת חברו בתוך כ"ד חודש פסק הרמב"ם להלן (הלכה כח) שעליו להוציאה בגט, אך כאן כתב רק שמפרישים אותם עד תום זמן האיסור (היינו שמנדים אותו כדי שיקבל על עצמו לפרוש), אך אין כופים אותו לגרשה. וביאר ה'מגיד משנה' שבענין מעוברת או מינת חברו החמירו כי האיסור הוא משום סכנת הוולד. ועוד, שקשה להשגיח שיפרשו זה מזו במשך כ"ד חודש, אבל לתשעים יום אפשר להישמר, ואין לכפותם להתגרש. אך לדעת הראב"ד מנדים אותו עד שיגרש.

והמחלוקת תלויה בביאור דברי הגמרא (יבמות לו, א) שהמקדש בתוך שלושה חדשים וברח אין מנדים אותו. ומפרש רש"י: "דגלי דעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו". כלומר: מבריחתו נראה שאינו מתכוון לכנוסה עד תום זמן האיסור. וכתב הראב"ד,

שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ג

יבום או חליצה - מה קודם?

השולחן ערוך (אהע"ז סי' קס"ה ס"א) לא הכריע במפורש בין הדעות, אך ממשמעות דבריו נראה כשיטת הרמב"ם, שיבום קודם ואם אינה רוצה להתייבם, ואין לה נימוק מספק לסירובה - דינה כמורדת ומפסידה כתובתה. והרמ"א (שם) פסק שחליצה קודמת, ואם אינה רוצה להתייבם, אין דינה כמורדת.

וכתב ה'ערוך השלחן' (אהע"ז סי' קס"ה ט"ו) שבארצות המזרח נהגו לייבם, ובמדינות אשכנז אין נוהגים לייבם, אמנם אם נראה שמתכוונים למצווה מתירים את הייבום.

ובארץ ישראל קבעו הרבנים בשנת ה'שי"ת, תקנה האוסרת יבום, כי בזמננו ברור שרוב היבמים אינם מכוונים לשם מצווה, ומשום דרכי שלום שלא תהא התורה כשתי תורות יש לחלוץ ולא לייבם (היכל יצחק אהע"ז סי' ה'). אך בשו"ת 'יביע אומר' (ח"ו סי' י"ד) כתב שתקנה זו אין לה תוקף לספרדים שקיבלו עליהם הכרעת ה'שלחן ערוך', שיבום קודם לחליצה. ואם כל קהל נוהג כמנהג אבותיו, הרי זה כשני בתי דין בעיר אחת שמותר לכל קהל להתנהג על פי בית דינו ואין לחשוש שעל ידי כך תהיה התורה כשתי תורות.

הלכות יבום וחליצה פרק א, הלכה ב: ...מַצוֹת יָבוֹם קוֹדֶמֶת לְמַצוֹת חֲלִיצָה.

נחלקו תנאים בדבר (יבמות לט, ב): לדעת אבא שאול "הכנוס את יבמתו לשם נוי ולשום אישות ולשום דבר אחר [לרשת נכסי אחיו] כאילו פוגע בערוה", כי לא הותר איסור אשת אח אלא למצוות יבום, ויבם שכוונתו לא לשם מצוה, פוגע באיסור אשת אח. ולכן, אף שמעיקר הדין יבום קודם לחליצה (בכורות יג, א), עכשיו, כיון שאין מתכוונים ביבום לשם מצווה, חליצה קודמת ליבום. אך לדעת חכמים "יבמה יבוא עליה - מכל מקום", ואף אם אינו מתכוין לשם מצווה אין בכך איסור, ולכן גם עכשיו יבום קודם לחליצה.

וגם הפוסקים נחלקו: הרי"ף (יבמות שם) והרמב"ם (כאן, ובפירוש המשניות בכורות שם) פסקו כחכמים, כי לדעת חכמים לאחר שמת בעלה בלא בנים נסתלק מהיבמה איסור אשת אח ומותרת ליבם אפילו נתכוון לא לשם מצווה, ולכן, "מצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן", אך לדעת רש"י ור"ת (יבמות שם ד"ה אמר רב), הלכה כאבא שאול.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"א-י"ז אייר ה'תשע"ג

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות

פרק כ

א. צווי חכמים שימן אדם מנכסיו מעט לבתו, כדי שתנשא בו; וזה הוא הנקרא 'פרנסה'. המשיא את בתו סתם, לא יפחות מפקסות שפוסקין לאשת עני שבישראל, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשהיה האב עני; אבל אם היה עשיר, הרי זה ראוי לתן לה כפי עשורו.

ב. פרש על הבעל שאין לה כלום, ושיכניסנה ערמה - אין לה כלום; ולא יאמר הבעל: 'כשתבוא לביתי אכנסנה', אלא מקסה, והיא בבית אביה.

ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו במה היה בלבו לתן לה לפרנסתה, ונותנין לה; ומניין יודעין אומדין דעתו? מרעיו ומידעיו, וממשאו ומתנו וקבדו. וכן אם השיא בת בחייו, אומדין בה [משערים לפי מה שנתן לה]. ואם לא יודע לבית דין אומדין דעתו [נכמה היה נותן], נותנין לה מנכסיו עשור [מעשר] לפרנסתה.

ד. הניח בנות רבות - כל שתבוא להנשא, נותנין לה עשור הנכסים; ושלאתריה, עשור מה ששיירה ראשונה; ושלאתריה, עשור מה ששיירה שניה. ואם באו כלן להנשא כאחת - ראשונה נוטלת עשור, והשניה עשור מה ששיירה ראשונה, והשלישית עשור מה ששיירה שניה, וכן אפלו הן עשר; וחזרות וחולקות כל העשורים בשנה, ושאר הנכסים לאחרים.

ה. עשור זה שהוא לפרנסה, אינו מתנאי כתבה; לפיכך אפלו לתקנת אחרונים, אינו נשל אלא מן הקרקע. ויש לה לגבות עשור זה משכירות [דמי שכירות] הקרקע; ואם רצו האחין לתן לה מעות כנגד עשור הקרקע, נותנין.

ו. הבת בעשור זה כבעל חוב של אחין; לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין, נוטלת אותו מבניהם מן הזבורית ובשבועה - שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים, והבא לפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מן הזבורית ובשבועה, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

ז. והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם - הבת טורפת [גובה] מן חלקותיהן לפרנסתה, כדרך שטורפין כל בעלי חובות מן חלקותיהן, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

ח. מי שהשיא בנות גדולות, ונשארו קטנות, ומת בלא בן - אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות את הנכסים, אלא חולקות את הנכסים בשנה.

ט. מי שמת והניח שתי בנות וכן, וקדמה ראשונה ונטלה עשור נכסים, ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן, ונפלו כל הנכסים לשתייהן - אין השניה נוטלת עשור, אלא חולקות בשנה; וזכת ראשונה, בעשור שלה.

י. מי שצוה בשעת מיתה: 'אל תפרנסו בנותי מנכסי' - שומעין לו, שאין זה מתנאי כתבה.

יא. מי שמת והניח אלמנה וכת, ככר בארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הכת. וכן אם נשאת הכת - אינה נוטלת עשור נכסים, מפני מזונות האלמנה; ואפלו מתה הכת אחר שנשאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה, שהרי הנכסים כלן בחזקת האלמנה שתהא נזונה מהן. יב. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה, ונתנו לה מאה או חמשים זוז - יכולה היא משתדל להוציא מהן פרנסה הראויה לה, או באומדין דעת האב או עשור הקרקעות, ואפלו לא היה האחין זנין אותה, ואף על פי שלא מחת בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה. יג. נשאת הכת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה; ואם מחת בעת נשואיה, הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתקרה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת - אם פסקו האחין מזונותיה, שהרי אין לה מזונות כמו שבארנו, ושקרה ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה; ואם מחת, לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים מזונותיה, וזנו אותה בבגר [בבגרותה], אף על פי שלא מחת, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטעון, מפני שהן זנין אותה, אף על פי שאינן חביבין, והיא צדיק לא נשאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.

יד. מי שצוה לתן לבתו כך וכך מעות לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע [חולה] בין שהיה בריא, ומת, והרי המעות ביד השליש [אדם שלישי הנאמן על שניהם], ואמרה הכת: 'תנו אותן לבעלי, כל מה שירצה יעשה בהן' - אם היה גדולה ונשאת, הרשות בגדה; ואם צדיק מארסת היא, יעשה השליש מה שהשליש בידו; ואם צדיק קטנה היא, אפלו נשאת - אין שומעין לה, אלא יעשה השליש כמו שצוה האב.

פרק כא

א. מציאת האשה ומעשה ידיה, לבעלה. ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה: מקום שדורפן לארג אורגת, לרקם [צורות יפות על אריג] ורקמת, לטוות צמר או פשתן טווה. ואם היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, אינו כופה [כופה אותה] אלא לטוות בצמר בלבד; שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתיים, והטווי היא המלאכה המיוחדת לנשים, שנאמר: "וכל אשה חכמת לב בידיה טווי".

ב. דחקה עצמה [התאמצה] ויעשה יותר מן הראוי לה - המותר לבעל. היה לה ולו ממון הרבה, אפלו היה להם פמה שפחות - אינה יושבת להבטלה בלא מלאכה כלל, שהבטלה מביאה לידי זמה; אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום בלוי, אלא לפי רב הממון ממעטת במלאכה.

יא. האשה, כל זמן שהיא מניקה - פוחתין לה ממעשה ידיה, ומוסיפין לה במזונותיה זין ודברים שייפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה, והרי היא מתאנה לאכל יותר, או לאכל מאכלות אחרות, מפני חלי תאנה שיש לה בבטנה - הרי זו אוכלת משלה [על חשבונה] כל מה שתתצא; ואין הפעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדי, או תאכל מאכל רע, ימות הולד - מפני שצער גופה קודם.

יב. ילדה תאומים, אין כופין אותה להניק שניהן, אלא מניקה אחד, ושוכר הפעל מניקה לשני; הרי שרצת האשה להניק בן חכרפה עם בנה, הפעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד.

יג. נדרה שלא להניק את בנה - כופה ומניקתו עד שיהיה בן עשרים וארבעה חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה. היא אומרת: 'אני אניק את בני', והוא אינו רוצה שתניק אשתו, כדי שלא תתגול - אף על פי שיש להם כמה שפחות, שומעין לה; שצער הוא לה לפרש מבנה.

יד. היתה צניה שהיא חביבת להניק, והיה הוא עשיר שראוי שלא תניק אשתו - אף על פי שאין לו שפחות, אם לא רצת להניק, שוכר מניקה או קונה שפחה; מפני שהאשה עולה עם בעלה [לחיות ברמת עשירות], ואינה יורדת.

טו. היא אומרת: 'ראוי הוא לשכר או לקנות שפחה', והוא אומר: 'אני ראוי' - עליה להביא ראיה, ואין כאן מקום לשבועה.

טז. האשה שנתגרשה, אין כופין אותה להניק - אלא אם רצת, נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת, נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. כמה דברים אמורים? שלא הניקה אותו עד שהכירה [התגרל אליה]. אבל אם הכירה [התינוק התגרל אליה ואינו רוצה לינוק מאחרת], ואפילו היה סומה - אין מפרשין אותו מאמו, מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה, ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חדש.

יז. הגרושה - אין לה מזונות, אף על פי שהיא מניקה את בנו; אבל נותן לה יותר על שכרה, דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בה. אבל המעבירה, אין לה כלום. שלמו חדשיו [כ"ד חדשי הנקה] וגמלתו [מהנקה], אם רצת המגרשת שיהיה בנה אצלה - אין מפרשין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר: 'אם הוא אצלי אמן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו איני נותן לו כלום'. והבת אצל אמה לעולם, ואפילו לאחר שש.

יח. כיצד? היה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו, וזנין אותה והיא אצל אמה. ואפילו נשאת האם לאחר - במה אצלה, ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב; וזוהו מנכסיו אחר מותו בתנאי כתבה, והיא אצל אמה. ואם לא רצת האם שיהיה בניה אצלה אחר שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידיה, ונותנת אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב, והם מטפלין בהן.

ג. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל - יוציא ויתן כתבה, שהפטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשות בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי או תטל מלפניו, וכיוצא בדברים אלו; אבל אינה עומדת ומשמשות בפני אביו או בפני בנו.

ד. ומלאכות אלו, עושה אותן היא בעצמה; ואפילו היו להן כמה שפחות, אין עושה מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.

ה. יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה בזמן שהן צננים, ואלו הן: אופה את הפת בתנור; ועוצר תבן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים; ומבשלת את התבשילין, ומכבסת בגדים, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו [שהיא לרכיבה] אבל לא לפני בקרו [העומדת לחרשה], ומטחנת. כיצד מטחנת? - יושבת ברחים ומשמרת [מנפה] את הקמח, ואצה [מזרח] בטוחנת, או מחמרת [מנהיגה] אחר הבהמה [המסובבת], כדי שלא יבטלו הרחים; ואם היה דרךן לטחן ברחים של יד, טוחנת.

ו. כמה דברים אמורים? בצננים; אבל אם הכניסה לו שפחה אחת, או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת, או שהיה לו ממון כדי לקנות שפחה אחת - אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת, ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות, או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.

ז. נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה, חמש מלאכות: טוה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת לשמש בפניו; והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות, שש מלאכות: מטחנת, ואופה, ומבשלת, ומכבסת, ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לבעלה, חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה בפניו והרחצת פניו ידיו ורגליו; וגרה משום ההור, שמא יבוא לבעל. לפיכך מצעת מטוה כשהיא נדה שלא בפניו, ומוזגת הכוס ואינה נותנת אותו בידי כדרכה תמיד, אלא מנחת אותו על הכלי או על הארץ, והוא נוטלו.

ט. האשה ששכרה פלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה - פטורה; ואין זה מן הדין, אלא תקנה, שאם אין אמה אומר בן, אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרב המלאכות, ונמצאת קטטה ביניהן.

י. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חביבת לעשותן - כופין אותה ועושה, ואפילו בשוט טען הוא שאינה עושה, והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות - מושיבין אשה ביניהן או שכנים; ודבר זה, כמו שיראה הדפן שאפשר בדבר.

פרק כב

1 א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה
2 בירשתה? משתצא מרשות האב; ואף על פי שעדין לא
3 נכנסה לחפה, הואיל ונעשית ברשות בעלה, יירשנה.
4 ב. ביצד? האשה שנתאנסה ומסרה אביה לבעלה או
5 לשלוחי בעלה, או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחי
6 בעלה, ומתה בדרך קדם שתכנס לחפה - אף על פי
7 שכתבתה [נדוניתה] עדין בבית אביה, בעלה יורשה; וכן
8 אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה
9 בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי זו
10 יירשנה בעלה. אבל אם עדין האב עם הבעל להוליקה
11 לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או
12 עם הבעל, ואפלו נכנס הבעל עמה לחצר ללון בדרך שלגין
13 עוברי דרכים בפונדק אחד - הואיל והאב או שלוחיו עמה
14 ועדין לא נתיחד עמה לשם נשואין, אם מתה יירשנה אביה,
15 ואף על פי שכתבתה בבית בעלה.
16 ג. וכן אם היתה בוגרת או תומה או אלמנה, והלכה היא
17 בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעל ולא
18 שלוחיו, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה.
19 ד. הנושא אשה שהיא אסורה לו - הואיל ויש לו [חלים]
20 בה קדושין - אם מתה תחתיו, יירשנה; וכן הנושא את
21 הקטנה, אף על פי שאין קדושיה קדושין גמורין - אם מתה
22 תחתיו יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת - אם מתה לא
23 יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה; שהרי היא
24 בת דעת, ולדעתה נשאת, וזכתה לו ממונה.
25 ה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת
26 אביה, בין בפניו בין שלא בפניו - יכול האב למחות, כמו
27 שבארנו; ואפלו שתק האב - אם מתה אין הבעל יורשה,
28 אלא אם כן רצה האב בנשואיה.
29 ו. הורו הגאונים, שהאשה שחלתה, ובקשה מבעלה
30 שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה - אין שומעין
31 לה; ואפלו אמרה: 'אני שונאה אותו ואני רוצה לעמד
32 עמו' - אין שומעין לה, ואין דינין לה דין מורדת. ודין יפה
33 הוא זה.
34 ז. כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל [נכסים
35 שבאחריות הבעל] בין נכסי מלוג [שאינן באחריות] - הבעל
36 אוכל כל פרוותיהן בחייה; ואם מתה בחי בעלה, יירש
37 בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר
38 שנשאת, אף על פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם שנתאנס
39 - הבעל מוציא הפרות מיד הלוקחות כל ימי חייה, אבל
40 לא גוף הקרקע, שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות.
41 מתה בחי, מוציא הגוף מיד הלוקחות בלא דמים. ואם
42 הדמים שלקחה מן הלוקחות קצמין בעצמן, מתוירן
43 ללוקחות, ואינו יכול לומר 'שמא מציאה הן'.
44 ח. במה דברים אמורים? בנכסים הידועין לבעל; אבל אם
45 נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה

אותן - מכרה קנים. וכן ארוסה שמכרה קדם הנשואין, מכרה
קנים, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס.
ט. האשה שכתבה כל נכסיה לאחר, בין רחוק בין קרוב
[משפחתית], קדם שתנשא - אף על פי שאם נתגרשה או
נתאלמנה תבטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות מתנה, אין
הבעל אוכל פרוותיהן; ואם מתה, אינו יורשן - שהרי נתנה
אותן קדם שתנשא. וכשתמות בחי בעלה, יקנה מקבל
מתנה מתנתו קנן גמור. ולא עוד, אלא אפלו נתנה מקצת
נכסיה או כלן קדם נשואיה, וכתבה למקבל: 'קנה מהיום
ולכשאצא' [אם ארצה], שהרי לא קנה קנן גמור עד
שתרצה - אין הבעל אוכל פרות אותה מתנה, ואם מתה אינו
יורשה.
י. שומרת יבם [ממתינה לייבום; בין מות בעלה לייבום], יש
לה למכר ולתן בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם; ואין
ליבם פרות, ואפלו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו, עד
שיכנס. מתה כשהיא שומרת יבם - יורשיה מאביה יורשין
נכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל יורשין
כתבתה וחצי נכסי צאן ברזל; ויורשי הבעל חביבין
בקבורתה.
יא. שומרת יבם, כתבתה על כל נכסי בעלה; לפיכך אין
היבם יכול למכר בנכסי אחיו, בין קדם יבום בין אחר יבום.
ואם מכר, או נתן מתנה, או חלק עם אחיו בנכסי המת, בין
קדם יבום בין אחר יבום - לא עשה כלום, שפכר נתחייבו
נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתבתה.
יב. כנס את יבמתו, והניח אחיו פרות מחברין לקרקע -
ימכרו וילקח בהן קרקע, והיבם אוכל פרוותיהן.
יג. הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח מעות
ומטלטלין - הכל של יבם; ומשתמש בהן כמו שירצה,
ואינה יכולה לעבב; שהמטלטלין - אין הכתובה נגבית מהם
אלא בתקנת הגאונים, ואין כח בתקנה זו למנעו מנכסי אחיו
ולאסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.
יד. יבמה שלא היתה לה כתובה, או שמחלה כתבתה - זכה
בנכסי אחיו, ומוכר ונותן כחפצו; וכשיכנס את יבמתו,
יכתב לה כתבה מאה, ויהיו כל נכסיו אחראין לכתבתה,
כשאר כל הנשים שיש להן כתבה.
טו. האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל,
בין לבעלה בין לאחרים - לא עשת כלום; וכן הבעל שמכר
קרקע בנכסי אשתו, בין בנכסי צאן ברזל בין בנכסי מלוג -
לא עשה כלום.
טז. מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל - אף על פי שאינו
רשאי, אם מכר ממכרו קנים. מכרו שניהם בנכסי מלוג, בין
שלקח מן האיש תחלה ויתור ולקח מן האשה, בין שלקח
מן האשה ויתור ולקח מן האיש - מכרם קנים.
יז. וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה - מכרה
ומתנתה קצמין, ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג 'נחת רוח
עשיתי לבעלי'; אבל בשאר נכסים יש לה לומר.

ברזל, ושמו אותן עליו באלף זיו, והוקרו ועמדו באלפים, 48
וגרשה - נוטלת אחד באלף שלה; והשני - אם רצת שתתן 49
דמיו ותטל משום שבח בית אביה - שומעין לה. 50
כז. הנותן מתנה לאשתו - בין שנתן לה קרקע, בין שנתן 51
לה מעות ולקחה בהן קרקע - אין לבצע פרות במתנה זו; 52
וכן הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהיה הפעל אוכל 53
פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה למה שתדע - אין 54
הפעל אוכל פרות מתנה זו. וכן המוכרת כתבתה בטובת 55
הנדה (במחיר זול) - אותן הדמים לאשה, ואין הפעל אוכל 56
פרותיהן. 57
כח. ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב ושלם שנים - 58
הפסל לאשה, שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל 59
באשתו - כל הנזק והצער והבשת, שלה, ואין הפעל אוכל 60
פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל. 61
כט. המוכר קרקע לאשתו - אם היו המעות שלקחה בהן 62
הקרקע מפעלה גלוין וידועין לבצע - קנת, והפעל אוכל 63
פרות אותה קרקע. ואם היו מעות טמונים - לא קנת, 64
שהפעל אומר: 'לא מכרתי אלא כדי להראות המעות 65
ששמנה'; ואותן המעות שגוראו - ילקח בהן קרקע, והפעל 66
אוכל פרות. 67
ל. הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה - היא 68
אומרת: 'במתנה נתנו לי', והוא אומר: 'ממעשה ידיך הן, 69
שהן שלי' - הרי זו נאמנת; ויש לו להחריס [להטיל חרם 70
סתמי] על מי שטוענת דבר שאינו כן, וילקח בהם קרקע, 71
והוא אוכל פרות. ואם אמרה: 'על מנת כן נתנו לי, על מנת 72
שלא יהיה לי לבצלה רשות בהן אלא אעשה בהן מה שארצה' 73
- עליה להביא ראיה; שכל ממונ הנמצא ביד האשה - 74
בחזקת הפעל הוא שיאכל פרותיו, עד שתביא ראיה. 75
לא. אמרה לו: 'נתתם לי מתנה' - נשבעת שבועת הסת 76
[ומדברין] שנתן לה הפעל, ואינו אוכל פרותיהן. 77
לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים, 78
ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל מן האשה, יחזיר לאשה; 79
מתה, יחזיר לבצלה. קבל מן העבד, יחזיר לעבד; מת, 80
יחזיר לרבו. קבל מן הקטן, יקנה לו בו ספר תורה או דבר 81
שאוכל פרותיו. וכלן שאמרו בשעת מיתתן: 'פקדון זה של 82
פלוני הוא' - אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון 83
אצלו, יעשה כמו שצונו; ואם לאו, יתן ליוורשיהן. 84
לג. אשה שהיו לה כספים הראויות לבצע לאכל פרותיהן 85
- הוא אומר: 'כך וכך ילקח בהן', והיא אומרת: 'איני 86
לוקחת בהן אלא כך וכך' - לוקחין דבר שפרותיו מרבין 87
ויציאתו מעוטה, בין שהיה הדבר כרצונו, בין שהיה 88
כרצונה; ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף [גדל שוב 89
לשנה הבאה] - שמא יאכל הכל, ונמצא הקרן אבד. 90
לד. האשה שהכניסה לבצלה עז להלכה [רק החלב שייך 91
לה], ורחל לגתה [רק הגז שייך לה], ודקל לפרותיו [רק 92
הפירות שייכים לה] - אף על פי שאין לה אלא פרות אלו 93
בלבד, הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם 94

יח. כיצד? האשה שמכרה או נתנה לבצלה מנכסי צאן 1
ברזל [נכסים שלה שבאחריות], בין קרקע בין מטלטלין, או 2
שדה שיחד לה בכתבתה, או שדה שכתב לה בכתבתה, או 3
שדה שהכניס לה שום משלו [תמורת נדונייתה] - לא קנה 4
הפעל; ואף על פי שקנו מיד האשה כרצונה, חוזרת כל עת 5
שתדע; שלא נתנה לו ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. 6
ולפיכך אין לבצע ראיה כלל בנכסי אשתו [אפילו עדים או 7
שטר אינו מועילים], חוץ מנכסי מלוג [נכסיה שאינו 8
באחריותו], כמו שבארנו. 9
יט. נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו, ומחלה אותם האשה 10
לבצלה, וקנו ממנה בעדים - יראה לי שאינה יכולה לומר 11
נחת רוח עשיתי לבצלי. הא למה זה דומה? למי שקנו 12
מדה שאין לה אחריות, ושהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג 13
- שהרי אין הפעל מביא ראיה זו לטל כלום ולא להחזיק 14
בנכסיה בכלום, אלא להפטר מתביעתה לשלם. אבל אם 15
נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקנימין, לא קנה, מפני 16
שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבצלי. 17
כ. בעל שמכר קרקע לפרות [בתנאי שרק הפירות יהיו לקונה] 18
- לא עשה כלום, מפני שלא התקינו פרות לאיש אלא כדי 19
להרויח בהוצאת הבית [להרבות אוכל וכלי בית]; לפיכך אם 20
מכר לפרות, ולקח אותן המעות לעשות בהן סחורה - 21
שומעין לו. 22
כא. היו לאשה כספים - אם נכסי צאן ברזל הן, הרי זה 23
נושא ונותן בהן; ואם נכסי מלוג הן - בין שהכניסה אותן 24
לו, בין שנפלו לה בירשה, או נתנו לה במתנה, או נפלו 25
לה מטלטלין, או נתנו לה - הרי אלו ימכרו, וילקח בכל 26
קרקע, והוא אוכל פרותיהן. 27
כב. וכן האשה שתכלה בה אחרים - כל המעות הראויות 28
לתת לה, ילקח בהן קרקע, והפעל אוכל פרותיהן, כמו 29
שיתבאר בהלכות חובל. 30
כג. נפלו לה עבדים - אף על פי שהן זקנים הרי אלו לא 31
ימכרו, מפני שבח בית אביה [ששם אביה עליהם]. נפלו לה 32
זיתים וגפנים, ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה 33
כלום - אם עושין כדי טפולן [מכניסים דמי הוצאתם] לא 34
ימכרו, מפני שבח בית אביה; ואם לאו - הרי אלו ימכרו 35
לעצמם, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. 36
כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של בעל; 37
תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו וילקח בהן קרקע, והוא 38
אוכל פרות. אבל המגרש את אשתו, והיו לה פרות מחברין 39
לקרקע בשעת גרושין - הרי אלו שלה; ואם היו תלושין - 40
הרי אלו שלו. 41
כה. עבדי נכסי מלוג, ובהמת נכסי מלוג - הפעל חייב 42
במזונותיהן ויכיל צרכיהן; והם עושין לו, והוא אוכל 43
פרותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג וולד בהמת מלוג, 44
לבצע; ואם גרש, ורצת האשה לתן דמים ולטל ולד 45
השפחה מפני שבח בית אביה - שומעין לה. 46
כו. הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן 47

שלא יירשנה קדם שתהיה ראויה לו; אכל אם התנה עמה
אחר שנשאת - תנאו בטל, ויירשנה כמו שבארנו.

ז. התנה עמה אחר נשואין, שלא יהיו לו דין ודברים
בנכסיה ולא בפרי פרוותיהן עד עולם בחייה ובמותה - הרי
זה אינו אוכל פרות כלל; אכל אם מתה, יירשנה כמו
שבארנו.

ח. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג, בין שהוציא
מעט ואכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פרות
מעט, אפלו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד [בבית על שולחן],
או שאכל [שווה] דינר אחד אפלו שלא דרך כבוד [ברחוב],
ואפלו לא לקח בפרות מה שהוציא אלא חבילה של זמורות
[ענפי 19] - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.

ט. וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן
הוצאות עד שהביאן, או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו,
ולקח בהן קרקע, ואכל פרוותיה בפשעור - מה שהוציא
הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות
מפשעור - שמין פמה השביח, ושואלין אותו פמה הוציא:
אם השביח יתר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ [תפיסת
חפץ קדוש] פמה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה
יתרה על השביח - אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השביח,
ובשבועה.

י. פמה דברים אמורים? במגרש. אכל האשה שמרדה על
בעלה, אפלו אכל הרבה, שמין לו פמה אכל, ופוחת אותו
ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישבע, ונוטלו;
שלא הקנה לה כדי שתטל ותצא מעצמה. וכן המוציא
הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה - רואין פמה אכל
ובמה הוציא ובמה השביח, ושמין לו כארס [נליש] או
רביע, כמנהג המקום, שהרי ברשות ירד.

יא. מנהגות רבות יש בנדוניא - יש מקומות שנהגו
שיכתבו בכתבה הנדוניא ביתר על דמיה בשליש או בחמש
או במחצה, כגון שתהיה נדוניתה מאה, וכותבין שהכניסה
לו מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם; וכשתבוא לגבות,
לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתב בפחות,
ואם פסקה להוציא לו במאה בלים, נוטת שנה מאה
ועשרים או מאה וחמשים, וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש
מקומות שנהגו לכתב שנה בשנה. ויש מקומות שנהגו
שימין האיש מעות לפי [עדר] הנדוניא דבר קצוב [אחוז
מסויים], שתתקשט בו הפלה ותקנה בו בשמים וכיוצא
בהן. ויש מקומות שנהגו שיכניס האיש שום [מטלטלין]
משלו לאשה, יצטרף לנדונייתה להתנאות בו.

יב. הנושא סתם [לא פירש סכום הכתובה], כותב ונותן
כמנהג המדינה; וכן היא שפסקה להכניס, נוטת כמנהג
המדינה; וכשתבוא לגבות כתבה, מגבין לה מה שבכתבתה
כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, מנהג
המדינה עקר גדול, ועל פיו דנין; והוא שיהיה אותו מנהג
פשוט [נפוץ] בכל המדינה.

יג. איש ואשה שהיו ביניהן שדויכין [הסכמה להתחתן],

הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג - הרי זה
משמש בהן, ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן;
וכשיגרוש, אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג.
לה. הורו הגאונים, שנכסי צאן ברזל, אף על פי שפחיתתן
על [חשבון] הבעל, אם היו הבליות קמין והיו עושין מעין
מלאכתן, נוטלת בליה פמה שהן; ואם לא היו עושין מעין
מלאכתן, הרי הן כמי שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם
בדמיהן ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג פשוט הוא
זה. וכל הנושא - על מנהג זה קבל עליו אחריות הנדוניא;
וכשם שאינו משלם הפחת - כך אינו נוטל השביח אם
הותירו דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבעל לכף מקצת עבדי
אשתו ואמהותיה, שיהיו משמשים לו בבית אשה אחרת
שנשא, בין שהיו עבדי מלוג, בין שהיו עבדי צאן ברזל;
אכל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ג

פרק כג

א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזכה
בהם הבעל - אם כתב לה ועודה ארוסה, קדם הנשואין -
אינו צריך לקנות מידו [לעשות על כך קנין סודר], אלא כל
מה שכתב לה קים; ואם כתב לה אחר נשואין, צריך לקנות
מידו.

ב. התנה עמה קדם ארוסין, שלא יהיה לו דין ודברים
בנכסיה - אם מכרה ונתנה, מכרה קים ומתנתה קימת; אכל
אוכל פרוותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא
ארוסה, שאין לו דין ודברים בנכסיה - הרי סלק עצמו מגוף
הקרקע, ואין לו בנכסיה פרות לעולם; ואפלו ערער על
קנינו ואמר: 'לא עלה בדעתי שאין לי פרות מפני קנין זה,
אלא שאם מכרה קים, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים'
- אין שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו מגוף הקרקע.

ג. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה - הרי זה אינו אוכל
פרותיהן; אכל מוכרין את הפרות, ולוקחין בהן קרקע,
והוא אוכל פרוותיה, שלא סלק עצמו אלא מפרות נכסים
אלו בלבד.

ד. התנה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרוותיהן -
לוקחין הפרות וקונין בהן קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו
וקונין בהן קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו, שהם פרי
פרי פרות. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו
פרות ולא פרי פרות עד עולם, ואחר כך לא יהיה לו פרות,
בחייה; אכל אם מתה, יירש הכל.

ה. התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אכל
אוכל פרות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת
נכסיה, וכן אם התנה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים
לבית אביה - הכל קים.

ו. פמה דברים אמורים? בשהתנה עמה קדם שתנשא;
שהנחלה הבאה לו לאדם שלא משפחתו - מתנה עליה

שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא היה שם קנין -
הרי הן דברים שלא נתנו להכתב [ונכתבו שלא ברשות אין]
להם תוקף של שטר, ואינה טורפת במזונותיה.

פרק כד

א. הנושא את האילונית [עקרה], ולא היו לו בנים ולא
אשה אחת לפרות ולרבות ממנה - אף על פי שכופין אותו
ומוציא, הרי היא ככל הנשים, ויש לה כתבה ושאר תנאי
כתבה; וכן זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים.
ב. אבל הנושא אשה, ולא הכיר בה, ונמצאת אילונית או
מחבי לאוין, וכן הנושא שניה [ערוה מדרבנן], בין הכיר
בה בין לא הכיר בה - אין להן עקר כתבה ולא תנאי מתנאי
כתבה, אבל תוספת יש להן; ואין להן מזונות, ואפלו לאחר
מותו. וכשכופין אותן ומפרישין ביניהן, אין מוציאין מן
הבעל פרות שאכל.
ג. ולמה אין להן עקר ויש להן תוספת? העקר שהוא תקנת
חקמים, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, הואיל ולא
הכיר בה, אין לה עקר. אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה
כל זמן שתראה ותעמד לפניו [תהיה נשואה לו], הרי עמדה
בתנאי שלה, והרי הקניית לו הנאתה, והרי היא עומדת, אבל
התורה אסרה אותה עליו, ומה היא יכולה לעשות, לפיכך
יש לה תוספת - שאין מעשיה הם הגורמין לה להאסר אחר
הנשואין, אלא אסרה היתה מקדם.
ד. ולמה לא חלקו בשניה [ערוה מדרבנן] בין הכיר בה בין
לא הכיר בה, אלא אמרו 'אין לה עקר כתבה בכל מקום'?
מפני שהיא מדברי סופרים, עשו בה חזק. אבל אם נשא
אחת מחבי לאוין והכיר בה, או אחת מחבי עשה בין
הכיר בה בין לא הכיר בה - יש לה כתבה; שחבי לאוין
שהכיר בה, רצה לזקק בנכסיו, וחבי עשה אסורין קל ויש
לשתיקה מזונות לאחר מותו, וכן אם לוהת ואכלה [אם הלך
למדינת הים] חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא, מוציאין
מן הבעל כל פרות שאכל מכל נכסה.
ה. הממאנת [יתומה שנישאה בקטנותה, שהביעה אי רצון
בנישואין כדי לבטלם] - אין לה עקר כתבה, אבל תוספת יש
לה; ואין מוציאין מן הבעל פרות שאכל. ואם לוהת
בשהיתה תחתיו, ואכלה, ואחר כך מאנה - אין מוציאין
אותן מזונות מן הבעל.
ו. מי שזנת תחת הבעל - אין לה כתבה, לא עקר ולא
תוספת, ולא אחד מתנאי כתבה; שהרי מעשיה גרמו לה
להאסר על הבעל.
ז. והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהן? כל אשה שנדוניאה
קמית, אפלו זנת - נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שניה
או מחבי עשה, בין הכיר בה בין לא הכיר בה, או שהיתה
אילונית או מחבי לאוין, והכיר בה - הרי היא בנדוניאה
ככל הנשים:
ח. נכסי צאן בהזל, חייב באחריותו; ונכסי מלוג, מה שנגנב
או אבד, אבד לה. היתה אילונית או מחבי לאוין, ולא

ואמר לה: 'במה את מכנסת לי', 'כך וכך', ואמרה לו: 'במה
אתה נותן לי או פותב לי', 'כך וכך', וכן האב שפסק על
ידי [בשביל] בנו וכתו: 'במה אתה נותן לבנך', 'כך וכך',
'וכמה אתה נותן לבתך', 'כך וכך', ועמדו וקדשו - קנו
אותן הדברים אף על פי שלא היה ביניהן קנין. ואלו הן
הדברים שנקנין באמירה.
יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין גדולה
ובין קטנה, ופסק האב לאחר לבנו, ובנשואין ראשונים -
שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין
הראשונים גמר [בליבו] ומקנה לו באמירה; אבל אם שפסק
לאחיות, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובים, או
האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן
הדברים, עד שיקנו מיד הפוסק שנתן כך וכך.
טו. האב שפסק על ידי [בשביל] בתו, לא קנת הבת המתנה
עד שיקנס אותה בפלה; וכן הבן לא קנה עד שיקנס; שכל
הפוסק, אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך, הפוסק
מעז לחתנו, ומת קדם שיקנס, ונפלה לפני אחיו ליבום -
יכול האב לומר לבנם: 'לאחייך הייתי רוצה לתן, ולך איני
רוצה לתן', ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם; ואף
על פי שהבת רוצה בו.
טז. הפוסק מעז לחתנו, והלך האב למדינה אחרת -
יכולה היא לומר לבעל: 'אני לא פסקתי על עצמי, מה אני
יכולה לעשות, או כנס בלא נדוניא, או פטרני בגט'; אבל
אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה [השיגה] ידה - הרי
זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה
לא תפטר עצמה במרדות? [שתאמר איני רוצה בו]
שהמורדת בשהיא ארוסה - הבעל רוצה לכנסה, והיא אינה
רוצה; אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא
שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי היא אומרת לו: 'או כנס או
פטר'. במה דברים אמורים? בגדולה; אבל קטנה שפסקה
על עצמה - כופין אותה לתן גט, או יכנס בלא נדוניא.
יז. הנושא את האשה, ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך
וכך שנים - חייב לזונה אותן השנים שקבל על עצמו; והוא
שיתנו על דבר זה בשעת קדושין, אבל שלא בשעת קדושין
- עד שיקנו מידו [יעשו ע"כ קנין], או שיקתב בשטר וכיוצא
בו, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך
השנים שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת לאחר,
ופסקה עמו שיהיה זן את אותה הבת כך וכך שנים - לא
יאמר ראשון: 'לכשתבוא לביתי אזונה', אלא מוליד
מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם:
'הרי אנו גינין אותה כאחת'; אלא אחד זנה, ואחד נותן לה
דמי מזונות.
יח. נשאת הבת בתוך זמן זה, הבעל חייב במזונותיה;
ובעלי אמה שניה, כל אחד מהן נותן לה דמי מזונות. מתו
אלו שפסקו לזון אותה - אם קנו מידן, או שחייב עצמו
בשטר, הרי זו כבעל חוב בשטר, וטורפת מזונותיה
מנכסיהן המשעבדין [המכורים לאחרים] עד סוף הזמן

1 הפיר בה - כל מה שאבד או נגנב או בלה עד שנשחק
2 מנכסי צאן ברזל, אין הפעל חייב לשלם; שהרי היא נתנה
3 לו רשות להיותן אצלו. וכל שאבד או נגנב מנכסי מלוג,
4 חייב לשלם - הפך מכל הנשים; מפני שאין שם אישות
5 גמורה, לא זכה במנכסי מלוג.
6 ט. והממאנת, אין לה בליות כלל [אין לה זכות תביעה על
7 נכסים שהתקלקלו]; שאין מוציאין מן הפעל דבר ממה
8 שאבד או נגנב, בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל; אלא
9 נוטלת הנמצא לה, ויוצאה.
10 י. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתובה, לא עקר ולא
11 תוספת; ואין מוציאין מן הפעל דבר ממה שאבד או נגנב
12 מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר נכסי מלוג. ולא
13 המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת
14 יהודית, או היוצאת משום שם רע - אין לה כתובה, לא עקר
15 ולא תוספת, ולא תנאי מתנאי כתובה. וכל אחת מהן, נוטלת
16 הנמצא מנדונייתה ויוצאה; ואין הפעל חייב לשלם כלום, לא
17 מה שפחת ולא מה שאבד.
18 יא. ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת
19 משה - יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי, או שנודרת או
20 נשבעת ואינה מקיימת, או ששמה משה ויהא נדה, או
21 שאינה קוצה [מפרישה] לה חלה; או שהאכילה את בעלה
22 דברים אסורים, ואין צריך לומר כגון שקצים ונבלות, אלא
23 דברים שאינם מעשרין. והיאך ידע דבר זה? כגון שאמרה
24 לו: 'פרות אלו פלוני תכהן תקנם לי, ועסה זו פלוני הפריש
25 לי חלתה, ופלוני החכם טהר לי את הבתם' [האדום, שנמצא
26 בגופה או בבגדה] - ואחר שאכל, או בא עליה, שאל אותו
27 פלוני ואמר: 'לא היו דברים מעולם'; וכן אם התזקה נדה
28 בשכונותיה [שלבשה בגדי נידות], ואמרה לבעלה טהורה
29 אני, ובא עליה.
30 יב. ואיזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות
31 ישראל; ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על
32 דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי [רחוב פתוח לרה"ו]
33 מפלש וראשה פרוצ ואין עליה רדיד [צעיר גוף] כשאמר
34 הנשים, אף על פי ששערה מכסה במטפתה; או שהיתה
35 טוהה בשוק, ונרד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה [מצחה]
36 או על לחיה, כדרך שעושות הגויות הפרוצות; או שטוהה
37 בשוק, ומראה זרועותיה לבגידים; או שהיתה משחקת עם
38 הבחורים; או שהיתה תובעת התשמיש מבעלה בקול רם,
39 עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש;
40 או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.
41 יג. עזרא תקן שתהיה האשה חוגרת בסגר [חגורה] תמיד
42 בתוך ביתה, משום צניעות; ואם לא חגרה - אינה עוברת
43 על דת, ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצתה בראשה פרוצ
44 מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה
45 במטפתה, אינה עוברת על דת.
46 יד. העוברת על דת - צריכה התראה ועדים, ואחר כך
47 תפסיד כתובתה. עברה בינו לביתה, וידע שהיא עוברת על

48 דת, והתירה בה בלא עדים, וחזרה ועברה - הוא טוען
49 ואומר: 'עברה אחר התראה', והיא אומרת: 'לא עברתי
50 כלל', או 'לא התרו בי' - אם רצה להוציא, הרי זה נותן
51 כתובה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר
52 התראה אין לה כלום.
53 טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים
54 שעשת דבר מכוער ביותר, שהדברים מראין שהיתה שם
55 עברה, אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד? כגון
56 שהיתה בחצר לבדה, וראו רוכל [מוכר בשמים] יוצא, ונכנסו
57 מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא
58 לובשת המכנסים או חוגרת אזורה, או שמצאו רק לח
59 למעלה מן הפלה [וילון המיטה]; או שהיו שניהן יוצאין
60 ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו; או
61 שראו אותו מנשק על פי חלוקה; או שראו אותן מנשקין
62 זה את זה, או מגפפין [מחבקים] זה את זה, או שנכנסו זה
63 אחר זה והגופו [סגור] הדלת, וכיוצא בדברים אלו. אם רצה
64 בעלה להוציאה - תצא, ואין לה כתובה; ואין זו צריכה
65 התראה.
66 טז. עוברת על דת משה או דת יהודית, וכן זו שעשת דבר
67 מכוער - אין כופין את הפעל להוציא, אלא אם רצה לא
68 יוציא. ואף על פי שלא הוציא, אין לה כתובה; שהכתובה
69 תקנת חכמים היא, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה,
70 ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות, אבל אלו
71 הפרוצות אין להן תקנה זו, אלא תהיה קלה וקלה
72 להוציאה.
73 יז. מי שראה אשתו שזנת, או שאמרה לו אחת מקרובותיו
74 או מקרובותיה שהוא מאמינן וסומכת דעתו על דבריהם
75 שזנת אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה -
76 הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת, הרי זה חייב
77 להוציא ואסור לו לבוא עליה, ויתן כתובתה; ואם הודת לו
78 שזנת, תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ
79 [תפיסת חפץ קדוש] שלא זנת תחתיו, אם ראה אותה בעצמו,
80 ואחר כך תגבה כתובתה; אבל בדברי אחר [עדות של פלוני],
81 אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול [הכללה בשבועה]
82 אחרת שנתחייבה לו.
83 יח. אמרה לו אשתו שזנת תחתיו ברצונה - אין משגיחין
84 בדבריה, שמא עיניה נתנה באחר; אבל אבדה כתובתה עקר
85 ותוספת, ואבדה הבליות [אין לה זכות תביעה על מה שאבד
86 או נגנב מנדונייתה] - שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה
87 וסומכת דעתו על דבריה, הרי זה חייב להוציא. ואין בית
88 דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו,
89 עד שיבואו שני עדים ויעידו שזנת אשת זה בפניהן
90 לרצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.
91 יט. האשה שזנת תחת בעלה בשגגה או באנס - הרי זו
92 מתרת לבעלה, שנאמר: 'והיא לא נתפשה' [נאנסה], הא
93 נתפשה מתרת, בין שאנסה ישראל, בין שאנסה גוי. וכל
94 שתחלת ביאתה באנס, אף על פי שסופה ברצון, ואפלו

[מסתבר] ששמע ורצה [הטכיס]. ואם אין שם מרחץ, או
שלא היו לו קרובים - טוען [שלא ידע] במומין שבסתר;
ונכפה [מחלת הנפילה] בעתים ידועים [בזמנים קבועים], הרי
הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי, אינו יכול לטעון,
שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו, וחזקתו ששמע ונתפס.
דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה
מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויים, והכל יודעין
אותן ואומרין: 'זו היא בתו של פלוני' וזו היא אחותו של
פלוני, כמו ערי אדום בזמן ההוא. אבל מקומות שאין דרך
[בחושך], תצא מתנברה [בהחבא] ולא יראה אותה אדם חוץ
מקרובותיה - הרי זה טוען [שלא ידע] אף במומין שבגלוי;
והוא שלא יזהה שם מרחץ, או שלא היה לו קרובה לבדק
בה. אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת
בה ופניהן מגלות, ויש לו קרובה - אינו יכול לטעון, שהרי
הכל רואין אותה ערומה במרחץ. ואם דרכן להחבא
ולהתנבר אף במרחץ, ושתיהן הבת ורחצת בלילה, או
בבית [חדר] קטן שבמרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע
- הרי זה טוען אף במומין שבגלוי; שדברים אלו דברים
של טעם הן, ואינן גזרת הכתוב.
ג. הורו מקצת הגאונים, שהם שאמרו חכמים: 'מפני שהוא
בודק בקרובותיו' - אינו קרובותיו בלבד, אלא מידעיו;
ואפילו היה גר בעיר, ואין לו קרוב כלל - אם יש שם
מרחץ, אינו יכול לטעון: שאפשר שיהיו לו רעים, ואומר
לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על פלונית;
ולפיכך חזקתו ששמע ונתפס. ולא יראה לי דין זה; שאין
כל אדם מוציא כל מה שבלבו מדברים אלו לכל אלא
לקרוביו, ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו
ביותר.
ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה
מומין שודאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה
וכיוצא בה - על האב להביא ראיה שיזע בהן הבעל ורצה,
או שחזקתו שיזע; ואם לא הביא, תצא בלא כתבה כלל.
היו מומין שאפשר שנוולו אחר הארוסין - אם נמצאו בה
אחר שנוכנסה לבית בעלה, על הבעל להביא ראיה שעד
שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות; ואם נמצאו
בה והיא בבית אביה, על האב להביא ראיה שאחר
הארוסין נולדו, ונסתתפה שדהו [נשטפה שדהו, כלומר: מזלו
גרם].
ה. הביא הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, או
שהודת לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס,
או שחזקתו שיזע בהן ונתפס - הרי זה חביב בכתבה.
ו. בא על אשתו ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא נראה
לו עד עתה - אפילו היה בתוך הקמטים, או בכף הרגל -
אין שומעין לו; חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא אם כן
בודקו קפה קפה, וחזקתו שיזע ורצה [הטכיס].
ז. הנושא אשה, ונמצאת שאין לה וסת [רגילות] קבועה

אמרה: 'הניחו לו, שאלמלא לא אנס אותי הייתי שוכרתו'
- הרי זו מתרת; שהוצרך לבישה, ומתחלתה באנס היתה.
כ. נשים שגנבו אותן לסטים [שוודדים] - הרי הן כשבויות,
שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן; ואם הניחום [שחררום]
והלכו [חזרו] ללסטים מעצמן - הרי אלו ברצון, ואסורות
לבעליהן. ודין הנאנסת ודין השוגגת אחד הוא, שהשגגה
צד אנס יש בה.
כא. במה דברים אמורים? בשהיה בעלה ישראל; אבל
אשת כהן ששגגה או שנאנסה, אסורה לבעלה - שהרי
נעשית זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה כמו שיתבאר
בהלכות אסורי ביאה.
כב. ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה
קיימת, העקר והתוספת; ולא הפסידה כלום. וכופין את
הכהן לתן לה כתבתה ולגרשה.
כג. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי'
ונבעלתי לאחר - אינו חושש לדבריה, שמה צנייה נתנה
באחר; ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא
סומך על דבריו - יוציא ויתן כתבה.
כד. האומר לאשתו בפני שנים: 'אל תסתרי עם פלוני',
ונכנסה עמו לסתר בפני עדים ושהת [שיעור זמן] - כדי
טמאה - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים,
כמו שיתבאר בהלכות שוטה. ואם מת קדם שישקנה - אין
לה כתבה, ואף על פי שלא מצאו דבר מכער; שאין לה
דבר מכער יותר מזה [שנסתרה עם החשוד]. והיום, שאין שם
מי שוטה, נאסרה עליו אסור עולם; ותצא בלא כתבה, לא
עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.
כה. אמר לה בינו לבניה: 'אל תסתרי עם פלוני', וראה
אותה שנסתרה עמו ושהת כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו
בזמן הזה שאין שם מי שוטה; וחביב להוציא, ויתן כתבה.
ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה, תצא בלא כתבה;
ולפיכך משביעה על זה, ואחר כך יתן כתבה.

פרק כה

א. הנושא אשה סתם [מבלי לציין אם יש עליה נדרים],
ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא כתבה, לא עקר [הכתובה],
מנה או מאתיים] ולא תוספת [הטכוס שמוסיף בכתובה
כרצונו]. באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר, או שלא
תשתה יין, או שלא תתקשט במיני [בגדי] צבעונין; והוא
הדין לשאר המינים [בגדים] שדרך כל אנשי המקום
להתקשט בהן. אבל אם נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו,
לא הפסידה כלום.
ב. וכן הכונס אשה סתם, ונמצא בה מום ממומי נשים
שפכר באנשים, ולא ידע הבעל במום זה, ולא שמע בו
ורצה [- לא הביע הסכמה] - הרי זו תצא בלא כתבה, לא
עקר ולא תוספת. כיצד? היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים
- אינו יכול לומר 'לא ידעתי מומין אלו', ואפילו מומין
שבסתר, מפני שהוא בודק [שווא] בקרובותיו, וחזקה

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ג

הלכות גירושין

1 לנדתה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה - הרי
2 זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה, אחד
3 לפני השמש ואחד לאחר השמש, חוץ מן העד של
4 איש שמקנה בו עצמו, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה.
5 ח. ואף על פי שמום גדול הוא זה, לא הפסידה כלום,
6 שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשת. הרי שבודקת עצמה
7 ונבעלה, ובעת שקנתה עצמה היא והוא נמצא דם על עד
8 שלה או על עד שלו - אם ארע זה פעם אחר פעם שלשה
9 פעמים סמוכות זו לזו, הרי זו אסורה לשכב עם בעלה,
10 ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, ואין לה תנאי
11 מתנאי כתבה, שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא
12 יחזיר לעולם, שמה תתפא, ונמצא שלא גמר לגרשה
13 בשעת גרושין. ומתרת להנשא לאחר, כמו שיתבאר בענין
14 הנדה.
15 ט. במה דברים אמורים? בשחיתה כף מתחלת נשואיה,
16 ומבעילה ראשונה ראת דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר
17 שנשאת, נסתפקה שדהו [ומלו גרם]. לפיכך אם בעל פעם
18 אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל
19 עת תשמיש - יוציא ויתן כתבה ולא יחזיר עולמית, כמו
20 שבארנו.
21 י. וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו
22 נעשית מפת שחין - אם רצה יקיים, ואם רצה להוציא יתן
23 כתבה.
24 יא. האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה ידו
25 או רגלו, או נסמית עינו, ולא רצת אשתו לישב עמו - אין
26 כופין אותו להוציא ולתן כתבה, אלא אם רצת [הסכימה].
27 תשוב; אם לא רצת, תצא בלא כתבה כדין כל אשה מורדת.
28 אבל אם נולד לו ריח הפה, או ריח החטם, או שחור [הפה]
29 ללקט צואת כלבים, או לחצב נחשת מעקרו [ממקום מוצאו
30 באדמה], או לעבד עורות - כופין אותו להוציא ולתן
31 כתבה; ואם רצת לישב עם בעלה, תשוב.
32 יב. נעשה האיש מכה שחין - כופין אותו להוציא, ויתן
33 כתבה. ואף על פי שהיא רוצה לישב, אין שומעין לה, אלא
34 מפרישין אותה בעל כרחו, מפני שהיא מקתו [נמק בשרו
35 מחמת תשמיש]; ואם אמרה: 'אשוב עמו בעדים, כדי שלא
36 יבוא עליה' - שומעין לה.
37 יג. מי שהיה בעלה בעל ריח פה, או ריח חטם, או מלקט
38 צואת כלבים, וכיוצא בהן, ומת, ונפלה לפני אחיו, ויש בו
39 אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: 'לא אחיד הייתי
40 יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל'; ויחליץ, ויתן כתבה.
41 (וראה בנים לבניך שלום על ישראל).
42 בריך רחמנא דסינן

43

44

45 יש בכללן שתי מצוות - אחת מצות עשה, והוא שיגרש
46 המגרש בספר; שניה מצות לא תעשה, והוא שלא יחזיר
47 גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

48

פרק א

49 א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה, וכתב זה
50 הוא הנקרא 'גט'; ונעשרה דברים הן עקר הגירושין מן
51 התורה, ואלו הן: שלא יגרש האיש אלא ברצונו, ושיגרש
52 בכתב ולא בדבר אחר, ושיהיה ענין [משמעות] הכתב
53 שגרשה והסירה מקנינו, ושיהיה ענינו דבר הכותר בינו
54 לבניה, ושיהיה נכתב לשמה, ושלא יהיה מחסר מעשה
55 אחר כתיבתו אלא נתינתו לה, ושיתנונו לה, ושיתנונו לו
56 בפני עדים, ושיתנונו לה בתורת גרושין, ושיהיה הבעל או
57 שליחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט - כגון הזמן,
58 וחתומת העדים, וכיוצא בהן - הפל מדברי סופרים.

59 ב. ומנין שצוה דברים אלו מן התורה? שנאמר: "והיה
60 אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתת ונתן כידה,
61 ושלחה מביתו"; "אם לא תמצא חן בעיניו" - מלמד שאינו
62 מגרש אלא ברצונו; ואם נתגרשה שלא ברצונו, אינה
63 מגרשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה.

64 ג. "וכתב" - מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. "לה" -
65 לשמה. "ספר כריתת" - דבר הכותר בינו לבניה, שלא
66 ישאר לו עליה רשות; ואם עדן לא נכרת בינו לבניה, אינה
67 מגרשת, כמו שיתבאר. "ונתן כידה" - מלמד שאינה
68 מתגרשת עד שינתן הגט לידה, או ליד שליחה שהוא כידה,
69 או להצרה; שהכל כידה, כמו שיתבאר. "ושלחה" - שיהיה
70 ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח עצמו ממנה.

71 ד. כיצד? כתב לה: 'הרי את משלחת', 'הרי את מגרשת',
72 'הרי את לעצמך', 'הרי את מתרת לכל אדם', וכל פיוצא
73 בזה הענין - הרי זו מגרשת; וגופו של גט: 'הרי את מתרת
74 לכל אדם'. אבל אם כתב לה: 'איני בעליך', 'איני ארוסיך',
75 'איני אישך' - אין זה גט, שנאמר: "ושלחה", ולא שישלח
76 עצמו ממנה. וכן הכותב לאשתו: 'הרי את בת חורין' - אינו
77 גט.

78 ה. זה שנאמר בתורה "ושלחה מביתו", אין ענינו שלא
79 יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא משיגיע הגט לידה,
80 גמרו גרושיה, ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו שיתבאר.
81 שלא נאמר "ושלחה" אלא שאם גרש ולא הוציאה מביתו,

47 אם כתב הפעל הגט בכתב ידו, וחתם עליו עד אחד, ונתנו
48 לה - הרי זה גט פסול (ופוסל לכהונה).
49 טו. תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט -
50 שמא יתן לה הגט בפני שנים וימותו, ונמצא הגט שבפניה
51 כחש מחרשי האדמה, שהרי אין בו עדים; לפיכך תקנו
52 שיעידו מתוכו. ואף על פי שהעדים בתוכו, נותנו לה בפני
53 שנים, בין בפני אותן החותמין עליו, בין בפני שנים אחרים
54 - שעקר הגרושין בעדי מסירה (שמעידים על מסירת הגט).
55 טז. חתמו בו שנים, ובעב ונתנו לה בינו לבינה (ללא עדים),
56 או שנמצאו עדי מסירה פסולין - הרי זה כשר, הואיל
57 ועדים שבו כשרין, והרי הגט יוצא מתחת ידה; ויש מי
58 שהורה מן הגאונים שהוא פסול.
59 יז. העידו מתוכו פסולין (חתומים עדים פסולין), אפלו אחד
60 פסול ואחד כשר, ונתנו לה בפני שני עדים כשרין - הרי
61 זה פסול, שנמצא כמזיף מתוכו (כאילו זייף חתימת העדים).
62 יח. הרחיק את העדים מן הכתב (משורה האחרונה של גט)
63 מלא שתי שיטין (שורות) - פסול; וכמה ירחיק את העדים
64 מן הכתב? פחות מכדי שתי שיטין, כדי שיהיו נקראין עמו
65 (שהיה ניכר שחתומים על הכתוב בו). במה דברים אמורים?
66 כשהיה הגט יוצא מתחת ידה, ולא היו שם עדי מסירה;
67 אבל אם מסרו לה בעדים - אף על פי שהן מרחקין הרבה,
68 ואין נקראין עמו, ואף על פי שאין חתום עליו עד כלל -
69 הרי זה כשר, שעקר הגרושין בעדי מסירה.
70 יט. העדים שנותנין הגט בפניהם צריכין לקרותו, ואחר כך
71 לתנו לה; ואם נתנו לה בפניהן תחלה, חוזרין וקוראין אותו
72 אחר שנתנו לה. קראוהו והוא ביד הפעל או ביד שלוחו
73 והחזירוהו לו, וחזר הוא והכניסו לתוף ידו ונתנו לה -
74 חוזרין וקוראין אותו.
75 כ. לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש, הרי זה
76 מגרשת - הואיל וקראוהו תחלה, אין חוששין לו שהחליפו;
77 ולא עוד אלא אפלו אמר הפעל: 'שטר אחר היה, ולא היה
78 הגט שקראתם' - אינו נאמן, והרי היא מגרשת.
79 כא. הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה גט בפניהם,
80 וזרקתו לאור או לים - אף על פי שהפעל אומר 'גט כשר
81 היה', הרי זה ספק מגרשת.
82 כב. זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים, ובקשו
83 (חיפשו) ומצאו מזוזה או שטר אחר - אין חוששין לה (אינה
84 מגורשת), שזה שנמצא הוא שטר; נמצאו שם שתיים שלש
85 מזוזות או שטרות - חוששין שמא גט שזרק גרוהו
86 עכברים, והרי זה ספק מגרשת.
87 כג. העדים שחותמין על הגט, צריכין להיותם יודעין לקרות
88 ולחתם. אם אינן יודעין לקרות, קוראין בפניהן והן חותמין
89 - והוא שפירוש לשון הגט; ואם אינן יודעים לחתם - רושמן
90 להן (צורת האותיות על) הנזר ברק וכיוצא בו מדבר שאין
91 רשום מתקנים, והן כותבין על הרשם. ואין עושין בן בשאר
92 שטרות - קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות

1 הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו; לפיכך צריכה ממנו גט
2 שני, כמו שיתבאר.
3 ו. ומניין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו? שנאמר:
4 "וכתב ונתן", מי שאינו מחסר אלא כתיבה ונתנה הוא
5 הגט הפשוט; יצא דבר שמחסר קציעה אחר הכתיבה. לפיכך
6 אם כתב הגט על קרן הפרה, נותן לה את הפרה; ואם חתם
7 הקרן אחר שכתב ונתנו לה - אינו גט. וכן אם כתב במקבר
8 - אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו, ונתנו לה -
9 אינו גט.
10 ז. אין כותבין במקבר אפלו טפס הגט (החלק הסטנדרטי של
11 הטקסט המופיע בכל גט); כתב הטפס במקבר ותלשו, ואחר
12 כך כתב (והוסיף את "תורף" הגט המשתלב ב"טופס", וכולל
13 את הפרטים הייחודיים והעיקריים): שם האיש, ושם האשה,
14 והזמן, והרי אתה מתרת לכל אדם, וחתמו ונתנו לה - הרי
15 זה כשר.
16 ח. כתב כל הגט על עלה הזרוע בעצין נקוב - אף על פי
17 שנתן לה העצין בלו, הגט פסול; גזרה, שמא יקטם; אבל
18 כותב הוא על חרשו של עצין, ונתנו לה.
19 ט. ומניין שאינו נותנו לה אלא בתורת גרושין? שנאמר:
20 "ספר כריתת ונתן בידה", שיתן אותו בתורת ספר כריתות.
21 אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה, או
22 שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה - אינו גט;
23 ואם אמר לה אחר כך 'הרי זה גט' - הרי זה גט.
24 י. אמר לעדים: 'ראו גט שאני נותן לה', וחזר ואמר לה:
25 'כנסי שטר חוב זה' - הרי זה כשר, שהרי הודיע את העדים
26 שנתנו בתורת גרושין, וזה שאמר לה 'שטר חוב', מפני
27 שנכלם ממנה.
28 יא. המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט: 'הרי זה
29 גט', או 'הוא גט', וכיוצא בזה; ואם נתן בידה ולא אמר
30 כלום, הרי זה פסול. במה דברים אמורים? בשלא היה
31 מדבר עמה על עסקי גט; אבל אם היה מדבר עמה על
32 עסקי גטה, ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום - הרי זה
33 גט כשר.
34 יב. גט שהיה מנח על הארץ, ואמר לה: 'טלי גט' מעל
35 גבי קרקע, ונטלתו, או שהיה קשור על ידו או על זרכו,
36 ושלפתו ממנו - אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה 'הרי
37 הוא גט' - אינו גט, שנאמר: "ונתן בידה", לא שתקח היא
38 מעצמה; והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו. אבל אם
39 הרפין (הסח) לה בגופו, או הטה ידו עד ששלפה הגט
40 מעליו, ואמר לה 'הרי זה גט' - הרי זה גט.
41 יג. ומניין שיתנו לה בפני עדים? הרי הוא אומר: "על פי
42 שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ואי אפשר
43 שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין, ולמחר
44 תהי מתרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה הגט בינו לבינה,
45 ואפלו בעד אחד - אינו גט.
46 יד. במה דברים אמורים? שהיה הגט בכתב ידי סופר; אבל

שלוחי הגט והם גם החתומים עליו ועידי המסירה שלו; וכן אם
אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', ואמר לעדים לחתם -
כותבין וחותמין ונותנין לו, והוא מגרש בו בכל עת שיירצה.
ג. וכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו, והוא
שיהיה העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירין ויודעין שזה
הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום שנים
ששמותיהן שונים ושמות נשותיהן שונים - אין מגרש אחד
מהן אלא במצמד חברו; שמא יכתב גט ויוליכו לאשת חברו
ויגרשנה עליו.

ד. ובשעת הספנה [כגון שהבעל נוטה למות] - כותבין ונותנין
אף על פי שאין מכירין. והאשה נותנת שכתב הסופר בכל
מקום.

ה. וצריך שיאמר הבעל עצמו לסופר: 'כתב', ולעדים:
'חתמו'. הרי שאמרו לו בית דין או שנים: 'נכתב גט
לאשתך'? ואמר להם: 'כתובו', וכתבו הן עצמן וחתמו בו,
הרי זה פשר; אבל אם אמרו הן לסופר וכתב ולעדים וחתמו
- אף על פי שחזרו ונתנוהו לבעל, וחזר ונתן גט זה לאשתו
בפני עדים - הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו
הבעל לכתבו.

ו. אמר לשנים או לשלשה: 'אמרו לסופר וכתב גט לאשתי,
ואמרו לעדים וחתמו' ואמרו לסופר וכתב, ולעדים וחתמו,
או שאמר לשנים: 'אמרו לסופר וכתב גט לאשתי, ואתם
חתמו' - הרי זה גט פסול; ומתישבין בדבר זה הרבה, מפני
שהוא קרוב להיות גט בטל.

ז. ומה בין פסול לבטל? שכל מקום שנאמר בחבור זה בגט
שהוא 'בטל', הוא בטל מן התורה; וכל מקום שנאמר
'פסול', הוא פסול מדברי סופרים.

ח. הבעל שהביא גט בידו חתום, ואמר: 'נתנו גט זה לאשתי'
- הרי אלו נתנו לה. אמר לאחרים לכתב גט ולחתם בו ולתנו
לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא הגט בטל או פסול
- הרי אלו כותבין אחר, אפלו מאה, עד שיגיע לידה גט
פשר.

ט. אמר להם הבעל: 'כתבו וחתמו ותנו לשליח להוליך לה',
וכתבו וחתמו ונתנו לשליח, ונמצא הגט בטל - אין כותבין
אחר עד שימלכו בבעל; שהרי לא עשה אותן שלוחין
לגרושין [אלא למוסרו לשליח], ושמא לא רצה אלא שיכתבו
ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה אחר, והרי
כתבו ונתנו. לפיכך לא יכתבו אחר; ואם כתבו גט אחר פשר,
ונתנוהו לשליח, ונתנו לה - הרי זו ספק מגרשת.

י. האומר לשנים או ליתר על שנים: 'כתבו גט ותנו לאשתי',
'גרשוה', 'שלחוה', 'שקוה', 'תרכוה' [גרשוה], 'כתבו אגרת
ותנו לה' - הרי אלו יכתבו גט פשר ויתנו לה. אמר להם:
'פטרונה', 'פרנסוה', 'עשו לה פדת', 'עשו לה פנימוס', 'עשו
לה פראוי' - לא אמר כלום; ואם כתבו גט ונתנו לה, הרי זה
בטל.

יא. אמר להם: 'הוציאוה', 'עזבוה', 'התירוה', 'הנחיה',

ישראל עגונות, הואיל וחתמת העדים בגט מדבריהן, כמו
שבארנו.

כד. אף על פי שחתמת העדים בגט מדבריהן, התקינו
שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי
הגט, שאין חותמין אלא זה בפני זה; ואם חתמו זה שלא
בפני זה, הרי זה גט פסול. וכן תקנו חכמים שיכתב זמן בגט
ומקום כתיבתו, כשאר השטרות - שמא תהיה אשתו
קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו [בעודה נשואה לו], ויכתב לה
גט אחר הזנות ויתן לה, ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר
קדם הזנות נתגרשתי; לפיכך תקנו זמן בגטין.

כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן [תאריך], או שהיה
[תאריך] מקדם [מזמן הכתיבה], או מאחר [מזמן הכתיבה],
או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אף על פי
שעוסקין באותו ענין, או כתב את הגט בירושלים וטעה
וכתב בלוד - כל אלו פסולין, עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו
ובמקום כתיבתו.

כו. חתף ממנו הזמן ונתנו לה, או שלא כתב שם היום
אלא 'בשבת' [שבוע] ראשונה או שניה מחדש פלוני, או
'בחדש פלוני', או 'בשנה פלונית' ולא הזכיר החדש, אפלו
כתב 'בשבוע' [שמיטה] פלוני - פשר; וכן אם כתב בו:
'היום גרשתי' - פשר, שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט.
כז. וכן תקנו שיהיו מוגין בגטין למלכות אותו הזמן,
משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה
המדינה, או לבנין הבית, או לחרפן הבית - אם דרך אותו
מקום למנות בו, הרי זה פשר; ואם אין דרךם למנות בו,
הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגטין, או
ליצירה [לבריאה] או למלכות אלכסנדרוס מקרון, שהוא
מגן שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש
בה רשות אותה מלכות, הרי זה פשר.

כח. האומר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי',
ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל והזכרו
לכתב לה גט אחר פשר אחר כמה שנים, כמו שיתבאר -
הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, לא הזמן
שאמר להן הבעל בו 'כתבו' ולא אותו המקום. כיצד? היו
בירושלים כשאמר להן, והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד
ניסן והרי הן בלוד - כותבין זמן הגט מניסן ובלוד, ששם
נכתב הגט, כשאר שטרות.

פרק ב

א. זה שנאמר בתורה 'וכתב לה ספר פריית ונתן בידה' -
אחד הכותב בידו, או שאמר לאחר לכתב לו, ואחד הנותן
בידו, או שאמר לאחר לתן לה; לא נאמר 'וכתב', אלא
להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב; 'ונתן', שלא תקח
מעצמה.

ב. אמר לשנים: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - הרי אלו
כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחיו והן הן עדיה והם

לִיד הָאֵב, נִתְגַּרְשָׁה. גִּרְשָׁה כְּשֶׁהִיא נִעְרָה - אִם הִגִּיעַ הַגָּט
לִידָה אוֹ לִיד אֲבִיהָ, נִתְגַּרְשָׁה. וְאִין נִעְרָה מֵאֲרֻשָּׁה עוֹשָׂה
שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּטָּה מִיָּד בַּעֲלָהּ בְּחַי אֲבִיהָ; אֲבָל הָאֵב עוֹשָׂה
שְׁלִיחַ לְקַבֵּל הַגָּט לְבִתּוֹ מֵאֲרֻשָּׁתוֹ, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה.
יט. קִדְּשָׁה אֲבִיהָ כְּשֶׁהִיא קִטְנָה וְנֵת - אִם מִבְּחֻנֵּת בֵּין גִּטָּה
לְדָבָר אֲחֵר, הָרִי זֶה מִתְגַּרְשָׁת מִשְׁנִיעַ הַגָּט לִידָה. וְאִם לֹא,
אֵינָה מִתְגַּרְשָׁת עַד שֶׁתִּבְחָחִין; וְאִם גִּרְשָׁה, אֵינָה מִגְרֶשֶׁת.
כ. מִי שֶׁהָדִין נוֹתֵן שְׂכּוּפִין אוֹתוֹ לְגֶרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא רָצָה
לְגֶרֶשׁ - בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן מִפְּנֵי אוֹתוֹ
עַד שִׁיאֲמַר 'רוֹצֶה אֲנִי', וְיִכְתֹּב הַגָּט וְהוּא גִט כָּשֵׁר. וְכֵן אִם
הִכּוּהוּ גוֹיִים וְאָמְרוּ לוֹ: 'עֲשֵׂה מָה שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִין לְךָ',
וְלִחְצוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגּוֹיִים עַד שֶׁגֶּרֶשׁ - הָרִי זֶה כָּשֵׁר;
וְאִם הַגּוֹיִים מַעֲצֵמִין אֶנְסוּהוּ עַד שֶׁכֹּתֵב - הוֹאִיל וְהָדִין נוֹתֵן
שִׁיכְתֹּב, הָרִי זֶה גִט פָּסוּל. וְלָמָּה לֹא כָּטַל גִּט זֶה, שֶׁהָרִי הוּא
אֲנוֹס, בֵּין בְּיַד גוֹיִים בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל? שָׂאִין אוֹמְרִין 'אֲנוֹס'
אֲלֹא לְמִי שֶׁנִּלְחֹץ וְנִדְחַק לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חַיֵּב מִן הַתּוֹרָה
לַעֲשׂוֹתוֹ, כִּגְזוֹן מִי שֶׁהָכָה עַד שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן; אֲבָל מִי שֶׁתִּקְפוּ
יָצְרוּ הָרַע לְכַשֵּׁל מַצָּנָה אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה, וְהָכָה עַד שֶׁעָשָׂה
דָּבָר שֶׁחַיֵּב לַעֲשׂוֹתוֹ, אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחַק מִדָּבָר שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ
- אִין זֶה אֲנוֹס מִמֶּנּוּ, אֲלֹא הוּא אֲנוֹס עַצְמוֹ בְּדַעְתּוֹ הָרַעָה.
לְפִיכָף זֶה שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְגֶרֶשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִיֹּת
מִיִּשְׂרָאֵל, רוֹצֶה הוּא לַעֲשׂוֹת כָּל הַמַּצּוּת וְלִהְיוֹת חֵק מִן
הַעֲבֻרוֹת, וְיָצְרוּ הוּא שֶׁתִּקְפוּ, וְכִין שֶׁהָכָה עַד שֶׁתִּשָּׁשׁ יָצְרוּ
וְאָמַר 'רוֹצֶה אֲנִי' - כִּכָּר גֶּרֶשׁ לְרִצּוֹנוֹ. לֹא הִיָּה הָדִין נוֹתֵן
שְׂכּוּפִין אוֹתוֹ לְגֶרֶשׁ, וְטַעַם בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהָיָה
הַדִּיּוּטוֹת, וְאֶנְסוּהוּ עַד שֶׁגֶּרֶשׁ - הָרִי זֶה גִט פָּסוּל; הוֹאִיל
וְיִשְׂרָאֵל אֶנְסוּהוּ, יִגְמַר וְיִגֶּרֶשׁ. וְאִם הַגּוֹיִים אֶנְסוּהוּ לְגֶרֶשׁ
שְׁלֹא בְּדִין - אֵינוֹ גִט; אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר בְּגוֹיִים 'רוֹצֶה אֲנִי',
וְאָמַר לְיִשְׂרָאֵל 'כֹּתְבוּ וְחַתְמוּ' - הוֹאִיל וְאִין הָדִין מְחַיְבו
לְהוֹצִיא וְהַגּוֹיִים אֶנְסוּהוּ, אֵינוֹ גִט.

פרק ג

א. כָּל גִּט שֶׁנִּכְתַּב שְׁלֹא לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגֻרָשׁ וְלִשְׁם הָאִשָּׁה
הַמִּתְגַּרְשָׁת - אֵינוֹ גִט. כִּיצַד? סוֹפֵר שֶׁכֹּתֵב גִּט לְלֵמֵד
[תַּלְמִידִין] אוֹ לְהַתְלַמֵּד [בַּעֲצֻמוֹ], וְכֹא הִבְעֵל וּמִצָּא שֵׁם
שֶׁנִּכְתַּב בְּגִט זֶה כְּשֶׁמוֹ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה כְּשֵׁם אִשְׁתּוֹ, וְשֵׁם הָעִיר
כְּשֵׁם עִירוֹ, וְנִטְלוּ וְגֶרֶשׁ בּוֹ - אֵינוֹ גִט.
ב. יָתֵר עַל זֶה: כֹּתֵב לְגֶרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמִצָּא בֶּן עִירוֹ וְאָמַר
לוֹ: 'שְׁמִי כְּשֶׁמֶךָ, וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ', וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ
וְגֶרֶשׁ בּוֹ - אֵינוֹ גִט, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם גְּרוּשִׁין.
ג. יָתֵר עַל זֶה: מִי שֶׁיָּשַׁע לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁשְּׂמֻתֵיהֶן שְׁוִין,
וְכֹתֵב לְגֶרֶשׁ אֶת הַגְּדוּלָּה, וְנִמְלָךְ וְגֶרֶשׁ בּוֹ אֶת הַקִּטְנָה - אֵינוֹ
גִט; אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגֻרָשׁ, לֹא נִכְתַּב לְשֵׁם
זוֹ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה בּוֹ.
ד. יָתֵר עַל כֵּן: אָמַר לְסוֹפֵר: 'כֹּתֵב, וְאִיזוֹ שֶׁאֲרָצָה אֲגֶרֶשׁ
בּוֹ', וְכֹתֵב הַסּוֹפֵר עַל דַּעַת זֶה, וְגֶרֶשׁ בּוֹ אֶחָת מֵהֶן - הָרִי זֶה
סֶפֶק גְּרוּשִׁין. וְכָל גִּט שֶׁכֹּתְבוּ שְׁלֹא לְשִׁמָּה - אֵף עַל פִּי

1 'הוֹעִילוּהָ' - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם מִשְׁמַע מְלֹת אֵלֶּי הַגְּרוּשִׁין, אוֹ
2 דָּבָר אֲחֵר. לְפִיכָף אִין כּוֹתְבִין לָהּ; וְאִם כֹּתְבוּ גִט וְנִתְּנוּ לָהּ,
3 הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרֶשֶׁת.
4 יב. הָאָמַר: 'כֹּתְבוּ גִט לְאִשְׁתִּי' - הָרִי אֵלֶּי כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין
5 וְנוֹתְנִין לְבַעַל בְּיָדוֹ, וְאִין נוֹתְנִין לְאִשְׁתּוֹ עַד שִׁיאֲמַר לָהֶם לִתֵּן
6 לָהּ; וְאִם נִתְּנוּ לָהּ, אֵינוֹ גִט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּכָרִיא;
7 אֲבָל הַמִּסְכָּן, וְהוּא אָדָם שֶׁקָּפַץ עָלָיו הַחֲלִי מִמֶּהֱרָה וְהַכְּבִיד
8 חָלָיו מִיָּד, וְהוֹצִיא בְּקוֹלָר [בַּשְּׁלֵשֶׁת בְּצוּאָרָה] לְהַתְדִּיין לְפָנֵי
9 הַמֶּלֶךְ, אֲפִלּוּ עַל עֶסְקִי מָמוֹן, וְהִמְפָּרֵשׁ בָּיִם, וְהוֹצִיא בְּשִׁירָה,
10 וְאָמַר 'כֹּתְבוּ גִט לְאִשְׁתִּי' - הָרִי אֵלֶּי כֹּתְבוּ וְיִחַתְמוּ וְיִתְּנוּ לָהּ,
11 שֶׁהַדָּבָר יִדְעַ שְׁלֹא נִתְּנוּ זֶה אֲלֵא לְכֹתֵב וְלִתֵּן לָהּ.
12 יג. בְּרִיא שֶׁאָמַר: 'כֹּתְבוּ גִט לְאִשְׁתִּי', וְכֹתְבוּ וְנִתְּנוּ לָהּ, וְהָרִי
13 עַצְמוֹ מִיָּד, כִּגְזוֹן שֶׁהַשְּׁלִיף עַצְמוֹ מִן הַגָּט, אוֹ הִפִּיל עַצְמוֹ לִים
14 - הָרִי זֶה גִט כָּשֵׁר; עֲלָה לִגָּג וְדִחַפְתּוֹ הָרוּחַ וְנֵת - אֵינוֹ גִט;
15 סֶפֶק הִפִּיל עַצְמוֹ, סֶפֶק דִּחַפְתּוֹ הָרוּחַ - הָרִי זֶה גִט, עַד שֶׁיִּדְעַ
16 לָךְ בְּרִיא שֶׁהָרוּחַ דִּחַפְתּוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה מִשְׁלָף בְּבוֹר וְאָמַר:
17 'כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלִי יִכְתֹּב גִּט לְאִשְׁתִּי' - הָרִי אֵלֶּי כֹּתְבוּ וְיִתְּנוּ;
18 וְהוּא שִׁידְעוֹ אוֹתוֹ [יִכִּירוּהוּ שְׁהוּא בַּעֲלָהּ]. וְאֵף עַל פִּי
19 שֶׁהָעֲלוּהוּ וְלֹא הִפְרִיחוּ - הָרִי זֶה כָּשֵׁר; שֶׁזֶּה כְּשֶׁעָת הַסִּפְנָה
20 הוּא, שֶׁכּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אֵף עַל פִּי שֶׁאִין מִכִּירִין. וְכֵן מִי שֶׁנִּפְלֹ
21 בּוֹ מִכּוֹת רַעוֹת שֶׁאִי אֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה מֵהֶן, אֲפִלּוּ נִשְׁחַט בּוֹ רֵב
22 שְׁנֵי הַסִּמְנִין [קֶנֶה וּוּשֶׁט], וְרָמַז וְאָמַר: 'כֹּתְבוּ גִט לְאִשְׁתִּי' -
23 הָרִי אֵלֶּי כֹּתְבוּ וְיִתְּנוּ; שֶׁהָרִי עָתָה חַי הוּא, אֵף עַל פִּי שֶׁסּוֹפֵר
24 לְמוֹת.
25 יד. מִי שֶׁהִיָּה רוּחַ רָעָה מִבְּעֻתָּת אוֹתוֹ, וְאָמַר כְּשֶׁהִתְחִיל בּוֹ
26 הַחֲלִי: 'כֹּתְבוּ גִט לְאִשְׁתִּי' - לֹא אָמַר כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאִין דַּעְתּוֹ
27 נִכּוֹנָה וּמִשְׁכָּת. וְכֵן הַשְּׁכּוֹר שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט; וְאִם
28 לֹא הִגִּיעַ, הָרִי זֶה סֶפֶק.
29 טו. אָמַר כְּשֶׁהוּא בְּרִיא: 'כֹּתְבוּ גִט וְהָרִי לְאִשְׁתִּי', וְאַחֵר כָּף
30 נִבְעַת [וְחָלָה] - מִמִּתְנִינִן עַד שִׁיכְרִיא, וְכּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לָהּ, וְאִין
31 צָרִיף לְחִזּוֹר וְלִהְיוֹת בּוֹ אֲחֵר שֶׁהַכְּרִיא; וְאִם כֹּתְבוּ וְנִתְּנוּ קֶדֶם
32 שִׁיכְרִיא, הָרִי זֶה פָּסוּל.
33 טז. מִי שֶׁנִּשְׁתַּתַּק [נִתְחַלֵּם] וְהָרִי דַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה, אָמַר לוֹ:
34 'נִכְתֵּב גִּט לְאִשְׁתְּךָ? וְהָרִי בְּרִאשׁוֹ - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שֶׁלִּשָּׁה
35 פְּעָמִים בְּסִרְוִיָּה: אִם אָמַר עַל לֹא 'לֹא', וְעַל הֵן 'הֵן' - הָרִי
36 אֵלֶּי כֹּתְבוּ וְיִתְּנוּ; וְצָרִיכִין לְבָדְקוֹ יָפָה יָפָה, שֶׁמָּא נִטְרָפָה
37 דַּעְתּוֹ. וְכֵן אִם כֹּתֵב בְּיָדוֹ: 'כֹּתְבוּ וְהָרִי גִט לְאִשְׁתִּי' - הָרִי אֵלֶּי
38 כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לָהּ, אִם הִיָּה דַּעְתּוֹ מִשְׁכָּת עָלָיו; שֶׁאִין דִּין
39 מִי שֶׁנִּשְׁתַּתַּק בְּדִין הַחֲרֵשׁ.
40 יז. מִי שֶׁנִּשְׁאָ כְּשֶׁהוּא פֶּקֶח וְנִתְחַרֵּשׁ, וְאִין צָרִיף לִזְמַר נִשְׁתַּתַּח
41 - אֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם עַד שִׁיכְרִיא; וְאִין סוֹמְכִין עַל רְמִיזָה
42 הַחֲרֵשׁ וְלֹא עַל כֹּתְבוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה וּמִשְׁכָּת. אֲבָל
43 אִם נִשָּׂא כְּשֶׁהוּא חֲרֵשׁ, מְגֶרֶשׁ בְּרִמְיָה - שֶׁאִין קִדּוּשִׁי
44 קִדּוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְכָשֶׁם שֶׁכּוֹנֵס בְּרִמְיָה, כָּף
45 מוֹצִיא בְּרִמְיָה.
46 יח. הַמְּקַדֵּשׁ קִטְנָה עַל יְדֵי אֲבִיהָ [נִתָּן קִדּוּשִׁיהָ לְאִבִּיהָ],
47 וְגִרְשָׁה כְּשֶׁהִיא קִטְנָה - אֲבִיהָ מְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ; וּמִשְׁנִיעַ הַגָּט

1 שְׁהַעֲבִיר עָלָיו [על אותיות הגט] קולמוס [קנה עם דיו]
 2 לְשִׁמָּה, אֵינוּ גֵט.
 3 ה. מִי שֶׁכָּתַב גֵּט לְגִרְשָׁא אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִמְלָךְ וְלֹא גִרְשָׁה,
 4 וְנִתְיַחַד עִמָּה אַחֵר שֶׁכָּתַבּוּ לָהּ - לֹא יִגְרָשֶׁנָּה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט
 5 פַּעַם אַחֶרֶת כְּשִׁירְצָה לְגִרְשָׁה. וְאִם גִּרְשָׁה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט הִישֵׁן
 6 - הָרִי זֶה מְגִרְשָׁתָּה, וְתִנָּשֵׂא בּוֹ לְכַתְחָלָהּ; שֶׁהָרִי נִכְתַּב לְשִׁמָּה,
 7 וְהָרִי נִתֵּן לָהּ עִתָּה בְּעֵדִים כְּהִלְכָתוֹ. וְלָמָּה לֹא יִגְרֹשׁ בּוֹ
 8 לְכַתְחָלָהּ? גִּזְרָה, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ גִטָּה קִדְּם לְבָנָה [שנחגורשה
 9 ואח"כ ילדה ממנו ילדים].
 10 ו. אָמַר לְסוֹפֵר: 'כָּתַב גֵּט לְפִלּוּנִית, יִהְיֶה עִמִּי, לְכִשְׁאֲשֹׁאֲנָהּ
 11 אֶגְרָשֶׁנָּה בּוֹ', וְנִכְתַּב, וְנִשְׁאַה, וְגִרְשָׁה בּוֹ - אֵינוּ גֵט, מִפְּנֵי
 12 שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת גְּרוּשִׁין מִמֶּנּוּ כְּשֶׁנִּכְתַּב גֵּט זֶה, וְנִמְצָא כְּנִכְתַּב
 13 שֶׁלֹּא לְשֵׁם גְּרוּשִׁין. אָבָל אָמַר לוֹ: 'כָּתַב אוֹתוֹ לְאֶרְסוּתִּי,
 14 לְכִשְׁאֲשֹׁאֲנָה אֶגְרָשֶׁנָּה בּוֹ', וְכִנְסָה, וְגִרְשָׁה בּוֹ - כָּשֵׁר. כְּתַבּוֹ
 15 לִיבְמֹתוֹ, וְאַחֵר שִׁיבְמָה גִרְשָׁה בּוֹ - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין,
 16 הוֹאִיל וְאִינָה אִשָּׁה גְּמוּרָה כְּשֶׁכָּתַבּוּ.
 17 ז. מִפְּנֵי תַקְנַת סוֹפֵר [להקל מעליו, שיהיו בידו גיטין מוכנים],
 18 הִתִּירוּ חֲכָמִים לְסוֹפֵר שִׁיכְתֹּב טַפְסֵי גִטִּין [הנוסח הכללי],
 19 וְיִנִּית [וישאר חלק] מְקוֹם הָאִישׁ, וּמְקוֹם הָאִשָּׁה, וּמְקוֹם הַזְּמַן,
 20 וּמְקוֹם 'הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם' - עַד שִׁיכְתֹּב לְשֵׁם הָאִישׁ
 21 הַמְּגֻרָשׁ וְלִשְׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרְשֶׁת, וְכֵן יִחְתְּמוּ הָעֵדִים לְשִׁמּוֹ
 22 וְלִשְׁמָה.
 23 ח. סוֹפֵר שֶׁכָּתַב הַגֵּט לְשִׁמּוֹ וְלִשְׁמָה כְּהִלְכָתוֹ, וְחִתְּמוּ הָעֵדִים
 24 שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה - הוֹאִיל וּמִסְרֹו לָהּ בְּעֵדִים, הָרִי זֶה פְּסוּל
 25 [ומדובנן], שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֲלָא מִפְּנֵי תַקֵּן
 26 הָעוֹלָם [שלא תישאר עגונה]. וְיֵשׁ מִי שֶׁאָמַר, שֶׁאִם חִתְּמוּ
 27 הָעֵדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, הוֹאִיל וְהוּא כְּמִזְיָף מִתּוֹכוֹ, הָרִי זֶה גֵט
 28 בָּטֹל; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵעֵדָיו פְּסוּל, אוֹ שֶׁהָיָה עַד אֶחָד
 29 בְּלִבְדּוֹ כָּשֵׁר - אֵף עַל פִּי שְׁנֵימָסֵר בְּעֵדִים, הָרִי זֶה בָּטֹל. וְלֹא
 30 יִרְאֶה לִי דִבְרֵי זֶה; אֲלָא כְּמִזְיָף, לֹא מִזְיָף וְדַאי, וְהוֹאִיל וְנִמְסַר
 31 בְּעֵדִים כָּשִׁירִים, הָרִי זֶה פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם.
 32 ט. הַמְּבִיא גֵט [בשליחות הבעל], וְאָבַד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאוֹ - אִם
 33 אָבַד מִמֶּנּוּ בְּמְקוֹם שֶׁאֵין הַשְּׂרִירֹת מְצוּיֹת, אֶפְלוּ מִצָּאוֹ לְאַחֵר
 34 זְמַן מְרֻבָּה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שֶׁהִגֵּט שֶׁאָבַד מִמֶּנּוּ הוּא הַגֵּט
 35 הַנִּמְצָא, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ. אָבַד בְּמְקוֹם שֶׁהַשְּׂרִירֹת מְצוּיֹת - אִם
 36 מִצָּאוֹ מִיָּד, וְעָדִין לֹא שָׁהָ שֵׁם אָדָם מִן הָעוֹבְרִין, אוֹ שֶׁמִּצָּאוֹ
 37 בְּכָלִי שֶׁהִנִּיחוֹ בּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ טְבִיעוֹת עֵין [הכרת הגט במראהו]
 38 בְּאֶרְכּוֹ וְרִחְבּוֹ שֶׁל גֵּט כְּשִׁיהִיָּה כְּרוּף [קשור] - הָרִי הוּא
 39 בְּחֻזְקָתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ.
 40 י. הַחֹזֵק בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם אִישׁ אַחֵר שֶׁשִּׁמּוֹ כְּשֵׁם שֶׁבָּגַט -
 41 חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמָּא גֵט זֶה הַנִּמְצָא שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ הָאֲחֵר הוּא,
 42 הוֹאִיל וְעָבַד אָדָם שֵׁם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָ; וְאִם נִתְגַּרְשָׁה
 43 בּוֹ, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגִרְשָׁתָּה. אָבָל אִם לֹא עָבַר אָדָם שֵׁם - הָרִי
 44 זֶה בְּחֻזְקָתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִחְזֹקוּ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְּׂמוּתֵיהֶן שְׁוִין.
 45 יא. הִיָּה לְעֵדִים בָּגַט סִימֵן מְבַהֵק - כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ: 'נִקְבַּ יֵשׁ
 46 בּוֹ בְּצֵד אוֹת פְּלוּנִית, אוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'מַעוֹלָם לֹא חִתְּמֵנוּ עַל גֵּט
 47 אַחֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׂמוֹת כְּשִׁמוֹת אֵלּוּ' - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ

48 בּוֹ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאוֹ אַחֵר זְמַן מְרֻבָּה, וּבְמְקוֹם שֶׁהַשְּׂרִירֹת
 49 מְצוּיֹת, וְהִחְזֹקוּ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְּׂמוּתֵיהֶן שְׁוִין.
 50 יב. שְׁנַיִם שֶׁשָּׁלְחוּ שְׁנֵי גִטִּין וְנִתְעַרְבוּ - נִתְנִין שְׁנֵיהֶן לְזוֹ
 51 וְשְׁנֵיהֶן לְזוֹ בְּעֵדֵי מְסִירָה; לְפִיכָּךְ אִם אָבַד אֶחָד מֵהֶן, הָרִי
 52 הַשְּׁנִי בָטֹל.
 53 יג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי שְׂמוֹת, וְכֵן אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ שְׁנֵי שְׂמוֹת -
 54 כְּשֶׁמְגַרֵּשׁ כּוֹתֵב שְׁמָהּ וְשִׁמּוֹ שֶׁהֵן רְגִילִין בּוֹ וְיִדְוּעִין בּוֹ בְּיֹתֵר,
 55 וְאָמַר: 'אִישׁ פְּלוּנִי וְכָל שֵׁם שִׁישׁ לוֹ, גִּרֹּשׁ אִשָּׁה פְּלוּנִית וְכָל
 56 שֵׁם שִׁישׁ לָהּ'; וְאִם כָּתַב חֲנִיכְתּוֹ וְחִנְיֻכָּתָהּ [שם לווי שלו
 57 ושלחה], כָּשֵׁר.
 58 יד. כָּתַב הַשֵּׁם שֶׁאֵינֶן יִדְוּעִין בּוֹ בְּיֹתֵר, וְכָתַב 'כָּל שֵׁם שִׁישׁ
 59 לוֹ' - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין. שְׁנֵה שְׂמוֹ אוֹ שְׁמָה, וְשֵׁם עִירוֹ
 60 אוֹ שֵׁם עִירָה - אֵף עַל פִּי שֶׁכָּתַב 'וְכָל שֵׁם שִׁישׁ לוֹ וְכָל
 61 שֵׁם שִׁישׁ לָהּ' - אֵינוּ גֵט.
 62 טו. הַכֹּל כְּשֶׁרִין לְכָתַב אֶת הַגֵּט, חוּץ מִחֻמְשָׁה - גּוֹי,
 63 וְעֶבֶד, וְחֹרֶשׁ, וְשׁוֹטָה, וְקֶטֶן; וְאֶפְלוּ הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה כּוֹתֵבֶת
 64 אֶת הַגֵּט שְׁלֵהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד לְעִבּוּדָה זָרָה, אוֹ שֶׁהוּא
 65 מַחֲלֵל שְׁבֵת בְּפִרְהֶסְיָא - הָרִי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו.
 66 טז. וְלָמָּה אֵין כּוֹתֵבִין אֵלּוּ הַחֻמְשָׁה? מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיף הַכּוֹתֵב
 67 לְכָתַב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגֻרָשׁ וְלִשְׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרְשֶׁת, וְהַגּוֹי
 68 - עַל דַּעַת עֲצֻמוֹ הוּא כּוֹתֵב; וְחֹרֶשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן - אֵינֶן
 69 בְּנֵי דַעַת; וְהָעֶבֶד - אֵינוּ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין, וְלְפִיכָּךְ
 70 הוּא פְּסוּל כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו. וְאִם כָּתַב הַגֵּט אֶחָד מִחֻמְשָׁה
 71 אֵלּוּ - אֵינוּ גֵט, אֵף עַל פִּי שֶׁחִתְּמוּ בּוֹ כְּשִׁירִים וְנִמְסַר לָהּ
 72 בְּכָשִׁירִים.
 73 יז. כָּתַב אֶחָד מִן הַחֻמְשָׁה טַפְסֵי הַגֵּט, וְהֵנִיחַ מְקוֹם הַתְּרָף,
 74 שֶׁהוּא מְקוֹם הָאִישׁ, וּמְקוֹם הָאִשָּׁה, וּמְקוֹם הַזְּמַן, וּמְקוֹם
 75 'הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם', וְכָתַבְם הַפֶּקֶח הַגָּדוֹל הַיִּשְׂרָאֵלִי
 76 לְשִׁמָּה - הָרִי זֶה גֵט כָּשֵׁר.
 77 יח. מִתֵּר לְהֵנִיחַ חֹרֶשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן לְכָתַב טַפְסֵי הַגֵּט
 78 לְכַתְחָלָהּ, וְהוּא שִׁיְהִיָּה גָדוֹל עוֹמֵד עַל גִּבּוֹ. אָבָל הַגּוֹי
 79 וְהָעֶבֶד אֵין כּוֹתֵבִין הַטַּפְסֵי לְכַתְחָלָהּ, וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל גִּבּוֹ;
 80 שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְכָתַב טַפְסֵי גִטִּין שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה לְכַתְחָלָהּ אֲלָא
 81 מִפְּנֵי תַקְנַת סוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָנָנוּ.
 82 יט. הַכּוֹתֵב גֵּט בְּשִׁבְתָּ אוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשִׁגְגָה וְנִתְּנוֹ לָהּ
 83 - הָרִי זֶה מְגִרְשָׁתָּה. כְּתַבּוֹ וְחִתְּמוּ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּזִדּוֹן וְנִתְּנוּהוּ
 84 לָהּ - אֵינָה מְגִרְשָׁתָּה, שֶׁהָרִי הָעֵדִים פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה; כְּתַבּוֹ
 85 בְּיוֹם טוֹב בְּזִדּוֹן, וְנִמְסַר לָהּ בְּפִנֵּי עֵדִים כְּשִׁירִים בְּיוֹם טוֹב
 86 - הָרִי זֶה פְּסוּל.

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ג

פרק ד

87
 88
 89 א. אֵין כּוֹתֵבִין אֶת הַגֵּט אֲלָא בְּדָבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ [כתבו] עוֹמֵד
 90 [מתקיים], כְּגוֹן דִּי וְסִקְרָא [טיט אדום] וְקִמּוּס [שרף אילן]
 91 וְקִלְקֻנְתּוּס [מין גפרית] וְכִיּוּצָא בְּהֵן; אָבָל אִם כְּתַבּוֹ בְּדָבָר
 92 שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מִשְׁקִין וְיִמִּי פִּירוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אֵינוּ גֵט.

י. וכן צריך שיהיה הכתב מבאר היטב באותו הכתב
שכתב, עד שיגיעו לקרותו הקטנים שמפירין אותו כתב,
שאין לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא
בינוניים; ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמא תדמה אות
לאות, ונמצא הענין משתנה.
יא. היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום או
בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל ונקרא
לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה פסול. כבר
נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי ובגסות זה, אף
על פי שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה.
יב. וזה הוא גסות הגט: בכך בשבת, בכך וכו' לירח פלוני
בשנת כך וכו' ליצירה או לשטרות למנאנא די רגילנא
למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני, איך
אנא פלוני בן פלוני דמקום פלוני וכל שום אחרון וחניכה
דאית לי ולאבקהתי ולארתרי ולארתריהון דאבקהתי [וכל שם
אחר וכינוי שיש לי ולאבותי ולמקומי ולמקום אבותי], צביתי
ברעות נפשי כיד לא אנסינא [רציתי ברצון נפשי, בלא אונס],
ופטרתי ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, אנת אנתתי [פטרתי
ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית בת פלוני דמקמא
[מעיר] פלונית וכל שום אחרון וחניכה דאית ליכי
ולאבקהתי ולארתרי ולארתריהון דאבקהתי [וכל שם אחר
וכינוי שיש לי ולאבותי ולמקומי ולמקום אבותי], די הנית
אנתתי מקדמת דנא [שהיית אישתי מכבר], וכדו פטרתי
ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, די תהויין רשאה ושלטאה
בנפשיכי למקה להתנסבא לכל גבר די תצביין, ואנש לא
ימחה בידיכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם [וכעת פטרתי
ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך שתהיי רשאית ושולטת בנפשך,
לילך ולהנשא לכל אדם שתוצי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה
ועד עולם], והרי את מותרת לכל אדם, ודן דיהני ליכי מני
ספר תרוכין [וחה יהיה לך ממני ספר גירושין] וגט פטורין
ואגרת שבוקין [עזובין] פדת משה וישראל. והעדים חותמין
למטה, כמו שבארנו.
יג. כשיכתב הגט בלשון זה ובגסות זה, לא יכתב 'ודין' ביד
- שמא יקרא הקורא 'ודין', כלומר משפט יהיה ביני ובינך;
ולא יכתב 'ואיגרת' ביד - שמא יקרא הקורא 'ואי גרת',
כלומר אם זנית; ולא יכתב 'לימקה' ביד - שמא יקרא
הקורא 'לי מהך', כלומר לי שחוק; ולא יכתב 'תהויין'
'ותצביין' בשתי ידין - שמא יקרא הקורא 'תהויין'
'ותצביין', כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים, ונמצא שאינו
מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יצריך לזו ד'וכדו' -
שמא תדמה ליד, ויהיה משמע 'וכדי', כלומר בתנאי זה
אפטר אותך; וכן יצריך לזו ד'תרוכין' ו'שבוקין' - שמא
תדמה ליד, ויהיה משמע 'תריכין' ו'שביקין', כלומר
שהוא אומר לה שהיא שברה וגרשה אותו. ועל דרך זו
צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שכתב - שלא יהיה בו
משמע שני ענינות.

1 כתבו באר [עופרת] בשחור ובשיחור [כלי ברזל וגחלים],
2 פשר; ואין כותבין בהן לכתחלה.
3 ב. כותבין במי עפצין [מי פרי האלוה] לכתחלה על גבי הנר
4 והעור וכיוצא בהן, אבל לא על גבי מגלה עפוצה [מעובדת
5 במי עפצין], מפני שאינו נפר [צבע הקלף והדיו שרים]; ואם
6 כתב, אינו גט. וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט,
7 אפלו על אסורי הנאה; וכותבין על דבר שיכול להודיה,
8 והוא שיתנו לה בעדי מסירה.
9 ג. כיצד? כותב לה על הנר המחוק [שנמחק כתבו], ועל
10 הדפתרא [עור בלתי מעובד כל צרכו], ועל החרש [חרס], ועל
11 העלין, ועל ידו של עבד, ועל קרן הפרה; ומוסר לה העבד
12 והפרה או הנר המחוק והדפתרא וכיוצא בו, בפני עדים.
13 ד. היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קצקע, והיה
14 יוצא [נמצא] מתחת ידה, והיו העדים חקוקים על ידו - הרי
15 זו מגרשת, אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי אין יכול
16 להודיה. אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על
17 ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: 'בעדים נמסר לי'
18 - הרי זו ספק מגרשת; שמא מעצמו נכנס לה, שהגדרות
19 [בעלי חיים] אין להן חזקה [אין הימצאותם בידי משהו
20 מהווה הוכחה על בעלותו עליהם].
21 ה. היה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא
22 יוצא [נמצא] מתחת ידה - אף על פי שהם מחזקין בטבלה
23 שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת [מותר
24 לה לכתוב] גטה, שאין קיים הגט אלא בחותמיו אם אין שם
25 עדי מסירה.
26 ו. חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על טס של מתכת
27 - אם חפר ירכי [גופי] האותיות, פשר; שזה כתב הוא - הרי
28 הוא אומר: "כתובה בעט ברזל", כלומר שהוא חופר [חורט.
29 וקראו הכתוב כתב]. וכן אם חקק הגט מאחורי הטס עד
30 שבלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוף האות, עד שיראו
31 הגטאות [גבולות] [בולטות] מכאן ומכאן, ככתב דיגרי הנזק
32 - אינו גט, שאין זה כתב.
33 ז. המקרע [חורט] על העור תבנית כתב [ללא דיו], או
34 שרשם על העור תבנית כתב - הרי זה פשר. כותבין את
35 הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות,
36 ועדיו חותמין בכתב אחר - פשר, והוא שיהיו מפירין לשון
37 הכתב וכתבה.
38 ח. אחד מן העדים חתם בכתב, והעד השני בכתב לשון
39 אחרת - פשר; אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת,
40 ומקצתו בלשון אחרת - פסול.
41 ט. כל לשון שכתב בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדברי
42 הגט, שלא יהיה משמען שני ענינות, עד שנמצא הקורא
43 אומר: 'שמא לכך וכו' נתפנו, שאין משמעו לשון גרושין,
44 או שמא לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גרושין'; אלא יהיו
45 דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו ענין
46 אחר, שגרש ושלח פלוני לפלונית.

1 **יד.** הרי שכתב בנסח זה, ולא האריך וזין אלו, או לא כתב
2 הידין היתרות, או שכתב הידין שאמרנו שלא יכתבו -
3 הרי זה גט פסול. וכן כל כיוצא בזה בכל לשון - פסול.
4 **טו.** גט שמחק בו אות או תבה, או שחלה בין השיטין
5 [השורות] - אם מטפס הגט [הנוסח הכללי והפחות חסוב],
6 הרי זה פשר. ואם מן התרף [נוסח העיקרי והפרטים
7 המשתנים], אינו גט; ואם החזיר ופרש בסוף הגט שאות
8 פלונית תלויה או על מחק, אפלו מתרף הגט - פשר, כשאר
9 שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב, שהוא קרע של
10 בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות; אבל אם
11 נקרע, ואינו קרע של בית דין - פשר.
12 **טז.** נמוק, או שהקריב, או שנעשה ככברה [מחורר] - פשר.
13 נמחק או נשטשטש, וכבואה [רושם הכתב] שלו קימת - אם
14 יכול להקרות, פשר; ואם לאו, אינו גט.
15 **יז.** במה דברים אמורים? בשהיה הגט יוצא מתחת ידה
16 בעדי חתימה, ואין שם עדי מסירה. אבל אם יש שם עדים
17 שנמסר לה הגט בפניהם, והיה פשר - הרי זה פשר, אף
18 על פי שהיה תרף הגט על המחק, או בין השיטין, או
19 שהיה קרוע שתי וערב בשנתן לה בפניהם.
20 **יח.** חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם - אם כתבוהו
21 בכלל [נוסח אחד לכלול], כגון שכתבו: 'בכך בשבת גרש
22 פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכך אמר כל אחד מהן
23 לאשתו, ליכי די תהיין', וכל טפס הגט, ושני עדים
24 חותמין מלמטה - הרי זה פשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי
25 מסירה; ואם אין שם עדי מסירה - כל שתצא מגלה זו
26 מתחת ידה, מגרשת. אבל אם כתב: 'בכך בשבת גרש פלוני
27 לפלונית' והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה
28 מגלה, וכתב: 'וביום זה או בכך בשבת גרש פלוני
29 לפלונית' והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין,
30 והעדים מלמטה - אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי
31 מסירה, הרי כלן מגרשות. ואם אין שם עדי מסירה, והיתה
32 מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן - אם היתה זו שגטה
33 באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זה מגרשת; ואם היתה
34 המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות, הרי זה ספק
35 מגרשת.

36 **יט.** כתב: 'אני פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית
37 ופלונית ופלונית', והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל
38 אחת מהן בעדים, אינו גט; שאין שתי נשים מתגרשות בגט
39 אחד - שנאמר: "וכתב לה", לא לה ולחברתה. חזר ופרטן
40 בתוך הגט, וכתב: 'פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית
41 ופלוני גרש פלונית בזמן פלוני' - הרי אלו פשרים.

42 **כ.** כתב שני גטין בשני דפין [טורים] במגלה אחת זה בצד
43 זה - אם יש שני עדים נקראין בסוף גט זה ושני עדים בסוף
44 גט זה - הרי זה פשר; וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה,
45 מגרשת.

46 **כא.** היו שני עדים בלבד באים מתחת זה לתחת זה
47 [שחתימתן מתחילה מתחת לגט הראשון ומסתיימת תחת השני]

48 - אם יצא מתחת יד אשה שהעדים [תחילת חתימתם]
49 נקראין עם גטה - הרי זה מגרשת; ואם יצא מתחת יד
50 השניה שאין העדים נקראין עמו - אינו גט, עד שימסר לה
51 בעדים.
52 **כב.** כתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים בין
53 שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני - אם
54 היה יוצא מתחת יד שהעדים נקראין בסוף גטה, הרי זה
55 מגרשת. וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה אינה
56 מגרשת; שהעדים שחתמו בראש הדף של גט, או מצדו,
57 או מאחוריו - אינו גט. ואם נמסר לה בעדים - פשר.
58 **כג.** הקיף [חיבר] ראש דף [גט] זה לראש דף זה [כתב גט
59 אחד מאמצע הגליון עד למטה וגט שני מאמצע לכיוון מעלה]
60 והעדים [חתמו] באמצע, שנמצאו העדים בראש שני הגטין
61 - שניהן בטלין; ואם נמסרו להן בעדים - שניהן פשרים.
62 **כד.** שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה
63 בסוף הדף השני - פשר; והוא שיהיה נפר במגלה שלא
64 נחתכה, ושלכך נתפסן הסופר שישלים בדף השני. אבל אם
65 אינו נפר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זה ספק מגרשת;
66 שמא שני גטין היו, ונתתם מקצת זה מסוף הדף, ומקצת
67 השני מראש הדף.
68 **כה.** הרי שכתב את הגט, ואחר שגמר כתב: 'שאלו בשלום
69 פלוני, או 'שלום עליך פלוני רעי' וכיוצא בזה, וחתמו
70 העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה - הרי זה ספק
71 מגרשת, שמא לא חתמו אלא על שאילת שלום. אבל אם
72 כתב: 'שאלו בשלום פלוני, או 'שלום עליך רעי' וכיוצא
73 בזה, שהרי לזה [צירף] דברים אלו על דברי הגט, ועל
74 שניהן חתמו - הרי זה מגרשת. ואם נמסר לה בעדים - בין
75 כך ובין כך, הרי זה גט פשר.

פרק ה

76
77 **א.** זה שנאמר בתורה "ונתן בידה" - אין ענין הכתוב אלא
78 שיעיב הגט לה; ואחד ידה, או חיקה, או חצרה, או שלוחה
79 שעשת ידו בידה - הכל אחד הוא. ואחת חצרה הקנויה לה,
80 או חצרה המשפחה או השאולה לה - הכל רשותה היא;
81 ומשיגיע גט לרשותה, נתגרשה.
82 **ב.** הזרק גט לאשתו לתוך חצרה - אם היתה עומדת שם
83 בצד חצרה, נתגרשה; ואם לאו, לא נתגרשה עד שתעמד
84 בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה
85 - שחובה היא לה הגרשין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.
86 **ג.** היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בהצור,
87 וזרקו לה למעלה - בין שהגיע לאויר מחיצות המעקה, או
88 לפחות משלשה סמוך לגג - נתגרשה, ובלבד שיענה [על
89 הגג]. אבל אם נמחק או נשרף קדם שיעיב לה - אף על פי
90 שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע
91 לפחות משלשה סמוך לגג, כגון שנשבה הרוח והעלתו
92 ונמחק או נשרף - הואיל ואינו הולך לנוח, אינו גט ולא
93 נתגרשה.

קרוי לו, אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה, וממחצה
למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זו ספק מגרשת; היה
קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו - הרי זה פסול, עד שיגיע גט
לגדה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.
יד. כיצד הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו והיא אינה
יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או
שניהן אין יכולין לשמרו - זה הוא 'מחצה למחצה'.
טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו, וזרקו
לה - אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה מגרשת,
אף על פי שאם תשוח תטלנו. עמדה היא תחלה, וכא הוא
ועמד כנגדה, וזרקו לה - אף על פי שהוא מחצה למחצה,
הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה פסול, עד
שיגיע גט לגדה.
טז. זרק הגט לגדה, והיה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת
המשיחה בידו - אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה במשיכת
החבל] ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק [תחתך]
המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.
יז. נתן את הגט ביד עבדה, והוא געור והיא משמרתו - אם
היה כפות, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת
בצדה; ואם אינו כפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא ישן
והיא משמרתו - הרי זה פסול; ואם היה כפות, הרי זו
מגרשת.
יח. כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו -
בין שזכת בעבד זכת בגט ונתגרשה, אם היה כפות. ואם
אינו כפות וגעור, קנת העבד, ואינה מגרשת עד שיגיע הגט
לגדה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה
- בין שקנת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה.

פרק ו

א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא
הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגיע הגט לידו, תתגרש כאלו
הגיע לידה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני
עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה; ואפילו הן
הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן
הראשונים ואחד [אחר] - הרי זו עדות גמורה.
ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם
היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים,
בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו -
וציאנו [הימצאותו] מתחת ידו, כיצאנו מתחת ידי האשה.
ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה,
כמו האשה עצמה.
ג. הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל
נותן הגט לשליח להוליו הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא
'שליח הולכה'.
ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה,
וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה
צריך עדים.
ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא לה

ד. היה הגט שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר
שלה, וזרק לה גטה - בין שיצא הגט ממחיצות הגט והגיע
למחיצות מקומה שהיא עומדת בו [החצר], נתגרשה.
ה. זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך המים ואבד
- אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר כך באה אש
ושרפתו - הרי זה גט.
ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט -
עד שיניח במקום המשפך בו. שתי חצרות זו לפנים מזו,
הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על
הפנימית, בין שזרק הגט לתוך אזור החיצונה, נתגרשה;
שהפנימית בכתלי החיצונה משתמרת, מה שאין כאן
בקפות.
ז. כיצד? שתי קפות [סלים] זו לפנים מזו, הפנימית שלה
והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן - אפילו הגיע לאזור
הפנימית, אינה מגרשת עד שיניח על צד הקפה הפנימית.
במה דברים אמורים? בשהיתה מטה על צדה ואין לה
שולים [תחתית], אבל יש לה שולים - אפילו נח בקרקעיתה,
אינה מגרשת; שפליה של אשה ברשות הבעל אינו קונה
לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.
ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה
מתגרשת עד שיגיע הגט לגדה או לחיקה, או לכלי מן
הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית
או קפיפה [סל] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה
שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים -
הרי זו מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הבעל
מקפיד על מקום פרצי המטה.
ט. השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו [לא ציינו מקום
מדייק], וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא
עומדת בהן - הרי זו מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה או
סלע רחוק ממנה - אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע
אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לוי
[נוסח] - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא
[האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים
אלו - חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה, שני
מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיגיע לה הגט.
י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
בה, ונפל חוץ לרשותה - אף על פי שעבר בפחות משלשה
סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שיניח ברשותה.
יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך
לו - אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זו מגרשת; שאף על
פי שדיורין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם חלוקין
למטה [בדירתם], אין בגי אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה.
יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על ידה,
ונפל לארץ - אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח, הרי זו
מגרשת; ונפל לתוך הים או לתוך האש, אינה מגרשת - והוא
שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת
נפילתו לאבוד הנה עומד.
יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם -

יג. הפעל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא
נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'יהיה לי גט זה פקדון
אצלך', או שאמרה לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' - הרי זו
מגרשת בספק, עד שיגיע גט לידה; ומשיגיע גט לידה,
תתגרש ודאי.
יד. שליח שהביא גט - כשהוא נותנו לה, נותנו בפני שנים,
ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך יתן לה בפניהם;
שדין השליח עם האשה כדין הפעל עמה, שתחתיו הוא
קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא קראוהו עדי מסירה,
וניטלתו וזרקתו לים - הרי זו ספק מגרשת.
טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לביתה - יטלנו ממנה,
ויחזור ויתננו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא מתחת
ידה ומקנים בחותמיו [העדים מעידים שחתימותיהם נכונות] -
הרי זה כשר.
טז. שליח שנשלח את הגט, וקדם שיגיע ליד האשה חזר
הפעל ואמר לו: 'גט ששלחתי עמך בטל', או שקדם ואמר
לאשה: 'גט ששלחתי לך בטל', או ששלח שליח אחר
לבטלו, או שאמר לאחרים: 'גט ששלחתי לאשתי בטל' -
הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידה. וכל המבטל
בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט
לידה או ליד שליח קבלה - אינו יכול לבטלו; ואף על פי
שחזר בתוך כדי דבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידה או
ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו - אינו בטל, והרי זה גט
כשר.
יז. היה מחזר ומבקש השליח כדי לבטלו, או שהיה מבקש
שנים שיבטלו בפניהם, ובין שהוא מחזר ורודף הגיע הגט
לידה, ואחר כך בטל - אינו בטל, ואף על פי שהיה מחזר
לבטלו קדם שיגיע לידה.
יח. אמר לעשרה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' - יכול לבטל
זה שלא בפני זה, ואפילו בפני שנים אחרים. שלח הגט ביד
שנים, הרי זה יכול לבטלו זה שלא בפני זה; ואפילו היו
עשרה, משבטלו בפני אחד מהן, בטל הגט.
יט. וכן מי שאמר לשנים: 'גט שאני כותב לאשתי בטל
הוא', וכתב אחר בן גט, ונתנו לה בפני שנים אחרים - הרי
זה גט בטל; וזו היא מסירת המודעא על הגט. וכן אם
יאמר להם: 'כל גט שכתב לי פלוני בטל', או 'כל גט
שאכתב בבית דינו של פלוני הרי הוא בטל', או 'כל גט
שאכתב מהיום עד עשרים שנה בטל' - הרי זה בטל. וכן
אם אמר לשנים: 'כל גט שאכתב לפלונית אשתי בטל הוא,
וכל דבר שאכתב בו מודעא זו, הרי הוא בטל', וכתב אחר
בן גט ונתנו לה - אף על פי שבטל המודעא קדם שכתב
הגט, הרי הגט בטל.
כ. אם בן, מה תקנת דבר זה? שיאמרו לו העדים קדם
כתיבת הגט: 'אמר בפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמין
כשיחקמו אותן הדברים לבטל גט זה, הרי הן בטלים',
והוא אומר: 'כן'; ואחר כך אומר להן לכתב ולחתם ולתן

שליח הבאה, עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין
הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.
ו. הכל כשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח
הולכה והבאה, חוץ מן החמשה - הנכרי, והגר, והעבד,
והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו
גט.
ז. אבל הנשים והקרוכים, כשרים; ואפילו הפסולין מדברי
סופרים בעברה, כשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה
מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה
פסול. במה דברים אמורים? בשנותקים הגט בחותמיו
[העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו אלא
על דברי פסול מן התורה בעברה - אינו גט.
ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש
ונתפקח, שוטה ונשתפה [חזרה דעתו], נכרי ונתגר, עבד
ונשתחרר - הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח
ונתחזרש ונחזר ונתפקח, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחזר
ונשתפה כשהביאו ליד האשה - הרי זה גט כשר, מפני
שתחתיו וסופו בדעת.
ט. האשה שעשת שליח בעדים, ואמרה לו: 'טל לי גטי,
יחא לי בידך' - הרי זה שליח קבלה, ויבא לו אמרה לו:
'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה
גטה מיד שלוחו של פעלה. וקטנה אינה עושה שליח
לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטה כגדולה, מפני
ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן שאינו בן
דעת גמורה.
י. האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הפעל: 'אין רצוני
שתקבל לה, אלא הרי זה גטה, הולך אותו לה' - הרשות
ביד הפעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח קבלה; אבל
אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או 'הא לך' - לא
עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולך לה' - עקר שליחות
הקבלה, ונעשה שליח הפעל; וכן אם אמר לו: 'הולך ותן
לה' - עקר שליחות הקבלה.
יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הפעל, ואמר לו: 'שליח
קבלה אני', ואמר לו הפעל: 'הילך גט זה כמו שאמרה',
כלומר: 'איני עוקר שליחותה, אלא בין שעשת אותך שליח
קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה שאמרה', והביא את
הגט, ואמרה לו: 'לא שמתיך אלא שליח הבאה' - אפילו
הגיע הגט לידה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח
השליחות שאמרה היא, ואמר לפעל: 'מעולם לא נעשיתי
שליח הבאה לה'.
יב. אמר השליח לפעל: 'שליח הבאה אני', ואמר לו
הפעל: 'הא לך כמה שאמרה', והביא את הגט, ואמרה לו:
'שליח קבלה שמתיך' - כיון שהגיע הגט לידה, מגרשת;
שהרי לא עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה [הטריחה
להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת לקבלה, והוא
אומר לפעל להבאה בלבד.

אחד מהם ביד השליח - נותנו לאשתו, ותהיה בחזקת
מגרשת.

כט. אבל עיר שכבשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה
בים, והיוצא להרג מבית דין של גויים, ומי שגנבתו חיה,
או שטפו נהר, או נפלה עליו מפלת - נותנין עליהן חמרי
חיים וחמרי מתים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח,
אינו נותנו לאשתו; ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגרשת. ואם
נודע שמת הפעל קדם שיגיע גט לידה, אינו גט.
ל. הפעל ששלח גט לאשתו, הרי הוא חב במזונותיה ובכל
תנאי כתובה, עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה.

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ג

פרק ז

א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל - אף
על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הן עדיו, אלא
נתן לו הפעל גט ואמר לו: 'תן גט זה לאשתי' - הרי זה
נותנו לה בפני שנים, ואף על פי שאין עדיו [עדי החתימה]
ידועין [מוכרים] אצלנו, ותהיה מגרשת, ותנשא בו.

ב. בא הפעל ופרער ואמר: 'לא גרשתי מעולם, וגט זה
שהובא לה מזנף הוא' - תקנים בחותמיו [יעידו העדים על
נכונות חתימתם]. ואם לא נתקנים, או לא נודעו עדיו כלל -
תצא, והולך ממזר, שהרי אינה מגרשת. אבל הגט, הרי זה
ספק מגרשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו,
אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו - שמה מזנף
הוא, ותתפנן לקלקל אותה, כדי שתנשא ותאסר על בעלה.
ג. ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: חמותה;
ובת חמותה; וצרתה [אשתו השניה של בעלה], אפלו הייתה
הצרה נשואה [כעת] לאחר; ויבמתה [אשת אחי בעלה],
אפלו הייתה אחותה; ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים
בשרות.

ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס
- משלחו ביד אחר; וכן השני, אם חלה - משלחו ביד
אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים לעשות שליח בפניהם.
והאחרון שיגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו,
אף על פי שמת השליח הראשון.

ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או
מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל
- אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתמתו,
הרי זה אומר בפני שנים 'בפני נכתב ובפני נחתם', ואחר
כך יתן לה בפניהם, ותתגרש בו; ואף על פי שאין עדיו
ידועין [מוכרים] אצלנו, ואפלו היו עדיו פשמות הגויים, אין
חוששין להן.

ו. בא הפעל ופרער, אין משיחין בו; לפיכך אף הנשים
ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר 'בפני
נכתב ובפני נחתם'.

ז. וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר: 'בפני נכתב

לה; ולא יניחיהו לילך עד שיגיע הגט לידה, כדי שלא יצא
ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין
[סודר].

כא. השולח גט לאשתו ביד שליח, ובטל הגט - הרי זה
חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא
מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הפעל ובטלו,
כגון שאמר: 'גט זה בטל הוא' - אינו מגרש בו לעולם,
והרי הוא כתרש, ואם גרש בו אינה מגרשת. וכן אם פרש
בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: 'גט ששלחתי הרי
הוא בטל מלהיות גט' - אינו מגרש בו לעולם.

כב. באיזה לשונות מבטל הגט? אמר: 'בטל הוא', 'אי
אפשי [אין רצוני] בו', 'גט זה לא יועיל', 'לא יעזב', 'לא
ישלח', 'לא יגרש', 'יהא כתרש', 'יהא חרש', 'הרי הוא
כתרש' - אם אמר אחד מאלו ומן הדומה להן - הרי זה
בטלו.

כג. אבל אם אמר: 'גט זה אינו גט', 'פסול הוא', 'אינו
מועיל', 'אינו מתיר', 'אינו משלח', 'אינו מגרש', 'חרש
הוא' - לא אמר כלום; שאין זה לשון מבטל, אלא לשון
מודיע אמתת הדבר; והרי הודיע לנו דבר שאינו כן [נשאונו
נכון] - כמי שאמר על דבר האסור שהוא מתר, או על
הטמא שהוא טהור.

כד. אמר: 'גט זה בטל', שמשמעו פעל שעבר, כגון:
"חמק עבר" - הרי זה ספק; לפיכך אם נתגרשה בגט זה,
הרי היא ספק מגרשת.

כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא השליח ואמר לו: 'לא
מצאתיה', או 'לא רצת לקח הגט', ואמר הפעל: 'ברוך
הטוב והמטיב', או פיוצא בדברים האלו שמשמען שאין
בדעתו לגרשה, שהרי הוא שמת בעכו"ב הגט - לא בטל
הגט, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש 'לא
תתן', או יבטל בפרוש.

כו. מי ששלח גט לאשתו, וחזר ובטלו בפני שנים אחרים,
וכן מי שססר מודעא על הגט - מכין אותו מכת מרדות
[מלקות מדרבנן]. מפני שגזרם להיות הבנים ממזרים, שהרי
יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו העדים שבטל
בפניהן או שססר מודעא בפניהן קדם שיקתב הגט, ונמצא
הולך [שנולד ממי שהתחתנה עימו] ממזר.

כז. שליח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרים שמה
בטלו הפעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר,
ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שבטלו, תצא והולך ממזר.
וכן הכותב גט ונתנו לאשתו, אין אומרים שמה מסר מודעא
על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת כשרות, ותנשא בו.

כח. וכן המביא גט, והניח [השליח] הפעל חולה או שהיה
זקן - נותנו לה בחזקת שהוא קים. אבל אם הניחו גויס,
רב הגוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי זה ספק
גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל
והיא במצור, וספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, והיוצא
לדון [בדיני נפשות] - הרי אלו בחזקת חיים; ואם היה גט

1 ובפני נחתם, אף על פי שאינו צריך - אם יבוא הבעל
2 ויערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת
3 כתיבה וחתומה, לא ינתן לה אלא אם כן נתקם בחותמיו
4 [יעידו עדים על כשרות החתימות]; ויש [מותר] לשליח
5 להיות מפלל השלשה שקימו אותו בחותמיו. ואם לא
6 נתקם ונתן לה - הרי זה פסול עד שיתקם; ואם בא הבעל
7 ויערער ולא נתקם - אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זו ספק
8 מגרשת.

9 ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'
10 בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו אם
11 יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו
12 במקום למקום בחוצה לארץ.

13 ט. בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו 'בפני
14 נכתב ובפני נחתם' מזיף [הוכיח שהשליח שקר] - הרי זה
15 בטל; שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב
16 ובפני נחתם', אלא לרחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה;
17 אבל במקום עדים שמכחישים אותו, לא האמינוהו.

18 י. הנהרות שבארץ ישראל, והנסיס [איים] שבבים הגדול
19 שבתוך התחום של ארץ ישראל, הרי הן בארץ ישראל;
20 ושחון לתחום, בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר
21 תחומי ארץ ישראל; ובכל בארץ ישראל לגטין.

22 יא. גט שכתבו בארץ וחתמו בחוצה לארץ - צריך שיאמר
23 'בפני נכתב ובפני נחתם'; כתבו בחוצה לארץ וחתמו בארץ
24 - אינו צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'.

25 יב. נכתב מקצת הגט לפניו, ונחתם כלו בפניו - אם מקצתו
26 הראשון הוא, הרי זה אומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; ואפלו
27 לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו, ואפלו שמע קן
28 הקולמוס כותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה אומר 'בפני
29 נכתב ובפני נחתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים
30 את הגט - אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם
31 איש אחר כתבו, אלא אומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'.

32 יג. אומר 'בפני נכתב אבל לא בפני נחתם', 'בפני נחתם
33 אבל לא בפני נכתב', 'בפני נכתב וחתם עד אחד אבל לא
34 העד השני', אפלו היה הוא העד השני - הרי זה יתקם
35 בחותמיו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד
36 השני שלא חתם בפניו, הרי זה פשוט וינתן לה; ואין צריך
37 לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני, שזה
38 פשוט.

39 יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ - אף על פי שלא נכתב
40 ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו לאשתו, הרי
41 אלו נותנין לה, ותהיה מגרשת; שהרי אין הבעל יכול
42 לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקים - שהרי שלוחיו
43 הן עדי, שאלו אמרו השנים 'בפנינו נתגרשה', הרי זו
44 מגרשת, אף על פי שאין שם גט.

45 טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא [נמצא] מתחת
46 ידי שניהן [שניהם שלוחים]; אבל בזמן שאינו יוצא מתחת
47 ידם [רק אחד שליח], צריכין לומר 'בפנינו נכתב ונחתם'.

48 לפיכך אם אמר אחד 'בפני נכתב' והאחד אומר 'בפני
49 נחתם', אפלו שנים אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד אומר 'בפני
50 נחתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת יד שניהן, לא ינתן לה,
51 עד שיתקם בחותמיו.

52 טז. אומר אחד 'בפני נכתב', ושנים אומרים 'בפנינו נחתם'
53 - פשוט, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם; שהרי נתקם
54 בחותמיו.

55 יז. שליח שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבניה
56 [ללא עדים], או שנתנו בפני שנים ולא אמר 'בפני נכתב
57 ובפני נחתם' - אף על פי שנשאת, נוטלו ממנה וחזרו
58 ונתנו לה בפני שנים ואומר בפניהן 'בפני נכתב ובפני
59 נחתם'; ואם לא נוטלו ממנה - הרי זה פסול, עד שיתקם
60 בחותמיו.

61 יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'
62 עד שנשמתק - הרי זה יתקם בחותמיו, ואחר כך ינתן לה.
63 יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני
64 שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'; לפיכך אם
65 נכתב ונחתם לפניו כשהיה פתח [כשהיה רואה], ונסתמא
66 [נתעורר] - הרי זה אומר בפני שלשה 'בפני נכתב ובפני
67 נחתם', ונתנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה
68 לארץ, צריכה לשלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני
69 נחתם' - שלא אמרו 'בפני שנים' אלא בזמן שהשליח פשוט
70 לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מפלל
71 השלשה שקימו גט זה בדבריו; שהעד נעשה דין בדבר
72 שהוא מדבריהם [מדוברין].

73 כ. חלה השליח או נאנס - בא לבית דין ואומר להן: 'גט
74 זה בפני נכתב ובפני נחתם', והן משליחין אותו ביד שליח
75 אחר; ואין האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם',
76 אלא אומר 'שליח בית דין אני', ונותנו לה בפני עדים.

77 כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין,
78 אפלו מאה; והאחרון אומר: 'שליח בית דין אני', ונותנו
79 לה, אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית
80 דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם';
81 אבל אם נתקם הגט בחותמיו - אף על פי שנתנו שליח
82 לשליח, ואפלו מאה בינו לבין עצמן, עד שהגיע הגט לידה
83 - הרי זה פשוט. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו
84 'שלחו ביד אחר', אם חלה או נאנס - הרי זה משלחו.

85 כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח עמו בבית
86 דין, אלא אומר להן: 'הרי פלוני שלוחי, ואפלו שלא
87 בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן
88 מאה.

89 כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר
90 לה: 'הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם
91 יעמידו שליח ויתנו ליה גט זה ותתגרשי בו' - הרי זו
92 נאמנת לומר בפניהן 'בפני נכתב ובפני נחתם', והן נוטלין
93 אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.

94 כד. במה דברים אמורים? בשהתנה עליה הבעל תנאי זה;

זו ספק מגרשת, שמא נבעלה ובטל הגט, כמו שיתבאר
בהלכות אלו.
ג. ביצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר 'כתבו גט
לאשתי על תנאי', או 'כתבו ותנו לה על תנאי', ואין צריך
לומר שלא יכתב בתוך הגט 'על תנאי זה גרש פלוני את
פלוגית', אלא ביצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים
לחתם, וכותבין גט כשר בלא שם תנאי בעולם; ואחר כך
נותן לה הגט ואומר לה: 'הרי זה גט', או 'הרי את מגרשת
בזה על מנת כך וכך', או 'אמר להם, או לשליח: 'תנו לה
גט זה על מנת כך וכך'.
ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף הגט נעיקר הגט;
הפרטים האישיים של האיש והאשה - הרי זה כשר, בין
שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו אחר חתימת
העדים. אבל אם כתבו קדם התרף, אפילו כתב 'על מנת כך
וכך' - הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של
גט; וכן אם התנה בפה קדם כתיבת התרף, הרי זה ספק
גירושין.
ה. המגרש את אשתו, והתנה עליה, בין בכתב אחר התרף,
בין על פה אחר התרף, ואמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם
חוץ מאיש פלוני', או 'אלא לאיש פלוני', ונתן לה הגט על
תנאי זה - אם היה אותו האיש גוי או עבד, או אסור עליה
משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אביו ואחיו - הרי זה
גט כשר. ואם היה אותו האיש יש לו בזה [חלים ביניהם -]
קדושין - אף על פי שהוא מחייב לאוין, ואף על פי שהוא
קטן - אינו גט; שהרי שיר בגט, ואין זה כריתות. היה בעל
אחותה, שאף על פי שהוא היום אסור עליה משום ערוה,
אם תמות אחותה יהיה מתר לה - הרי זה ספק מגרשת.
ו. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שילד
שאינו עתה בעולם', או 'חוץ מזהו', כלומר תהיה מתרת
להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש,
או 'הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ,
אבל שלא בדרך הרי את באסור', או 'הרי את מתרת לכל
אדם חוץ ממקדש בשטר', כלומר שהיא מתרת להתקדש
בכסף ובביאה, אבל בשטר הרי את באסור אשת איש, או
'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדרך', כלומר שלא
נשאר לי עליך שום אישות כלל חוץ מהפרת נדרך, שאם
אשתי לענן הפרת נדרים, או לענן אכילת תרומה, או
לענן ירשה, שאם מתה יירשנה - בכל אחד מאלו, הרי זה
ספק מגרשת.
ז. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן
ושמעון', וחזר ואמר לה: 'הרי את מתרת לראובן ושמעון'.
- הרי זה ספק מגרשת; שהאנשים שהתנה בהן, היתירם ובטל
התנאי.
ח. אמר לה: 'הרי את מתרת לראובן' - הרי זה אינה
מגרשת, שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: 'הרי
את מתרת לשמעון', או 'הרי את מתרת אף לשמעון' - הרי

אכל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא
מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום; והרי היא בחזקת
מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב בהלכתו והעדים חותמין
עליו. ואף על פי שאין אנו מכירין כתב העדים, ולא נתקנים
- אין חוששין לה שמא זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת
על עצמה; ועוד, שהעדים החותמין על הגט, הרי הן כמי
שנחקרה עדותן בבית דין, עד שיהיה שם מעצער. לפיכך
נעמיד הגט בחזקתו ותנשוא בו, ואין חוששין שמא ימצא
מזיף, כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר, כשיביא אותו
השליח - עד שיעצער הבעל, או עד שיביא ראיה שהוא
מזיף או בטל. שאם תבוא לחש לזכרים אלו וכיוצא בהן,
כך היה לנו לחש לגט שיתן אותו הבעל בפנינו, שמא בטלו
ואחר כך נתנו, או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא
כמזיף מתוכו, או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין
חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע
שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה
שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האסורין דיני
הממונות.

פרק ח

א. המגרש על תנאי - אם נתקנים התנאי, הרי זה מגרשת;
ואם לא נתקנים התנאי, אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק
ששי מהלכות אישות, משפטי התנאין כלן; ושם נתבאר,
שהמגרש על תנאי - כשיתקנים התנאי - תהיה מגרשת
בשעה שיתקנים, לא בשעת נתינת הגט לידה; לפיכך יש
לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי
אחר - כל זמן שלא נתקנים התנאי הראשון, אף על פי
שהגיע הגט לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף,
קדם שיתקנים התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא תנשא
עד שיתקנים התנאי; ואם נשאת - לא תצא אלא אם בן לא
נשאר בידה לקימו, שהרי בטל הגט. ושם נתבאר, שאם
אמר לה: 'הרי את מגרשת מעכשיו', או 'מהיום', 'על תנאי
כך וכך', או 'שאמר לה: 'הרי את מגרשת על מנת כך וכך'
- כשיתקנים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה;
לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע
הגט לידה. ואם אבד או נשרף, אפילו מת הבעל, קדם
שיתקנים התנאי - הרי זה מקימת התנאי אחר מותו, וכבר
נתגלה משעת נתינת הגט לידה. ויש לה להנשא לכתחלה,
אף על פי שעדין לא נתקנים התנאי; ואין חוששין שמא לא
יתקנים, הואיל והיה התנאי ב'מעכשיו' או ב'על מנת'.
ב. כל המגרש על תנאי - בין שאמר 'מעכשיו', בין שאמר
'אם יהיה ואם לא יהיה' - הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל
זמן שלא נתקנים התנאי אלא בפני עד, אפילו עבד אפילו
שפחה, חוץ משפחתה או בנה הקטן, מפני שאינה בשה
מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה לבדה
בפני שני עדים כאחד, אפילו לאחר שנתקנים התנאי - הרי

1 זֶה סֵפֶק גְּרוּשִׁין; שָׁמָּה לֹא הִתִּירָה אֶלָּא לְשִׁמְעוֹן, וְיֵרָאִיב
2 בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד, וְזֶה שָׁאֵמֵר 'לְשִׁמְעוֹן', כְּלוּמַר לְכָל אָדָם אֵף
3 לְשִׁמְעוֹן, אוֹ שָׁמָּה הִתִּירָה לְכָל, וְזֶה שָׁאֵמֵר 'אֵף לְשִׁמְעוֹן'
4 וְהוּא הִדִּין לְיֵרָאִיב, שֶׁשִּׁמְעוֹן סָמוּךְ הָיָה לְיֵרָאִיב בְּתַנְאוּ.
5 ט. הִתְנָה עָלֶיהָ וְאָמַר: 'הַיּוֹם אֵין אֶתְּ אִשְׁתִּי, וְלִמְחַר אֶתְּ
6 אִשְׁתִּי' - אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת, וְאֵף עַל פִּי שְׁפָרַת בֵּינוּ לְבִינָה הַיּוֹם;
7 לְפִיכָף כּוֹתֵבִין בְּגִטִּין 'מִן הַיּוֹם וְלַעֲוֹלָם'.
8 י. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִשְׁתִּי יָנִין כָּל יְמֵי חַיִּיכִי' -
9 אֵינוֹ גִּט, שָׁאִין זֶה כְּרִיתוּת [נִיתוּק מוּחֲלָט]; 'כָּל יְמֵי חַיִּי, אוֹ
10 'כָּל יְמֵי חַיִּי פְּלוּנִי' - הָרִי זֶה גִט, שֶׁהָרִי כָּרַת בֵּינוּ לְבִינָה,
11 וְלֹא יִשְׁאָר לוֹ עָלֶיהָ רְשׁוּת כְּשִׁימוּת אוֹתוֹ פְּלוּנִי.
12 יא. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד
13 שְׁלֹשִׁים יוֹם' - הָרִי זֶה גִט; 'שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ לַעֲוֹלָם'
14 - אֵינוֹ גִּט, שָׁאִין זֶה כְּרִיתוּת. לְפִיכָף הָאֹמֵר לֹא־שָׂה: 'הָרִי
15 זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִאֲכָלִי בֶּשֶׂר זֶה לַעֲוֹלָם', 'עַל מִנְתָּ
16 שְׁלֹא תִשְׁתִּי יָנִין זֶה לַעֲוֹלָם' - אֵינוֹ גִּט, שָׁאִין זֶה כְּרִיתוּת;
17 'עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם', הָרִי זֶה גִט.
18 יב. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִנְשָׂאִי לְפְלוּנִי' - אֵינוֹ גִּט;
19 הָאֵל לָמָּה זֶה דּוּמָה? לֹא־אֹמֵר לָהּ: 'עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִשְׁתִּי יָנִין
20 זֶה לַעֲוֹלָם', אוֹ 'שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ לַעֲוֹלָם', אוֹ 'כָּל יְמֵי
21 חַיִּיכִי'. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'עַל מִנְתָּ שְׁלֹא תִנְשָׂאִי לְפְלוּנִי עַד
22 חֲמִשִּׁים שָׁנָה' - הָרִי זֶה גִט, וְלֹא תִנְשָׂא לוֹ כָּל זְמַן שֶׁהִתְנָה;
23 וְאִם נִשְׁאֲתָה, בְּטֵל הַגִּט לְמַפְרָע. וְזֹת עֲמוֹ - הַיּוֹלֵד מִמֶּנּוּ כֶּשֶׁר,
24 וְהַגִּט כֶּשֶׁר; שְׁלֹא הִתְנָה עִמָּה אֶלָּא עַל הַנִּשְׁוִיאִין.
25 יג. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שֶׁתִּנְשָׂאִי לְפְלוּנִי' - אִם נִשְׁאֲתָה לוֹ,
26 הָרִי זֶה גִט כֶּשֶׁר כָּל הַתְּנָאִים; אֲבָל אִמְרוּ חֻקִּים: לֹא
27 תִנְשָׂא לֹא לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי וְלֹא לְאַחֵר. לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי לֹא תִנְשָׂא,
28 שָׁמָּה יֵאמְרוּ נִשְׁתֵּין נִשְׁתֵּין זֶה לְזֶה בְּמִתְנָה; וְלֹא־אֵחֵר לֹא
29 תִנְשָׂא, שָׁאִינוֹ גִּט אֶלָּא בְּקִיּוֹם הַתְּנָאִי. עֲבָרָה וְנִשְׁאֲתָה לְאוֹתוֹ
30 פְּלוּנִי, לֹא תִצָּא. נִשְׁאֲתָה לְאַחֵר, קִדְּם שֶׁתִּנְשָׂא לוֹ - בְּטֵל הַגִּט,
31 וְתִצָּא וְהַיּוֹלֵד מִמֶּנּוּ; וְצִרִיכָה גִט מִשְׁנִי.
32 יד. 'הָרִי זֶה גִטָּף, וְהִנֵּיר שְׁלִי' - אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת, שָׁאִין זֶה
33 כְּרִיתוּת; 'עַל מִנְתָּ שֶׁתִּתְּנִי לִי אֶת הַנֵּיר', הָרִי זֶה גִט וְתִתֶּן.
34 טו. חֻקֵּי הַגִּט עַל טֵס שֶׁל זָהָב, וְנִתְּנוּ לָהּ וְאָמַר לָהּ: 'הָרִי
35 זֶה גִטָּף וְכִתְבְּתִיךָ' [דְּמִי כְּתוּבָתָךְ] - כֶּשֶׁר, וְנִתְּקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ
36 אִם יֵשׁ בְּטֵס כְּדִי כְּתֻבָּתָהּ; וְאִם אֵין בּוֹ, יִשְׁלִים לָהּ כְּתֻבָּתָהּ.
37 טז. כָּל הַמְּגֵרֶשׁ עַל תְּנָאִי שֶׁמְבַטֵּל אֶת הַגִּט, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה
38 עָלֶיהָ שְׁלֹא תִשְׁתֶּה יָנִין כָּל יְמֵי חַיִּיהָ, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה מִתְּרַת לְכָל
39 אָדָם חוּץ מִפְּלוּנִי, אוֹ שֶׁהִתְנָה שָׂאֵר תְּנָאִים קִדְּם כְּתִיבַת
40 הַתֵּרֶף - אִם הָיָה הַתְּנָאִי כְּתוּב בְּגִט, וְחִזּוֹר וּמְחַקוֹ וְנִתְּנוּ לָהּ
41 - הָרִי זֶה סֵפֶק מְגֵרֶשֶׁת; וְאִם הָיָה הַתְּנָאִי עַל פֶּה - הָרִי זֶה
42 נוֹטֵל הַגִּט מִמֶּנָּה, וְחִזּוֹר וְנִתְּנוּ לָהּ בְּתַנְאוּ כֶּשֶׁר, אוֹ בְּלֹא
43 תְּנָאִי כָּלֵל.
44 יז. כִּיצַד? הָרִי שֶׁנִּתֵּן הַגִּט לֹא־שָׁתוּ וְאָמַר לָהּ: 'הָרִי אֶתְּ
45 מְגֵרֶשֶׁת בְּזֶה וּמִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוּנִי' - אִם נִטְלוּ
46 מִמֶּנָּה וְחִזּוֹר וְנִתְּנוּ לָהּ וְאָמַר לָהּ: 'הָרִי אֶתְּ מִתְּרַת בּוֹ לְכָל
47 אָדָם', אוֹ 'הָרִי זֶה גִטָּף' - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
48 בְּזֶה.

1 יח. הַנּוֹתֵן גִּט לֹא־שָׁתוּ עַל מִנְתָּ שֶׁתִּתֶּן לוֹ מֵאִתּוֹ, וְחִזּוֹר
2 וְהִתְנָה עָלֶיהָ תְּנָאִי אַחֵר בְּפָנֶי עֲדִים, שֶׁתִּשְׁמַשׁ אִבּוֹ שְׁתִּי
3 שְׁנִים - לֹא בְטָלוּ דְּבָרָיו הָאֲחֵרוֹנִים אֶת הָרִאשׁוֹנִים, אֶלָּא הָרִי
4 זֶה כְּאוֹמֵר לָהּ: 'עֲשִׂי אֶחָד מִשְׁנֵי הַתְּנָאִים'; רִצָּת מִשְׁמָשֶׁת
5 רִצָּת נִוְתַנָּה, וְאֵין אֶחָד מִן [הַעֲדִים] הָרִאשׁוֹנִים [עַל הַתְּנָאִי
6 הָרִאשׁוֹן] וְאֶחָד מִן הָאֲחֵרוֹנִים [הַעֲדִים עַל הַתְּנָאִי הַשֵּׁנִי]
7 מְצַטְרְפִין [לְהַעֲדִיד שְׁהִיָּה כְּאֵן תְּנָאִי]. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ
8 שֶׁתִּתֶּן לוֹ מֵאִתּוֹ, וְחִזּוֹר וְהִתְנָה בְּפָנֶי שְׁנִים שֶׁתִּתֶּן לוֹ
9 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֹו - כְּבָר בְּטָל תְּנָאִי שֶׁל מֵאִתּוֹ, וְצִרִיכָה לִתֵּן
10 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
11 יט. הִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲשֶׂה דְּבָר זֶה סֵתֵם, הָרִי זֶה כְּמַפְרָשׁ יוֹם
12 אֶחָד, הוּאִיל וְלֹא פָּרַשׁ כְּמָה זְמַן תַּעֲשֶׂה. כִּיצַד? אָמַר לָהּ:
13 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שֶׁתַּעֲשִׂי עִמִּי מִלֵּאכָה', 'עַל מִנְתָּ
14 שֶׁתַּשְׁמִשִּׁי אֶת אֲבָא', 'עַל מִנְתָּ שֶׁתִּנְיִקִי אֶת בְּנִי' - אִם עָשִׂתָּ
15 עֲמוֹ מִלֵּאכָה יוֹם אֶחָד, אוֹ שֶׁמְשָׂה אֶת אִבּוֹ יוֹם אֶחָד, אוֹ
16 שֶׁהִנִּיקָה אֶת בְּנִי יוֹם אֶחָד בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁהָבִין יוֹגֵךְ בּוֹ וְהוּא
17 בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֲדָשׁ - הָרִי זֶה גִט. מֵת הָבִין אוֹ הָאֵב
18 קִדְּם שֶׁתִּנְיִק אוֹ תַשְׁמִשׁ - אֵינוֹ גִּט.
19 כ. אָמַר לָהּ: 'עַל מִנְתָּ שֶׁתִּנְיִקִי אֶת בְּנִי', אוֹ 'תַשְׁמִשִּׁי אֶת
20 אֲבָא', 'שְׁתִּי שְׁנִים' - הָרִי זֶה מִשְׁלֵמַת הַזְּמַן שֶׁפָּרַשׁ; מֵת הָבִין
21 אוֹ הָאֵב בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אוֹ שָׁאֵמֵר הָאֵב אֵין רְצוֹנִי שֶׁתַשְׁמִשִּׁנִּי
22 - אֵינוֹ גִּט, שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַים הַתְּנָאִי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
23 כא. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאִתּוֹ זֹו מִכָּאן וְעַד
24 שְׁלֹשִׁים יוֹם' - נִתְּנָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִדְּעֵתוֹ [בְּהִסְכַּמְתּוֹ],
25 הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת; לֹא־אֵחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת. נִתְּנָה לוֹ
26 בְּעַל כִּרְחוּ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבֵּל - הָרִי זֶה גִט פְּסוּל, עַד
27 שֶׁתִּתֶּן מִדְּעֵתוֹ. חִזּוֹר וְאָמַר לָהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם: 'הָרִי הֵן
28 מְחוּלִין לָךְ', אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה הַתְּנָאִי; מֵת
29 בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הוּאִיל וְשָׁלְמוּ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נִתְּנָה
30 - {אֵינָה} מְגֵרֶשֶׁת.
31 כב. אָמַר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאִתּוֹ זֹו',
32 וְלֹא קִבַּע זְמַן, וּמֵת קִדְּם שֶׁתִּתֶּן - אֵינָה יְכוּלָה לִתֵּן לִיּוֹרְשִׁיו,
33 שְׁלֹא הִתְנָה עָלֶיהָ אֶלָּא שֶׁתִּתֶּן לוֹ; וְלֹא בְטָל הַגִּט, שֶׁהָרִי לֹא
34 קִבַּע זְמַן. לְפִיכָף, אֵף עַל פִּי שָׁאֵבֵד הַגִּט אוֹ נִקְרַע קִדְּם
35 שִׁימוּת - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת, וְלֹא תִנְשָׂא לָזֶר עַד שֶׁתִּתְּנֶנּוּ
36 [לְבִיבְחָה].
37 כג. 'הָרִי זֶה גִטָּף עַל מִנְתָּ שֶׁתִּתְּנִי לִי כְּלִי פְּלוּנִי אוֹ בְּגָד
38 פְּלוּנִי', וְאֵבֵד אוֹתוֹ כְּלִי אוֹ נִגְבַּב - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ אֶלֶף
39 בְּדָמִי - אֵינוֹ גִּט, עַד שֶׁתִּתֶּן אוֹתוֹ כְּלִי עֲצָמוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּבְטַל
40 הַתְּנָאִי.
41 כד. מִי שֶׁנִּתְּנָה עַל תְּנָאִי, וְקִדְּשָׁה אַחֵר קִדְּם שִׁתְּקִים
42 הַתְּנָאִי - אִם נִתְּקִים הַתְּנָאִי הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת; וְאִם לֹא נִתְּקִים
43 הַתְּנָאִי, וְכִבְּטָל הַגִּט - אֵינָה צִרִיכָה גִט מִשְׁנִי, שֶׁהָרִי אֵין
44 קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. אֲבָל אִם נִשְׁאֲתָה, וְלֹא נִתְּקִים הַתְּנָאִי
45 וְכִבְּטָל הַגִּט - צִרִיכָה גִט מִשְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
46 א. הַמְּגֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לְאַחֵר זְמַן קְבוּעַ [הָרִי גִיטָּף וְתִתְּנָהּ
47 בְּזֶה].

בִּידָה; או יאמר לה: 'הרי זה גטש מעכשיו, אם לא באתי
מפאן ועד שלשים יום', או 'הרי זה גטש, על מנת שלא
אבוא למדינה זו עד שלשים יום', וכן כל כיוצא בזה.
ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום
למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וחלה או
עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט, אפלו
עומד וצונח 'הריני אנוס'; שאין אנוס בגטין, ואף על פי
שגלה דעתו שאין רצונו לגרש.
ט. התנה עליה שתתגרש כשיעבר מפגד פניה [שלא
יראנה] שלשים יום, והיה הולך ובא [ורואה אותה] הולך
ובא ולא נתיחד עמה - כשיחלף ויחלף שלשים יום, תהיה
מגרשת; ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום,
הואיל ולא נתיחד עמה, הרי הגט פשוט. במה דברים
אמורים? בשהתנה ואמר: 'הרי היא נאמנת עלי לומר שלא
פסיתי אותה'. אבל אם לא האמינה, חוששין שמא פס
אותה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו התנאי, ובטל הגט
כשפסיה; ומפני חשש זה, יהיה הגט פסול אחר השלשים
יום. וכן האומר לאשה: 'הרי זה גטש לאחר שנים עשר
חדש', והיה עמה במדינה - חוששין שמא פס אותה, עד
שיאמר: 'נאמנת עלי שלא פסיתי'.
י. וכן כל התנאין שהן תלוין ברצונה, ואם רצת ובטלה
אותה, בטל הגט - חוששין לו שמא פס, עד שיאמר
'נאמנת עלי'. במה דברים אמורים? במתגרשת מן הנשואין,
שלבד גס [מורגל] בה [אינו מתבייש בפניה]; אבל המתגרשת
מן הארוסין, אין חוששין לו שמא פס.
יא. 'הרי זה גטש מעכשיו, אם לא באתי מכאן [מהיום] ועד
שנים עשר חדש' - אין חוששין שמא בא בפסותו, שאין דרך
בני אדם לבוא בצנעה; ואם תס הזמן שקבע ולא בא, הרי
זו מגרשת. מת בתוך שנים עשר חדש - אף על פי שאי
אפשר שיבוא, והרי היא מגרשת, לא תנשא במקום יבם עד
אחר שנים עשר חדש, כשיתקיים התנאי.
יב. בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מת, או חלה שהתנה
שיהיה זה גט אם מת מחלי זה - לא אמר פלוס; שמשמעות
'אם מת', לאחר מיתה; ומשמעו [גם], מעתה.
לפיכך אם אמר 'אם מת', הרי זה כאומר 'לאחר מותי' -
ואין גט לאחר מיתה.
יג. אמר לה: 'הרי זה גטש מעכשיו אם מת', או 'מהיום
אם מת' - הרי זה גט, וכשימות תהיה מגרשת.
יד. אמר לה: 'הרי זה גטש מעכשיו, או 'מהיום', 'לאחר
מיתתי', ומת - הרי זה ספק מגרשת; שמא אחר שאמר
'מעכשיו' חזר בו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה - שאין גט
לאחר מיתה.
טו. 'הרי זה גטש לכשתצא חמה', ומת בלילה - אינו גט;
'על מנת שתזרח חמה', ומת בלילה - הרי זה מגרשת,
וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם זרחה חמה
יהיה גט ואם לא זרחה לא יהיה גט, ומת בלילה - אינו
גט; שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר מיתה.

לאחר ל' יום], הרי זו מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי
זה דומה לתנאי, ואינו תנאי: דומה לתנאי - שהיא
מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על
תנאי, הרי גרש [ננתן לה בתורת גירושין], וזה עדין לא גרש
עד שיגיע אותו זמן. לפיכך: המגרש על תנאי - צריך לכפל
תנאו [ויהיו בו כל דיני התנאי]; וזה - אינו צריך לכפל
דבריו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו.
ב. כיצד? האומר לאשתו: 'הרי זה גטש, ולא תתגרשי בו
אלא לאחר שלשים יום' - אינה מתגרשת אלא לאחר
שלשים יום; ואם מת הפעל, או אבד הגט או נשרף, בתוך
שלשים, אינה מגרשת.
ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם
לאחר שלשים יום - הרי זו מגרשת, הואיל והיה הגט קיים
ביום שהיא מתגרשת בו, ויחדה אותו [הקצתה לו מקום]
במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינו
ברשות הרבים.
ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה, דינו כדין מגרש אחר
זמן. כיצד? כגון שאמר לאשה: 'הרי זה גטש, ולא תתגרשי
בו עד שתתני לי מאתים זוז' - הרי זו מתגרשת אחר שתתן;
ואינו צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו
- שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא
תלה הגרושין בפעשית כף וכף, ואחר כך תתגרש.
ה. ומה בין המגרש על תנאי, לזה שקבע זמן לגרושין
או תלין במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין,
ואינו גמורין עד שיתקיים התנאי. לפיכך, כשיתקיים התנאי,
נתגרשה אם היה הגט קיים, אף על פי שאינו ברשותה;
ואינה צריכה לחזור ולטלו או להיותו ברשותה אחר
שנתקיים התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין.
ואם נשאת קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו.
אבל התולה גרושיו בזמן או במעשה - לא הגיע גט לידה
בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד
שתעשה המעשה. לפיכך, כשיגיע הזמן, צריכה להיות
הגט ברשותה, או תחזר ותטלנו, או שיהיה במקום שיתקדה
אותו בו אף על פי שאינו רשותה, כמו שבארנו; ואחר
כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם שיגיע הזמן שקבע, או
קדם שתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא, והולך
ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם [שום]
גרושין.
ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים
זוז, אין זה גט', או 'אין את מגרשת' - הרי זה לא גרש
כלל, ואין כאן גט על תנאי ולא תלוי במעשה. וכן כל
כיוצא בזה.
ז. הרוצה לגרש על תנאי, ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש
עד זמן פלוני - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתנה
התנאי בביאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד? כגון
שיאמר לה: 'אם לא באתי מפאן ועד שלשים יום, הרי זה
גט, ואם באתי בתוך שלשים יום, לא יהיה גט', ונתן הגט

49 לה, כגון ש'אמר להם 'לאחר החדש', וכתבו ונתנו לה לאחר
50 שתי שבתות מחדש שני - הרי זה פסול.
51 כה. נתיחד עמה אחר שאמר להם לכתב ולחתם ולתן לה,
52 הרי אלו לא יכתבו; וקל וחומר הדברים: אם הגט שנתן לה
53 לידה בשנת אחד עמה, נפסל הגט שמה בעל; קל וחומר לזה,
54 שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתחדש עמה, אינו
55 גט.
56 כו. אמר לעשרה: 'כתבו גט לאשתי' - אחד כותב על ידי
57 [בשביל] בלן; 'בלכם כתובו' - כותב אחד מהן במעמד
58 [בנוכחות] בלן. 'הוליו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד מהן
59 על ידי בלן; 'בלכם הוליו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד
60 מהן במעמד בלן.
61 כז. אמר לעשרה: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - אחד
62 מהן כותב, ושנים מהן חותמין, ואחד מהן נותנו לה; ונאפלו
63 היה הכותב הוא אחד משני העדים שחתמו בו, והוא
64 השליח שנתנו לה - הרי זה פשוט. אמר להם: 'בלכם כתובו'
65 - בלן חותמין; ואם מנאן, בין שמונה בלן בין שמונה
66 מקצתן, ואמר להן 'כתובו' - הרי זה כאומר 'בלכם', ושנים
67 שחותמין בתחלה, הן משום עדים; והשאר, משום תנאי.
68 לפיכך אם היו השאר פסולין, או חתמו זה היום וזה למחר,
69 אפלו לימים הרבה - הרי זה פשוט. מת אחד מהן קדם
70 חתימה, הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים
71 פסול, הרי זה גט פסול - שמה יאמרו: 'עד פסול פשוט
72 בעדות שאר שטרות, בעת שיהיו העדים רבים'; ולא
73 הכשירוהו בגט שעדי רבים, אלא מפני שעדי מסירה
74 [שרואים מסירת הגט לאשה] הם העקר.
75 כח. תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתב גט, או לחתם, או
76 להוליך גט לאשתו, אם לכתובה - אומר להם: 'כל אחד
77 מכם יכתב גט לאשתי'; וכן להולכה - יאמר: 'כל אחד
78 מכם יוליך'; ואם לחתימה - יאמר להם: 'כל שנים מכם
79 יחתמו בגט זה ותנו לאשתי'.
80 כט. ולמה אמרו חכמים 'עדי הגט אין חותמין אלא זה
81 בפני זה'? גזרה, שמה יאמר לרבים 'בלכם חתמו'; אם
82 תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמה יעידו שנים, ותטל
83 הגט בידה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקנס
84 התנאי.
85 ל. אמר לשלשה: 'שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו
86 ויתנו לה', והיה בהן אב ובעל, בין שחתם האב עם האחר,
87 בין שחתם הבעל עם האחר - הרי זה פשוט, שהאדם עושה
88 בהן שליח במקום האב.
89 לא. אמר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך
90 לאשתי', או 'תנו לשליח שיוליך לה' - אחד מהן כותב,
91 ושניהן חותמין ונותנין לשליח; ואם הוליו הן בעצמן
92 ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שליח לגרושין. ביצע
93 יעשה? יטלו אותו ממנה, ויתנוהו לשליח, וחזר ונתנו לה
94 בפניהם, או בפני אחרים. ורבותי הווי בגט זה בדרך שאינו
95 נראה, מפני שבוש שהיה בנסחאות שלהן.
96 לב. אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', כתבו ונתנו לבעל

1 טז. שכיב מרע [חולה הנוטה למות] שכתב גט לאשתו
2 וגרשה, ועמד [הבריא] - אינו יכול לחזור בו, שאין גטו
3 כמתנתו [שמתנתו חוזרת בכזה מקרה]; שאם תאמר יחזר בו,
4 יאמרו [בטעות]: 'גטו לאחר מיתה יגרש' - כמו מתנתו,
5 שאינה קונה אלא לאחר מיתה.
6 יז. 'הרי זה גט מיהיום, אם מתי מחלי זה', ונפל עליו בית
7 או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה, ומת - אינו גט.
8 יח. אמר לה: 'אם לא יעמד מחלי זה', ונפל עליו בית או
9 נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זה ספק מגרשת. 'הרי זה
10 גט מבעבשו, אם מתי מחלי זה', ועמד והלך בשוק, וחלה
11 ומת - אומדין אותו: אם מקמת חלי הראשון מת, הרי זה
12 גט; ואם לאו, אינו גט. ואם נתק [עבר] מחלי לחלי ולא
13 עמד [התהלך] בשוק - הרי זה גט, ואינו צריך אמד [ודאי
14 מחולי ראשון מת].
15 יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמתנית הגט עד
16 שימות ויתקנס התנאי - הרי היא מגרשת לכל דבר, ובכל
17 שלא יתחדש עמה, כמו שבאנו.
18 כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות, כדי שלא
19 תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת, ולא רצה
20 לגרשה מבעבשו, כדי שלא תטרף ועתו - כך הוא כותב בגט
21 אחר שכותב התרף [עיקר הגט], או אומר לה בשנות הגט:
22 'אם לא מתי לא יהיה גט, ואם מתי יהיה גט, ואם לא מתי
23 לא יהיה גט'; כדי שיהיה תנאי כפול, והן ["אם מתי"] קודם
24 ללאו ["אם לא מתי"], ולא יפתח פיו תחלה לפרענות ["אם
25 מתי"]. ואם מת, תהיה מגרשת כשימות - והוא שייגיע הגט
26 לידה קדם מיתה.
27 כא. בעל שנתן גט לאחד ואמר לו: 'זכה בגט זה לאשתי
28 כדי שלא תפל לפני יבם' [שלא תזדקק לייבום], ומת הבעל
29 קדם שייגיע הגט לידה - הרי זה ספק מגרשת; שרוב הנשים,
30 זכות היא להן שלא יפלו לפני יבם; ולפיכך תהיה ספק
31 מגרשת, אף על פי שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה לה
32 בו אחר.
33 כב. אמר לעדים: 'לאחר שנים עשר חדש כתבו גט ותנו
34 לאשתי', או ש'אמר להם: 'כתבו ותנו גט לאשתי לאחר
35 שנים עשר חדש' - הרי אלו כותבין אחר הזמן שקבע,
36 ונותנין לה; ואם כתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנוהו
37 לאחר זמן שאמר - אינו גט. כתבוהו אחר הזמן ש'אמר,
38 ומת קדם שנתן לה - אינו גט; ואם לא נודע אם מיתה
39 קדמה לנתנת הגט, או נתנת הגט קדמה למיתה - הרי זה
40 ספק מגרשת.
41 כג. אמר להם: 'כתבו ותנו לה אחר השבוע' [שמיטה זו] -
42 אין כותבין אלא אחר שנה מאחר השבוע [בשנה שמינית];
43 אמר להן 'לאחר השנה' - כותבין לאחר חדש משנה שניה;
44 אמר להן 'לאחר החדש' - כותבין לאחר השבת מחדש
45 שני; אמר להן 'לאחר השבת' - כותבין מאחר יום השבת
46 עד סוף יום שלישי; אמר להן: 'כתבו ותנו לה קדם השבת'
47 - כותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי, ונותנין לה.
48 כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר, ואחר כך כתבו ונתנו

שֶׁאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ עֲכָשׁוּ שְׁלִיחַ לְגִירוּשִׁין, הוֹאִיל וּלְאַחַר
הַשְּׁלִשִׁים יוֹם יִהְיֶה שְׁלִיחַ גִּירוּשִׁין, עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ אַחֵר בְּתוֹךְ
הַשְּׁלִשִׁים.
מֵא. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשָׁלָא הִיָּה בַּעֲלָה עֲמָה
בְּמִדְיָנָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מִתְגַּרְשָׁת מִן הָאֲרוּסִין. אָבֵל מִתְגַּרְשָׁת
מִן הַנְּשׂוּאִין וּבַעֲלָה עֲמָה בְּמִדְיָנָה, חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא פִּיס
[אוֹתָהּ], וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ בְּתוֹךְ הַשְּׁלִשִׁים אֲלָא אִם בֶּן אָמֵר
נֶאֱמַנְתָּ עָלֶי שְׁלָא פִּיסְתִּי; אָבֵל נוֹתֵן הֵגֵט לָהּ לְאַחֵר
הַשְּׁלִשִׁים - וְחוֹשֵׁשִׁין לָהּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, עַד שִׁיאֲמֹר נֶאֱמַנְתָּ
עָלֶי שְׁלָא פִּיסְתִּי.

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק י

א. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בַּחֲבוּר זֶה שֶׁהֵגֵט בְּטֵל, אוֹ אֵינוֹ גֵּט,
אוֹ אֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת - הָרִי זֶה גֵּט בְּטֵל מִן הַתּוֹרָה, וְעִדֵּין הִיא
אִשֶּׁת אִישׁ גְּמוּרָה; וְאִם נִשְׁאָת, תִּצָּא וְהוֹלֵךְ [מִהַנִּישׂוּאִין
הַשְּׁנִיִּים] מִמֶּנּוּ. וְאִם הִיָּה בַּעֲלָה כְּהֵן, לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו מִשּׁוּם
גְּרוּשָׁה - חוּץ מִן הַמְּגֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ 'הָרִי אֶת
מְגֵרֶשֶׁת מִמֶּנִּי, וְאֵין אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם'; שֶׁאֵף עַל פִּי שְׂאִין
זֶה גֵּט, הָרִי זֶה פְּסוּלָה לְכַהֲנָה מִדְּבָרֶיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִשָּׁה
גְּרוּשָׁה מֵאִשָּׁה"; אָמְרוּ חֲכָמִים: אֶפְלוּ לֹא נִתְּגַרְשָׁה אֲלָא
מֵאִשָּׁה וְלֹא הִתְרָה לְכָל, נֶאֱסְרָה לְכַהֲנָה - וְזֶהוּ רִית הֵגֵט,
שֶׁפּוֹסֵל בְּכַהֲנָה מִדְּבָרֶיהֶן.
ב. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בַּחֲבוּר זֶה שֶׁהֵגֵט פְּסוּל - הָרִי זֶה פְּסוּל
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים בְּלִבָּד; וְנִפְסְלָה בּוֹ מִן הַכֹּהֲנָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה.
וּלְכַתְּחִלָּה לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׁאָת לֹא תִצָּא וְהוֹלֵךְ כְּשֶׁר.
וְכוֹתִבִּין לָהּ גֵּט אַחֵר כְּשֶׁר, וְנוֹתְנִין לָהּ וְהִיא [בְּעוֹדָה] תַּחַת
בַּעֲלָה [הַשְּׁנִי]. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְכַתֵּב אַחֵר, וְהִיָּה הַבַּעַל [הַשְּׁנִי]
וְתִיק [יִשֵּׁר וּבִעַל מִיָּדוֹת] וְגֵרֶשׁ מֵעַצְמוֹ - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, אִם
אֵין לוֹ בָּנִים; אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים - לֹא יוֹצִיא מִפְּנֵי פְּסוּל
הֵגֵט, שֶׁמָּא יוֹצִיא לְעוֹ [שֶׁסָּרַח] עַל בְּנָיו [שֶׁהֵם מִמֶּנּוּ].
ג. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בַּחֲבוּר זֶה 'הָרִי זֶה סֶפֶק גִּירוּשִׁין', אוֹ
שֶׁהִיא סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת - לֹא תִנְשָׂא. וְאִם נִשְׁאָת, תִּצָּא; וְהוֹלֵךְ
סֶפֶק מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק עֲרוּהָ. וּבֵין שֶׁגֵּרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ
בְּגֵט פְּסוּל, אוֹ שֶׁהִיָּתָה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת וְרָצָה לְהַחְזִירָה - הָרִי זֶה
מִתְרַת לְבַעֲלָה; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַנְּשׂוּאִין וּלְבָרֵךְ שְׁבַע
בְּרָכוֹת וּלְכַתֵּב כְּתֻבָּה, עַד שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ גִּירוּשִׁין גְּמוּרִין.
ד. כָּל מִי שֶׁנִּשְׁאָת בְּגֵט בְּטֵל, הָרִי זֶה צָרִיכָה גֵּט מִבַּעַל שְׁנֵי
מִדְּבָרֶיהֶן - כְּדִי שְׁלָא יֵאמְרוּ: 'אִשֶּׁת אִישׁ יוֹצֵאָה בְּלֹא גֵט';
וְצָרִיכָה גֵּט מִן הָרִאשׁוֹן לְהַחְזִירָה לְשֶׁאֵר הָעָם, וְנֶאֱסְרָה עַל
שְׁנֵיהֶם לְעוֹלָם אֵף עַל פִּי שֶׁנִּבְעֲלָה בְּשִׁנְיָה, כְּדִי שְׁלָא יֵאמְרוּ:
'הַחְזִיר זֶה גִּירוּשִׁתּוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָת'; וְאִם עֲכָר אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן
וְהַחְזִירָה, יוֹצִיא.

בְּלֹא עֲדִים, וְנִטְלוּ הַבַּעַל וְנִתְּנוּ לְשְׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן גֵּט זֶה
לְאִשְׁתִּי בְּפָנֵי עֲדִים', וְהִלָּךְ הַשְּׁלִיחַ וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי עֲדִים -
הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת; שְׂאִין הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמָן לְהַחְזִירָה, אֵף
עַל פִּי שֶׁהוּא עַד אֶחָד, אֲלָא מִפְּנֵי כְּתֻב הָעֲדִים שֶׁחֲתָמוּ עַל
הֵגֵט, שֶׁהֵן כְּמִי שֶׁנִּתְּקַרְה עֲדוּתָן, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם מְעַרְעֵר,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם הִיָּה שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים שֶׁיַּעֲדִיּוֹ שֶׁגֵּט זֶה הַבַּעַל
נִתְּנוּ לְשְׁלִיחַ לְגִרְשָׁה בּוֹ - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת.
לג. הָאוֹמֵר לְשְׁלִיחַ: 'תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי',
וְנִתְּנוּ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינוֹ גֵּט; 'הָרִי הִיא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי',
וְנִתְּנוּ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - כְּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁמִּרְאָה מְקוֹם הוּא לוֹ
[מִצִּיּוֹן מְקוֹם הִימְצָאָה לִידִיעָה, וְאֵינוֹ מְקַפֵּיד לְגִרְשָׁה דוּקָא שֶׁסָּ].
אָמַר לוֹ: 'אֵל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלָא בְּבִית', וְנִתְּנוּ לָהּ בַּעֲלִיָּה, 'אֵל
תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלָא בְּיָמִין', וְנִתְּנוּ לָהּ בְּשִׁמְאֵל, 'תִּתְּנֶהוּ לָהּ בְּיוֹם
פְּלוֹנִי', וְנִתְּנוּ לָהּ בְּתוֹךְ [797] הַזָּמָן - אֵינוֹ גֵּט; 'אֵל תִּתְּנֶהוּ
לָהּ אֲלָא בְּיוֹם פְּלוֹנִי', וְנִתְּנוּ לָהּ מִלְּפָנָיו אוֹ מֵאַחֲרָיו - אֵינוֹ
גֵּט, שֶׁהָרִי הַקָּפִיד עַל עַצְמוֹ שֶׁל יוֹם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.
לד. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאֲמָרָה לְשְׁלִיחָהּ: 'הִתְקַבֵּל [קַבֵּל] לִי גֵטִי
בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְקַבְּלוּ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינוֹ גֵּט; 'הִבָּא לִי
גֵטִי לְמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְהִבָּאוּ לָהּ לְמָקוֹם אַחֵר - כְּשֶׁר.
לה. הָאוֹמֵר לְשְׁלִיחָהּ: 'הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי', בֵּין שֶׁאֲמַר לוֹ
'הוֹלֵךְ', בֵּין שֶׁאֲמַר לוֹ 'אֶת' [אִתָּה] הוֹלֵךְ, וְחָלָה אוֹ נֶאֱנַס -
מִשְׁלַחַּו בֵּיד אַחֵר. וְאִם אָמַר לוֹ: 'טֵל מִמֶּנָּה חֶפֶץ פְּלוֹנִי, וְתֵן
לָהּ גֵּט זֶה' - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁלַחַו בֵּיד אַחֵר; וְאִם שְׁלַחַו בֵּיד
אַחֵר, וְיִצְאָת הָאִשָּׁה לְקִרְאָת הַשְּׁלִיחַ וְנִתְּנָה הַחֶפֶץ בְּתַחֲלָה,
וְאַחֵר כֶּף נִתֵּן לָהּ הֵגֵט - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת.
לו. נִתֵּן לָהּ הֵגֵט, וְאַחֵר כֶּף נִתְּנָה הַחֶפֶץ - אֶפְלוּ מִיֵּד הַשְּׁלִיחַ
הָרִאשׁוֹן, אֵינוֹ גֵּט; שֶׁהָרִי עֲכָר עַל דְּבָרֵי הַבַּעַל בְּדָבָר שֶׁסָּתֵם
בְּנִי אָדָם מִקְפִּידִין עָלָיו, שֶׁהָרִי הַבַּעַל אָמַר לוֹ: 'טֵל הַחֶפֶץ
וְתֵן לָהּ', וְהוּא נִתֵּן וְאַחֵר כֶּף נִטֵּל.
לז. אָמַר לוֹ: 'תֵּן לָהּ הֵגֵט, וְטֵל מִמֶּנָּה חֶפֶץ פְּלוֹנִי' - הָרִי זֶה
לֹא יִשְׁלַחַו בֵּיד אַחֵר, שְׂאִין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה פְּקוּדוֹנוֹ בֵּיד אַחֵר;
וְאִם שְׁלַחַו בֵּיד אַחֵר - הָרִי זֶה גֵּט, בֵּין שֶׁנִּתְּנָה הַחֶפֶץ תַּחֲלָה,
בֵּין שְׁלָא נִתְּנָה אֲלָא בְּסוֹף.
לח. נִתֵּן הֵגֵט לְשְׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: 'אֵל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלָא אִתָּה',
וְנִתְּנוּ לְאַחֵר, וְנִתְּנוּ לָהּ - אֵינוֹ גֵּט; וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'אֵל
תִּתְּנֶהוּ לָהּ אִתָּה, אֲלָא תִתְּנֶהוּ לְפְלוֹנִי, וְהוּא יִתְּנֶהוּ לָהּ', וְנִתְּנוּ
לָהּ הַשְּׁלִיחַ הָרִאשׁוֹן - אֵינוֹ גֵּט, לְפִי שְׁלָא עָשָׂהוּ שְׁלִיחַ
לְגִירוּשִׁין.
לט. נִתֵּן לוֹ הֵגֵט וְאָמַר לוֹ: 'הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי', אָמַר לוֹ
הַשְּׁלִיחַ: 'אֵינִי מְכִירָה', אָמַר לוֹ הַבַּעַל: 'תִּתְּנֶהוּ לְפְלוֹנִי, הוּא
מְכִירָה' - הָרִי זֶה שְׁלִיחַ שְׁלָא נִתֵּן [לוֹ יִיפוּי כּוּחַ] לְגִירוּשִׁין,
וְאֵינוֹ נוֹתֵן הֵגֵט אֲלָא לְפְלוֹנִי שֶׁאֲמַר הַבַּעַל; וְאוֹתוֹ הַפְּלוֹנִי
הוּא שְׁלִיחַ הַגִּירוּשִׁין, וְהוּא שְׁמוּלִיכוֹ לָהּ, אוֹ מִשְׁלַחַו בֵּיד
אַחֵר אִם חָלָה אוֹ נֶאֱנַס.
מ. נִתֵּן הֵגֵט לְשְׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: 'לֹא תִתְּנֶהוּ לָהּ עַד שְׁלִשִׁים
יוֹם', וְחָלָה אוֹ נֶאֱנַס בְּתוֹךְ הַשְּׁלִשִׁים - מִשְׁלַחַו בֵּיד אַחֵר;

48 שהיא פרוצה בנדרים [נודות הרבה] - אומרים לו: 'הודיעה
49 שמפני זה אתה מוציאה, כדי ליסרה; ודע שאין אתה מחזיר
50 אותה לעולם'. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם?
51 גזירה, שמא תנשא לאחר, ותעשה תשובה ותהיה צנועה
52 תחתיו, ויאמר הראשון: 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא
53 הייתי מגרשה', ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים, שנמצא
54 הגט בטל למפרע. לפיכך אומרים לו: 'גמר בלבך לגרשה,
55 שאין זו חוזרת לך לעולם'; ואם עבר והחזיר, לא יוציא.
56 יג. וכן המוציא את אשתו משום אילונית [עקרה], או משום
57 שרואה דם בכל עת תשמיש - הרי זה לא יחזיר לעולם;
58 שמא תנשא לאחר, ותלד האילונית ותתרפא הנדה, ויאמר:
59 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרש' - ונמצא הגט
60 בטל והבנים ממזרים; ואם עבר והחזיר, לא יוציא.
61 יד. שלח שהביא גט בחוצה לארץ ואמר 'בפני נכתב
62 ובפני נחתם' - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמא
63 ענינו נתן בה ולפיכך העיד לה; וכן עד אחד שהעיד
64 לאשה שמת בעלה, ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה;
65 וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה - הרי זה לא
66 ישאנה; וכן הנטען על השפחה [יצא קול שבא עליה]
67 ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה; וכן
68 גוי ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר הגוי
69 ונתגייר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה. וכלן, אם
70 עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.
71 טו. וכלם [דלעיל בהלכה הקודמת] שהיו להן נשים, ומתו
72 נשותיהן, או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו [גרמו] את
73 בעליהן לגרשן - הרי אלו מתרות להנשא להם לכתחלה;
74 וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים, ונתאלמנו או
75 נתגרשו [מנישואיהן השניים] - הרי אלו מתרות להנשא להן
76 לכתחלה.
77 טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד לה,
78 או לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנטען עליה,
79 או לשאר קרוביה - שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר;
80 ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי גרושיה, או מעדי
81 מאוניה [קטנה שהשיאו אחיה שדי לה במיאון לבטל
82 נישואיה], או לאחד מן הדינים שחלצה בפניהם [היבמה]
83 - שאין חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם
84 מעדות מאן [שמא תתחרט על מיאונה], ויתקרב לחליצה.
85 יז. המגרש את אשתו, וחזר ובעלה בפני עדים קדם
86 שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנשואין, בין מן הארוסין
87 - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה, ולשם
88 קדושין בעל, לא לשם זנות, ואפילו ראו אותה שנתן לה
89 מעות; שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו
90 בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי
91 זו בחזקת מקדשת קדושי ודאי, וצריכה ממנו גט שני.
92 יח. נתיחד עמה בפני עדים - אם היתה מגרשת מן
93 הנשואין, חוששין לה שמא נבעלה, והן הן עדי יחוד, הן
94 הן עדי ביאה; שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעל בפני

1 בין שנשאת לפקח, בין שנשאת לחרש שאין קדושי קדושין
2 גמורין - תצא משניהן, וצריכה גט משניהן, ונאסרה על
3 שניהן עולמית.
4 ו. הרי שנתקדשה, ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל
5 - הרי זו מתרת לבעלה, ואינה צריכה גט משני, שאין
6 קדושין תופסין בעריות; ואין חוששין שמא יאמרו 'אשת
7 איש יוצאה בלא גט' - כיון שלא נשאת [אלא], יאמרו:
8 'תנאי היה בקדושין ולא נתקיים'.
9 ז. האשה שנשאת, ואחר כך נמצא הגט בטל, או בא בעלה
10 אחר ששמעה שמת - אין הבעל הראשון והשני זכאין לא
11 במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפר נדריה. וכל פרות
12 [מנכסיה] שאכלו שניהן אחר שנשאת, אין מוציאין מהן;
13 ואין לה כתובה, ולא תנאי מתנאי כתובה, ולא מזונות - לא
14 על זה ולא על זה. ואם נטלה מזנה או מזנה - תחזיר. וכל מה
15 שבעלה [נשחק] או אבד מנכסיה, אפילו מנכסי צאן ברזל [נכסי
16 האשה שהבעל מקבל עליהן אחריות] - אין מוציאין אותן לא
17 מזנה ולא מזנה. והנולד מן השני ממזר; ואם בא עליה הראשון
18 קדם שניגרש השני, הרי הנולד ממזר מדבריהם. גרשה השני
19 ונטלה ממנו כתובה, ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל
20 - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן
21 הכתובה.
22 ח. וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך, ושמע בו שמת, ויבם
23 אשתו, ואחר כך בא - תצא מזנה ומזנה, וצריכה גט מזנה
24 ומזנה; וכל הדרכים [הדינים] האלו בה. וכן אם קדש אשה,
25 והלכה למדינה אחרת, ושמע שמתה, ונשא אחותה, ואחר
26 כך נודע שלא מתה - צריכות גט ממנו שתייהן, וכל הדרכים
27 האלו בהן.
28 ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת, ושמע
29 שמתה, ונשא אחותה, ונמצאת אשתו קימת - אין אחותה
30 צריכה ממנו גט, ואשתו מתרת לו; וכן שאר העריות שנשאן
31 בחזקת הטר, ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קדושין
32 תופסין בעריות.
33 י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט - שמא יאמרו: 'תנאי
34 היה בארוסין, וכדת נשא אחותה'; והואיל ויצאה אחותה
35 בגט, אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא
36 יאמרו: 'נשא אחות גרושתו'.
37 יא. כתב הסופר, וטעה ונתן גט לאיש ושובר [שטר פרעון
38 הכתובה] לאשה, או שטעו הן ונטל הבעל הגט, ונטלה היא
39 השובר, וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן והרי הגט
40 יוצא מתחת ידי האיש - אם לא נשאת, הרי זו אינה מגרשת,
41 ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה, ויתן לה גט בפנינו,
42 ותהיה מגרשת משעת נתינתו. ואם נשאת, ואחר כך הוציא
43 הבעל את הגט ואמר: 'עדין לא נתגרשה, שהרי הגט בידי
44 ולא הגיע לידי' - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא
45 הרי זו בחזקת גרושה, ונפל הגט מידה ומצאו זה, והרי בא
46 לאסרה על בעלה השני.
47 יב. המוציא את אשתו משום שם רע [שם שזינתה], או משום

פרק יא

48

א. אין נושאין קטנה. והנושא קטנה יתומה, ולא רצת בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט; שאין קדושי קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה - הרי היא כיתומה בתי אביה; ואם נשאת כשהיא קטנה, הרי זו ממאנת.

ב. התרשת - אף על פי שנשואיה מדברי סופרים כנשואי קטנה - לא תקנו לה למאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה. ג. ממאנת היא הקטנה - בין מן הארוסין, בין מן הנשואין, בין בפני בעלה, בין שלא בפניו; וכשם שממאנת בבעל, כך ממאנת ביכם. וממאנת בבעל זה, ונשאת לאחר; וממאנת בשני, וכן בשלישי - אפלו כמה פעמים; כל זמן שהיא קטנה, יש לה למאן. וקטנה שלא מאנה, אף על פי שהיא נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר, כשהיא קטנה - קדושה הן הן מאניה.

ד. ועד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד שתהיה נערה, או עד שיודע שהיא אילנית נערה, שאין לה ימי נערות. כמה דברים אמורים? בשלא בא עליה בבעל אחר שנעשית בת שנים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו, הרי זו אינה ממאנת; ואינה צריכה בדיקה למאן [אם הביאה ב' נערוות], שהזקקה שהביאה סימנין.

ה. הרי שנבדקה ולא נמצא לה סימנין - הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה שמה הביאה ונשרי; ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה אחר שנבדקה, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק; ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולד ספק ממנו משניהם. ו. קטנה שלא מאנה והגדילה - ואף על פי שלא בעלה בעלה משנעשית בת שנים עשרה שנה ויום אחד - הרי זו אינה ממאנת, שהרי הגדילה, וצריכה גט מדברי סופרים; שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערוות, עד שגחוש לה שמה הביאה סימנין ויתהיה ספק מקדשת, ולא בא עליה אחר שגדלה, כדי שתהיה אשת איש גמורה; ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות, שהם מדברי סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה, תופסין בה קדושי שני; ואם גרש הראשון, יכנס השני. אבל אם גרש שני, לא יקיים ראשון - שמה יאמרו: 'החזיר גרושתו מאחר שנתארסה'. ואם בא עליה שני קדם שיגרש ראשון - תצא מזה ומזה, מפני שהיא דומה לאשה ששקעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין תולד מן השני ממנו; ואם בא עליה ראשון קדם שיגרש השני, תולד ממנו.

ז. איזו היא קטנה שצריכה למאן? מבית שש עד בית עשר, בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר [כספו] קדושה ושהן קדושין, לא שתשמר אותם כמו שמשמרת

עדים, אלא יתיחד בפניהן ויבעל, כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק מקדשת. ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה, שהרי אין לבו גס [מורגל] בה.

יט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים, צריכה גט - חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו, חוששין לו, ולא תתנבם אשתו [אם ימות בלא בנים] - שמה שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה; ויש מהן שהורה שודאי שחרר, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלו - רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן; שלא אמרו חכמים חזקה זו, אלא באשתו שגרשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא, ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות, עד שפרש שהיא בעילת זנות, או פרש שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות, עד שיפרש שהוא לשם קדושין. ואין צריך לומר בשפחה או גויה שאינה בת קדושין, שאין חוששין להן כלל, והרי הן מן בחזקת גוי ועבד, עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתיירה.

כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או פלן מעבירין קול שנתגרשה - אין חוששין לה, והרי זו בחזקתה; אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזק הקול בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הרי זו מגרשת, שקול אסרה וקול התירה.

כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה; ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשות ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר: "כי מצא בה ערות דבר" וגו'. ואין ראוי לו למחר לשלח אשתו ראשונה; אבל שניה, אם שנאה ישלחה.

כב. אשה רעה בדיעותיה [מדותיה], ושאינה צנועה כבנות ישראל הפשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: "גרש לך, ויצא מדון". ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי לאדם כשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו.

כג. מי שנתחרשה אשתו - הרי זה מגרשה בגט, ויתהיה מגרשת. אבל אם נשתטט - אינו מוציאה עד שתבריא; ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים, שהרי אינה יכולה לשמר עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה ומשקה משלה [על חשבונה]. ואין מחיבין אותו בשאר כסות ועונה, שאין כח בן דעת לדור עם השוטים בבית אחד; ואינו חייב לרפותה, ולא לפדותה. ואם גרשה, הרי זו מגרשת; ומוציאה מביתו, ואינו חייב לחזר ולהטפל בה.

47

א. וְהָאִשָּׁה וְהַתְּמָרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה צָרִיכָה מֵאוֹן; וְאִם
 2 אֵינָה יוֹדַעַת לְשֹׁמֵר קְדוּשָׁתָהּ - אֵינָה צָרִיכָה לְמֵאֵן, אֲלֵא
 3 הוֹלֶכֶת לְבֵית אָמָה כְּאֵלוֹ לֹא נִתְקַדְּשָׁה מֵעוֹלָם. וּפְחוּתָהּ מִבֵּית
 4 שֶׁשׁ - אֲפֹלוּ יוֹדַעַת לְשֹׁמֵר, אֵינָה צָרִיכָה מֵאוֹן; וְיִתְרָה עַל
 5 בֵּית עָשָׂר - אֲפֹלוּ סִכְלָה [טִיפְשָׁה] בֵּיתָהּ, צָרִיכָה מֵאוֹן. וְכָל
 6 מִי שֶׁהִשְׁיִאוּהָ אֶחָיָה אוֹ אָמָה אוֹ קְרוֹבָיָה, שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ -
 7 אֵינָה צָרִיכָה לְמֵאֵן.
 8 ח. כִּיצַד מִמָּאֲנָתָה? אוֹמְרָת בִּפְנֵי שְׁנֵים: 'אֵין רְצוֹנִי בִּפְלוֹנִי
 9 בְּעָלִי', אוֹ 'אֵין רְצוֹנִי בְּקִדּוּשִׁי שֶׁקִּדְּשׁוּנִי אָמִי אוֹ אֶחָי',
 10 וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּי; וְאֲפֹלוּ הָיוּ אוֹרְחִין מִסְבִּין בְּבֵית
 11 בְּעָלָהּ, וְהָיָה עוֹמֶדֶת וּמִשְׁקָה עֲלֵיהֶן, וְאָמְרָה: 'אֵינִי רוֹצָה
 12 בִּפְלוֹנִי בְּעָלִי' - הָרִי זֶה מֵאוֹן.
 13 ט. הַשְּׁנֵים שֶׁמִּמָּאֲנָתָה הַקְּטָנָה בִּפְנֵיהֶן, כּוֹתְבִין לָהּ: 'בְּיוֹם
 14 פְּלוֹנִי מָאֲנָה פְּלוֹנִית בֵּית פְּלוֹנִי בִּפְנֵינוּ בִּפְלוֹנִי בְּעָלָהּ',
 15 וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לָהּ; וְזֶה הוּא גּוֹפֹ [עִיקָרוֹ] שֶׁל גֹּט מֵאוֹן.
 16 וְגֹט מֵאוֹן - אֵינוֹ כְּגֹט הַגְּרוּשִׁין שֶׁנּוֹתְנֵתוֹ מִגְּרָשָׁהּ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ
 17 כְּתִיבָה לְשִׁמָּה, וְלֹא מִסְּרִיָּה, וְלֹא דָבָר מִמִּשְׁפָּטִי [מִדִּינֵי] גֹט
 18 הַגְּרוּשִׁין; וְאֵין כּוֹתְבִין בּוֹ טַפְסִי [נוֹסח] הַגֹּט, שֶׁמָּא יִרְאֶה
 19 כְּגֹט גְּרוּשִׁין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ אֲלֵא כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין [וְתִיעוּד
 20 הַמִּיָּאוֹן].
 21 י. הַשְּׁנֵים שֶׁמִּמָּאֲנָתָה בִּפְנֵיהֶן, צָרִיכִין שִׁיְהִיו מְכִירִין אוֹתָהּ
 22 וְאֵת בְּעָלָהּ שֶׁמָּאֲנָה בּוֹ; לְפִיכָךְ כָּל מִי שֶׁרָאָה אוֹתָהּ שֶׁמָּאֲנָה,
 23 וְשָׁמַע מֵאוֹנֶיהָ - יֵשׁ לוֹ לְכַתֵּב לָהּ גֹּט מֵאוֹן, אֲף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ
 24 מְכִירִין. וְכָכָר נִתְּנָהוּ יִשְׂרָאֵל לְכַתֵּב גֹּט מֵאוֹן בְּנִסָּח זֶה:
 25 יא. 'בְּכֶךְ בְּשִׁבְתָּ כֶּךָ וְכֶךְ יוֹם לְחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי שָׁנַת כֶּךָ וְכֶךְ
 26 לְמִנְיָן פְּלוֹנִי, מָאֲנָה פְּלוֹנִית בֵּית פְּלוֹנִי בִּפְנֵינוּ, וְאָמְרָה שֶׁאֵמִי
 27 אוֹ אֶחָי הִטְעוּנִי וְהִשְׁיִאוּנִי אוֹ קִדְּשׁוּנִי וְאֵנִי קְטָנָה [הַשְׁיִאוּנִי
 28 לְפְלוֹנִי בֵּר פְּלוֹנִי. וְהִשְׁתָּא [כַּעֲת] גְּלִיתִי דַּעֲתִי קְדָמִיכוֹן
 29 [לְפָנֶיכוֹם] דְּלָא צְבִינָא בֵּיה וְלָא קִיַּמְנָא עִמִּיה [שֶׁאֵינִי רוֹצָה
 30 בּוֹ וְאֵינִי עוֹמֶדֶת עִמּוֹן]. וְכִדְקִינָן פְּלוֹנִית דָּא [וּבִדְקָנוּ אוֹתָהּ]
 31 וְאִתְּבָרַר לָנָא [וְהוֹבֵר לָנוּ] דַּעֲזִין קְטָנָה הִיא, וְכִתְבָנָא
 32 וְחִתְמָנָא וְיִהְיֶה לָהּ לְזָכוּ [וְכִתְבָנוּ וְחִתְמָנוּ וְנִתְּנוּ לָהּ לְזִכּוֹת]
 33 וְלִרְאִיָּה בְּרוּרָה'.
 34 יב. הַמְּגֵרֶשׁ אֵת אִשְׁתּוֹ, וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר - אֲף עַל פִּי שֶׁלֹּא
 35 בְּעָלָהּ, נֶאֱסָרָה עַל הָרִאשׁוֹן; וְאִם הִחְזִירָהּ הָרִאשׁוֹן וּבְעָלָהּ -
 36 לוֹקָה, וְכוּפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא יוּכַל בְּעָלָהּ
 37 הָרִאשׁוֹן" וְגו'.
 38 יג. זָנָת עִם אַחֵר כְּשֶׁהִיא גְּרוּשָׁה - מִתְּרַת לְחֹזֵר לְבְּעָלָהּ,
 39 שְׁנֵאֲמַר: "וְיִצְאָה מִבֵּיתוֹ, וְהָלַכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" -
 40 הַיְוִתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שֶׁהִיא קְדוּשָׁתָהּ, הִיא שְׁאוּסְרָת אוֹתָהּ
 41 לְחֹזֵר לוֹ.
 42 יד. וּבִכְלָל לֹא זֶה, שֶׁכָּל אִשָּׁה שֶׁזָּנָת תַּחַת בְּעָלָהּ, נֶאֱסָרָה עַל
 43 בְּעָלָהּ וְלוֹקָה עָלֶיהָ - שְׁנֵאֲמַר: "אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה", וְהָרִי
 44 נִטְמָאָה; אֲלֵא אִם כֵּן הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאֲמַר: "לְפִיכָךְ כָּל
 45 אִשָּׁה שְׁנֵאֲסָרָה עַל בְּעָלָהּ עַל יְדֵי קִנּוּי וְסִתְרָה [שֶׁהִתְרָה בָּהּ:
 46 אֵל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי וְנִסְתְּרָה עִמּוֹן] - אִם בְּעָל אוֹתָהּ, מִפְּנֵי

א. וְהָאִשָּׁה וְהַתְּמָרָה וְכִיּוֹצֵא אַחֵר שֶׁגִּרְשָׁהּ, יוֹצִיא
 48 בְּגֹט.
 49 טו. חֹרֶשׁ שֶׁגִּרְשׁ בְּרִמְיָהּ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְהָלַכָה וְנִתְקַדְּשָׁה
 50 לְחֹרֶשׁ אַחֵר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְפָקֵחַ - אֲסוּרָה לְחֹזֵר לְבְּעָלָהּ
 51 הַחֹרֶשׁ; אֲכָל אִשְׁתּוֹ שֶׁל פָּקֵחַ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, וְהָלַכָה וְנִשְׁאֲתָה
 52 לְחֹרֶשׁ, וְנִתְגַּרְשָׁה - מִתְּרַת לְחֹזֵר לְבְּעָלָהּ הַפָּקֵחַ.
 53 טז. הַמִּמָּאֲנָתָה בְּאִישׁ, אֵינָה מִגְּרָשָׁתָה מִמֶּנּוּ [אֵין דִּינָה
 54 כ"ג גְּרוּשָׁה]; וְדִינָה עִם בְּעָלָהּ שֶׁמָּאֲנָה בּוֹ, כְּדִינָה עִם מִי שֶׁלֹּא
 55 קִדְּשָׁה מֵעוֹלָם: הִיא מִתְּרַת [לְהִינְשָׂא] בְּקְרוֹבָיו, וְהוּא מִתְּרַת
 56 בְּקְרוֹבוֹתֶיהָ; וְלֹא פִסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה. וְאִם נִשְׁאֲתָה לְאַחֵר,
 57 וְגִרְשָׁהּ הָאַחֵר, אוֹ מֵת, אוֹ מָאֲנָה בּוֹ - מִתְּרַת לְחֹזֵר לְרִאשׁוֹן.
 58 וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲפֹלוּ גִרְשָׁהּ הָרִאשׁוֹן [בְּגֹט] וְהִחְזִירָהּ וּמָאֲנָה
 59 בּוֹ, וְנִשְׁאֲתָה לְאַחֵר אַחֵר שֶׁמָּאֲנָה בּוֹ, וְגִרְשָׁהּ הָאַחֵר - מִתְּרַת
 60 לְחֹזֵר לְרִאשׁוֹן: שֶׁכָּל הַיִּצְאָה בְּמֵאוֹן, אֲף עַל פִּי שֶׁקִּדְּמוּ גֹט
 61 - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא נִתְגַּרְשָׁה מִמֶּנּוּ בְּגֹט מֵעוֹלָם, וּמִתְּרַת לְחֹזֵר
 62 לוֹ. אֲכָל הַמְּגֵרֶשׁ אֵת הַקְּטָנָה בְּגֹט, וְנִשְׁאֲתָה לְאַחֵר, וּמָאֲנָה
 63 בְּאַחֵר - אֲסוּרָה לְחֹזֵר לְרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁיִּצְאָתָה מִמֶּנּוּ בְּגֹט, אֲף
 64 עַל פִּי שֶׁיִּצְאָתָה מִן הָאֲחֵרוֹן בְּמֵאוֹן; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם
 65 גִּרְשָׁהּ הָאֲחֵרוֹן, אוֹ מֵת. וְכֵן אֲסוּרָה לְאִבֵּי הָרִאשׁוֹן, וְלִבְנוֹ,
 66 וְלְאֶחָיו, כְּשֶׁאֵר הַגְּרוּשׁוֹת - אֲף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָתָה מִן הָאֲחֵרוֹן
 67 בְּמֵאוֹן.
 68 יז. הַמִּמָּאֲנָתָה בִּיכָם - אֲסוּרָה לְאִבֵּיו, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁאֲתָה כְּכֹלָתָהּ
 69 בַּעֲת שְׁמֵת בָּנוּ; אֲכָל לְשָׂאֵר קְרוֹבָיו, מִתְּרַת. לְפִיכָךְ אִם
 70 מָאֲנָה בְּאַחַד מִן הַיְכָמִין, מִתְּרַת לְאֶחָיו.
 71 יח. כָּל אִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אוֹ שֶׁנִּתְאַלְמְנָה - הָרִי זֶה לֹא תִּנְשָׂא
 72 וְלֹא תִתְאַרֵס, עַד שֶׁתִּמְתִּין תְּשֻׁעִים יוֹם, חוּץ מִיּוֹם שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה
 73 בּוֹ אוֹ שְׁמֵת בְּעָלָהּ בּוֹ, וְחוּץ מִיּוֹם שֶׁנִּתְאַרְסָה בּוֹ [עַם הַשָּׁנָה];
 74 כְּדִי שִׁיִּדְּעַע אִם הִיא מְעַבְּרָת אוֹ אֵינָה מְעַבְּרָת, לְהִבְחִין בֵּין
 75 זָרָעוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן לְזָרָעוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן.
 76 יט. וּמִיּוֹם כְּתִיבַת הַגֹּט מוֹנִין לְמִגְרָשָׁתָה; וְאֲפֹלוּ הָיָה עַל
 77 תְּנֵא, אוֹ שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיָדָהּ אֲלֵא אַחֵר כְּמָה שְׁנֵים - מִיּוֹם
 78 הַכְּתִיבָהּ מוֹנִין, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִתְּחִיד עִמָּה מִשְׁפָּתָהּ לָהּ.
 79 כ. וְגִזְרַת חֻכָּמִים הִיא שֶׁאֲפֹלוּ אִשָּׁה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְוָלָד,
 80 וְאֲפֹלוּ נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה מִן הָאֲרוּסִין - צָרִיכָה לְהִמְתִּין
 81 תְּשֻׁעִים יוֹם; אֲפֹלוּ קְטָנָה, אוֹ זָקֵנָה, אוֹ עֲקָרָה, אוֹ אִילוּנִית
 82 [עֲקָרָה מִלִּידָה, שֶׁאֵין לָהּ סִימְנֵי נַעֲרוּת], וְאֲפֹלוּ בְּעָלָהּ בְּמִדְיַת
 83 הַיָּם, אוֹ חוּלָה, אוֹ חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, אֲפֹלוּ בְּתוּלָה מִן
 84 הָאֲרוּסִין - צָרִיכוֹת לְהִמְתִּין תְּשֻׁעִים יוֹם.
 85 כא. שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה וְגִזְרַת שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - מִמְּתִינִין
 86 תְּשֻׁעִים יוֹם; אֲפֹלוּ גֵר וְאִשְׁתּוֹ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, מִפְּרִישִׁין אוֹתָהּ
 87 תְּשֻׁעִים יוֹם, כְּדִי לְהִבְחִין בֵּין זָרָע שֶׁנִּזְרַע בְּקִדְּשָׁה לְזָרָע
 88 שֶׁלֹּא נִזְרַע בְּקִדְּשָׁה. וְכֵן יִפֹּת תֹּאֵר [שְׁבוּת מִלְחָמָה גוּיָה] -
 89 אֲף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לָהּ תוֹרָה שְׁלִשִׁים יוֹם לְתַקְנָתָה עֲצָמָה [עַד
 90 שֶׁתַּחֲפוּץ לִיכְנֵס תַּחַת כִּנּוּי הַשְׁכִּינָה], צָרִיכָה לְהִמְתִּין תְּשֻׁעִים
 91 יוֹם לְתַקְנָתָה הַזֶּלֶד; וְהַשְׁלִשִׁים, מִכָּלֵל הַתְּשֻׁעִים.
 92 כב. הַמִּמָּאֲנָתָה, אֵינָה צָרִיכָה לְהִמְתִּין תְּשֻׁעִים יוֹם; לֹא גִזְרָה

נִתְקַנִּים, אִינָהּ מְגֵרֶשֶׁת לְהִיּוֹתָהּ מִתֵּרֶת לְאַחֲרִים; אָבָל נִפְסָלָה
מִן הַפְּהִינָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהָרִי פָּסְלָה עֲצָמָה בְּהוֹדָאת פִּיהָ,
וְעָשְׂתָה עֲצָמָה בְּחִתִּיכָה שֶׁל אָסוּר.
ד. בָּאָה הִיא וּבִעֲלָהּ, הִיא אוֹמֶרֶת 'גֵּרְשָׁתִי וְאָבָד גִּטִּי', וְהוּא
אוֹמֵר 'לֹא גֵרְשָׁתִי' - אָף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיקָה אֶשְׁתּוֹ, הָרִי זֶה
נִאֲמָנָה; חֲזָקָה שֶׁאֵין אִשָּׁה מַעֲזָה פָּנֶיהָ בְּפָנֶיהָ בִּעֲלָהּ.
ה. אָמַר הַבֶּעַל: 'גֵּרְשָׁתִי אֶת אֶשְׁתִּי' - אֵינוֹ נֶאֱמָר, וְחֹשֶׁשִׁין
לְדַבְּרֵיוֹ וְתִהְיֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת; וְאִפְלוּ הוֹדֵת לוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ, אֵינוֹ
נֶאֱמָר - שֶׁמָּא יִתְּכֶנּוּ לְקַלְקֵל אוֹתָהּ וְלַחֲכִישִׁלָּהּ; שְׂתִּינְשֵׁא לֵאחֹד
וְתִצְטָרֵךְ לְהַתְגַּרֵּשׁ מִשְׁנֵיהֶם, אוֹ בִּגְט בִּטָּל גֵּרְשָׁהּ וְהִיא אִינָה
יֹדְעֶת, אוֹ שֶׁמָּא תַּעֲזִיז פָּנֶיהָ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲמִינָה, וְהִיא
אִינָה יֹדְעֶת כְּכֹד הָאָסוּר שֶׁלָּהּ. לְפִיכָךְ אוֹמְרִין לוֹ: 'אִם אָמַת
הַדִּבָּר, הָרִי אִתָּם קִימִין, גֵּרְשָׁה עֵתָה בְּפָנֶיהָ'.
ו. שְׁנַיִם אוֹמְרִין 'נִתְגַּרְשָׁה', וְשְׁנַיִם מִכְחִישִׁין אוֹתָן וְאוֹמְרִין
'לֹא נִתְגַּרְשָׁה' - אִפְלוּ הַבֶּעַל עֹמֵד וְהִיא אוֹמֶרֶת לוֹ 'גֵּרְשָׁתִי'
- הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת אִשָּׁה אִישׁ גְּמוּרָה כְּשֶׁהִיָּתָה; מִפְּנֵי הָעֲדִים
שֶׁסּוֹמְכִין אוֹתָהּ, אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲזִיז פָּנֶיהָ. לְפִיכָךְ אִם נִשְׁאָת,
תִּצָּא וְהוֹלֵךְ מִמֶּזֶר.
ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁאֲמָרוֹ: 'עֲכָשׁוּ נִתְגַּרְשָׁה', שֶׁהָרִי
אוֹמְרִין לָהּ: 'אִם אָמַת הַדִּבָּר, הוֹצִיאִי גִטְךָ'; אָבָל אִם אָמְרוּ
הָעֲדִים: 'מִכְּמָה זִמִּים נִתְגַּרְשָׁה', יֵשׁ לוֹמַר אָבָד הַגִּט. וְהוֹאִיל
וְהִיא אוֹמֶרֶת 'גֵּרְשָׁה אֲנִי בְּדֹאֵי', וְשְׁנֵי עֲדִים מַעֲדִין לָהּ -
אָף עַל פִּי שֶׁהָרִי שְׁנַיִם מִכְחִישִׁין אוֹתָן - אִם נִשְׁאָת לְאֶחָד
מֵעֲדֵיהָ, לֹא תִצָּא; שֶׁהָרִי הִיא וּבִעֲלָהּ יֹדְעִין בְּדֹאֵי שֶׁהִיא
מִתֵּרֶת, וְחֻזְקָה הִיא שֶׁאֵין מְקַלְקֵלִין עֲצָמָה. אָבָל אִם נִשְׁאָת
לְאַחֶר, הוֹאִיל וְהַדִּבָּר אֲצִלוּ סֶפֶק, וְכֵן אִם אָמְרָה הִיא 'אֵינִי
יֹדְעֶת', אִפְלוּ נִשְׁאָת לְאֶחָד מֵעֲדֵיהָ - הָרִי זֶה תִּצָּא, וְהוֹלֵךְ
סֶפֶק מִמֶּזֶר.
ח. אָמְרוּ שְׁנַיִם 'רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה', וְשְׁנַיִם אוֹמְרִין 'לֹא
רְאִינוּהָ' - אִם הָיוּ בִּלְבָד שְׁרוּיִין בְּחֻצֵּר אַחַת, הָרִי זֶה לֹא
תִּנָּשֵׂא; וְאִם נִשְׁאָת - לֹא תִצָּא וְהוֹלֵךְ כְּשֶׁר, שֶׁבְּגִי אָדָם
עֲשׂוּיִין לְגֵרֶשׁ בְּעֲנֵנָה.
ט. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחֲזִיקָה אֶשְׁתּוֹ אִישׁ, וְכֹא עַד אֶחָד וְאָמַר:
'אֶשְׁתּוֹ אִישׁ הִיָּתָה וְנִתְגַּרְשָׁה', וְכֹא עַד אֶחָד וְאָמַר: 'לֹא
נִתְגַּרְשָׁה' - הָרִי שְׁנֵיהֶן מַעֲדִין שֶׁהִיא אֶשְׁתּוֹ אִישׁ, וְאֶחָד
מַעֲדִיר שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה, וְאֵין דְּבָרֵיו שֶׁל אֶחָד מוֹעִיל בְּמִקּוֹם
שְׁנַיִם, וְלְפִיכָךְ לֹא תִנָּשֵׂא; וְאִם נִשְׁאָת, תִּצָּא.
י. אִשָּׁה וְשְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינָה אַחֶרֶת, זֶה אוֹמֵר: 'זֶה
אֶשְׁתִּי זֶה עֲבָדִי', וְזֶה אוֹמֵר: 'זֶה אֶשְׁתִּי זֶה עֲבָדִי', וְהָאִשָּׁה
אוֹמֶרֶת: 'שְׁנֵיהֶן עֲבָדִי' - הָרִי הִיא מִתֵּרֶת לִכָּל; וְאָף עַל פִּי
שֶׁשְׁנֵיהֶן הִחֲזִיקוּהָ אֶשְׁתּוֹ אִישׁ - הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵהֶן לְעֲצָמוֹ
הָעֵד, אֵינֶן נֶאֱמָנִין.
יא. שְׁלִיחַ קָבָלָה [שֶׁל הָאִשָּׁה] שֶׁהוֹצִיא גִט מִתַּחַת יָדוֹ,
וְהַבֶּעַל אוֹמֵר: 'מִזֵּיף הוּא' - יִתְקַנִּים בְּחוֹתְמֵיו אוֹ בְּעֲדֵי
מִסְרָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אָמַר הַבֶּעַל: 'פְּקֻדּוֹן נִתְּתִיו לוֹ',
וְהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר: 'לְגִירוּשִׁין נִתְּנוּ לִי' - הַשְׁלִיחַ נֶאֱמָר. וְכֵן אִם
הָיָה הַגִּט יוֹצֵא [נִמְצָא] מִתַּחַת יָדֵי הָאִשָּׁה, וְהִיא אוֹמֶרֶת:

אֵלָּא בְּגִירוּשָׁה. וְכֵן הַמִּזְנָה [נִתְחַת בַּעֲלָהּ], אִינָה צְרִיכָה
לְהִתְתִּין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּרֶת עֲצָמָה שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר; וְכֵן
אֲנוּסָה וּמִפְתָּה אֵינֶן צְרִיכוֹת לְהִתְתִּין.
כג. מִי שֶׁנִּשְׁאָת בְּטַעוּת, וְנוֹדֵעַ שֶׁהִיא אָסוּרָה לְבִעֲלָהּ,
וְהוֹצִיאָהּ בֵּית דִּין מִתְּתִיּוֹ - אִם הִיָּתָה קְטָנָה שֶׁאִינָה רְאוּיָה
לְוֹלֵד, אִינָה צְרִיכָה לְהִתְתִּין; שֶׁזֶּה דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא,
וְכָל דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי בָּרַב, לֹא גִזְרוּ בּוֹ.
כד. הַמֶּאֱרָס בְּתוֹף תִּשְׁעִים יוֹם, מַנְדִּין אוֹתוֹ; אֲרֵס וּבִרְחָ,
אֵין מַנְדִּין אוֹתוֹ. כִּנֵּס בְּתוֹף תִּשְׁעִים יוֹם - מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ
עַד אַחֵר הַזֶּמֶן, וְיַעֲמֵד עִם אֶשְׁתּוֹ.
כה. וְכֵן גִּזְרוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יֵשֵׁא אָדָם מַעֲבֶרֶת חֲבֵרוֹ,
וּמִיָּנִיקָת חֲבֵרוֹ [שְׂמִינִיקָה אֶת בְּנָהּ], וְאָף עַל פִּי שֶׁהִזְדַּע יְדוּעַ
לְמִי הוּא; מַעֲבֶרֶת - שֶׁמָּא יִזְיק הוֹלֵךְ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ, שֶׁאֵינוֹ
מִקְפִּיד עַל בֶּן חֲבֵרוֹ; וּמִיָּנִיקָה - שֶׁמָּא יִתְעַבֵּר [יִזְדַּחֵם] הַחֲלָב,
וְהוּא אֵינוֹ מִקְפִּיד לְרַפְּאוֹת הַחֲלָב בְּדְּבָרִים הַמוֹעִילִין לְחֲלָב
כְּשִׁיתְעַבֵּר.
כו. כְּמָה הוּא זְמַן הִיָּנִיקָה - אַרְבָּעָה וָעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ, חוּץ
מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד בּוֹ וּמִיּוֹם שֶׁתִּתְאַרְס בּוֹ.
כז. כְּשֶׁם שֶׁאָסוּר לִשָּׂא, כִּף אָסוּר לְאַרְס עַד אַחֵר זְמַן זֶה;
וְאִפְלוּ נִתְּנָה בְּנָהּ לְמִיָּנִיקָה, אוֹ שֶׁגִּמְלָתָהּ בְּתוֹף אַרְבָּעָה
וָעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ - לֹא תִנָּשֵׂא; מִתְּנָהּ - מִתֵּרֶת לְנִשְׂאָה, וְאֵין
חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּהְיֶה גְּנוּיָה [כִּדִּי לְהַנְשֵׂא מִיד].
כח. עֶבֶר וְנִשְׂא מַעֲבֶרֶת אוֹ מִיָּנִיקָה בְּתוֹף זְמַן זֶה - יוֹצִיא
בִּגְט, וְאִפְלוּ הִיָּה כֹהֵן; וְאִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל, יִחֲזִירָהּ אַחֵר
עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ שֶׁל מִיָּנִיקָה. נִשְׂאָה וּבִרְחָ, וְלֵאחֶר זְמַן
כֹּא וְיִשָּׁב עִם אֶשְׁתּוֹ - אֵין כִּכָּף פְּלוּם. אֲרֵס מַעֲבֶרֶת אוֹ
מִיָּנִיקָה, אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא; וְלֹא יִכְנֵס עַד אַחֵר זְמַן
הִיָּנִיקָה, אוֹ עַד שִׁמּוֹת הוֹלֵךְ.

פֶּרֶק יב

א. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה וְאָמְרָה: 'אֶשְׁתּוֹ אִישׁ הִיָּתִי, וְגִירוּשָׁה אֲנִי'
- נֶאֱמָנָה, שֶׁהָפָה שֶׁאָסוּר [אֶשְׁתּוֹ אִישׁ הִיָּתִי] הוּא הָפָה
שֶׁהִתִּיר [גִּירוּשָׁה אֲנִי]. הִחֲזָקָה אֶשְׁתּוֹ אִישׁ, וְכֹאָה וְאָמְרָה:
'גֵּרְשָׁתִי בִּעֲלִי' - אִינָה נֶאֱמָנָה לְהִתִּיר עֲצָמָה; אָבָל פָּסְלָה
עֲצָמָה לְכַהֲנָה [כְּגִירוּשָׁה] לְעוֹלָם. וְאִם מִתְּנָהּ, חוֹשְׁשִׁין
לְדְּבָרֶיהָ, וְחוֹלְצֶת [לֵאחֵר בַּעֲלָהּ אִם מִתְּנָהּ בְּלֵא בְּנִים] וְלֹא
מִתְּנִיבָמָה [שְׂמָא גִירוּשָׁה הִיא].
ב. הָיוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה - אָף עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם
גִּט, הָרִי זֶה תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחָלָהּ. הוֹצִיאָה גִט מִתַּחַת יָדָהּ וְאָמְרָה:
'גֵּרְשָׁתִי בִּעֲלִי בְּנָה' - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה; וְתִנָּשֵׂא בּוֹ אָף עַל פִּי
שֶׁאֵינוֹ מִקְנֵס [לֹא זִוְוָה חֲתִימוֹתֶיהָ], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ג. כֹּא הַבֶּעַל וְעָרַעַר - אִם אָמַר: 'לֹא נִתְּתִיו לָהּ אֵלָּא נִפְל
מִפְּנֵי וּמִצָּעָה אוֹתוֹ', אֵינוֹ נֶאֱמָר; שֶׁהָרִי הוֹדָה שֶׁכָּתְבוּ לָהּ,
וְהָרִי הוּא יוֹצֵא [נִמְצָא] מִתַּחַת יָדָהּ. אָבָל אִם אָמַר הַבֶּעַל:
'עַל תְּנָאִי הִיָּה', [אוֹ] 'פְּקֻדּוֹן הִיָּה', [אוֹ] 'מַעֲוֹלָם לֹא כְּתִבְתִּיו
וּמִזֵּיף הוּא' - יִתְקַנִּים בְּחוֹתְמֵיו [אִם יוֹזְוָה חֲתִימוֹת] אוֹ בְּעֲדֵי
מִסְרָהּ [עֲדִים שְׂרָאוּ מִסִּירַת הַגִּט], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם לֹא

1 'שליח זה נתנו לי', והשליח אומר: 'כן היה, ולגרושין נתנו
2 לי', והבעל אומר: 'לא נתתי אלא לפקדון' - השליח נאמן,
3 והיא מגרשת.
4 **יב.** אבד הגט - אף על פי שהבעל אומר 'לגרושין נתתי
5 הגט לשליח', והשליח אומר 'נתתי לה' - הרי זו ספק
6 מגרשת; שהרי החזקה אשת איש, ואין כאן אלא עד אחד
7 ובעל. ואפלו אמרה האשה: 'בפני נתנו לו לגרושין, ונתנו
8 לי השליח' - הואיל והבעל והשליח מעידין אותה, אפשר
9 שתעזי פניה, ושפא לא נתגרשה.
10 **יג.** שליח קבלה שקבל גט לאשה, ושלחו לה ביד שני
11 עדים, והגיע הגט לידה ונטלתו, והרי הגט יוצא מתחת
12 ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה, או שליח
13 קבלה שלה, או שלוחו של בעלה - הרי זו מגרשת, כמו
14 שבארנו.
15 **יד.** בא הבעל ופרע שלל כתבו, או שהוא גט בטל -
16 נתקנים בחותמיו, שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא
17 מתחת ידי שלוחה שידו כידה, ואף על פי שהיא אינה
18 יודעת [ממי נשלח אליה], הרי העדים ידעו; ואם לא נתקנים,
19 אינה מגרשת.
20 **טו.** מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה, ושלוש
21 בינו לבינה ושלוש בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
22 נאמנת, ותנשא או תתיבם [לאחיו אם מת בלא בנים]; תזקה
23 שאינה מקלקלת עצמה, ותאסור עצמה על זה ועל זה,
24 ותפסיד כתבתה מזה ומזה, ותוציא בניה ממזרים, בדרך
25 העשוי להגלות לכל; ואי אפשר להכחיש ולא לטען [איו]
26 טענה, שאם הוא חי, סופו לבוא או ידע שהוא חי. וכן
27 אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - תנשא על פיו,
28 שהדבר עשוי להגלות; אפלו עבד, או אשה, או שפחה,
29 ועד מפי עד, מפי עבד, מפי שפחה, מפי קרובין - נאמנין
30 לומר מת פלוני, ותנשא אשתו או תתיבם על פיהם.
31 **טז.** והכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש נשים
32 שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות זו לזו במיתת
33 בעלה, שפא יתבוננו לאסרה על בעלה, ועדין הוא קיים;
34 ואלו הן: חמותה, ובת חמותה, וצרתה [אשתו השניה],
35 ויבתה [אשת אחי בעלה], ובת בעלה. אפלו גוי המסיח לפי
36 תמו [משוחח שלא בכוונה] נאמן, ומשיאין על פיו, כמו
37 שיתבאר; ואם נתבנן להעיד, אינו נאמן.
38 **יז.** וכן הפסול בעברה מן התורה - אם בא להעיד לאשה
39 שמת בעלה, אינו נאמן; ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן;
40 אין זה פחות מן הגוי. אבל פסול מדבריהם, נאמן לעדות
41 אשה.
42 **יח.** בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה להנשא על
43 פיו, ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר 'לא מת'
44 - הרי זו לא תצא מהתרה, ותנשא; שעד אחד בעדות אשה
45 [העד הראשון], כשני עדים בשאר עדיות, ואין דבריו של
46 אחד [העד השני] במקום שנים.
47 **יט.** באו שניהן כאחד, זה אומר 'מת' וזה אומר 'לא מת',

48 אשה אומרת 'מת' ואשה אומרת 'לא מת' - הרי זו לא
49 תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק. ואם נשאת לעד
50 שהעיד לה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' - הרי זו לא תצא;
51 באו שנים ואמרו 'לא מת' - אף על פי שנשאת, תצא.
52 **כ.** במה דברים אמורים? בשהיה האחד שנשאת על פיו
53 כמו השנים שבאו והכחישו אותו - כגון שנשאת על פי
54 איש, ובאו שנים ואמרו 'לא מת', או שנשאת על פי אשה
55 או על פי עצמה, ובאו שתי נשים או שני פסולין של
56 דבריהן ואמרו 'לא מת'. אבל עד כשר אומר 'מת', ונשים
57 רבות או פסולין אומרים 'לא מת' - הרי זה כמחצה
58 למחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת 'ודאי מת'
59 - הרי זו לא תצא.
60 **כא.** אשה אומרת 'מת', או היא שאמרה 'מת בעלי', ואחר
61 כך בא עד כשר ואמר 'לא מת' - הרי זו לא תנשא; ואם
62 נשאת, תצא.
63 **כב.** אשה אומרת 'לא מת', ושתי נשים אומרות 'מת' - הרי
64 זו תנשא; וכן אם אמרו עשר נשים 'לא מת', ואחת עשרה
65 אומרות 'מת' - הרי זו תנשא; שאין אומרים 'שנים כמאה'
66 אלא בעדים כשרים, אבל בפסולין - הולך אחר הרוב, בין
67 להקל בין להחמיר.
68 **כג.** שני עדים אומרים 'מת', ושנים אומרים 'לא מת' - הרי
69 זו לא תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק. ואם
70 נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' - הרי
71 זו לא תצא.

72 **כד.** מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 'מת
73 בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו שבארנו; וצרתה
74 אסורה, שאין צרה מעידה לחברתה. ואפלו נשאת זו תחלה,
75 אין אומרים 'אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה
76 עליו' - שפא משנאתה בצרתה, רוצה היא שיאסרו שתיקה
77 עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה
78 ואומרת לה 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה מעידה
79 לה להתירה, כך לא תעיד לה לאסרה. זו אומרת 'מת',
80 וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתיקה אומרות שאינו קיים,
81 הרי אלו ינשאו.

יום ש"ק י"ז אייר ה'תשע"ג

פרק יג

84 **א.** האשה שאמרה לבעלה: 'גרשתי בפני פלוני ופלוני',
85 ובאו אותם העדים והכחישוה, ואחר כך הלכה היא ובעלה,
86 ושלום [אין מלחמה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
87 אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, ורוצה להשטמ מתחת
88 בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא תנשא, שפא
89 היא שברה אותו; ואם נשאת, לא תצא, שהרי יש לה עד.
90 **ב.** וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי
91 במלחמה' - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה שלום בינו
92 לבינה; שפא תסמך דעתה על דברים שרפן למיתה ותאמר

יג. וכן אם שמע מערפאות [בתי משפט] של גויים שאמרו: 48
 'הרגנו פלוני' - אין נאמניו, שהן מחזקין ידי עצמן בכך כדי 49
 להטיל אימה. וכן כל פיוצא בדברים אלו. 50
 יד. גוי שהתחיל להסיח לפי תמו תחלה - אף על פי ששאלו 51
 אותו אחר כן, ובדקוהו עד שפרש כל המאדע - הרי זה 52
 נאמן, ומשיאין על פיו. 53
 טו. כבר אמרנו שהעד שאמר: 'שמעתי שמת פלוני', אפלו 54
 שמע מאשה ששמעה מעבד - הרי זה כשר לעדות אשה, 55
 ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד, 56
 'מת פלוני ואני ראיתי שמת' - שואלין אותו: 'היאך ראית, 57
 ובמה ידעת שמת?' אם העיד בדבר ברור, נאמן; ואם העיד 58
 בדברים שרובן למיתה, אין משיאין את אשתו; שאין מעידין 59
 על האדם שמת אלא בשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק. 60
 טז. כיצד? ראוהו שנפל לים, אפלו טבע בים הגדול - אין 61
 מעידין עליו שמת, שמא יצא במקום אחר; ואם נפל למים 62
 מקבצים כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו 63
 [גדותיו], ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה - מעיד עליו 64
 שמת, ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים, והשליכו 65
 מצודה [רשת] אחריו, והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל 66
 מן החי, ויחיה - הרי זה מעיד עליו שמת, ומשיאין את 67
 אשתו. 68
 יז. ראוהו שנפל לגב אריות ונמרים וכיוצא בהן - אין 69
 מעידין עליו; אפשר שלא יאכלוהו. נפל לחפירת נחשים 70
 ועקרבים, או לתוף כבשן האש, או לתוף יורה ונתחת מלאה 71
 זין או שמן, או ששחטו שני סימנין או רב שני הסימנין [קנה 72
 ווטט] - אפלו עמד וברח, מעידין עליו שמת; ושודאי סופו 73
 למות. וכן כל פיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה, אלא 74
 ימות מיד בזמן קרוב - הרי אלו מעידין עליו. 75
 יח. ראוהו צלוב [תלוו] והעוף אוכל בו - אף על פי 76
 שדקרוהו או ירו בו חצים, אינו מעיד עליו שמת; ואם ראו 77
 העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו, כגון מחו או 78
 לבו או בגי מעי - הרי זה מעידין עליו שמת. 79
 יט. עד אחד שאמר: 'ראיתי שמת במלחמה', או 'במפל', 80
 או 'שטבע בים הגדול ומת', וכיוצא בדברים אלו שרובן 81
 למיתה - אם אומר 'קברתי', נאמן, ותנשא על פיו; ואם לא 82
 אמר 'קברתי', לא תנשא; ואם נשאת, לא תצא. 83
 כ. וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים שאין 84
 להם סוף, ולא עלה [בשיעור זמן שיוכל לחיות], ואבד זכרו, 85
 ונשתקע שמו - הרי זה לא תנשא על עדות זו, כמו שבארנו; 86
 ואם נשאת, לא תצא. ואפלו היה הגוי הוא שהסיח לפי תמו 87
 ואמר: 'טבע פלוני בים', ונשאת על פיו - הרי זה לא תצא; 88
 וחקם שהורה להשיא אותה לכתחלה - מנדין אותו. 89
 כא. מצאוהו הרוג או מת - אם פדחתו [מצחו] וחתמו 90
 ופרצוף פניו קמין, והפירוהו בהן שהוא פלוני - מעידין 91
 עליו; ואם נטל אחד מאלו - אף על פי שיש להן סימנין 92
 בגופו ובכליו [בגדיו], ואפלו שומא [יבלת] - אין מעידין, 93
 שמא אחר הוא. במה דברים אמורים? שראוהו בתוף 94

1 'מת' - כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה באמצעו,
 2 שהרי היא אומרת: 'מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג בכלל'.
 3 לפיכך אינה נאמנת, ואפלו אמרה: 'מת במלחמה וקברתי';
 4 אבל אם אמרה: 'מת על מטות' [לא במלחמה] - נאמנת.
 5 ג. לא החזקה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מלחמה היתה
 6 במקום פלוני, ומת במלחמה' - לא תנשא לכתחלה; ואם
 7 נשאת, לא תצא.
 8 ד. וכן האשה שאמרה: 'מת בעלי תחת המפל' - אינה
 9 נאמנת. וכן אם היה שלוח [מכת שמים של -] נחשים
 10 ועקרבים, ואמרה: 'נשכו נחש או עקרב, ומת' - אינה
 11 נאמנת, שמא תסמך דעתה על רב אנשים שמתו כך בנשיכה.
 12 ה. אמרה: 'עשנו עלינו בית' [הציתוהו באש ונתמלא עשן],
 13 או 'מערה', הוא מת, ואני נצילתי' - אינה נאמנת; כשם
 14 שנעשה לה נס, כך נעשה לו נס. היתה שנת רעבון ואמרה
 15 'מת בעלי' - אינה נאמנת; 'מת וקברתי' - נאמנת.
 16 ו. אמרה: 'נפלו עלינו גויים', או 'לסטים', הוא נהרג, ואני
 17 נצילתי' - נאמנת; שאין דרכן להרג הנשים, כדי שנאמר:
 18 כשם שנצולה היא, כך נצול הוא.
 19 ז. היה דבר [מגפה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
 20 נאמנת; שהדבר פשוט כפי כל אדם, שבשנת הדבר זה חויה
 21 וזה מת, ואפשר שימותו בדבר נצרים חזקים, וינצלו הזקנים
 22 החולים; ולפי זה אין חוששין לה, שמא סמכה דעתה על
 23 רב המתים.
 24 ח. כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה; במה דברים
 25 אמורים? ששמע מפי בן דעת שמת פלוני, כגון עבד או
 26 שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד ואין
 27 סומכין על דבריהם.
 28 ט. שמע מן התינוקות שהם אומרים: 'עכשו באנו מהספד
 29 פלוני, כך וכך ספדנין היו שם, ופלוני חכם, ופלוני עלה
 30 [הלך] אחר מטות, כך וכך עשו במטות' - הרי זה מעיד
 31 מפיהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהן, ומשיאין את
 32 אשתו.
 33 י. ישראל שאמר: 'הרגתי פלוני' - הרי זה תנשא על פיו;
 34 שאין אדם משים עצמו רשע [ואין נאמן שהוא הרגו], והרי
 35 העיד שמת [ונאמן שמת].
 36 יא. כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תמו משיאין על פיו.
 37 כיצד? היה הגוי מסיח ואומר: 'אוי לפלוני שמת, במה היה
 38 נאה וכמה טובה עשה עמי'; או שהיה מסיח ואומר:
 39 'כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מחלף עמנו ומת,
 40 ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום', וכיוצא בדברים אלו,
 41 שהן מראין שאין בנחתו להעיד - הרי זה נאמן.
 42 יב. וישראל ששמע מגוי המסיח לפי תמו, מעיד ששמע
 43 ממנו, ותנשא על פיו. במה דברים אמורים? שלא היתה שם
 44 אמתלא [סיבה] בשיחת הגוי - שמא לא נתפון אלא לדבר
 45 אחר: כגון שאמר לאחד: 'עשה לי כך וכך שלא אהרג אותך
 46 בדרך שהרגתי פלוני' - אין זה מסיח לפי תמו, שפונתו
 47 להטיל אימה על זה.

1 שלשה ימים אחר הריגתו או מיתתו; אבל אחר שלשה, אין
2 מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

3 **כב.** טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר כמה
4 ימים - אם הפירו פניו וחסמו, מעידין עליו, שאינו משתנה
5 במים אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה אחר
6 שהשלף מן הים שעות, ונתפח - אין מעידין עליו, שהרי
7 נשתנה. כשמשפלין בצורתו כדי להפירו להעיד עליו,
8 בודקין אותו ורואין אותו אפלו בליקלה לאור הנר או לאור
9 הלבנה.

10 **כג.** ראו אחד עומד מרחוק ואומר [על עצמו] שהוא פלוני
11 בן פלוני או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא
12 מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו - הרי אלו
13 משיאין את אשתו.

14 **כד.** בא אחד ואמר: 'אמר לי בית דין, או אנשים, כשתלף
15 למקום פלוני, אומר להם שמת יצחק בן מיכאל, ובא
16 השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה - הואיל
17 ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתה, ואין
18 אומרין: 'שמה יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת'.

19 **כה.** יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסיח
20 לפי תמו ואמר: 'איש יצא עמי מכאן מת' - משיאין את
21 אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע [מכיר] אותו האיש; והוא
22 שיאמר: 'קברתיו'.

23 **כו.** וכן אם יצאו עשרה בני אדם באחד ממקום למקום, והן
24 אסורין בקולר [שרשרת], או נושאים גמלים, וכיוצא בדברים
25 אלו, והסיח הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו
26 ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כף וכף, מתו כלם,
27 וקברנום - משיאין את נשותיהן.

28 **כז.** ישראל שאמר: 'מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כף
29 וכף צורתו, וכף וכף היו סימניו' - אין אומרין באמרו הדעת
30 'הוא פלוני', עד שיעיד העד שהוא פלוני, ויפיר שמו ושם
31 עירו. אבל אם אמר: 'אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת' -
32 מחפשין באותה העיר: אם לא יצא משם אלא הוא, תנשא
33 אשתו.

34 **כח.** מצאו פתוב בשטר: 'מת איש פלוני בן פלוני, או נהרג
35 איש פלוני', ונודע כי זה כתב ישראל - הרי זו תנשא אשתו.
36 וכן מי שנשתתק [נתאלם], ויבדקו אותו בדרך שבדקין
37 לגטין, ונמצאת דעתו מכונה, וכתב שמת פלוני בן פלוני -
38 סומכין על פתיבתו, ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה
39 וחקירה, שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל
40 משום התרת עגונה.

41 **כט.** אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה
42 בעדות אשה, אפלו שפחה, ועד מפי עד, ומפי הפתב, ובלא
43 דרישה וחקירה - כמו שבארנו; שלא הקפידה תורה על
44 העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר שאין
45 אתה יכול לעמוד על בריו [בירוור] אלא מפי העדים
46 ובעדותם, כגון שהעידו שזה הרג זה או הלקה את זה. אבל
47 דבר שאפשר לעמוד על בריו שלא מפי העד הזה, ואין העד

48 יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת
49 פלוני - לא הקפידה תורה עליו; שדבר רחוק הוא שיעיד
50 בו העד בשקר. לפיכך הקלו חכמים בדבר זה, והאמינו בו
51 עד אחד, מפי שפחה, ומן הפתב, ובלא דרישה וחקירה -
52 כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות.
53 בריך רחמנא דסייען

הלכות יבום וחליצה

54 **יג.** בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות
55 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) ליבם; (ב) לחלץ; (ג) שלא
56 תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה.
57 והאשה שהיא ראויה ליבום נקראת 'זקוקה ליבום'; ורשות
58 היבם נקראת 'זקה'. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.
59

פרק א

60 **א.** מצוות עשה מן התורה, שייבם אדם [יישא לאשה את]
61 אשת אחיו מאביו, בין [אם הייתה אשת אחיו] מן הנשואין
62 בין מן הארוסין, אם מת בלא זרע - שגאמר: "ובן אין לו
63 יבמה יבא עליה". ומן התורה אינו צריך לקדש יבמתו, שזו
64 אשתו היא שהקנו לו מן השמים, אלא יבוא עליה;
65 וכתבתה על נכסי בעלה שמת.
66

67 **ב.** לא רצה ליבם, או שלא רצת היא - הרי זה חולץ לה
68 [חולצת נעלה], ואחר כך תהיה מתרת להנשא לאחר; ומצוות
69 עשה מן התורה לחלץ אם לא רצה ליבם - שגאמר:
70 "וחליצה נעלה". ומצוות ביום קודמת למצוות חליצה.
71

72 **ג.** זה שגאמר בתורה "ובן אין לו" - אחד הבן ואחד הבת,
73 או זרע הבן או זרע הבת [ונכדים]; הואיל ויש לו זרע מכל
74 מקום, בין מאשה זו בין מאשה אחרת - הרי זה פוטר את
75 אשתו מן החליצה ומן היבום. אפלו היה לו זרע ממזר או
76 עובד עבודה זרה - הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה
77 ומן היבום.

78 **ד.** אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית - אינו פוטר; שזרע
79 הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן הגויה - גויים, ובאלו
80 אינם. הרי הוא אומר בשפחה: "האשה וילדיה תהיה
81 לאדניך", מלמד שולדה פמוה; ובגויה הוא אומר: "כי יסיר
82 את בנו מאחרי", מסיר אותו מלחשב בקהל. ואף על פי
83 שנשתחרר בנו מן השפחה, או נתגרר בנו מן הגויה - הרי
84 הן כשאר הגרים והמשחררין, ואין פוטרין את אשתו. הרי
85 שהיה לו בן מן השפחה שלו, ושחררו, ושחררה, ונשאה,
86 ומת בלא זרע - הרי זו תתיבם לאחיו, ואף על פי שבנה
87 ממנו קנים, שפכר שחררו.

88 **ה.** מי שמת והניח אשתו מעברת - אם הפילה [ולד מת]
89 אחר מותו [של בעלה], הרי זו תתיבם; ואם ילדה ויצא
90 הילד חי לאויר העולם - אפלו מת בשעה שנולד - אמו
91 פטורה מן החליצה ומן היבום. אבל מדברי סופרים, עד
92 שינדה בודאי שפלו לו חדשיו [תמו ימי עיבורו], ונולד
93 לתשעה חדשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נולד -

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ש"ק י"ז אייר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קא

מתוך מהדורת חזק

1 אם שָׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה וְלֹד קִמָּא, וּפּוֹטֵר אֶת נָשִׁי
2 אֲבִיו מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם; וְאִם מֵת בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים,
3 אֶפְלוּ בְיוֹם שְׁלֹשִׁים - בֵּין שְׁמֵת מַחְלִי, בֵּין שֶׁנֶּפֶל מִן הַגֵּג
4 אוֹ אֶכְלוּ אֶרֶי - הָרִי זֶה סָפֵק נָפֵל, סָפֵק בֶּן קִמָּא; וּלְפִיכָף
5 אָמוּ חוֹלֶצֶת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא מִתִּיבָמָת.
6 ו. מִי שֵׁשׁ לוֹ אֶחָ מִכָּל מְקוֹם - אֶפְלוּ מִמֶּזֶר אוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה
7 וְרָה, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - מְשִׁינָא רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ לְאֹוִיר הַעוֹלָם
8 קִדְּם שְׁמִימַת אָחִיו, הָרִי זֶה זֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ לַיִּבּוּם. וְאִם הָיָה
9 לוֹ אֶחָ מִן הַשִּׁפְחָה אוֹ מִן הַנְּכָרִית - אֵינוֹ אָחִיו לְדָבָר מִן
10 הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ זֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ; וְאִם עַל פִּי שְׁהִיטָה לְדָתוֹ
11 בַּקֶּדְשָׁה, הוֹאִיל וְהִיטָה הוֹרָתוֹ [עִיבּוּר] שְׁלֹא בַקֶּדְשָׁה, אֵינוֹ
12 אָחִיו.
13 ז. אֲחִים מִן הָאֵם - אֵינָן חֲשׁוּבִין אֲחִים אֲלָא לְאֵבֻלוֹת
14 וּלְעֵדוּת; אֲבָל לְעֵנִין יִרְשָׁה אוֹ לַיִּבּוּם וְחֲלִיצָה - הָרִי הֵן כְּמִי
15 שְׁאֵינָן, שְׁאֵין אֲחִיהָ אֲלָא מֵאָב.
16 ח. גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּדְּרוּ וְעַבְדִּים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - אֵין לָהֶן אֲחִיהָ
17 כָּלָל, וְהָרִי הֵן כְּזָרִים זֶה לָזֶה. וְאֶפְלוּ אֶחָד מֵהֶן הוֹרָתָה שְׁלֹא
18 בַקֶּדְשָׁה וְלָדָתוֹ בַּקֶּדְשָׁה, וְהַשְׁנִי הוֹרָתוֹ וְלָדָתוֹ בַּקֶּדְשָׁה - הָרִי
19 הֵן כְּזָרִים; וְאֶפְלוּ תַאֲוָמִים וְנוֹלָדוּ בַקֶּדְשָׁה, אֵין בִּינֵיהֶן אֲחִיהָ
20 - עַד שֶׁתִּהְיֶה הוֹרָתָן וְלָדָתָן בַּקֶּדְשָׁה.
21 ט. מִי שְׁהָיוּ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת וָמֵת - בִּיאָתָה אוֹ חֲלִיצָתָה שֶׁל
22 אַחַת מֵהֶן, פּוֹטֵרֶת אֶת הַשָּׂאֵר; וְאֵינוֹ מֵיבֵם לַשְּׂתִים, שְׁנֶאֱמַר:
23 "אֲשֹׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו" - בֵּית אֶחָד הוּא בּוֹנֶה, וְאֵינוֹ
24 בּוֹנֶה שְׁנֵי בָתִּים. וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ אֲחִים רַבִּים - אֶחָד מֵהֶן
25 חוֹלֵץ אוֹ מֵיבֵם לְאַחַת מִן הַיִּבָּמוֹת, וְהָתִיר שְׂאֵר הַצָּרוֹת [שֶׁאֵר
26 נָשִׁי הַמֵּת].
27 י. הָיוּ בִיבָמוֹת אֵלּוּ בְּשָׂרוֹת לִפְהֶנָּה וּפְסוּלוֹת - אִם הָיָה
28 מֵיבֵם - מֵיבֵם לְאִיזוֹ שִׁירָצָה; וְאִם הָיָה חוֹלֵץ - יִחְלֹץ
29 לְפִסּוּלָה, כִּדִּי שְׁלֹא יִפְסֹל אֶת הַבְּשָׂרָה לִפְהֶנָּה בַּחֲלִיצָה.
30 יא. מָתוּ לוֹ אֲחִים רַבִּים, וְנִפְלוּ נִשְׁוִיתִיהֶן לְפָנָיו - אִם אֶפְשָׁר
31 לוֹ לַיִּבּוּם אֶת כָּלָן, מֵיבֵם; וְאִם לֹא, חוֹלֵץ לְכָלָן, אוֹ חוֹלֵץ
32 לְמִי שִׁירָצָה מֵהֶן וּמֵיבֵם לְמִי שִׁירָצָה, אַחַת מִכָּל בֵּית וּבֵית.
33 יב. הַפּוֹנֵס אֶת יִבְמָתוֹ - נֶאֱסָרוּ צְרוּתֶיהָ עָלָיו וְעַל שְׂאֵר
34 הָאֲחִים. וְאִם בָּא הוּא אוֹ אֶחָד מֵאָחִיו עַל צָרָתָה, הָרִי זֶה
35 עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה - שְׁנֶאֱמַר: "יִבְמָה יָבוֹא עָלֶיהָ", לֹא עָלֶיהָ וְעַל
36 צָרָתָה; וְלֹא [אִיסוּר] הַבָּא [הַיּוֹצֵא] מִכָּלָל [מִצּוֹת] עֲשֵׂה, [הָרִי
37 הוּא מִצּוֹת] עֲשֵׂה. וְכֵן הַחוֹלֵץ לַיִּבְמָתוֹ - נֶאֱסָרָה הַחֲלִיצָה הִיא
38 וְכָל צְרוּתֶיהָ, עַל הַחוֹלֵץ וְעַל שְׂאֵר הָאֲחִים. וְכָל אֲסוּרוֹת
39 עָלֶיהָ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים כְּשֶׁנִּשְׁוִית [נְעִירוֹת שֶׁאִיסוּר מִדְּרַבָּנָן,
40 שֶׁמֵּאֲחֵר שְׁמֵת אָחִיו בְּלֹא וָלֹד, נִסְתַּלַּק אֲסוּר עָרְוָה מֵעַל כָּל
41 נָשִׁיו; לְפִיכָף תּוֹפְסִין בָּהֶן הַקְדוּשִׁין כְּשֶׁנִּשְׁוִיתוּ.
42 יג. הַחוֹלֵץ לַיִּבְמָתוֹ - כְּשֶׁם שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו, כִּף
43 קְרוֹבוּתֶיהָ, כְּגוֹן אִמָּה וּבָתָּה; וְכֵן הִיא אֲסוּרָה לְבָנוֹ וּלְאָחִיו.
44 וְאֶפְלוּ הַשְּׁנִיּוֹת שְׁלֹה אֲסוּרוֹת, כְּגוֹן בַּת בַּת בָּתָּה; וְכֵן הִיא
45 אֲסוּרָה לְבֶן בְּנוֹ. כָּלָלוּ שֶׁל דְּבָר, הָרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ
46 שֶׁגִּרְשָׁה. וְכֵן אִם מָתָה יִבְמָתוֹ וְעָדִין הִיא זֹקָקָה לוֹ [יֵשׁ לָהּ
47 זִיקָה אֵלָיו כִּי לֹא נִתְיַבְמָה וְלֹא נִחְלָצָה, וְלִכּוֹן] - אֲסוּר

48 בַּקְרוֹבוּתֶיהָ, כְּאִלּוּ הָיְתָה אִשְׁתּוֹ וּמָתָה תַּחְתָּיו. וְכָל הָאֲסוּרִין
49 הָאֵלּוּ - מִדְּבָרֵיהֶן. וּמִתֵּר אָדָם לִשְׂא אֲחוֹת צָרָת חֲלוּצָתוֹ
50 וּשְׂאֵר קְרוֹבוּתֶיהָ.
51 יד. אֲסוּר לַיִּבּוּם לִשְׂא קְרוֹבָת זָקוּקָתוֹ [שֶׁלֹא נִתְיַבְמָה וְלֹא
52 נִחְלָצָה], כְּגוֹן אִמָּה אוֹ בָּתָּה, עַד שְׁיִיבֵם אֶחָד מֵאָחִיו לָהּ, אוֹ
53 יִחְלֹץ וְתִסּוּר זָקָתוֹ מֵעָלֶיהָ; וְיִשְׂא אִמָּה אוֹ בָּתָּה אוֹ שְׂאֵר
54 קְרוֹבוּתֶיהָ, אִם עַל פִּי שְׁהֵן כָּלָן אֲסוּרוֹת עַל אָחִיו שֶׁחָלַץ אוֹ
55 יָבֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
56 טו. הַפּוֹנֵס אֶת יִבְמָתוֹ וְגִרְשָׁה - אִם רָצָה לְהַחְזִיר, יִחְזִיר;
57 מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבָר, וְלֹא נִשְׂאָר עָלֶיהָ שֵׁם [שׁוּם]
58 אֲסוּר מִפְּנֵי אָחִיו כָּלָל - לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא מִדְּבָרֵי
59 סוֹפְרִים.
60 טז. כָּבֵר בִּאֲרָנוּ בַּהֲלָכוֹת אִישׁוּת, שֶׁכֵּן תִּשְׁע שְׁנַיִם וָיוֹם
61 אֶחָד, בִּיאָתוֹ בִּיאָה; וְדָבָר זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַקֶּבֶלָה [מִסּוּרוֹת
62 מִמִּדְרָשׁ]. לְפִיכָף, יָבֵם קָטָן שִׁירָצָה לַיִּבּוּם אִשְׁתּוֹ אָחִיו - אִם
63 הָיָה בֶן תִּשְׁע שְׁנַיִם וָיוֹם אֶחָד, מֵיבֵם; אֲבָל אֵינוֹ חוֹלֵץ עַד
64 שִׁיגְדִיל יוֹבֵדָק [אִם הִבִּיא סִימְנֵי גְדוּלוֹת], שֶׁהָרִי "אִישׁ" כְּתוּב
65 בַּפָּרָשָׁה לְעֵנִין חֲלִיצָה; וְאִם הָיָה פָחוֹת מִזֶּה, אֵין בִּיאָתוֹ
66 בִּיאָה. וּבִיאָת בֶּן תִּשְׁע, אֵינָה קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר; לְפִיכָף אֵין
67 יִבְמָתוֹ נִתְרַת לִזְר [בְּגִטָּה], עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ אַחֵר שִׁיגְדִיל, אוֹ
68 עַד שֶׁתַּחֲלֹץ, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר.
69 יז. וְכֵן הַיִּבְמָה הַקְטָנָה - אִם רָצָה הַיִּבֵּם לַיִּבּוּם אוֹתָהּ, מֵיבֵם;
70 אֲבָל אֵינָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתִּגְדִיל וְתִבְדָּק; וְאֶפְלוּ נִכְעָלָה אַחֵר
71 שְׂתִים עֶשְׂרֵה שָׁנָה, אֵינָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתִּבְדָּק וְיִמָּצְאוּ בָּהּ
72 סִימְנֵין.
73 יח. כְּשֶׁם שְׁאֵין הַיִּבֵּם חוֹלֵץ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אִישׁ - כִּף הַיִּבְמָה
74 לֹא תַחֲלֹץ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אִשָּׁה גְדוּלָה; וְיָבֵם קָטָן שֶׁבָּא עַל
75 יִבְמָה קְטָנָה, יִגְדִּלוּ זֶה עִם זֶה [אֵינוֹ יָכוֹל לִגְרֹשָׁה].
76 יט. הַיִּבְמָה לֹא תִתְיַבֵּם וְלֹא תַחֲלֹץ, עַד שֶׁתִּמְתִּין תִּשְׁעִים יוֹם,
77 חוּץ מִיּוֹם הַמִּיתָה וָיוֹם הַיִּבּוּם אוֹ יוֹם הַחֲלִיצָה - כְּשֶׁאֵר כָּל
78 הַנָּשִׁים. וּמִפְּנֵי מָה לֹא תַחֲלֹץ בְּתוֹךְ תִּשְׁעִים יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה
79 רְאוּיָה לַיִּבּוּם, וְנֶאֱמַר: "וְאִם לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ... וְחֲלִיצָה
80 נַעֲלֹו"; בָּעֵת שֶׁהִיא עוֹלָה לַיִּבּוּם, עוֹלָה לְחֲלִיצָה; וְכָל זְמַן
81 שֶׁאֵינָה עוֹלָה לַיִּבּוּם, אֵינָה עוֹלָה לְחֲלִיצָה. וְאִם יָבֵם אוֹתָהּ אוֹ
82 חָלַץ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים - הוֹאִיל וְאֵינָה מַעֲבֶרֶת - הָרִי זֶה
83 נִפְטָרָה, וְאֵינָה צָרִיכָה כְּלוּם.
84 כ. הַחוֹלֵץ לַיִּבְמָתוֹ, וְנִמְצָאָת מַעֲבֶרֶת וְלִלְדָה - אִם הָיָה וָלֹד
85 שֶׁל קִמָּא, הָרִי זֶה כְּמִי שְׁלֹא נִחְלָצָה לוֹ מֵעוֹלָם; וּמִתְרַת
86 לְכַהֲנָה, וּמִתֵּר בַּקְרוֹבוּתֶיהָ. אִם הִפִּילָה, אוֹ שְׁלֹא שָׁהָה
87 שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֵר שֶׁנוֹלָד - חוֹזֵר וְחוֹלֵץ לָהּ הוּא אוֹ אֶחָד
88 מֵאָחִיו; שֶׁחֲלִיצַת הַמַּעֲבֶרֶת אֵינָה חֲלִיצָה, וּבִיאַת הַמַּעֲבֶרֶת
89 אֵינָה יָבוּם.
90 כא. לְפִיכָף, הַפּוֹנֵס אוֹ הַחוֹלֵץ לַיִּבְמָתוֹ מַעֲבֶרֶת - לֹא תִנָּשֵׂא
91 צָרָתָה עַד שֶׁתִּלְד זֶה, שְׁאֵין הוֹלֵד מִתֵּר עַד שֶׁיַּצֵּא לְאֹוִיר
92 הָעוֹלָם.
93 כב. הַפּוֹנֵס אֶת יִבְמָתוֹ וְנִמְצָאָת מַעֲבֶרֶת - מִפְּרִישִׁין אוֹתָן,
94 וּמִתְמַיְנִין לָהּ: אִם הִפִּילָה, יִחְזֹר וְיִקְנֵם; וְאִם יִלְדָה, אֶפְלוּ מֵת

1 ביום שנולד - הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך
2 תהיה מתרת לאחרים. ואם נתקיים הולד שלשים יום אחר
3 שנולד, הרי זה ולד של קמא; ואינה צריכה ממנו גט, מפני
4 שהיא ערוה עליו [אשת אחיו].
5 כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתיבמה, ולד של קמא
6 - הרי הולד ספק אם בן תשעה לראשון, או בן שבעה
7 לאחרון; לפיכך יוציא בגט, והולד פשר. ואם בא עליה אחר
8 שילדה, הבנים שיבואו אחרי ספק ממזרים [שמא בן הראשון
9 הוא].

פרק ב

10 א. מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו, עד שיקדש
11 אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשנה פרוטה; וזה הוא
12 הנקרא 'מאמר'. ואין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו
13 שיתבאר; והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה - לא עשה
14 כלום, שאין האשה מתקדשת אלא ברצונה. וקטנה מן
15 הארוסין [שנתארסה ומת ארוסה], אין עושין בה מאמר אלא
16 מדעת אביה.
17 ב. וכשם שהוא מקדש את יבמתו, כך הוא מברך ברכת
18 נשואין בעשרה, וכותב כתובה, כדין כל נושא אשה. ואם בא
19 על יבמתו ולא עשה מאמר - קנה קנן גמור, ואינו צריך
20 לחזר ולקדש אחר הבעילה; ומכין אותו מכת מרדות
21 [מלקות מדרבנן], וכותב לה כתובה.
22 ג. הכא על יבמתו - בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין
23 ברצון, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה, בין
24 שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיתה ישנה
25 בין שהיתה ערה, בין שבא עליה בדרךפה בין שלא בדרךפה,
26 אחד המערה [תחילת ביאה] ואחד הגומר [גמר ביאה] - קנה.
27 ד. במה דברים אמורים? שנחפזו לבעל; אבל אם נפל
28 ונתקע בה, או שבא עליה שכור שאינו מכיר כלום, או ישן
29 - לא קנה. נחפזו להטות בכח, והטיח [בעל] ביבמתו - לא
30 קנה; להטות בבמה, והטיח ביבמתו - קנה, שהרי נתפזר
31 לשם בעילה מכל מקום.

32 ה. יבמה שנתיבמה [ונתגרשה], ואמרה בתוך שלשים יום:
33 'לא נבעלתי' - ואף על פי שהוא אומר: 'בעלתי' - כופין
34 אותו שיחליץ לה, הואיל וקדם וגרשה בגט; ואם עדין לא
35 גרש, כופין אותו שיבעל, או יחליץ ויוציא בגט. גרשה
36 לאחר שלשים יום, והיא אומרת 'לא נבעלתי' - מבקשין
37 ממנו שיחליץ לה; ואם היה מודה שלא בעל, כופין אותו
38 לחליץ. היא אומרת: 'נבעלתי', והוא אומר: 'לא בעלתי' -
39 אינה צריכה חליצה; שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם
40 אחר שפנסה.

41 ו. מי שמת והניח אחים רבים - מצוה על הגדול ליבם או
42 לחליץ, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד"; מפי השמועה
43 למדו, שאינו מדבר אלא בבכור של אחים, כלומר: גדול
44 האחים יקום על שם אחיו המת; וזה שנאמר: "אשר תלד"

45 - משמעו 'אשר ילדה האם', עם משמע - כולל גם את
46 המשמעות של המילה בלשון עתיד: 'אשר תלד היבמה'.
47 ז. לא רצה הגדול ליבם, מחזירין על כל האחים; לא רצו -
48 חוזרין אצל הגדול ואומרים לו: 'עליך מצוה, או חליץ או
49 יבם'. ואין כופין את היבם ליבם, אבל כופין אותו לחליץ.
50 ח. אמר הגדול: 'המתינו עד שיגדיל [האח] הקטן', או 'עד
51 שיבוא ההולץ' [האח שהלך למדינת הים], או 'עד שיבכירא
52 [האח] החרש, ונמלך בו, ואם לא ירצה, אני איבם או אחליץ'
53 - אין שומעין לו; אלא אומרים לו: 'עליך מצוה, או יבם או
54 חליץ'.
55 ט. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת - אין אחיו הקטן
56 יכול לומר: 'על אחי הגדול היא המצוה, המתינו לו עד
57 שיבוא'; אלא אומרים לזה שהוא כאן: 'או יבם או חליץ'.
58 י. יבמה הראויה ליבום [מותרת ליבם] שלא רצת להתיבם
59 - דינה כדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחליץ לה,
60 ותצא בלא כתובה. הניח אחיו נשים רבות - כל מי שתבע
61 היבם מהן ליבום ולא רצת - היא המורדת, וחולץ לה ותצא
62 בלא כתובה. ושאר צרותיה שלא נתבעו, נוטלות בכתבתן
63 כשאר האלמנות.
64 יא. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא
65 אינה רוצה בו, ורוצה באחיו - אין שומעין לה, שמצוה
66 בגדול.

67 יב. אמר הגדול: 'איני רוצה לא לחליץ ולא ליבם, הרי אחי
68 לפניה', ותבע אותה אחד מן האחים ליבום, והיא אינה רוצה
69 בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה - אין זו מורדת; מאחר
70 שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי כלן ראויין [שוין]; והואיל
71 והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה - הרי זו לא מרדה.
72 ולא עוד, אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה:
73 'הריני ממתנת עד שיבוא אותי, אבל זה איני רוצה
74 בו' - אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול שתבע
75 אותה: 'אם תרצה לחליץ לה ולתן לה כתובה, חליץ; ואם
76 לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא אחיך - הואיל ואין לך
77 דין קדימה עליו'.
78 יג. בא זה שתלת בו, ולא רצה בה - חוזרין אצל זה שתבע
79 אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרים לה: 'אין כאן
80 מי שרוצה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת' - או תתיבם
81 לו, או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת.
82 יד. כל יבמה שאמרנו שדינה שתחליץ ולא תתיבם - הרי
83 זו נוטלת בכתובה, אם יש לה כתובה, כשאר כל האלמנות.
84 וכן אם היה יבמה מכה שחין, או שיש בו שאר מומי
85 אנושים - חולץ לה, ונוטלת בכתובה. נולדו בה מומין
86 כשהיא שומרת יבם [כשומתינה להתייבם] - נסתפקה
87 [נתקלקלה] שיהו [כלומר: מזלו גרם]; ואם לא רצה ליבם,
88 יחליץ ויתן כתובה.

89 טו. יבמה שנדרה הנהי מבימה בחיי בעלה, או שנדרה
90 הנהי מכל היהודים - כופין אותו שיחליץ לה, ויתל
91

1 פתבתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה [כדי להיפטר מיבוס],
2 מבקשין ממנו שיחליץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת.
3 וכן אם נתפנה בנדרה, אפלו בחיי בעלה, כדי שלא ייבס
4 אותה - אין כופין אותו לחליץ, אלא אם כן מרדה, ותצא
5 בלא כתבה.
6 טז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת: 'איני
7 חולצת ולא נוטלת כתבה, אלא אשב בבית בעלי כשאר
8 האלמנות' - אין שומעין לה; שהרי הקנו אותה לזה מן
9 השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן כתבתה. ולא עוד,
10 אלא אפלו אמרה: 'איני נותנת משלי, ואשב עגונה כל ימי'
11 - אין שומעין לה; שהרי היבם אומר לה: 'כל זמן שאפת
12 זקוקה בי, אין נותנין לי אשה'; ואפלו היה נשוי, אפשר
13 שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני
14 היבמה [שאשתו תחשוש שמא ייבס].
15 יז. יבמה שלא היה לה על בעלה כתבה מפני שהיתה
16 אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר - אם
17 רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו כתבה, בדרך שלא
18 היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת [תוספת
19 כתובה], כמו שהיה עם בעלה [שחייב בתוספת]; אבל אם
20 לא כתב לה בעלה כתבה, או שמכרה לו כתבתה או מחלה
21 אותה - צריך היבם לכתב לה כתבה כשאר האלמנות.
22 יח. היבמה - קדם שיבוא עליה יבמה, או קדם שיחליץ לה
23 - הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: "לא תהיה אשת

1 המת החוצה, לאיש זר". ואם נשאת לאחר ובעלה - לוקה
2 הוא והיא, ומוציאה בגט, ואפלו היו לה כמה בנים, ונאסרה
3 עליו ועל יבמה; ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת
4 לאחרים.
5 יט. נתקדשה לאחר, לא נאסרה על יבמה; אלא נותן לה
6 הור שקדשה גט, ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה
7 כהן, שאינו יכול לשא גרושה - תצא מן הור בגט, כדי
8 שלא יהיה החוטא נשכר, ויחליץ לה יבמה.
9 כ. חזר הור שגרושה מן הארוסין, ונשאה אחר שחליץ לה
10 יבמה - אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גרשה מן
11 הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחליץ - מוציאין אותה; מפני
12 שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובה בעלה, שהיא אסורה
13 על זה ועל זה, כמו שבארנו. והיבמה שזנת והיא [בעודה]
14 זקוקה [שלא התייבמה ולא נחלצה] - לא נאסרה על יבמה;
15 אלא רצה חולץ, רצה מיבם.
16 כא. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זקת יבם
17 או אין עליה זקת יבם - בגזן יבמה שילדה ולד שלא כלו
18 לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום, שדינה שתחליץ מספק
19 מדבריהם כמו שבארנו - אם הלכה ונתקדשה לאחר קדם
20 חליצה, חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה; ואם נתקדשה
21 לכהן שהוא אסור בחלוצה, אינו חולץ לה, שאין אוסרין
22 על זה אשתו, מספק מדבריהם. גרשה הכהן או מת - הרי
23 זו חולצת, ואחר כך תנשא לאחרים לכתחלה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז אייר ה'תשע"ג

47 ה. ודוי זה, נאמר בכל לשון - שנאמר: "ואמרת לפני ה'
48 אלהיך", בכל לשון שאמרה אומר. וכל אחד ואחד אומרו
49 בפני עצמו; ואם רצו רבים להתודות כאחד, מתודין.
50 ו. ומצותו במקדש, שנאמר: "ואמרת לפני ה' אלהיך"; ואם
51 התודה בכל מקום, יצא.
52 ז. אינו מתודה אלא עד שלא ישאר אצלו אחד מן המתנות,
53 שפן הוא אומר בודוי: "בערתי הקדש מן הבית וכו'". וערב
54 יום טוב האחרון, היה הפעור; ולמחר מתודין.
55 ח. כיצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת
56 מעשר, נותנה לכהן; מעשר ראשון, נותנו ללוי; מעשר עני,
57 נותנו לעניים; נשארו אצלו פרות מעשר שני של ודאי, או
58 נטע רכעי [פירות אילן בשנה הרביעית], או מעות פדיתן -
59 הרי זה מבצר אותן, ומשליך לים או שורף; נשאר אצלו
60 מעשר שני של דמאי [פירות ספק מעושרים], אינו חייב
61 לבערו. נשאר אצלו בפורים, הרי הן מתבערין בכל מקום.
62 ט. כמה דברים אמורים ששורף ומבער? בשנשארו אצלו
63 פרות שאינו יכול לאכלן כלן קדם שיכנס יום טוב. אבל אם
64 נשאר לו תבשיל של מעשר שני ונטע רכעי, אינו צריך לבערו
65 - שהתבשיל מבער; וכן יין ותבלין, הרי הן מבערין.

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ג

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

פרק יא

47 א. מצות עשה להתודות לפני ה', אחר שמוציאין כל
48 המתנות [מעשרות וכדומה] שבוצע הארץ; וזה הוא הנקרא
49 'ודוי מעשר'.
50 ב. ואין מתודין ודוי זה, אלא אחר השנה שמפרישין בה
51 מעשר עני - שנאמר: "כי תכלה לעשר ואמרת לפני ה'
52 אלהיך, בערתי הקדש מן הבית".
53 ג. אימתי מתודין? במנחה ביום טוב האחרון של פסח של
54 [שנה] רביעית ושל שביעית - שנאמר: "כי תכלה לעשר",
55 ברגל שפל המעשרות קלין בו; ואין הפסח מגיע משנה
56 [=של שנה] רביעית, אלא וכל [=רק כשכל] פרות שלישית
57 [כבר] נתעשרו, בין פרות האילן בין פרות הארץ.
58 ד. אין מתודין אלא ביום, וכל היום כשר לודוי המעשר;
59 ובין בפני הבית [בזמן המקדש] בין שלא בפני הבית, חייב
60 לבער ולהתודות.

47 ברך רחמנא דסינן

48 יום שני י"ב אייר ה'תשע"ג

49 הלכות בפורים עם שאר

50 מתנות כהנה שבגבולין

51 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה, ואחת מצוות
52 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בפורים ולהעלותן
53 למקדש; (ב) שלא יאכל הפהן בפורים חוץ לירושלים;
54 (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לפהן; (ה) לתת זרוע
55 ולחיים וקבה לפהן; (ו) לתן לו ראשית הגז; (ז) לפדות
56 בכור הבן, ולתן פדיונו לפהן; (ח) לפדות פטר חמור, ולתן
57 פדיונו לפהן; (ט) לערף פטר חמור, אם לא רצה לפדותו.
58 ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

59 פָּרָק א

60 א. ארבע ועשרים מתנות כהנה נתנו לפהנים, וכלן מפרשין
61 בתורה; ועל פלן נכרתה ברית לאהרן. וכל כהן שאינו מודה
62 בהן - אין לו חלק בכהנה, ואין נותנין לו מתנה מהן.
63 ב. וכל האוכל מתנה שיש בה קדשה מהן, מכבד: 'אשר
64 קדשנו בקדשתו של אהרן, וצונו לאכל כף וקד'.

65 ג. שמונה מתנות מהן - אין אוכלין אותן הפהנים אלא
66 במקדש, לפנים מחומת העזרה; וחמש מתנות - אין אוכלין
67 אותן אלא בירושלים, לפנים מחומת העיר; וחמש מתנות
68 - אין זוכין בהן מן התורה, אלא בארץ ישראל בלבד;
69 וחמש מתנות מהן - זוכין בהן בין בארץ בין בחוצה לארץ;
70 ומתנה אחת - זוכין בה מן המקדש.

71 ד. מה הן השמונה שאין נאכלין אלא במקדש? בשור
72 החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבהמה, ובשור
73 האשם, בין [אשם] תלוי בין ודאי, וזבחי שלמי צבור,
74 ומותר העמר, ושירי מנחות ישראל, ושתי הלחם
75 [שמקריבים בשבועות], ולחם הפנים, ולג שמן של מצרע -
76 אלו אין נאכלין אלא במקדש.

77 ה. ומה הן החמש שאין נאכלין אלא בירושלים? חזה
78 ושוק של שלמים, והמורס מן התורה, והמורס מאיל נזיר,
79 ובכור בהמה טהורה, והבכורים - אלו אין נאכלין אלא
80 בירושלים.

81 ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה ותרומת מעשר
82 והחלה, ושלשתן קדש, וראשית הגז [מהצאן] וישדה אהנה
83 - שהוקדשה ונמכרה, חזרת ביובל להקדש ומתחלקת לכוהנים
84 שבמשמר, ושיגיהן חלין - אלו אין זוכין בהן מן התורה
85 אלא בארץ ישראל. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ
86 ישראל, אלא בארץ ישראל.

87 ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הפהנים בכל מקום? המתנות
88 [זרוע לחיים וקובה מכל בהמת חולין], ופדיון הבן, ופטר

1 י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הבעור - אין
2 מעבדין אותו להתודות, ואינו חייב לבער אותו.
3 יא. מי שהיו פרותיו רחוקין ממנו, והגיע יום הבעור - הרי
4 זה קורא שם [מעשר] למתנות, ומזכה בהן לבצליהן - כגון
5 לכהן על גב קרקע, או למי שזוכה בהן [כשליח] לבצליהן,
6 ומתודה למחר; שנתנית המטלטלין על גבי קרקע, אינה
7 אלא מתנה שיש בה חזק; אבל אינו יכול להקנות להן
8 המעשרות בחליפין, מפני שנקראה כמכירה, והמעשרות
9 והתרומות, נאמר בהן נתינה לא מכירה.
10 יב. ומניין שאינו יכול להתודות, עד שיוציא כל המתנות?
11 שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית". "הקדש" - זה מעשר
12 שני ונטע רבעי, הקרויין קדש; "מן הבית" - זו חלה, שהיא
13 המתנה של כהנים בבית; "נתתיו ללוי", זה מעשר ראשון;
14 "וגם נתתיו" - מכלל שקדמתו מתנה אחרת, והיא תרומה
15 גדולה ותרומת מעשר. "לגר לתום ולאלמנה" - זה מעשר
16 עני, ולקט שכחה ופאה, אף על פי שאין לקט שכחה ופאה
17 מעבדין את הודוי.

18 יג. וצריך להפריש את המתנות על הסדר, ואחר כך יתודה
19 - שנאמר: "ככל מצותך אשר צויתני", הא אם הקדים
20 מעשר שני לראשון, אינו יכול להתודות; נשאר טבלו, אינו
21 יכול להתודות - שהרי לא הפריש מתנות, ולא נתן
22 לבצליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפהנים [בזמן
23 עזרא] - לא היו מתודין, שנאמר: "וגם נתתיו ללוי".

24 יד. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד - מתודה, שעקר הודוי
25 במעשר הוא; וכן אם לא היה לו אלא בפורים בלבד - מתודה,
26 שנאמר: "בערתי הקדש", הקדש הראשון שהוא הבכורים.
27 אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה - אינו מתודה; שאין
28 התרומה טעונה ודוי, אלא בכלל שאר המתנות.

29 טו. "לא עברתי ממצותיך" - שלא הפריש ממין על שאינו
30 מינו, ולא מן התלוש על המחבר, ולא מן המחבר על
31 התלוש, ולא מן הקדש על הישן, ולא מן הישן על הקדש.
32 "ולא שכחתי" - שלא שכח מלברכו ולהזכיר שמו עליו.
33 "לא אכלתי באני ממנו" - הא אם אכלו באנינה [שמת קרובו
34 וטרם נקבר], אינו מתודה. "ולא בערתי ממנו בטמא" - הא
35 אם הפרישו בטמא, אינו מתודה. "ולא נתתי ממנו למת"
36 - שלא לקח ממנו ארון ותכריכין למת, ולא נתנו לאוננים
37 אחרים. "שמעתי בקול ה' אלהי", שהביאו לבית הבחירה.
38 "עשיתי ככל אשר צויתני" - ששמח ושמח בו, שנאמר:
39 "ושמחת בכל הטוב".

40 טז. "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וכו'" עד "באשר
41 נשבעת לאבותינו, ארץ זבת חלב ודבש", זו בקשה שיתן
42 טעם בפרות.

43 יז. ישראל וממזרים, מתודין; אבל לא גרים ועבדים
44 משתחררים - מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר:
45 "באשר נשבעת לאבותינו". כהנים ולויים מתודים, שאף על
46 פי שלא חלקו בארץ, יש להם ערי מגרש.

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ג

פרק ב

1 חמור, וגזל הגר [שמח ואין לו יורשים], והתקרים [כל דבר
2 שהוחסר לכהן]; והמשפחין חלין לכל דבר.
3 ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש, היא עורות העולות;
4 והוא הדין לשאר עורות קדשי קדשים - כלן לפניהם.
5 ט. השמונה מתנות שאין נאכלין אלא במקדש - כלן קדשי
6 קדשים הן, ואין נאכלין אלא לזכרי כהנה, כמו שיתבאר
7 במקומו; ובהן נאמר: "כל זכר יאכל אתו וגו'".
8 י. החמש שבירושלים - קדשים קלין הן, ונאכלין לזכרים
9 ולנקבות; ובהן נאמר: "לך נתתם ולבנותיך אתך
10 לחק עולם". ואף על פי כן, אין נתנין אלא לזכרי כהנה,
11 שהרי לאנשי משמר [העובדים באותו שבוע במקדש] הן;
12 והבכור מקריבין חלבו ודמו, ואין מקריב אלא איש. וכן
13 עורות קדשי קדשים, ושרה אחזה, והתקרים, וגזל הגר -
14 אין זוכין בהן אלא אנשי משמר, כמו שיתבאר; וכן פדיון
15 הבן לזכרי כהנה, שכן נאמר בו: "ונתתה הספף לאהרן
16 ולבניו". ופטר חמור, לזכרי כהנה - שדין הבכורות כלן
17 שוה, לזכרים ולא לנקבות.
18 יא. הנה למדת, שהמתנות שנתנין לנקבות בזכרים, חמש
19 מתנות: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, ומתנות בהמה,
20 וראשית הגז. ומנין אני אומר, שראשית הגז נתנת לכהנה?
21 שהרי נאמר: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך, וראשית גז
22 צאנך - תתן לו" - מה ראשית דגן נתנת לנקבות בזכרים,
23 אף ראשית הגז נתנת לנקבות בזכרים.
24 יב. מנו חכמים מתנות אלו על דרך אחרת, ואמרו: עשרים
25 וארבע מתנות כהנה נתנו לאהרן, ואלו הן - עשר במקדש,
26 וארבע בירושלים, ועשר בגבולין [חזק לירושלים]:
27 יג. עשר במקדש - חטאת, וחטאת העוף, אשם ודאי,
28 ואשם תלוי, זבחי שלמי צבור, ולג שמן של מצרע, שתי
29 הלחם, ולחם הפנים, שרי מנחות, ומותר העמר.
30 יד. ארבע בירושלים - הבכורה, והבכורים, ומורס - כל
31 מה שמונח מתודה ואל נזיר, ועורות קדשים.
32 טו. עשר בגבולין - תרומה, ותרומת מעשר, וחלה,
33 וראשית הגז, והמתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור,
34 שדה חרמים, ושרה אחזה, וגזל הגר. ולפי חשבון זה, חשב
35 כל המורס מקדשים קלים מתנה אחת - והן חזה ושוק
36 המורס מכל זבח שלמים, עם הלחם המורס עמהם אם היה
37 תודה, עם הנזרע המורקט מאיל נזיר, עם הלחם המורס
38 עמה עם חזה ושוק; והאיל ושלשפתן שלמים הן, חשב
39 המורס מהן מתנה אחת.
40 טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות, תתבאר כל אחת
41 ואחת מהן במקומה מהלכות הקרבנות; וכן גזל הגר ותבאר
42 בהלכות גזלה. וכבר באנו דין שדה אחזה ודין התקרים
43 בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות
44 תרומות. ובהלכות אלו, אבאר משפטי המתנות שאין
45 תלוין בקרבנות; והן - הבכורים, והחלה, והמתנות,
46 וראשית הגז, ופדיון הבן, ופטר חמור.

47 יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ג
48
49 א. מצות עשה להביא בכורים למקדש; ואין הבכורים
50 נוהגין אלא בפני הבית [בזמן המקדש] ובארץ ישראל בלבד,
51 שנאמר: "ראשית בכורי אדמתך, תביא בית ה' אלהיך".
52 ומביאין בכורים מדבריהם [מתקנות חכמים] מערי סיחון
53 ועוג ומסוריה [מקום שכבש דוד ולא נתקדש בקדושת הארץ],
54 שהקונה בסוריה קונה בירושלים. אבל עמון ומואב,
55 ומצרים וכל - אף על פי שהן חביבין בתרומה ומעשרות
56 מדבריהם, אין מביאין מהן בכורים; ואם הביא בכורים
57 מחוץ לארץ, אינן בכורים.
58 ב. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין האמורים
59 בשבח הארץ, והן: החטים והשעורים והענבים והתאנים
60 והרמונים והזיתים והתקרים; ואם הביא חוץ משבעת
61 המינין, לא נתקדשו.
62 ג. אין מביאין לא מתקרים שבהרים, ולא מפרות
63 שבצמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא
64 מתקרים שבצמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן המבחר.
65 ואם הביא שלא מן המבחר - כגון תמרים שבהרים, ותאנים
66 ספות ומרקבות, וענבים מאבקות ומעשנות - לא נתקדשו.
67 ד. אין מביאין בכורים משקין, חוץ מזיתים וענבים בלבד,
68 שנאמר: "פרי האדמה"; ואם הביא משקה, אין מקבלין
69 ממנו.
70 ה. הקרובים לירושלים, מביאין תאנים וענבים לחים;
71 והרחוקים, מביאין אותן גרוגרות [תאנים מיובשות]
72 וצמוקין.
73 ו. אין מביאין בכורים קדם עצרת, שנאמר: "וחג הקציר
74 בכורי מעשיך". ואם הביא, אין מקבלין ממנו; אלא גיחם
75 שם עד שתבוא עצרת, ויקרא עליהן. וכן אין מביאין
76 בכורים אחר חגכה - שהבכורים שבכורו אחר חגכה, הן
77 חשובין משנה הבאה; וגיחם אותן עד אחר העצרת.
78 ז. אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן, ולא מן
79 הישן על החדש. פיצד? לא יביא מפרות שחנטו קדם
80 חמשה עשר בשבט, על פירות שחנטו אחר חמשה עשר בו.
81 אחד הנוטע ואחד העולה מאליו, שנאמר: "בכורי כל אשר
82 בארצם".
83 ח. ופרות של שתפין חביבין בבכורים, שנאמר: "בכורי כל
84 אשר בארצם".
85 ט. הגדל בעצין, אף על פי שהוא נקוב, והגדל בספינה -
86 אינו מביא ממנו כל עקר, שנאמר: "בארצם"; אבל מביא
87 מן הגדל בגג ובחורבה.
88 י. הנוטע אילן בתוך שדהו, והכריכו [השחיל ממנו ענף
89 בקרקע והוציאו] לתוך שדה חברו או לרשות הרבים, או
90 שהיה נוטע בשדה חברו או ברשות הרבים, והכריכו בתוך
91 שדהו, או שהיה עקרו בתוך שדהו והכריף קצתו בתוך

1 שְׂדֵהוּ, וְדָרְךְ הַרְבִּים אוֹ דָרְךְ הַיְחִיד מִפְּסָקָה בְּאֶמְצַע בֵּין
2 הַעֲקָר וְהַצֵּד הַמְּבָרֵךְ - אֵינוֹ מְבִיא בְּכֹרִים, לֹא מִמָּה שֶׁהוּצִיא
3 בְּרִשּׁוֹת זֶה, וְלֹא מִן הַצֵּד שֶׁבְּרִשּׁוֹת הָאֲחֵרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכֹרִי
4 אֲדַמְתִּךָ", עַד שֶׁיְהִי כָּל הַגְּדֻלִּין מֵאֲדַמְתִּךָ.
5 יא. נִתֵּן לוֹ חֲבֵרוֹ רִשּׁוֹת לְהַכְרִיף בְּתוֹךְ שָׂלוֹ, אֲפִלּוּ לִשְׁעָה
6 - הָרִי זֶה מְבִיא. וְאִם הָיָה אֵילָן סָמוּךְ לְמָצֵר [גְּבוּל שְׂדֵה]
7 חֲבֵרוֹ, אוֹ נוֹטָה לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אָף עַל פִּי שְׂחִיב לְהַרְחִיק,
8 הָרִי זֶה מְבִיא מִמֶּנּוּ וְקוּרָא; שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן הַנְּחִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת
9 הָעָרֶץ.
10 יב. הָעָרִיסִין, וְהַחוּכְרִין [- עוֹבְדִים בַּשְּׂדֵה תַּמּוּרֶת חֶלֶק
11 מִהַפְּרוֹת, וּבְעֲלֵי זֶרַע שְׂאוֹנְסִין אֶת הַבְּעָלִים וְלוֹקְחִין [קוֹנִים]
12 אֲרָצוֹתָם מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת [מִשְׁווִי], וְהַגְּזֻלָּנִין - אֵינֶן מְבִיאִין
13 בְּכֹרִים, וְאֲפִלּוּ נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכֹרִי
14 אֲדַמְתִּךָ".
15 יג. הַקּוֹנֵה אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אֵינוֹ מְבִיא, לְפִי שֶׁאֵין
16 לוֹ קֶרֶקַע. וְהַקּוֹנֵה שְׁלֹשׁ אֵילָנוֹת, יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע; וְאִם עַל פִּי
17 שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא אֵילָנוֹת בִּלְבַד, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁקָּנָה קֶרֶקַע.
18 קָנָה אֵילָן אֶחָד וְקֶרֶקַעוֹ, הָרִי זֶה מְבִיא.
19 יד. הַלּוֹקֵחַ [קוֹנֵה] פְּרוֹת תְּלוּשִׁין, וְלֹקֵחַ הַקֶּרֶקַע - הָרִי זֶה
20 מְבִיא בְּכֹרִים, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע וּפְרוֹתֶיהָ. מִכֹּר לוֹ פְּרוֹת
21 חוּץ מִן הַקֶּרֶקַע, אֲפִלּוּ מִחֻבְרִין - מוֹכֵר אֵינוֹ מְבִיא, שֶׁהָרִי
22 אֵין לוֹ פְּרוֹת; וְלּוֹקֵחַ אֵינוֹ מְבִיא, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ קֶרֶקַע. תִּזְרָה
23 הַמוֹכֵר וְלֹקֵחַ הַפְּרוֹת מִן הַלּוֹקֵחַ - הָרִי זֶה מְבִיא, שֶׁהָרִי יֵשׁ
24 לוֹ קֶרֶקַע וּפְרוֹתֶיהָ.
25 טו. הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ לְגוֹי, וְחִזּוֹר וְלֹקְחָהּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְבִיא
26 מִמֶּנּוּ בְּכֹרִים מִן הַתּוֹרָה; שֶׁאֵינָה נִפְקַעֶת מִן הַמְּצוּוֹת בְּקִנְיָן
27 הַגּוֹי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
28 טז. אֲשֶׁרָה [עֵץ לַעֲבוּדָה זָרָה] שֶׁבִטְלָה - אֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ
29 בְּכֹרִים; שֶׁהַבְּכֹרִים כְּקֹדֶשׁ מִקְדָּשׁ הֵן.
30 יז. הַבְּכֹרִים - אֵין לָהֶן שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם
31 [שֶׁל חֲכָמִים] צָרִיף לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִשְׁשֵׁים; וְהַרּוּצָה לַעֲשׂוֹת
32 כָּל שְׂדֵהוּ בְּכֹרִים, עוֹשָׂה.
33 יח. הַפְּרִישׁ בְּכֹרִיו, וְחִזּוֹר וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אוֹ עֲטָרָן - הָרִי
34 הַתּוֹסֵפֶת בְּכֹרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִבִּיא מֵאֲרָץ
35 יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הִבִּיא מֵעֵבֶר הִרְדֵּן, אוֹ מִסּוּרֶיהָ [מִקּוֹם
36 שֶׁכָּבַשׁ דָּוִד וְלֹא נִתְקַדַּשׁ בְּקֹדֶשׁ הָאָרֶץ] - אֵין תּוֹסֵפֶת
37 הַבְּכֹרִים בְּכֹרִים. וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵינָה בְּכֹרִים, אֵינָה
38 נִאֲכָלֶת אֵלָּא בְּטָהֳרָה. וְאֵין מְעֻשְׂרִין אֶת הַבְּכֹרִים בְּכָל מְקוֹם,
39 אֲלָא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים.
40 יט. כִּיצַד מִפְּרִישֵׁין הַבְּכֹרִים? יוֹרֵר אֶדָם לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ
41 וְרוֹאֶה תֵּאֵנָה שֶׁבְּכֶרָה, אֲשֶׁכּוֹל שֶׁבְּכֶר, וְרִמּוֹן שֶׁבְּכֶר - קוֹשֶׁרֶן
42 בְּגֵמִי, וְאוֹמֵר: 'הָרִי אֵלָּו בְּכֹרִים'; וְהֵן נִעֲשִׂין בְּכֹרִים
43 בְּמַחְבֵּר, מִשְׁקָרָא לָהֶם שֵׁם, וְאִם עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא בִּשְׁלו
44 כָּל צֶרֶפֶן. וּמִשְׁיָמְרוּ וְיִתְלַשׁ אוֹתָן מִן הַקֶּרֶקַע, אֵינוֹ צָרִיף
45 לְחִזּוֹר וְלִקְרוֹת לָהֶם שֵׁם. לֹא הַפְּרִישֵׁן בְּמַחְבֵּר, וְלֹא קָרָא לָהֶם
46 שֵׁם, וְתִלַּשׁ אֶת הַפְּרוֹת - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ אַחֵר שֶׁנִּתְלַשׁוּ.
47 וְאִם נִטְמְאוּ הַפְּרוֹת כֵּלָן, אֵינוֹ מִפְּרִישׁ בְּכֹרִים בְּטָמְאָה; אֲלָא

מִפְּרִישׁ מִן הַטְּהוֹר עַל הַטְּמֵא, לְכַתְּחִלָּה. וְאִם אֵין לוֹ פְּרוֹת
אַחֲרוֹת לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ - יִרְאֶה לִי שֶׁאֵינוֹ מִפְּרִישׁ בְּטָמְאָה,
שֶׁאֵין מִפְּרִישֵׁין לְאַבֵּד. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁהַבְּכֹרִים שֶׁנִּטְמְאוּ -
אֵינוֹ מְסִיק בֵּהֶן הַתַּנּוּר כְּתוּרֻמָּה טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּקֹדֶשׁ
מִקְדָּשׁ.

כ. הַמִּפְּרִישׁ בְּכֹרִיו, וְנִמְקָו אוֹ נִבְזָזוּ אוֹ אֲבָדוּ אוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ
אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - חִיב לְהַפְרִישׁ אַחֲרֵים תַּחְתִּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר:
"תְּבִיאָה בֵּית ה' אֶלֶהִידָּה" - מִלֵּמַד שֶׁהוּא חִיב בְּאַחֲרִיּוֹתָן, עַד
שֶׁיִּבְיֵאֵם לְהַר הַבֵּית.

כא. הַמִּפְּרִישׁ בְּכֹרִיו לְהַעֲלוֹתָן בְּיָדוֹ לִירוּשָׁלַיִם, לֹא יִשְׁלַחֵם
בְּיַד שְׁלִיחַ; וְאִם לְקַטֵּם מִכַּתְּחִלָּה עַל מִנֵּת לִשְׁלַחֵם בְּיַד
שְׁלִיחַ, הָרִי זֶה מִתֵּר לִשְׁלַחֵם.

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ג

פרק ג

א. הַבְּכֹרִים נִתְּנִין לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶר [הַשְּׁבוּעִי בַּמִּקְדָּשׁ], וְהֵן
מִחֻלְקִין אוֹתָן בִּינֵיהֶן כְּקֹדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ. וְכִכָּר בִּאֲרָנוּ, שֶׁהֵן
קְרוּיִין 'תְּרוּמָה'; וְלִפְיָכָף, זֶר שֶׁאֲכַל בְּכֹרִים בְּכָל מְקוֹם, חִיב
מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם - וְהוּא שִׁיאֲכַל אוֹתָן מֵאַחֵר שֶׁנִּכְנְסוּ
לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם.

ב. הֵיוּ מִקְצָתָן [שֶׁל הַפִּירוֹת] בְּפָנִים וּמִקְצָתָן בַּחוּץ - זֶה
שֶׁבְּפָנִים, חִיבִין עֲלָיו מִיתָה; וְהָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ לְכָל דְּבָרָיו.
וְזֶה שֶׁבַּחוּץ, הָרִי הוּא כְּחֵלִין לְכָל דְּבָרָיו.

ג. כִּהֵן שֶׁאֲכַל בְּכֹרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם מֵאַחֵר שֶׁנִּכְנְסוּ לְפָנִים
מִן הַחוּמָּה - לּוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תוֹכַל לֵאכֹל
בְּשִׁעְרֶיךָ וְגו' וּתְרוּמַת יִדְךָ", וְהֵן הַבְּכֹרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהַלְכוֹת תְּרוּמָה. וְכֵן אִם אֲכָלָן כִּהֵּן בִּירוּשָׁלַיִם קֹדֶם הַנְּחָה
בְּעֻזָּה - לּוֹקָה מִן הַתּוֹרָה כְּמִי שֶׁאֲכָלָן בַּחוּץ; לְפִי שֶׁהֵן
טְעוּיִין הַנְּחָה בְּעֻזָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנְּחָתוֹ לְפָנַי מִזִּבְחִי ה' אֶלֶהִידָּה".

ד. וּמִשְׁהֵנִּיחֵן הַמְּבִיא אוֹתָן בְּעֻזָּה - הִתְרוּ לִכְהֵן, וְאִם עַל
פִּי שֶׁעֲדִין לֹא הִתְּנָה עֲלֵיהֶן; שֶׁאֵין הַקְּרִיאָה מְעַכֶּבֶת
אֲכִילָתָן. וּבְכֹרִים שֶׁיִּצְאוּ חוּץ לְמַחֲצֵצָתָן [חוּץ לִירוּשָׁלַיִם]
וְחִזּוּ, מִתְּרִין בְּאַכִילָה.

ה. אֲכִילַת בְּכֹרִים, בְּאַכִילַת תְּרוּמָה לְכָל דְּבָר. וְיִתֵּר
בְּכֹרִים - שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְאוּגֵן [- מִי שֶׁמֵּת קְרוֹבוֹ וְטָרַם נִקְבְּרָה],
וְטְעוּיִין הַבָּאָה מִקּוֹם [- לִירוּשָׁלַיִם]; וְכֵהֵן טְהוֹר שֶׁאֲכַל
בְּכֹרִים טְמֵאִים - לּוֹקָה, בְּשֵׁם שֶׁלּוֹקָה יִשְׂרָאֵל טְהוֹר שֶׁאֲכַל
מִעֲשֹׂר שְׁנֵי שְׁנֹטְמָא; מָה שֶׁאֵין בֶּן בְּתוּרָמָה.

ו. וּמִנֵּין שֶׁהַבְּכֹרִים אֲסוּרִין לְאוּגֵן? שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בָּהֶן:
"וְשִׁמְחָה בְּכָל הַטּוֹב" - מִכָּלל שֶׁהוּא חִיב לֵאכֹלָן בְּשִׁמְחָה,
לֹא בְּאַנְיָנוּת. וְהָאוּכָלָן בְּאַנְיָנוּת, מִכָּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת
[מִלְּקוֹת מִדְּרַבָּן].

ז. הַבְּכֹרִים טְעוּיִין כָּלִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׁמְחָה בְּטָמֵא". וּמִצָּה
מִן הַמִּבְחָר לְהִבִּיא כָּל מִין וּמִין בְּכָלִי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ; וְאִם
הִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, יִצָּא. וְלֹא יִבְיֵאֵם בְּעֶרְבּוֹב - אֲלָא שְׁעוּרִים

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ג

פרק ד

46
47
48 א. כל המביא בכורים, טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה;
49 אבל יהודי אינו שנה בכל - לפי שיש שחביבין להביא
50 בכורים, ואין קוראין עליהן.
51 ב. ואלו מביאין, ולא קוראין: האשה; והטמטום [אטום]
52 ואין ניכר מינו] והאנדורגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - לפי
53 שהם ספק אשה, ואין יכולין לומר "אשר נתת לי ה'". וכן
54 האפיטרופין [על יתומים] והעבד והשליח אינן קוראין, לפי
55 שאינן יכולין לומר "אשר נתת לי ה'".
56 ג. אבל הגר מביא וקורא - לפי שנאמר לאברהם: "אב
57 המון גוים נתתיך", הרי הוא אב כל העולם כלו שנכנסין
58 תחת פנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה,
59 שירשו בניו את הארץ. וכן כהנים ולוויים מביאין וקוראין,
60 מפני שיש להן ערי מגרש.
61 ד. הקונה שני אילנות בתוך של חברו - מביא ואינו קורא, לפי
62 שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו. וכיצד עושה? מקדיש
63 אותן תחלה לבדק הבית [למקדש] - מפני שהן ספק חלין, ואין
64 מכניסין חלין לעזרה; והכנה פודה אותן מיד ההקדש, ואחר
65 כך אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשרות, מפני שהן ספק
66 חלין; ונותן מעשרות שלהן לכהנים, שמא בכורים הן ואסורין
67 לזרים. ואינו מביא אותן בעצמו, אלא משלח אותן ביד שליח
68 - כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאכלן; שכל שאינו ראוי
69 לקריאה מפני הספק, הקריאה מעכבת בו.
70 ה. הפריש בכוריו, ומכר את שדהו - מביא ואינו קורא;
71 שאינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", שהרי אין לו.
72 והלוקח [הקונה] אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו
73 המין, שפכר הפריש ממנו מוכר; ואם הפריש, מביא ואינו
74 קורא. אבל ממין אחר, מפריש ומביא וקורא.
75 ו. המוכר את שדהו לפרות - הלוקח מביא ואינו קורא,
76 שקנן הפרות אינו קננן הגוף. אבל מביא אדם מנכסי
77 אשתו בכורים, וקורא - אף על פי שאין לו גוף הקרקע,
78 שנאמר בהן: "אשר נתן לך ה' אלהיך - ולביתך"; אף על
79 פי שמטה אשתו אחר שהפריש, והוא בדרך - מביא וקורא.
80 ז. המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקען, בזמן שהיובל
81 נהג - הרי זה מביא וקורא ביובל ראשון בלבד, שעדין לא
82 סמכה דעתו של מוכר שמתחור לו הקרקע; אבל אם חזר
83 ומכרה ביובל שני, הרי זה מביא ואינו קורא - שפכר סמכה
84 דעתו שאין לו אלא הפרות, וקנן פרות אינו קננן הגוף.
85 ח. הפריש בכורים וחקלה, והרי הוא מספן - זה שראוי
86 לירשו, מביא ואינו קורא. הפריש בכוריו, ושלחן ביד
87 אחר, ומת השליח בדרך - אף על פי שחזר הוא והביאן,
88 אינו קורא, שנאמר: "ולקחתם . . ובאתם", עד שתהיה לקיחה
89 והבאה באחד.

1 מלמטה, וחטים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על
2 גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הכל; ויהיה
3 דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוצין [עלי דקל] וחקלף
4 [מין עשב], או עלין וכיוצא בהן. ומקריף לתאנים, אשכולות
5 של ענבים מבחין.
6 ח. הביאם בכלי מתכות - נוטל הכהן הכפורים, וחזור
7 הפלי לבעליו. ואם הביאם בסלים של ערבה {וחלקי}
8 {קלופה} וכיוצא בהן, הרי הכפורים והסלים לכהנים; ואם
9 נטמאו הכפורים, אין הסלים לכהנים.
10 ט. כשהיו מביאין את הכפורים, היו מביאין בידם תורין
11 ובגני יונה; וכן היו תולין מצדי הסלים תורין ובגני יונה, כדי
12 לעטר את הכפורים. אלו שעם הסלים, היו קרבים עולות;
13 ואלו שבידיהן, היו נתנין לכהנים.
14 י. מצות עשה להתודות על הכפורים במקדש בשעה
15 שמביאין. מתחיל וקורא: "הגדתי היום לה' אלהיך, כי
16 באתי אל הארץ וגו' ארמי אבד אבי", עד שגומר כל
17 הפרשה, עד "אשר נתת לי ה'". ואין קורין אותה אלא
18 בלשון הקדש - שנאמר: "וענית ואמרת", בלשון הזאת.
19 יא. בראשונה, כל מי שהיה יודע לקרות, קורא; וכל מי
20 שאינו יודע לקרות, מקרין אותו. נמנעו אלו שאין יודעין
21 לקרות מלהביא, כדי שלא יכלמו. התקינו בית דין שיהיו
22 מקרין את מי שהוא יודע, כמי שאינו יודע.
23 יב. המביא את הכפורים - יש לו רשות לתנם לעבדו
24 וקרובו בכל הדרך, עד שמגיע לחר הבית. הגיע לחר הבית
25 - נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו, ואפלו היה מלך גדול
26 בישראל, ונכנס עד שמגיע לעזרה, וקורא ועודה הסל על
27 כתפו, "הגדתי היום לה' אלהיך וגו'". ומוריד הסל מעל
28 כתפו, ואוחז בשפתיו, והכנה מניח את ידיו תחתיו ומניח,
29 וקורא: "ארמי אבד אבי, ויגר מצרמה וגו'" עד שגומר.
30 ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית, בדרומה של
31 קרן; וישתחוה ויצא. ומנין שהכפורים טעונין תנופה?
32 שנאמר: "ולקח הכהן הטנא מידך", לרבות הכפורים
33 לתנופה. וכשם שטעונין תנופה, כך טעונין קרבן שלמים
34 ושיר, שנאמר בהן: "ושמחת בכל הטוב", ולחלן הוא אומר
35 ברגלים: "ושמחת בחגך" - מה שמחת החג בשלמים, אף
36 כאן בשלמים. ואין הקרבן מעכב.
37 יג. ואימתי קוראין בשיר עליהן? כשיגיע לעזרה, מתחילין
38 היו הלויים וקוראין: "אורומקם ה', כי דליתני".
39 יד. הכפורין טעונים לינה. כיצד? הביא בכוריו למקדש,
40 וקרא, והקריב שלמיו - לא יצא באותו היום מירושלים
41 לחזור למקומו, אלא גלין שם ויחזור למחר לעירו, שנאמר:
42 "וענית בבקר, והלכת לאהליך" - כל פונות שאתה פונה
43 מן המקדש לכשתבוא לו, לא יהיו אלא בבקר. נמצאת
44 אומר, שהכפורים טעונין שבעה דברים: הבאת מקום,
45 בכלי, וקריאה, וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה שם בירושלים.

ט. הפריש בכוריו, ואבדו קדם שיגיע להר הבית, והפריש
 אחרים תחתיהן - מביא השניים, ואינו קורא; לפי שאינו
 יכול לומר: "את ראשית פרי האדמה", לפי שאינן ראשית.
 ואלו השניים, [זר שיאכלם] אין חזבין עליהן חמש
 בככורים.
 י. הביא בכוריו, ונטמאו בעזרה - נופץ אותן שם [מוציאם
 מהסל], ואינו קורא.
 יא. הביא בכוריו מאחד מן המינין, וקרא, וחזר והביא
 בכורים ממין אחר - אינו קורא עליהן, שנאמר: "הגדת
 היום לה' אלהיך" - פעם אחת בשנה הוא מגיד, ואינו מגיד
 וחוזר ומגיד בשנה אחת.
 יב. הפריש בכוריו, ויבש המעץ [המשקה שדהו], או שנקצץ
 האילן - מביא ואינו קורא; לפי שזה כמי שאין לו קרקע,
 שהרי אבדה.
 יג. המביא בכורים מאחד חג הסוכות, ועד חג הקציר - אף על
 פי שהפרישן קדם החג [- סוכות], מביא ואינו קורא,
 שנאמר: "ושמחת בכל הטוב", ואין קריאה אלא בשעת
 שמחה, מחג השבועות ועד סוף חג הסוכות. ושאר כל
 המביאין חוץ מאלו - מביאין וקוראין.
 יד. הבכורים, והתרומות, והחלה, והקטרן והחמש, ומתנות
 בהמה - הם נכסי הפה; יש לו [- רשאי] לקנות מהן עבדים
 ונקרעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלן בחובו, והאשה
 בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה.
 טו. אף על פי שהבכורים והתרומות אסורין להאכל
 לזרים.
 טז. אף על פי שהבכורים עולין [- בטלים אם נתערבו
 בחולין] באחד ומאה, בתרומה - אם נתערבו בחלין
 בירושלים, אסורין בכל שהן במינן כמעשר שני; שהוא
 מקום אכילתן, עשו אותן כדבר שיש לו מתירין [שאינו
 בטל]. ואף על פי שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלים
 - הרי הן אסורין בכל שהן. אפלו זרע הבכורים אחר
 שנכנסו לירושלים - הרי הגדולין אסורין; ואסורין בכל
 שהן, אם נתערבו בירושלים. אבל הזרע בכורים קדם
 שיכנסו לירושלים - הגדולין חלין.
 טז. כיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד,
 מתכנסות לעירו של מעמד, כדי שלא יעלו יחידים,
 שנאמר: "ברב עם, הדרת מלך". ובאין ולגין ברחובה של
 עיר, ולא יכנסו לבתים - מפני אהל הטמאה; ובשחר
 הממנה אומר: 'קומו ונעלה ציון, אל ה' אלהינו'. והשור
 הולך לפניהם, וקרניו מצפות זהב; ועטרה של זית בראשו,
 להודיע שהבכורים משבעת המינין. והחליל מכה לפניהם,
 עד שהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין בכל הדרך,
 וקוראין: "שמחתי באמרים לי, בית ה' גלך"; ולא היו
 מהלכין כל היום, אלא שתי ידות בלבד [שני שלישי מהיום].
 הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהן שלוחין להודיע
 לאנשי ירושלים. ועטרו את בכוריהם, ופרסו אותם; ואם

היה להם לח ויבש, מראין את הלח מלמעלה. והפחות
 [סגני הכהנים] והסגנים [של הלויים] והגופרים, יוצאין
 לקראתם מירושלים. לפי הבאים הן יוצאין: אם באו
 אנשים הרבה, יוצאין לקראתם רבים; ואם מעט, מעט.
 וכשיכנסו כלן בשערי ירושלים, יתחילו לקרות: "עמדות
 היו רגלינו בשעריך, ירושלים".
 יז. כל בעלי אמויות שבירושלים, עומדין לפנייהם ושואלין
 בשלומם: 'אחינו אנשי מקום פלוני, באתם בשלום? והם
 מהלכין בתוך ירושלים, והחליל מכה לפנייהם, עד שהם
 מגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית, נטל כל אחד ואחד
 סלו על כתפו, ואומרין: "הללו יה, הללו אל בקדשו וכו'",
 עד "כל הנשמה תהלל יה, הללו יה"; והם מהלכים בהר
 הבית, וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה, דברו
 הלויים בשיר: "ארומקד ה', כי דליתני וגו'".

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ג

פרק ה

א. מצות עשה להפריש תרומה מן העסה לכהן, שנאמר:
 "ראשית צרחתכם - חלה, תרימו תרומה". וראשית זו, אין
 לה שעור מן התורה - אפלו הפריש כשעורה, פטר את
 העסה; והעושה כל עסתו חלה, לא עשה כלום - עד שישיר
 מקצת.
 ב. ומדברי סופרים [נחמיה], שמפרישין אחד מעשרים
 וארבעה מן העסה, כדי שיהיה בה כדי מתנה לכהן -
 שנאמר: "תתן לו", תן לו דבר הראוי לתנו מתנה. והנחתום
 העושה למכר בשוק, מפריש אחד מארבעים ושמונה - לפי
 שעסתו מרבה, יש בשעור זה כדי מתנה.
 ג. העושה עסה למשתה בנו - אף על פי שהיא מרבה -
 מפריש אחד מעשרים וארבעה, שלא לחלק בעסתו בעל
 הבית. והנחתום שעשה עסה קטנה - מפריש אחד מארבעים
 ושמונה, שלא לחלק בעסתו הנחתום.
 ד. נטמאת העסה בשונג או באנס - מפריש אחד מארבעים
 ושמונה; ואם טמאה בנדון - מפריש אחד מעשרים
 וארבעה, כדי שלא יהיה חוטא נשכר. וחלה טמאה - לכהן
 להסקה, בתרומה טמאה.
 ה. אין חזבין בחלה מן התורה, אלא בארץ בלבד, שנאמר:
 "והיה באכלכם מלחם הארץ וגו'"; ובזמן שכל ישראל שם,
 שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת כלכם, ולא ביאת
 מקצתכם. לפיכך, חלה בזמן הזה, אפלו בימי עזרא, בארץ
 ישראל - אינה אלא מדבריהם, כמו שבארנו בתרומה.
 ו. פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ, חזבין בחלה; ופרות
 הארץ שיצאו לחוצה לארץ, פטורין, שנאמר: "אשר אני
 מביא אתכם שמה" - שמה אתם חזבין, בין על פרות הארץ
 בין על פרות חוצה לארץ.
 ז. מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים, כדי שלא

כך הוא מברך על השמאה. לפיכך, אין האיש הערם מפריש
חלה, שאינו יכול לברך; אבל האשה הערמה שישבה וכל
פניה [של מטה] טוחות בקרקע, מברכת ומפרישת חלה.
יב. הנדה וכיוצא בה, מברכת ומפרישת חלת חוצה לארץ
- שאינה מזוהרת על מגעה, אלא על אכילתה. ואם היה שם
כהן קטן, או כהן ששבל, שהיא מתרת לו לאכילה, כמו
שבארנו - הרי זה מתר לאכלה עם הנר על שלחן אחד;
לפי שאינה מדמעת [אינה אוסרת אם מתערבבת באחרות],
ואפלו נתערכה שוה בשוה. ונותנין אותה לכהן עם הארץ,
מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים. ואין בה משום כהן
המסייע במתנותיו, שהוא אסור - אין איסור על הכהן לסייע
ליטלם. ואם רצה לאכל תחלה, ואחר כך יפריש החלה
בחוצה לארץ - מתר, שאין עקרה אלא מדבריהם [של
חכמים].

יג. החלה נקראת 'תרומה'. לפיכך, אינה נטלת אלא מן
המקף [- ממה שנמצא במקום אחד], בתרומה; ואינה נטלת
מן הטהור על השמא לכתחלה.
יד. וכל שאמרנו בתרומה 'לא יתום, ואם תרם אינה
תרומה' - כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה, אינו אוכל
חלה; וכל האוכל תרומה, אוכל חלה.
טו. הסומא והשכור, מפרישין חלה לכתחלה - שאין בעסה
רע ויפה, כדי שיכבדו ויפרישו מן היפה.

יום שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ג

פרק ו

א. הלוקח מן הנחתום - מפריש מן החמה על הצוננת ומן
הצוננת על החמה, אפלו מדפוסין הרבה [צורות שונות].
ב. אין חיבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד, והן:
חטים, והשעורים, והפסמין, ושבלת שועל, והשפון,
שנאמר: "באכלכם מלחם הארץ", ואין קרוי לחם אלא פת
הנעשית מאלו. אבל העושה פת ארז או דחן, וכיוצא בהן
מן הקטניות - אינן חיבין בחלה כלל.
ג. הלקט והשכחה והפאה, וההפקר, ותבואה שלא הביאה
[גדלה] שליש - אף על פי שהן פטורין מן התרומה, הרי
הן חיבין בחלה. וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבילים [-
הקדים הלוי ליטול מעשר לפני שקיבל הכהן תרומה גדולה]
שנטלה תרומתו [תרומת מעשר], אף על פי שיש בו חלק
תרומה גדולה, ומעשר שני והקדש שנפדו, ומותר העמר
ושתי הלחם [הקדשים בשבועות] ולחם הפנים כשיפדו כל
אותן המותרות - הכל חיבין בחלה.
ד. עסה של מעשר שני בירושלים, ועסת שביעית, וספק
מדמע [עיסת חולין שספק אם נפלה בה תרומה] - חיבין
בחלה; אבל המדמע [תרומה מעורבת בחולין], פטור מן
החלה.
ה. חלות [הבאות עם קרבן] תודה ויקיני נזיר - עשה אותן

תשפח תורת חלה מישראל. ואין מביאין חלת חוצה לארץ
לארץ, כשם שאין מביאין תרומה ובכורים משם; ואם הביא
- מניח אותה עד ערב הפסח, ותרפה בתרומה.
ח. שלשה דינין לחלה, בשלש ארצות: כל הארץ שהחזיקו
בה עולי בבל עד כזיב - מפרישין בה חלה אחת כשעור,
והיא נאכלת לפניהם. ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי
מצרים ולא החזיקו בה עולי בבל, שהיא מקזיב ועד אמנה
- מפרישין בה שתי חלות: האחת נשרפת, והאחת נאכלת.
ומפני מה מפרישין בה שתי חלות? מפני שהחלה הראשונה
טמאה - שהרי לא נתקדשה אותה הארץ בימי עזרא,
ונקדשה ראשונה בטלה משגלו; והואיל והיא ארץ ישראל -
מפרישין בה חלה אחד מארבעים ושמונה, ושורפין אותה.
ומפרישין חלה שניה, ונותנין אותה לכהן לאכלה - כדי
שלא יאמרו: 'תרומה טהורה נשרפת', שהרי נשרפה
הראשונה, אף על פי שלא נטמאת טמאה ידועה לכל. וזו
השניה, אין לה שעור; אלא כל [כמות] שרוצה מפריש -
מפני שהיא מדבריהם [של חכמים]. וכל הארץ שפאמנה
ולחוצ, בין בסוריה [מקומות שכבש דוד ולא נתקדשו בקדושת
הארץ] בין בשאר הארצות - מפרישין שתי חלות: אחת
לשרפה, כדי שלא יאמרו: 'ראינו תרומה טמאה נאכלת',
ואחת לאכילה, כדי שלא תשפח תורת חלה מישראל.
והואיל וזו וזו מדבריהם, מוטב לרבות בנאכלת; לפיכך,
של שרפה, אין לה שעור אלא כל שהוא, ושל אכילה, אחד
מארבעים ושמונה. וזו של אכילה, מתרת לזבים ולזבות;
ואין צריך לומר, לשאר טמאים.
ט. בזמן הזה, שאין שם עסה טהורה, מפני טמאת המת -
מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל, אחד מארבעים
ושמונה, ושורפין אותה, מפני שהיא טמאה, ויש לה שם
עקר מן התורה. ומקזיב עד אמנה - מפרישין שניה לכהן
לאכילה, ואין לה שעור; כשהיה הדבר מקדם.
י. חלת חוצה לארץ - אף על פי שהיא טמאה, הואיל ועקר
חיובה מדבריהם - אינה אסורה באכילה, אלא על כהן
שטמאה יוצאה עליו מגופו, והם: בעלי קראין, וזבים,
ונזבות, ונדיות, ויולדות, ומצרעין. אבל שאר הטמאים כמגע
שאר הטמאות, אפלו טמאי מת - מתרים לאכלה. לפיכך,
אם היה שם כהן קטן בחוצה לארץ, בין בסוריה בין בשאר
ארצות, ורצה [אחר] להפריש חלה אחת - מפריש אחד
מארבעים ושמונה, והיא נאכלת לקטן שעדין לא ראה קרי,
או לקטנה שעדין לא ראתה נדה; ואינו צריך להפריש שניה
לאש.

יא. וכן אם היה שם כהן גדול ששבל משכבת ורעו, או
מזיבתו - אף על פי שלא העריב שמשו, ואף על פי שהוא
טמא מת - הרי זה מתר לאכל החלה הראשונה, ואינו צריך
להפריש שניה בחוצה לארץ. כל המפריש חלה, מברך
תחלה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש חלה', בין
בארץ, בין בחוצה לארץ; כשם שהוא מברך על הטהורה,

1 לעצמו - פטורין מן החלה, מפני שהן קדש; עשאו למכור
2 בשוק לזוירים ולמקריבי תורה - חבין בחלה, לפי
3 שבדעתו שאם לא תמכר יאכלנה.
4 ו. עסת השתפין, והעושה עסה לרבים - חבית בחלה.
5 ז. העושה עסה מן הטבל (תבואה לא מעושרת) - בין
6 שהקדים חלה לתרומה, בין שהקדים תרומה לחלה - מה
7 שעשה, עשוי; ואם החלה הפריש תחלה, לא תאכל עד
8 שיוציא עליה תרומה ותורמת מעשר; ואם תרומה הפריש
9 תחלה, לא תאכל עד שיוציא עליה חלה.
10 ח. העושה עסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה,
11 פטורה; עסת הכלבים - בזמן שהרועים אוכלים ממנה,
12 חבית בחלה. עסת הנכרי, פטורה.
13 ט. היו ישראל ונכרי שתפין בעסה - אם היה בחלק ישראל
14 שעור עסה החבית בחלה, הרי זו חבית.
15 י. נכרי שהפריש חלה, אפלו בארץ ישראל - אינה חלה;
16 אלא מודיעין אותו שאינו צריך, ותאכל לזר. ולמה לא
17 חששו לה שמה עסה של ישראל היא, ותלה אותה ביד
18 גוי כדי לפטרה? שאם ירצה ישראל, פטר עצמו ויעשה
19 עסות פחות משעור חלה.
20 יא. המערב קמח חטים וקמח ארז, ועשה מהן עסה - אם
21 יש בה טעם דגן, חבית בחלה; ואם לאו, פטורה. אפלו
22 היה השאור חטים לתוף עסת ארז - אם יש בה טעם דגן,
23 חבית; ואם לאו, פטורה.
24 יב. עסה שגלושה ביין, או שמן, או דבש, או מים רותחין,
25 או שנתן לתוכה תבלין, או שהרתים המים והשליף הקמח
26 לתוכו ולשו - אם אפיה, בין בתנור, בין בקרקע, בין על
27 המחבת והמרחשת (מין מחבת), בין שהדביק את הבצק
28 במחבת ובמרחשת ואחר כך הרתיחן באש מלמטה עד
29 שנאפת הפת, בין שהרתיחן ואחר כך הדביק הבצק - כל
30 אלו חבין בחלה. אבל העושה עסה ליבשה בחמה בלבד,
31 או לבשלה בקדרה - הרי היא פטורה מן החלה; שאין
32 מעשה חמה לחם, בין שלשה במים בין בשאר משקין. וכן
33 קלי (קמח קלוי) שלשין אותו במים או בדבש, ואוכלין אותו
34 בלא אפיה - פטור; שאין חבית, אלא עסה שסופה להאפות
35 לחם למאכל אדם.
36 יג. עסה שלשה תחלה לעשותה מעשה חמה, והשלימה
37 לעשותה פת, או שהתחיל בה לאפותה פת, והשלימה
38 לעשותה מעשה חמה, וכן קלי שלשו לאפותה פת - חבין
39 בחלה.
40 יד. לחם העשוי לכתח - (תערובת מי חלב ולחם), מעשיה
41 מוכיחין עליה: עשיה בעכין, חבית בחלה; עשיה בלמודין

42 -] עיסה עבה שאפה אותה כדרך בלילה רכה), פטורה מן
43 החלה.
44 טו. כמה שעור העסה שחבית בחלה? מלא העמר קמח -
45 בין מאחד מחמשות המינים, בין מחמשתן - כלן מצטרפין
46 לשעור. וכמה הוא שעור העמר? שני קבין פחות חמש;
47 והקב ארבעה לגין, והלג ארבע רביעיות. והרביעית
48 אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחמש
49 אצבע; וכל האצבעות, הם רחב גודל של יד. נמצאת למד,
50 שהמדה שיש בה עשר אצבעות על עשר אצבעות ברום
51 שלש אצבעות ותשיע אצבע בקרוב, הוא העמר; וכן מדה
52 שיש בה שבע אצבעות פחות שני תשיעי אצבע על שבע
53 אצבעות פחות שני תשיעי אצבע ברום שבע אצבעות פחות
54 שני תשיעי אצבע, היא מדה העמר. ושתי המדות - כאחד
55 הן עולין. וכמה מכילה מדה זו? כמו שלש וארבעים ביצים
56 בינוניות וחמש ביצה; והן משקל ששה ושמנים סלעים
57 ושני שלישי סלע מקמח החטים שבמצרים, שהן משקל
58 חמש מאות וזו ועשרים וזו מזווי מצרים בזמן הזה. ומדה
59 שהיא מכילה כמשקל הזה מקמח החטים הזה, בה מודדין
60 לחלה בכל מקום.
61 טז. אסור לאדם לעשות עסות פחות מבשעור, כדי לפטרה
62 מן החלה; והמפריש חלה מעסה שהיא פחותה מכשעור -
63 לא עשה כלום, והרי היא חלין כשהיתה. עשה עסה פחותה
64 מבשעור, ואפיה ונתן הפת לסל, וחזר ואפה פת אחרת ונתן
65 לסל - אם נתקבץ בסל שעור חלה, הסל מצטרף לחלה,
66 ומפריש החלה מן הפת - שנאמר: "והיה באכלכם מלחם
67 הארץ", מלמד שהוא מפריש מן האפוי. ואין התנור מצטרף
68 לחלה.
69 יז. היו הפירות נושכות זו בזו (בעודן עיסה), ונתקבץ מן
70 הכל שעור חלה - חבין בחלה, אף על פי שאינן בסל. אפה
71 מעט מעט, וקבץ הכל על הלוח שאין לו תוף - הרי זה
72 ספק; ואם חלה של דבריהם היא - אינו חב להפריש, עד
73 שיצרף אותן כלי שיש לו תוף.
74 יח. קמח שלא רקדו (- ניפח), אלא לשו בסבין שלו - הואיל
75 ויש בכל הקמח עמר, חב בחלה; אבל אם נטל המרסן
76 (קליפות) מן הקמח, וחזר והשלים שעור העסה במרסן
77 שהחזירו לקמח - אינו חב בחלה.
78 יט. נחתום שעשה עסה לעשותה שאור (שמרים) לחלקו,
79 חבית בחלה - שאם לא תמכר, יעשה אותה פת. אבל
80 העושה עסה לחלקה בצק (לכמה אנשים), פטורה.
81 כ. נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור - אם אין בשל
82 אחת מהן בשעור - אף על פי שיש בכללן בשעור, פטורה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז אייר ה'תשע"ג

20 כלומר מסכת גטין.

2 יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ג

21 יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ג

3 יום שני י"ב אייר ה'תשע"ג

22 יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ג

4 מצות עשה ריב.

23 מצות לא תעשה שנו.

24 המצוה השניו — האזהרה שהזהר האדם מלהחזיר
25 גרושתו אחר שנשאת לאחר, והוא אמרו ותעלה: "לא-
26 יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה" (דברים
27 כד, ד). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני
28 מצוה זו בכמה מקומות ביבמות.

29 יום שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ג

13 יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ג

30 מצות לא תעשה שנו.

14 יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ג

31 מצות עשה רטז.

32 המצוה השניו נדפסה ביום הקודם

15 מצות עשה רכב.

33 המצוה הרט"ז — הצווי שנצטוינו שישא היכם (הגיס)
34 אשת אחיו אם מת ולא הניח זרע, והוא אמרו ותעלה:
35 "במה זבא עליה" (דברים כה, ה). וכבר נתבאר דיני מצוה
36 זו במסכתא המיוחדת לה, כלומר מסכת יבמות.

5 המצוה הרי"ב — הצווי שנצטוינו לפרות ולרבות
6 ולהתפונ לקיים המין, וזוהי מצות פריה ורביה, והוא
7 אמרו ותעלה: "[ואתם] פרו ורבו" (בראשית ט, ז). וכבר
8 בארו (ברכות טז). שהתחן פטור מקריאת שמע אם נשא
9 בתולה, ונתנו טעם לכך, מפני שהוא עוסק במצוה. וכבר
10 נתבאר דיני מצוה זו וחיוביה בפרק ו' מיבמות (סא): ואין
11 הנשים חייבות במצוה זו; ובפרוש אמרו שם (סה): "האיש
12 מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה".

16 המצוה הרכ"ב — הצווי שנצטוינו לגרש בספר (בשטר)
17 דקא אם נרצה לגרש, והוא אמרו ותעלה: "וכתב לה ספר
18 כריתת ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר נתבאר דיני מצוה
19 זו, כלומר דין גרושין, בשלמות במסכתא המיוחדת לכך,

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמוד א

21 המתירים להוסיף על אהל עראי בשבת, אך אינם מתירים לעשות
22 אהל חדש. וכלים אכלים לא קשיא — ואין להקשות סתירה בין
23 הברייתות לענין עשיית כלים דופן לסוכה בשבת, לפי שכל אחת מן
24 הברייתות עוסקת באופן אחר. ה"א — הברייתא האוסרת לעשות
25 מחיצה על ידי כלים, עוסקת פאדם החפץ לעשות לסוכה דופן
26 שלישית, כלומר, שיש לסוכה זו עתה שתי דפנות בלבד, ואינה
27 כשירה למצות סוכה, וחפץ הוא לעשות לה דופן שלישית על ידי
28 כלים ולהכשירה, בזה אוסרים חכמים, שמאחר ואין הסוכה כשירה
29 בלא דופן זו, נמצא שעושה הוא אהל עראי בתחילה בשבת. ה"א —
30 הברייתא המתירה לעשות דופן לסוכה על ידי כלים בשבת, עוסקת
31 בדופן רביעית, דהיינו, שכבר יש לסוכה זו שלש דפנות, וכשירה
32 היא למצות סוכה, אלא שחפץ הוא להוסיף לה דופן רביעית, באופן
33 כזה מתירים חכמים, שמאחר וכבר כשירה הסוכה למצותה אין זה
34 אלא כמסוף על אהל עראי בשבת.
35 מוסיפה הגמרא: דיקא נמי — יש לדייק כן מדברי הברייתא האוסרת,
36 שעוסקת היא באדם שחפץ לעשות דופן שלישית, דקתני — שכן
37 שנינו בה נפל דופןה לא יעמיד בה אדם בהמה וכלים, ומשמע
38 מתיבת 'דופנה' שנפלה הדופן השלישית, שהיא ניתרת בה למצות
39 סוכה, ולפיכך אסור להעמידה על ידי כלים.
40 מסיקה הגמרא: שבע מינה — אכן יש להוכיח כן מדברי הברייתא.

1 שהוא פוסל זאת, ומאחר ומחיצה כשרה היא יש לאסור לעשותה
2 בשבת, ואם כן כיצד מתירה הברייתא לעשות דופן לסוכה בשבת על
3 ידי העמדת אדם או על ידי זקיפת המיטה.
4 ותו — ועוד יש להקשות, אף אם נאמר שלשית רבי מאיר אין כאן
5 תיקון סוכה של מצוה, לפי שהבהמה פסולה לדופן סוכה, מכל מקום
6 יש לתמוה על רבי מאיר, המתיר לעשות אהל עראי מתחילה
7 בשבת, כשאינו מחיצה של מצוה, אליבא דמאן — כשיטת מי הוא
8 סובר, אי אליבא דרבי אליעזר — אם הוא סובר כשיטת רבו רבי
9 אליעזר, שהוזכר לעיל לענין פקק החלון, הרי להוסיף נמי אסר —
10 אוסר הוא אפילו להוסיף על אהל עראי בשבת, וכל שכן שאוסר
11 לעשות אהל מתחילה. ואליבא דרבנן — ואלא נאמר שסובר
12 הוא כשיטת חכמים החולקים על רבי אליעזר, ומתירים לפקק החלון
13 בשבת, הרי אף הם אינם סוברים כן, דאמר דרבנן להוסיף —
14 אימתי מצינו שהתירו חכמים עשיית אהל עראי בשבת, באופן שהוא
15 מוסיף על אהל הקיים כבר, כמו לגבי פקק החלון, אבל לבתחילה מי
16 אמור — האם אמרו חכמים שמותר אף לעשות אהל עראי חדש
17 מתחילתו. נמצא ששיטת רבי מאיר היא לא כרבי אליעזר ולא
18 כחכמים.
19 ומחמת קושיא זו מיישבת הגמרא את סתירת הברייתות באופן אחר:
20 אליא ה"א וה"א רבנן — שתי הברייתות סוברות כשיטת חכמים,

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וממשיכה הברייתא, מעופרת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא
 נטלות בתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא ישא
 אדם מעופרת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא אותו עד
 שימלאו שתיים ללדתו, ואם נשא ויציא בגט ולא יחזיר עולמית, וכיון
 שאסורות עליו ואינו ראוי לראיות לאישות, אינו שותות, כמבואר במשנה
 לעיל, וחקמים אומרים, ויציא וכשניע זמנו לבנוס - לאחר השנתיים
 שגזרו חכמים שלא ישאנה, אז יבנוס, ואם כן נחשבת ראויה לאישות,
 ומשקים אותה, כמבואר במשנה. והרובא - הבחור שנשא עקרה וזקינה
 ואין לו אשה ובנים מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נטלת
 בתובה, כיון שאסורות עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר,
 אין אלו נחשבות אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפירות
 ולרבות חימנה. אבל המקנא לאריותו ולשומרת יבם שלו ומשכנסה
 נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שותה או לא
 נטלת בתובה. מעופרת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו מעוברת או
 מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות וימות ולדה עמה,
 או לא נטלת בתובה. הרובא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ויש לו
 אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או שותה או לא נטלת בתובה.
 אשת ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן
 אלו נשואות בהיתר גמור, ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים,
 כל אלו דינן או שותה או לא נטלת בתובה. עד כאן דברי הברייתא.
 ומדייקת הגמרא, קתני מיהא - על כל פנים כתוב בברייתא, שאילונית
 שותה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
 לדברי הכל אינה שותה.

מתרצת הגמרא, אמר לה רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים האם
 אילונית שותה או לא, והברייתא שהובאה אמנם סוברת שאילונית
 שותה, ואנא דאמר כי היא תנא - ואני סובר כהתנא דהללן שאף לרבי
 אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר,
 אילונית לא שותה ולא נטלת בתובה, שנאמר בתורה על האשה
 ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה
 וזע", ודורשים, דוקא מי שדברה להזרע - שראויה להריון, היא שותה
 ממי הסוטה, וצאתה זו - האילונית שאין דברה להזרע, וכדלעיל
 בדרשת רב נחמן בשם רבה בר אבהו.

שואלת הגמרא, ודנן שסוברים שאילונית שותה, היא ונקתה ונזרעה
 וזע שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה שותה, מאי
 עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.

מתרצת הגמרא, מיבעי להו - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתנאי, נאמר
 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
 ונקתה ונזרעה וזע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה זרע, שאם
 היתה עקרה לפני כן, נפקדת כעת, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי
 ישמעאל לרבי עקיבא, אם בן יסתרו כל העקריות לבעליהן, ויפקדו
 בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה רוצה להסתר, הואיל
 ולא נסתרה הפסידה. אלא, סובר רבי ישמעאל, אם בן מה תלמוד
 לומר "ונקתה ונזרעה וזע", לא לומר שאם היתה עקרה גמורה תפקד,
 אלא לומר שאם היתה יולדת עד היום בצער, יולדת מכעת בריות, ואם
 היתה יולדת עד היום נכבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת
 עד היום ילדים קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת
 ילדים שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.

שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נטלת
 כתובתה.

שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
 אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתנאי - הייתי אומר שלא נשקה
 אותה, שמא סתורה היא ועל ידי ההשקה נתיר אותה לבעלה, ואפשי
 פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל ולד מהם הוא
 ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר לבעלה, קא משמע לן

שכיון שמותרת עליו ונקראת אשתו, משקים אותה ככל אשה.
 עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
 שותות או לא נטלות כתובה; שואלת הגמרא, פשיטא שאשת גר ואשת
 עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות אשתו לכל
 דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתנאי - הייתי אומר שלא נשקה אותה, כי
 כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל", ונדיק דוקא "בני
 ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם אינם משקים את
 נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שותות.

שואלת הגמרא, ואימא הכי נמי - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
 שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.

מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרתי", ותוספת
 "ואמרתי" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים משוחררים,
 ששותות.

שנינו במשנה, אשת כהן שותה בו ומותרת לבעלה.
 שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה שינוי
 בינה לבין אשת ישראל.

מתרצת הגמרא, מהו דתנאי - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה רק
 לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה", פירוש שלא
 נאנסה, והדגשה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת שאסורה רק כשלא
 נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה אמרה התורה שאם קינא לה
 בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא שותה, אבל זו - אשת כהן הואיל
 ונתפשה, אסורה, שגם אם נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה
 אסורה לבעלה, אימא לא תשתה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע
 לן ששותה.

שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומותרת לבעלה.
 שואלת הגמרא, פשיטא שמותרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה המים
 שטהורה היא.

מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמותרת לבעלה הוא
 בכתנותיה - שלא מטה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
 והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.

שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
 בדיקה מיא - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא שתלה לה
 זכות שלא מטה מיד.

מתרצת הגמרא, מה שמותרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא
 מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא בכתנותיה דרך
 אברים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש מה

שמותרת לכהן, מכיון שמהו דתנאי - הייתי אומר, הא ונזירי זנאי -
 שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדיקה מיא כי אורחיה -
 ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה ובירכיה, אלא רק

בשאר אבריה, הוא משום דבאונס זנאי - כיון שלא זינתה ברצון, רק
 באונס, ולנבי כהן על כל פנים אסורא, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה
 לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת דרך איברים אינו משום זינתה

באונס, אלא הוא חולי אחר, ומותרת.

שנינו במשנה, אשת כרים שותה.

שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש להם.

מתרצת הגמרא, מהו דתנאי - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה שהכהן
 משיב את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך", הרי שאמר

ר' חמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע, והא - הסרים, לאו בר
 הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן שגם אשת סרים שותה.

שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם אם
 נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות שבתורה.

שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
 שאר עריות.

שאר עריות.

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד א

רש"י

תוספות

לא שותות. דכתיב תחת אישה ולא יחזיר עולמית. קנסא קנסוהו רבנן: **לכשיגיע זמנו**. לאחר כ"ד חדש ללדת הולד: **והרובא**. בחור, כמו נולד (בבבא סא) רבנן: **מעברת עצמו**. שהיתה אשתו מעברת קנא לה: **או שותות**. ולא אמרין לא ליקטליה לולד: **אשת ממזר לממזר**. כלומר אשה הראויה לממזר וניסת לממזר קנא לה ונסתרה: **או שותה בו**.

ולקמן פריך פשיטא: **אנא דאמרי כי האי** תנא. דאית ליה עקרה חקנה שותות, מדלא נקט אלא איילונית וניסיב תלמודא מונקתה ונורעה ורע ולא משום דאניה ראיה לקימה, אלא כרבי אלעזר ס"ל דכילד לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא: וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: **לא ליפוש פסולין**. לא נעשה שלום ביניהם, הלוא לא יפרה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין: **והיא לא נתפשה בו**. כלומר מהו דתיקא פרשת סוטה על כרחך באשת ישראל קיימא מדכתיב והיא, מיעוטא משמע זו היא דכי לא נתפשה אסורה הא נתפשה בו, ועלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו', דהיא דמפסקא לן ביה אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת בנה דליתה בכלל והיא לא נתפשה ליתה נמי בכלל השקאה, קמ"ל: **במתנוונה**. לאחר ששתתה איצטרך לאשמועינן דמתרת לבעלה, דלא תיקא וזהו היא שהרי בדקה המים: **מתנוונה**. הא ודאי בדקה המים וזהו היא אלא שתלה לה זכות ואמאי מתרת לבעלה: **במתנוונה דרך אכרים**. שאינה מתנוונה במעים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה בבדים עליה. מהו דתיקא הא לאו זכות תלה לה. דאם בן הנה לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס וזהו לפיכך מתנוונה שלא בדרך ולכן מיקא תיתסר: **מפלערי אישך**. משמע דאשה בר הכי הוא: **קא משמע לן**. דלמיקדום שכיבת בעל לבועל הוא דאיתא, וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר ורעה הוא, ובסריס חמה קאמור, דמתר לקיימה. ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכא (דקריס כו)

מהו

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נוטלות **בתובה**, דכרי רבי מאיר. **שהיה רבי מאיר אומר**: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא ויציא ולא יחזיר עולמית. וחקמים אומרים: ויציא וכשיגיע זמנו לכנוס וכנוס. והרובא שנישא עקרה וזקנה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שותה ולא נוטלת **בתובה**. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יכם שלו, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נוטלת **בתובה**. מעוברת ומינקת עצמו, או שותה או לא נוטלת **בתובה**. הרובא שנישא עקרה וזקנה, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נוטלת **בתובה**. אשת ממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבד משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נוטלת **בתובה**. קתני מיהא איילונית, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: תנאי היא, ואנא דאמרי כי האי תנא. דתנאי, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נוטלת **בתובה**, **שנאמר**: "ונקתה ונורעה ורע" מי שדרבה להוריע, יצאתה זו שאין דרכה להוריע. ורבנן האי "ונקתה ונורעה ורע" מאי עבדי ליה? מיבעי להו לכדתנאי: "ונקתה ונורעה", שאם היתה עקרה נפקת, דכרי ר' עקיבא. אמר לו ר' ישמעאל: אם בן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה? אם בן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונורעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת ברוח, נקבות, יולדת זכרים, קצרים, יולדת ארוכים. שחורים, יולדת לבנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא? מהו דתיקא: אפויש פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר ועבד משוחרר, ואיילונית: פשיטא? מהו דתיקא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואמאי הכי נמי? "ואמרת" רבויא הוא:

מהו

אשת בנה שותה בו: אשת בנה שותה פשיטא מהו דתיקא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: **במתנוונה מתנוונה**? הא בדקה מיא? **במתנוונה דרך אכרים**, מהו דתיקא: הא ונתיי ונאי, והא דלא בדקה מיא כי אורחיה, משום דבאונס ונאי ולגבי בנה אסירא, קא משמע לן: אשת סריס שותה פשיטא? מהו דתיקא: "מפלערי אישך" אמר רחמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל העריות מקנין: פשיטא

מהו

[שנשא עקרה חקנה וכו']. ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה חקנה: **לא** ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כג) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושהיא שותה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים ומתו בין קניו לסתירה כבר נראית לשתות: **מעוברת** עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמתן עד שתלד הא תנן בפ"ק דערכין (דף ז.) האשה היוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקניא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קניא לה כשהיא מעוברת יולדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קניי היתה דממעט לה בספרי מכי תשטה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא היו ולו אשה ובנים וכו' כבר נראית שלא לשתות: **אמר** לו רבי ישמעאל איכ' יסתרו כל עקרות ויפקדו. תימה ור' ישמעאל לימא לה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער ולדו בריח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה והא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקניו: וזו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הבא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היכא דקרא דמסיק אדעתיה מתוכו למדרש הכי ומדרש לדראש אחריתי לא פריך ואימא ה"ג דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת בנה מבלעדי ישראל מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחיה אחיה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזרה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין ליורשו (שם) וליתמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא טעמא בעל בעמי יש בעל שמטמא ויש שאינו מטמא הא כיצד טעמא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה היא קמ"ל ואימא

הכי נמי דהא קרא ממעט פסולין והאי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (דף ז.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין ממתנינן לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישית עליו בעל האשה כתיב והאי ממנוא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"ג דמאי (ורדא) נפקא לן מהתם דממונא דבעל הוא אבל הבא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדראש אחריתי וזו לא סלקי דעתא למעוטי מינה מידי וכן פרי"ה: **אשת סריס**. רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמיייתי בפרק שני דיבמות (דף כ.) ובפרק הערל (שם דף פט.) פצוע דכא וזכרות שפכה סריס אדם והוקן וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי זקן וזקן אסור לקיים אלא על כרחיך אפצוע דכא וזכרות שפכה קאי כדקתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וזכרות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

אבל

הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעינן לה
מאלמנה לכהן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטרך קרא דכי
תשטה אשתו למעוטי הא לאו הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר
רחמנא ולא קטן נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי בן
תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש

שחור. פירש רבינו חננאל שאינו בועל
כדרכו ואינו מזרע דתניא איזהו
מרוח אשר זה הקליטין שנכנס רוח
באשכיו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר זה
השחור תימה אמאי נקט שמואל שחור ולא
נקט סרס ושמא שחור הוי ברותא טפי?
אבל הא הויל ואסירה וקיימא. תימא
מאי קמ"ל רב הונא דאמרי מתני' היא
ע"י כל עריות מקנין וי"ל דהכי פירושו מי
שנאסר בכל בת ישראל ע"י בעלות זנות
אפילו אינה קרובתו יצא עובד כוכבים
דבאלו הכי כל בת ישראל מתסרא וקיימא
לגביה: **יצא** עובד כוכבים שאין לו
אלמנות וגירושין בה. פירש שחור דנפקא לן
מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט
לאשת אחרים תימה והא נפקא לן
בקידושין בפרק האומר מלא תחתון במ
וכמדומה דלא אתי קרא פרט לאשת
אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל
אע"ג דבעולת בעל יש להן ישראל בעובדת
כוכבים פטור:

למעוטי בהמה. תימה דהבא משמע
דבנות תליא מילתא אם כן
רבא דאמר בה' הא על יבמתו (יבמות דף
נד.) דיש זנות לבהמה מתני' למעוטי מאי
ובי אית לן למימר דלא דשמואל או דרב
(המנונא) הונא:

מנא הא מילתא דאמרי רבנן אין זנות
לבהמה. ה"ג בפ' כל האסורין
(תמורה ל:) מנא הא מילתא דאין זנות
לבהמה אמר ליה לא נישתמיט קרא
ונכתוב אתנן זונה וכלב א"נ הכי אתנן כלב
וכו': **אלא** למאן דאמר העראה זו נשיקה
מאי איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא
על יבמתו (יבמות דף נה) והבא אליביה
דשמואל נמי מסקינן ותימה אדרבה איפכא
מתסברא למאן דאמר העראה זו נשיקה
וחשיבה ביאה גבי שאר עריות היינו
דאיצטרך קרא אלא למעוטי אלא למי'
העראה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה
נשיקה גבי שאר עריות הכא מאי איצטרך
למעוטה:

דומה

להבעל שלא בדרך. **משכב** אשה כתיב. הקשו שני משכבותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליה מאי לא הוי קנוי? דר' אבירם פריצותא בעלמא הוא. שוכב
עמה בקרוב בשר: **פריצותא מי קאסר רחמנא**. אשה על בעלה דהכי, וכיון דלא מתסרא עליה דהכי פשיטא דלאו קנוי הוא: **בנשיקה**. משקי השמש חרופה: **מקום**
היינו דאיתא קרא למעוטי. דלא תימא העראה היא: **אלא למאן דאמר**. ביבמות (דף נה) העראה והאמרה בתורה שהיא בגמר ביאה בכל העריות דכתיב (ויקרא כ)
את מקורה הערה את שאר הערה זו נשיקה, מאי איכא למימר, דהכי מצית למימר דאיתא קרא למעוטה, הלא בגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חרופה: **בנשיקה**
דבעל תליא. דכתיב וקא. ובעל הא חזיון ליה דקפיד שחרי קא לא על ברי:

רש"י

מהו דתימא נטמאה נטמאה שני פעמים. אמוריס בפרשה, ודרשין ליה לקמן
(דף כ) אחד לבעל ואחד לבועל, היכא דמיתסרא אבועל בהא סתירה משתעי קרא
דנוהג בה דין סוטה, אבל הא דאסורה בו: **קמ"ל**. דכי אתא קרא לגופיה אתא,
דהיכא דאינו קרוב לה נאסר עליה על ידי קנוי זה, ולא למעוטי קרובים אתא:

איש אשר רחמנא. ונשכב איש אותה:
שחור. שפשוו נשחף וכלה קרבן ואין בו
כח, ובתורה כהנים בקלותו שנינו דונקמה,
יש לה אדם שהוא חולה ומקטל במינו אבל
בשרו שמוזר עליו, תלמוד לומר את
השחפת מלמד שפשוו נשחף: **מקנין על**
ידו כו'. כמו והיונן בה מקנין על ידו
פשיטא: **ופוסל בטרומה פשיטא**. אם הוא
אחד מן הפסולים המחולקין את האשה כגון
עובד כוכבים עבד חלל נתן וממזר דקיימא
לן בקדושין וביבמות דפוסלין האשה
בביאתן מכות כהן כי תהיה לאיש זר, כיון
שנבעלה למי שזר אצלה פסלה: **לא יחלל**
ויעו. מדלא כתיב לא יחל דרשין שני
חלולין אחד לה ואחד לזרעה: **דאית ליה**
זרע מחלל. את האשה בביאתה. דלית ליה
זרע לא יחלל: **קא משמע לן**. שמואל
דפוסל שמעינן ליה מהא דאמר מקנין על
יד שחור: **ובת כהן כי תהיה לאיש זר**
וגו'. ונמי נפקא לן דפסולין פסלי לאשה
בביאתן, ומדאפסיה בלשון הנהך נדרוש
דאית ליה הנהך מי שקדושין תופסין בה
כגון ממזר נתן וחלל פסלי, אבל עובד
כוכבים ועבד כהן הן כבהמה וכיון דלית
להו הנהך לא נפסלו. עובד כוכבים אין לו
קדושין בישראל. דכתיב (ויקרא כ) איש אשר
ינאף את אשת רעהו, ותנא בסנהדרין (דף
נב) פרט לאשת נכרי ונכרי אחרים, אלא לית
להו אשתו. עבד עם החמור כתיב בהו, עם
הדומה לחמור: **מי שיש לו אלמנות**
וגירושין בה. הוא דכי אין לה זרע ממנו
ושבה אל בית אביה מלחם אביה תאכל,
דלא פסלה בביאתה, יצא עובד כוכבים
ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה, שלא
תפסו לו בה קדושין וכשפת אין שם
אלמנות עליה. וביבמות פריך אימא לקמן,
דמי שיש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית
לה זרע לא תיכול, אבל עובד כוכבים ועבד
אפי' אית לה זרע מניה תיכול, והתם משני
לה בהבא על יבמתו ובאלמנה ל"ג. ומידו
שמעינן וליה מהא דמקנין ע"י עובד
כוכבים: **אלא**. מי שאינו איש דמבטני'
למעוטי בהמה: **דאין זנות לבהמה**. אינה
נעשית זונה בבעילת בהמה ואינה נאסרת
על בעלה: **אתנן זונה**. נתן טלה באתננה:
מחיר כלב. החיץ כלב בטלה: **אתנן כלב**.
שאם אדם אומר לזונה דיליק טלה והבעלה
לכלב: **מחיר זונה**. היתה לו שפחה וזוהי
ותחליפה בטלה, וקאמר אתנן כלב מחיר
מכלל דלאו זנות הוא, דאי זנות הוא הנה
חיל עלה שם אתנן: **ואלא שכבת זרע**
למה לי. כיון דאמרת מקנין ע"י שחור:
לשקנא לה שלא בדרך. אל תסתרי עמו

דומה

דר' אבירם פריצותא בעלמא הוא. שוכב
עמה בקרוב בשר: **פריצותא מי קאסר רחמנא**. אשה על בעלה דהכי, וכיון דלא מתסרא עליה דהכי פשיטא דלאו קנוי הוא: **בנשיקה**. משקי השמש חרופה: **מקום**
היינו דאיתא קרא למעוטי. דלא תימא העראה היא: **אלא למאן דאמר**. ביבמות (דף נה) העראה והאמרה בתורה שהיא בגמר ביאה בכל העריות דכתיב (ויקרא כ)
את מקורה הערה את שאר הערה זו נשיקה, מאי איכא למימר, דהכי מצית למימר דאיתא קרא למעוטה, הלא בגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חרופה: **בנשיקה**
דבעל תליא. דכתיב וקא. ובעל הא חזיון ליה דקפיד שחרי קא לא על ברי:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר "ובת כהן כי תהיה לאיש
וז' היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אמר רחמנא - נאמר בתורה בדיני
כהונה, ומפסק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי שהוא זר" אצלה
בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה בתרומה, כמו שכתוב
בהמשך הפסוק, היא בתרומת הקדשים לא תאכל, והייתי חושב שמלשון
התורה "תהיה" נדיק דבר היות - שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי,
אלא שהוא פסול, כגון ממזר או נתן או חלל, אין - כן פוסל אותה
בביאתו מלאכול בתרומה, אבל דלא הוה - שאינו בתורת הויה
כלל, שאין תופסים בו קידושין, כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו,
קמשמע לן רב המנונא, דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבי יוחנן,
דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, מניין לעובד בוכבים ועבד
שקאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל שפסלוה מן הכהונה
כדלעיל, שנאמר "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה חרע אין לה
ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין
לה זרע ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגירושין בה, כל
יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושו תפסו, יצאו עובד
בוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגירושין בה, שהרי אין קידושין
תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן הכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין על
ידו, ושואלת ואלא "שאינו איש" למעוטי מאי. ומתרת הגמרא, אמר רב
פפא, "שאינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה עם בהמה אין
בעלה מקנא לה, דאין ונות בהמה - שאין האשה נחשבת זונה בביאת
בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפריקא - [שם מקום],
לרב אשי, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מהיכן למדו רבנן את הדין
שאין ונות בהמה.
מהא דבבבא דדיני הבאת קרבות לבית המקדש "לא תביא אתנן זונה
ומחיר פסול בית ה' אלהיך וגו'" כי תועבת ה' גם שניהם, ונתניא דייקו
מלשון הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל אתנן פסול -
אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לבלב, ומחיר זונה - שהיתה לו שפחה
זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר בסוף הפסוק "גם שניהם",
ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה, ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב,
רואים שביאת כלב אינה נחשבת זונה, כי אם היתה נחשבת זונה היתה
אסור האתנן שניתן בעבורה.
חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, ואלא לפי דברי שמואל
דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה הגמרא שלא
תלמד מ"ושבב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי שהוא מזרע, אם
כך מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה לא למעט. מתרת
הגמרא מ"בעי ליה לכדתנא, כתוב בפסוק דלעיל "ושבב איש אותה
שכבת שכבת זרע", פרט לדבר אחר, שיש קינוי של הבעל שהתרה בה
שלא תסתר עם פלוני, אך לא לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר
אחר, והוא לא נחשב קינוי.
שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
מתרת הגמרא, אמר רב ששש, פרט לשמיא לה שלא בדרבה - שלא
קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה גרילה, אלא לביאה שלא
בדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרבה אוסרת אשה
כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכב אשה" פתיב בתורה, "משכב" בלשון
ריב, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה, שבשניהם נאסרת,
ואין אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרת הגמרא אלא מהו דבר אחר,
אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושבב איש אותה שכבת זרע" בא למעט
פרט לשמיא לה דרר אברים - שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני
לשכב עמו בקירוב אברים, ולא קינא לה לביאה כלל.
שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא בעלמא
היא, ופריצותא מי אסר רחמנא - האם התורה אסרה אשה על בעלה
המשך בעמוד קטו

מתרת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת סוטה
"נממא" "נממא" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים, אחד
שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה אומרת
לקיים דין סוטה רק תיבא דקא מיתפרא בהא ונות - במקום שנאסרת
רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקינא לה בעלה שנסתרה
עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקניא - כבר אסורה על הבעל לפני
הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא שותה, קא משמע לן שכל מה
שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה
לפני כן, אך גם כשאסורה לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה
להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוין מן הקנין [וכו'] וומי שאינו
איש. מבארת הגמרא, מה שמיטענו קטן מקינוי, שאין הבעל מקנא
לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושבב איש אותה" אמר
רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קטן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאנינו איש - שאין הבעל מקנא
לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא זה שאינו
איש. מנסה הגמרא לתרץ, אימא למעוטי שחוף - אם נאמר שבא
למעט אדם שברשו נשחף וכלה ויבש ואין לו כה, והוא מה שכתוב
בכללות שבתורה, "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר שמואל שחוף
כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה, שאם היה השחוף מהפסולים בקהל,
ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה, ויבאר להלן. על כל פנים
רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר
לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו איש".
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה כוונת
המשנה "שאינו איש". מה שאמר שמואל ששחוף מקנין על ידו, שואלת
הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת הגמרא, מהו דתימא
- הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת סוטה "ושבב איש אותה
שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו בר הכי הוא - והרי שחוף אינו
ראוי להזרע, אם כן לא יקנא הבעל על ידו, קא משמע לן שמקנין על
ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא ללמד דבר אחר שיבאר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתן או ממזר, נפסלה מלאכול יותר
בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן "ולא
יחלל זרעו" אמר רחמנא, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא יחל",
ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את האשה
ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל - מי שיכול
שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, ליה זרע לא
ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף, לא יחלל אשה
מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה מכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין על
ידו, ואלא "שאינו איש" למעוטי עובד בוכבים, שאם האשה נסתרה עם
גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב המנונא עובד
בוכבים כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל. על כל פנים רואים
במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי, ואי אפשר לפרש שזו
כוונת המשנה "שאינו איש".
ושב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקנין על ידו,
שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת הגמרא, מהו
דתימא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת סוטה "נממא"
"נממא" שני פעמים כדלעיל, ולמדנו שבא לרבות אסורה
לבעל ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה אומרת לקיים דין
סוטה רק תיבא דקא מיתפרא בהא ונות - במקום שנאסרת רק מחמת זנות
זו על הבעל, אבל הא - שקינא לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל
ואסורה וקניא - כבר אסורה על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא
- הייתי אומר שלא שותה, קא משמע לן שמקנין על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה, שזו -
הדומה, בזה מטיפה פשוטה, שהרי אמה כשרה היתה, וזו - בת הדומה,
בזה מטיפה פשוטה, שכיון שמלעזים על אמה, יתכן שאכן היא בת
ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף שישא אדם בת
דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה עומדת בחזקת
בשרות, שהרי עליה אין שום ריגונים, ומותרת לבעלה כיון שרוב בעילות
אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה מבעלה שהוא אביה של זו, וזו -
הדומה, אינה עומדת בחזקת בשרות, שהרי כולם מרננים עליה שמונה
תחת בעלה, ואסורה עליו ואינו יודע ובא עליה באיסור.
שואלת הגמרא, מיתבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת דומה,
וקשה על רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותפסר נישא לבתהלה
- וכי תעלה על דעתך שכונת הברייא היא שמותר לישאנה לבתהלה,
דהרי תונה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את דברי הברייא ולשנות בה,
אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם כבר שבשנו הברייא והוספנו בה
שמדובר בדיעבד, תני נמי - אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה
מותר.
ופוסקת הגמרא, והלכתא, ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה, כרבי
יוחנן, דתני רב תחליפא בר מערבא - שהיה מארץ ישראל, קמיה דרבי
אבהו, אשה שהיא מונה, בניה בשרין ולא חוששים שמה אינם מבעלה
ודם ממזורים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר הפעל. לכן עדיף לישא
בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו בחזקת היתר, מאשר לישא
דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה באיסור כיון שמונה עם אחרים
מרצונה.
שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
הבעל, ואשה מונה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה ביותר,
שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא מאחרים, מהו,
האם בניה כשרים. ומבאר הגמרא, אליבא דאמר אין אשה
מתעברת אלא סמוך לזנותה - שהאשה מתעברת בדרך כלל יום אחד
לפני שיוסטה צריך להופיע, לא תיבעי לך - אין לנו שאלה, ופשוט
שבניה אינם כשרים, ולא ידע בה ולא מנמר לה - שהרי בעלה לא יכול
לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה ביום שלפני כן שלא תונה עם אחרים
כדי שלא תתעבר. כי תיבעי לך - אמנם יש לנו שאלה אליבא דאמר
דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לזנותה - לפי הדעה החולקת,
וסוברת שהאשה מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקו
מאי, האם כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נמנר מנמר לה -
הוא שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תונה כדי שלא

תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה
לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקו.
שנינו במשנה, ואלו שפירות דין בו ומקנין להן, מי שנתחרש בעלה או
נשתתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
למדנו בברייא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש איש כי
תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייא, מה תלמוד לומר
"איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששנינו לעיל, אשת חרש,
ואשת שומא, ואשת שעמום שהוא אדם שלקוי בתמחוין לב, ושהלה
בעלה למדינת הים, ושהיה חבוש בבית האסורין, שפירות דין מקנין
להן אם רואים שמתנהגות בפריצות, לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן
בלי לקבל כתובתן. מבררת הברייא, רבול - הייתי חושב שבית דין מקנין
להן אף כדי להשקותן - שבית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקו
כשאר סוטות, ועונה, תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן",
ואין בית דין מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הביא בעלה,
אינו יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבאר הגמרא
בהמשך. רבי יוסי חולק ואמר, בית דין מקנין לה אף כדי להשקותה,
אמנם הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את
אשתו", אלא ולכשיצא פעלה מביית האסורין הוא ישקנה.
שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית
הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את אשתו", והביא
האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם הבעל קינא לה, הוא
יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא בעינן "וקינא והביא" - אין
לדרוש הסמיכות, והבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן
כשיצא הבעל מבית האסורים ישקנה, אף על פי שבית דין קינאו לה.
למדנו בברייא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת תורת
הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה מיותר, ובא
כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש שדיני איש
כאשה.
שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה הוקשו, מה למדו אשה מאיש
ומה למדו איש מאשה.
עונה הגמרא, אמר רב ששת, אשה מאיש לומדים, שששם שאם הוא
סומא - עיור, לא היה משקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה "ונעלם
מעיני אשה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי שרואה
בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, פשם שחינות - שאין לה רגל
ונידמת - שאין לה יד לא היתה שותה דכתיב בתורה בפרשת סוטה

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמ' ב

כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון שלא אסרה התורה אם
כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא אלא מהו דבר אחר, אמר
אבהו, מה שכתוב בתורה "ושכב איש אותה שכבת זרע" בא למעט פרימ
לשקניא לה בנשיקה - שקינא לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לביאה
שאינו מכניס בה את האבר, אלא רק נוגע האבר באותו מקום.
שואלת הגמרא, הניחא - מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו נקרא
קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערואה הכתובה
בכל מקום שנקראת ביאה זו תכנסת עמר, וסובר אכל נשיקה ולא
כלום היא, היינו דאמי קרא למעוט נשיקה - לכן הוצרך הפסוק
כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא כהעראה, אלא למאן
דאמר (דאמר) הערואה הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו אפילו

נשיקה, מאי איכא למימר - למה מיעט הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי
היא העראה ונחשבת ביאה גמורה.
מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתייר רבא לעיל שידבר אחר זהו לשקניא
לה דרך אברים, ומה שהקשה אבהו והרי אין צריך לזה פסוק שודאי אינו
נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת אשה על בעלה, נענה
ונאמר, ומהו דתימא - הייתי אומר, כיון שבקפידא דבעל תליא רחמנא
- כתוב בתורה "ועבר עליו רוח קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת
בהקפדת הבעל, ובעל הא קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב
אברים, קמשמע לן כיון שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
אמר שמואל, עדיף שישא אדם

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

תוספות

דומה. פירש ר"ח שמלעין עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסינן (ביבמות דף כה.) [אמר אבי אמרה לי אם] דומי דמתא יומא ופלאג והוא עד שישאו ויתנו בה מזוזות בלבנה פי' מזוזות נשים שטוות פשתן משור כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו חננאל דומי דמתא יומא ופלאג לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס ירצא דהא פסקינן היום בפ"ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא דלא פסקי היכא דדומי מתא יומא ופלאג דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי הכא אם כנס דלא ירצא: ר"ב בעילות אחר הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקינן כרב (יבמות כה.) דלא תצא לזנות בעילות אחר הבעל ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף סט:) הכא על ארוסתו בבית חמי הולד ממזר ומוקי בגמרא בדדימא מיניה ומעלמא ולא שדינן לה בתר ידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל בבעל שכנסה מודי ולשמואל ל"ש דלעולם הולד שותקי ובגן דליתא לדומה גופא קמן דלישיילא אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי ארוסה שעברה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה לכ"ג (יבמות סט:) כגון דדימא מעלמא מאי שותקי דאמר שמואל בדוקי שבדוקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת דאפילו ברוב פסולין אצלה והוא הדין האי דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא לדומה קמן דנישיילא אבל איכא למתמה ללישא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה דכ"ע אל פליגי דבתר ידיה שדינן והא הכא דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי' אם תמצא לומר דשאני התם ידיעין בברור דבא עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה ודאיתא דבא עליה מ"מ לרבא תקשה דאמר אפי' בארוסה שעברה אמר מסתברא דלא דיימא מיניה בהא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר הולד שותקי אבל דיימא מיניה בתר ידיה שדינן ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג דאית לה בעל קבוע והוא לן למימר רוב בעילות אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ"ש התם: אליבא דמ"ד אין

דומה. נקטת ונדברת בפי כל על נאיפיה. דומה לשון קלסה דבור, כדאמר' בגדה (ק"ט.) דומת עירך עלתה בך, וזהו לאו חשד הוא אלא דבור יתר שהיו נדברים בה על חביבותה של בעלה. ואף קלסה לשון דבור יתר הוא, לפיכך הוא נדפך לשון שבח וללשון גנאי כדאמר (שמן קלסין אותו): וזו בָּאָה מִבֵּיָאָה פְּסוּלָה. שָׂמָא מעובר כוכבים או ממזר: [ש"ז]. הבת עומדת בחזקת כשרות ומתרת לבעלה. ולטפה פסולה לא חיישין, דרב בעילות אחר הבעל ומבעלה נתעברה: וזו אינה עומדת בחזקת כשרות. שמונה תחתיו ונאסרת עליו והוא אינו רואה אינו מגרשה ובא עליה באסור: ותסבירא נישא לכתחלה. הא ודאי מקלקלה ליה, אלא על ברחק משבשטא היא ובעית לתרצה ולמתני אם נשא אדם דומה מחר, וכיון דבעית לתרצה אלמא תנא לאו דוקא ולא מותבין מנה, דאיכא למימר בהא נמי טעה ותני נמי בת דומה, ואנן נמי כי אמרינן ישא אדם זו ולא ישא זו לאו לכתחלה אם ימצא אחרת, אבל ואלא דומי שאינו מוצא אלא שתיים אלו ישא זו ולא ישא זו: דתני רב תחליפא כו'. הלכך בת דומה בין דכשרה היא טוב לו שישאנה שותא תחתיו בחזקת היתר, ואל ישא דומה שמקלקלתו לשמש עמה משאסרה לו: היתה פרוצה ביותר. דאיכא למיחש דרב בעלותיה משל אחרים: מיהו שיהו בניה כשרים: אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה. לפני וסת נדותה יום אחד, דלא ידע הבעל את וסת נדתה דלנטרה אותו היום מלונות שלא תתעבר בננות: כי תיבעי לך כו'. פלוגתא במס' נדה (ק"ט.) סמוך לטבילתה. לאחר שטבילה ביום טבילתה או ליום מחר: או דלמא בין דפריצה היא ביותר. לא מצי מינטר לה, שגשגטת מאצלו פתאום: וקנא והביא. המקנא לה ישקנה. ואי קשיא בקנא נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא לה ולא אחר, הא מתרבי מאיש: אשר תשטת אשה תחת אישה. קרא יתירא הוא לדרשה בסוף הפרשה, וזאת תורת הקנאות וגו'. להקיש איש לאשה. כדמפרש ואזיל למאי הלכתא: רב איש אמר כו'. מר מפרש הקישא דאיש לאשה, ומר מפרש הקישא דאשה לאיש ולא פליגי:

והעמיד

אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה וסת וד"ה דהמ"ל ובגן דלא קבעה וסת לא כי תבעי לך כי תבעי לך היכא דקבעה וסת אלא מילתא דאספקא נקט תימה לרבי והא אמר' התם בפ' המפלט (נדה דף כה.) והוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר הו"ב מ"א יומא הוא וחשיב מיום מילתא לטבילה עד שהוא יומא ולא הוא אלא מ' יומא אמר האי בנדותה בעל וכפתיה ואודי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מיהו מודי דיימנן מקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטרך אלא לאוסרה לבעל ולבוער ע"י קינוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף ק:) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרין התם בפ"ק (דף י.) מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אגב אורזיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: ר"ב איש אמר כשם שזיגרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימה לר"י מאי שגא הכא דממעט מהעמיד זיגרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק דערכין (ק"ד.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמר' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה.) ועמד ואמר ואפ"ה חליץ נחתכו רגליו (ולמטה) מן הארכובה מיהו מחליצה לא תקשי דהתם מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדריש ליה בספרי מלמד שאינו אומר דבריו אלא בעמידה ותיירץ מרבי רחמנא בן חדש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפיין עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידת: דכתיב והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהכא משמע דרב איש בעי קרא כדכתיב ובפרק גמיר דהין (סנהדרין מה) אמר' אמר ליה מר קשיא בריה דרב חסדא לרב איש ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתן היה אחד מהם גידם או דגור וכו'. מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא משום דכתיב קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא כדכתיב בשלמא דרב שעת דמחשע סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוא מצי למימר נעלם מאישה וכן והעמיד דאמר רב איש איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה לפי

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למי"ד (סנהדרין דף מו:) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר' זורא כל הראוי לבילה אלא נתן על כפיה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בנזיר (דף מו:) דמאן דבעי קרא בדכתיב נזיר ממורט או אין לו כפס אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא בדכתיב וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן קרא בדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי המאריס אמר רבי תנחומא מנין המאריס נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבעול כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניהא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכיח אלא אני אומר מים מגולים שותה ונצבה הכין לא הוון בעיא מבדוקניה אלא כדן אלא אני אומר עם אחרים נסתר וכן כן סבירין מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מויד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניהא כמ"ד הזכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכיח אלא אני אומר מים מגולים שותה ונצבת הכין לא הוה בעי מבדוקניה אלא כדן אלא אני אומר עם אחרים נסתר מעתה גרש יזא מותר בה תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר במיה גירש בה ואמר הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן אמר ואל אשת עמיטך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת:

הוא

והעמיד. ולא חתרת: ונתן על כפיה. ולא גזמת קטועת ידים: **הדרן עלך ארוסה** **כשם**. כך בודקין אותו. בגמ' מפרש לה: **שנאמר** וקאו וקאו. בגמ' מפרש אי ר' יוחנן דרש או וקאו וקאו ויתיר דכתיב בענינא: **נשקאה** ונשקאה. ר' יוחנן דרש, אשר תשטה אשה תחת אישה ונשקאה: וכך היה ר' יוחנן דרש, ויתירא: שתי פגמים. ונסתרה והיא נשקאה לא מפניינא הוא, דאוקמינא לטמאה ודאית בעד אחד בפ"ק (פ"ל כ), אלא וקנא את אשתו והיא נשקאה, והיתה אם נשקאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונשקאה, ובגמרא דרש לה ר"ע לתרומה ורבי נמי מויר, והאי דקטקא תרי מנייהו וכו' לא. משום דשמעין לר"ע דדרש בעל ובעל מרבויא דר' יוחנן, וקא"ל רבי בעל ובעל מנשקאה ונשקאה נפקי, ולא דרש וי"י: בו כיום דרש, במס' ברכות (ק"ה) אמרין דכל היכא דתני בו כיום הוא יום שהושיבו את ר"א בן עזריה לנשיאות, שנתרבו תלמידים שנתנו רשות לקנס לכל, שהיה רבן גמליאל אומר כל ת"ח שאין תוכו ככרו אל יקנס לבהמ"ד, ורבקה תורה בו כיום ולא היתה תורה בבית המדרש שלא פרישה. והא דקתני לה הכא, נראה בעיני דהך דרשה דנשקאה ונשקאה דלעיל נמי בו כיום הוא: כלי חרש נמי ראשון, שנטמא מן השרץ, והאכל שבתוכו שני, שנטמא בכלי אינו אומר טמא. כל אשר בתוכו טמא, אלא יטמא, למדרש נמי יטמא שנטמא אחרים: למד על כפר שני. להכי קט כפר, לפי שהוא מצוי בתנור שהוא כלי חרש. שנטמא את השלישי בתרומה ואפי' בחילי, דקרא סתמא כתיב: עתיד דור אחר. מן העתידין לבא שיטתה את השלישי אף בתרומה, שאין לו מקרא מן התורה, ואנן הוא דנשקאין ליה בתרומה מק"ו בדמפרש בגמרא, ודור אחר פריק ליה לק"ו בדלקמן בגמרא: ור"ע תלמיד מביא מקרא שהוא טמא. אף בחילי: מנרש. רחבה פניה מנרעה ומבית ומאילנות לנו העיר להיות לה לאויר, ואלפים לא הוקרו לתתן ללויים, ולא נאמרו אלא לציאת תחום שבת: שדות וברמים. ואלפים סביב נתנו ללויים, מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש, והשאר שדות וברמים: שאין ת"ל לאמר. שאינו דומה לשאר האמר שבתורה שהשכינה מדבר הדבור למשה לחזור הוא ולאמרו לישאל, אבל כאן אין לומר כן בקורא את החלל. בגמ' מפרש: בקורין את שמע. בגמרא מפרש: מאהבה. שאוהב את המקום: שקול. משקלו הוא מכריע לבא ולקא: לו אני מייחל לו אני מייחל. וד"ק הן קטלני הלא הוא הורגני לא איהל לו עוד, דיש לא שהוא נדרש כמו לו בלמ"ד וי"ו בדמפרש בגמרא: מיראה. מדאגת הפרענות שלא תבא עליה: ויא אלתיים. ולא אוהב אלהים: תלמיד תלמיד. תלמידו של ר"ע היה: גמ' דא

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין אותו, שנאמר "ובאו", "ובאו". כשם שאסורה לבעול כך אסורה לבעול, שנאמר: "נשקאה" ונשקאה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי יהושע: כך היה דורש וזכרה בן הקצב. רבי אומר: שני פעמים האמורים בפרשה נשקאה ונשקאה, אחד לבעול ואחד לבעול: בו כיום דרש ר' עקיבא "וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא", אינו אומר "טמא" אלא "יטמא", לטמא אחרים. למד על כפר שני, שנטמא את השלישי. אמר ר' יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר: עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא, והלא ר' עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא": בו כיום דרש ר' עקיבא, "ומדתם מוחין לעיר את פאת קדמה אלפים באמה..." ומקרא אחר אומר: מקור העיר וחוצה אלף אמה סביב, אי אפשר לומר אלף אמה שפךר נאמר אלף אמה, ואי אפשר לומר אלפים אמה, שפךר נאמר אלף אמה, הא כיצד, אלף אמה מנרש, ואלפים אמה תחום השבת. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אלף אמה מנרש, ואלפים אמה שדות וברמים: בו כיום דרש ר' עקיבא, "אז ישר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר "לאמר", ומה תלמוד לומר "לאמר"? מלמד שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את החלל, "אשירה לה' כי נאה נאה" לכך נאמר "לאמר". ר' נחמיה אומר: בקורין את שמע, ולא בקורין את החלל: בו כיום דרש ר' יהושע בן הורקנוס: לא עבר איוב את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר: "הן קטלני לו איחל". ועדיין הדבר שקול לו אני מצפה, או איני מצפה? תלמוד לומר: "עד אגוע לא אסיר תמתי מפני", מלמד שמאהבה עשה. אמר ר' יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית דורש כל ימיו לא עבר איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר: "איש תם וישר ירא אלהים וקר מרע", והלא יהושע תלמיד תלמידך למד שמאהבה עשה: גמ' "אותו" למאן? אילמא לבעול, בעל מאי עביד? וכי תימא דא

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וְנָתַן עָלָהּ כִּפְיָהּ, וְתִיבַת 'וְהַעֲמִיד'
2 מִיּוֹתֶרֶת וּבִאֵה לְלַמֵּד שְׂצָרִיךְ שִׁיחֻּי לָהּ רִגְלִיִּים וְלֹא חִיגְרָתָהּ, וּמִתִּיבַת
3 "כִּפְיָהּ" רֹאִים שְׂצָרִיךְ שִׁיחֻּי לָהּ יָדִים, וְלֹא גִידְמָתָהּ, כִּךְ הוּא אִם הָיָה חִיגְרָ
4 או גִידֵם לֹא הָיָה מְשָׁקָהּ.

5 עוֹד מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא דִּין הַנִּלְמַד מִהִיקָשׁ אִשָּׁה לְאִישׁ, מִרְּבִי רַב אִשִּׁי
6 אִמֵּר, כִּשְׁם שְׂאִילָמַת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה דְּכִתְיִב בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁת סוֹטָה
7 "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אִמֵּן אִמֵּן" הָרִי שֶׁהִצְרִיךְ שֶׁתּוֹכַל לִמְרֵךְ בְּפִיָּהּ, וְלֹא
8 אִילְמָתָהּ, כִּךְ הוּא אִם הָיָה אִילָם לֹא הָיָה מְשָׁקָהּ.

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש המים
10 המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהוכיח שכן דרש רבי זכריה בן
11 הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם בעניני טומאה
12 וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.

13 משנה. כִּשְׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ לִידַע אִם חֹטְאָה עַל יָדִי לְצַבּוֹט בְּטָן
14 וּלְנַפִּיל יֶרֶךְ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ - אֵת הַבּוֹעֵל, שֶׁגַם בִּטְנּוֹ צָבָה וִירְכּוֹ
15 נּוֹפֶלֶת, שְׁנֵאמַר 'וְכָאֵו' 'וְכָאֵו' הוּי"ו מִיּוֹתֶרֶת לְדִרְשָׁהּ. כִּשְׁם שֶׁאִסּוּרָה
16 הָאִשָּׁה לְבַעַל אִם לֹא שֶׁתֵּתָה אֶת הַמִּים, כִּךְ אִסּוּרָה לְבַעַל אִם הִתְגַּרְשָׁה
17 או הִתְאַלְמְנָה מִבְּעֵלָהּ הָרָאשׁוֹן, שְׁנֵאמַר 'נִמְמָאָה' 'נִמְמָאָה' הוּי"ו
18 מִיּוֹתֶרֶת לְדִרְשָׁהּ, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּךְ הָיָה דוֹרֵשׁ
19 וְכָרִיָּה בֵּן הַקָּצֵב כְּרַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אוֹמֵר, מִשְׁנֵי פְעָמִים הָאֲמֹרִים
20 בְּפִרְשָׁה 'נִמְמָאָה' 'נִמְמָאָה' - מִמָּה שֶׁנִּכְפַּל בְּתוֹרָה פַּעַמִּים 'נִטְמָאָה',
21 גַּלְמָדִים שְׁנֵי הַטּוֹמְאוֹת, אֶחָד לְבַעַל וְאֶחָד לְבַעֲלָהּ, וְלֹא מִדִּרְשָׁתָּהּ וִי"ו
22 יִתְרָא.

23 בּוֹ בִּיּוֹם דִּרְשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "[וְכָל] כָּלִי חֵרֶשׁ אֲשֶׁר יָפּוּל מֵהֶם -
24 מִהִשְׂרָצִים בְּמוֹתָם, אֵל תּוֹכֵן, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא", דִּהֵינּוּ שֶׁהִכִּיל
25 חֵרֶס נִטְמָא מִשְׂרָץ מֵת וְנִעְשָׂה רָאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, וְהָאֹכֵל שֶׁבְּתוֹכּוֹ נִטְמָא
26 מִהִכִּיל וְנִעְשָׂה שְׁנֵי הַפְּסוּק 'אִמֵּר 'כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ טָמֵא' אֵלָּא
27 'יִטְמָא', וְנִדְרֹשׁ יִטְמָא שְׁמִשְׁמַעוֹ לְטָמֵא אֲחֵרִים, לְמַד עַל כִּכֶּר שֶׁנִּטְמָא
28 מִהִכִּיל חֵרֶס שֶׁהוּא שְׁנֵי לְטוֹמְאָה, שְׁמִטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי אֲפִילוּ בַּחֲלוּקִין.
29 אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זָבָד, שֶׁהֵייתָ
30 אוֹמֵר, עֲתִיד דּוֹר אֶחָד לְמַהֵר כִּכֶּר שְׁלִישִׁי אֶף בְּתַרּוּמָהּ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ
31 מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהֵלָּא רַבִּי עֲקִיבָא תִּלְמִידָךְ מִכִּיָּא לוֹ

32 מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא אֶף בַּחֲלוּקִין, שְׁנֵאמַר 'כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ
33 יִטְמָא'.

34 בּוֹ בִּיּוֹם דִּרְשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "וּמִדּוֹתֶם מַחוּזִין לְעִיר אֵת פֶּאֶת קֶרְמָה
35 אֲלֵפִים כְּאַמָּה וְגו'", וּמִקְרָא אֲחֵר אִמֵּר "מִקְרֵי הָעִיר וְחֻצֹתָ אֵלָּה אִמָּה
36 סָבִיב", אִי אֲפָשֶׁר לִזְמַר שִׁיתֵּנו לְלוּיִם אֵלָּה אִמָּה, שֶׁכִּכֶּר נִאֲמַר 'אֲלֵפִים
37 אִמָּה', וְאִי אֲפָשֶׁר לִזְמַר שִׁיתֵּנו אֲלֵפִים אִמָּה, שֶׁכִּכֶּר נִאֲמַר 'אֵלָּה אִמָּה',
38 הֵא כִּי צֵד, אֵלָּה אִמָּה הוּא הַמְּגִרֵשׁ שֶׁתֵּתֵנו לְלוּיִם, וְאֲלֵפִים אִמָּה נִאֲמָרוּ
39 לְגַבִּי תַּחֲנוּם הַשְּׂבָתָה, שֶׁאִסּוּר לְצַאת חוּץ לְאֲלֵפִים אִמָּה בְּשַׁבָּת, וְלֹא הִזְכִּירוּ
40 כְּדִי שִׁיתֵּנו לְלוּיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנּוּ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר, אֵלָּה
41 אִמָּה מְגִרֵשׁ, וְאֲלֵפִים אִמָּה שְׂדוֹת וְכִרְמִים - נִתְּנוּ לְלוּיִם אֲלֵפִים אִמָּה,
42 מִתּוֹכָם אֵלָּה הִיוּ מְגִרֵשׁ וְעוֹד אֵלָּה לְשִׁדּוֹת וְכִרְמִים.

43 בּוֹ בִּיּוֹם דִּרְשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "אִו יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה
44 הַזֹּאת לַח' וְיִאֲמָרוּ 'לֵאמֹר', שֶׁאֵין תִּלְמוּד לִזְמַר 'לֵאמֹר', שֶׁהָיָה בְּכָל
45 מְקוֹם שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה 'לֵאמֹר' הַכּוּוֹנָה שֶׁהִשְׁכִּינָה מִדְּבַרֵּת הַדִּיבּוּר לְמֹשֶׁה
46 שִׁיאֲמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵּה תִלְמוּד לִזְמַר כֵּן 'לֵאמֹר', הָרִי פֶה אִי אֲפָשֶׁר
47 לְהַסְבִּיר כִּךְ, אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֹזֵינִן שִׁירָה אֲחֵרִיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל
48 כֹּל דָּבָר וְדָבָר בְּקוֹרְאֵין אֶת הַלֵּל, שֶׁאֲמֹרִים הַצִּיבּוֹר אֶת רֹאשֵׁי הַפְּרָקִים,
49 (אֲשִׁירָה לַח' בִּי נָאָה נָאָה), לְכָךְ נִאֲמַר 'לֵאמֹר'. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר,
50 בְּקוֹרְאֵין אֶת שְׁמֵעַ שֶׁאֲחֵרֵי שֶׁהִשְׁלִיחַ צִיבּוֹר פּוֹתַח תַּחֲלִילָה, כּוֹלֵם קוֹרְאִים
51 בִּיחָד, כִּךְ אִמֵּר מֹשֶׁה אֲשִׁירָה לַח' וְשִׁרְתָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ עַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
52 וּכְוֹנֵנוּ לְמָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, וְאִמֵּר כּוֹלֵם בִּיחָד, וְלֹא בְּקוֹרְאֵין אֶת הַלֵּל.

53 בּוֹ בִּיּוֹם דִּרְשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס, לֹא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
54 הוּא אֵלָּא מֵאַהֲבָה, שְׁנֵאמַר "מִן יָקָמְלָנִי לוֹ אֵיחָל", וְעִידִין הַדָּבָר שֶׁקוֹל,
55 'לו' אֲנִי מְצַפֶּה - הָאֵם כָּתוּב 'לו' בּוֹי"ו שְׁמִשְׁמַע, גַּם אִם יַעֲנִישׁ אוֹתִי
56 וְיִהְיֶה, 'לו' אֲנִי מְצַפֶּה לְעוֹלָם הָבָא, הָרִי שֶׁעָבַד מֵאַהֲבָה, אוֹ אֲנִי מְצַפֶּה
57 - שֶׁכָּתוּב 'לֹא' בֶּאֱל"ף שְׁמִשְׁמַע, אֲנִי מְצַפֶּה לוֹ כִּיּוֹן שֶׁאֲנִי מִפְּחָד שְׁמֹא
58 יִהְיֶה, אֲבָל 'הֵן יִקְטַלְנִי' שׁוֹב 'לֹא אֵיחָל' וְלֹא אֲצַפֶּה לוֹ לְעוֹלָם הָבָא,
59 תִּלְמוּד לִזְמַר "עַד אָנוּעַ לֹא אִסִּיר תּוֹמָתִי מִמֶּנִּי", מִלְּמַד שְׁמֵאֲהָבָה
60 עֲשָׂה, כִּיּוֹן שֶׁמִּי שִׁישׁ לוֹ מִידָה כּוֹזֵאת שֶׁלֹּא מִסִּיר תּוֹמָתוֹ עַד יוֹם מִיתָתוֹ,
61 מִידָה זוֹ הִיא מִידַת הָעוֹבְדִים מֵאַהֲבָה. אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יִגְלֶה עֶפֶר
62 מִעֵינֶיךָ רֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זָבָד, שֶׁהֵייתָ דוֹרֵשׁ כֹּל יָמֶיךָ שֶׁלֹּא עָבַד אִיּוֹב אֶת
63 הַמֶּקוֹם אֵלָּא מִיָּרָא, שְׁנֵאמַר "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יֵרָא אֱלֹהִים וְכָר מִדָּע",
64 וְהֵלָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס, תִּלְמִיד רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהִיא תִּלְמִידָךְ לְמַד
65 שְׁמֵאֲהָבָה עֲשָׂה.

66 גְּמָרָא. שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, 'כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ'. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא, 'אוֹתוֹ'
67 לְמָאן, אֵילִימָא שְׁבוּדִקִּים לְבַעַל, בַּעַל מָא עָבִיד - וְהֵלָּא הַבַּעַל לֹא חֹטֵא
68 כָּלָל, וְכִי תִימָא שֶׁהַכּוּוֹנָה הִיא

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמואל חיים שי

שלום וברכה!

... במ"ש אודות נוסח התפלה ובאיזה אותיות להסביר זה להמתפללים, הנה יעוין בהקדמת שער
הכולל שהעתיק שם מנשיאנו הק' אשר נוסח האר"י הוא נוסח השוה לכל נפש. ובשו"ת מהרשד"ם חלק
או"ח פסק שמונח אשכנז לספרד מותר לשנות, וכן בשו"ת דברי חיים חלק ב' חלק או"ח סי' ח'. ומה
שהקשה ע"ז בחת"ס חלק או"ח וחלק יו"ד ושו"ת מנחת אלעזר חלק ראשון סי' י"א, שתירצו כל הקושיות,
ומסקנתם שמותר לשנות מנוסח אשכנז לספרד ואין שום דיעה להתיר מנוסח ספרד לאשכנז.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דאי אית ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, כדן אף ליה מיא, לא יתכן לומר כן, כיון שבי אית ביה עון כדריה - בבעל, מי כדן ליה מיא לדיה - לאשה, והא תניא, "ונקה האיש מעון והאשה תהיה תשא את עונה", ודורשים, בזמן שהאיש מנוקה מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו, אבל אם אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.

ממשיכה הגמרא לברר, ואלא כוונת המשנה שהמים בודקים לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כן המים בודקין את הבועל בפירוש, כדקתני סיפא בשם שאסורה לבועל כן אסורה לבועל, ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא בשם שאסורה לבועל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.

שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר 'ובאו' 'ובאו'. שואלת הגמרא, איכתיא להו, 'באו ובאו' קאמר והלימוד הוא מיתור הוי"ו, או 'ובאו' 'ובאו' קאמר והלימוד הוא ממה שנכלל בפרשה כמה פעמים 'ובאו'.

מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבועל כן אסורה לבועל, שנאמר 'נמאח ונמאח' דברי רבי עקיבא, הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירא. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נמאח' 'נמאח' קאמר והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נמאח ונמאח' קאמר והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, כדקתני סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה 'נמאח' 'נמאח', אחד לבועל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות המילים, מכלל דרבי עקיבא שנחלק עליו ווי כדריש.

מבאר הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד לצואה וידה - שהקדוש ברוך הוא גוזר שיבואו בה המים המאריים ויהיו למרים, וחד לצואה וידה - שהמים יבדקו גם את הבועל, חד לעשייה וידה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך לאשה זו, וחד לעשייה וידה - שיעשה כך לבועל, חד לדיעה וידה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריבה. וחד לדיעה וידה, ורבי שלא את ייתור הוי"ו, תלתא קראי 'ובאו' בתיבי, חד לצואה וחד לעשייה וחד לדיעה, וכולם באשה.

שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירא, והפסוקים מדברים רק על האשה, אם כן הלכה זו שבשם שהמים בודקין אותה כן בודקין אותו, מיא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה כדתינא בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות במן ולנפיל ירה", מבאר הברייתא שהכוונה לבטנו ויריבו של בועל, מבררת הברייתא, אתה אומר בטנו ויריבו של בועל, או אינו אלא בטנה ויריבה של נבעלת, ומבאר, כשהוא אומר "וצבתה בטנה ונפלה ויריבה" הרי בטנה ויריבה של נבעלת כבר אמור, ומה אני מקיים "לצבות במן ולנפיל ירה", חייבים לומר שהכוונה לבטנו

ויריבו של בועל, ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבועל. שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו מיתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא, ההוא דמודיע לה כהן דבטן ברישא וחדר ירה - פסוק זה בא לומר שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריבך נופלת ואת בטנך צבה', כדי שלא להוציא לעז על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו כסדר הכתוב בתורה.

מקשה הגמרא, ואידך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם כן שלומדים מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב קרא בטנה ויריבה של האשה, מאי 'בטן וירך', שמע מינה שהמים בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא בולי להכי הוא דתנא - אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם כן לכתוב בטנו ויריבו שמשמע רק לבועל, מאי 'בטן וירך' סתם, שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם שהמים בודקים לבועל.

שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש זכריה בן הקצב, רבי אומר וכו', מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, והיתה אם נמאח, וקנא את אשתו והיא נמאח, תחת אישה ונמאח, למה, ומבאר הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד לומר שאם התגרשה מהבועל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל, ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת מלאכול בתרומה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר, ומה בת כהן גרושה - שהתגרשה מישראל שמוותרת בבית אביה לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדן גרושה שאסורה לכהן, זו - בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.

הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר "וקנא את אשתו והיא נמאח", או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נמאח", אם ברור לבעל שנמאח למה שזוהי, ואם ברור לבעל שלא נמאח למה משקה, אלא מגיד לך הכתוב שהספק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.

מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דן קל וחומר לשרץ מת, שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק, בדרך זו, ומה פוסק שלא עשה בה שונג כמזיד ואונס כרצון - שאם נטמאה בשונג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה על בעלה, בכל זאת עשה בה ספק כדאי - שגם כשספק אם נטמאה אסורה על בעלה כדאי, שרץ שעשה בו שונג כמזיד ואונס כרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשונג או באונס נטמאים, אינו דין שעשה בו ספק

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד א

רש"י

תוספות

ההוא דמודע לה כון. פירוש הכון צריך להודיע שלא להוציא לעז וכין דגלי
לן קרא דהוא נבדק כמותה וכתבי בה צואה ידיעה ועשייה לא צריך
למכתב תו ביה: וזו שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהונה. וליכא למימר
בת ישראל יוכיח שאסורה בתרומה ומותרת לכהונה דה"פ ומה גרשה שמותרת

לתרומה אסורה לכהונה ע"י מעשה
שנעשה בה דהיינו גירושין זו וכו' אינו דין
שאסורה לכהונה ע"י זנות שנעשה בה אבל
בת ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע"י
מעשה ועוד אם תנשא בת ישראל לכהן
תהא מותרת לתרומה מה שאין כן באלו
שאינן להם היתר לעולם בספרי מתני הכי
ומה גרשה קלה שמותרת לחזור למגרשה
בישראל פסולה מן הכהונה סוטה חמורה
דין דין שפסולה מן הכהונה:

מה ת"ל היא נטמאה וכו'. בגיורת רש"י
וכך סיומא ללמוד שלעולם אין
משקץ אלא על הספק וא"ת וכו' איצטרך
קרא למיסר ספיקא יש לומר הכתוב אסורה
קודם שתיבא באלו היא ודאי ואע"י דליכא
מלקות בדמיונה בפ"ק דיבמות (דף יא:) מיהו
לאו הבא מכלל עשה איכא ואפי' אם היא
טהורה נענש בב"ד של מעלה אם בא עליה
כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיקות כגון
ספק חלב ספק שומן ואכלו ונודע שהוא
שומן אע"י דצריך פרהר וסליחה מיהו לא
חמיר בחייבי עשה:

אינו דין שעשה בו ספק כודאי. ליכא
למפרך נזיר ועושה פסח יוכיחו
שעשה בהן אונס כרצון דנפקא לן מבי ימות
מת עליו בפתע פתאום בספרי ובפרק ב'
דבריות (דף ט.) ואפי' לא עשה בהן ספק
טומאת התהום כודאי לפי שטומאת
התהום הלכה הוא ולא סתרינן ק"ה מהלכה
וה"ה דאין להוכיח משם דחבי אמר
בהוכחה אף אני אבאי זה והלא אין ללמוד
הימנו אבל הא איכא למתנא אמאי לא
פרינן מה לסוטה שכן רגלים לדבר שהרי
קינא לא וסתירה כדפרישין לעיל בריש פ"ק
(דף ב:) ואתא לומר משום דלעיל מייר
טומאה דבתר קניו וסתירה דמהימן עד א'
התם ודאי איכא רגלים אבל הכא ילפינן
מסתירה דבתר קניא גרידא דליכא
למפרך שכן קינא לה דקניא לא חשיב
רגלים בלא סתירה דהא בריש מסכת נדה
(דף ב:) דמיתרי התם מקוה שנמדד ונמצא
חסר כל הטרות שנעשה על גביו בין
ברה"ד בין ברה"י טמא ר"ש אומר ברה"ד
טהור ברה"י תולץ ושניהם לא למדוה אלא
מסוטה רבנן סביר כסוטה מה סוטה ספק
הוא ועשאה כודאי אף כו' ופריך אי
מסוטה נמצא מה סוטה ברה"י טמא ודאי
הכא נמי טמא ודאי הכי שטחיה התם כי
רגלים לדבר שהרי קנא לה וסתירה הכא
מאי רגלים לדבר איכא אלמא אע"י
דמסתירה דבתר קניא יליף כי הכא פריך
והכא אמאי לא פריך הכי יש לומר
דסתירה על ידי קניא כסוטה הוי כספק
מגע שרץ שהרי לא קניא לא היה שם
ספק בסתירה גרידא דלא נחשו על
העירות הלכך הקניא גורם הספק דה"פ
במס' נדה התם גבי סוטה וספק שרץ הרי

דאי אית ביה עון. שבא עליה לאחר שנסתרה: בזמן שהאיש מנקה מעון. שלא
בא עליה משנאסרה עליה. האשה ההיא תשא עונה שיבדקה המים: אלא לבועל
ליתני. כך בודקין את הבועל בדיקת ספא בדיקא. כך אסורה לבועל. ולא
תנא כך אסורה לו: כיון וכו' קאמר. מרבויא דר"י: או וכו' וכו'. הכפולים
בפרשה דרש"י: שנאמר נטמאה ונטמאה.

ש"מ רבי עקיבא ור' דרש"י: ונדרין. בהא
גופא מיבעיא לי. נטמאה ונטמאה דרש
מרבא ור"י. או חד נטמאה וחד נטמאה
קדריש: שתא קראי. שלשה וכו' כותבים
שם, וכו' המים המאריים האלה במעין
לצבות בטן. להודיע לנו דבטן וחדר ירך
שלא להוציא לעז כדאמר' בפ"ק (ע"ל ט:)
וחד והשקה את האשה את מי הקמרים
המאריים וכו' בה המים וגו' לצוה
שהקב"ה גזר שיבואו בה המים למרים.
וחד (לעשיה) והשקה את המים והיתה אם
נטמאה וגו' לעשיה. כאן הודיע הכתוב את
ישראל דמבטיח לון שיבדקה המים.
ובכלל כתיב ור' יתיר, הרי שית: ידיעה.
דבועל: ידיעה. דאשה. ידיעה וצוהא נעשה
בדפרישית: ורבי. דלא דרש ור' תלמי
קראי הוא דכתיבי וכלוה לדידה, ידיעה
ועשיה וצוהא: שלא להוציא לעז. משום
דהוא אמר לה בקללה ברישא את ירך
נופלת וגו'. וסוף המים לבדוק בדרך בניסון
דכתיב וצבתה בטנה וחדר ונפלה ירכה.
לכך הוצרך להודיע תחלה שהמים בדרך
בניסון יבדקה: ואימא בליה להכי הוא
דאמא. לבועל. להודיע דבטן לוקה ברישא
מלן: מאי כון ור' ירד. סתם הכא והכא
דרש ליה: שלשה פעמים. וקנא את אשתו
והיא נטמאה, והיתה אם נטמאה תחת
אישו ונטמאה: ואחד לתרומה. שאפלו
היא בת כהן ובעלה כהן נפסלה מן
התרומה: קל וחומר. אינו צריך להביא את
המקרא לפסלה מן הכהנה מלנשא לכהן.
דמקל וחומר אתי: מה גרשה. בת כהן
שנתגרשה מן ישראל וזרע אין לה שמירת
בתרומה כדכתיב מלמן אביה תאכל וכו' (ויקרא
טו פסוק ל) לכהנה: זו שפסולה מתרומה.
מרבא דנטמאה כדקאמרת, אינו דין
שפסולה לכהנה. ולקמן פריך והא לא אייר
רבי עקיבא בפסול כהנה כלל. דלא אצרכה
קרא, ומאי קאמר ליה רבי ישמעאל: מה
ת"ל והיא נטמאה כו'. גרסינן, ולא גרס
איכ, דמלתא באנפי נפשיה היא. ולא
נטמאה ויתירא קמבעיא ליה דהא דרשינן.
ולאו רבי ישמעאל לחודיה קאמר לה, אלא
סתמא היא. וקראי דענינא קדריש ואילו:
מה תלמוד לומר וקנא את אשתו והיא
נטמאה. דמשמע ודאי נטמאה, ומה
ללמוד דלמר או עבר עליה וגו' ודאי לא
נטמאה, אי פשיטא עליה דנטמאה למה
שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה למה
משקה: מגיד לך הכתוב שעל הספק
אסורה. והכי קאמר קרא. אשה זו שמא
נטמאה ושמא לא נטמאה, וקאמר לך
דישקבה לברך הספקא. ואי לא משקה לה
אסורה: ומכאן אותה. למי קי' לשרץ. ספק
נגע בטהרות ספק לא נגע דמחזיקין לה
בנטמאה מספק: סוטה לא עשה בה כו'.

דכתיב ודאי לא נתפשח אסורה, הא נתפשח מתרת, והוא הדין לשוגג, אשתו
ואשת איש עמו בבית ונתכונן לאשתו ונודמנה לו, זו, ואף היא שגגה כסבורה
שהוא בעלה:

כודאי?

וממקום

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף כח עמוד ב

תוספות

רש"י

מכאן אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף טו) ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימה למאי איצטרך הלכתא לימא העמד טהור על חזקתו ואימור לא נטמא והכי אמר

בהדיא נמי בריש מסכת נדה (דף ג.) דרבי שמעון גמר לה מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי דשחא התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמירין דברה"ר טהור הוה אמנא סתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהוזה וד"ה לכל ספק טומאה בבכ מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר מוז וסד"א דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה הלכך איצטרך הלכתא להעמיד ספק טומאה ברשות הרבים אחזקתה דלא

מחתינן ליה טומאה מספק ירושלמי דפירקין קמא מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילות ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי או ספק אמרו ליה ספק אמר להו

מצנינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישראל וכו' מיליחין דרבנן פליגין דמר רבי ועירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אף לה רצון להאסר על בעלה והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישראל ספיקו טמא ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישראל ספיקו טהור אמר להו מצנינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה וסוים הבריייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישראל ליחיד ואי אפשר לישראל לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקשה מפרק שני גזירין (נוזר דף נו.) דתנן שני גזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואינו יודע איזה מכם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה וקדיק בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מזהבא גמירי מסוטה מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני גזירין והאי דקאים גביהון הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשבי ליה כרה"ר אי"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר מידו מהותם לא קשיא מיד דלא דמי לשרץ דשרץ אפרש שלא נגע וטהור אבל הוה דמי ודאי טמא שצא הדם מגופה ודיאן נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבילין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרק קמא דנדה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד דיה שעתה היתה יושבת במטה ועסקה בטהרות ופירשה וראתה היא טמאה וכולן טהורות ודיק בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא מכדי דבר שאין בו דעת לישראל ספיקו טהור תרגמא כשהברותיה נושאות אותה במטה דהויא לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה ודיא היא שלש והוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמינן לה ונראה דלא חשבינן טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה להיות גלויה לכל כגון ההיא דגזירין ותרשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם (כתובות דף טו.) אבל ההיא דנדה המגע ודאי הוא שנגעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר ביה רה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בהא איכא למתמה אמאי משוינן מטה כספק טומאה ברשות היחיד והא לא דמיא לסוטה דסוטה ודאי שרץ וספק מגע כגון בועל הוא השרץ וספק אף בעל אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשטמא לא ראתה ואנן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת לישראל ממעטין הואיל ולא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק (הנבילות) השחוטות (פ"ו) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ ותימה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישראל הואיל ולא דמי לסוטה ובכי האי גוונא לא מטהרין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"נ עיקר הדבר שאין בו דעת לישראל נפקא לן מהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון דגלי לן קרא דאיכא לפלוגי בין דבר שיש בו דעת לישראל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד סתום מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה אמנא דעת נגע ומוגיע אגב שיטתיה נקט ליה אי נמי הכי פירושו ואי הוה גלי לן קרא בסוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישראל הוה אמנא דעת נגע ומוגיע. סוים הבריייתא דנגע באחד בלילה וחכמים מטמינן שכל הטומאות כשעת מציאתן מוודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין לרבי מאיר אפילו בלילה חשבינן ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם כרשות היחיד ולעיל אייתנין נמי מירושלמי מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילים ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש דברים ברה"ר ועשאוהו כרה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה בתוכו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפופה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיב או בנייר ותן בתוכו ספק נגע ספק לא נגע סהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגע זה בזה ספק לא נגע זה יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (וכתיפו) אחד טהור ואחד טמא ספק נגע זה בזה ספק לא נגע זה יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר היתה חבילה על כתיפו והרוק מדובק בכותל למעלה מ' טפחים ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר הרי הוא כרה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה ואלו הן ימות הגשמים משתער רביעה שניה ובפרק מי שמת (כ"ב דף קנ"ג) מפרש הא דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן. **והי** לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פ"י דמקל וחומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ מין שנבעלה לפסול לה בעילה ודאית מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סה) ילפינן ליה מהאי קל וחומר ועוד הא ליכא למיפך עליה מיד יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוה כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמנא חד לבעול וחד לכהונה דחמיר טפי בדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילה פסולין כתיבה תרומה בהדיא:

ומקום שפאת הואיל ולא למדת דמטמינן מספק אלא מסוטה. חזר ודון, דמה סוטה הא דטמאה מספק ברה"י הוא. מקום הראוי לטהר, אף טמאה ברשות היחיד ספקו טמא, אבל ברה"ר טהור: ומה פסול דבר שיש בו דעת לישראל היא. אם נטמאת אם לאו, אף ספק טמאה דבר שיש בו בנגוע זה דעת לישראל אם נגע אם לאו והוא אומר איני יודע, כגון אדם או טהרות שהיה אדם עוסק בהם בשעה שנולד הספק: ופירשין לרבי ישמעאל: וא"ר עקיבא. ואחד לתרומה, וקמחור ליה איתו א"צ מקרא להביא בבקנה: ותו, מבקיע לן לרבי עקיבא דלא איירי בבקנה: מנא ליה. דאסורה לכהנה אם מת זה, והא ליכא למימר דשריא. דהשתא לתרומה אסר לה לכהנה מבקיעא, ומקו הוא לא ליה, דאי"כ היינו ר' ישמעאל: וא"ר כהנה לא צריך קרא. דממילא אסורה שזרי עשה בה הכתוב בסוטה ספק זוהי כדאי זוהי לאסרה על בעלה. הלכך לגבי כהנה נמי אסרא דכתיב זוהי לא יקחו וזו בחזקת זוהי היא:

א

מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישראל אף וכו' מכאן דבר שיש בו דעת לישראל וכו' מיליחין דרבנן פליגין דמר רבי ועירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אף לה רצון להאסר על בעלה והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישראל ספיקו טמא ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישראל ספיקו טהור אמר להו מצנינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה וסוים הבריייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישראל ליחיד ואי אפשר לישראל לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקשה מפרק שני גזירין (נוזר דף נו.) דתנן שני גזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואינו יודע איזה מכם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה וקדיק בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מזהבא גמירי מסוטה מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני גזירין והאי דקאים גביהון הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשבי ליה כרה"ר אי"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר מידו מהותם לא קשיא מיד דלא דמי לשרץ דשרץ אפרש שלא נגע וטהור אבל הוה דמי ודאי טמא שצא הדם מגופה ודיאן נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבילין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרק קמא דנדה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד דיה שעתה היתה יושבת במטה ועסקה בטהרות ופירשה וראתה היא טמאה וכולן טהורות ודיק בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא מכדי דבר שאין בו דעת לישראל ספיקו טהור תרגמא כשהברותיה נושאות אותה במטה דהויא לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה ודיא היא שלש והוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמינן לה ונראה דלא חשבינן טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה להיות גלויה לכל כגון ההיא דגזירין ותרשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם (כתובות דף טו.) אבל ההיא דנדה המגע ודאי הוא שנגעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר ביה רה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בהא איכא למתמה אמאי משוינן מטה כספק טומאה ברשות היחיד והא לא דמיא לסוטה דסוטה ודאי שרץ וספק מגע כגון בועל הוא השרץ וספק אף בעל אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשטמא לא ראתה ואנן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת לישראל ממעטין הואיל ולא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק (הנבילות) השחוטות (פ"ו) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ ותימה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישראל הואיל ולא דמי לסוטה ובכי האי גוונא לא מטהרין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"נ עיקר הדבר שאין בו דעת לישראל נפקא לן מהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון דגלי לן קרא דאיכא לפלוגי בין דבר שיש בו דעת לישראל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד סתום מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה אמנא דעת נגע ומוגיע אגב שיטתיה נקט ליה אי נמי הכי פירושו ואי הוה גלי לן קרא בסוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישראל הוה אמנא דעת נגע ומוגיע. סוים הבריייתא דנגע באחד בלילה וחכמים מטמינן שכל הטומאות כשעת מציאתן מוודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין לרבי מאיר אפילו בלילה חשבינן ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם כרשות היחיד ולעיל אייתנין נמי מירושלמי מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילים ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש דברים ברה"ר ועשאוהו כרה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה בתוכו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפופה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיב או בנייר ותן בתוכו ספק נגע ספק לא נגע סהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגע זה בזה ספק לא נגע זה יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (וכתיפו) אחד טהור ואחד טמא ספק נגע זה בזה ספק לא נגע זה יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר היתה חבילה על כתיפו והרוק מדובק בכותל למעלה מ' טפחים ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר הרי הוא כרה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה ואלו הן ימות הגשמים משתער רביעה שניה ובפרק מי שמת (כ"ב דף קנ"ג) מפרש הא דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן.

והי לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פ"י דמקל וחומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ מין שנבעלה לפסול לה בעילה ודאית מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סה) ילפינן ליה מהאי קל וחומר ועוד הא ליכא למיפך עליה מיד יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוה כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמנא חד לבעול וחד לכהונה דחמיר טפי בדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילה פסולין כתיבה תרומה בהדיא:

שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הרבים ספיקו מהור. ושאין בו דעת לישראל, כגון שרץ מת שספק אם
נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים
ספיקו מהור.
שנינו בברייתא, שלש פעמים נטמא למה, אחד לבעל ואחד לבעל
ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל וחומר, ומה
גרועה שמונת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה בתרומה אינו דין
שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל, ורבי ישמעאל, הרי
אמר רבי עקיבא שלומדים מפסוק רק שאסורה לאכול תרומה מפסוק,
ומתיר ליה איהו כהונה - והוא השיב לו שאין צריך פסוק שאסורה
בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דבר על כך. וכן, ורבי עקיבא, שאסורה
לכהונה אם ביד בעלה מנא, ואי אפשר לומר שסובר שמונת
לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי אפשר לומר שלומד מהקל וחומר,
שזה שיטת רבי ישמעאל.
וכי תימא כהונה לא צריכא קרא, ואסורה ממילא

בדאי - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
מוסיפה הגמרא עוד, ומקום שפיקו - כיון שלמדת שרץ מטמא מספק
מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן שסוטה טמאה מספק, מטמא גם השרץ
בספק, מה פיקה שייך בה ספק טמאה רק ברשות היחיד שהוא מקום
הראוי להסתר, אף שרץ אינו מטמא בספק אלא ברשות היחיד, אבל
ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא כודאי. וכמו כן נלמד, ומה פיקה
היא דבר שיש בו דעת לישראל - שאפשר לשאול אותה אם נטמאה או
לא, אף שרץ מטמא בספק רק בדבר שיש בו דעת לישראל, כגון באדם
המתעסק בטהרות שאפשר לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו
יודע נטמאים בטהרות מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות
נטמאים אלא כודאי.
מסיימת הגמרא, ומקבץ אמרו, דבר שיש בו דעת לישראל כגון ספק אם
נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו הטהרות
משרץ, הדין הוא, אם הוא ברשות היחיד, ספיקו טמא, אבל ברשות

המשך ביאור למס' עירובין ליום רביעי עמוד א

שהיו רגילים ביהודה ליחד את המאורסים קודם כניסתם לחופה,
ויתכן שנתרצתה ונבעלה לו, ועל כן צריכה להמתין שלשה חדשי
הבחנה כנשואה.
רבי יוסי אומר, כל הנשים הנשואות יתאבסו - מותרות הן
להתאבס מיד, ואין גוזרים על אירוסין משום נישואין, חוץ מן
האלמנה - אשה שמת בעלה, שאינה רשאית להתאבס בתוך
שלושים יום למיתת בעלה, מפני האבול - לפי שהיא חייבת בדיני
אבילות על בעלה, אבל גרושה מותרת להתאבס מיד לאחר
גירושיה.
ואמרינן במסכת יבמות (מב), רבי אלעזר לא על לבי מדרשא - לא
בא לבית המדרש, אלא שפתייה - פגש לרבי אפי' דהיה קאים - שהיה
עומד. אמר ליה רבי אלעזר לרבי אסי, מאי אמור כבי מדרשא -
מה אמרו בבית המדרש. אמר ליה רבי אסי, הכי אמר רבי יוחנן,
הלכה ברבי יוסי, המתיר לגרושה להתאבס מיד לאחר גירושיה.
מבשרת הגמרא: ממה שפסק רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, מכלל -
משמע, דהיה ראה פליג עליה - שתנא קמא החולק על רבי יוסי ואוסר
על נשואה להתאבס דעת יחיד היא, שאם היתה זו דעת רבים לא
היה רבי יוחנן פוסק הלכה כרבי יוסי כנגד הרבים.
מבאר הגמרא: אין - אכן כך, דברי תנא קמא דעת יחיד הם.
והתניא - ויש להוכיח כן ממה ששנינו בברייתא, הרי שהיתה
אשה נשואה שנתאלמנה או נתגרשה, ובחדשים שקדמו למיתה
או לגירושין היתה רדופה לילך לבית אביה, כלומר, היתה רגילה
לחיות רוב ימיה בבית אביה המתגורר בעיר אחרת ממקום מגורי
בעלה, וממילא לא היתה רגילה עם בעלה, או (שהיתה) [שהיתה]
לה פעם עם בעלה ולא שימשה עמו, או שהיתה בעלה זקן או
חולה ואינו ראוי לשמש, או שהיתה היא חולה ואינה מקבלת
טורח תשמיש, או שהוחזקה עקרה על ידי שנישאת לשלשה בני
אדם ולא ילדה, או שהיתה זקנה או קטנה, וכן אם היתה
איילנית - עקרה מלידה, שאין לה סימני נערות לעולם, וכן אם
היתה אשה שאינה ראויה לילד מחמת סם ששתתה, או שהיתה
בעלה הבוש בבית האסורין בחדשים שקדמו למיתתו או
לגירושין, וכן אשה המפלת ולד לאחר מיתת בעלה, בזמן - כל
נשים אלו, אם חפצות הן להנשא לאחר צריכתן להמתין שלשה
חדשים, ואף על פי שדאי הדבר שאינן מעוברות מן הבעל
הראשון, מכל מקום יש לגזור אף בהן משום שאר נשים הראויות
להתעבר מבעליהן. אלו דברי רבי מאיר. רבי יוסי מתיר לנשים
אלו ליאבס מיד, ואינו גוזר בהן משום שאר נשים. מבואר
מדברי הברייתא, שרבי מאיר הוא החולק על רבי יוסי בדינים אלו,
והוא תנא קמא שבמשנתנו, ולפי שדעת יחיד הוא, פסק רבי יוחנן
הלכה כרבי יוסי.
עתה מבאר הגמרא כיצד יש להוכיח שרבי יוחנן אינו סובר את
כללי הפסק שהובאו לעיל בשמו: הרי לכאורה יש לתמוה, למה לי

מדוע הוצרך רבי יוחנן לפסוק הלכה כרבי יוסי במחלוקתו עם רבי
מאיר, והא אמרת - והרי רבי יוחנן עצמו אמר לעיל שבכל מקום
שנחלקו רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. אלא בהכרח יש
ללמוד מכך שרבי יוחנן לא אמר כללים אלו מעולם, אלא אמוראים
אחרים אמרו מדעת עצמם, ולפיכך הוצרך רבי יוחנן להשמיענו
שבמשנה זו הלכה כדברי רבי יוסי.
דוחה הגמרא: וימאי קושיא - מה מקום יש לקושיא זו, דלמא - הרי
יתכן לומר שרבי יוחנן עצמו אמר כללים אלו, ומכל מקום הוצרך
לפסוק כאן הלכה כרבי יוסי במחלוקתו עם רבי מאיר, לפיכך - כדי
להוציא מדרב נחמן אמר שמואל, דאמר שיש לפסוק הלכה כרבי
מאיר בגירושיו - בכל מקום שהוא מחזיר לאסור משום גזירה, ועל
כן הוצרך רבי יוחנן להשמיענו שאף על פי שרבי מאיר מחזיר כאן
יותר מרבי יוסי, מכל מקום אין הלכה כמותו אלא כרבי יוסי.
הגמרא מנסה להוכיח ממקום אחר שרבי יוחנן עצמו אינו סובר
כללים אלו: אלא - יש להוכיח כן מהא דתניא - ממה ששנינו
בברייתא, הולכין - מותר לילך ליריד של נכרים, דהיינו, יום שוק
הנקבע ליום חג של גוים, ולוקחים (קונים) מהן שם בהמה ועבדים
ושפחות, בתים שדות וכרמים, ובתב שטרות לראיה שקנה מהם,
ומעלה את השטרות בערכאות שלחן - לפני הדיינים שלהם
שיחתמו עליהם, ואף על פי שנותן להם חשיבות בזה, ויש לחוש שמא
ילכו ויורו על כך לעבודה זרה, מכל מקום רשאי הוא לעשות כן,
מפני שהוא כמצייל את רכושו מידן של הגוים, שהרי אם לא יחתם
את דייניהם על השטרות עלולים המוכרים לערער על המכירה. ואם
היה הלוקח מהם כהן רשאי הוא להיות מטמא בחוצה לארץ -
ליצא לחוץ לארץ ולטמא בטומאת ארץ העמים שהיא טומאה
מדרבנן, כדי לדון ולערער עמו על מכירה זו. ובשם שרשיא הוא
להיות מטמא בטומאת חוצה לארץ כך רשאי הוא להיות מטמא
בבית הקברות.
מקשה הגמרא: בית הקברות סלקא דעתך - וכי תעלה על דעתך
שרשאי הוא להיות נטמא בבית הקברות, הרי מוקבא דאורייתא
היא, ולא הותר לעבור על לא דאורייתא משום הפסד ממון.
מתרצת הגמרא: אלא כוונת הברייתא שרשאי להיות נטמא בטומאת
בית הקברות שהיא מדרבנן, דהיינו, שרשאי לילך בשדה שנחרש בו
קבר ואין ידוע היכן הוא, ואף שגזרו חכמים טומאה על כל השדה,
מכל מקום הקילו לו לילך שם משום הפסד ממון.
ממשיכה הברייתא: וכן רשאי הכהן להיות מטמא בטומאות אלו כדי
לישא אשה וללמוד תורה. אמר רבי יהודה, אמת רשאי הוא
ליטמא לצורך לימוד תורה, בזמן שאין מוצא רב ללמוד הימנו
בטהרה, אבל אם מוצא הוא רב ללמוד הימנו בלא שיוצרך ליטמא,
לא יטמא אפילו בטומאות דרבנן.
רבי יוסי אומר, אף בזמן שהוא מוצא רב ללמוד הימנו בטהרה נמי
יטמא - מכל מקום רשאי הוא ליטמא כדי ללמוד מרב אחר, לפי

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 שְׁהָרִי עָשָׂה בָּהּ הַכְּתוּב בְּסוּטָה שֶׁתְּהִיָּה סֶפֶק זֶזְנָה אִסוּרָה עַל בַּעֲלָה
2 בְּזִזְנָה וְדָאִי, וְכִיּוֹן שְׁהִיא בְּחֻקָּת זֶזְנָה תְּהִיָּה אִסוּרָה גַם לְגַבִּי כְּהוֹנָה, וְלֹא
3 צָרִיךְ לִזְה פֶּסוּק. דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִם כֵּן תִּרְוּמָה נִמְי לֹא תִיבְעִי קְרָא,
4 שְׁהָרִי עָשָׂה בָּהּ סֶפֶק זֶזְנָה בְּזִזְנָה, וְאִם הִיא בְּחֻקָּת זֶזְנָה אִסוּרָה לֹאכּוּל
5 בְּתִרְוּמָה, וְכִיּוֹן שֶׁבִּכְל זֹאת מִצְרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא פֶּסוּק לְפִסּוּלָה מֵאִכִּילָת
6 תִּרְוּמָה, הָרִי שְׁצָרִיךְ פֶּסוּק גַּם לְאִסוּרָה לְהִינָשָׁא לַכֹּהֵן.
7 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אֵלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא אֲרִבְעָה קְרָאִי בְּתִיבֵי - נִטְמָאָה/
8 נִטְמָאָה, 'וְנִטְמָאָה' וְיִי' יִתִּירָא שֶׁל 'נִטְמָאָה', חֵד לְבַעַל, וְחֵד לְבִזְעָל,
9 וְחֵד לְכַהֲנָה, וְחֵד לְתִרְוּמָה. וְכִיּוֹן שֶׁאִמְרָא רַבִּי עֲקִיבָא שְׁלֹמֻדִים כְּהוֹנָה
10 מִהוּ'ו' הִיתִירָא, אִמְרָא לֹא רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא שֶׁאִפְשָׁר לְלַמְדוּ מִקַּל וְחֹמֶר. וְרַבִּי
11 יִשְׁמַעֲלָא לֹא לֹמֵד מִיִּתְרָא הוּא, מִשּׁוּם כִּךְ רַק תִּלְתָּא קְרָאִי בְּתִיבֵי, חֵד
12 לְבַעַל, וְחֵד לְבִזְעָל, וְחֵד לְתִרְוּמָה, וְכַהֲנָה אֲתִיָּא בְּקַל וְחֹמֶר.
13 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, מִמָּא דְאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְתִרְוּמָת הַקְּלָה,
14 וְכַהֲנָה הַחֲמוּרָה אֲתִיָּא מִמִּילָא בְּקַל וְחֹמֶר, הָרִי לֹא כְּתוּב בַּמְּפֻרָשׁ
15 בַּפֶּסוּק תִּרְוּמָה, וְאִם כֵּן דִּילְמָא בִּי אִיצְטְרִיךְ אֶת הַפֶּסוּק לְכַהֲנָה כִּיּוֹן
16 שְׁהִיא חֲמוּרָה, וְתִרְוּמָה הַקְּלָה שְׁרִיָּא. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אִמְרָא לֹא רַבִּי
17 יִשְׁמַעֲלָא, מִסְּתַבְרָא שֶׁהַפֶּסוּק הַשְּׁלִישִׁי הוּא דּוּמִיָּא דְשְׁנֵי הַפֶּסוּקִים
18 הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלִּמְדוּ מִזֶּם אֶת הָאִסוּר דְּבַעַל וְבִזְעָל, מִה פְּעַל וְבִזְעָל
19 אִסוּרָה עֲלֵיהֶם גַּם מִתִּיבִים שֶׁל הַבַּעַל, אֵף הַפֶּסוּק הַשְּׁלִישִׁי מְדַבֵּר עַל
20 תִּרְוּמָה שְׁהִיא נֹאסֶרֶת נִמְי מִתִּיבִים שֶׁל הַבַּעַל וְלֹא רַק אַחֲרָה מִיָּתָה,
21 לְאַפְסָקִי כְּהוֹנָה דְּאַחֲרָה מִיָּתָה - מִה שֶׁאִין כֵּן אִם נִעְמִיד אֶת הַפֶּסוּק
22 בְּכַהֲנָה תִּיאֲסֵר לַכֹּהֵן מִהַפֶּסוּק רַק אַחֲרָה מִיָּתָה בַּעֲלָה, כִּיּוֹן שֶׁגְּרוּשָׁה
23 אִסוּרָה לַכֹּהֵן גַּם בְּלֹא הַפֶּסוּק, לִכֵּן מִעֲמִיד רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא אֶת הַפֶּסוּק
24 בְּתִרְוּמָה שְׁדוּמָה בְּבִזְעָל וְנִבְעַל, וְאֵת כְּהוֹנָה הוּא לֹמֵד מִקַּל וְחֹמֶר.
25 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁלֹמֻד מִפֶּסוּק רַבִּיעִי שֶׁנֹּאסֶרֶת לַכַּהֲנָה,
26 מִפְּנֵי מִה אִינוּ לֹמֵד מִקַּל וְחֹמֶר וְכַדְבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא,
27 'דּוּמִיָּא דְּבַעַל וְבִזְעָל' לִית לֵיה, וְלִכֵּן אִם לֹא יִלְמַד מִפֶּסוּק, נִאֲמַר שִׁילְמַד
28 רַק שֶׁאִסוּרָה לַכַּהֲנָה הַחֲמוּרָה, אֲבָל בְּתִרְוּמָה תְּהִיָּה מוֹתֵרָת. וְאִי נִמְי אִית
29 לֵיה 'דּוּמִיָּא דְּבַעַל וְבִזְעָל' וְאִפְשָׁר לְלַמְדוּ תִרְוּמָה מִהַפֶּסוּק וּלְלַמְדוּ כְּהוֹנָה
30 בְּקַל וְחֹמֶר, בְּכַל זֹאת כְּתוּב וְי' יִתִּירָא לַכַּהֲנָה, כִּיּוֹן שֶׁמִּילְתָּא דְּאַתִּיָּא
31 בְּקַל וְחֹמֶר, מִדָּה וְכַתֵּב לָהּ קְרָא.
32 לְעִיל לְמַדָּה הַגְּמָרָא מְסוּטָה שְׁדַּבֵּר שִׁישׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא מִסְּפֶק,
33 וְשֶׁאִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסְּפֶק, הַגְּמָרָא מִבִּיאָה כֵּאֵן לִיְמוּד נֹסֶף
34 לְהַלְבֵּה זֶז.

35 אִמְרָא רַב גִּידֵל אִמְרָא רַב, דִּין זֶה שְׁדָּבֵר שִׁישׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא
36 מִסְּפֶק, וְאִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסְּפֶק, מִהִיא קְרָא נִפְקָא,
37 "וְהַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", מִשְׁמַע שֶׁרַק וְדָאִי טָמֵא הוּא
38 דְּלֹא יֵאָכֵל, הֵא סֶפֶק טָמֵא וְסֶפֶק טָהוֹר יֵאָכֵל, הָרִי שֶׁסֶפֶק טוֹמָא אִינו
39 כּוּדָאִי. אִמְרָא סִיפָא שֶׁל הַפֶּסוּק, "וְהַכֹּהֵן כָּל טָהוֹר יֵאָכֵל בִּשְׂרָה", מִשְׁמַע
40 שֶׁרַק אִדָּם שְׁהוּא וְדָאִי טָהוֹר הוּא דִּיאָכֵל בִּשְׂרָה, הֵא אִדָּם שְׁהוּא סֶפֶק
41 טָמֵא וְסֶפֶק טָהוֹר, לֹא יֵאָכֵל, הָרִי שֶׁסֶפֶק טוֹמָא הוּא כּוּדָאִי טוֹמָא.
42 אֵלָּא לֹא שְׁמַע מִיָּתָה, כֵּאֵן - 'כָּל טָהוֹר יֵאָכֵל בִּשְׂרָה' מְדַבֵּר בְּאִדָּם שִׁישׁ
43 בּו דַּעַת לִישָׁאֵל וְלִכֵּן נִטְמָא בַּסֶּפֶק, כֵּאֵן - 'וְהַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִגַּע', מְדַבֵּר בְּבִשְׂרָה
44 שֶׁאִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל וְלִכֵּן לֹא נִטְמָא בַּסֶּפֶק.
45 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא שְׁצָרִיכִים אֶת שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת, וְאִיצְטְרִיךְ דְּרַב גִּידֵל אִמְרָא
46 רַב, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִינְיָם מִפְּסוּטָה, דָּאִי רַק מִדְּרַב, הוּא אִמְרָא, שְׁכַשֵּׁשׁ
47 דַּעַת לִישָׁאֵל טָמֵא בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד וּבֵין בְּרִשּׁוֹת הַרְבֵּי, לִכֵּן אִיצְטְרִיךְ
48 לְמִינְיָם מִפְּסוּטָה, לֹמֵר שֶׁנִּטְמָא רַק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד כְּסוּטָה. וְאִי רַק
49 מִפְּסוּטָה, הוּא אִמְרָא, אִין טוֹמָא בַּסֶּפֶק עַד דְּאִיכָא דַּעַת בְּנוּגָע - הַשְּׂרָץ
50 הַמְּטָמָא, וְכִיּוֹן נִטְמָא, כְּסוּטָה שִׁישׁ דַּעַת בִּאשָׁה וּבְבִזְעָל, אֲבָל אִם יֵשׁ
51 דַּעַת רַק בְּנוּגָע אוּרַק בְּמִינְיָם אִינוּ נִטְמָא מִסְּפֶק, לִכֵּן צְרִיכָא אֶת הַלִּימוּד
52 שֶׁל רַב גִּידֵל אִמְרָא רַב שְׁלֹמֻד, 'טָהוֹר וְדָאִי' יֵאָכֵל, אֲבָל בַּסֶּפֶק יֵשׁ בְּנִטְמָא
53 דַּעַת לֹא יֵאָכֵל, אִף אִם אִין בַּמְּטָמָא דַּעַת, וּמִשּׁוּם כִּךְ שֶׁרַץ מִטְמָא בַּסֶּפֶק אִף
54 שֶׁאִין בּו דַּעַת.
55 שְׁנִינָא בַּמְשֻׁנָּה, בּו בְּיוֹם דְּרִשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכָל כְּלִי חֶרֶשׁ בּו, אִמְרָא רַבִּי
56 יְהוֹשֻׁעַ, מִי יִגְלָה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּי יְחִנָּן בֵּן זְכָאִי, שְׁהִיָּת אֹמֵר עֲתִיד דּוֹר
57 אַחֵר לִטְהַר כִּכֵּר שְׁלִישִׁי שֶׁאִין לוּ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שְׁהוּא טָמֵא. מִקְשָׁה
58 הַגְּמָרָא לְרַבִּי יְחִנָּן בֵּן זְכָאִי, וְאַחֲרָה דָּאִין לוּ שְׁנֵי מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה
59 שֶׁמְטָמָא שְׁלִישִׁי, לְמָה עֲכָשׁוּ הוּא טָמֵא עַד שִׁיטְהֵרוּ דּוֹר אַחֵר. מִתְּרַצָּת
60 הַגְּמָרָא, אִמְרָא רַב יְהוֹדָה אִמְרָא רַב, אִמְנָם מִן תְּהוֹרָה אִין לוּ מִקְרָא
61 לְטָמָא, אֲבָל מִדִּין קַל וְחֹמֶר יֵשׁ לוּ טוֹמָא לְשִׁלְשִׁי בְּתִרְוּמָה, בְּדֶרֶךְ זֶה,
62 וְיָמָּה מְבִיָּל יוֹם שֶׁלֹּא הָעֵרִיב שְׁמֶשׁוֹ, שְׁמִיטָה בְּחֻלִּין - שֶׁאִם יִגַּע בְּחֻלִּין
63 אִינוּ מְטָמָא, בְּכַל זֹאת פֶּסֶק בְּתִרְוּמָה עַד שִׁיעֵרִיב שְׁמֶשׁוֹ, בְּכָר שְׁנֵי
64 שְׁפָסוּל אִף בְּחֻלִּין, אִינוּ דִּין שְׁנִיעֵשָׁה שְׁלִישִׁי בְּתִרְוּמָה וּפְסָלָנוּ.
65 דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִיכָא לְמִפְרָדָה, מִה לְמַכּוּל יוֹם שֶׁל טָמָא מֵת אוּרַב או
66 מִצּוּרָה, שְׁכֵּן בְּשַׁעַת טוֹמָאָתָהּ הִיא אֲב הַטּוֹמָאָה וּמִשּׁוּם כִּךְ פִּסּוּל תִּרְוּמָה,
67 מִה שֶׁאִין כֵּן כִּכֵּר שְׁנֵי שֶׁלֹּא הִיא אֲב הַטּוֹמָאָה, לֹא יַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּתִרְוּמָה.
68 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, תִּיתִי - תִּלְמַד כִּכֵּר שְׁנֵי שֶׁמְטָמָא שְׁלִישִׁי בְּקַל וְחֹמֶר

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, בו כותב אודות מצב רוחו שאינו כדבעי ועל מיעוט החיות בלימודו וכו' ומסיים שאינו יודע לשית עצות בנפשו.

והנה אינו צריך לשית עצות, כי כבר ידועה עצה היעוצה מתורתנו הק' בכל הני"ל אשר יגעת ולא מצאת אל תאמין ובו הדבר תלוי להצליח בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וגם שיהי' הלימוד בחיות כדבעי, אלא שכמו שלכל דבר צריך סייעתא דשמיא שגם הני"ל בכלל זה, צריך הוא לשמור את שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע והם בחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון שבכל יום מימות החול קודם תפלת הבקר יתן איזה פרוטות לצדקה שזהו סגולה שתקובל התפלה, ובטח למד בעיון ומקיים מ"ש בלקו"ת סד"ה תחת אשר לא עבדת כו'.

בברכת הצלחה בכל הני"ל.

מזכיר

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כט עמוד א

רש"י

תוספות

שכן עשה בה ספק זונה כזונה. תימה אמאי לא אמר כיון דטמאה הכתוב מספק מהיכא תיתי דמותרת בתרומה ולכהונה ויש לומר אי לאו קראי איבא למימר דלא טמאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על ידו אבל לענין תרומה וכהונה הוה אמינא אוקי איתתא אחזקה אבל בירושלמי דפרק קמא מתוך קושיא זו דריש חד מהני תלתא קראי ליבם וחכי איתא התם תני ר' מאיר אומר שלש טומאות אמורות בפרשה אחד לבעל ואחד לבעול ואחד לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה למה לא אילו בת כהן שנישאת לישראל ונאנסה שמא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה אמר ר' אבין הכין איתאמרת אחת לבעל ואחת לבעול ואחת ליבם אמר ר' יוסי מתינתא אמרה כן ואם מות חולצת ולא מתייבמת: חד לתרומה וחד לכהונה. אין להקשות וכי ספק חמור מן דאי דאילו ודאי זינתה מותרת בתרומה ולכהונה דהא בפ' אלמנה ביבמות (דף סח.) מרבינן מובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה שזר אצלה פסלה ומרבינן גר עמוני ומואבי וכו' וקא פריך התם אימא חייבי כריתות נמי פירוש אינהו נמי הווי בבבל נבעלה לפסול לה ומאי שנא דלא תני להו לעיל ומשני כי תהיה כתיב דוקא בני היה לאפוקי חייבי כריתות דלאו בני היה יננהו אלמא דחייבי כריתות לא מפסלי בביתאן ואשת איש אידי נמי מחייבי כריתות ואם כן מספקא אמאי מיפסלי ורש"י שישב שם אותה הגירסא וזה לשונו אימר נבעלה לפסול לה חייבי כריתות אבל חייבי לאוין כיון דתפסי להו בה קידושין לא פסלי לה וכוותי ונתין וממזר דפסלי מנלן הני דרתי בהו הויא מדאפקה לך ביאה בלשון הויא שמע מינה בהנך דתפסי בה קדושין משתעי קרא ואפ"ה פסלי ולאפוקי חייבי כריתות לא גרסינן אי הכי כותי ועבד וכו' והוא הדין דהוה מצי למימר חייבי כריתות לא מפסלי אלא משום דאיידי בהו לעיל דקתני כותי והיינו עובד כוכבים ובמתניתין תנן העבד פוסל משום ביאה ומשני פסלי מדריב יוחנן כו' ואית דמפרשי ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות נמי וכו' וקשיא לי בגוה טובא חדא דתנן בפרק ארבעה אחין (שם דף לג.) אם היו כהנות נפסלו מן התרומה בבעילת אשת איש ועוד קל וחומר חייבי לאוין פסלי כריתות לא פסלי ועוד דהא אמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עז.) כהן הכא על אחותו זונה משוי לה וכיון דזונה משוי לה בעילתה פוסלתה דתניא ליה שנסבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת ליה אין אבל תרומה לכהנת לא:

שלישי

ומה טבול יום שמונת בחולין פוסל בתרומה, כבר שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה? איכא למיפרך, מה לטבול יום שכן אב הפומא? תיתי

מטבול

אי הכי לתרומה נמי לא תיבעי קרא. ונלף מההוא טעמא גופיה שהרי עשה הכתוב בסוטה ספק זונה בודאי זונה, ובתרומה הא ידעין דזונה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה לאיש זר, כי תבעל לזר אצלה, היא בתרומה הקדשים לא תאכל, ואין לה פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ולר' עקיבא מהאי קרא נפקא לן ביבמות (ו' סה.) כל הפסולים דפסלי, והנך נמי דלא תפסי בהו קדושין, דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון הקדש אלא כי תבעל: אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי כתיבי, יחיד, ב' נטמאה וחד ונטמאה, ורבי עקיבא דריש וי' הרי ארבעה: ובהנה אחתא טמא וחומר, ולא דריש וי', ופרכין לר' ישמעאל כיון דלא דריש וי' ממאי דקרא לתרומה מדרש ובהנה אחתא טמא וחד ונטמאה ורבי ביהוה בלח: דילמא קרא לכהנה אחתא, דכיון דלא כתיב תרומה בדרשא אגא אמינא תרומה לא אתרביא לאסורא אלא כהנה הוא דאתרביא דחמירא מניה, ותרומה שרשא: אמר לך מסתברא. דקרא תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי ביהוה בלח ובעל דמחיים דבעל קמייתסרא לחו, כגון אם יגרשנה אסורה לבעול, הלכך מקרא שלישי נמי למיד דמיתסר ביה מחיים ודלבעל אחי, והיינו תרומה, ולמעוטי כהנה, שאין פסוק זה בא לאסורא אלא לאחר מיתה, דמחיים הא אסירא וקיימא. דהא מגרש לה ונדקא לה גרשה ואסורה לכהנה: ורבי עקיבא, דמצריך קרא לכהנה, דומיא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא כתיב קרא יתיירא לא הוה מרבינן אלא כהנה דחמירא, דכל חד וחד קרא באנפי נפשיה הוא, ולא אמרינן הא לא מרבי אלא דומיא דהנה: ואי נמי אית ליה, ומיתוסק קרא לתרומה, אפלו הכי אתא וי' ותיירא לכהנה, ואע"ג דאיכא למילפה בקל וחומר טריח וכתב לה קרא: אלא לאו שמע מנה. הבשר אשר יגע, דדבר שאין בו דעת לשאל הוא, דבשר הוי נוגע, הלכך ספקו טהור, וכל טהור יאכל בשר דאירי בטמאת הגוף ודש בו דעת לשאל, בההוא קאמר לך ספקו טמא: דעת נוגע ומניע. במטמא ונטמא, כי סוטה ודש בה דעת ודש דעת בבעל המטמאה, קמשמע לן דרב גידל דנפקא מקל טהור, הא ספק לא יאכל כיון ודש בו דעת בזה שנטמא, אכל במטמא לא בעינן דעת: ומאחר דאין לו מקרא מן התורה למה הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופרקי דקאמר עתיד דור אחר לטהרו אכל הוא היה מטמא: ומה טבול יום, שלא העריב שמשו: שפתי בחליו, כדאמרין ביבמות בהעדר (דף עז.) תלתא קראי כתיבי, טבול ועלה מחר לחליו ולמעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא בפרתו בטמאה שהיא בת קרבן מחר הקדשים: כבר שני שפסול בחליו, דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא, חליו ותרומה וקדשים במשמע. דין הוא שיעשה שלישי בתרומה, ודין ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חליו, וקיימא לן (בבבא קמא נ"ה.) דהיכא דמיפרך קל וחומר לא אמרינן דיו: שכן אב הטמאה. כגון טמא מת או זב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף בט עמוד ב

תוספות

רש"י

מטבול יום ד'שני. אדם שגנע בשרין ראשון לטמאה הוא ולא אב הטמאה, וכי
טבל החרץ לחלין ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים
במים יובא וטמא עד הערב וטהר (ויקרא יא). וקא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה,
ואשמעין דכלי טבול יום פסל ליה: שכן יש במינו אב הטמאה. אם היה נוגע
כלי זה או אדם זה במת נעשה אב הטמאה
לטמא אדם וכלים, תאמר באכל שאינו
נעשה אב הטמאה אפי' ע"י מת דכתיב
(מקדש יט) וכל אשר יגע בו הטמא טמא.
ומהבא נפקא לן שאין מת דמטמא אדם
ובלים, ועל פירוק בטמא מת שיש לו טהרה
במקוה כתיב, דהא כתיב לעיל מניח והיה
הטוהר על הטמא ורחץ במים, דבר שיש לו
טהרה ובמקוה נעשה אב הטמאה במגע
טמא מת על ידי מגע המת, וקא אכלים
ומשקין וכלי חרש שאין לו טהרה ובמקוה:
כלי חרש יוכיח. שאין מת דמטמא
ומטמא את התרומה כשהוא ראשון וכ"ש
שפוסלה, אף אתה אל תתמה על כפר שני
שאע"פ שאין במינו אב הטמאה פסול.
דטעמא לאו באב הטמאה תלי: מה לכלי
חרש כו' פסול יום יוכיח. שאין כלי שיש
הראוי לדבילה טמא מאירי ופסיל
תרומה: לא ראי. טבול יום כפאי כלי חרש
לומר שטעם פסול התרומה תלי משום
שטמא מאירי, דהא טבול יום אינו טמא
מאירי ופסיל, ולא ראי כלי חרש להיות אב
הטמאה במינו כפאי טבול יום, דליקא
למימר שטמא טבול יום דפסיל בתרומה
משום דמיין אב הטמאה הוא: דהא ליתא
להא חומרא בכלי חרש ופסיל: הצד השונה
שבתין. צריך אתה למצוא חמר שיהיה
בשניהם לחלות בו טעם פסול תרומה, ומהו
צד השונה שבתין שטמאין, טבול יום איקרי
טמא דכתיב (ויקרא כג) וכלי חרש שמש וטהר.
מכיל דעד השתא טמא, וכלי חרש כתיב (ש)
(ו) תגור וכירם יתן טמאים הם ופוסלין
בתרומה, וכ"ש כפר שני דפסיל טפי מטבול
יום שהוא טמא ואסור בחלין שיפסול
בתרומה: ובכל הספרים כתיב הצד השונה
שבתין שמתר בחלין ופוסל בתרומה, ולתור
לשנא אין אדם יסול לפרש איזהו כלי חרש
שמתר בחלין ופוסל בתרומה. ובדוח גדול יש לפרש כלי חרש המקור צמיד פתיל
שמצייל על חלין שבתוכו ואין מציל על התרומה שבתוכו. והרבה מגומגומין
ותשובות ובטול שיטת הגמרא יש בדבר, וקא דלא אשכחן דאינו מציל בתרומה,
דבחינה (דף קס) אמר אין חטאת נצלת בצמיד פתיל, אבל תרומה לא תנן בה, ועוד
אין זה פוסל בתרומה דהא לא פסיל מידי אלא אינו מגן ומאלהי היא נטמאת
מאתה המת, ועוד כל הצד השונה שבגמרא שקא ללמוד חמר צריך שיהיה חמר
וזה קל. דקאמר הצד השונה שבתין שמתרין בחלין, ואין זו שיטה בכל הגמרא.
ולשון שפרשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יוכיח, שהיה לו להביא הוכחה
בדבר הדומה לטבול יום שאע"פ ששהור לחלין פסול לתרומה, שאין זו תשובה,
דאין צריך הוכחה אלא לומר תשובתו שתולד טעם החומרא דפסול תרומה מפני
שהוא אב הטמאה, וקא מהדר ליה כלי חרש יוכיח שאין בו חמר זה ופוסל, וכן
שיטת רוב הדינים, כי ההוא דכל הבשר (א"ו דף קטו) מניין לבשר בחלב שאסור
בהנאה קל וחמר ומה ערלה שלא נעבדה בה עברה אסורה בהנאה, בשר בחלב
שנעבדה בו עברה בבשול אינו דין שאסור בהנאה, מה לערלה שכן לא היתה לה
שעת הכשר, חמץ בפסח יוכיח, מה לחמץ ובפסח שבו כרת, בלאי הכרם יוכיח,
והא בלאי הכרם נעבדה בו עברה בורישתה וחמץ בפסח נמי עבר בכל יראה ולא
דמו לערלה בקלא דידה וקא הוה הוכחה: צד חמור. טבול יום יש במינו אב
הטמאה, כלי חרש טמא מאירי: ורבי יוחנן צד חמור לא פריך. לא חשיב ליה

פירקא הואיל ואין חמר שבשניהם שיהיה מניין לרביעי בקדש שהוא פסול. ולא
אמרינן שזהו הוא בבתרומה: מחסר בפורים. בטמאות הצריכות קרבן, כגון זב
חבה ויולדת ומצורע: שמתר בתרומה פסול בקדש. ביבמות ילפין לה בפרק
הערל (דף ע"ה): שלישי שפסול בתרומה. בחליפין לעיל מטבול יום: דין הוא
שיעשה רביעי בקדש. ולא תימא דיו לכא
מן הדיו להיות כדור ונימא הכי, שלישי
שפסול בתרומה דיו הוא שיהא פסול
לקדש, דאם כן בטל ליה האי קל וחמר,
דשלישי בקדש כן איצטריך, דלא מיבעיא
דכי היכי דבתרומה אייתיניה בקל וחמר
מטבול יום הכי נמי אתי קדש בהוא קל
וחמר. אלא אפלו מן התורה למדנוה,
והיינו דקאמר למדנו שלישי לקדש מן
התורה, להלך אי אמרינן דיו איפרך ליה ק"ו
כו: מי לא עסקין. מי לא מצינן למישמע
מנה דאפי' נגע בשני נמי קאמר לא יאכל,
דהא בכל טמא כתיב, ושני איקרי טמא
דכתיב כל אשר בתוכו טמא, והאי בבשר
שלמים כתיב דקדש גינה: טעם ברייב.
טעמו של ר' יוסי שהוא חכם וגדול הדור
אינו יודע מהו שלמך רביעי בקדש, שהרי
מקל וחמר זה תשובתו בצד: אבל תבא
מחמת טבול יום. שנגע בטבול יום והוא
של קדש או של תרומה יוכיח, שפסול
בתרומה מן התורה בדפרישת לעיל
דבכלים נמי כתיב הערב שמש לגבי תרומה
ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה רביעי בקדש
לרבנן דפליגי עליה דאבא עבד רביעי, אלא
טבול יום פוסל בקדש ואינו מטמא פסול
את מי שיקוור ויגע בו, וקא סלקא דעתא
דר' יוסי ברבנן סבירא ליה להלך תשובתו
בצד דא"כ הכי נמי נדרש להאי ק"ו שיפסול
אכל תבא מחמת טבול יום את הקדש, ומה
מחסר פורים שמתר בתרומה פסול בקדש,
אכל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה
(אינו) דין הוא שיעשה רביעי בקדש: טבול
יום תחלה לקדש. מעלה עשו בקדש
להיות טבול יום אצלו כראשון לטמאה
ויטמא שני בקדש זה, מנה שאכל שנוגע
בטבול יום נעשה שני ועושה את חברו
שלישי ושניהם קרוין טמאין שמקלקלין את
אחרים, והשלישי פוסל את הרביעי להיות הוא עצמו פסול אבל לא יפסול את
אחרים במגעו: רבי מאיר אומר מטמא אחר ופוסל אחר. הרי הוא כשאר שני
שפוסל את התרומה והנוגע בו פוסל את הקדש, כך טבול יום הפוסל את התרומה
הנוגע בו טמא לקדש ולפסול עוד אחר: כך פוסל כו'. ואין הנוגע בטבול יום פוסל
את הקדש אלא הוא עצמו פסול: ממואי יוסי ברבנן סבירא ליה, דהתרי
תשובה בצד, דילמא באבא שאול סבירא ליה, והוא הדין דהוה מצי רב פפא
למימר דילמא כו' מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עבד רביעי, אלא
רבנא נקט, כלומר מאן לימא לן דלא מחמיר באבא שאול, דילמא בנותיה סבירא
ליה דאכל תבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחר ופוסל אחר,
דהואו דנגע ביה פסיל ליה דאורייתא ואפלו הוי קמא תרומה פסול לקדש מקל
וחמר ממחסר פורים כדדריש רבי יוסי לעיל, ודריש ליה נמי תבא, ומה מחסר
כפורים שמתר בתרומה פסול לקדש, אבל תרומה תבא מחמת טבול יום שפסול
בתרומה אינו דין הוא שיעשה רביעי בקדש, דהיכא דהוה ליה דקדש עבד רבנן
מעלה שטמא אחר ופוסל אחר: דאי סלקא דעתך באבא שאול סבירא ליה, ודומקל
וחמר דמחסר פורים פסיל לקמא וממעלה דרבנן מטמא ליה, כיון
דמאורייתא פסיל ליה להאור דנגע ביה ליתיה לרביעי בקדש מאכל תבא מחמת
טבול יום: ומה אכל תבא מחמת טבול יום דמטבול יום. שקא מכחו שרי בחלין
עושה רביעי בקדש, כלומר פוסל את הקדש מקל וחמר ממחסר פורים:
שלישי

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מטבול יום ד'ש'רין, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.

דוחה הגמרא, מה לטבול יום ד'ש'רין שכן יש ב'מינו' - באדם או בכלים אב הטומאה - שאם יגעו במת ייעשו אב הטומאה, מה שאין כן ככר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא, כלי חרש יוכיח שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לככר שני שאף שאין במינו אב הטומאה, יפסול את התרומה.

דוחה הגמרא, מה לכלי חרש שיש בו חומרא שכן מטמא אוכלין ומשקין מאוירין - אף אם לא נגעו בכלי עצמם, אלא רק היו באויר הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן ככר שמטמא רק בנגיעה. ומתרצת הגמרא, מטבול יום בכלי שנטהר במים יוכיח, שאף שאינו מטמא מאויריו בכל זאת פוסל תרומה. וחזון הדין, לא ראי זה כראי זה - אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום בחומרתו של כלי חרס שמטמא מאוירו, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה, שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, ולא ראי זה כראי זה - ואין חומרתו של כלי חרס, בחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי חרס גם פוסל בתרומה, והצד השונה שבהן - בטבול יום ובכלי חרס, (ושטמאים) שמוקדשין בחולין ופוסלין בתרומה, כל שכן בכר שני שחמור יותר מטבול יום שפוסל בחולין, אם כן ודאי דפוסל בתרומה.

הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר שיתירו את ככר שני. ודור אחר פריך, מה להצד השונה שבהן, שכן יש בהן - בכל אחד מהם צד חמור, טבול יום שיש במינו אב הטומאה, ובלי חרס שמטמא מאוירו, אבל ככר שני אין בו צד חומרא כלל. ור' יוחנן בן זכאי, צד חמור לא פריך, אלא רק כשיש צד שזה לשניהם.

תנאי, אמר רבי יוסי, מינו לרביעי בקודש שנגע בשלישי לטומאה שפסול, ולא טהור בתרומה, ודין הוא - יש ללמוד זאת מדין קל וחומר, מה מחוסר כפורים - דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא הקריבו שמוותר לאכול בתרומה, בכל זאת פסול בקודש - אם נגע בקודש פוסלו, שלישי שפסול בתרומה, אינו דין הוא שיעשה רביעי בקודש, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון, שיהיה בקדשים רק שלישי בתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי ולמדנו שלישי לקודש מן התורה בפירושו, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל וחומר, ולכן ורביעי בקודש נלמד מקל וחומר כמו שכתבה הגמרא.

שואלת הגמרא, ושלישי לקודש שאמרנו שנלמד מן התורה מנלן. משיבה הגמרא, דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", מי

לא עסקינן - האם לא מדובר בפסוק, דינע הבשר בשני לטומאה, ואמר ר' חמנא לא יאכל, משמע ששלישי בקודש טמא, ואם כן רביעי נלמד מקל וחומר ממחוסר כפורים, כדאמרינן.

אמר רבי יוחנן, טעם פרימי - טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, איני יודע מה הוא, שהרי תשובתו - פירכתו של הקל וחומר בצדו, כיון שאוכל הקא - שנטמא מחמת נגיעה בטבול יום יוכיח, שאף שפסול בתרומה, בכל זאת ואינו עושה רביעי בקודש, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר גם לאוכל הבא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר כפורים שמוותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי יוסי אינו דורש קל וחומר זה.

הגמרא מביאה ברייתא שחכמים סוברים שאוכל הבא מחמת טבול יום אינו פוסל בקודש, דתנאי, אבא שאול אומר, שאף שטבול יום הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שטבול יום יהיה תחילה לקודש - ראשון לגבי קדשים, ויוכל לטמא שנים - אם יגע בקודש יעשה אותו שני והשני יעשה את חבירו שלישי, ושניהם נקראים טמאים ויכולים לטמא אחרים, ולפסול אחד - והשלישי יכול לפסול עוד קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול לטמא אחרים. רבי מאיר אומר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי קדשים ומטמא אחד ועושהו שלישי, ופוסל השלישי אחד אחר ועושהו רביעי. וחכמים אומרים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא רק פוסלם, וכשם שפוסל אוכלי תרומה לאכילה ומשקין תרומה לשתיה, ואינם מטמאים אחרים, כך טבול יום פוסל אוכלי קודש ומשקין קודש אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי שאוכל הבא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקודש, והרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.

דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מתקיף לה רב פפא, ממיא דרבי יוסי פריקנן כבידא ליה, דילמא באבא שאול כבידא ליה דאמר שטבול יום נחשב מדרבנן לראשון כשנגע בקודש, לטמא שנים ולפסול אחד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, אז לא החמירו לעשותו כראשון, אלא שני, והתרומה היא שלישי, והיא פוסלת קודש לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי. מבארת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון דאי סלקא דעתך שרבי יוסי באבא שאול כבידא ליה, ולומד קל וחומר ממחוסר כפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו שלישי, ויפסול את הרביעי בקודש, אם כן ליתיה - ילמד ששלישי פוסל לרביעי בקודש, מקל וחומר מאוכל שני מחמת טבול יום ולא ממחוסר כפורים, בדרך זו, ומה אוכל הקא מחמת טבול יום אף דטבול יום גופיה מותר בחולין ואינו פוסל אותו, בכל זאת אמרת שאוכל הבא מחמתו עושה רביעי בקודש, אוכל

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שלישי הקא מחמת שני, דשני נזיפה אסור בחולין, אינו דין שעושה
 רביעי בקודש, ומה שרבי יוסי למד דווקא ממחוסר כיפורים משמע
 שאינו סובר כאבא שאול אלא כרבנן שאוכל הבא מחמת טבול יום אינו
 פוסל אחרים, ואם כן קשה עליו פירכת רבי יוחנן.
 וכן תימא שהסיבה שרבי יוסי לא למד מאוכל הבא מחמת טבול יום, היא
 משום דאיכא למיפרך את הקל וחומר ולומר מה למבול יום שכן היה
 אב המזומא, ומשום כך אוכל הבא מחמתו מטמא רביעי בקודש, מה
 שאין כן שני שלא היה אב הטומאה אין שלישי הבא מחמתו יכול לעשות
 רביעי, ואמנם הוא סובר כאבא שאול. דוחה הגמרא, הא איתנה -
 למדה רבי יוסי ממוחוסר כיפורים, וגם שם אפשר לפרוך מה למחוסר
 כיפורים שכן אב הטומאה, ובכל זאת ולא פרכיה, הרי שרבי יוסי סובר
 שאין פירכא זו פירכא, כיון שאף שקודם היה אב הטומאה בכל זאת
 עבשיו שטבל הלכה טומאתו החמורה, אם כן גם בטבול יום כיון שעבשיו
 אינו אב הטומאה אי אפשר לפרוך בדרך זו, ואם כן צריך לומר שהסיבה
 שלמד דווקא ממחוסר כיפורים היא מפני שסובר כרבנן ולא כאבא שאול.
 אמר רב אסי אמר רב, ואמרי לה אמר רבא בן איסי אמר רב, רבי
 מאיר ורבי יוסי ורבי יהושע ורבי אלעזר ורבי אליעזר, בולחו סבירא
 להו דאין שני עושה שלישי בחולין, ואינם סוברים כרבי עקיבא שדרש
 במשנתנו שני עושה שלישי אפילו בחולין.
 רבי מאיר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין מהמשנה,
 דתנו, כל המעון ביאת מים מדברי סופרים - כל מי שהוא טהור
 מהתורה, אלא שחכמים חזיקו אותו להיטהר במים, דינו מדרבנן כשני
 לטומאה, ומטמא את הקודש ועושהו שלישי, ופוסל את התרומה,
 ומותר באכילה בחולין ובמעשר שני, דברי רבי מאיר, והחכמים אוסרין
 אכילה במעשר שני. הרי שרבי מאיר ורבנן שחולקים עליו סוברים ששני
 אינו עושה שלישי בחולין.
 רבי יוסי אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין, מהא
 דאמרן - ממה שאמר רבי יוסי לעיל, מנין לרביעי בקדש שפסול וכו', כיון
 דאם איתיה - אם הוא סובר ששלישי בחולין הוא טמא מהתורה, ליתיה
 לרביעי בתרומה - שילמד שגם רביעי בתרומה טמא, מהקל וחומר
 מטבול יום, כמו שהוא לומד שלישי בתרומה, ולאחר שילמד שרביעי
 בתרומה פסול, שילמד גם ויחמישי בקודש בקל וחומר מרביעי בתרומה,
 ומה שרבי יוסי אינו לומד כך משמע שהוא סובר שאין שלישי בחולין.
 רבי יהושע אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין מהמשנה,
 דתנו, רבי אליעזר אומר, האוכל שיעור חצי פרס מאוכל שהוא ראשון

לטומאה, נעשה גופו ראשון מדרבנן, ומה שנוגע בו נעשה שני, ואם אוכל
 שני נעשה שני, ואם נגע בתרומה עשה שלישי, ואם אוכל שלישי
 נעשה שלישי. רבי יהושע אומר, שאוכל ראשון אינו עושה את האוכל
 אותו ראשון, אלא האוכל אוכל ראשון ואוכל שני נעשה שני, ואם
 ואם אוכל אוכל שלישי נעשה הוא בעצמו שני בקודש - שאם יגע
 בקודש יטמא אותו, ואותו הקודש יוכל לפסול קודש אחר, ואין גופו
 נעשה שני בתרומה, ואם יגע בתרומה אינו פוסל אותה. ומוסיף רבי
 יהושע, באיזה חולין אמרו שיש בהם שלישי והוא נעשה שני לקודש,
 בחולין שנעשו על טהרת תרומה - שקיבל בעליהם הכהן על עצמו
 לשמור את חוליו בטהרה בתרומה, אבל חולין סתם אין בהם שלישי.
 מדייקת הגמרא, על טהרת התרומה אין - יש בחולין שלישי בתרומה,
 כיון שכך עשו הרבה כהנים, אבל חולין שנשמרו על טהרת הקודש לא
 שייך בהם שלישי, כיון שדבר זה לא היה מצוי ובטלה דעתו אצל כל אדם,
 ויש להם דין בכל חולין רגילים שאין בהם שלישי, וממה שהוצרכו להגיע
 לחולין שנעשו על טהרת תרומה כדי לאסור שלישי בחולין, אלמא
 קמבר רבי יהושע, אין שני עושה שלישי בחולין סתם.
 רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהברייתא, דתניא, רבי אלעזר אומר, שלשתן - אלה המבוארים מיד,
 שוין בדינם, הראשון שפקודש ושכחולין ושבתרומה, מטמא שנים -
 הראשון מטמא את השני, והשני מטמא את השלישי, ופוסל אחד -
 והשלישי פוסל את הרביעי בקודש, ומטמא אחד - הראשון מטמא את
 השני, ופוסל אחד - השני פוסל את השלישי בתרומה, ופוסל אחד -
 הראשון פוסל את השני בחולין, הרי שלרבי אלעזר אין למעלה משני
 לטומאה בחולין.
 רבי אליעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהמשנה, דתנו, רבי אליעזר אומר, עיסה שנטמאה במייד אין מפרישין
 ממנה חלה, אלא חלה נישלת מן הטהורה על הטמאה - שצריך ללוש
 עיסה נוספת טהורה ולהפריש ממנה על הטמאה. ביצר יפריש מהעיסה
 הטהורה על הטמאה מהמוקף, ולא יטמא מהעיסה הטמאה, עושה כך,
 הרי שתי עיסות יש, אחת טהורה, ואחת הטמאה, נוטל כדי שיעור
 חלה שהוא אמור להפריש על העיסה הטמאה, מעיסה הטהורה שלא
 הורמה חלתה, ונוטל עוד חתיכה מהעיסה הטהורה, ונותן ממנה
 בשיעור של פחות מכביצה שיעמוד באמצע יגע בעיסה הטמאה,
 ובחתיכה הטהורה שעושה אותה חלה, וכל זה הוא כדי ליפול את החלה
 מן המוקף.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' אמור אשר קרא שם בנם הנולד להם... שי'. הנה יה"ר מהשי"ת שכשם
 שהכניסוהו לביתך כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ומה שכותב בענין סגולה, הנה יבדקו המזוזות בביתם שיהיו כולן כשרות וכן את התפילין שלו,
 ובודאי מניח או עכ"פ יניח מעתה תפילין דרבנן תם ובמילא יבדוק גם אותם, והוא זוגתו שיחיו יפרישו
 בכל יום שני וחמישי בבקר איזה פרוטות לצדקה נוסף על מה שבדאי זוגתו תחיו מפרישה לצדקה קודם
 הדלקת הנרות בכל עש"ק וערב יום טוב. והרי צדקה סגולה היא שמגינה בפני כל וכמ"ש וילבש צדקה
 כשריון וידוע דרז"ל על זה שנתבארה גם כן באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' ג'. והשי"ת יזכהו לבשר טוב
 תכה"י.

בברכת מז"ט.

תוספות

שלישי – הבא מחמת שני וכו'. פירש רש"י דשמעין מיניה תרתי שמעינן מיניה אוכל הבא מחמת טבול יום דסבייא ליה כאבא שאול ושמעינן מיניה דשלישי הבא מחמת שני וכו' יתיבא ביון דילין ו"ו לשלש' ממחוסר כיפורים לאו ממילא שמעינן מיניה דאית כאבא שאול דבאחי קל וחומר גופיה דמחוסר כפורים נפקא לן אוכל לאו כדאבא שאול מחמת טבול

יום דעביד רביעי אי"כ אמאי הוי לא
למיתנה לרביעי בקודש מאוכל הבא
מחמת טבול יום וכי לא מייתי ליה שפיר
טפי ממחוסר כיפורים גופיה מדהוי מייתי
ליה מאוכל הבא מחמת טבול יום דאוכל
הבא מחמת טבול יום גופיה לא שמינען
ליה אלא מק"ו דמחוסר כיפורים ונראה
דאפי' הכי הוי ניחא ליה טפי לעשות שלישי
מק"ו ראשון כגון שלישי הבא מחמת שני
דאלים טפי למיעבד רביעי ממאי דמייתי
ליה ממחוסר כיפורים שצריך למייתי
שלישי גופיה (למיתני) מק"ו דטבול יום
דפסול בתרומה אע"י דבין כך ובין כך הוי
ק"ו בן ק"ו מיהו לאלומי כח שלישי עדיף
ליה טפי:

הא איתניה ממחוסר כיפורים ולא
פרכינן. רש"י פ"א משום דכיון דטבל
אזלה ליה הדיא טומאה ולא ידענא אמאי
פי' הכי הא ע"כ אית לך למימר דר' יוסי
סבירא ליה כרבן יוחנן בן זכאי דמייתי
שלישי בתרומה במה הצד דאי לא תימא
הכי שלישי מנא ליה ובאותו מה הצד
גופיה מייתי רבי יוסי רביעי ממחוסר
כיפורים מחסר חסד ומושם חיל דא פריי.
ספר הישר. מסיק בפ"ק דשבת (דף י"ד.)
זימנן דאביל אוכלין טמאין וכו' וקשה
ריב"א הלוי זצ"ל אלמא דאוכלין טמאין
פוסלין את הגיהה בבביצה דאפי' בבביצה
מטמאין למשקשך דתרומה דשדי לפומיה
הצתן בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף
פב.) חציה לבית המנוגע וחציה חציה לפסול
את הגיהה דבית שני ביצים ותיפרין מורי א

דָּרַךְ בְּנֵי אָדָם לְשׁוֹתוֹת אֲלָא לְאַחַר אֲכִילַת שְׁנֵי בִיצִים וְקוּם לִכְן מִילְתָּא דְּלֵא שְׂבִיחָא הֵיא וְאִין נִרְאָה לִרִי תִירִין זֶה חָדָא שְׁאִפִּילוּ בְּלִשׁוֹן לֹא דְקֻדֵּשׁ שְׂבָבָאן הוּא אִמְר לִפְסוּל אַת הַגִּיּוּה וְלִשְׁם הוּא אוֹמֵר אֱלוּ פוֹסְלִין בְּתִרְמוּהָ מִשְׁמַע אִפִּילוּ בְּמַנְע בְּכָבָאן לֹא גִזְרָא אֲטוּמָתָא פְּנִים אֲטוּ טוֹמָתָא חוּץ וְעוֹד הֵיאָן אֲנוּ אוֹמְרִים כִּיּוֹמָא פִּקֵּר חֲרִיץ (פ' א) אִמְר ר' פַּפָּא הֵנָּה לְטוֹמָתָא גִּיּוּה דְּלֵא דְּלֵא דְּאִוִּרְיָא וּמוֹתִיב מִי אִמְר ר' פַּפָּא הֵכִי וְהִכְתִּיב לָא תִּטְמָאן בְּדָם וְאִמְר ר' פַּפָּא מִכָּאן לְטוֹמָתָא גִּיּוּה דְּאִוִּרְיָא וּמִתְרַץ מִדְּרַבָּנָא וְקָרָא אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא וְאָם הִיא מְגוּרָת י"ח דְּבֵר וְכִי בּוּה הִיא טוֹעָה בְּעַל הַגְּמָרָא שְׁחָם דְּאִוִּרְיָא וְהֵלֵא פִּשְׁט אִיסוּרָם בְּכָל הָעוֹלָם אֲלָא רַבִּי נִרְאָה דְּתֵרִי גִזְרִית הוּא חָדָא גִזְרִית טוֹמָתָא פְּנִים אֲטוּ טוֹמָתָא חוּץ דְּהִינּוּ פְסוּל גִּיּוּה דְּהִרְוָהא סָבַר דְּמוֹתָר לְהַגִּיעַ טוֹמָתָא לְמַשְׁקִי וְהָא זֶה כְּשֹׂאכַל תְּרִימוּה אֲחֹכ־בְּשׁוּרָא מִשְׁקֵן טַמְאִים נִוְנְעִין ז' בּוּה בְּתוּךְ מַעֲוִי לֹא חִישְׁינָה לְהִכִּי נָמִי לֹא כְּתוּשׁ אִפִּי' בְּחוּץ לְהִכִּי גִזְרִי דְּרוּקָא בְּשֵׁנִי בִיצִים אֲבָל בְּכִבְיָצָה לֹא חִישְׁינָה הָאוּכַל בְּכִבְיָצָה מִתַּעֲבֵל בְּתוּךְ מַעֲוִי וְנִשְׁאֵר בֵּין שִׁנָּיו וְלִכְשִׁיחָה בְּבִנֵי מַעֲוִי יַפְחַת דְּרַבָּה מְכַבְּיָצָה וְאִין אָדָם טוֹעָה שְׁאִפִּילוּ אוֹכַל אֲוֹכֵלִין טַמְאִין בְּכִבְיָצָה וְשׁוֹתָה מִשְׁקֵן תְּרִימוּהָ לֹא יִאֲמַר א"כ שְׁתוּרִין קֹן בְּכִבְיָצָה אִפִּי' בְּחוּץ דְּהָא בְּפִנִּים לֹא הִיא כְּבִיצָה שְׁהִי תִתַּעֲבֵל הָאוּכַל וְלֹא הִיא כְּשִׁיעוּר לְטַמָּא דְּרוּקָא אֲוֹכֵלִין מִצְרֵךְ יוֹתֵר כְּכִשְׁעוּר מִשּׁוּם דְּמִתַּעֲבֵל אֲבָל מִשְׁקֵן פְּסִלִי גִיּוּה כְּבִיד רַבִּיעִית דְּאִין דָּרַךְ מִשְׁקָה לְהַתַּעֲבֵל בְּתוּךְ מַעֲוִי וְאִתְּ הִיא לָקֹן לְחוּסִין יוֹתֵר מַעֲוִי מִ"מ כִּין נְדִיתָא לְשִׁיעוּרָהּ הָעֵמִיד אוֹתָהּ עַל שְׁנֵי בִיצִים שְׁהוּא שִׁיעוּר יְדוּעַ גִּזְרִיהָ אֲחֻרַת אוֹתָהּ שֶׁל שֶׁבַת שְׁגוּרָה בְּכִבְיָצָה אִף עַל מַנְעַ וְאוֹתָהּ שֶׁל שְׁחִיתָא חוּלִין (דף לז). דְּאִמְר עוֹלָא הָאוּכַל אוֹכַל שְׁלִישִׁי שֶׁל חוּלִין שְׁמַעוּ עַל טַרְדַת תְּרִימוּה נַפְסָל גִּזְרִי מִלֵּאכֹל בְּתִרְמוּה אִינִי יוֹדֵעַ לִפְרָשׁ אִם הִיא מְגוּרָת גִּזְרִיהָ אֲשׁוּנָה מ"מ לְהִכִּי גִזְרָא אֲנוּ מִשּׁוּם טַמְאִים שְׁלִישִׁי

[illegible]

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף ל עמוד ב

תוספות

רש"י

מור סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן. תימא דהבא משמע דאי
היה משתעי קרא דאלפים אמה בלויס דהוה סבר דתחומין דרבנן אלא
טעמא משום דמשתעי בשבת והא יליף לתחומין בפרק מי שהוציא וכו' (עירובין
דף נא.) מג"ש מקום ממקום ומקום מניסה וכו' א"כ אפי' הוה משתעי בשדות

וברמים היו מצי למילף בהו ג"ש דמקום
דכתיב גבי שבת היינו אלפים דהא פרך
התם ונילף מקיר העיר וחוצה א"ע"ג דההוא
קרא משתעי לזבירי הכל בלויס ובספיק'
דעירובין (דף יז:) משמע מאן דסבר
דתחומין דאורייתא נפקא לן מאל יצא איש
ממקומו: **רבי** נחמיה אומר כסופר הפורס
על שומע בבית הכנסת. בתוספתא (פ"ו ר'
נחמיה אומר כבני אדם שקורין את שמו
שנאמר ויאמרו לאמר מלמד שהיה משה
פותח תחילה וישראל ענין אחריו וגומרין
משה אמר אז ישיר משה וישראל אומרים
אשירה לה' משה אמר עזי חזרת יה
וישראל אומרים זה אלי ואנוהו משה אמר
ה' איש מלחמה וישראל אומרים ה' שמו:
רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברין
שבמעי אמן. אין לומר דרבי יוסי
הגלילי ורבי מאיר פליגי דרבי יוסי אית ליה
דוקא עוללים ויונקים ולא עוברים אלא
מקרא דמפי עוללים ויונקים נפקא ליה
דתינוק שמת דד מפיו דמשמע ויונקים
בשעה שהוא יונק ולכן איצטריך קרא
דמפי עוללים דאי לא הכי כיון דנפקא לן
מקרא ממכור ישראל במקהלות רב
אלקים אפילו עוברים לא הוה צריך למימר
תו עוללים ויונקים דכפ' שלשה שאכלו
(ברכות דף מט:) תנינן בעשרה אומרים
נברך אלהינו וכו' רבי יוסי הגלילי אומר
לפי רוב הקהל מברכין שנאמר במקהלות
ברכו אלקים א"ר עקיבא מה מצינו בבית
הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין אומר
ברכו את ה' ודיקדיק עליה בגמ' (שם דף ג.)
ורבי עקיבא האי קרא דר"י הגלילי מאי
עביד ליה מבעי ליה לכדר' מאיר וכו'
ואידך

וחכמים אוסרין. ותניא בפיצה, סבריה: אידי ואידי,
בעיפה ראשונה וחולין הטבולין לחלה לא בחלה דמו. מאי
לאו ביהא קמפילגי? דמר סבר אין שני עושה שלישי
בחולין, ומר סבר שני עושה שלישי בחולין, אמר רב מרי
בריה דרב כהנא: דכולי עלמא אין שני עושה שלישי
בחולין, והכא בחולין הטבולין לחלה קמפילגי, מר סבר
בחלה דמו, ומר סבר לא בחלה דמו. ואיבעית אימא:
דכולי עלמא חולין הטבולין לחלה לא בחלה דמו, ואין שני
עושה שלישי בחולין, והכא במותר לגרום טומאה לחולין
שבארץ ישראל קמפילגי. מר סבר מותר לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל, ומר סבר אסור לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל: בו ביום דרש רבי עקיבא וכו':
במאי קא מפילגי? מר סבר תחומין דאורייתא, ומר סבר
דרבנן, תנו רבנן, בו ביום דרש ר' עקיבא: בשעה שעלו
ישראל מן הים, נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו
שירה, בגדול המקרא את הלל, והו עונין אחריו ראשי
פרקים. משה אמר "אשירה לה'" והן אומרים "אשירה
לה'", משה אמר "כי גאה גאה" והן אומרים "אשירה
לה'". ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: בקטן
המקרא את הלל, והו עונין אחריו כל מה שהוא אומר.
משה אמר "אשירה לה'" והן אומרים "אשירה לה'", משה
אמר "כי גאה גאה" והן אומרים "כי גאה גאה". ר' נחמיה
אומר: כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת, שהוא פותח
תחילה והו עונין אחריו. במאי קמפילגי? ר' עקיבא סבר:
"לאומר" אמילתא קמיתא. ור' אליעזר בנו של ר' יוסי
הגלילי סבר: "לאומר" אפל מילתא ומילתא. ור' נחמיה
סבר: "ויאמרו" דאמור פולחו בהרי הדר, "לאומר" דפתח
משה ברישא. תנו רבנן, דרש ר' יוסי הגלילי: בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה.
וכיצד אמרו שירה? עולל מופל על ברבי אמו, ותינוק יונק משרד אמו, פיון שראו את השכינה,
עולל הגביה צוארו, ותינוק שמת דד מפיו, ואמרו "זה אלי ואנוהו" שנאמר: "מפי עוללים ויונקים
יספת עז". היה ר' מאיר אומר: מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה? שנאמר

במקהלות

לחקיק החלה אצל העסה קדם שתקרא לה שם, והכי מקיפה לה נותנת בעריבה
לצר אחד ונותנת מן העסה השחורה פחות מכביצה בין החלה השחורה ובין
העסה השמאה, ותאמצעית נוגעת בשתיקן ומצדקתן, וקורא שם על החלה
ומסלקת עם קריאת השם, ופחות מכביצה אינו מטמא את החלה ואע"פ שהוא
עצמו מקבל טמאה, כדתיאן בתורת כהנים
מכל האכל אשר יאכל מלמד שהוא משמא
בכל שהוא, וכול טמא לאחרים בכל שהוא
ת"ל אשר יאכל, ודרשין ליה בפרק בתרא
דיומא (דף כ.) אבל הנאכל בבת אחת, ושערו
חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצה
תרנגולת: וחכמים אוסרין. בדבועין
לפרוש טעמא: ותניא בפיצה. ותניא
בברייתא דאלבא דר' אליעזר, ונותנת אף
בפיצה באמצע ואפ"ה לא מטמא לה לחלה.
עד שלא נקרא עליה שם: סברין דרבנן. הני
דבי מדרשא דבעו למשמע מנה דר'
אליעזר אין שני עושה שלישי בחלין ס"ל,
אידי ואידי - הך ברייתא נמי אלבא דרבי
אליעזר דשרי בפיצה, ונותני דאמר פחות -
תרווייהו בעסה ראשונה העסה הטמאה
ראשונה לטמאה היא ואפ"ה קאמר ר'
אליעזר בברייתא בפיצה ואע"ג דמיטמאה
אמצעית מחמת ראשונה והיא לה שניה
לא חזקא ועבדא לה לחלה עד שלא קרא
עליה שם שלישי, ואע"ג דמעטת חלין
הטבולין לחלה הוא, דכ"ע בין לר' אליעזר
בין לרבנן לאו בחלה דמיא למיחוי עלה
תורת תרומה: מאי לאו ביהא קמפילגי?
רבי אליעזר ורבנן, דר' אליעזר דשרי סבר
אין שני עושה שלישי בחלין, ורבנן דאסרי
סברי שני עושה שלישי בחלין ואשטמא לה
חלה לפני קריאת השם ואע"ג דחלין הוא
ואשתכח דספינן לכתן חלה טמאה בחזקת
שהיא טהורה, ותנא דמתיא דאמר לר'
אליעזר פחות מכביצה, לאו משום דאית
ליה שני עושה שלישי, אלא משום דכמה
דאפשר למעטי טמאה דאמצעית
ממעטין, דאסור לגרום טמאה לחלין, אלא
משום תקנת תרומה הוא דשרי, והא אפשר
בהכי. אי נמי משום דילקא לא מיוחדת בה
שלא תגע חלה באמצעית זו אחר קריאת
השם, וחכמים אוסרין דילמא אתי למיעבד
בפיצה ומטמא אמצעית והדרא ומטמא
לחלה: לא דכ"ע, ואפלו לרבנן אין שני
עושה שלישי בחלין, והאי דקאסרי רבנן
משום דקסברי חלין הטבולין לחלה בחלה

דמו ומיפסקי משום שם שלישי: ואיבעית אימא דכ"ע לאו בחלה דמי ודכ"ע אין שני עושה שלישי בחלין, והכא במתיר לגרום טמאה לחלין בו', טעמא
דרבנן דאסרי משום אמצעית הוא. דמיטמא מחמת העסה שהיא ראשונה, וקסברי אסור לגרום טמאה לחלין משום תקנת תרומה, ור' אליעזר סבר מתיר לגרום טמאה
לאמצעית כדי לתקן חלה בטרהדה ותנא דמתניתין ותנא דברייתא אלבא דר' אליעזר נמי ביהא פליגי, דתנא דמתניתין סבר אע"ג דמתיר לגרום לה טמאה מיהו כל
כמה דאפשר למעטי לא מפשינן להו לגרום לכו טמאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך בפיצה לא דחשיב, ותנא דברייתא סבר כיון דמתיר לגרום לא שגא שיעורא
רבא ולא שגא שיעורא וזטרא, דאפלו בבדי ביצה נמי מתיר לגרום, אי נמי תנא דמתני' סבר דילמא נגע חלה באמצעית אחר קריאת השם ותנא כרא לא חשיב: במאי
קמפילגי? ר"ע ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי: בגדול המקרא את החלל. מקרהו לצבור להוציאן ידי חובתן: והו עונין אחריו ראשי פרקים הללויה, שהוא
ראש הפרשה, על כל דבר שהוא אומר עונין אחריו הללויה, דתנן במסכת סנהדרין (ל"ח) מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריין אותו הוא עונה אחריתו מה שהם אומרים,
ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה: כסופר. מלמד תינוקות, והוא תדיר בבית הכנסת ופורס על שמע לעשרה ונוגעים. פורס לשון פרוס החג לפני החג
(שם דף ט.) מתחיל בברכות שלפני קריאת שמע, והו עונין אחריו וקורין כלן יחד, וכן שרתה רוח הקדש על כלם וכוננו יחד את השירה ככתבה: לאמר אמילתא קמיתא
קא. שעונין תמיד אשירה לה: ורבי נחמיה סבר ויאמרו. אמושה ובני ישראל קא, ומשמע דאמור קלוהו בהרי הדר: לאמר דפתח משה ברישא. הכי קאמר,
ויאמרו כלם אחר שגששו לאמר, דהיינו אחר שפתח חכם: עולל. גדול מיונק כדכתיב (שמואל ב' טז) מעולל ועד יונק, ודרך המקרא לומר כן, כלומר כלה הכל מן החשוב

עד הגרוע כמו משור ועד שם (שם):

במקהלות

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

במאי קא מיפלג, מר - רבי עקיבא סבר, תחומין - מה שאסור לצאת
 חוץ לאלפים אמה בשבת הוא מדרבנן, כמו שנרמז בפסוק, ומר - רבי
 אליעזר סבר, תחומין דרבנן ולא הויכור בפסוק.
 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא "או ישר משה ובני ישראל את
 השירה הזאת לה" ויאמרו לאמר" שאין תלמוד לומר 'לאמר', ומה תלמוד
 לומר 'לאמר', מלמד, שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל
 דבר ודבר בקוראין את הלל, לכך נאמר לאמר. רבי נחמיה אומר, בקורין
 את שמע, ולא בקורין את הלל. מביאה הגמרא ברייתא המבארת
 מחלוקתם, תנו רבנן, בו ביום דרש רבי עקיבא, בשעה שעלו ישראל
 מן הים נתנו עניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה, בגדול המקרא
 את, הלל כדי להוציא את הציבור ידי חובתם, והן עונין אחריו ראשי
 פרכים - על כל דבר שהוא אומר הם עונים אחריו הללויה שהוא ראש
 הפרשה, כעין זה משה אמר 'אשירה לה', והן אומרים אחריו 'אשירה
 לה', משה אמר 'כי נאה נאה', והן אומרים 'אשירה לה'.
 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, בקמן המקרא את הלל
 לגדולים שאינם יודעים לקרוא בעצמם, ואינו יכול להוציאם ידי חובתם,
 והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר, כעין זה משה אמר 'אשירה לה',
 והן אומרים 'אשירה לה', משה אמר 'כי נאה נאה', והן אומרים 'כי
 נאה נאה'.
 רבי נחמיה אומר, בסופר - מלמד תינוקות שהוא רגיל להיות בבית
 הכנסת, הפורס על שמע בבת הכנסת - לעשרה אנשים המגיעים לבית
 הכנסת, שהוא פותח תחילה בברכות שלפני קריאת שמע, והן עונין
 אחריו ביחד אתו, כעין זה היה בשירת הים שמשו פתח אשירה לה,
 ושרתה רוח הקודש על כולם וכיוצא כולם ואמרו יחד את השירה.
 מבארת הגמרא במאי קמיפלג, נאמר בהקדמת השירה, "את השירה
 הזאת לה" ויאמרו לאמר", ונחלקו מה אמרו בני ישראל, רבי עקיבא
 סבר, 'לאמר' אמילתא קמייתא - שבני ישראל אמרו כל פעם את
 תחילת השירה 'אשירה לה', ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
 סבר, 'לאמר' הולך אכל מילתא ומילתא - שכל תיבה שאמר משה
 חזרו אחריו בני ישראל, ורבי נחמיה סבר, שפירש הפסוק הוא כך,
 'ויאמרו' משמע, דאמרו בלחץ בפה הדר - משה עם בני ישראל ביחד,
 לאחר שקבלו רשות 'לאמר', על ידי פתח משה ברישא.
 תנו רבנן, דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו
 עניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה, עולל מוטל על פרכי אמו,
 ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה, עולל הנביא צוארו,
 ותינוק שמט דר מפיו, ואמרו זה אלי ואנוהו, שנאמר 'מפי עוללים
 ויונקים יסדת עוז'.
 הנה רבי מאיר אומר, מניין שאפילו עובדים שבמעי אמן אמרו שירה,
 שנאמר

וחכמים אופרין להפריש חלה מהעיסה הטהורה על הטמאה, אלא
 יפריש מהטמאה על עצמה. ותנא בברייתא, שלדברי רבי אליעזר אפשר
 להניח באמצע אף עיסה בשיעור כפיצה, ובכל אופן אין האמצעית
 מטמאת את הטהורה, כמבואר בהמשך.
 סבריה - רבנן שרצו ללמוד מדברי רבי אליעזר שאין שלישי בחולין
 סברו, שאידי ואידי - בין הברייתא שמתירה לפי רבי אליעזר אפילו
 כביצה, ובין המשנה שמתירה רק פחות מכביצה, עוסקות בעיסה שהיא
 ראשונה לטומאה, שמתמאת את האמצעית, ועושה אותה שניה, ובכל
 זאת סוברת הברייתא שלפי רבי אליעזר אפשר להניח באמצע גם כביצה,
 ואף על פי כן אינה מטמאת את הטהורה, היות ואין שני עושה שלישי
 בחולין, ואף על פי שחולין אלה עומדים להיות חלה, עדיין יש להם דין
 חולין, היות וחולין הטהורין לחלה - חולין שלא הופרש מהם חלה, לא
 כחלה דמו ודינם בחולין, ולפי זה רצו החכמים לומר, מאי לאו כהא
 קמיפלג, מר - רבי אליעזר סבר, אין שני עושה שלישי בחולין ולכן
 אפשר להניח באמצע גם חתיכה כביצה, והיא לא טמאת את הטהורה
 כיון שלא נקרא עליה שם חלה, ואין שני עושה שלישי בחולין, ומר סבר
 - חכמים סוברים, שני עושה שלישי בחולין, ולכן נטמאת העיסה
 הטהורה אף לפני שיקרא עליה שם חלה, והכחין יקבל חלה טמאה בחזקת
 טהורה ויכשל באכילת חלה טמאה.
 דוחה הגמרא, אמר רב מר בר רביה דרב כהנא, דבולי עלמא - בין לרבנן
 ובין לרבי אליעזר, אין שני עושה שלישי בחולין, והכא בחולין
 הטהורין לחלה - חולין שלא הופרש מהם חלה קמיפלג, מר סבר -
 רבנן סברו, שעוד לפני שנקרא עליהם שם חלה כחלה דמו, ויש בחלה
 דין שלישי בתרומה, והחתיכה האמצעית תפסול את החלה בשלישי. ומר
 - רבי אליעזר סבר, לא כחלה דמו, ולכן עד שיקרא עליה שם חלה היא
 חולין ואינה יכולה לטמאת את החלה.
 ואיפצית אימא, דבולי עלמא חולין הטהורין לחלה לא כחלה דמו,
 ואין שני עושה שלישי בחולין, ולכולי עלמא אף אם יהיה בחתיכה
 האמצעית כביצה היא לא טמאת את הטהורה, והכא במותר לגרום
 טומאה לחולין שבארץ ישראל קמיפלג - והמחלוקת היא אם מותר
 לטמאת את האמצעית, מר - רבי אליעזר סבר, מותר לגרום טומאה
 לחולין שבארץ ישראל כדי לתקן חלה בטהרה, לכן מותר לחבר חתיכה
 קטנה בין העיסה הטהורה לטמאה אף שהיא עצמה נטמאת. ומר סבר -
 רבנן סברו, אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, וכיון
 שהחתיכה האמצעית נטמאת, אסור להפריש בדרך זו, הרי שלרבי
 אליעזר ולרבנן שחולקים עליו, אין שני עושה שלישי בחולין.
 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא וכו', הא כיצד, אלף אמה
 מגרש ואלפים אמה תחום השבת, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
 אומר, אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכו'. מבארת הגמרא

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמוד ב

בשניהם מספק, ולהחמיר עליו את חומרי שני הצדדים, אך מכל
 מקום ידא רשאי להלך למקום שמתירים לו שניהם, כדברי שמואל,
 ושלא כדברי רב הסובר שמאחר ואין מקום שבינתו מבורר אינו קונה
 שבינתו כלל.
 מוקשה הגמרא: לימא - האם יש לומר, תיהוי תיובתיה דרב - שיש
 מבריייתא זו פירכא על דברי רב.
 מתרצת הגמרא: רב תנא הוא ופליג - רב, אף שאמורא הוא, נידון
 כתנא, ולפיכך הוא יכול לחלוק על דברי הברייתא.
 שנינו במשנה: אם אמר תהא שבייתא בעיקרו של האילן קנה שם
 שבייתה, ומהלך ממקום רגליו ועד עיקרו של האילן אלפים אמה,
 וכן רשאי להמשיך לילך מעיקרו של האילן ועד לבינתו אלפים אמה
 נוספות, ונמצא שהוא מהלך משששים (לאחר החשיכה) שיעור
 ארבעת אלפים אמה, ממקום עמידתו ועד ביתו.

רשאי להלך משם לביתו אלף אמה, ומביתו והלאה לצד דרום עוד
 אלף אמה נוספות. ואם מיצעו עליו את התחום, דהיינו, שהניחו
 עליו את העירובין במרחק אלפיים אמה מביתו לצד צפון ובמרחק
 אלפיים אמה מביתו לצד דרום, נמצא שבינתו עומד באמצע בין
 שני העירובין, ולפיכך לא יזוז ממקומו בשבת, שהרי אינו יכול
 לילך אפילו אמה אחת לצד צפון, שמא קבע שבינתו במרחק
 אלפיים אמה מביתו לצד דרום, וכן אינו רשאי לילך כלל מביתו
 לצד דרום, שמא קבע שבינתו במרחק אלפיים אמה מביתו לצד
 צפון.
 מבואר מדברי הברייתא, שבאופן שיש לאדם ספק היכן קנה את
 שבינתו אין אומרים שלא קנה שבינתו כלל, אלא מחמירים עליו את
 חומרי שניהם, ואם כן אף באילן יש לומר כן, שמאחר ויש ספק אם
 קנה שבינתו בתחילת נופו של האילן או בסופו יש ליתן לו שבינתו

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מי שקינא פרק שישי

1 'במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל' משמע שגם אלו שעדיין
2 היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקהלות על הים. (שואלת הגמרא, והא
3 לא חזו, משיבה הגמרא, אמר רבי תנחום, ביום נעשה להן
4 כספיקלרין - מראה המארה וראו).
5 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד איוב
6 בו. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקטלני לו אייחל",
7 ועדיין הדבר שקול, 'לו' אני מצפה או אני מצפה. מקשה הגמרא, וליחיו
8 האי 'לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אל"ף בתיב 'לא' הוא, שפירשו
9 איני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, 'לו' הוא שפירשו שמצפה, ומפני
10 מה אומרת המשנה הדבר עדיין שקול, וצריך להביא פסוק נוסף.
11 דוחה הגמרא את הקושיא, וכל חיבא דבתיב בלמ"ד אל"ף, לא הוא,
12 אלא מעתה, בכל צרתם לא צר, דבתיב 'לא' בלמ"ד אל"ף, הכי נמי
13 דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש ברוך הוא אינו נמצא
14 עמם בצרתם, וכי תימא הכי נמי, שכן הוא הפירוש, והבתיב בהמשך
15 הפסוק, 'ומלאך פניו הושיעם', הרי שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע
16 להם בצרתם. אלא (לאו), משמע הכי, ומשמע הכי - פעמים שהכוונה
17 כך ופעמים שהכוונה כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.
18 תניא רבי מאיר אומר, נאמר 'ירא אלהים' באיוב, ונאמר 'כי ירא
19 אלהים אתה' באברהם, מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה, אף
20 ירא אלהים האמור באיוב מאהבה, ואברהם גופיה מנול שמואהבה,
21 דבתיב 'ירע אברהם אוהבו'.
22 שואלת הגמרא, מאי איבא בין עושה מאהבה לעושה מיראה.
23 ומשיבה, איבא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול העושה
24 מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה העושה מיראה, תלוי זכותו
25 ומגניה לאלף דור שלאחריו, וזה העושה מאהבה, תלוי לאלפים דור.
26 ומנין שכן הוא, כיון שהבא בתיב, 'לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי'
27 הרי שלאזהביו הוא תולה אלפים, והתם בתיב, 'ולשומרי מצותי'
28 לאלף דור' הרי שלשומרי מצותיו שאינם עושים מאהבה אלא מיראה,
29 תולה אלף.
30 מקשה הגמרא, התם נמי - בפסוק של אלף דור בתיב 'לאוהביו
31 ולשומרי מצותי לאלף דור'. מתרצת הגמרא, האי לדסמיה ליה והאי
32 לדסמיה ליה - 'לאלפים סמוך' לאוהביו, ו'לאלף דור' סמוך 'ולשומרי
33 מצותיו'.
34 הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
35 אקרינן בחלמאי - הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך אשר
36 צפנת ליראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקרינן בחלמאי 'וישמחו כל
37 חוסי כף לעולם ירגנו ויעלצו כף אוהבי שמך'. אמר להו רבא,
38 תרניבו רגלן צדיקי גמורי אתון - שניכם צדיקים גמורים, אלא שר
39 עובד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, ולכן הקריאו לו 'יעלצו כף אוהבי
40 שמך', ומר עובדו מיראה, ולכן הקריאו לו 'אשר צפנת ליראיך'.

הדרן עלך כשם שהמים

הפרק עוסק בדיני העדות על סוטה.

41 משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטור עם פלוני, ונסתרה אחר קניויו,
42 אפילו שמע על כך שנסתרה מעוף הפורח, כלומר שלא שמע בעדות
43 גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות כגון עבד או שפחה,
44 אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את אשתו בגט, ויתן כתובה,
45 דברי רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר בזה כשיטתו בתחילת המסכת שאין
46 צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם הפסולים לעדות נאמנים בזה, כמו
47 שנאמנים להעיד על טומאתה, משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך
48 נאסרת לבעלה בעדותם עד שישקה אותה מים המאריים, ואם אינו רוצה
49 להשקותה, יוציא ויתן כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה
50 אם אין שני עדים כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישיאו
51 ויתנו בה מזונות בלבנה - שניים השזורות חוטי פשתן בלילה, ישאו
52 ויתנו, כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע למצב זה, מכוער הדבר,
53 ויוציאה בגט, שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מזונות בלבנה, אין
54 המים המאריים בודקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.
55 אם אמר עד אחד, אני ראיתי שנטמאת בסתירה זו שעליה העידו שני
56 העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח לפי רבי
57 אליעזר, לא היתה שותה, כי אחרי שקיבלנו עדות שנסתרה, עד אחד
58 נאמן להעיד שנטמאה, משום שרגליים לדבר, ואין צורך לבדוקה,
59 ונאמנותו היא אף להפסידה כתובתה, וכפי שנדרש מהפסוקים בהמשך
60 המשנה. ממשיכה המשנה, ולא עוד, ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו
61 עבד, אפילו שפחה המעידים שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה
62 ואינה שותה, ונאמנים אף לפוסלה מכתובתה. ממשיכה המשנה,
63 חמותה, וכת חמותה, וצרתה, ויבמתה, וכת בעלה מאשה אחרת, אף
64 ששונאות אותה ואינן נאמנות בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו
65 נאמנות לעדות זו שנטמאה כשנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו
66 לפוסלה מכתובתה, שהואיל ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה,
67 אלא נאמנותן היא רק לענין שלא תשתה.
68 המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות נאמן
69 שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר, שלולי גזירת
70 הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שיהיה בדין שנאמר שעד אחד לא
71 ידיה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ובה אם עדות ראשונה - על הסתירה,
72 שאין אוסרתה על בעלה איסור עולם, אלא רק עד שתשתה ותמצא
73 טהורה, אינה מתקיימת בפחות משנים, עדות אחרונה - שהעידו
74 שנטמאה לאחר שהועדה שנסתרה, שאוסרתה לבעלה איסור עולם,
75 והיא חמורה יותר, האם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים. אך
76 דוחה המשנה, תלמוד לומר - לפיכך כתוב 'ועד אין בה', לומר שכל
77 עדות שיש בה שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.
78 מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קל וחומר לעדות הראשונה מעתה
79 - מאחר ולמדנו שלטמאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר לעדות
80 סתירה שיספיק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, ובה אם
81

ואיך דהיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דלר' יוסי הגלילי נמי
עוברים אומרים שירה ובפ"ק דכתובות (דף ז') דריש לה דברכת חתנים בעשרה
מדהיו מצי למכתב מבטן ישראל וכתוב ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים
הכי ואותן המלאכים שאמרו מה אנש כי תזכרנו אמר להן הקב"ה באו וראו את
השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף הן
ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר
שמך בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר
(מנסיא) אומר לא נאמרה פרשה זו אלא
לענין עקידה:

גדול העושה מאהבה. בירושלמי (ברכות
פ"ט) ר"ע הוה מתדין קמיה
טורטורפוס הרשע אתה עונתא דקרית
שמע שרי קרי וגו' א"ל סבא סבא או חרש
אתה או מבעט ביסורין את א"ל תיפח
רוחיה דהווא רשיעא לא חרש אנא ולא
מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי הייתי קורא
הפטוק הזה ואהבת את ה' אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמניה
בכל לבי רחמניה בכל נפשי רחמניה בכל
ממוני לא הות בדיק ליה וכיון דמשי ליה
בכל נפשיה ואתיא ענתיה דקרית שמע ולא
איפליג עליה בגין כן אנא קרי וגו':

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא לה. פרק זה היה הגון שיהא
שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר
אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה
ואמ"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל
הסדר אבל תימא דלאחר ששנה שבדקה
המים הוא חוזר לקנינה, ד"ג בסדר המשנה
משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורח והכי
מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקינא לה
אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי
עכשיו קצת רגלים לדבר מכוונת הדבר
ומציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה
ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה
דאפילו לבי"ה (דאמר אפילו אם) הקדיחה
תבשילו היינו רשות מידו מצוה ליבא אלא
בכה"ג ואם מקיימה דומה לאדם שנפל
זבוב לתוך תמחוי שמוצצו ואוכלו ולבית
שמאי חובה הואיל וקינא לה רגלים לדבר
מיהו כתובתה גובה הואיל ולא נסתרה
והשתא אתי שפיר דרבי יהושע אבל
לפירוש רבינו שלמה דפירש משקינא לה
אפי' שמע מעוף הפורח שנסתרה דעוף
פורח היינו עבד ושפחה שנאמנן בעידי
סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא
ויתן כתובתה וכי היה רבי יהושע מחייב
כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות
בלבנה וחלל אין המים בודקין אותה
כדאמרין בפרק קמא (לעיל דף ו') ומאחר
שהיא גרמה שתיאסר עליו ואין יכולה
לשתות היא כארוסה ושומרת יבם שלא
שורות ולא נוטלות כתובה מיהו מצי
למימר הא דאמרין אין המים בודקין אותה
לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה
דוקא לאחר קנינו ועידי סתירה אלא שמזרות
אבל כאן אין עידי סתירה אלא שמזרות

במקהלות בשנהגלו על הים: **מקור**. אף אותם שבמקור: **ולחיו** האי
לא כו'. ונאמי אומר הדבר עדין שקול: **ה"נ** דלא **הוא**. וה"ק קרא אינו
חושש לצרתם ולא צר בה: **באברהם**. כי קרא אלהים אתה (בפסוק כב): **תלוי**.
זכותו לדורותיו להגן עליהם עד אפלים דור: **לאלפים** **לאוהבי**. סמך אוהביו
לאלפים, ואיך קרא סמך לאלף דור אל
שומרי מצותיו, דהיינו מיראה, ואין אלו
דומין לפרוש מאהבה לפרוש מיראה (ועל דף
כב): דנהגו מאהבת שבר ומיראת פורענות
הקללות והענשין, והקא מאהבת המקום
ומיראתו שמונאו גדול ומשל על הבריות:
וישמחו כל חוסי בך וגו'. ספיה דקרא
ויעלצו בך אוהבי שמך:

הדרן עלך כשם שהמים

מתני' מי שקינא לה ונסתרה. אם
לאחר שקינא לה נסתרה: **אפי'** שמע
מעוף הפורח. שנסתרה יוציא ויתן כתובה.
ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (ועל
דף כ): סתירה לא בעיא עדות ואפלו עבד
ואפלו שפחה נאמנן. דהיינו נמי בעוף
הפורח, דאיחשק לטמאה דכלהו מדימני
בה. הלכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה
להשקותה יוציא ויתן כתובה: **רבי יהושע**
אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות
בלבנה. כלומר משום סתירה שאין בה
ב' עדים אינה נאסרת עליו, ור' יהושע
לטעמיה דאמר משקח על פי שנים. מיהו
בשישאו ויתנו מוזרות בלבנה בפריצותה
מכוונת הדבר ונצא, דהא אפלו מ"א תו
לא בדיק לה בכתובתא בפ"ק (ועל דף ו')
וטוהרה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות
בלבנה: **אני ראיתי** **שנממאת**. באותה
סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי
יהושע ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורח:
לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה
אף להפסיקה כתובה שרגלים לדבר.
ומקראי ילפינן לה לקמן במתני': **תרי**
אלו נאמנים אף לפסלה מכתבתה.
שלא תשתה ולא תטול כתבתה: **המוות**
ובת חמותה וצרתה ויבמתה. אשת
אחי בעלה, אף היא בצרתה ושונאתה
שדואגת הימנך שסופה להיות צרתה, אם
ימות בעלה בלא בנים תתייבם לבעלי,
ובת בעלה מאשה אחרת, אלו חמש נשים
שונאות אותה, וביבמות (דף ק"ז) מפרש
טעמא אמאי טו לה. ואין נאמנות לה
לשום עדות שהיא לרעתה: **תרי** **אלו**
נאמנות. לה לעדות זו, שהתורה האמינה
כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפסלה
מכתבתה הואיל ושונאות אותה, אלא
שלא תשתה שותה בדין. שלא יהא
נאמן בה עד אחד אם לא מגזרת הכתוב:
הראשונה. סתירה שאין אוסרתה אסור
עולם אלא עד שתשתה: **אינה מתקיימת**
בפחות משנים. כדבעין למימר מגזרת
שותה, ורבי יהושע היא עדות האחרונה.
טמאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה.
ובגמרא ילפינן לה דרבי קאמר, תרי
לית בה אלא אחד, וקאמר והיא לא

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף
הפורח, יוציא ויתן כתובה, דברי ר' אליעזר. ר'
יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה.
אמר עד אחד "אני ראיתי שנממאת" לא היתה
שותה, ולא עוד אלא אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי
אלו נאמנן, אף לפסלה מכתבתה. חמותה ובת
חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה, הרי אלו נאמנות.
ולא לפסלה מכתבתה, אלא שלא תשתה. שותה
בדין, ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור
עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה
שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות
משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש
בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם

עדות

נתפשה למיסרה, אלמא מדימנן:
שאוסרתה

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד ב

תוספות

רש"י

כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה. קשיא דהכא משמע כיון שנתקבל עדותו של ראשון ואנ"פ שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה רק שלא העיד השני בתוך כדי דיבורו של ראשון הוי דבריו של שני במקום ראשון כדבריו של אחד במקום שנים הכי משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף קיז:) תנן עד אומר מת וניסת ובא

אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ' טעמא דניסת הא לכתחילה לא תנשא והאמר עולא וכו' ומשני הכי קאמר עד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא התם דבזה אחר זה מיירי דהא ניסת בנתיים ואי"ה בבכ"ג בזה אחר זה אם לא ניסת לא תנשא אא"כ התירוה לינשא דאמר לא תצא מהתירה הראשון ופירש נמי רש"י התם דדוקא שהתירוה קודם שיבא עד השני המכחישו אבל אם קודם שהתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא דאבתי לא אחשביניה בתרי להכי נראה לפרש הכא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון והורו ע"פ עדותו מיהו תימא עולא גופיה דאמר הכי אליבתי תני לא היתה שותה מה דוחקא למימר הכי והא מנערתין לא משמע ששהה השני אחר הראשון עד שהורו ואסרוה עליו ואמרו אינה שותה וי"ל דמתניתין בסתם קתני אי נמי רבי יצחק ועולא הוה מתרצי להדיא דהאשה וזוטא כדמתרצי אליבא דר' יוחנן ב"פ שני כדבבות (דף כב:) משום לזוז שפתיים והדיא דהאשה רבה (יבמות דף פח:) לא דמיא לתרייהו משום דגברא אתי וקא: **הא** חד וחד לא היתה שותה תיובתא דרבי חיאי. נראה האי דלא דחי ליה בזה אחר זה משום דסוף סוף תיקשי דיוקא דסיפא דשנים אומרים נטמאת וא' אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא חד וחד היתה שותה במאי מוקמת לה ע"כ בבת אחת מאי קמ"ל היינו רישא הילכך צריך לתרצו ר' נתנאל בין לר' יצחק בין לר' חיאי הני תרתי בבי דסיפא תימא היכי הוה מתרצי ר' יצחק מתני' דפרק אמרו לו (כריתות דף יא:) דתנן עד אומר אבל ועד אמר לא אבל אשה אומרת אבל ואשה אומרת לא אבל מביא אשם תלוי כיון דהאמינה תורה עד אחד דנפקא לן מאו הדוע אליו חטאתו (ויקרא ד) חטאת הוי ליה לאיתויי בשלמא רבי חיאי הוה מוקי לה בבת אחת. ירושלמי גידל בר בנימין בשם רב אמר בכל מקום שהכשירו עד אחד עדות האשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש דתנן עד א' אמר נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ועד א' אמר לא נטמאת תנא דבי רבי אומר כן ותו בירושלמי עד אחד אמר נטמאת ועד אחד אמר לא נטמאת שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן כאן לא היתה שותה ובעגלה ערופה הוי עורפין וטעמא מפני שכאן רגלים לדבר ומסיק נמי התם דבעידי טומאה לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מפני שרגלים לדבר:

מדור

ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואחר כך באו מאה נשים כעד א' דמיון והנה ליה קמא שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ואינה שותה:

עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחד. עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחד? תלמוד לומר: "כי מצא בה ערות דבר" וליהן הוא אומר "על פי שנים עדים... קיום דבר". מה ליהן על פי שנים, אף כאן פי שנים. עד אומר "נטמאת" ועד אומר "לא נטמאת", אשה אומרת "נטמאת" ואשה אומרת "לא נטמאת", היתה שותה. אחד אומר "נטמאת" ושנים אומרים "לא נטמאת", היתה שותה. שנים אומרים "נטמאת" ואחד אומר "לא נטמאת", לא היתה שותה גמ'. האי תלמוד לומר "כי מצא בה ערות דבר"? תלמוד לומר "בה" בה ולא בקניו, בה ולא בסתירה מיבעי ליה? הכי נמי קאמר, תלמוד לומר "בה" בה ולא בקניו, בה ולא בסתירה. וטומאה בעלמא בלא קניו ובלא סתירה, דלא מהימן עד אחד, מנלן? נאמר כאן "דבר", ונאמר להלן "דבר". מה להלן בשני עדים אף כאן בשני עדים: עד אומר נטמאת: טעמא דקא מכחיש ליה, הא לא קא מכחיש ליה, עד אחד מהימן, מנהיג מילי? דתנו רבנן: "ועד אין בה" בשנים הכתוב מדבר. אתה אומר בשנים, או אינו אלא באחד? תלמוד לומר: "לא יקום עד אחד באיש", ממשמע שנאמר "לא יקום עד" אינו יודע שהוא אחד? מה תלמוד לומר "אחד"? זה בנה אב, כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך הכתוב "אחד". ואמר רחמנא תרי לית בה אלא חד, "והיא לא נתפשה" אסורה. וכיון דמדאורייתא עד אחד מהימן, אידיך היכי מצי מכחיש ליה? והא אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים! אלא אמר עולא: תני, לא היתה שותה. וכן אמר ר' יצחק, לא היתה שותה. ור' חיאי אמר היתה שותה. לר' חיאי קשיא דעולא? לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן בזה אחר זה. תנו, עד אומר "נטמאת" ושנים אומרים "לא נטמאת" היתה שותה, הא חד וחד, לא היתה שותה. תיובתא דר' חיאי! אמר לך ר' חיאי: וליטעמיה, אימא סיפא, שנים אומרים "נטמאת" ואחד אומר "לא נטמאת" לא היתה שותה. הא חד וחד, היתה שותה. אלא כולה בפסולי עדות ור' נתנאל היא. דתנא, ר' נתנאל אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד בשני אנשים באיש אחד, ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא, אפילו מאה נשים נמי, בעד אחד דמיון.

ורבא

תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה בזה, הוציאנו לעדות זה מכלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולין וכשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין דבר: ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד בשר מעיקרא:

שאוסרתה אסור עולם. כדאמר (שלי דף כח.) בסוטה פסק מנטמאה ונטמאה, וכו' ודאית: עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד בהדי חד וחד היא כספיקא ושותה: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניה, שכשבתא ומצאת נטמאת. הרי נסתלק העד הנה ובטלו לא נטמאת. הרי נסתלק העד הנה ובטלו דבריו מפני השנים וחד היא כספיקא אם נטמאת קדם שבאו אלו ומצאו וחדה שותה. ובגמ' מקשר למאי איצטריך כל הנה בבי: נג' בה ולא בקניו כו'. למאי איצטריך גזירה שנה הא כתיב גבי טמאה ועד אין בה ומיעוטא הוא, בה עד אחד נאמן ולא בעדות אחרת ותוין לה עדות סתירה כשאר כל עדות שבתורה: ונטמאה בעלמא. עד א' שהעיד על אשה שלא קנא לה בעלה אומר נטמאת מנין דלא מהימן ולא אמרינן אטמאת אשה המניה רחמנא לא שניא לאחר קניו ולא שניא בלא קניו, תלמוד לומר כו', וכי המניה רחמנא בטמאה שאחר קניו ונל עד סתירה שנים ועד מעיד שנטמאת שרגלים לדבר. ובפרק קמא (שלי דף ג.) פריכין והא כי כתיב קניו בתר הכי כתיב, ומשינן ועבר כתיב שכבר עבר: הא לא מכחיש ליה כו'. הוא הדין דהנה ליה למכחי ארשא דקתני בהדיא אחד אומר אני ראיתיך שנטמאת לא היתה שותה אלקמא מהימן, אלא משום דבגמ' לאקשוני עלה כי מכחיש ליה מאי הוי הא המניה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי וחד ליה האי דמכחיש ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: הרי כאן שנים. הרי הוא בשנים: קשיא דעולא. דכיון דהאמינה תורה הרי העמידנו במקום שנים: כאן בבת אחת. מתני' כשהעיד שנים בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותן בב"ד, והכי האמינהו תורה בשנים כגון אם העיד עדותו ונפא. דתנו לא מצי חד לאכחשיה: הא חד וחד. על פריך לא היתה שותה תנא ברישא, דאי היתה שותה קתני הא תו קמה לי, השתא בחד הדין הכחשת תרי מבקעי פשיטא דאין אחד במקום שנים, ומתני' לדיוקא דידיה תנא ליה, דאי לאשמועינן היא גופה פשיטא דלא איצטריך: אמר לך ר' חיאי וליטעמיה. דסביחא לך דמתני' לגופיה לא איצטריך, דהא פשיטא דאין א' במקום שנים, ולדיוקא אתא. סיפא מאי תידוק מנה, אלא מתני' לא לדיוקא אתא אלא לאשמועינן היא גופה איצטריך, דשנים דקא תנא בפסולי עדות קאמר כגון נשים או עבדים, ואשמועינן דשתי נשים מבטלות דבר עד א' בין ברישא בין בסיפא. ולקמן פריך תרתי קמה לי. והאי דלא שני ר' חיאי מצינעתא ליה אחר זה, משום דקא דייק מתני' בבת אחת דקתני ושנים אומרים לא ראיתיה (נטמאת) אלקמא בהדי הדדי קאתו, דלעולם במקום שנים לא האמינה תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה זה מכלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולין וכשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין דבר: ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד בשר מעיקרא:

ורבא

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

היתה אנוסה ולכן היא אסורה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד
 ואסרה את האשה מחמת עדותה.
 מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
 להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה, וכן
 המדאורייתא עד אחד מהימן שנטמאה, אם כן איך, היכי קמי מביחש
 ליה - השני, איך יכול להכחישו, והא אמר עולא, כל מקום שהאמינה
 תורה עד אחד, הרי כאן תוקף של שנים, ואין דבריו של אחד
 המכחיש נחשבים במקום שנים. עונה הגמרא. אלא אמר עולא, תני -
 אכן יש לשנות במשנתנו 'לא היתה שותה', ולא כמו ששנינו 'היתה
 שותה', כי באמת הראשון נאמן כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד
 אחד אינו יכול להכחישו. וכן אמר רבי יצחק, שצריך לשנות 'לא היתה
 שותה'. ורבי חייה אמר, הגירסא נשאת 'היתה שותה'. שואלת
 הגמרא, לרבי חייה קשיא דעולא, שכיוון שהאמינה תורה את הראשון
 על כך שנטמאה, הרי הוא כשנים, כפי שלימד עולא, אם כן מדוע שותה.
 עונה הגמרא. לא קשיא, כאן במשנתנו, מדובר שהעידו שניהם בבת
 אחת, שבתוך כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד גם השני, שאז בטלו
 דבריו של הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו להתקיים בבית דין,
 שלא האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו ויצא בלי שיוכחש,
 ורק באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך במשנתנו אין
 לראשון תוקף של שנים. ואילו כאן בדברי עולא שניד אחד נחשב כשנים,
 מדובר ששני העדים באו להעיד בזה אחר זה, ורק על מקרה כזה
 אומרים שאין דבריו של אחד במקום שנים.
 הגמרא מקשה על רבי חייה מהמשך משנתנו, תנן, עד אומר 'נטמאת',
 ושנים אומרים 'לא נטמאת', היתה שותה. ויש לדייק מזה, דווקא אם
 הכחישוהו שנים היתה שותה, הא חד וחד - במקרה שרק אחד הכחישו,
 דהיינו במקרה הקודם במשנה, לא היתה שותה, וכך יש ודאי לגרוס שם.
 ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה', כי אם זו הגירסה שם, אזי
 קשה מה חידשה המשנה במקרה השני, ששנים יכולים להכחיש את העד
 הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו.
 אלא ודאי שהמקרה השני הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה
 שותה' במקרה הראשון, כפי שדייקנו. הרי מכאן תיבאר דברי רבי חייה,
 שגרס שם 'היתה שותה'.
 משיבה הגמרא, אמר לך רבי חייה, וליטעמיה - לשיטתך הסוברת
 שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אימא סיפא - מה
 תעשה עם המקרה השלישי במשנה, שנים אומרים 'נטמאת', ואחד
 אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, וכי תדייק ממנו, הא חד וחד,
 היתה שותה, הרי דייקת מהמקרה השני בדיוק הפוך. אלא ודאי
 שהמקרים האלו לא נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה בולה
 עוסקת בעניין שונה, בפסולי עדות, ורבי נחמיה היא. דתניא, רבי
 נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי שהוצאה עדות
 זו מכלל עד עדויות שבתורה ולא צריך בה תורת עדות, ולפיכך פסולים
 וכשרים שווים בה והלך אחר רוב דעות, כלומר, מקבלים את העדות
 שיש בה יותר עדים מן העדויות האחרות, אפילו אם הם פסולים, ואפילו
 העידו זה אחר זה וכבר נתקבלה עדות אחרת. ועשו שתי נשים באיש
 אחד, בשני אנשים באיש אחד, כלומר שאם נשים, הפסולות לעדות,
 הכחישו עד אחד כשר, הרי הן נאמנות בעדות כזו כמו שני עדים כשרים
 שהכחישו עד אחד, שגם בזה הולכים אחר רוב דעות. ושני המקרים
 האחרונים במשנה מתפרשים כך, כשיש עדויות סותרות אם נטמאה
 האשה, עד אחד אומר שכן, ושניים פסולים אומרים שלא, או הפוך,
 מקבלים את דברי השנים שהם רוב הדעות. ואיבא דאמרי דעה אחרת
 בדברי רבי נחמיה, כל הובא דאמרי עד אחד פשר מעיקרא - כל מקום
 שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר שנטמאה, ונתקבלה עדותו,
 אפילו מאה נשים נמי, אם יבואו אחר כך להכחישו, כולן פקע אחד
 דמין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר יש נאמנות כשנים כשרים,
 וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים, אלא אומרים בזה 'אין
 דבריו של אחד, במקום שנים'.

עדות אחרונה - שנטמאה, שאוסרתה איסור עולם, והיא חמורה, הרי
 היא מתקיימת בעד אחד, כמו שדרשנו, עדות הראשונה - שנטמאה,
 שאין אוסרתה איסור עולם, והיא קלה יותר, האם אינו דין שתתקיים
 בעד אחד. דוחה המשנה, תלמוד לומר "כי מצא בה עדות דבר",
 ולחלן הוא אומר "על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום
 דבר", דורשים גזירה שוה 'דבר' 'דבר' להשוות בין עדות על אשה
 שמצא בה עדות דבר, כגון עדות זו שנטמאה, ובין עדות ממון, מה לחלן,
 בעדות ממון, על פי שנים, אף כאן, על פי שנים.
 אם עד אומר 'ראיתי שהאשה נטמאת', ועד אחר אומר 'לא נטמאת',
 או אם אשה מעידה עליה ואומרת 'נטמאת', ואשה אחרת אומרת 'לא
 נטמאת', היתה שותה, שכיון שהעדים מכחישים זה את זה, ממילא זה
 ספק ככל סוטה, ושותה. אם אחד אומר 'נטמאת', ושנים מכחישים אותו
 ואומרים 'לא נטמאת' בפניה, שכשכא ומצאת שנטמאה יחד, גם אנו
 היינו עמר, ובפנינו לא נטמאת, היתה שותה, שהרי נסתלקה עדותו
 ובטלו דבריו של העד האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה
 קודם שבאו העדים ומצאום, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שנים
 אומרים 'נטמאת', ואחד אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, שאין
 אחד נאמן נגד השנים.
 נמיר במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
 'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנטמאה. מקשה על כך הגמרא, הא
 תלמוד לומר "כי מצא בה עדות דבר" - וכי הלימוד לדברי רבי יהושע
 שעד אחד אינו נאמן להעיד שנטמאה לומדים מהגזירה שוה, הרי בפסוק
 עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש לימוד אחר לזה, תלמוד
 לומר 'ועד אין בה', שזה מיעוט, דווקא בה, בעדות שנטמאה, עד אחד
 נאמן, ולא בקיניו, דווקא בה הוא נאמן, ולא בסתירה, שאין עד אחד
 נאמן להעיד שקינא לה בעלה או שנטמאה, אלא צריך שני עדים כשאר
 כל עדויות שבתורה, ואת המיעוט הזה מיבעי ליה - היתה המשנה
 צריכה להביא, ומדוע דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר'. מתרצת הגמרא,
 הרי נמי קאמר - כך אכן אומרת גם משנתנו, תלמוד לומר בה, בה
 ולא בקיניו, בה ולא בסתירה, ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילם
 אלו חסרות במשנה. והגזירה שוה למלדת דין אחר, וגם הוא חסר
 בגירסתנו, וכך צריך להוסיף במשנה, 'עדות על טומאה בעלמא,
 שהאשה נטמאה, בלא שהיה קיניו ובלא שהיתה סתירה, דלא מהימן
 עד אחד - שבוה, הדין הוא שאין עד אחד נאמן, מנן - מנין לומדים
 זאת, על כך אמרה המשנה, 'נאמר כאן' 'כי ימצא בה עדות דבר', ונאמר
 לחלן 'על פי שני עדים וגו' יקום דבר', מה לחלן בשני עדים, אף כאן
 בשני עדים, והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה, שעד אחד אינו נאמן
 להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה, ורק אם קינא לה
 ונטמאה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'ועד אין בה', כי אז יש רגלים
 לדבר.
 שנינו במשנה, שאם עד אומר 'נטמאת', ועד אחר אומר 'לא נטמאת',
 היתה שותה. מדייקת הגמרא, מעמא דקא מביחש ליה - רק מטעם
 שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מביחש ליה, עד אחד
 מהימן שנטמאת. מבררת הגמרא, מנהגי מילי שעד אחד נאמן לומר
 שנטמאת. ומבארת הגמרא, דתני רבנן בברייתא, 'ועד אין בה' 'שנים
 הכותב בדבר', שכונת הפסוק היא שאין עדות גמורה של שני עדים
 שזינתה. דנה הברייתא, אהה אומר בשנים, או אולי אינו אלא באחד,
 שכונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה. וכדי לברר את כונת הפסוק
 מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תלמוד לומר, 'לא יקום עד אחד
 באיש וגו'', והיה מקום להקשות על פסוק זה, ממשמע שנאמר 'לא
 יקום עד', וכי אינו יודע כבר שהווא אחד, מה תלמוד לומר 'אחד'.
 אלא שזה פנה אב - לימוד של 'בין אב', שכל מקום שנאמר 'עד', הרי
 כאן שנים, עד שיפוטם לך הכותב אחד. ועל פי זה חזרת הגמרא
 ומבארת את הפסוק 'ועד אין בה' והיא לא נתפשה, ואמר רחמנא הרי
 לית בה - הכוונה ב'עד אין בה' היא שאין עדות של שנים, אלא רק חד
 מעיד בה שנטמאה, והפסוק ממשיך, 'והיא לא נתפשה', כלומר שלא

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וְהָכֵא - מזה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
2 נטמאת, היתה שותה; בְּמֵאֵי עֶקְרִינָה, בְּגִזְיוֹ דְּאֵתְאֵי אִשָּׁה מְעִיקְרָא -
3 שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר רוב
4 דעות של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, וְתִרְצָה לְדַרְבֵּי נַחְמִיָּה
5 הָכִי - ה'איכא דאמר' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם כך, רַבִּי
6 נַחְמִיָּה אָמַר, כָּל מְקוֹם שֶׁהָאִמְנָה תוֹרָה עַד אֶחָד, הֵלֶךְ אַחֵר רֹב
7 דְּעוֹת, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִשָּׁה אַחַת, בְּשָׁנִי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד, דְּהֵיִינוּ
8 דּוֹקָא כְּשֶׁגַם הַעַד הָרָאשׁוֹן הִיא אִשָּׁה או עד פסול אחר מקבלים את עדותן
9 של שתי הנשים, אֲמָל שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד הַכֹּשֶׁר לַעֲדוּת, כִּי פִלְגָא
10 וּפִלְגָא דְּמִי, כלומר, כל אחת מעדויות אלו נחשבת כאילו היא של עד
11 אחד, ואין הולכים אחר רוב דעות.

12 הגמרא שבה לדון בגוף תירוצו של רבי חיאי, ששני המקרים האחרונים
13 במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא, וְתִרְתִּי - שתי
14 המקרים שאמרנו שעוסקים בְּפִסְלוֹ עֲדוּת, לָמָּה לִי, הרי כדי לומר
15 שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה להביא דוגמא אחת.
16 מתרצת הגמרא, מַהוּ דְּתִימָא, כִּי אֲוִלִּין בְּתֵר - מה שהולכים אחר רוב
17 דְּעוֹת נֹאמַר רַק לְחֻמְרָא - אם לפי רוב הדעות צריכה לשתות, אֲמָל
18 לְקוּלָא - אם לפי רוב הדעות יש להקל מעליה שלא תשתה, כגון
19 כששתים אומרות 'נטמאת' ועד אחד אומר 'לא נטמאת', אולי בזה לא
20 אֲוִלִּין אחר רוב דעות, אלא נשאיר את הענין בספק בגלל שהיתה
21 הכחשה כל שהיא, ותשתה. קָא מְשַׁמַּע לָן שהולכים גם במקרה כזה אחר
22 רוב דעות, ואינה שותה, כי הדין נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

23 משנה. דברים אלו נאמרין בכל לשון - בכל שפה, ואין צריך לאומרם
24 בלשון הקודש, פְּרִשְׁתָּ סוּמָה - מזה שאומר הכהן לסוטה, כמפורש
25 בפסוקים, "והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא שכב וכו'", ואינו
26 צריך לומר לה כדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא אפילו בשפה אחרת.
27 וידידי מַעֲשֵׂר, שמצווה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושבועית של
28 מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא ולבער מן הבית את כל
29 מעשרותיו של גדולי קרקע ולעשות בכל אחד כדינו, ואחר כך אומר
30 הוידי 'ביערת הקודש מן הבית וכו' הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל
31 שפה, ואין אומרים שהכתוב חייבו לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קְרִית
32 שְׁמַע, ותפלה, וברכת המזון, ושבועת העדות - אם חבירו ביקש
33 שיעיד עבורו בתביעת ממון שתבע בבית דין, ונשבע בשקר שאינו יודע
34 עדות זו, או שהלה השביעו שיעיד עבורו וכפר בשקר שאינו יודע, חייב
35 קרבן 'עולה ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון.
36 ושבועת הפיקדון - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על
37 כך בשקר, או שהשביעו התובע וכפר בשקר, מתחייב קרבן 'אשם גזילות'
38 האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף בדברים שנסדר
39 ונכתב מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם בלשון הקודש, כפי
40 שלומדת הגמרא על פי הנאמר בהם.

41 ואלו נאמרין דווקא בלשון הקודש, ואינם נלמדים מהדברים הקודמים
42 לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא לומר אותם
43 בלשונות אחרים, מְקָרָא בִּיבּוּרִים - הקריאה של 'ארמי עובד אבי וגו'
44 שהמביא ביבורים צריך לקרוא. וְחִלְצָה - כל סדר האמירות הכתוב
45 בפרשת חליצת יבמה. בְּרִבּוֹת וְקִלְלוֹת שאמרו יהושע וישראל בהר
46 גרזים וחר עיבל כמו שנצטוו בתורה. בְּרִבּוֹת בְּהֵינִים - נשיאת כפיים.

47 וברכת בְּהֵן גְּדוֹל ביום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים בקודש
48 הקדשים, שאז היה קורא בתורה את פרשת העבודה ומברך עליה שמונה
49 ברכות. וּפְרִשְׁתָּ הַמֶּלֶךְ - פרשת 'הקהל', שהמלך היה קורא בספר דברים
50 על בימת עץ בעזרה בסוכות שאחר השמיטה. וּפְרִשְׁתָּ עֲנִלָּה עֲרוּפָה -
51 מה שאומרים הזקנים והכהנים כשנמצא חלל שלא נודע מי היכחו אחרי
52 שעורפים את העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמרו, ידינו לא שפכו את הדם
53 הזה וגו'.' וּמִשּׁוֹת מִלְחָמָה בְּשָׂעָה שְׂמִדְרָא אֵל הָעָם - הדברים שהכהן
54 שנמשח לכך אומר אל העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר
55 אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך
56 לבבכם וגו'.'
57 מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שנזכרו.
58 מְקָרָא בִּיבּוּרִים בִּיצָד - דהיינו מנין שצריך לאומרו בלשון הקודש.
59 שנאמר בפרשת הביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן
60 בברכות וקללות שבהר גרזים וחר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים
61 ואמרו', מזה שנאמר בשניהם עניה ואמירה דורשים גזירה שוה, מַה לְחַלֵּן
62 הברכות והקללות היו דווקא בלשון הקודש כפי שדורשת הגמרא, אֵף
63 כָּאן בפרשת ביכורים, בלשון הקודש.
64 חִלְצָה בִּיצָד - מנין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
65 נאמר בחליצה, 'וענתה ואמרה', ולחלן בברכות וקללות שבהר גרזים
66 וחר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים ואמרו', לומדים בזה גזירה שוה, מַה
67 לחלן, בברכות וקללות בלשון הקודש, אֵף כָּאן, בחליצה בלשון
68 הקודש. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אין צורך ללמוד זאת מגזירה שוה, שמפסוק
69 עצמו שנאמר בחליצה נלמד הדבר, שכתוב 'וענתה ואמרה בְּכָה',
70 שמשמע, עד שתאמר בלשון הַזֶּה - שבלשון הזה שכתוב צריכה היא
71 לומר, בלשון הקודש.

72 בְּרִבּוֹת וְקִלְלוֹת שבהר גרזים וחר עיבל, בִּיצָד היה הדבר. כִּיּוֹן שְׁעָבְרוּ
73 וישראל את הירדן בכניסתם לארץ, וּבָאוּ אֵל הַר גְּרִזִּים וְאֵל הַר עֵיבָל
74 שְׁשֻׁמְרוֹן, שְׁבַעֲד שָׁכָם, שְׁבַאצֵל - על יד אלונים מורה, ואנו למדים
75 שהרים אלו זהו מיקומם, שְׁנֵאמַר "ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת
76 הקללה על הר עיבל, הלא הָמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וגו'" אצל אלונים מורה,
77 ולחלן הוא אומר, "ועבד אֲבָרָם בְּאֵרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכָם, עַד אֵלוֹן
78 מוֹרָה", מַה אֵלוֹן מוֹרָה הָאֲמוּר לְחַלֵּן לגבי אברהם, נתפרש שהוא על
79 יד שָׁכָם, אֵף אֵלוֹן מוֹרָה הָאֲמוּר כָּאן, הרי הוא על יד שָׁכָם. שָׁשָׁה
80 שְׁבָמִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִזִּים, וְשָׁשָׁה שְׁבָמִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל,
81 וְהַכְהִנִּים וְהַלְוִיִּם וְהָאֲרֹנִים עוֹמְדִים לְמִטָּה בְּאֶמְצַע, בין שני ההרים,
82 הַכְהִנִּים מְקִיפִין אֶת הָאֲרֹנִי, וְהַלְוִיִּם אֶת הַכְהִנִּים, וְכָל יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵן
83 וּמִבְּאֵן עַל הַהָרִים, שְׁנֵאמַר "וְכָל יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשׁוֹפְטָיו וְשׁוֹפְטָיו
84 עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאֲרֹנִי וגו'". הִפְכוּ הַלְוִיִּם אֶת פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הַר
85 גְּרִזִּים, וּפְתַחוּ בְּכִרְבָּה, "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה",
86 וְאֵלֹ שֶׁבַח גְּרִזִּים וְאֵלֹ שֶׁבַח עֵיבֶל עוֹנִין אִמֵּן. ואז הִפְכוּ הַלְוִיִּם אֶת
87 פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הַר עֵיבָל, וּפְתַחוּ בְּכִרְבָּה, "אִישׁ הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל
88 וּמִסְכָּה", וְאֵלֹ שֶׁבַח עוֹנִין אִמֵּן, וכך היו עושים גם בשאר הברכות
89 והקללות, עַד שְׁנוּמְרִין בְּרִבּוֹת וְקִלְלוֹת שנאמרו שם. וְאַחֵר כִּף הַבִּיאוּ
90 אֶת הָאֲבָנִים שנטלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי התורה, לבנות מזבח
91 בהר עיבל ולכתוב על האבנים 'את כל דברי התורה וגו' באר היטב, וּבְנוּ
92 אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְסִדְּהוּ בְּסִיד, וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דְּבַר הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים
93 לָשׁוֹן, כל שפה בכתבה ובלשונה, שְׁנֵאמַר 'בְּאֵר הַיִּטֵּב, וְנִמְלֹוּ אֶת
94 הָאֲבָנִים - פִּירְקוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי שֶׁגַם הָעֵלֹ בּו עולות ושלמים, כמו
95 שציוותה תורה 'זהעלית עליו עולות וגו', ולקחו את אבניו כדי להקיים
96 במקום שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, וּבָאוּ

1 **מהו** דחינאי כי אולינן בתר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמי'. ואם
2 תאמר הא ממחנני' בפרק האשה שהלכה (יבמות ד' קיז) וממחנני' דפרק
3 עגלה ערופה (לקמן דף מז). שמענין לה י"ל דהכא איצטריך דאפילו לקולא אע"ג
4 דרגלים לדבר ועוד דלא תנא פסולי העדות בהדיא בממחנני' להכי תנא גבי כל חד
5 וחד:

1 **והכא במאי עסקינן**. דקתני עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת
2 היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת אחת בין בזה אחר זה כר' נחמיה;
3 ועל כרחיה דבזה אחר זה איצטריך עקר לאשמועינן, דאי בבת אחת מאי הלך
4 אחר רוב דעות איכא, בחד וחד נמי היתה שותה, ואלא בכהי עסקינן דההוא
5 דאיתא מעיקרא ואמר נטמאת אשה הויא
6 הלכה אפי' בזה אחר זה אתו תרתי ומבטלי
7 לה; ותריצה לדרבי נחמיה הכי כו'. דהא
8 דאמרן לעיל ועשו שתי נשים באיש אחד
9 כו' לאו סיפא דמלתיה דרבי נחמיה הוא,
10 אלא פירושא דמלתיה הוא, דאגו פרשין
11 לה הכי: כי פלגא ופלגא דמי. כלומר כי
12 חד וחד, ואי בבת אחת אתו אוקי תרי
13 לבהדי חד ואוקימיה אספיקא, ואי בזה אחר
14 זה ויהויה דהאמרינה תורה קדם ואתא
15 ברישא הנה ליה בשנים והנה קדמא ואין
16 דברייהם במקומו, והיא דשתים אומרות
17 נטמאת ועד אחד קשר אומר לא נטמאת
18 היתה שותה דכי חד וחד ניהו, ומתניתין
19 דקתני לא היתה שותה פגון דההוא חד הנה
20 פסול; ותריתי בפסולי עדות למא' ל'.
21 לממחנני ממחנני' הלך אחר רוב דעות:
22 לחומרא. ששתיה לקולא. להקל מעליה
23 שלא תשתה: לא אולינן. בתר רוב דעות
24 בפסולי עדות, והיא דשתים אומרות
25 נטמאת ואחד אומר לא נטמאת כיון דאיכא
26 הכחשה כל דהו ניקא אוקי האי לבדי הנה
27 ואוקי מלתא אספיקא ותשתה, קא משמע
28 לו:

הדרן עלך מי שקינא

ה"ג בסדר המשנה

6 **אלו** נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם
7 בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו
8 אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל
9 בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע
10 ובגמרא לא משמע הכי:
11 **קרית** שמע ותפלה. תימה אמאי שייך
12 הלל וקידוש של שבת וברכת
13 הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא
14 נקט אלא דאורייתא דהא בפרק מי שמתו
15 (ברכות דף כא.) משמע דתפלה וקריאת שמע
16 דרבנן ועד דהתם (דף כז) משמע דקידוש
17 דאורייתא והכי משמע נמי בריש מסכת
18 נזיר (דף ג) בשלמא מקרא מגילה איכא
19 למימר להכי שייך דתנא בפ"ב דמגילה (דף
20 ז.) הלועז ששמע אשורית יצא אלא הני
21 אמאי שייך ונראה דהני נאמרין בכל לשון
22 אפי' אינו שומע הלכך לא דמו לחני דמתני'
23 דנאמרין דוקא בלשונם:
אידו

והכא במאי עסקינן, פגון דאתאי אשה מעיקרא, ותריצה
לדר' נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה
תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים
באשה אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים
באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותריתי בפסולי עדות,
למה לי? מהו דתימא: כי אולינן בתר רוב דעות,
לחומרא. אבל לקולא לא אולינן, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין בכל לשון: פרישת סוטה, וידידי מעשר, קרית
שמע, ותפלה, וברכת הפזון, ושבועת העדות,
ושבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא
ביפורים, וחליצה, ברכות וקוללות, ברכת כהנים, וברכת
כהן גדול, ופרישת המלך, ופרישת עגלה ערופה, ומשוח
מלחמה בשעה שמדבר אל העם. מקרא ביפורים ביצד?
וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ולהלן הוא אומר "וענו
הללים ואמרו". מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון
הקודש. חליצה ביצד? "וענתה ואמרה" ולהלן הוא אומר
"וענו הללים ואמרו", מה להלן בלשון הקודש, אף כאן
בלשון הקודש. ר' יהודה אומר, "וענתה ואמרה ככה", עד שתאמר בלשון הנה. ברכות וקוללות
ביצד? כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל ששבומו, שבעד שכם,
שבאצל אלונים מורה. שנאמר: "הלא המה בעבר הירדן וגו'", ולהלן הוא אומר "ויעברו אברהם בארץ
עד מקום שכם עד אלון מורה". מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן
שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים
והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון והלויים את הכהנים, וכל ישראל מבאין
ומפאין, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושמריהו ושפטיו עומדים מזה ומזה לארון" הפכו פניהם כלפי
הר גרזים ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו, עונין "אמן". הפכו
פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארוי האיש אשר יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו עונין
"אמן", עד שגומרין ברכות וקוללות. ואחר כך הביאו את האבנים, וכנו את המזבח, וסדרוהו בסדר,
וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון. שנאמר: "באר היטב" ונמלו את האבנים ובאו
ולנו

הדרן עלך מי שקינא

29 **אלו נאמרין (בכל לשון)**. פרישת
30 סוטה. מה שהכתו אומר לה. ולא אמרי'
31 צריך לאמרה בלשון הקודש כדרך שכתב.
32 ובספרי אמרי' דאי לא כתיב קרא להחיד
33 בכל לשון בדלקמן היא נגמר מבימה בכל
34 וחמור, ומה יבמה קלה לא עשה בה כל
35 הלשונות בלשון הקודש, סוטה חמורה לא
36 כל שכן: וודי מעשר. בשנה השלישית
37 בערתי הקדש מן הבית (דברים טו) שהוא
38 מוציא כל מעשרותיו ומבשרו מביתו ואין
39 יכול עוד להשהותם, ונתון מעשר ראשון
40 ללוי ומעשר עני לעניים, ומעשר שני של
41 שתי שנים שעברו מעליו לירושלים עכשיו
42 אם לא העלה, ומתורה בערתי הקדש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו בכל לשון בדלקין לקמן, ולא
43 אמרינן בלשון זה הזקינו הכתוב לאמרה בלח"ק: ושבועת העדות, ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הודה חייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת
44 העדות ואשם גזלות בשבועת הפקדון: ואלו נאמרין בלח"ק. ולא אמרינן נגמר מהנהך דלעיל שכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק כדכתיב
45 בכלה משום דבהני כתיב עבוקא: **מקרא ביפורים**. שהיה קורא מארמי אובד אבי עד סוף כל הפרשה: וחליצת יבמה. היא אומרת מאן יבמי וגו' והוא אומר לא
46 חפצתי לקחתה, ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאיש וגו': ברכות וקוללות. שאמרן יהושע וישראל בהר גרזים וזה עיבל: ברכת כהנים. נשיאות פנים: ברכת
47 כהן גדול. כיום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים היה קורא בתורה את הפרשה ומבקר שמנה ברכות כדמפרש במתניתין: ופרישת המלך. מפרש בסוף פירקא.
48 והיא פרישת הקהל: ופרישת ערופה. דינו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו' (דברים כט) וזהו פקדונם אל וגו' שמע ישראל
49 אתם קריבים היום וגו' כי ה' אלהיכם וגו': ביצד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. ברכות וקוללות של הר גרזים, ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך. ללמדה
50 בגזירה שיהעצמה היא למדה: וענתה ואמרה ככה. דמשמע כלשון זה תאמר: ששבומו. אצל שומרון: למטה באמצע. בין שני ההרים: מבאין ומפאין. על
51 ההרים: הפכו. הלויים פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרים ותחלה בלשון ברכה: **אלו ואלו**. שבהר גרזים ושבחר עיבל. והא דכתיב ואלה
52 יעמדו לברך, לא שהיו השבטים מברכין ומקללין, אלא הלויים העומדים בין שני ההרים חופכין פניהם להר גרזים ובהר עיבל בקללה: הביאו את האבנים.
53 דכתיב ובנית שם מזבח וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת באר היטב: ונמלו את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים כדכתיב
54 והעלית עלי עולות (שם כז)

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד ב

תוספות

איהו הוא דקא מכסיף נפשיה. תימה והא אמר בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג.) דבין זכרים לנקיבות לאו דעתיהו דאינשי ואמר רבי התם דווקא אמרי (והבין) דאין מעשיו מוכיחים מפני שסומכין השומעין על דבורו שהוא שוחט חטאת לשם עולה אבל בסתמא כי הכא ודאי מרגישים בדבר:

ליכסיף

וא"ת יחלוק כמו כן בקביעות מקום שחיתתה כי היכי דליהוי ליה כפרה גמורה י"ל כיון שחלק הכתוב בדבר אחד שיש היכר בדבר מה צריך יותר. מ"ר:
ורבי שלא יקראנה למפרע מנליה. תימה דהכא משמע דבין רבי ובין רבנן אית להו דקריאת שמע דאורייתא וכן תנאי דפליגי התם בקורא את שמע ולא השמיע לאונו וכן ב"ש ובה"ה התם בפרק קמא דברכות (דף י') דתנן בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר בשכר ובקומך ובה"ה אומרים בשעה שבני אדם שוכבין אלמא דתרייהו סבירא להו דקרא משתעי בק"ש וסתמא דגמרא נמי התם פריך תנא דהכא קאי דקעני מאימתי תנא אקרא קאי דכתיב בשכר ובקומך ותו בפ"ה (שם דף יג:) בפלוגתא דרבי וזוטרא ורבי יאשיה דתנאי והיו שלא יקראם למפרע הדברים על לבקר רבי וזוטרא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה אמר רבי וזוטרא וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם ה"נ הא כתיב ודברת בם וכו' אמר רבי יאשיה וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה דכתיב על לבבכם ה"נ כתיב על לבקר אלא עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה מ"ש עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב ודברת בם ה"נ כתיב לדבר בם ההוא בדברי תורה כתיב מקאמר ההוא בדברי תורה מכלל ודברת בם דוקא בק"ש ותו התם הפועלים שעשו מלאכה עד בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניו ולאחריה ואוכלים ומברכין לאחריה שתיים כיצד ברכה ראשונה בתקנה שניה כולל בונה ירושלים בברכת הארץ ולא מברך הטוב והמטיב משום דמדרבנן היא דביננה תקנה מכלל דק"ש דחייב לקרות דאורייתא ובפרק מי שמתו (ברכות ד' בא.) בגמרא בעל קרי פריך סתמא דגמרא קריאת שמע דרבנן אהא דקאמר דק"ש וברכת המזון דאורייתא ותו אמרינן התם (דף כא. ע"ש) אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויצבי ספק לא אמר חוזר ואומר מאי טעמא ק"ש מדרבנן דרוחק לומר דכל הני דמשמע מנייהו דמדאורייתא הוי אסמכתא בעלמא דאין שיעור הגמרא לדייק כל כך על אסמכתא רבי ורבנן ועוד דאמר לימא קסבר כל התורה בכל לשון נאמרה ואי הוה אסמכתא בעלמא לא הוה צריך למידק מיניה:

ורבנן

סביר לה כמ"ד הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא. תימה מאי דוחקיה למימר הכי הוה מצי למימר ורבנן תרתי שמעינן מיניה כדאמר בפרק היה קורא (ברכות דף טו.) דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא ומפרש בגמרא מ"ט דר' יוסי משום דכתיב שמע השמיע לאוניך ותק שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ:

רש"י

ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל ושם הקימו את האבנים: גמ' ח"ל. ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת, ומתאי קרא יליף לה בספרי, ולי"ג ואמר הכהן לאשה: אל האשה. משמע דכרים הנכנסין בלבה שתהא מפרת בלשון. על מה היא שותה. כדמפרש ואזיל שאומר לה פריצות גרם לך שתשתה: ובמה היא שותה. בכלי מאוס במקדה של חרש: ועל מה נטמאת. מי הביאה לידי טמאה שחוק וקלות ראש, כדי ליסר את הנשים שלא יקלו ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות לידי רצבנה בטנה: ובמה היא נטמאה. משמיעין אותה הלכות המים המאגרים, על איזו טמאה הן בודקין אותה, שאם נטמאה והיא מידה וברצון בקדה, ואם שוגגת כגון אמרו לה מת בעלך או אנוסה לא יבדקה: וכל כך למה. לנו להודיע בהלכות המים. האנשים הנך קמייאת משום ונוסר כל הנשים (וחלל כג.) אלא הך למה: שלא להוציא לעו. שאם נטמאת באנס או שוגגת ולא נבדקה, שלא תהא סבורה אלו נטמאתי מידה גם כן לא היו בודקים אותה: ח"ל. ודי מעשר מקלן דכתיב ואמרת וגו', וליף אמירה אמירה משפטה: א"ל רב ובדי לאבדי ונילף אמירה אמירה מלוים, א"ל דנין אמירה גרידתא מאמירה גרידתא, ואין דנין אמירה גרידתא מעניה ואמירה: שכחו. לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (וקדים טו.) היינו שבת עצמה: בקול נמוך. מכלל פתיב ביה עניה: ונגותו. כגון ארמי אובד אבי היינו נגותו. שמתדין שאביהן לבן הארמי היה רשע: מפני מה תקנו. שיהא אדם אומר תפלתו בלחש כדאשכחנא בתנא וקולה לא ישמע (וחלל טו.) א"ל: שלא לבייש את עובדי עבודה. המתמידים בתפלתם על עבירות שבידם: צערו. צרות שעברו עליו דהיינו צרות שעברו על ישראל, צרת לבן הארמי צרת מצרים: שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. לא קבע לשחיתת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבינו שהיא חטאת ומתבייש: טמא טמא. לקרא. כלומר סורו מעליי שטמא הוא: והאיכא כו'. כלומר ותי יס משמיע אחרים להפירה: למעלה מחוט הסיקרא. דכתיב (ויקרא ט) על קרנות ובעולה לא כתב קרנות. והוא נותן דמים למשה מחוט הסיקרא, וכן שאר כל הדמים: התם כהן. לחודיה הוא דידע ולא שאר כל העולם ואין בישת בקרי: מפיכא. הנקבות של נקבה: כאליה. גונב ולא נקר: שעירה מאי איכא. למימר. שאין לה גנב וגבר הנקבות דאיכא ליה לאתויי בשפה. אם היה לו בשה, שהרי כל החטאות של יחיד רצח בשפה רצח שעירה חוץ מחטאת עבודת כוכבים שכתב בה עו בת שנתה בפרשת שלח לך אנשים: התם יייתי וניכסיה. הטיל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו כפרה מעונש גדול כזה: בכתבה. בלשון הקדש: תקורא את שמע צריך שישמיע לאונו. פלוגתא היא במסכת ברכות (דף טו.)

לימא

לימא קסבר רבי, כל

שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא ומפרש בגמרא מ"ט דר' יוסי משום דכתיב שמע השמיע לאוניך ותק שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ:

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הגמרא מתקנת את הדברים, לא תימא, גנותו, שכן לא על זה אמר רבי
שמעון בן יוחאי שראוי לאומרו בקול, אלא אימא, צערו, רבי שמעון בן
יוחאי התכוון שראוי לאדם לומר את צערו בקול כדי שידעו עליו הרבים,
ולמידים זאת ממקרא ביכורים, שאומר 'ארמי עובד אבי' בקול, משום
שמוזכר שם צרות שעברו על ישראל אצל לבן הארמי ובמצרים, כדתינא
כך גם בברייתא, שמוזה שנאמר במצורע 'ויקרא קרא' כלומר,
שהמצורע צריך להשמיע שהוא טמא ויסורו מעליו, לומדים גם, שצריך
להודיע צערו לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים, וכל מי שצריך
דבר מצער, צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים.
גופא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מפני מה תיקנו
התפלה בלחש, שלא לבייש את עוברי עברה, שהרי לא חלק הכתוב
מקום בין חטאת לעולה, מקשה הגמרא, ולא - וכי לא עשתה תורה
חילוק בין חטאת לעולה, והא איכא חילוק בדיניהם לגבי הזאת דמים,
שדם חטאת ניתן למעלה מחוט הסיקרא שבמזבח, ודם עולה ניתן למטה
מחוט הסיקרא. מתרצת הגמרא, הריהו בהזאת דם החטאת, רק הכהן
הזורק את הדם, הוא הדין, וחזן ממנו אין אחרים שיודעים שהיא
חטאת, וממילא אין החוטא מתבייש. הגמרא שבה ומקשה, והאיכא -
הרי יש סימן אם זו חטאת או עולה, שהרי חטאת באה רק נזקה, ואילו
קרבן עולה יכול להיות רק זכר, אם כן הוראים ידעו שזו חטאת, למרות
שנשחטת במקום שנשחטת גם העולה. מתרצת הגמרא, הריהו מיכסא
באלה, הקבוצה של הנקבה מכוסה על ידי הנוב, ולכן לא ניכר שזו
חטאת. שואלת הגמרא, תינתן בכהן, שיש לה זנב, אבל אם הביא
שעירה לחטאת שאין לה זנב, מאי איכא למימר. עונה הגמרא, הרי
איהו דקא מיכסא נפשיה - במקרה כזה, שהביא שעירה לחטאת, הרי
שהוא זה שמבייש את עצמו, דאכפי ליה לאיתווי בכהן, וקא מייתי
שעירה - שהיה צריך להביא כבשה אילו רצה שלא להתבייש, ובמקום
זה הביא שעירה. שואלת הגמרא, חטאת העבודה בוכבים - שמביא מי
שנכשל בשוגג בעבודת כוכבים, ולא סגי דלאו שעירה - שאי אפשר
שלא להביא שעירה, שהרי נאמר בה 'עז בת שנתה', מאי איכא למימר,
הרי רואים שהתורה לא דאגה שלא לבייש את עובר העבירה. עונה
הגמרא, הריהו בחטאת על עבודה זרה, נכסיה וניויל, כי חיבי דנכסיה
ליה - כאן באמת הטיל עליו הכתוב שיתביש, כדי שתהא לו כפרה
מעבירה גדולה כזו.

שנינו במשנה, קרית שמע נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מנלן.
ומבאר, דבתיב, 'שמע וישאל', ודורשים מזה, שניתן לומר בכל לשון
שאתה שומע.

מביאה הגמרא מחלוקת בזה, תנו רבנן, קרית שמע ניתן לקרא אותה
רק בכתבה, ולא בשפות אחרות, דברי רבי. ויחכים אומרים, בכל
לשון. מבאר הגמרא מאי טעמא דרבי, אמר קרא בפרשת זאהבת,
'זהו הדברים האלה וגו'', משמע שבתויתן זהו - דברי הקריאת שמע
צריכים להיות כמו שהם, ולא בשפה אחרת. ורבנן דורשים, אמר קרא,
'שמע' משמע בכל לשון שאתה שומע. שואלת הגמרא, ורבנן נמי,
הא כתיב 'והיו' ומדוע אינם לומדים מזה כדברי רבי, לקרוא קריאת
שמע כהויתיה בלשון הקודש. מתרצת הגמרא, הריהו - הם דורשים את
הפסוק שהוא לדין אחר, שלא יקראנה למפרע, כלומר בסדר הפוך
מהסוף להתחלה, שאינו יוצא ידי חובה אם לא קרא לפי הסדר הכתוב.
שואלת הגמרא ורבי, שלא יקראנה למפרע, מנלן - מהיכן הוא לומד
דין זה. עונה הגמרא, נפקא ליה - הוא דורש זאת מ'דברים' 'הדברים',
שהיה מספיק לכתוב 'והיו דברים האלה' בלי 'הא', ונאמר 'הדברים',
ללמד שלא יקרא בסדר הפוך. ומבאר הגמרא, ורבנן, שדרשו שלא
יקרא למפרע מהויו, ולא דרשו זאת מהדברים' כמו רבי, כי 'דברים'
'הדברים' לא משמע להו' שזה יתור הניתן לדורש. שואלת הגמרא,
ורבי נמי, הרי כתיב 'שמע', ומדוע אינו דורש מזה שאפשר לקרוא בכל
לשון שאתה שומע, כבכמים. עונה הגמרא, הריהו, המילה 'שמע', מיכפי
ליה רבי לדרשה אחרת, שבקריאת שמע צריך להשמיע לאוניד מה
שאתה מוציא מפיך. ומבאר הגמרא, ורבנן שדרשו משמע, לקרוא
בכל לשון שאתה שומע, ולא דרשו מכך שצריך להשמיע לאוניד, סביר
לה כמאן דאמר תקורא את שמע ולא השמיע לאוניד יצא.

הגמרא מבררת אם מחלוקת רבי וחכמים תלויה בעניין אחר. לימא -
הא נאמר שקסבר רבי,

ולנו במקומן, בבית מלונם בגילגל, והקימו שם את האבנים.
גמרא. הגמרא מביאה את הדרשות לדברים שנאמרים בכל לשון. שנינו
במשנה שפרשת סוטה נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מנלן - מהיכן
לומדים זאת. ומשיבה, דבתיב, 'ואמר הכהן לאשה', ודורשים מזה בכל
לשון שהוא אומר.

אגב מה שלמדנו שהאשה צריכה להבין את דברי הכהן, מביאה הגמרא
את הברייתא הבאה, תנו רבנן, משמיעין אותה בכל לשון שהיא
שומעת - מסבירים לסוטה בשפה שהיא מבינה, את הדברים הבאים, על
מה היא שוטה, וכמה היא שוטה, על מה נטמאת, וכמה היא
נטמאת. ומפרשת הברייתא, על מה - בגלל מה היא שוטה, על עסקי
קניני ושתירה, דהיינו שמסבירים לה, מה גרם לה להגיע לכך שמשקים
אותה, פריצותה, שקינא לה בעלך ונסתרת, היא שהביאה אותך לזה.
וכמה היא שוטה, במקרה של חרש - מסבירים לה שישקוה בכוס של
חרס, שהוא כלי מאוס. עוד מסבירים לה על מה נטמאת - שאם אכן
נטמאה, מה הביאה לידי כך, על עסקי שחוק וילדות - קלות ראש. וכל
ההסבר הזה נועד בשביל שיקחו הנשים מוסר שלא יקלו ראשן עם
האנשים כדי שלא יגיעו על ידי זה לעונש הכתוב בסוטה שנטמאה,
שנאמר בה 'וצבתה בטנה ונפלה ירכה', וממשיכה הברייתא לבאר, וכמה
היא נטמאת, בשניג או פמיר, באונס [או] פרוצון - מסבירים לה
מהלכות המים המארייתא, שבאיוז אופן הם יבדקו אותה, רק אם נטמאה
במיד וברצון, אבל אם היתה שווגת, כגון שאמרו לה שמת בעלה, והיא
חשבה שאינה אשת איש, או אם היתה אנוסה, לא יבדקו המים. וכל כך
למה - מדוע מרחיבים לה גם בהלכות אלו, הסיבה היא, שלא להוציא
לעו על מים חמרים, שאם נטמאה באונס או בשוגג, וישקוה, ותראה
שהמים לא בדקוה, שלא תהא סבורה, אילו נטמאת במיד גם כן לא היו
המים בודקים אותה.

שנינו במשנה שידיו מעשר נאמר בכל לשון, מבררת הגמרא, מנלן,
ומבאר, דבתיב, בידיו מעשרות, ואמרת לפני ה' אלתיך בערתי
הקודש מן הבית, ויליה אמירה' מסוטה - דורשים גזירה שזה של
'אמירה' אמירה' מפרשת סוטה שגם בה כתוב לשון 'אמירה', שהפסוק
בא להשוות את דין ידיו מעשר לזה של סוטה, שגם הוא יכול להאמר
בכל לשון שהוא אומר. שואלת הגמרא, אמר ליה רב זביד לאבני,
ויליה אמירה' מלום - אולי נלמד גזירה שזה של 'אמירה' מהברכות
וקללות שבהן גרזים וחר עיבל שנאמר בהם לשון 'אמירה', ונדרוש
לדיף, מה לחלן בלום, היה צריך לומר את הברכות והקללות בלשון
הקודש, כפי שדורשת הגמרא לקמן, אה כן בידיו מעשר יהיה חייב
לאומרו בלשון הקודש. ענה לו אבני, דנין אמירה גרדתא - לשון של
'אמירה' בלבד, מאמירה גרדתא - מלשון של 'אמירה' בלבד, ולפיכך
דורשים את דין ידיו מעשרות מסוטה, שהרי בשניהם כתוב לשון של
'אמירה' בלבד, ואין דנין אמירה גרדתא - לשון של 'אמירה' בלבד,
מענייה ואמירה - מלשון של ענייה ואמירה, ולכן לא דורשים את דין
ידיו מעשרות, שנאמר בו לשון של 'אמירה' בלבד, מפרשת הלום שבה
כתוב 'וענו הלום ואמרו'.

תניא רבי שמעון בן יוחי אומר, אדם אומר שכתב בקול נמוך, וגנותו
בקול רם, כלומר, ראוי שאדם המשבח את עצמו יאמר שכתב בקול נמוך,
וכשמנגנה עצמו, יאמר את גנותו בקול רם. ומנין למדים זאת, שכתב בקול
נמוך לומדים מן ידיו המעשר, שאומר בו 'לא עברתי ממצותיך ולא
שכחתי', דהיינו שבת עצמו, ואומרים אותו בקול נמוך שהרי בידיו מעשר
לא כתוב לשון 'ענייה' לחייב אמירה בקול רם. גנותו בקול רם נלמד
ממקרא גיבורים שנאמר בו 'וענית ואמרת וגו' ארמי עובד אבי וגו',
דהיינו גנות, שמתוודים שאביהם לבן הארמי היה רשע וביקש לעקור את
הכל, וצריך לאומרו בקול רם שנאמר 'וענית', שהוא לשון הרמת קול.
מקשה על כך הגמרא, וגנותו, האם צריך לאומרו בקול רם, והאמר רבי
יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מפני מה תקנו שצריך אדם לומר את
התפלה בלחש, הסיבה היא, כדי שלא לבייש את עוברי עברה
המתוודים בתפילתם על עבירות שבידם, והדבר נלמד מהתורה, שהרי לא
חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה - לא קבע הכתוב לשחיטת חטאת
מקום נפרד לעצמו, אלא היא נשחטת היכן שנשחטת גם העולה. בצד צפון
של העזרה, כדי שלא יבינו הרואים שהיא חטאת ולא יתביישו עוברי
העבירה שהביאה. נתבאר מזה, שאין לאדם לומר גנותו בקול רם, ולפיכך

מלכים א יב א-טו

יב א וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל־ישראל להמליך אתו: ב ויהי בשמע | ירבעם בן־נבם והוא עודנו במצרים אשר ברח מפני המלך שלמה וישב ירבעם במצרים: ג וישלחו ויקראו־לו (ויבאו) ויבא ירבעם וכל־קהל ישראל וידברו אל־רחבעם לאמר: ד אביך הקשה את־עַלְנו ואתה עתה הקל מעבדת אביך הקשה ומעַלְו הפַּבֵּר אשר־נתַן עֲלֵינו ונעבֶדְךָ: ה ויאמר אליהם לכו עד שלשה ימים ושובו אלי וילכו העם: ו ויועץ המלך רחבעם את־הזקנים אשר־היו עִמָּדִים את־פְּנֵי שְׁלֹמֹה אָבִיו בהיותו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב את־העם־הזה דְּבַר: ז (וידבר) וידברו אליו לאמר אם־היום תהיֶה־עֲבֹד לָעַם הַזֶּה וְעַבְדְּתָם וְעַנִּיתָם ודַּבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים וְהָיוּ לָךְ עֲבָדִים בְּלִי־יָמִים: ח ויעזב את־עַצַּת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר יַעֲצֶהוּ ויועץ את־הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ אֲשֶׁר הָעֲמִידִים לִפְנָיו: ט ויאמר אליהם מַה אתם נועצים ונשיב דְּבַר אֶת־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי לֵאמֹר הִקַּל מִן־הָעֵל אֲשֶׁר־נָתַן אָבִיךָ עֲלֵינו: י וידברו אליו הילדים אשר גָּדְלוּ אִתּוֹ לֵאמֹר כֹּה־תֹאמַר לָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךְ לֵאמֹר אָבִיךָ הַכְּבִיד אֶת־עַלְנו ואתה הקל מעֲלֵינו כֹּה תִּדְבֹר אֲלֵיהֶם קִטְנֵי עֲבָה מִמֶּתְנִי אָבִי: יא ועתה אבי העמים עליכם על כָּבֵד וְאֲנִי אוֹסִיף עַל־עַלְכֶם אָבִי יִסֹּר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים וְאֲנִי אִיִּסֹּר אֶתְכֶם בְּעַקְרָבִים: יב (ויבו) ויבוא ירבעם וכל־הָעָם אֶל־רַחֲבֵעָם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פֶּאֶשֶׁר דִּבְרַת הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר שׁוּבוּ אֵלַי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: ג ויען המלך את־הָעָם קָשָׁה ויעזב את־עַצַּת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר יַעֲצֶהוּ: יד וידבר אליהם בעַצַּת הַיְלָדִים לֵאמֹר אָבִי הַכְּבִיד אֶת־עַלְכֶם וְאֲנִי אוֹסִיף עַל־עַלְכֶם אָבִי יִסֹּר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים וְאֲנִי אִיִּסֹּר אֶתְכֶם בְּעַקְרָבִים: טו וְלֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם כִּי־הִתְיָה סָבָל מֵעַם יְהוָה לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בִּיד אֶחָה הַשִּׁילֹנִי אֶל־יִרְבֵּעָם בֶּן־נָבִם:

רש"י

(י) קטני עבה. אצבע קטנה שלי: (יא) עקרבִים. אשגלנטי"ר בלע"ז, שעוקצין כעקרב:

מצודת דוד

מצודת ציון

(ד) עולנו. אמר במשל, מעול ההושם בצואר הבהמה:
(ו) את פני. לפני: (ז) ועניתם. מלשון עניה ותשובה:
(יא) העמים. ענין הסענת משא, כמו (בראשית מד יג) ויעמוס איש על חמורו: יסר. מלשון יסורין והכאה: בשוטים. הוא כעין שבט, כמו (משלי כו ג) שוט לסוס: בעקרבִים. מין קוצים, כמו (יחזקאל ב ו) ואל עקרבִים אתה יושב: (טו) סבה. ענין הקפת הדבר והגורם לה:

(א) כי שכם וכו'. בחשבם אשר בירושלים בהיות מקומו, יתחזק למלך מבלי למלאות שאלתם: (ב) כשמוע. אשר מת שלמה אויבו: והוא עודנו. כשהיה עוד במצרים: וישב. עם כל זאת ישב במצרים, ולא חזר מעצמו: (ג) וישלחו. זקני העדה שלחו אחריהם ללכת עמם אל רחבעם, להיות הוא ראש המדברים, על כי ידעו בו שלא ישם למולו יד לפה, וכאשר החל להרים יד בשלמה: (ד) הקשה את עולנו. לכלכל בני ביתו הרב ומרבית הסוסים: ואתה עתה. רצה לומר: אבל אתה הואיל ואינך בגודל מעלת אביך, אשר באו לראות פניו מאפסי ארץ, אם כן מה לך להרכות באנשי בית וסוסים, עזוב אותם והקל עולנו: (ה) לכו עוד. רצה לומר: לכו לאהליכם והתעכבו עוד שלשה ימים, ואחרי זה שובו אלי: (ז) תהיה עבד. רצה לומר: תדבר בהכנעה כעבד: ועבדתם ועניתם. תעבוד אותם בדברי הכנעה ותשיב להם על שאלתם דבר הראוי, ועוד תוסף לדבר דברים טובים מאשר לא שאלו הם: והיו לך. ואז יהיו לך לעבדים לעולם, כי תמלך בכל אשר תאוו נפשך: (ח) ויעזוב. כי לא יסור בעיניו: גדלו אתו. יחד מקטנותם: אשר העומדים. ואשר היו העומדים לפניו: (י) קטני. אצבעי הקטן, עבה היא משתי מתיני אבי, רצה לומר: אהיה עוד במעלה יותר מאבי: (יא) ועתה. הואיל ותגדל מעלתך, אוסיף עוד עולכם, כי עוד יתרבו אנשי וסוסי, ועליכם לכלכל: יסר אתכם. למלאות די מחסורו: ובעקרבִים. המכאיבים עוד יותר: (טו) אל העם. אשר שאלו להקל עולם: כי היתה סבה. רצה לומר: לא בעבור גודל סכלותו השיב מה שהשיב, כי אם מה' היתה: אל ירבעם. אשר הוא ימלך: (טז) מה לנו. רצה לומר: מהו החלק הניתן לנו בעבור דוד, לשנהיה עבדים לזרעו: ולא נחלה. אבל לא ניתן לנו נחלה בעבור בן ישי: לאהליך ישראל. אתה ישראל לכה לאהליך, ולא תמליכו אותו: עתה. רצה לומר: אתה רחבעם הבא מדוד מעתה ראה בהנהגת ביתך כאחד העם, ואין לך עסק במלוכה:

תהלים עח נג-ע

עח. נג וינחם לבטח ולא פחדו ואת־אויביהם פסה הים: נר ויביאם אל־גבול קדשו הר־זֶה קנתה ימינו: נה ויגרש מפניהם גוים ויפילם בַּחֲבֵל נַחֲלָה וישפן בַּאֲהֲלֵיהֶם שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל: נו וינסו וימרו את־אלהים עליון וְעֲדוּתָיו לֹא שָׁמְרוּ: נז ויפגו ויבגדו בַּאֲבוֹתָם נִהְפְּכוּ בַּקֶּשֶׁת רַמְיָה: נח ויבְעִיסוּהוּ בַּבְּמוֹתָם וּבַפְּסִלֵיהֶם יִקְנִיאוּהוּ: נט שָׁמַע אֱלֹהִים וַיִּתְעַבֵּר וַיִּמָּאֵס מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל: ס וַיִּטֹּשׁ מִשְׁכַּן שְׁלוֹ אֹהֶל שָׁפָן בָּאָדָם: סא וַיִּתֵּן לְשָׁבִי עֶזְו וַתִּפְאֲרֵתוּ בִּידֶי־צָר: סב וַיִּסְגֵּר לַחֲרֹב עֶמּוֹ וּבְנַחֲלָתוֹ הִתְעַבֵּר: סג בַּחֲזִירָיו אֲכָלָה־אֵשׁ וּבִתְּוֹלָתָיו לֹא הוֹלָלוּ: סד בָּהֲנִיו בַּחֲרֹב נָפְלוּ וְאֶלְמִנּוּתָיו לֹא תִבְכִּינָה: סה וַיִּקֶּץ בִּישָׁן וְאֲדָנִי פִּגְפוֹר מִתְרוֹנֵן מִיָּין: סו וַיִּדְּצֲרוּ אַחֲרֵי חֶרֶפֶת עוֹלָם נָתַן לָמוֹ: סז וַיִּמָּאֵס בְּאֹהֶל יוֹסֵף וּבְשִׁבְטֵי אֶפְרַיִם לֹא בָחַר: סח וַיִּבְחַר אֶת־שִׁבְטֵי יְהוּדָה אֶת־הָרַ צִיּוֹן אֲשֶׁר אָהָב: סט וַיִּבֶן בְּמוֹרָמִים מִקְדָּשׁוֹ פֶּאֶרֶץ יִסְדָּה לְעוֹלָם: ע וַיִּבְחַר בְּדוֹד עֲבָדוֹ וַיִּקְהֵהוּ מִמַּכְלָאת צֶאֱנָן:

רש"י

(סה) מתרונן. מתעורר ומתגבר בדבור להקיץ מיינו, מתרונן לשון רנה הוא: **(סו)** ויך צריו אחרור. מכות אחרים בעפולים ובטחורים והוא חרפת גרופ להם עולמית: **(סז)** וימאס באהל יוסף. הוא שילה שהוא בחלקו של יוסף: **(סט)** ויבן כמו רמים מקדשו וגו'. כמו שמים וארץ שנאמרו בהם שתי ידיים שנאמר אף ידי יסדה ארץ וימינו טפחה שמים (ישעיה מ"ה) אף בית המקדש בשתי ידיים שנאמר (שמות טו) כוננו ידיך, ד"א כמו רמים מקדשו כארץ יסדה מה שמים וארץ אין להם חליפין אף מקדש אין לו חליפין להשרות שם שכינה: **(ע)** ממכלאות צאן. דירי צאן כמו (סוף חבקוק) גזר ממכלה צאן:

מצודת ציון

(נה) בחבל. הוא קו המדה: **(נז)** וינסו. ענין החזרה לאחור: **(נח)** בבמותם. מל' במה: יקניאוהו. מלשון קנאה והכעסה כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב): **(נט)** ויתעבר. מל' עברה וזעם: **(ס)** ויטוש. ענין עזיבה: **(סא)** עזו. כן יקרא הארון ע"ש שהראה כח ה' בפלשתים להכות בהם כמ"ש בשמואל א: **(סב)** ויסגר. מסר: **(סג)** הוללו. בית החופה נקרא בדרו"ל הלולא (כתובות ה') ע"ש שמהללים ומשבחים שמה את החתן ואת הכלה: **(ע)** ממכלאות. מל' בית הכלא ומאסר והוא דיר הצאן שהמה כלואים בה:

מצודת דוד

(נד) גבול קדשו. זה א"י: הר וגו'. זה בה"מ אשר קנתה ימינו להיות שלו לשכון שמה: **(נז)** גוים. אלו שבעה עממין בכנען: ויפילם. הפיל גורל לתת לכל שבט חלקו במדידת חבל כי כן הדרך למדוד הקרקע בחבל: באהליהם. של שבעת עממין: **(נז)** וינסו וימרו. בימי השופטים: **(נז)** כקשת רמיה. מורה הקשת הרמאי מראה עצמו כמורה לצד זה וברגע חוזר ומחפץ עצמו לירות בצד אחר אל מקום הנרצה כן ישראל עבדו את ה' כל ימי השופט ובמות השופט נהפכו כרגע לעבוד הגלולים: **(ס)** ויטוש משכן שלו. בימי עלי הכהן: אוהל. את האוהל אשר שכן בה בין בני אדם: **(סא)** ויתן לשבי עזו. זה הארון אשר נשבה ביד פלשתים:

(סג) בחוריו. אנשי המלחמה: אכלה אש. בערה בהם אש חמת ה' ומתו במלחמה: לא הוללו. לא באו אל בית החופה כי חתניהם מתו במלחמה: **(סד)** כהניו. הם חפני ופנחס בני עלי ויתר הכהנים נושאי הארון: לא תבכינה. כי הרבו לבכות על לקיחת הארון ולמול זה לא היה נחשב צער אלמנותם למאומה: **(סה)** ויקץ כישן. כי עד הזמן ההוא החריש המקום מענוש את ישראל על מעשיהם כאלו היה ישן ובעת ההיא גברו העונות והקיץ משינתו לעשות בהם נקם: מתרונן. המתעורר משכרות היין ע"י צעקה ורנון: **(סו)** ויך. הכה צרים מאחוריהם כי נסו מפני פלשתים ורדפו אחריהם והכוס מאחוריהם כדרך הרודף להנרדף: חרפת עולם. זהו לקיחת הארון: **(סז)** וימאס. מאז מאס במשכן שילה שהיתה בנחלת אפרים בן יוסף: ובשבט אפרים. הוא הוא וכפל הדבר במ"ש: **(סח)** ויבחר. להיות בנחלתו מקום המקדש: אשר אהב. מימים רבים כי שם נעקד יצחק: **(סט)** כמו רמים. ר"ל בנהו בנין עדי עד כמו השמים הרמים ויסדם להיות לעולם כמו הארץ: **(ע)** ויבחר בדוד. למלוך על ישראל: ממכלאות צאן. ממה שהיה תמיד עם הצאן בדיר שלהם:

ז לא יאמר אדם לחברו: הלויני כור חטים, ואני אתן לך לגרן. אבל אומר לו: הלויני עד שיבא בני, או: עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר: לא תלוה אשה בפר לחברתה עד שתעשנו דמים, שמא יוקירו חטים, ונמצאו פאות לדי רבית.

י אומר אדם לחברו: נפש עמי ואנפש עמך, עד עמי ואעדר עמך. ולא יאמר לו: נפש עמי ואעדר עמך, עד עמי ואנפש עמך. כל ימי גריר – אחד, כל ימי רביעה – אחת. לא יאמר לו: חרש עמי בגריר, ואני אחרש עמך ברביעה. רבן גמליאל אומר: יש רבית מקדמת, ויש רבית מאחרת, ביצד? נתן עיניו ללות הימנו, והיה משלח לו ואומר: בשביל שתלוני, זו היא רבית מקדמת. לזה הימנו והחזיר לו את מעותיו, והיה משלח לו, ואמר: בשביל מעותיך שהיו במלות אצלי, זו היא רבית מאחרת. רבי שמעון אומר: יש רבית דברים; לא יאמר לו: דע, כי פא איש פלוני ממקום פלוני.

פירוש ברטנורא

ט הלויני עד שיבוא בני. דכיון שיש לו, שפיר דמי. דלא גזר רבנן אלא כשאין לו. ואפילו אין לו אלא סאה אחת, לווה עליה כמה כורין, דכל חרא וחרא אמרינן זו תהא תחתיה, שהרי אינה קנויה למלוה וביד הלוה למכרה ולאכלה, וכשלוה כל אחת ואחת לזה בהיתר: וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה. ואין הלכה כהלל. אלא הלכה כחכמים שאומרים לזין סתם ופועין סתם:

י נפש עמי. היום ואנפש עמך למחר. נכוש הוא עקירת העשבים הרעים הגדלים בתבואה: עדור. חפור: לא יאמר לו נפש עמי ואעדר עמך. פעמים שזו קשה מזה, ויש כאן אגר נטר: כל ימי גריר אחד. ולא חיישין אם יום אחד גדול מחבורה. וכן כל ימי רביעה אחד. ומותר לומר עדור עמי יום זה של גריר. ואני אעדר עמך יום אחד של גריר. וכן ברביעה: גריר. ימות החמה: רביעה. ימות הגשמים: ואני אחרש עמך ברביעה. שימי רביעה קשים למלאכה כששדות:

משניות מבוארות – קהתי

וְאֶנְפֶּשׁ עִמָּךְ – למחר, שהואיל וכל אחד עושה עם חברו במלאכה אחת, יש כאן חשש ריבית, שפעמים מלאכה אחת קשה מחברתה ונמצא עושה עם חברו מלאכה שהיא קשה מהמלאכה שחברו עשה עמו, והרי זה כמוסיף תשלום לחברו בשכר שהמתין לו ולא קיבל שכרו מיד. כָּל יְמֵי גְרִיר, אֶחָד – כל ימות החמה, כשהאדמה יבשה, דינם אחד, שזה עושה עמו מלאכה יום אחד וזה עושה עמו אותה מלאכה יום אחר, ואין חוששים שמא יום אחד גדול מחברו; וכן כָּל יְמֵי רְבִיעָה, אֶחָת – כל ימות הגשמים דינם אחד, כלומר מה ששינו לעיל, שרשאי אדם לומר לחברו: נכש עמי היום ואנכש עמך למחר, דווקא ששני הימים הם ימי גריר או ימי רביעה, אבל לא יאמר לו: חֲרֹשׁ עִמִּי בַּגְרִיר – בימות החמה, וְאֶנְי אַחֲרֹשׁ עִמָּךְ בַּרְבִּיעָה – בימות הגשמים, שעבודות החרשה בימות הגשמים קשה. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: יֵשׁ רְבִית מְקַדָּמָה – שמקדים הלווה את הריבית לפני ההלוואה, וְיֵשׁ רְבִית מְאַחֶרֶת – שנותן למלוה ריבית לאחר שכבר פרע לו את ההלוואה, בִּיצֵד? נָתַן עֵינָיו לְלוֹת הֵימָנוּ – עלה בדעתו של ראובן לבקש הלוואה משמעון, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ – לשמעון מתנה, וְאֹמֵר: בְּשִׁבִיל שְׁתִּלּוֹנִי – הרי לך מתנה בשביל שתלוני; ויש גורסים: בשביל שילוני – כלומר שראובן אומר בלבו: הריני נותן לו מתנה בשביל שילוני; זו היא רְבִית מְקַדָּמָה – שהמתנה ריבית היא. לָזֶה הֵימָנוּ – קיבל ראובן הלוואה משמעון, וְהִחְזִיר לוֹ אֶת מְעוֹתָיו, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ – לשמעון, מתנה, וְאֹמֵר: בְּשִׁבִיל מְעוֹתֶיךָ שֶׁהָיוּ בְּטוֹלוֹת אֶצְלִי – הילך מתנה בשביל מעותיך שהיו בידי ללא ניצול; זו היא רְבִית מְאַחֶרֶת – במפרשים מבואר, שמכל מקום בין ריבית מוקדמת ובין ריבית מאוחרת אינה אלא אבק ריבית, כלומר שאיסורה אינו אלא מדברי סופרים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: יֵשׁ רְבִית דְּבָרִים – חייב אדם להיזהר אף מריבית דברים, כיצד? לֹא יֹאמֵר לוֹ – הלווה למלוה: דַּע, כִּי פֶּא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי – כלומר שמודיע לו על בואו של איש פלוני שהוא צריך לו, וכגון שלא היה עושה כן אילוול קיבל ממנו הלוואה. וכן שנו בברייתא (בגמרא): מניין לנושה בחברו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום? תלמוד לומר (זברים כג, ב): "נשך כל דבר אשר ישך", ודרשו: כל דבר – אפילו דיבור אסור. ויש גורסים: דַּע אִם בֹּא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, ומפרשים הם, שכוונת המשנה היא, שלא יאמר המלוה ללווה, שילך ויודע אם בא איש פלוני כדי להודיעו על כך, לפי שנראה כאילו משתמש בו בשכר ההלוואה (סוד סימן קס; רמב"ם הל' מלוה ה, יג; ועיין 'תוספות יום טוב').

באור משנה ט

משנתנו עוסקת (כפי שכבר הזכרנו בהקדמה לבאור המשנה הקודמת) באיסור הלוואת "סאה בסאה".

לא יאמר אדם לחברו: הלויני כור חטים, ואני אתן לך לגרן – ואחזיר לך כור חטים בשעת הגורן; הטעם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שמא יתייקרו החטים, ונמצא מחזיר לחברו יותר ממה שהלווהו. אֲבָל אֹמֵר לוֹ – מותר לאדם לומר לחברו: הלויני עד שִׁיבֹא בְּנִי, או: עד שֶׁאֶמְצָא מִפֶּתַח – כלומר שאם יש לו חטים בביתו אלא שאינו יכול להגיע אליהן עד שיבוא בנו או עד שימצא את המפתח, מותר לו ללוות חטים בחטים; ואפילו אין לו אלא סאה אחת, מותר לו ללוות עליה כמה כורים, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנה הקודמת. וכבר הזכרנו (שם), שלדעת הרמב"ם, אפילו יש לו חטים בביתו, כל שקובע לו זמן לפירעון החטים, אסור להלוותו סאה בסאה. נמצא לשיטת הרמב"ם, שאף ברישא מדובר אפילו כשיש לו חטים, אלא הואיל ואמר לו: "ואני אעלה לך לגורן", היינו שקבע לו זמן, לפיכך אסור להלוותו חטים בחטים. וְהִלֵּל אֹסֵר – להלוות חטים בחטים, אפילו כשיש לו חטים בביתו, ורוצה ללוות עד שיבוא בנו או עד שימצא מפתח. וְכֵן הָיָה הֵלֵל אֹמֵר: לֹא תִלְוֶה אִשָּׁה בְּכֶר לְחִבְרָתָהּ עד שֶׁתַּעֲשֶׂנוּ דָּמִים – שתקבע את דמי הכיכר, ותחזיר לה כיכר בדמים הללו, שֶׁמָּא יִקְרִירוּ חֲטָיִים – יתייקרו החטים בינתיים, וְנִמְצְאוּ פְּאוֹת – הנשים האלו, לִידֵי רְבִית – היינו ריבית שמדברי סופרים. ואין הלכה כהלל (עיין יורה דעה קטב, א).

באור משנה י

משנתנו דנה בשלושה סוגי ריבית: א. ריבית על ידי עבודה, כגון האומר לחברו: עשה עמי מלאכה זו היום ואעשה עמך מלאכה פלונית למחר; ב. ריבית מוקדמת או מאוחרת, כגון ששיגר אדם דורון לחברו קודם שעמד לבקש ממנו הלוואה או לאחר שפרע לו הלוואתו; ג. ריבית על ידי דיבורים, כמבואר במשנה.

אומר אדם לחברו: נפש עמי ואנפש עמך – עבוד עמי היום בעקירת העשבים הרעים שבשדי, ולמחר אעשה עמך אותה מלאכה, עד עמי ואעדר עמך – חפור עמי היום באשור ואחפור עמך בשדן למחר, ואין חוששים שמא הניכוש או העידור בשדה חברו למחר קשה מהניכוש או העידור שבשדה היום, או שמא יום העבודה בשדה חברו למחר קשה מהניכוש או העידור שבשדה היום, או שמא יום העבודה בשדה חברו יהא ארוך יותר, שהואיל ועושים זה עם זה באותה מלאכה אין כל חשש לכך. וְלֹא יֹאמֵר לוֹ – אבל אסור שיאמר אדם לחברו: נִכְשׁ עִמִּי – היום, וְאֶעֱדֶר עִמָּךְ – למחר; או: עֲדֹר עִמִּי – היום,

יֵאָדָּו עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה: הַמְלִיחַ, וְהַלְוָה, וְהַעֲרֵב, וְהַעֲדִים. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף הַסּוֹפֵר. עוֹבְרִים מִשּׁוּם "לֹא־תִתֵּן" (ויקרא כה, לו), **וּמִשּׁוּם "בְּלִיתֶקַח מֵאִתּוֹ"** (ויקרא כה, לו), **וּמִשּׁוּם "לֹא־תִהְיֶה לוֹ בְּנִשָּׂה"** (שמות כב, כד), **וּמִשּׁוּם "לֹא־תִשְׁיָמוּן עָלָיו נֶשֶׁף"** (שם), **וּמִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל, וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי ה'"** (ויקרא יט, יד).

פ ר ק ש ש י

א הַשּׁוֹכֵר אֶת הָאֶמְנִין, וְהִטְעוּ זֶה אֶת זֶה – אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַרְעֻמָּת. שְׂכָר אֶת הַחֲמֹר וְאֶת הַקֶּדֶר, לְהֵבִיא פְּרִיפְרִין וְחִלְלִים לְפָלֶה אוֹ לָמֶת, וּפּוֹעֲלִין לְהַעֲלוֹת פְּשָׁתָנּוּ מִן הַמְּשָׁרָה, וְכָל דָּבָר שְׂאֵבֵד, וְחִזּוֹ בְּהֵן; מְקוֹם שְׂאִין שָׁם אָדָם – שׁוֹכֵר עָלֵיהֶן אוֹ מִטְעֵן.

ב הַשּׁוֹכֵר אֶת הָאֶמְנִין וְחִזּוֹ בְּהֵן – יָדֵן עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אִם בְּעַל הַבֵּית חִזּוֹר בּוֹ – יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה; כָּל הַמְּשָׁנָה –

פירוש ברטנורא

יֵאָדָּו עוֹבְרִים מִשּׁוּם לֹא תִתֵּן וכו'. מלוא עובר בכולן. לוח עובר משום כל תשך, שהוא לשון מפעיל לאחרים, לא תגרום שאחך ישך, ועובר על ולאחך לא תשך, ולפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים עוברים על לא תשימון עליו נשך בלבד:

ו א השוכר. והטעו זה את זה. אחד מן האומנים ששלחו בעה"ב לשכור את חבירו והטעה אותם, כגון שאמר לו בעל הבית לשכור כל א' בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלשה, אין להם עליו אלא תרעומת, דהא סבור וקבל בשלשה, אלא שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו. פירוש אחר, הטעו זה את זה, שחזרו בהם ולא רצו ללכת לעשות מלאכתו של בעה"ב כמו ששכרו עמו, או בעה"ב חזר בו כגון שאמר להם אי אפשרי בכם בבוקר קודם שילכו אצל המלאכה: ואת הקרר. ברו"ש גרסין, כלומר בעל הקרון. פריפריין. עצים משופין לעשות אפריון. חלילים. למת או לחתן: המשרה. מים ששורין בהן פשתן: מקום שאין שם אדם. שהוא אינו מוצא פועלים לשכור והפשתן אבד: שוכר עליהם. בני אדם כשיעור שכרן. אבל לא ביותר משיעור שכרן: או מטען. אומר שיתן להם וזו יתר, ואינו נותן אלא מה שהתנה מתחלה:

ב השוכר את האומנים. בקבלנות, כך מלאכה בכך וכך מעות: וחזרו בהם. לאחר שעשו מקצתה: ידם על התחתונה. אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרה בשכר שהיה מניע לאלו על העתיד לעשות, מעכב משכרם ממה שעשו, כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הוזלו פועלים

משניות מבוארות – קהתי

שהתחילו במלאכה, ולא רצו לעשותה, או שחזר בו בעל הבית, וכגון ששלח להודיעם על כך קודם שהלכו למקום העבודה (גמרא). אין להם זה על זה אלא תרעומת. **שְׂכָר אֶת הַחֲמֹר – המוליך משא על חמורו, וְאֶת הַקֶּדֶר – רוב המפרשים גורסים: ואת הקרר. היינו בעל קרון, לְהֵבִיא פְּרִיפְרִין – עצים משופים ונאים לעשות אפריון (רש"י). וְחִלְלִים לְפָלֶה – לשמח חתן וכלה, או לָמֶת – להספיד ולקונן עליו בחלילים (עיין משנה כתובות ד, ד), וּפּוֹעֲלִין – או ששכר פועלים, לְהַעֲלוֹת פְּשָׁתָנּוּ מִן הַמְּשָׁרָה – מן המים ששורין בהם את הפשתן עד שנעשה רך, ואם לא יוציאוהו בזמנו יירקב, וְכָל דָּבָר שְׂאֵבֵד – או לעשות כל דבר שיהא אבד אם לא יעשהו בזמנו, וְחִזּוֹ בְּהֵן – ואינם רוצים לעשות את המלאכה, מְקוֹם שְׂאִין שָׁם אָדָם – שאינו מוצא לשכור פועלים אחרים בשכר שפסק עם אלו, שׁוֹכֵר עָלֵיהֶן – על חשבונם, פועלים אחרים, היינו ששוכר אותם ביוקר, ואפילו כדי כפליים משכרם של הראשונים, ועליהם לשלם את תוספת השכר, או מְטָעֵן – מבטיח להם שיתן להם תוספת שכר, ואינו נותן להם אלא מה שפסק עמם בתחילה.**

ב אור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת באומנים ששכרם בעל הבית, וקודם שהתחילו במלאכה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית, באה משנתנו ללמד באומנים שהתחילו במלאכה, ולאחר שעשו מקצתה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית. ואמנם הדין הוא ששכר יום אם אינו עובד בדבר האבד, וראשי לחזור בו אפילו בחצי היום, שיד פועל על העליונה. אבל משנתנו עוסקת בקבלנים שקיבלו עליהם לעשות את המלאכה בכך וכך כסף, ואלו אינם רשאים לחזור בהם.

הַשּׁוֹכֵר אֶת הָאֶמְנִין – שיעשו מלאכה בקבלנות, וְחִזּוֹ בְּהֵן – לאחר שעשו מקצתה, יָדֵן עַל הַתַּחְתּוֹנָה – אם הוקרו פועלים, וצריך בעל הבית לשלם בעד גמר המלאכה יותר ממה שפסק עמהם, מנכה להם משכרם, המגיע להם בעד מקצת המלאכה שכבר עשו, מה שהוא צריך להוסיף לאחרים שבביל לגמור את המלאכה; ואם הוזלו פועלים, אין הם רשאים לתבוע שלא ינכה משכרם אלא מה שישלם עכשיו לאחרים, אלא משלם להם בעד מקצת המלאכה שעשו כמו שפסק עמהם. **אִם בְּעַל הַבֵּית חִזּוֹר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה –** אם הוקרו פועלים משלם להם בעד מה שעשו, כפי שפסק עמהם, ואם הוזלו,

ב אור משנה יא

משנתנו באה ללמד שכל אלו שיש להם שייכות להלוואה בריבית עוברים על מצוות "לא תעשה".

וְאֵלּוּ עוֹבְרִין – בהלוואה בריבית, **בְּלֹא תַעֲשֶׂה –** כמפורש להלן: **הַמְלִיחַ, וְהַלְוָה, וְהַעֲרֵב, וְהַעֲדִים –** המעידים על ההלוואה. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף הַסּוֹפֵר –** הכותב את שטר ההלוואה. **עוֹבְרִים מִשּׁוּם "לֹא־תִתֵּן" –** "את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך"; וכותב הרמב"ם ששני לאוין הם (הלי מלוא וזה ד, ב); **וּמִשּׁוּם "בְּלִיתֶקַח מֵאִתּוֹ" –** "אל תקח מאתו נשך ותרבית"; **וּמִשּׁוּם "לֹא־תִהְיֶה לוֹ בְּנִשָּׂה" –** שהמלווה בריבית דוחק את הלווה לפרוע כשנגיע זמן הפירעון, ואף הלווה דוחק את עצמו לפרוע מהר כדי שלא יוסיף לשלם ריבית ("תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"); **וּמִשּׁוּם "לֹא־תִשְׁיָמוּן עָלָיו נֶשֶׁף", וּמִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל, וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי ה'"** בגמרא מבואר: המלווה עובר בכולן, היינו בכל הלאוין שנימנו במשנה; הלווה עובר משום "לא תשיך לאחיו" (דברים כג, כ), שפירשוהו: לא תגרום שאחיו ישיך אותך, וכן הוא עובר משום "ולאחיו לא תשיך" (שם שם, כא), ומשום "ולפני עור לא תתן מכשול", שגורם למלווה שיקח ממנו ריבית; הערב והעדים אינם עוברים אלא משום "לא תשימון עליו נשך"; ולדעת חכמים אף הסופר עובר משום "לא תשימון עליו נשך"; יש מוצאים רמז לכך שכולם עוברים בלאו זה, מאחר ששינה הכתוב כאן לכתוב לשון רבים ("יתורה תמימה").

ב אור משנה א

הַשּׁוֹכֵר אֶת הָאֶמְנִין – בעלי מלאכה, וְהִטְעוּ זֶה אֶת זֶה – בגמרא מבואר, שהטעו הפועלים זה את זה, כגון שאמר בעל הבית לאחד מהם, שישכור פועלים בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלושה דינרים ליום, **אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַרְעֻמָּת –** הואיל והסכימו לקבל את המלאכה בשלושה דינרים ליום, אין בעל הבית חייב ליתן להם אלא שלושה דינרים, ואין להם על חבנם שהטעה אותם אלא תרעומת בלבד על שמנע מהם רווח של דינר נוסף ליום. ויש פירוש אחר בגמרא: והטעו זה את זה – כלומר שחזרו בהם האומנים קודם

יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה, וְכָל הַחוּזָר בּוֹ – יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה.

ג. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָרָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָרָה; אֶפְלוּ זֶה עֲשֶׂרֶת מִילִין וְזֶה עֲשֶׂרֶת מִילִין; וּמֵתָה – חֵיב. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר וְהַבְּרִיקָה, אוֹ שְׁנַעֲשִׂית אֲנָגְרִיא – אוֹמֵר לוֹ: הָרִי שְׁלֹךְ לְפָנֶיךָ! מֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה – חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָרָה וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, אִם הִחֲלִיקָה – פְּטוּר; וְאִם הוֹחֲמָה – חֵיב. לְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָרָה, אִם הִחֲלִיקָה – חֵיב; וְאִם הוֹחֲמָה – פְּטוּר; אִם מִחֲמַת הַמַּעֲלָה – חֵיב.

פירוש ברטנורא

וימצא מי שיגמרגה בפחות, ישומו להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק, עשו חציה יתן להם חצי שכר, ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתנו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה שיטלו אלו: ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו, ואם הוזהר מלאכת הפועלים על כרחו יתן להם כמו שפסק, חוץ ממה שצריך להוציא בהשלמתה: כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן צמר לצבעו אדום וצבעו שחור, אם השבח יותר על הציאה אין נותן לו שכרו שלם אלא דמי ציאת עצים וסממנים, ואם הציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: וכל החוזר בו ידו על התחתונה. לאתויי המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתיים זוז וחזר בו המוכר, יד לוקח על העלוונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, רצה אומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי. ואם לוקח חוזר בו, יד מוכר על העלוונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך:

ג. בהר והולכה בבקעה בבקעה והולכה בהר. בראש ההר. ואף על פי שהדרך חלק וישר, חייב כשמתה מחמת אוריא שלא הוחלקה ולא הוחמה, ודחאלי ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למורה באור ה' וקשה לה, או לא היתה למורה באור בקעה וקשה לה. ומשום הכי לא מפליג הכא בין הוחלקה להוחמה כמו המפליג בסיפא: אם החליקה פטור. שבהר היא ראויה להחליק יותר, שראש ההר חד ומשופע לצדדין: ואם הוחמה חייב. שהבקעה מעלה הבל לפי שההרים סביבה ואין אור שולט בה, ואם הוחמה מחמת העלותה בהר, חייב, שהמעלה גרמה לה, והוא שינה להולכה בהר: והבדיקה. נסמית בדוק שבעין. פירוש אחר, התלעיו רגליה: או שנעשית אנגריא. שנלקחה לעבודת המלך: אומר לו הרי שלך לפניך. ודוקא כשאמר לו חמור זה, ושכרו למשאוי. אבל אם שכרו לרכוב עליו, אפילו אמר לו חמור זה, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך. שמה תפול תחתיו בגשר או תשליכו באחת הפחתים. וכן אם השכיר לו חמור

משניות מבוארות – קהתי

השתמש בה כמות שהיא וטרט ויישר אותה בדרכים, שאף מזלך גרם לך; ואם נעשתה אנגריא, יכול הוא לומר לו: המתן עד שיחזירה לך ותעשה בה מלאכתך, שמזלך גרם שנלקחה ממך (רש"י; שיטה מקובצת בשם ח"ר יהונתן). ויש דעה בגמרא (שהלכה כמותה). שאפילו באנגריא שאינה חוזרת, אם נלקחה בדרך הליכה אומר לו: הרי שלך לפניך, ופירש רש"י: בדרך הליכה – שיש לשוכר לילך באותה דרך שילכו אנשי המלך, הלכך אומר לו המשכיר: לך עם אנשי המלך עד שימצאו בהמה אחרת ויחזירו לך את שלך, שכן דרכם, שנוטלים חמורו של אחד, וזה מהלך אחריהם, עד שפוגעים בהמה אחרת ומחזירים לזה את שלו. ורבנן חננאל פירש: בדרך הליכה – שפגעו בו בדרך הליכתו, ואילו לא פגעו בו, לא היו מחפשים אחרי החמור, הלכך אומר לו: מזלך גרם, ואינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת. מֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה – רגלה, שאינה ראויה עוד למלאכה כלל, חֵיב – המשכיר, לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר – לימי השכירות. במפרשים מבואר, שמדובר כאן בין כשהשכיר לו חמור סתם ובין שאמר לשוכר: חמור זה אני משכיר לך, אלא שזה ששינוי בסיפא: חייב להעמיד לו חמור. הכוונה היא, שאם השכיר לו חמור סתם, חייב המשכיר למכור את הנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור; ואם אמר לו: "חמור זה", אינו משכיר חייב להנבילה מעות כדי להעמיד לו חמור, אלא השוכר ראוי למכור את הנבילה ולשכור לו חמור אחר בדמיה, שהרי "חמור זה" שיעבד לו. ומה ששינוי ברישא, שאם הבריכה, אומר לו: הרי שלך לפניך, מבואר בגמרא, שדווקא אם שכר את החמור להוליך עליו משא שאינו נפסד בנפילה, שהואיל והוא ראוי להולכת המשא בדוחק, אומר לו "הרי שלך לפניך". אבל אם שכר את החמור כדי לרכוב עליו או כדי להוליך עליו משא הנפסד בנפילה, כגון כלי זכוכית, אינו יכול לומר לו "הרי שלך לפניך", שמה יפול בגשר או באחד הבורות, אלא חייב להעמיד לו חמור, כדין מתה או נשברה, וכמו שבארנו לעיל בענין ההבדל שבין חמור סתם לחמור זה ("תפארת ישראל"; הרמב"ם; הסוהר; עיין ברטנורא שמבאר משנתו דווקא בכגון שאמר לו "חמור זה", ורבים מקשים על פירושו; ועיין "תוספות יום טוב"). הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָרָה וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, אִם הִחֲלִיקָה – ונפלה ונשברה או מתה, פְּטוּר – השוכר, שאילו הולכה בהר, כל שכן שהיתה עלולה להחליק, ונמצא שלא מחמת השינוי נגרם האונס; וְאִם הוֹחֲמָה – אבל אם מתה מחמת החום שבבקעה, ונמצא שהשינוי גרם לאונס, חֵיב – השוכר

משלם להם כל שכרם בניכוי מה שיצטרך לשלם בעד גמר המלאכה. **כָּל הַמְשָׁנָה, יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה** – בגמרא מבואר, כגון הנותן צמר לצבעו לצבוע לו אדום וצבעו שחור, אם השבח יתיר על הציאה (הוצאות הצביעה). נותן לו את הציאה; ואם הציאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח. וכבר שנינו דין זה במסכת בבא קמא (ט, ד), ושם נחלקו בו רבי מאיר ורבי יהודה, ובאה סתם משנתנו להשמיע כדעת רבי יהודה; וְכָל הַחוּזָר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה – בגמרא מבואר, כגון המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו חבירו מאתיים זוז, וחזר בו המוכר, יד לוקח על העלוונה, רצה אומר לו: "תן לי מעותי", רצה אומר לו: "תן לי קרקע כנגד מעותי"; ואם לוקח חוזר בו, יד המוכר על העלוונה, רצה אומר לו: "הילך מעותיך", רצה אומר לו: "הילך קרקע כנגד מעותיך".

באור משנה ג

משנתנו דנה בשוכר את החמור להוליך עליו משא, ושינה ממה שהמשכיר התנה עמו. וכבר הוזכרו שחמור כולל זכר ונקבה, שנאמר (שמואל ב ט, כז): "אחבשה לי החמור וארכב עליה", וכן נאמר (מלכים א יג, יג): "ויחבשו לו החמור וירכב עליו". משנתנו נקטה לשון נקבה.

הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָה בְּהָרָה – שהתנה בעל החמור עמו שיוליכנה בהר, **וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה** – והרי שינה ממה שהתנה עמו. **בְּבִקְעָה** – או שהתנה עמו שיוליכנה בבקעה, **וְהוֹלִיכָה בְּהָרָה; אֶפְלוּ זֶה עֲשֶׂרֶת מִילִין וְזֶה עֲשֶׂרֶת מִילִין** – כלומר שלא שינה באורך הדרך (מיל = 2000 אמה = בערך קילומטר). והוא הדין אפילו הדרך שהלך בה קצרה יותר (**ותוספות**). וְנִמְתָּה – החמור, חֵיב – השוכר לשלם בעד החמור, שהואיל ושינה בה יכול בעל החמור לומר לו, שלא מתה הבהמה אלא מחמת שינוי האוויר, לפי שלא היתה רגילה לאוויר בקעה או לאוויר ההר. ויש מפרשים (בגמרא). שדין זה נישנה לדעת רבי מאיר, הסובר, שכל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן, וקנה אותה להתחייב בכל האונסים. **הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר וְהַבְּרִיקָה** – ונתעורה (ונקטה המשנה "והבריכה". לשון ברק המאיר, בלשון סגי נהור); ויש גורסים "והבדיקה", היינו שנסתמאה בדוק שבעין. פירוש אחר: התלעיו רגליה (גמרא). או שְׁנַעֲשִׂית אֲנָגְרִיא – שנלקחה לעבודת המלך, ובא השוכר בתביעה לבעל החמור, שיעמיד לו חמור אחר, אוֹמֵר לוֹ – בעל החמור לשוכר: הָרִי שְׁלֹךְ לְפָנֶיךָ! – כלומר שאינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת לימי שכירותו, שאם נתעורה יכול הוא לומר לו:

ד השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה, אם נשבר הקנקן – פטור; בבקעה, וחרש בהר, אם נשבר הקנקן – חייב. לדרוש בקטנית ודרש בתבואה – פטור; לדרוש בתבואה ודרש בקטנית – חייב, מפני שהקטנית מחלקת. ה השוכר את החמור להביא עליה חטים, והביא עליה שעורים – חייב. תבואה, והביא עליה תבן – חייב, מפני שהנפח קשה למשאוי. להביא לתך חטים, והביא לתך שעורים – פטור. ואם הוסיף על משאו – חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר: סאה לגמל, שלשה קבין לחמור. ו כל האמננין שומרין שכן הן. וכלן שאמרו: טל את שלך והבא מעות – שומר חנם. שומר לי ואשומר לך – שומר

פירוש ברטנורא

סתם אפילו למשאוי, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אלא חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם אינו מעמיד לו בהמה אחרת, אינו חייב ליתן לו כלום מכל שכן הדרך שהלך עמו: מתח או נשברה חייב. המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור. או ישכור לו אחר בדמי נבילה, שהרי חמור זה שיעבר לו. או יחזור לו שכרו:

ד השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הפרה, ונעריי הולכים עמו בהמות וחורשים בה: נשבר הקנקן. יתד המחרישה שבו הברזל: חייב. שהריים קשים לחרוש מן הבקעה מפני הסלעים שיש שם: ודרש בתבואה. פטור אם הוחלקה: **ה והביא עליה שעורים.** שהן קלים מחיטין: חייב. בקלקולה אם הוסיף שלשה קבין. ולא אמרין הואיל והשעורים קלין יש לו להוסיף עד כדי כוכר לתך חמין שהוא משא החמור: מפני שהנפח קשה. לבהמה כמשאוי. אע"פ שאין משאו כבד כמשא החמין, דרי נפחן כנפח החמין והנפח כמשאוי: לתך. חצי כור. והכור שלשים סאין: סומכוס אומר וכו'. והלכה כסומכוס. ואם הוסיף פחות משיעור זה, פטור אם הוזק החמור, ונותן שכר התוספת בלבד: **ו כל האמננין.** קבלנים שמקבלים עליהם לעשות מלאכה בבתיהם: שומרי שכר. להתחייב בגנבה ואבירה. דבההיא הנאה דתפס ליה אנגרא הוי עליה שומר שכר:

משניות מבוארות – קהתי

חייב – אם הוזק החמור, לפי שנפח השעורים גדול מנפח החיטים; וכן השוכר את החמור להביא עליה תבואה, והביא עליה תבן – במשקל משא התבואה שהתנה עמו, **חייב – אם הוזק החמור, מפני שהנפח קשה למשאוי – שריבוי הנפח מוסיף כוכר למשא,** ומביא את החמור לידי איבוד שיווי המשקל. **להביא לתך חטים – שכן** את החמור להביא עליו לתך, היינו חצי כור (15 סאים), חטים, **והביא לתך שעורים –** הואיל ולא הוסיף על הנפח, **פטור – אם הוזק החמור,** שאף על פי ששינה, מכל מקום הרי שינה להקל, **ואם הוסיף על משאו – כדי משקל לתך החיטים,** ומבואר בגמרא שהוסיף סאה ללתך, היינו שהביא שש עשרה סאים שעורים במקום חמש עשרה סאים חיטים שהתנה עמו, שבכגון זה משקלן שווה, **חייב – משום תוספת הנפח,** כמו שבארנו לעיל. **וכמה יוסיף על משאו – מאותו מין שהתנה עמו,** כגון ששכר להביא חיטים והביא חיטים, או להביא שעורים והביא שעורים, כמה יוסיף על משאו **ויהא חייב –** בזקקי הבהמה? **סומכוס אומר משום רבי מאיר: סאה לגמל – אם** שכר גמל להביא לתך חיטים (15 סאה) והוסיף סאה, היינו שהביא שש עשרה במקום חמש עשרה שהתנה עמו (הוספה של 1/15). ויש מפרשים שסאה לגמל היא תוספת למשא הרגיל, שהוא כור ולא לתך, ואם שכרו להביא כור והוסיף עליו סאה (היינו 1/30), **חייב; שלשה קבין לחמור –** או ששכר חמור להביא לתך חיטים והוסיף שלושה קבים, שהם חצי סאה (הוספת 1/30).

בארנו משנתנו כדעת רבא בגמרא, שהלכה כמותו; וכן פירשה הרמב"ם ו"תפארת ישראל". מכאן נקטנו במשנה את הגירסה: מפני שהנפח קשה למשאוי. אבל הרב מברטנורא נוקט את הגירסה המצויה בכמה ספרים: מפני שהנפח קשה כמשאוי. והוא מפרש את המשנה כדעת אביי: השוכר את החמור להביא עליה חיטים והביא עליה שעורים – כלומר שבמקום לתך חיטים הביא לתך שעורים בתוספת שלושה קבים, כמבואר בסיפא של משנתנו (שכן לדעת אביי מה ששינוי בסיפא "וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב" בא לפרש את הרישא), חייב – אם הוזק החמור, הואיל והוסיף על הנפח, מפני שהנפח קשה למשאוי – שאף על פי שלתך שעורים אין משאו כבד כלתך חיטים, מכל מקום הרי נפחן שווה והנפח הוא כמשא, הלכך אם הוסיף על הנפח שלושה קבים, הרי הוא חייב, כמו שהמשנה מפרשת והולכת; להביא לתך חיטים והביא לתך שעורים – שלא הוסיף על הנפח, פטור. ואם הוסיף על משאו – שלושה קבים, כמבואר בסיפא, חייב ברם, אם הוסיף פחות משיעור זה, פטור, אם הוזק החמור, אלא שמשלם למשכיר שכר התוספת.

באור משנה ו

כל האמננין – העושים מלאכתם בביתם, כגון הצבע או החייט וכיוצא

לשלם דמי החמור; ואם שכרה להוליכה בבקעה, והוליכה בהר, **אם החליקה, חייב –** שהרי מחמת השינוי נאנסה. **ואם הוחלקה, פטור –** שאילו הוליכה בבקעה כל שכן שהיתה מתחממת שם. **אם מחמת המעלה –** אם הוחמה מחמת טורח העלייה בהר, **חייב –** הואיל והשינוי גרם לאונסה.

באור משנה ד

השוכר את הפרה לחרוש בהר – ורגילים היו לשכור עם הפרה אף את כלי המחרישה של בעל הפרה, וכן שני פועליו שהולכים עם פרתו וחורשים בה, ואם אמר השוכר שיחרוש בה בשדהו שבהר, ושינה מדבריו, **וחרש בבקעה –** שציווה לפועלים לחרוש בבקעה, **אם נשבר הקנקן –** יתד המחרישה, **פטור –** השוכר מלשלם, שהרי אם בבקעה נשבר הקנקן כל שכן שהיה נשבר בהר, שקרקע ההר קשה מקרקע הבקעה, **בבקעה –** אבל אם שכר את הפרה לחרוש בבקעה, **וחרש בהר –** ששינה לרעה, **אם נשבר הקנקן, חייב –** השוכר לשלם דמי הקנקן. בגמרא אמרו, שאם השוכר לא שינה כלל, אלא עשה כמו שהתנה עם המשכיר, ונשבר הקנקן, בעל הפרה תובע את דמיו מהפועלים שחרשו בה; ונחלקו בגמרא, מי מהפועלים חייב לשלם, אם זה שמנהיג את הפרה או זה שאוחז את המחרישה, והלכה היא, שהאוחז את המחרישה חייב לשלם הואיל ומחמת פשיעתו נשבר הקנקן, שהעמיקו יותר מדי באדמה, ואם היא שדה מלאה אבנים, שניהם חייבים. מכאן פוסק הרמב"ם, שהוא הדין כשהשוכר שינה, שאם שינה לטובה, כגון ששכר לחרוש בהר וחרש בבקעה, השוכר אמנם פטור, אבל יש לבעל הפרה דין עם הפועלים; ואם שינה לרעה, ששכר לחרוש בבקעה וחרש בהר, ששנינו לעיל שהוא חייב בדמי הקנקן שנשבר, יש לשוכר דין עם הפועלים ותובע מהם דמי הקנקן ששילם. אבל הרא"ש כותב, שאם השוכר שינה לרעה, הפועלים פטורים, שיכולים הם לומר, שאילו לא שינה, לא נשבר הקנקן. **לדרוש בקטנית –** השוכר את הפרה לדרוש בקטנית, **ודרש בתבואה –** והחליקה הפרה וניזוקה, **פטור –** שאילו דרש בקטנית כל שכן שהיתה מחלקה, שהקטנית מחלקת יותר מן התבואה, **לדרוש בתבואה –** אבל אם שכרה לדרוש בתבואה, **ודרש בקטנית –** והחליקה, **חייב –** בזקקי הפרה, **מפני שהקטנית מחלקת –** ונמצא ששינה לרעה.

באור משנה ה

השוכר את החמור להביא עליה חטים – במשקל מסויים, **והביא עליה שעורים –** באותו משקל שהתנה עמו לגבי החיטים,

שָׂכָר. שְׂמור לִי, וְאָמַר לוֹ: הֲנֵחַ לִפְנֵי – שׂוֹמֵר חָנָם.

ז הֲלוֹהוּ עַל הַמְשָׁכּוֹן – שׂוֹמֵר שָׂכָר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הֲלוֹהוּ מְעוֹת – שׂוֹמֵר חָנָם; הֲלוֹהוּ פְרוֹת – שׂוֹמֵר שָׂכָר. אָבָא שָׁאוֹל אֹמֵר: מִתֵּר אָדָם לְהַשְׁכִּיר מְשָׁכּוֹנוֹ שֶׁל עֲנִי לְהִיט פּוֹסֵק עָלָיו וְהוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמָשִׁיב אֲבֵרָה. ח הַמְעַבִּיר חֲבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְרָהּ, בֵּין שׂוֹמֵר חָנָם בֵּין שׂוֹמֵר שָׂכָר – יִשְׁבַּע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: זֶה וְזֶה יִשְׁבַּע; וְתַמָּה אֲנִי אִם יִכּוֹלִין זֶה וְזֶה לְשִׁבַּע.

פירוש ברטנורא

ובולן שאמר טול את שלך. שכבר גמרתיו ואיני מעבכו לתפסו על שכרי ומאחר שתולכינו חביא מעות, הרי הוא משם ואילך שומר חנם: שומר לי ואשומר לך. שומר לי היום ואשומר לך למחר. אבל שומר לי אתה זה, ואני שומר לך זה האחר במקומו והכל בזמן אחר, זו שמירה בבעלים היא ופטור: הנח לפני שומר חנם. אבל הנח לפניך, או הנח סתם, אפילו שומר חנם לא הוי. דלא קביל עליה נטירותא כלל:

ז הלוהו. מעות: על המשכון שומר שָׂכָר. בין הלוהו ואח"כ משכנו, בין משכנו ואחר כך הלוהו. ומאי שִׁכָּר שִׁכָּר מצוה: הלוהו מעות שומר חנם. דלית ליה לר' יהודה שִׁכָּר מצוה לענין דינא: הלוהו פירות שומר שָׂכָר. דדרך פירות להרקיב. ואין הלכה כר' יהודה: מותר אדם להשכיר. לאחרים: משכנו של עני. שבידו: להיות פוסק עליו. שָׂכָר: והולך. תמיד ופוחת מן החוב. ודוק במשכון דנפיש אנריה וזוטר פחתיה, כגון מרא וקרדום וכיוצא בהן. וכן הלכה:

ח בין שומר חנם ובין שומר שָׂכָר ישבע. קא סלקא [דעתיה] ישבע שלא פשע ויפטור: רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע וכו'. כלומר, אף אני שמעתי מרבתי כר' מאיר דזה וזה ישבע, אבל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטרינן בשבועה, דשומר שִׁכָּר היאך פטור בשבועה דלא פשע, הא בלא פשיעה נמי חייב, שאין זה אוסר אלא דומיא דגניבה ואבידה שהן קרובים לפשיעה ולאונס. ועוד, אי שלא במקום מדרון נשכרה, אפילו שומר חנם היכי מצי משתבע שלא פשע, הא ודאי פשיעה היא. ור"מ סבר, שבועה זו לא מן הדין היא אלא תקנת חכמים היא, שאם אי אתה פטור המעביר חבית ממקום למקום מן התשלומין ע"י שבועה זו, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו ממקום למקום לפיכך תקנו שישבע שלא בכונה שברתיה ויפטור:

משניות מבוארות – קהתי

כשכר לענין הדין, הֲלוֹהוּ פְרוֹת, שׂוֹמֵר שָׂכָר – לפי שפירות עשויים להרקיב, והרי ראובן נהנה ממה שהלוה את הפירות לשמעון, שכן הוא יחזיר לו פירות טריים, הלכך באותה הנאה נעשה ראובן שומר שִׁכָּר על המשכון. והלכה כתנא קמא. שבין שהלוהו פירות ובין שהלוהו מעות נעשה שומר שִׁכָּר. אָבָא שָׁאוֹל אֹמֵר: מִתֵּר אָדָם לְהַשְׁכִּיר מְשָׁכּוֹנוֹ שֶׁל עֲנִי – מי שהלוה מעות לעני וקיבל ממנו משכון, מותר לו להשכיר את המשכון לאחרים, לְהִיט פּוֹסֵק עָלָיו – על המשכון את שִׁכָּרו, וְהוֹלֵךְ – ופוחת מן החוב, כלומר לנכות לו מן החוב דמי השכירות שהוא מקבל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמָשִׁיב אֲבֵרָה – לעני, שבדרך זו יוכל להחזיר לעני את משכנו. וכן הלכה. בגמרא מבורר, שדין זה אינו אלא במשכון ששכרו מרובה ואינו נפחת אלא מעט, כגון מעור או קרדום, אבל בדברים שתשמישם מרובה אינו רשאי לעשות כן.

בארנו בדברי אבא שאול, שמותר לאדם להשכיר משכנו של עני לאחרים (כפירשו של רש"י), אבל המלוה עצמו לא ישתמש במשכון כדי לנכות לו שכרו בחבון. ומבואר הטעם בטור: משום חשד, כלומר שיחשדוהו שמתחמס במשכון ואינו מנכה מחובו (י"תוספות י"ט ט"ב).

באור משנה ח

הַמְעַבִּיר חֲבִית – לחברו – מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְרָהּ, בֵּין שׂוֹמֵר חָנָם – שלא קיבל שכר בעד העברת החבית, בֵּין שׂוֹמֵר שָׂכָר – שקיבל שכר בעד העברתה, יִשְׁבַּע – שלא פשע, ויפטור מלשלם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: זֶה וְזֶה יִשְׁבַּע – כלומר אף אני שמעתי כך מרבתי, שזה וזה, שומר חנים ושומר שִׁכָּר, יישבע, וְתַמָּה אֲנִי – אבל תמה אני, אִם יִכּוֹלִין זֶה וְזֶה לְשִׁבַּע – כיצד נפטרים הם בשבועה, שהרי שומר שִׁכָּר אינו פטור אלא באונסים, אבל בגניבה ואבידה חייב לשלם אפילו בלא פשיעה, ושבידת החבית הרי אינה אונס; ואף שומר חנים פעמים שהוא פושע, כגון אם הלך בדרך ישרה, שלא במקום מדרון, שבכגון זה שבידת החבית ודאי פשיעה היא, וכיצד יישבע שלא פשע? יש מבארים (בגמרא) שתנא קמא סובר: נתקל לאו פושע הוא, אלא נחשב כאונס, הלכך אפילו שומר שִׁכָּר יכול להישבע ולהיפטור, שהרי פטור הוא באונסים. ויש מבארים, שאף לדעת תנא קמא מן הדין אינם יכולים להישבע, שכן סובר הוא: נתקל פושע הוא, אלא ששבועה זו תקנת חכמים היא, "שאם אי אתה אומר כן (שהמעביר חבית ממקום למקום ושברה נפטור בשבועה זו מן התשלומין). אין לך אדם שיהא מעביר חבית לחברו ממקום למקום"; ברם, אינו יכול להישבע שלא פשע, שהרי לדעת תנא קמא נתקל פושע

בהם, שׂוֹמֵרֵי שָׂכָר הֵן – דינם כשומר שִׁכָּר על כלי בעל הבית שבידיהם, לפי שהם משתכרים בהם, או משום הנאתם שמחזיקים בכלי לשם משכון על שכרם (גמרא: ברטנורא: ועיין תוספות רבי עקיבא איגד); ואם נגנבו או אבדו חייבים. וְכָלֵךְ – כל האומנים, שְׂאֲמָרוּ – לבעל הבית: טל את שְׁלֶכְךָ – קח את הכלי, שכבר נגמרה מלאכתו, וְהִבָּא מְעוֹת – כלומר שגילה דעתו שאינו מעבכ את הכלי להחזיקו על שכרו, ויכול בעל הכלי ליטלו ואחר כך לשלם לו שכרו, שׂוֹמֵר חָנָם – דינו כשומר חנים, ופטור מגניבה ואבידה. בגמרא אמרו, שהוא הדין אם אמר לבעל הכלי: גמרתיו, אף על פי שלא אמר "טול את שלך", שכל שהודיעו שנגמרה מלאכתו ואינו תובע מעותיו, כוונתו לומר שיטלנו אף בלא מעות, ולכן דינו מכאן ואילך כשומר חנים. ברם, אם אמר לו: הבא מעות וטול את שלך, עדיין דינו כשומר שִׁכָּר. שְׂמור לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ – האומר לחברו: שמור לי היום ואשומר לך למחר (גמרא). שׂוֹמֵר שָׂכָר – שניהם שומרי שִׁכָּר, לפי שכל אחד שומר בשכר ששומר לו חברו. ברם, אם אמר לו: שמור לי את חפצי ואני אשומר לך באותו זמן את חפצך, הרי הוא פטור מגניבה ואבידה, שנאמר בשואל (שמות כב, יד): "אם בעליו עמו לא ישלם", ודרשו: עמו – במלאכתו, ומכאן למדים לכל השומרים, שאם היו הבעלים עמם במלאכתם, הרי הם פטורים; ואף כאן הואיל וכל אחד שומר באותו הזמן את חפצו של חברו, הרי זו שמירה בבעלים ופטור. שְׂמור לִי – אמר ראובן לשמעון: שמור לי את חפצי זה, וְאֶמַר לוֹ – שמעון לראובן: הֲנֵחַ לִפְנֵי – את החפץ, שׂוֹמֵר חָנָם – הרי שמעון שומר חנים, שגילה דעתו שהסכים לשמור. אבל אם אמר שמעון: "הנח לפניך", או "הנח" סתם, לא קיבל עליו שמירה כלל ואפילו שומר חנים אינו.

באור משנה ז

הֲלוֹהוּ עַל הַמְשָׁכּוֹן – הלוה ראובן לשמעון מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, שׂוֹמֵר שָׂכָר – נעשה ראובן שומר שִׁכָּר על המשכון, לפי שיש לו שכר מצוה על הלוואתו, ואם אבד המשכון או נגנב, חייב ראובן בדמיו. וענין שכר מצוה מבורר בגמרא (בבא קמא נו, ב): הואיל ובשעת ההלוואה פטור המלוה מלת פרוטה לעני, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, לפיכך באותה הנאה הריהו נעשה שומר שִׁכָּר על המשכון כל זמן שהמשכון נמצא אצלו. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הֲלוֹהוּ מְעוֹת, שׂוֹמֵר חָנָם – שלדעת רבי יהודה אין שכר מצוה נחשב

פרק שביעי

א השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב – אינו רשאי לכופן; מקום שנהגו לזון – יזון; לספק במתיקה – יספק; הפל כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתתיה שצאמר לבנו: צא שכר לנו פועלים. הלך ופסק להם מזונות; וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפלו אתה עושה להם בסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם, יצחק ויעקב; אלא, עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמר להם: על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא היה צריך לומר; הפל כמנהג המדינה.

ב ואילו אוכלין מן התורה: העושה במחבר לקרקע, בשעת גמר מלאכה; ובתלוש מן הקרקע, עד שלא נגמרה מלאכתו;

פירוש ברטנורא

ז א השוכר את הפועלים. אינו רשאי לכופן. ואע"ג דטפא להו אאגריהו משאר פועלים, לא מצי אמר להו האי דטפא לכו אנאריכו אדעתא דמקדמיתו ומחשבתו בהדא, דאמרי ליה האי דטפא לך אדעתא דעבדינן לך עובדא שפירא: במתיקה. לפתן: הפל כמנהג המדינה. הכל לאתויי דוכתי דנהגו פועלים למיכל ולמשתי בצפרא בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתם, דאי אמר להו בעל הבית קדימו לעבדתיכו בשדה ואביא לכם מאכלכם שם, אמרי ליה לא, אלא עתה נאכל בבית קודם שנצא השדה כמנהג המדינה: מעשה ברבי יוחנן בן מתתיה. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, ואם פסק להם מזונות, מוונות ריבה להם, כלומר, כיון דלא הוה צריך לאתנויי שהרי מנהג המדינה הוה אוכלים, ואתני בהדיהו ליתן להם מזונות, מזוני יתירי קאמר, ומעשה נמי ברבי יוחנן וכו': בשעתו. בעת מלכותו, דמלך והדיוט הוה: שהם בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה, דאילו אברהם שלשה פרים לשלשה אנשים, ובסעודת שלמה יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים: עד שלא יתחילו במלאכה. דאין כאן אלא דברים. דאילו משתחילו לא תוכל לחזור: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ב ואילו. פועלים מן התורה. כמה שעוסקין בו: גמר מלאכה. כשתולשין אותו. דכתיב (דברים כ"ד) ואל כלך לא תתן, בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, דהיינו כשתולשין אותו: ובתלוש מן הקרקע. ואם מתעסק בדבר התלוש אוכל באותו דבר עד שלא נגמרה מלאכתו למעשה, אם הוא בר מעשה.

משניות מבוארות – קהתי

ברבי יוחנן בן מתתיה שצאמר לבנו: צא שכר לנו פועלים. הלך – ושכר פועלים, ופסק להם מזונות – והתנה שיתן להם מזונות; וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפלו אתה עושה להם בסעודת שלמה בשעתו – בשעת מלכותו (כמפורש במלכים א ה, ב-ג), לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם, יצחק ויעקב – וסעודתו של אברהם היתה גדולה משל שלמה, שכן בסעודת שלמה נאמר (שם ד, ט): "יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים", ואילו אברהם עשה שלושה פרים לשלושה אנשים. אלא, עד שלא יתחילו במלאכה – קודם שיתחילו במלאכתם, שעדיין אין כאן אלא דברים ויכול אתה לחזור בכך, צא ואמר להם: על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד – שלא התכוונת כמה שפסקת להם מזונות אלא לפת וקטנית, כמו שנהגו במקומנו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא היה צריך לומר – לא היה צריך להתנות עם הפועלים על כך, שאף על פי שפסק להם מזונות, מכל מקום הפל כמנהג המדינה – אין הוא חייב ליתן להם אלא המזונות שנהגים באותו מקום ליתן לפועלים. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שפועלים אוכלים משל בעל הבית על פי מנהג המדינה או על ידי שפסק להם מזונות, באה משנתנו ללמד בפועלים שאוכלים מדין התורה כמה שהם עושים אפילו בלא מנהג ובלא פסיקת מזונות, שנאמר (דברים כג, כה-כו): "כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו... כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך", ולמדו מפי השמועה, שאין הכתוב מדבר אלא בפועל, שמותר לו לאכול בפירות שעובד בהם.

ואילו – הפועלים, אוכלין מן התורה – בפירות שעובדים בהם, כמו שבארנו לעיל: העושה במחבר לקרקע – העושה מלאכה בפירות המחוברים לקרקע, אונס מהם בשעת גמר מלאכה – היינו משגמר בישולם והוא תולשם מן הקרקע, כגון הבוצר בענבים או המוסק בזיתים וכיוצא באלו, שנאמר (דברים כג, כה): "ואל כלך לא תתן", ודרשו: בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעל הבית אי אתה אוכל; ובתלוש מן הקרקע – והעושה מלאכה בפירות תלושים, אוכל מהם עד שלא

הוא, אלא שבועתו היא ששיכרה שלא ככוונה. ויש מפרשים, שאף אם סובר התנא "נתקל לאו פושע הוא", ואפילו שלא במקום מדרון, דווקא שומר חנים יכול מן הדין להשיבע שלא פשע ולהיפטר, אבל שומר שכר חייב מדין תורה לשלם, לפי שהשכירה אינה כאונס אלא כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן, אלא שתקנת חכמים היא שיישבע שלא פשע ויפטר מתשלומים, שאם אתה אומר שישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחברו ממקום למקום (היר"ף; הדב"ט).

באור משנה א

השוכר פועלים לעבודה יומית, יכול הוא להתנות עמהם בשעה ששוכרם אילו תנאים שירצה, ואפילו דברים שאינם נוהגים בשאר פועלים באותו מקום. משנתנו באה ללמד, שאם בשעה ששוכרם לא התנה עמהם כלום, נוהגים בכל תנאי העבודה כמנהג המקום. השוכר את הפועלים – שכירי יום, ואמר להם להשכים ולהעריב – כלומר ששוכרם סתם, ולא התנה עמהם כלום, ואחר כך אמר להם, שיצאו למלאכה בהשכמת הבורק, קודם זריחת השמש, ויגמרו את המלאכה בערב, לאחר שקיעת החמה, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב, אינו רשאי לכופן – לשנות מנהג שאר הפועלים שבאותו מקום. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו פסק להם שכר יותר גבוה מהמקובל, אינו יכול לומר שהוסיף להם על שכרם על דעת כן שישכימו ויעריבו, שהואיל ולא התנה בשעה ששכרם, יכולים הפועלים לומר לו: לא פסקת לנו תוספת שכר אלא על דעת שנעשה לך מלאכה יפה יותר משאר הפועלים. מקום שנהגו לזון – ליתן לפועלים מזונות, יזון – חייב ליתן להם מזונותיהם. לספק במתיקה – מקום שנהגו ליתן לפנייהם לפתן עם המאכל; ויש גורסים: לספק מתיקה – היינו ליתן לפנייהם מיני מתיקה בשעת מלאכתם, יספק – חייב לספק. הפל כמנהג המדינה – בגמרא מבואר שפסיקה זו באה לרבות, שבמקום שנהגו ליתן לפועלים ארוחת בוקר בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתם, אין בעל הבית יכול לומר להם שיקדימו לצאת למלאכתם בשדה והוא יביא להם את מאכלם שם. מעשה ברבי יוחנן בן מתתיה – בגמרא מבואר שיש להקדים כאן פסיקה החדשה במשנתנו ("חסורי מחסרא"): ואם פסק להם מזונות – במקום שנהגו ליתן מזונות גם בלי תנאו, ריבה להם – קיבל עליו בזה ליתן להם מזונות יתרים על המקובל, ומעשה

בְּדֶבֶר שְׁגָדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ. וְאֵלּוּ שְׁאִינָן אוֹכְלִין: הָעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר לְקֶרֶקַע, בְּשִׁעָה שְׁאִין גָּמֵר מְלֹאכָה; וּבְתִלוּשׁ מִן הַקֶּרֶקַע, מֵאַחַר שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ; וּבְדֶבֶר שְׁאִין גָּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ. גִּ' הִיָּה עוֹשֶׂה בִּידֵיו, אֶבֶל לֹא בְּרַגְלָיו; בְּרַגְלָיו, אֶבֶל לֹא בִּידֵיו; אֶפְלוּ בְּכַתְּפוֹ – הָרִי זֶה אוֹכֵל. רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁיעָשָׂה בִּידֵיו וּבְרַגְלָיו.

פירוש ברטנורא

או עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה, אם הוא בר חלה. דאמר קרא (שם כ"ה) לא תחוסם שור בדישו, ומדלא קאמר לא תדוש בחסימיה, שמע מינה לאקושי חוסם לנחםס ונחםס לחוסם, מה נחםס שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה, כך חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה, ומה חוסם וכו'. ומה דיש מיוחד, דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שהוא גידולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר כשהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. יצא החולב והמחבין והמגבן, שאינן גדולי קרקע. ויצא המבדיל התמרים והגרורות המחוברים יחד, שנגמרה מלאכתם למעשר. ויצא המנכש בשומים ובבצלים, שמסיר הקמנים שאינן גדלים לעולם מבין האחרים להרחיב מקום לגדולם, שאין זו שעת גמר מלאכה. שכל אלו וכיוצא בהן אין פועל אוכל בהן:

ג' עד שיעשה בידיו ורגליו. מה שור בידיו וברגליו אף פועל בידיו וברגליו, דהא אתקש חוסם לנחםס. ואין הלכה כר' יוסי ברבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

שְׁאִין גָּמֵר מְלֹאכָה – כגון העורר תחת הגפנים לא יאכל מן הענבים, וכן המנכש בבצלים ובשומים, אף על פי שתולש את הקטנים מבין הגדולים, מכל מקום לא יאכל מהם, שהואיל ואינו תולש את הקטנים לצורך עצמם, אלא כדי להרחיב מקום לגדולים, לפיכך אין זו שעת גמר מלאכה; **וּבְתִלוּשׁ מִן הַקֶּרֶקַע, מֵאַחַר שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ** – כגון הבודל בתמרים, שכבר נגמרה מלאכתו למעשר, או העוסק בעיסה לאחר שכבר נתחייבה בחלה, לא יאכל מהם, כמו שכבר בארנו לעיל, **וּבְדֶבֶר שְׁאִין גָּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ** – כגון העושה בחלב או בבשר וכדומה, לא יאכל מהם, כמו שכבר בארנו הטעם לעיל.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדין פועל האוכל מן התורה בפירות שעובד בהם.

הִיָּה עוֹשֶׂה – הפועל במלאכתו, **בִּידֵיו, אֶבֶל לֹא בְּרַגְלָיו** – כגון הקוצר או הכוצר, או **בְּרַגְלָיו, אֶבֶל לֹא בִּידֵיו** – כגון הדורך או הדש ברגליו, **אֶפְלוּ בְּכַתְּפוֹ** – כגון ששכרו בעל הבית לשאת משאות, להעביר פירות ממקום למקום, **הָרִי זֶה אוֹכֵל** – בפירות מדין תורה. **רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁיעָשָׂה בִּידֵיו וּבְרַגְלָיו** – אין הפועל אוכל מן התורה בפירות שעובד בהם אלא אם כן עשה בהם בידיו וברגליו כאחת; בגמרא מבואר טעמו, שהרי הוקש חוסם לנחםס, היינו אדם לשור (כמבואר במשנה הקודמת), מה שור עושה בידיו וברגליו, אף פועל עד שיעשה בידיו וברגליו. ברם, תנא קמא לומד ממה שנאמר: "כי תבוא בכרם רעך", בכל דרך עבודה שהיא. והלכה כתנא קמא.

נְגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ – כשעוסק בהם קודם שנגמרה מלאכתם למעשר, אם אין בהם אלא חיוב מעשר; ובדבר שיש בו חיוב חלה אוכל ממנו עד שתיגמר מלאכתו לחלה; ודווקא **בְּדֶבֶר שְׁגָדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ** – בגמרא מובאות ברייתות שלמדים כל זה ממה שנאמר (דברים כה, ז): "לא תחוסם שור בדישו", ודרשים ממה שכתוב "שור", ולא כתוב "לא תדוש בחסימה", שבא הכתוב להקיש חוסם לנחםס ונחםס לחוסם, כלומר אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלים, מה אדם אוכל במחובר אף שור אוכל במחובר, ומה שור אוכל בתלוש, היינו בשעה דישה, אף אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה; כן למדים ממה שנאמר "בדישו" ולא נאמר "לא תחוסם שור במלאכתו", שבא הכתוב להקיש כל מלאכה בענין זה לדיש: מה דיש מיוחד דבר שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו, אף כל דבר שהוא גידולי קרקע פועל אוכל בו, יצא החולב והמחבין והמגבן שאינם גידולי קרקע, אין הפועל אוכל בהם; ומה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו; יצא הבודל בתמרים ובגרורות (שמודבקים זה בזה ומבדילים במגרפה – רש"י), הואיל ונגמרה מלאכתם למעשר, אין הפועל אוכל בהם; יצא הלש והמקטף (ותולש חתיכה מן הבצק ומחליק את פניה בנוזל לעשיית מקרצת) והאופה, שנגמרה מלאכתו לחלה, אין הפועל אוכל בהן. ברם, הבורר צרורות מן החיטים, לאחר שעושרו, או המנפה אותן או הטוחנן, הואיל ועדיין לא נגמרה מלאכתם לחלה, מותר לאכול בהן (רמב"ם **הלי שכירות יב, ה**; ועיין **השגות הראב"ד ונושאי כליו של הרמב"ם שם**). **וְאֵלּוּ** – הפועלים **שְׁאִינָן אוֹכְלִין** – מדין תורה בדברים שעושים בהם, אלא אם כן נוהגים באותו מקום לאכול אף באלו, או מכוח תנאי שהתנו הפועלים על כך עם בעל הבית: **הָעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר לְקֶרֶקַע, בְּשִׁעָה**

רש"י

דף נ עמוד ב:

לדברי האומר וכו'. רבי מאיר קרייה לעיל קרבן יחיד: **מאי קמיבעיא ליה.** הא ודאי פשיטא לן דאחיו הכהנים מתכפרים בו וקרבן השותפין אין עושין תמורה ומאי מספקא ליה בגוה: **אי נימא אי כתר מקדיש אולינן.** לענין תמורה והאי יחיד אקדשה דמשלו הוא בא ולא משל שותפות: **אי כתר מתכפר אולינן.** והרבה מתכפרים בו: **פשיטא.** דלענין תמורה מתכפר הוי בעליו: **דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן.** שלשה דברים בנותן משלו את חובת חבירו: **המקדיש.** בהמתו לצאת בו חבירו חובה שעליו המקדיש הוי בעלים לענין תוספת חומש אם הוממה ובא לחללה אבל אם בא המתכפר לחללה אינו צריך להוסיף חומש דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל וגו' מקדיש ולא מתכפר: **והמתכפר עושה כה תמורה.** אבל המקדיש אם המיר בה אינה תמורה דאין ממירין בשל אחרים והאי לאו בעלים ידידה הוא: **והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו.** בידו לתתה לכל כהן שירצה ואם בא אחר ואמר הילך סלע זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן של זה היא שתרומה שלו שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך [וגו'] ונתתה ללוי וגו' (דברים כו) תלה הכתוב הנתנה במי שמעשרה משלו: **בקביעותא מתכפר.** כשאר המכפרים שהפרישו אחרים עליהן שהקנו להם הבהמה לכפרה אף כאן נקנה להן חלק בו והויא לה חטאת השותפין לענין תמורה: **או דילמא בקופיא מתכפר.** כלומר אין כפרתן קבועה בו אלא צפה על גב כפרת כהן גדול כדבר הצף על פני המים ואין הקרבן נקרא על שמם וקרבן יחיד הוא ויצף הברזל (מ"ב ו) מתרגמא וקפא פרזלא: **חומר בנזבה.** שבא תחילת הקדש מבתמורה שהומרה בו: **שהנזבה וכו'.** ולקמיה מפרש ואזיל בהי זבח משכחת לה:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נ עמוד ב: **לדברי האומר** - לרבי מאיר שאמר לעיל (ע"א) **פר יום הכפורים קרבן יחיד,** האם **עושה תמורה או אינו עושה תמורה.** ומדברי רבי אלעזר שאמר 'לדברי האומר' מדייקת הגמרא, **לאו מפלל** - האם אין במשמעות דבריו **דאיכא למאן דאמר** שחולק וסובר דהוא קרבן **צבור.** דוחה הגמרא: **לא,** אלא כך יש לדייק, ממה שאמר 'לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד' אנו שומעים **מפלל דאיכא למאן דאמר** שהפר אינו קרבן יחיד אלא קרבן **דשותפין** הוא.

הגמרא מביאה את גוף הספק של רבי אלעזר: **גופא, בעי רבי אלעזר לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד,** האם הוא ככל קרבן יחיד **ועושה תמורה** - אם הכהן גדול אמר על בהמה אחרת חולין שתהיה תמורת פר זה, נתפסה הבהמה בקדושתה, **או אינו עושה תמורה** ואין בדבריו כלום.

מבררת הגמרא: **מאי קא מיבעיא ליה** - מה הם צדדי הספק, אם נפרש שהסתפק **אי כתר מקדיש אולינן** - האם הולכים אחר המקדיש, והמקדיש בפר זה הוא הכהן גדול כפי שלומדת הגמרא להלן (נא): שמשלו הוא מביא, ודינו כקרבן יחיד שעושה תמורה, **אי** - או ש**מא כתר מתכפר אולינן,** והמתכפרים בפר זה הם רבים, והרי היא כחטאת השותפין שאינו עושה תמורה, אי אפשר לומר שנסתפק בזה, שכן **פשיטא** דלענין תמורה **כתר מתכפר אולינן,** שהמתכפר הוא בעליו, ואם המתכפרים הם רבים דינו כקרבן השותפין ואינו עושה תמורה, **דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן** שלשה דינים בענין הנותן משלו חובת חבירו, א. **המקדיש מוסיף חומש,** כלומר, המקדיש בהמתו לצורך חבירו המחויב קרבן שיתכפר בה, ונפל בה מום ואינה ראויה להקרבה, וצריך לפדותה ובדמיה יביא הקרבן והיא תצא לחולין. והפודה קדשים, אם הוא היה בעל החפץ, שהוא הקדישו, צריך להוסיף חומש, וקרבן זה שהאחד הקדישו וחבירו מתכפר בו, המקדיש הוא המוסיף חומש, אבל אם המתכפר פודה אינו מוסיף חומש. ב. **והמתכפר עושה כה תמורה,** שלענין תמורה המתכפר הוא בעליו של הקרבן, שמאחר שהפריש המקדיש את הבהמה לצורך המתכפר, הוא קונה את הבהמה, ורק הוא יכול לעשות תמורה, אבל המקדיש אינו יכול לעשות תמורה שאין אדם עושה תמורה בקרבן של אחרים. ג. **והתורם מהתבואה שלו על תבואת טבל של חבירו, טובת הנאה שמקבל עבור מה שנותן את התרומה לכהן מסויים שלו** - של התורם. ומדברי רבי יוחנן אלו שמענו שפשוט הדבר שלענין תמורה המתכפר עושה תמורה ולא המקדיש, והוא הדין בפר כהן גדול כיון שהמתכפרים רבים נחשב הפר קרבן השותפין ואין עושה תמורה, ואי אפשר לומר שבזה נסתפק רבי אלעזר. ועדיין אנו צריכים הסבר במה הסתפק רבי אלעזר.

מבארת הגמרא: **לעולם פשיטא ליה** לרבי אלעזר **דכתר מתכפר אולינן,** ואם היה פשוט לו שאחיו הכהנים מתכפרים בפר כמו הכהן הגדול בודאי היה פשוט לו שאין עושה תמורה, **והכי קא מיבעיא ליה** רבי אלעזר, האם **אחיו הכהנים** המתכפרים בפר, **בקביעותא מתכפר** - בקביעות גמורה מתכפרים בפר כאילו הם שותפין בו ממש, והרי זה חטאת השותפין ואין עושה תמורה, **או דילמא בקופיא מתכפר** - שאין עיקר כפרת הפר אלא על הכהן גדול לבדו, אלא שגם אחיו הכהנים טפלים לו ומתכפרים אגב, ואם כן אין הקרבן קרוי על שמם אלא על שמו של הכהן גדול והרי זה קרבן יחיד ועושה תמורה. הגמרא רוצה לפשוט שפר כהן גדול עושה תמורה: **תא שמע,** שנינו בברייתא, יש דברים שבהם **חומר בנזבה** - שהוקדש מתחילתו לשם קרבן, **מביתמורה** - שקדושתו בא על ידי שהמירו אותו בקרבן ונתפס בקדושתו, ויש דברים שבהם **חומר בתמורה מנזבה,** מבארת הברייתא: **חומר בנזבה, שהנזבה נוהג (ביחיד כנצבור) [כצבור בבחידי] -** מין קרבן זה קרבן יחיד והן כקרבן ציבור, **ידושה את הנשבת** אם חל זמנו בשבת,

אז שאין הלכה ברבן גמליאל אלא כרבי יהושע ורבי עקיבא, הסוברים שאין אדם רשאי להלך במחיצות שלא שבת בהם, וממילא לא תועיל לנחמיה מחיצה הנעשית עתה על ידי בני אדם. ועל כך פשט לו רב נחמן שהלכה כדברי רבן גמליאל, ורשאי נחמיה להלך בתוך מחיצה זו. אז דילגא – או שמא יש לומר, שיועד היה רב חסדא שהלכה כדברי רבן גמליאל, אלא בללא מלו גברי עסקינן – מדובר באופן שלא היו לו די אנשים כדי לעשות מחיצה ממקום עמידתו של נחמיה ועד התחום, אלא יכול היה לעשות מחיצה רק עד שתי אמות לפני התחום, וקא מפעיא ליה – והסתפק רב חסדא האם הלכה ברבי אליעזר, הסובר שאדם שיצא מחוץ לתחום ונמצא שתי אמות סמוך לתחום רשאי להכנס לתוכו, וממילא אף כאן ניתן לעשות מחיצות לנחמיה עד שתי אמות סמוך לתחום, ולאחר מכן יהא רשאי להכנס לתוך התחום אף בלא מחיצה, אז שאין הלכה ברבי אליעזר, וממילא אין תועלת בעשיית מחיצה עד שתי אמות סמוך לתחום, מאחר שלא יהא נחמיה רשאי להכנס לתוך התחום.

אמר לו רבא לרב נחמן בר יצחק: פשיטא בללא מלו גברי עסקינן – פשוט הדבר שמדובר באופן שלא היו לרב חסדא די אנשים לעשות מחיצה עד התחום ממש, ולפיכך הסתפק האם הלכה כרבי אליעזר, דאי סלקא דעתך בללא מלו גברי עסקינן – שאם יעלה על דעתך לומר, שמדובר באופן שהיו לו די אנשים לעשות מחיצה עד התחום, אם כן, מאי תיבעי ליה – במה היה מסתפק, שאי אפשר לומר ששאל מרב נחמן אם הלכה כדברי רבן גמליאל, דהאמר רב – שהרי כבר אמר רב שהלכה ברבן גמליאל בדין וספה, שרשאי אדם להיות מהלך בכל שטח המוקף מחיצות, אף שלא שבת בהם מערב שבת. אלא ודאי צריך לומר דברלא מלו גברי עסקינן – שמדובר באופן שלא היו די אנשים לעשות מחיצה עד התחום, אלא רק עד שתי אמות סמוך לו, ודרבי אליעזר קמיבעיא ליה – ומסתפק היה רב חסדא האם הלכה כרבי אליעזר, שאדם העומד שתי אמות סמוך לתחום רשאי להכנס לתוכו אף בלא מחיצה.

דיקא נמי – ואכן כך יש לדייק מדברי רב נחמן, שמדובר באופן שלא היו די אנשים לעשות מחיצה עד התחום ממש, דקאמר ליה – שהרי אמר לו רב נחמן לרב חסדא, עשה לו לנחמיה מחיצה של בני אדם, ויבנס. ולבאורה יש לתמוה, מאי – מדוע הוצרך רב נחמן להוסיף את תיבת 'ויבנס', לאו – האם אין לומר שכך היא כוונתו, עשה לו מחיצה של בני אדם עד שתי אמות סמוך לתחום, ואחר כך 'יבנס' נחמיה משם לתוך התחום בלא מחיצה.

הגמרא מקשה על דינו של רב נחמן שהתיר לעשות מחיצה בשבת: אייתיביה – והקשהו – רב נחמן בר יצחק לרבא. שנינו בברייתא, נפל דופנה של סוכה, ביום טוב או בשבת, לא יעמיד בה אדם בהמה ובליים, כלומר, לא ישים את הדופן החסירה על ידי שיעמיד שם אדם או בהמה או כלים בתורת מחיצה. וכן לא יוקפו – יעמידו – את הבהמה שיש לו בסוכה כנגד הפירצה, על מנת לפרוס עליה סרין לצורך עשיית מחיצה, לפי שאין עושין אהל אהל עראי בתחילה – ומתחילתו, כלומר אין עושים אהל חדש אפילו ביום טוב, ואין צריך לומר שאסור לעשות כן בשבת. מבואר מדברי הברייתא שאסור לעשות מחיצה בתחילה בשבת, ואם כן יש לתמוה על רב נחמן, כיצד התיר לרב חסדא לעשות בשבת מחיצה של בני אדם עבור נחמיה בריה דרב תילאי.

אמר ליה רבא לרב נחמן בר יצחק, את אמרת לי מהא – אתה מקשה לי מברייתא זו, שבה מבואר שאסור לעשות מחיצה בשבת, ואנא מנינא לך מהא – ואני אומר לך מברייתא אחרת, שבה מבואר שמוותר לעשות מחיצה בשבת. שכן שנינו בברייתא, עושה אדם את חבירו דופן לסוכה להכשירה, כדי שיאכל וישתה וישן בה. וכן יוקפו את הבהמה בצדי הסוכה ויפרוס עליה סרין לעשות מחיצה מפני החמה, כדי שלא תפול החמה על המת ויסריה, ועל האוכלין ויתקלקלו. מבואר מברייתא זו, שמוותר לעשות אהל עראי בשבת. ובכך מיושבים דברי רב נחמן, שהתיר לרב חסדא לעשות מחיצה של בני אדם בשבת.

מקשה הגמרא: קשיין אהדר – יש להקשות סתירה בין הברייתות. מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות סתירה ביניהן, לפי שכל אחת סוברת כשיטת תנא אחר. הא – הברייתא האוסרת לעשות אהל עראי בשבת, סוברת כשיטת רבי אליעזר, הא – הברייתא המתירה לעשות אהל עראי בשבת, סוברת כשיטת רבנן.

ומפרשת הגמרא היכן מצינו שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין עשיית אהל עראי בשבת: דתנן – שכן שנינו במסכת שבת (קדחה), פקק החלון – דבר שסותמים בו את החלון, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור בקיר הבנין ותלוי באויר, דהיינו, שהוא קשור בחוט קצר ואינו נגרר על גבי הקרקע, פוקקין בו – מותר לסתום עמו את החלון בשבת, שבאופן כזה אינו נראה כמזוסיף על הבנין, ואם לאו – ואם אינו קשור ותלוי, אין פוקקין בו – אסור לסתום עמו את החלון, לפי שהדבר דומה למלאכת בונה, שהוא מזוסיף על סתימת הבנין. ואף שסתימת ארעי היא, שהרי לאחר מכן הוא חוזר ופותחו, מכל מקום אסורה היא בשבת. וחכמים אומרים, בין כך ובין כך – בין אם הוא קשור בקיר הבנין ובין אינו קשור, פוקקין בו – מותר לסתום בו את החלון.

סברה הגמרא, שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין עשיית אהל עראי בשבת, שרבי אליעזר אוסר וחכמים מתירים, ולפיכך יש לתלות במחלוקתם אף את מחלוקת הברייתות לענין עשיית דופן סוכה בשבת.

דוחה הגמרא: והא איתמר עלה – והרי נאמר בבית המדרש על מחלוקת זו של רבי אליעזר וחכמים, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה – ומחדש, באופן שלא היה כאן אהל מקודם לכן אפילו ביום טוב, ואין צריך לומר שאסור לעשות אהל עראי בשבת, ולא נחלקו רבי אליעזר וחכמים אלא באדם שבה להוסיף על אהל בשבת, כגון בסתימת חלון, שאינו בונה עתה את קיר הבנין אלא רק מזוסיף עליו, שרבי אליעזר אומר אין מזוסיפין על אהל אפילו ביום טוב, ואין צריך לומר שאסור לעשות כן בשבת, וחכמים אומרים מזוסיפין על אהל אפילו בשבת, ואין צריך לומר שמותר לעשות כן ביום טוב. נמצא, שאף חכמים אינם מתירים לעשות אהל עראי בתחילה בשבת, ואם כן יש לתמוה, כשיטת מי סוברת הברייתא המתירה לעשות דופן סוכה בשבת.

ומחמת קושיא זו מיישבת הגמרא את הסתירה בין הברייתות באופן אחר: אלא לא קשיא – אין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל אחת מהן סוברת כשיטת תנא אחר. הא – הברייתא המתירה לעשות מחיצה לסוכה בשבת, סוברת כשיטת רבי מאיר, הא – הברייתא האוסרת לעשות כן, סוברת כשיטת רבי יהודה.

ומבארת הגמרא את הדברים: דתנא – שכן שנינו בברייתא, אדם שעשה להבהמה – העמיד את הבהמה שתשמש כדופן לסוכה, רבי מאיר פוסל, ורבי יהודה מכשיר. וממילא יש לומר, דרבי מאיר דקא פסיל התם – לשיטת רבי מאיר הפוסל בהמה לדופן סוכה, אלא לאו מחיצה היא – יש ללמוד מדבריו שאין חלה על הבהמה תורת מחיצה, ולפיכך הקא שרי – כאן, לגבי דיני שבת, מותר להעמיד בהמה כדופן, משום דלאו מירי קא עביד – שאינו עושה מאומה, שהרי אינה כשרה למחיצה, ונמצא שאינו עושה אהל בשבת. וזו היא סברת הברייתא המתירה להעמיד בהמה לדופן סוכה בשבת. ורבי יהודה דקא מכשיר התם – ולשיטת רבי יהודה המכשיר בהמה לדופן סוכה, אלא מחיצה היא – יש ללמוד מדבריו שחלה על הבהמה תורת מחיצה, ולפיכך הקא אסר – כאן, לגבי דיני שבת, שבת, אוסר הוא להעמיד בהמה כדופן לסוכה, לפי שאסור לעשות אהל בשבת. וזו היא סברת הברייתא האוסרת להעמיד בהמה לדופן סוכה בשבת.

הגמרא מקשה על יישוב זה: ותיסקרא – וכי סבור אתה ליישב כך את סתירת הברייתות, והרי אין זה מיושב כלל, דאמר דשמעת ליה לרבי מאיר, בהמה – הרי לא שמעת לרבי מאיר שפוסל מחיצה לסוכה אלא כשעושה אותה על ידי בהמה שעשויה לברוה, אבל בעושה מחיצה על ידי אדם וכלים מי שמעת ליה – האם שמעת

עירובין. פרק רביעי – מי שהוציא וזהו דף חדש עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנא רש"י תוספות

אז דילמא בדמלו גבי עסקין – והשתא, אפילו אי אין הלכה כרבי אליעזר – יכנס. ואם
תאמר: כיון דאמר רבנן אפילו אמה אחת לא יכנס, אף על פי שארבע אמות שלו
מובלעות בתוך התחום ראשון – הכי נמי כי מלו גברי מחיצות, ומניעות תוך התחום לא
יכנסו ויש לומר: דלא דמי, דהכא כשתסלק מחיצה דגברי וזכר יצא על ידי מחיצה מארבע
אמות שנתנו לו חכמים, ומעתה היה ליתן לו
ארבע אמות אחרות. וכיון שזוהי בתחום ראשון
– לא ניתן לו ארבע אמות אחרות, אלא חזר
לתחום הראשון. אבל בהבלעת ארבע אמות,
שלא הפסיד בכניסתו ארבע אמות – לא יכנס.
דא' בדמלו מאי תבעי ליה – ואף על גב דרבי
מאיר פוסל לקמן בהמה לדופן סוכה,
פשיטא ליה דהלכה כרבי יהודה. אבל אין לפרש
בדאם אפילו רבי מאיר מודה, דלא שייך ביה
שמן יצר – דלאו היינו טעמא דרבי מאיר
כדמסיק פרק "הישן" (סוכה כגא). והא דפריך
לקמן: אדם וכלים מי שמעינן ליה – היינו למאן
דמפרש בסוכה דטעמא דרבי מאיר חישינן שמא
תברא. **כדי'** שלא תפול חמה על המת – והא
דאמרין בפרק "כירה" (שבת מגב). אין עושין
מחיצה למת בשביל מת, הא דשרי הכא היינו
כדמפרש התם – באין בני אדם ויושבין בצדו
וכו'. ורבינו יצחק מפרק: דהכא הוי שפיר בשביל
חי, שאם יסירה המת יצטרכו לצאת מן הסוכה.
פקק החלון – בפרק "כל הכלים" (שבת
קכב). פירש הקונטרס: דהאי חלון הוי
למעלה בגג, אבל מן הצד – לא שייך איסור
אהל. והביא רבינו מפרק "כל גנות" (לקמן צדא)
גבי רב ושמואל דהוה יתבי בההוא חצר, נפל
גרא בניו וביני. אמר שמואל: נגורו ליה גלילא.
אהוריה רב לאפיה. ופריך: לשמואל, למה לי
למבעד הכי? והאמר: זה מטלטל עד עיקר
מחיצה רבי. ומשני: דשמואל עביד לצמצות
בעלמא. משמע, שאם היה שמואל אוסר לטלטל
כרב – לא הוה קשה מידי. דהייכי שרי למיעבד
הכי, אלמא: לא חשיב אהל בדפנות מן הצד. והא
דקפיד רב – לא אעשיית מחיצות. אלא משום
דקסבר אסור לטלטל חסדן בתוכה. ובפרק קמא
דסוכה, (טזג) גבי עובדא דשכחו ולא הביאו אסור
תורה מרע: בלמור פסרו סדינין על גבי
עמודין והביאו ספר תורה וקראו בו. ופריך: פסרו
לכתחילה? ומי שרי? והאמר מר: הכל מודים
שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת. רש"י לא
גרסין אלא פסרו סלקא דעתך. פירושו: איך
הביאו דרך רשות הרבים. ומשני: אלא שמצאו
סדינין פרוסין. ואין נראה למחוק הספרים. ועוד:
מאי קשיא ליה איך הביאום? דלמא הביאום דרך
מלבושים. ועוד: דבשמעתין מוכח דמן הצד שייך
עשיית אהל, דאעשיית דופן מייתי ליה. ועוד
דלשון חלון שייך בכותל ובגג קרי ליה ארובה
כדתנן (ביצה להב.) משילין פירות דרך הארובה.
ונראה לרבינו תם דמן הצד שייך עשיית אהל,
ודיכא שהמחיצה מועלת להחתי – חשוב עשיית

וקמיבעיא ליה הלכה כרבי אליעזר – דאמר במתניתין: מי שיצא חוץ לתחום שתי
אמות – יכנס. דיקא נמי – דבדלא מלו גברי הוה. דאמר ליה – רב נחמן: עשה לו
מחיצה של בני אדם ויכנס, למה ליה למימר יכנס – אלא הכי קאמר: יעשה המחיצה
(ועד) השתים, ואחר כך יכנס הוא מעצמו בלא מחיצה. נפל דופנה – של סוכה. ולא
יזקוף את המטה – שיש לו בסוכה כנגד
הפרצה. ואף על גב דלא מייחזי כבנין, דדומה
במתכיון לפנות לו מקום הסוכה – אפילו
הכי אסור. וקשה להנך דשרו לעשות מחיצה
של בני אדם בשבת. כדי שיאכל וישתה וישן
– עיקר מצותה של סוכה בשלשה דברים
הללו. ויזקוף את המטה כו' – אלמא: שרי.
ופרכין: קשיין אהרדי. ואם לא אין פוקקין
בו – דדמי לבונה. שמוסיף על חלוקת חבית.
ואף על פי ששראי הוא, ששרי חזרו ויפתחו.
והא אתמר עלה – דאפילו רבנן לא שרו
אלא להוסיף, כגון פקק חלון דתוספת בעלמא
הוא. ובריתא שרי למיעבד דופן לכתחילה.
רבי מאיר פוסל – מפרש במסכת סוכה
(כאא.) שמת תברא. דלאו מידי קא עביד –
דכיון דלא מתקן לסוכה, אף על גב דעביד
אהל – שרי. דקסבר: עושין אהל עראי.
והואיל דלא מתקן סוכה – אינו אלא אהל
עראי, ושרי. ואבתי טובא איכא למיפריך
עלה; דהא "כדי שיאכל וישתה וישן" קתני,
אלמא: לתקנה לסוכה קאתי. הא פרכין
עליה פירכי טובא. עד דמפיקין לה מטעמא.
אימור דשמעת ליה לרבי מאיר – דפסיל.
בהמה – משום שמא תברא. אדם – שיש בו
דעת לעמוד, וא כלים שאין זזין ממקומן – מי
שמעת ליה? והאי תנא אדם וכלים הוא
דקתני, עושה את חבירו דופן ויזקוף את
הבמה. ותו – נדי דלא מתקן לה לסוכה. רבי
מאיר – דמוקמת להא דשראי אליביה,
ומשום דלא הוי תיקון מחיצה ואהל, דלאו
הכשר מחיצה. **אליבא דמאן** – דשרי רבי
מאיר, לא קאמר כרבי אליעזר רביה ולא
כרבנן. דהא פקק החלון אין בו מצות סוכה,
ולא שרו רבנן אלא להוסיף. אלא הא והא
רבנן – והא דקתני נפל דופנה לא יעמיד
כו'. בדופן שלישית – דבשתי דפנות אין קרוי
אהל, וכי עביד בה דופן שלישית – משוי ליה
אהל. ומודו רבנן דאין עושין אהל עראי
בתחילה. והא דתני מותר – בדופן רביעית,
דבלאו הכי הוי אהל, והאי תוספת בעלמא
הוא, ורבנן לטעמיהו, דאמר מוסיפין אהל
בשבת. דיקא נמי – דהא דקתני אסור בדופן
שלישית קאי. דקתני נפל דופנה – דמשמע
דופן שהיא מותרת בה, ורביעית לא הויא
תיקון סוכה, דתנן (סוכה בא.) ושואין לה
שלש דפנות – פסולה, הא בשלש – כשירה.
אלא

אהל בתחלה, כההיא דפריסו סדינין ולרב דאסר לטלטל בכל גנות – שייך עשיית אהל לכתחילה. ואעשיית מחיצות קפיד, והוי כדופן שלישית של סוכה דחשבינן ליה הכא אהל, אבל
לשמואל דשרי לטלטל – לא חשיב אלא תוספת אהל, כמו דופן רביעית של סוכה דחשיב ליה תוספת, משום דבלאו הכי מיתרי. ואי הוה אסיר שמואל, כל שכן דהוה פריך ליה היכי
שרי למיעבד הכי. ומאן דשרי תוספת אהל – למעלה נמי שרי, כדמוכח ב"המוצא תפילין" (עירובין קבא) גבי הני דכרי דביממא בעו טולא ובליליא בעו איורא. ובפרק "הישן" (סוכה
כזג) גבי רבי אליעזר שבת בסוכתו של רבי יוחנן. **רבי מאיר** דקפסיל התם אלמא לאו מחיצה היא – השתא בעי למימר דאריי בדופן שלישית, אפילו הכי לא חשיב אלא תוספתא
בעלמא לרבי מאיר דקפסיל. וקשה, הא קתני בהדיא התם כדי שישתה ויאכל וישן. ובקונטרס פירש: דהוה מצי למפריך, אלא בלאו הכי פריך שפיר. אך מכל מקום קשה, דמאי פריך בסמוך.
אימר דאמר רבנן להוסיף. לכתחילה מי אמור. הא אמר דלרבי מאיר דקפסיל לא חשיב אלא תוספת בעלמא; על כן יש לומר: דהיינו דאי פריך, קאמר: כדי שיאכל וישתה וישן –
אלמא מיתבשר סוכה בהכי, דעיקר מצות סוכה בשלשה דברים הללו. ואם כן הרי עשיית אהל לכתחילה הוא. אך קשה להשר מוקצה: דהשתא כי משני הא רבי מאיר הא רבי יהודה –
לא תיחך כלום אמעשה דנחמיה! ונראה לפרש דהכי פירושו: כיון דפוסל רבי מאיר לזי ימי סוכה שאינה יכולה לעמוד שם כל שבועה, גבי נחמיה שרי לכתחילה. אף על גב דמהני לא
חשיב אלא תוספת בעלמא, כיון שאותה מחיצה אינה ראויה לשבעה. וכן הא דקתני: כדי שיאכל וישתה וישן – שרי, דליכא למיחש שמא תברא לפי שעה. ובתר הכי פריך: אימר דאמר
רבנן להוסיף. לכתחילה מי אמור, דכיון דמהני אפילו לשעה – חשיב עשיית אהל לכתחילה, כמו פקק החלון.

אלא אדם אדם קשיא — דבשלמא מטה אמה איכא לתרוצא כדקאמרת, דהא דתני ויזקוף את המטה — בדופן רביעית קאמר. דהא קתני שלא תפול חמה על המט ועל האוכלין, אלמא: לאו לאכשורי סוכה אתי, אלא אדם, הא קתני "כדי שיאכל וישתה וישן", אלמא: למיפך ביה חובת סוכה אוקמינה התם, דשלשה דברים הללו הן מצות סוכה. אלמא: דופן שלישי הוא חסירה, דאי דופן רביעית — לא הוה מיפסלא בה כדאמרין. ואף על גב דעביד אהל — שרי, לדעת — שהעמוד שם יודע שלשם מחיצה העמידוהו שם אסור. שלא לדעת — מותר. דמשום עשיית אהל ליכא למימר, דאין דרך בנין בכך. אבל כלי — דרך בנין בכך הוא, הלכך, דופן שלישית אסור. שלא לדעת הוה — לא ידעו האנשים על מה קבוצם שם. רב חסדא

מיהא — שעשה המחיצה, ונקבע שם באחד מהן, הא ידע. שלא מן המנין הוה — בעושי המחיצה. דאעילו מיהא — מרשות הרבים לרשות היחיד, והוקבעו לשם לדעת, שהודיעים שלכך הם נקבצין. ויקי = נודות. ושל רבא הוה. ריפתקא — חרוב העיר, רשות הרבים. בהדי דאית רבא מפיקיה — והיה גודל דשומעין הדרשה באין אחריה, נטלן שמש והביאן בתוך מחיצת הבאין. אספסתא — שחת של תבואה. משנה מי שיצא ברשות — כגון לעדות החדש, או להציל מן הגייס ומן הנדה, או חכמה הבאה לילד. כבר נעשה מעשה — ואינך צריך לילך. יש לו אלפים אמה לכל רוח — ממקום שנאמר לו. כאילו לא יצא — מפרש בגמרא. חוורין למקומן — מפרש בגמרא. גמרא מאי כאילו לא יצא — הא ודאי לא יצא, דהא עדיין בתוך התחום הוא. הכי גרסינן. אמר רבא הכי קאמר ואם היה בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מביתו דמי — כלומר: האי "כאילו לא יצא" — אביתו קאי, והכי קאמר: אם היה עדיין בתוך התחום ביתו — חודר לביתו, והרי הוא כאילו לא עקר רגליו, לכך יש לו מביתו אלפים אמה לכל רוח כבתחילה. ולא אמרין ממקום שנאמר לו יש לו אלפים אמה לכל רוח. פשיטא — דכיון דעדיין לא יצא מן התחום, כאילו הוא בביתו דמי. מהו דתימא כיון דעקר — לצאת ברשות, ובמנן תוקן ליה ממקום שנאמר לו אלפים לכל רוח — הכא נמי, אף על גב דקאי בתחומו — למידוד ליה מהתם, ואי בעי למיפך — ליפוק, קא משמע לן. רב שימי בר חייה אמר הכי קאמר אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מתחומו דמי — כלומר: מתניתין בשבכר יצא מתחומו עסקין, וכאילו לא יצא — אתחומין קאי. בדורה סלקא דעתך מטיקרא. ומאי אם היה בתוך התחום — הכי קאמר: אם היו אותן אלפים הנתנות לו לכל רוח מקום שנאמר לו נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו — כאילו לא יצא מתחומו דמי, והולך עד ביתו, והרי הוא כבתחילה. רב שימי סבר הבלעה מילתא היא — וכיון דמיבלען בתחומיה, וממטו ליה לגו תחומיה — הוה להו כחד תחומא, וכמאן דלא נפך מתחומא הוא, ורבה סבר לאו מילתא היא, הלכך, לא מצי לתרוצי כאילו לא יצא דמתניתין בשבכר יצא חוץ לתחום, דאם יצא — הפסיד שבינת ביתו, וקנה לו ממקום שנאמר לו. ורבה לית ליה הא דתנו נהרדעי לעיל (מא.ב): ואי פיקח הוא — עייל לתחומו, וכיון דעל על. ואית דגרסי בלישנא אחרינא דבין רבה ובין רב שימי בשבכר יצא מתחומו מוקי ליה, ובתרייהו גרסינן: אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו. אלא, בדריבא גרסינן: כאילו לא יצא מביתו, ובדרב שימי גרסינן: כאילו לא יצא מתחומו. ובהא פליגי: דלרבה לא משויא להו הבלעה כחד תחומא, שיהיו לו כל היום כולו שמונה אלף אמה. אלא: כי ממטו ליה תחומין הניתנין לו עד תוך תחומו — הוי כאילו לא יצא מביתו כלל, ולא קנה שבינת במקום אחר, ויש לו אלפים מביתו לכל רוח כבתחילה. ורב שימי סבר: כאילו לא יצא מביתו לא אמרין אלא ודאי קנה שבינת במקום שנאמר לו, אבל כאילו לא יצא מתחומו אמרין ולא הפסיד תחומו הראשון, ויש לו קרוב לשמונה אלף. כגון, ממקום שנאמר לו ולמורח אלפים, ולמעבר אלפים, ומשם ולביתו אלפים, ומביתו ולהלן אלפים. דהבלעת תחומין משויא להו לכולהו תחומין כחדא תחומא. ורבה סבר לאו מילתא היא לשווינהו תחומא חד, הלכך, על כרחך לא מיתוקם כאילו לא יצא אתחום גרידא, ולומר תחומי לא הפסיד, אבל יוצא חשבין ליה לקולא דיש לו שבינת אף במקום שנאמר לו. אלא, כאילו לא יצא לגמרי קאמר, והרי הוא כבתחילה. ומה אילו שבת כמערה שתובה ארבעת אלפים ועל גגה פחות מארבעת אלפים לא נמצא כו' — כלומר: אי אתה מודה שמהלך את גגה וחוצה לה אלפים לכל צד. סתם מערה שני פתחים יש לה בשני קצותיה, פתח למורח ופתח למערב. מפתח המורח נותן לו חוצה לה לצד מורח אלפים, ולצד גגה אלפים. וכן מפתח המערב נותן חוצה לה לצד המערב אלפים, ולצד גגה אלפים. וכיון דגגה פחות מארבעת אלפים, כיון שכותליה משופעין לצד גגה ומתרחבות מלמטה בקרקעיתה, נמצא אלפים שיש לו על גגה כשיצא מפתח מורחי נבלעות בתוך אלפים שיש לו על גגה כשיצא מפתח המערב, ואי אתה מודה שאם בא לצאת באיזה מוח שירצה, שיכול להלך כל גגה וחוצה לה אלפים אמה לכל צד, משום דהבלעת תחומין משוי לתחומין שני היציאות כחד. ואילו הוה גגה ארבעת אלפים שלימות, ויצא מפתח מורח — אינו יכול להלך לצד גגה אלא אלפים, ואם היה רוצה להלך באלפים מערביות — היה צריך לחזור על העקב, וליכנס במערב ולחזור ולצאת דרך פתח מערבי. אלמא מילתא היא, וקשיא לתרויהו לישני. ולא שני לך כו' — הכא נמי שני תחומין מחמת חרד שבינת קאתו לה. וכיון דמיבלעי לעיל הוה חד תחומא. אבל גבי מתניתין לא שבת באויר מחיצות שבינת השניה, הלכך, כיון דקני לה שבינת בתרייתא — תו לית ליה שבינת קמייתא. והיכא דיצא חוץ לתחום אין לו אלא ממקום שנאמר לו אלפים, ואפילו נכנסו לתוך תחומו אינו הולך ממקום שכלו שם והלאה כלום. וללישנא אחרינא הכי מתרין: כיון דלא שבת באויר מחיצות שניה לא יחבין ליה שתי שבינות, אלא או האי אית ליה או האי אית ליה. אם מובלעות — אית ליה שבינת ביתו, ואין לו ממקום שנאמר לו אלא כדי לבא וליכנס בתחומו. ואם אינן מובלעות — קנה מקומו והפסיד ביתו. ולשון הראשון נראה הגון. והא

אלא אדם אדם קשיא! - אדם אדם נמי לא קשיא; פאן - לדעת, פאן - שלא מדעת. והא דרבי נחמיה בריה דרבי הניליא לדעת הוה! שלא מדעת הוה. רב חסדא מיהא לדעת הוה! רב חסדא שלא מן המנין הוה. הנהו בני גננא דאעילו מיהא במחיצה של בני אדם, נגדינהו שמואל. אמר: אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת! הנהו ויקי דהנה שריין בריסתקא דמחוזא, בהדי דאתא רבא מפיקיה אעלינהו ניהליה. לשבתא אחרייתא בעי עיילינהו. ואסר להו, דהוה ליה פלדעת, ואסור. לוי אעילו ליה תיבנא, ועירי אספסתא, רב שימי בר חייה מיהא. משנה מי שיצא ברשות ואמר לו "כבר נעשה מעשה" - יש לו אלפים אמה לכל רוח. אם היה בתוך התחום - כאילו לא יצא. כל היוצאים להציל חוורין למקומן. גמרא מאי "אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא"? אמר רבה, הכי קאמר: אם היה בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מביתו דמי. פשיטא! מהו דתימא: הואיל ועקר עקר, קא משמע לן. רב שימי בר חייה אמר, הכי קאמר: אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מתחומו. כמאי קמיפלגי? מר סבר: הבלעת תחומין מילתא היא, ומר סבר: לאו מילתא היא. אמר ליה אביי לרבה: ואת לא תספרא דהבלעת תחומין מילתא היא? ומה אילו שבת כמערה, שבתובה ארבעת אלפים ועל גגה פחות מארבעת אלפים אמה, לא נמצא מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה? - אמר ליה: ולא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום, להיכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום? - והיכא דלא שבת לא?

והתנן

נמי, אף על גב דקאי בתחומו — למידוד ליה מהתם, ואי בעי למיפך — ליפוק, קא משמע לן. רב שימי בר חייה אמר הכי קאמר אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מתחומו דמי — כלומר: מתניתין בשבכר יצא מתחומו עסקין, וכאילו לא יצא — אתחומין קאי. בדורה סלקא דעתך מטיקרא. ומאי אם היה בתוך התחום — הכי קאמר: אם היו אותן אלפים הנתנות לו לכל רוח מקום שנאמר לו נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו — כאילו לא יצא מתחומו דמי, והולך עד ביתו, והרי הוא כבתחילה. רב שימי סבר הבלעה מילתא היא — וכיון דמיבלען בתחומיה, וממטו ליה לגו תחומיה — הוה להו כחד תחומא, וכמאן דלא נפך מתחומא הוא, ורבה סבר לאו מילתא היא, הלכך, לא מצי לתרוצי כאילו לא יצא דמתניתין בשבכר יצא חוץ לתחום, דאם יצא — הפסיד שבינת ביתו, וקנה לו ממקום שנאמר לו. ורבה לית ליה הא דתנו נהרדעי לעיל (מא.ב): ואי פיקח הוא — עייל לתחומו, וכיון דעל על. ואית דגרסי בלישנא אחרינא דבין רבה ובין רב שימי בשבכר יצא מתחומו מוקי ליה, ובתרייהו גרסינן: אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו. אלא, בדריבא גרסינן: כאילו לא יצא מביתו, ובדרב שימי גרסינן: כאילו לא יצא מתחומו. ובהא פליגי: דלרבה לא משויא להו הבלעה כחד תחומא, שיהיו לו כל היום כולו שמונה אלף אמה. אלא: כי ממטו ליה תחומין הניתנין לו עד תוך תחומו — הוי כאילו לא יצא מביתו כלל, ולא קנה שבינת במקום אחר, ויש לו אלפים מביתו לכל רוח כבתחילה. ורב שימי סבר: כאילו לא יצא מביתו לא אמרין אלא ודאי קנה שבינת במקום שנאמר לו, אבל כאילו לא יצא מתחומו אמרין ולא הפסיד תחומו הראשון, ויש לו קרוב לשמונה אלף. כגון, ממקום שנאמר לו ולמורח אלפים, ולמעבר אלפים, ומשם ולביתו אלפים, ומביתו ולהלן אלפים. דהבלעת תחומין משויא להו לכולהו תחומין כחדא תחומא. ורבה סבר לאו מילתא היא לשווינהו תחומא חד, הלכך, על כרחך לא מיתוקם כאילו לא יצא אתחום גרידא, ולומר תחומי לא הפסיד, אבל יוצא חשבין ליה לקולא דיש לו שבינת אף במקום שנאמר לו. אלא, כאילו לא יצא לגמרי קאמר, והרי הוא כבתחילה. ומה אילו שבת כמערה שתובה ארבעת אלפים ועל גגה פחות מארבעת אלפים לא נמצא כו' — כלומר: אי אתה מודה שמהלך את גגה וחוצה לה אלפים לכל צד. סתם מערה שני פתחים יש לה בשני קצותיה, פתח למורח ופתח למערב. מפתח המורח נותן לו חוצה לה לצד מורח אלפים, ולצד גגה אלפים. וכן מפתח המערב נותן חוצה לה לצד המערב אלפים, ולצד גגה אלפים. וכיון דגגה פחות מארבעת אלפים, כיון שכותליה משופעין לצד גגה ומתרחבות מלמטה בקרקעיתה, נמצא אלפים שיש לו על גגה כשיצא מפתח מורחי נבלעות בתוך אלפים שיש לו על גגה כשיצא מפתח המערב, ואי אתה מודה שאם בא לצאת באיזה מוח שירצה, שיכול להלך כל גגה וחוצה לה אלפים אמה לכל צד, משום דהבלעת תחומין משוי לתחומין שני היציאות כחד. ואילו הוה גגה ארבעת אלפים שלימות, ויצא מפתח מורח — אינו יכול להלך לצד גגה אלא אלפים, ואם היה רוצה להלך באלפים מערביות — היה צריך לחזור על העקב, וליכנס במערב ולחזור ולצאת דרך פתח מערבי. אלמא מילתא היא, וקשיא לתרויהו לישני. ולא שני לך כו' — הכא נמי שני תחומין מחמת חרד שבינת קאתו לה. וכיון דמיבלעי לעיל הוה חד תחומא. אבל גבי מתניתין לא שבת באויר מחיצות שבינת השניה, הלכך, כיון דקני לה שבינת בתרייתא — תו לית ליה שבינת קמייתא. והיכא דיצא חוץ לתחום אין לו אלא ממקום שנאמר לו אלפים, ואפילו נכנסו לתוך תחומו אינו הולך ממקום שכלו שם והלאה כלום. וללישנא אחרינא הכי מתרין: כיון דלא שבת באויר מחיצות שניה לא יחבין ליה שתי שבינות, אלא או האי אית ליה או האי אית ליה. אם מובלעות — אית ליה שבינת ביתו, ואין לו ממקום שנאמר לו אלא כדי לבא וליכנס בתחומו. ואם אינן מובלעות — קנה מקומו והפסיד ביתו. ולשון הראשון נראה הגון. והא

עירובין דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנג

57 **בְּלִי יוֹצֵאִים** בשבת מחוץ לתחום כדי לְהַצִּיל נפשות, רשאים להיות
58 חוֹזְרִין לְמִקּוֹמָן בשבת.

59 **גמרא**

60 הגמרא מבארת את דברי המשנה 'אם היה בתוך התחום כאילו לא
61 יצא'. מבררת הגמרא: **מֵאָה** – מה היא כוונת המשנה באומרה **שֶׁאִם**
62 הָיָה אוֹתוֹ אדם עדיין בְּתוֹךְ הַתְּחוּם יש לדנו 'בְּאֵילּוֹ' **לֹא יֵצֵא**
63 מתחומו, הרי בודאי לא יצא, מאחר שעדיין עומד הוא בתוך התחום.
64 מבארת הגמרא: **אִמָּר רַבָּה, הֲכִי קָאָמַר, אִם הָיָה אוֹתוֹ אדם בְּתוֹךְ**
65 הַתְּחוּם שָׁלוֹ, **בְּאֵילּוֹ לֹא יֵצֵא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ דְּמִי**. כלומר, אין כוונת
66 המשנה שיש לדנו כאילו לא יצא מתחומו, אלא כאילו לא יצא
67 מביתו. כגון, באופן שנתרחק אלף אמה מביתו, דנים אנו אותו כאילו
68 לא יצא כלל, ומהלך מביתו אלפיים אמה לכל רוח, ואין אומרים
69 שקנה שביטה במקום שבו נאמר לו ויהיה מהלך משם אלפיים אמה
70 לכל רוח.

71 מקשה הגמרא: **פְּשִׁימָא** שמאחר ולא יצא מתחום ביתו אינו קונה
72 שביטה במקום אחר, ויש לדנו כאילו עומד בביתו.

73 מתרצת הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא** – שמה תעלה על דעתך לומר, **דְּהוּאִיל**
74 **וְעֶקֶר עֶקֶר** – כיון שעקר את רגליו על מנת ליצא מחוץ לתחום
75 ברשות, תקנו לו חכמים מקום שביטה חדש במקום שבו נֶאֱמַר לוֹ
76 **קָא מְשַׁמַּע לָן** – משמיעה לנו המשנה שאין הדין כן, אלא מאחר
77 ועדיין לא יצא מן התחום עומד הוא בשביטתו הראשונה שקבע
78 בביתו.

79 הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור דברי המשנה: **רַב שִׁמִּי בְּרַ חִיָּא**
80 **אָמַר, הֲכִי קָאָמַר, אִם הָיוּ הַתְּחוּמִין הַחֲדָשִׁים שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ חֲכָמִים**
81 **מוֹכְלִיעִין בְּתוֹךְ הַתְּחוּם הַקּוֹדֵם שָׁלוֹ, הֲרִי הוּא בְּאֵילּוֹ לֹא יֵצֵא**
82 **מִתְּחוּמוֹ הָרִאשׁוֹן**. כלומר, אכן מדובר באופן שכבר יצא מתוך
83 תחומו, אלא שדנים אותו כאילו לא יצא מתחומו לענין כך שרשאי
84 הוא לשוב לביתו. וכוונת דברי המשנה 'אם היה בתוך התחום' כך
85 היא, אם תחומו החדש עומד בתוך אלפיים אמה מסוף תחומו הישן,
86 רשאי הוא לשוב ולילך לביתו. וכגון שהלך מן העיר כשלושת אלפים
87 אמה והודיעוהו שם שאינו צריך לילך עוד, נתנו לו חכמים עתה
88 שביטה חדשה במקום זה, ורשאי הוא לילך ממנו אלפיים אמה לכל
89 רוח. ומאחר ואם ילך לצד עירו רשאי הוא להכנס לתוך האלפיים
90 אמה של תחומה, דנים אותו כאילו לא יצא כלל מתחומי העיר,
91 ורשאי הוא לילך עד לביתו, וחוזר לשביטתו הראשונה, ויש לו
92 אלפיים אמה מביתו לכל רוח.

93 הגמרא מבררת את סברת מחלוקתם: **בְּמֵאָה קְמִיפְלָגִי** – במה נחלקו
94 רבה ורב שימי בר חייה. כלומר, מדוע אין רבה מפרש את דברי
95 המשנה כשיטת רב שימי, שמדובר באופן שהתחום שנתנו לו חכמים
96 מובלע בתחומו הראשון.

97 מבארת הגמרא: **מַר סָבַר** – רב שימי בר חייה סובר, **שֶׁהַבְּלָעַת**
98 **הַתְּחוּמִין מִלְּתָא הִיא** – יש בה ממש, כלומר, שתחומין המובלעים
99 אלו באלו נידונים כתחום אחד, ולפיכך הוא מפרש, שאם היה
100 התחום שנתנו לו חכמים מובלע בתחומו הראשון דנים אותו כאילו
101 לא יצא מתחומו הראשון, ורשאי הוא לשוב לביתו. **וְזֶה סָבַר** – ורבה
102 סובר, שהבלעת תחומין **לֹא מִלְּתָא הִיא** – אין בה ממש, שאין לדון
103 תחומין המובלעים כתחום אחד, ולפיכך אינו יכול לפרש כדברי רב
104 שימי שהמשנה עוסקת באופן שכבר יצא מן התחום, שאם כן הפסיד
105 את תחומו הראשון לגמרי, אלא הוצרך להעמיד באופן שעדיין הוא
106 עומד בתחומו הראשון.

107 אביי מקשה לרבה הסובר שתחומין המובלעים אלו באלו אינם
108 נידונים כתחום אחד: **אָמַר לִיה אַבְּי לְרַבָּה, וְאֵת לֹא תִסְפְּרָא**
109 **דְּהַבְּלָעַת תְּחוּמִין מִלְּתָא הִיא** – וכי אתה אינך סובר שתחומין
110 המובלעים אלו באלו נידונים כתחום אחד, והרי בהכרח צריך אתה
111 להודות בכך, ומה **אֵילּוֹ שָׁבַת אדם בְּמַעְרָה, שֶׁבְּתוֹכָהּ יש חלל של**
112

1 שבה הגמרא ומקשה: **אֵלָא אָדָם אָדָם קָשְׁיָא** – עדיין יש להקשות
2 סתירה בין הברייתות לענין עשיית מחיצה בשבת על ידי העמדת
3 אדם, שהברייתא האחת אוסרת זאת והשניה מתירה.
4 מתרצת הגמרא: **אָדָם אָדָם נָמִי לֹא קָשְׁיָא** – אף לענין מחיצה של
5 בני אדם אין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל אחת מהן
6 עוסקת באופן אחר. **כָּאֵן** – הברייתא האוסרת, עוסקת בעושה מחיצה
7 לְדַעַת – שהאדם העומד יודע שבתורת מחיצה העמידוהו כאן,
8 ובאופן כזה אסור לעשות מחיצה על ידי אדם בשבת. **כָּאֵן** –
9 הברייתא המתירה, עוסקת בעושה מחיצה **שְׁלֹא מְדַעַת** – שאין
10 האדם יודע שהעמידוהו לצורך מחיצה, ובאופן זה מותר לעשות
11 מחיצה על ידי אדם בשבת.

12 מקשה הגמרא: **וְהָא** – והרי המעשה דְּרַבִּי נְחֶמְיָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי הֲנִילָא
13 לְדַעַת הָיָה – ידעו האנשים שנקראים הם לצורך עשיית מחיצה לרבי
14 נחמיה, וכיצד התייר רב נחמן לעשות מחיצה באופן כזה.
15 מתרצת הגמרא: **שְׁלֹא מְדַעַת הָיָה** – לא ידעו האנשים שנקראו
16 לצורך עשיית מחיצה.

17 שבה הגמרא ומקשה: **רַב תְּסַדָּא** שעשה מחיצה זו **מִיָּהָ לְדַעַת הָיָה**
18 – הרי יודע היה שלצורך מחיצה הם עומדים שם, ואם כן כיצד יכול
19 היה לעשות עמם מחיצה זו.

20 מתרצת הגמרא: **רַב תְּסַדָּא שְׁלֹא מִן הַמְּנִין הָיָה** – לא היה רב חסדא
21 נמנה עמהם בעשיית המחיצה בפועל.

22 הגמרא מביאה מעשים שהיו בענין עשיית מחיצה על ידי בני אדם:
23 **הָנָהוּ בְּנֵי גִנְנָא** – בני חופה, **דְּאֵעִילוּ מֵאָה** – שהכניסו מים בשבת
24 מרשות הרבים לרשות היחיד, בְּתוֹךְ מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וידעו
25 אותם האנשים שהעמידום שם לצורך עשיית מחיצה. **נִגְדִינָהוּ** – הכה
26 אותם שְׂמוּאֵל מכת מרדות. **אָמַר, אִם אָמְרוּ חֲכָמִים שְׁמוֹתָ לַעֲשׂוֹת**
27 **מחיצה של בני אדם שְׁלֹא מְדַעַת האנשים העומדים, וכי יאמרו**
28 **שְׁמוֹתָ לַעֲשׂוֹת כן אף לְדַעַת העומדים**.

29 **הָנָהוּ יוֹזְקִי** – מעשה היה בנודות של עור השייכים לרבא, דְּהָיָה שְׂדֵיין
30 בְּרִיסְתָקָא דְּמַחוּזָא – שהיו מושלכים ברחוב העיר של מחוזא, שהיה
31 רשות הרבים, ולפיכך אסור היה להכניסם בשבת לרשות היחיד.
32 **בְּהָרִי דְּאֵתָא רַבָּא מְפִירְקִיה** – כאשר שב רבא לביתו מן הדרשה
33 שמסר בבית הכנסת, והיו שומעי הדרשה מלוים אותו, **אֵעֲלִינָהוּ**
34 **נִהְלִיָּה** – נטל שמשו של רבא את הנודות והכניסם לרשות היחיד
35 בתוך המחיצה של האנשים המלוים את רבא. **לְשִׁבְתָּא אַחֲרִיתִי בְּעִי**
36 **עֵיילִנָהוּ** – בשבת הבאה חפצים היו שוב להכניס הנודות במחיצה
37 של בני אדם, ו**אָסַר לָהֶוּ רַבָּא לַעֲשׂוֹת כן, משום דְּהָיָה לִיה בְּלָדַעַת** –
38 הרי זה כעושה מחיצה על ידי בני אדם לדעתם, לפי שכבר יודעים
39 הם על כוונה זו, ו**אָסַר לַעֲשׂוֹת כן**.

40 האמורא לִין, **אֵעִילוּ לִיה תִּבְנָא** – היו מכניסים לו תבן מרשות
41 הרבים לרשות היחיד, על ידי מחיצה של בני אדם, ולְעִירִי היו
42 מכניסים באופן כזה **אִסְפְּתָא** – תבואה שנקצרה בעודה שחת,
43 לצורך מאכל בהמה. ולרַב שִׁמִּי בְּרַ חִיָּא היו מכניסים **כֵּן מֵאָה** –
44 מים. אך בכל אופנים אלו לא היו יודעים האנשים שלצורך מחיצה
45 הם עומדים שם.

46 **משנה**

47 משנה זו עוסקת בדינו של אדם שיצא בשבת מחוץ לתחום ברשות
48 חכמים.

49 **מִי שִׁיֵּצֵא** מחוץ לתחום בשבת בְּרִשׁוֹת חכמים, כגון שהלך להעיד על
50 חידוש הלבנה, או שהלך להציל נפשות, ו**אָמְרוּ לוֹ בְּעוֹדוֹ מִהֵלֶךְ**
51 **שֶׁכֶּבֶר נַעֲשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּצָּר, דְּהֵינּוּ, שֶׁכֶּבֶר קִידְשׁוּ בֵּית דִּין אֶת**
52 **הַחוּדֶשׁ, או שֶׁכֶּבֶר נִיצְלוּ אִלּוּ שֶׁהֵיוּ בִּסְכָנָה, וּמִמִּילָא אֵינוֹ צָרִיךְ עוֹד**
53 **לִילֵךְ, יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לִילֵךְ אֲלֵפִים אָמָה לְכָל רוּחַ מִן הַמָּקוֹם שֶׁבוֹ הוּא**
54 **עוֹמֵד עֵתָּה בְּשַׁע הַתְּחוּם שֶׁאִמְרוּ לוֹ זֹאת**.

55 **וְאִם הָיָה עַדִּין בְּתוֹךְ הַתְּחוּם בְּשַׁע הַחוּדִיעוּהוּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ עוֹד**
56 **לִילֵךְ, הֲרִי זֶה בְּאֵילּוֹ לֹא יֵצֵא כֻּלָּל**.

וְהַתֵּנָן – והרי שנינו במשנה (להלן נב), לגבי אדם שיצא מחוץ לתחום
במוזד, שלדעת חכמים אפילו אם יצא אמה אחת אינו רשאי להכנס,
ואילו רבי אליעזר אומר, אם יצא שתיים – שתי אמות, יכנס – רשאי
הוא לשוב ולהכנס לתוך התחום, אבל אם יצא שלש אמות, לא
יכנס. מבררת הגמרא: מאי – מה הוא הטעם בשיעור זה של שתי
אמות, לאו – האם אין לומר, שרבי אליעזר לטעמיה – סובר
כשיטתו, דאמר במשנה להלן בסמוך, לגבי אופן מדידת ארבע אמות
שנתנו חכמים ליוצא מחוץ לתחום, והוא באמצעו, דהיינו, שיש
לדון את האדם שיצא מחוץ לתחום כאילו הוא עומד באמצע ריבוע
של ארבע אמות על ארבע אמות, ולפיכך אינו רשאי לילך אלא שתי
אמות לכל צד. ונמצא לשיטתו שארבע אמות החדשות דיהבו ליה
רַבֵּנָן – שנתנו לו חכמים ליוצא חוץ לתחום, כמאן דמיפלגין דמו –
כאילו הן מובלעות בתוך תחומו הראשון, כיון שרשאי הוא לדברי
רבי אליעזר לילך שתי אמות ממקום עמידתו, ועל ידי כך הוא מגיע
עד לתחום אלפיים אמה של מקום שביתתו הקודם, ולפי שהתחומים
דבוקים זה לזה יש לדון אותם כמובלעים. ונקאמר – ועל כך אמר רבי
אליעזר במשנה, שאם יצא שתי אמות מתחומו ישוב ויכנס. אלא
– יש ללמוד מכך, שהקלעת תחומין מילתא היא – שתחומין
המובלעים אלו באלו נידונים כתחום אחד, אף שלא שבת מתחילה
באור מחיצות התחום השני, ושלא כדברי רבה.
הגמרא מקשה על קושייתו של אביי: אמר ליה רבה בר רב הנה
לאביי, ומדבריו אליעזר קמחבת ליה למי – וכי מדברי רבי אליעזר
מקשה אתה על רבה, והרי נחלקו עליו חכמים שם במשנה, וסוברים
הם שאפילו אם יצא אמה אחת אינו רשאי לשוב לתחומו הראשון,
ונמצא שלשיטתם אין הבלעת תחומין מועילה כלל.
מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי, אין – אכן מקשה אני עליו מדברי
רבי אליעזר, משום דשמיך ליה מיניה דמר – שמעתי מרבה, דעד כאן
לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר – שלא נחלקו חכמים במשנה על
דברי רבי אליעזר, אלא ביוצא חוץ לתחום לצורך דבר הרהרות,
שבזה הם סוברים שאפילו אם יצא אמה אחת אינו רשאי לחזור, ואין
מועילה לו הבלעת התחומין, אבל ביוצא לצורך מצוה אלו ליה –
מודים חכמים לרבי אליעזר שתחומין המובלעים אלו באלו נידונים
כתחום אחד. ומאחר ומשנתנו עוסקת באדם שיצא לדבר מצוה, אם
כן יש לתמוה מדוע סובר רבה שאין מועילה בה הבלעת תחומין.
שנינו במשנה: וכל היוצאין להציל חוורין למקומן.
מקשה הגמרא: ואפילו טובא – וכי אפילו אם נתרחק היוצאים
להציל מרחק רב ממקומם רשאים הם לחזור, והא אמרת רישא –
והרי שנינו ברישא של המשנה, שהיוצא מחוץ לתחום ברשות חכמים
יש לו אלפיים אמה לכל רוח, ותו לא – ולא יותר.
מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, אכן אין הם רשאים לילך
אלא אלפיים אמה מן המקום שבו הם עומדים, וכוונת המשנה 'חוורין
למקומן' היינו שחוזרין בכללי זיין למקומן. כלומר, שאף על פי
שנסתיימה המלחמה מכל מקום רשאים הם ליקח עמם כלי
מלחמתם, ואינם צריכים להניחם במקום שבו הם עומדים.
הגמרא מקשה על הקושיא 'אפילו טובא' וקא' קושיא – מה מקום
יש להקשות סתירה מן הרישא של המשנה המפרשת שהיוצאים
ברשות אין להם אלא אלפיים אמה, לבין הסיפא 'שכל היוצאים
להציל חוורין למקומם', דילמא – הרי יתכן לומר, שדין היוצאים
להציל את ישראל ולהלחם בנכרים שאני – שונה מדין היוצאים
לשאר ענייני מצוה. דהיינו, יתכן לומר שהרישא של המשנה עוסקת
באדם היוצא להעיד עדות החרד, או מיילדת היוצאת לילד, או
היוצא להציל מן הנזר וכדומה, שכל אלו נתנו להם חכמים תחום
אלפיים אמה לכל רוח, אך אינם רשאים לחזור למקומם הראשון, אם
רחוק הוא יותר מאלפיים אמה, לפי שאינם צריכים לכך, אבל הסיפא
של המשנה עוסקת ביוצאים להלחם בחיל הנכרים, ולהם התירו
חכמים לשוב לעירם אפילו אם רחוקה היא מהם יותר מאלפיים
אמה, לפי שיש לחוש שמא ירדפו האויבים אחריהם ושיגומו.

ולפיכך מפרשת הגמרא את קושייתה באופן אחר: אלא אי קשיא –
אם יש להקשות על הסיפא של המשנה שבה נתבאר 'שכל היוצאים
להציל חוורין למקומם', הא קשיא – כך יש להקשות. דתנן –
ששנינו במסכת ראש השנה (כג), לגבי היוצאים מחוץ לתחום בשבת
כדי להעיד על חידוש הלבנה, בראשונה – בתחילה, קודם התקנה,
לא היו העדים זיין משם – מן המקום שבו קיבלו בית דין את העדים,
במשך כל היום בלילה, לפי שהיוצא מחוץ לתחום אין לו אלא ארבע
אמות. התקין רבן גמליאל הזקן, שיש להן רשות להלך אלפיים
אמה לכל רוח, ולא באילו בלבד אמרו חכמים שיש להם אלפיים
אמה לכל רוח, אלא אפילו חכמה ו-מיילדת) הנפא בשבת מחוץ
לתחום כדי ללד, וכן הנפא בשבת מחוץ לתחום כדי להציל מן הנפיים
ו-חיל נכרים) וכן הנפא שעלה על גדותיו ושטף את העיר, וכן
המפולת, וכן הדליקה, כל אלו הרי הן פאנשי העיר, ורשאים הם
להלך בכל העיר, ובנוסף לזה יש להן אלפיים אמה לכל רוח.
ועל כך יש להקשות: וכי היוצאים מתחומם להציל מן הגייס אינם
רשאים להלך אלא אלפיים אמה ותו לא – ולא יותר, והא אמרת –
והרי שנינו במשנתנו שכל היוצאין להציל חוורין למקומן, ומשמע
אפילו טובא – שאפילו אם יצאו למרחק רב רשאים הם לשוב
למקומם.
ועל קושיא זו מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, אין כוונת
משנתנו שרשאים הם לחזור אפילו יותר מאלפיים אמה, אלא כוונתה
שחוזרין הם בכללי זיין למקומן, דהיינו, שאם עומדים הם בתוך
אלפיים אמה לעירם רשאים הם לחזור למקומם כשכלי זיינם עליהם,
ואינם צריכים להניחם במקום שבו הם עומדים עתה.
ומביאה הגמרא ברייתא המבארת את טעם הדיתור בזה: בדתניא
בברייתא, בראשונה – בתחילה, קודם התקנה, היו החוורין מן
המלחמה בשבת מניחין את כלי זיינן בפית הסמוך ביותר לחומה
של העיר במחוץ. פתם אחת לאחר שחזרו מן המלחמה והניחו את
כלי זיינם בבית הסמוך לחומה, הכירו בהן האויבים וירדפו אחריהם,
ונכנסו הלוחמים לאותו בית כדי ליטול משם את כלי זיינן, ונכנסו
האויבים אחריהם לבית, ודיהי הבית צר, ודחקו הלוחמים זה את זה,
והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם האויבים. באותה שעה
התקינו חכמים, שיהיו הלוחמים חוזרין למקומן בכללי זיין, ולא
יניחום בבית הסמוך לחומה.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב נתן בר יצחק אמר, לא קשיא –
אין להקשות סתירה בין המשניות, לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן
אחר. כאן – המשנה במסכת ראש השנה המתירה ללוחמים לחזור
אלפיים אמה ולא יותר, עוסקת באופן שנגזרו ישראל את אומות
העולם, ולפיכך אין לחוש שמא ירדפו הנכרים אחריהם, ואין צריך
להתיר להם להלך יותר מאלפיים אמה. כאן – משנתנו, המתירה
לחזור אפילו יותר מאלפיים אמה עוסקת באופן שנגזרו אומות
העולם את עצמן – את ישראל, ויש לחוש שמא ישובו וילחמו בהם,
ועל כן התירו להם חכמים לשוב עד לעירם, אפילו אם רחוקים הם
ממנה הרבה.
הגמרא מביאה דינים נוספים לגבי נכרים הנלחמים עם ישראל
בשבת: אמר רב יהודה אמר רב, נכרים שצרו ו-הטילו מצור) על
עירות של ישראל, אין ישראל יוצאין למלחמה עליהם בכללי זיין,
ואין מחללין עליהן את השבת.
תניא נמי הכי – שנינו כך אף בברייתא, נכרים שצרו וכו' על עירות
ישראל, אין יוצאים עליהם בכללי זיין ואין מחללים עליהם את
השבת, כמה דברים אמורים, כשאין הנכרים להלחם על עסקי
מזון – לשלול שלל, אבל אם באו הנכרים על עסקי נפשות – על
מנת להרוג, יוצאין ישראל עליהן בכללי זיין, ומחללין עליהן את
השבת. ובקעיר הסמוכה לפס – לגבול, דהיינו שער זו מפסקת בין
ערי ישראל לערי האומות, אפילו אם לא באו הנכרים להלחם על
עסקי נפשות אלא על עסקי ו-על מנת ליטול מהם) תבן וקש
יוצאין ישראל עליהן בכללי זיין, ומחללין עליהן את השבת, לפי

עירובין. פרק רביעי – מי שהוציא וזה דף מה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קנה רש"י תוספות

והא תנן רבי אליעזר אומר – מי שיצא חוץ לתחום שתי אמות – יכנס, אבל שלש – לא יכנס. מאי האי שיעורא דנקט? לאו רבי אליעזר לטעמיה דאמר במתניתין גבי ארבע אמות שנתנו חכמים ליוצא חוץ לתחום דהוא באמצע, שיש לו לכל צידיו שתי אמות. ולפיכך, זה שיצא שתי אמות חוץ לתחום, כיון דשתי אמותיו דבוקות לו בתחומו – סבירא ליה לרבי אליעזר דכמאן דמובלען בתחומיה דמו, ומותר ליכנס. אלמא: מילתא היא. ללישנא קמא הוא תיובתיה, אבל ללישנא בתרא לא נהירא לי, דהא לא קאסרי ליה למדור. ומאן דגריס לה מפרש דכיון דהא לא הוה מובלעות אלא דבוקות, ואפילו הכי שרי – שמע מינה הבלעה דבר גדול הוא, והיכא דמיבלען – חד תחומא הוי. ומדרבי אליעזר אותבת ליה למר – הא

פליגי רבנן עליה במתניתין. לדבר מצוה מודו ליה – ומתניתין דמי שיצא ברשות דבר מצוה הוא, וקאמר רבה לעיל דהבלעה לא מהניא. ואפילו טובא – יותר מארבעת אלפים? בתמיה; והאמרת רישא: היכא דלא מיבלען – אלפים אית ליה, ותו לא. אמר רב יהודה אמר רב – לא תימא אפילו טובא, דלא שרי אלא אלפים. והא אתא לאשמעטין דחוריקן בבלי זיין, ולא אמרינן כיון דנעשה מעשה וישיבו כלי זיין מעליהן, ולא יחללו שבת בחזרתן. וטעמא מפרש לקמן. דילמא להציל שאני – ומי שיצא ברשות דמתניתין – איכא לאוקמי בעדות החדש, ובחכמה הבאה לילד. אבל האב להציל מאויבים – יש לחוש שמא אויבים יירדפו אחריה, הלכך, אפילו טובא נמי יכנסו לעיר. לא הוי זיין משם – ביוצאן חוץ לתחום להעיד על החדש מיירי, במסכת ראש השנה (כגב), לא הוי זיין, דמי שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות. והבא להציל מן הגנים ב' – וקאמר: אלפים ותו לא. ומתניתין קתני כל היוצאין להציל חזרין למקומן, ואפילו טובא. מניחים כלי זיין – בחזירתן, בבית החיצון שמוצאין חוץ לתחומה. הכירו בהן אויבים – שיצא חוץ לעיר, וירדפו אחריהן. נכנסו היוצאין ליטול כלי זיין והבית צר, ודחקו זה את זה. נצחו ישראל – אלפים ותו לא. נצחו אומות העולם – חזרין למקומן אפילו טובא. אין יוצאין עליהן – כדמפרש לקמן כשבאו נכרים על עסקי ממון. לספר – עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, יוצאין עליהם שמא ילכוהו ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם. תרגומא – אי זו היא עיר בבבל דהויא סמוכה לספר. נהרדעא – שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד, ולעיריות שיושבו בהן בני גולה מצד שני. והם לא באו ב' – ואף על פי כן מסר דוד עצמו להציל. אי שרי אי אסור – ושבת היתה. הרי שמואל ובית דינו קיים – ומדי דאיסור והיתר לא משייל באורים ותומים. והושעת – אלמא: מבשרי ליה דנצח. משנה מי שישב בדרך – לנח, שהיה עיף ולא היה יודע שהוא בתחום העיר, וחשבה לו שם וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה. לא יכנס לעיר – להיות כאנשי העיר אלא ממקום שחשבה לו מודד אלפים פסיעות בינוניות, ועד מקום שכלו יכנס. בלא מחבין – שלא היה יודע כשתחשבה לו שהוא בתחום העיר, ולא נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו. גמרא כלבו היתה – כשישב שם היה יודע שהוא בתוך אלפים למקום שביתתו. משנה אין לו אלא ארבע אמות – הואיל וישן היה לא נתכוון לקנות שביתה. והוא באמצען – של ארבע אמות. כלומר: שתי אמות יש לו לכל צידיו. לא היה רוח שירצה

והתנן, רבי אליעזר אומר: שתיים – יפנס, שלשה – לא יפנס. מאי לאו, רבי אליעזר לטעמיה, דאמר: והוא באמצען, וארבע אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען דמו, וקאמר "יפנס", אלמא: הבלעת תחומין מילתא היא! אמר ליה רבה בר בר חנה לאבוי: ומדרבי אליעזר קמותבת ליה למר? אמר ליה: אין, דשמייע לי מיניה דמר: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר – אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה – מודו ליה. ויכול היוצאין להציל חזרין למקומן. ואפילו טובא? והא אמרת רישא "אלפים אמה" ותו לא! אמר רב יהודה, אמר רב: שחזרין בכלי זיין למקומן. ומאי קושיא? דילמא להציל שאני? אלא אי קשיא הא קשיא: דתנן, בראשונה לא היו זיין משם כל היום כולו, התקין רבן גמליאל הונן שיש להן אלפים אמה לכל רוח. ולא אלו בלבד אמרו, אלא אפילו חכמה הבאה לילד, והבא להציל מן הגנים ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה – הרי הן פאנשי העיר, ויש להן אלפים אמה לכל רוח. ותו לא? והא אמרת: כל היוצאין להציל חזרין למקומן, אפילו טובא? אמר רב [יהודה], אמר רב: שחזרין בכלי זיין למקומן. ברתניא: בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה, פעם אחת הכירו בהן אויבים וירדפו אחריהם, ונכנסו ליטול כלי זיין, ונכנסו אויבים אחריהן. דחקו זה את זה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים. באותה שעה התקינו שהיו חזרין למקומן בכלי זיין. רב נחמן בר יצחק אמר: לא קשיא; כאן – שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן – שנצחו אומות העולם את עצמן. אמר רב יהודה, אמר רב: נכרים שצרו על עירי ישראל – אין יוצאין עליהם בכלי זיין, ואין מחללין עליהן את השבת. תניא נמי הכי: נכרים שצרו וכו'. במה דברים אמורים – כשבאו על עסקי ממון. אבל באו על עסקי נפשות – יוצאין עליהן בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת. ובגין דהשבתה לספר, אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש – יוצאין עליהן בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת. אמר רב יוסף בר מניומי, אמר רב נחמן: ובכל פעם דהשבתה לספר דמיא. ותרגומא – נהרדעא. דרש רבי דוסתאי דמן בירי: מאי דכתיב: "ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות". תנא: קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש. דכתיב: "והמה שוסים את הגרנות", וכתיב: "וישאל דוד בה' לאמר האלף והיבתי בפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והיבתי בפלשתים והושעת את קעילה". מאי קמבעיא ליה? אי לימא אי שרי אי אסור – הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים. אלא: אי מצלח אי לא מצלח. דיקא נמי, דכתיב: "לך והיבתי בפלשתים והושעת את קעילה", שמע מינה. משנה מי שישב בדרך ועמד וראה הרי זה הוא סמוך לעיר – [הואיל] ולא היתה פונתו לכך – לא יפנס, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: יפנס. אמר רבי יהודה: מעשה ברבי טרפון שהיה מחלף בדרך וחשבה לו, ולן חוץ לעיר. לשחרית מצאנהו רועי בקר, אמרו לו: רבי, הרי העיר לפניך, הפנס! נכנס וישב בבית המדרש, ודרש כל היום כולו. אמרו לו: משם ראיה? שפא כלבו היתה, או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היתה. משנה מי שישן בדרך ולא ידע שחשיכה – יש לו אלפים אמה לכל רוח, דברי רבי יוחנן בן גורי. והכמים אמרים: אין לו אלא ארבע אמות. רבי אליעזר אומר: והוא באמצען. רבי יהודה אומר: לא היה רוח שירצה ילד. ומודה רבי יהודה, שאם בירר לו – שאינו יכול לחזור בו. היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה – מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד

– יטול ארבע אמות, ואחר שביירר לו לצד זה – אין יכול לחזור ולברור לצד אחר. היו שנים – עומדין זה רחוק מזה שש אמות, דמיבלען שתי אמות של כל אחד בתוך של חבר. מביאין ואוכלין – בתוך אותן שתי אמות. ובלבד

להודיעך כחן דרבנן — ואם תאמר: וילפלו בבליים להודיעך כחן דרבי יוחנן בן נורי, אף על גב דליבא למימר בהן: הואיל וניעזר קני שביטה, וכח הדתירא עדין; וש לומר: הא דקנו להו שביטה — לאו קולא היא אלא חומרא היא, דאדרבה לרבנן דלא קנו הוי קולא — יהוי כרגלי המוצאן, ויכול להוליכין למקום עירובו, והכי מוכח בשמעתא דאין

ד'ין אדם וכלים שוין, למאן דאמר אין קונן
שבתיה. ולקמן נמי קרי ליה חומרא, דקאמה
צריכא, אי אשמעינן הלכה ברבי יוחנן בן נורי —
הוה אמרין בין לקולא בין לחומרא. פירוש: קולא
אמרי אדם, וחומרא בן כלים.
ובלכך שלא יוציא זה מתוך
שלושה, והאמנעי מובילע
והן מותרין עמו, ושנים ה

ביום טוב הרי הן כרגיל כל אדם — פירוש: 4
באותו סיבה בוקר ראשון, ואם נתקן 5
לאחר — הרי הן כרגיל הראשון, אבל אין לפרש 6
לפניהם כי הן כרגיל כל יום שבת ויום חול.

וְשֵׁמִים הַחַיּוֹנוֹת וְאִמּוֹרוֹת —
 כִּי אִם שָׁח בְּיָד —
 דָּהָא בּוֹר עוֹלֵי בַּבֶּל אֲמַרְיִין בְּסֻמּוֹ דְּהוּי כִּרְגֵלִי
 הַמְּמַלְא. אֲלָמָּה! כִּי הֵבִיא לְדָא שְׂכִיבְתָּה חֵרִי
 הָן כִּרְגֵלִי הַחוּבָה רֵאשׁוֹן. וְלִקְמֵן וּמוֹא, דְּתִנְיָא גְבִי
 נְהִירוֹת הַמוֹשְׁכִין וּמַעֲיִנוֹת הַנוֹעֲבִין הֵרִי הָן כִּרְגֵלִי
 כָּל אִדָּם, וּבְחֻסְפָּתָא דְּמִסְכַּת בִּיצָה וּפְרָק רִבְעִין
 קִתְּנִי בְּהִדְיָא: הֵרִי הָן כִּרְגֵלִי הַמְּמַלְא. מִשְׁמַע
 דְּכָבֵל אֲחֵד.

12 **לִיקְנוּ** שְׁבִיתָהּ בְּאֻקְיֵינוּ – ואפילו אם אין
13 תְּחוּמוֹן לַמַּעֲלָה מֵעֶשְׂרֶה וְהָעֶבֶן שׁוֹתֵן
14 מֵאוֹתוֹ שֶׁלִּמְעַלָּה שֶׁגִּבּוּהֶיהָ מֵעֶשְׂרֶה, כִּיֹּן שֶׁכֵּל
15

המים מחזירין יחד — חשובין כאילו מונחין
בארץ. ולא דמו לספינה ששטה על המים. וביין
דקנו שביתה באוקיינוס, אף על פי שבאו למעלה
מעשרה — אין להם אלא ארבע אמות, דהרי הן

חָרַץ לַתְּחוֹם וּבְעוֹבְדָא דְרַבִּי גְמִילָאֵל דְּפָרִיץ וּלְעֵל 18
מִגּוּאֵי וְאֵין אֵין תְּחוֹמִין לַמַּעֲלָה מִעֲשֶׂרָה בִּי לֹא הִיוּ 19
בְּתוֹךְ הַתְּחוֹם מֵאֵי הָיוּ? הֵיוּ מִשּׁוֹם שֶׁגַּם בֵּין 20
שְׁמוֹנִים עָשָׂר וְשִׁנְיָה וְשִׁנְיָה הָיוּ לְעוֹלָם

21 וְהַמִּשְׁחָה בְּשֶׁטֶר קִינִי שְׂבִיחָה וְהָיָה לְעֹשֶׂה
מַעֲשֵׂהָ, וְלֹא קָנוּ שְׂבִיחָה בְּשׁוּם מָקוֹם וְלֹכֵךְ
22 כִּשְׂבָאוֹ בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה – הִיא לְהֵם שְׂבִיחָה, וְהִיא
23 לְהֵם אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוֹת.

לִימָא דלא כרבי אליעזר – ואם תאמר: ולרבי יהושע נמי, דאמר מן הכיפה הוא שותה – ליקנו שביתה חתם אי יש תחומין למעלה מעשרה ויש לומר: אפילו יש תחומין – לא שייך

24 בּוֹר שֶׁל יְחִיד - פְּרֻגְלֵי יַחֲדָי
 25 אוֹתָהּ הָעֵיר, וְשֶׁל עוֹלָי בְּב
 26 בּוֹר שֶׁל שְׁבָמִים יֵשׁ לָהּ א

27 קנין שביתה ברקיע.
28 **איבער** אימאטא הוי ספּק דעבריהם — אף על
גבי דהוי דבר שיש לו מתירין, ואמר
29 **אָהרֶדֶד! אֵלֶּא לָאו שְׁמַע מִי**
28 **הָא - רַבָּנִי. כִּי אַתָּא לָךְ**
29 **דְּרִי הַאֲמַר רַב חֲפָרָא**

רַב אֲשִׁי בִּירֵשׁ בִּיעָה (x, r) דִּדְבַר שֵׁשׁ דְּלוּ מִתְחִיר
אֲפִילוּ בִּלְאֵן לֹא בִטִּיל אֲפִילוּ בִּסְפֵק דְּבִרְהִים — 30
בְּעִירוב הִקְלוּ.
כֵּל
רַב אֲשִׁי בִּירֵשׁ בִּיעָה (x, r) דִּדְבַר שֵׁשׁ דְּלוּ מִתְחִיר
אֲפִילוּ בִּלְאֵן לֹא בִטִּיל אֲפִילוּ בִּסְפֵק דְּבִרְהִים — 30
בְּעִירוב הִקְלוּ.
כֵּל

אָמַר מֶרֶד: יוֹם טוֹב - הֲרֵי הֵן בְּרַגְלִי כָּל אֶדָם. וְאַמַּי? לִקְוֹת
דָּלָא בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִי בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - הָא אָמַר: כָּל הָעוֹלָם

שְׁתוּהוּ! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הֲכָא בְּעֵבִים שְׁתַּקְשְׁרוּ מֵעֵרֵב יוֹם שָׁבוּ וְהִנֵּה אַחֲרֵינוּ נִינְהוּ? דְּאִית לָהּ סִמְנָא בְּגִייהוּ. וְאִיבְעִית אִימָא דְדַבְרֵיהֶם לְהַקְל. וְלִקְנִי שְׂבִיתָה בְּעֵבִים! תִּפְשׁוּמִי מִנָּה דְאִין תַּחֲנוּ.

— הרי הן כרגיל. אלמא: מידי דהפקידא אין קונין שבייתה. ותיבא איך בור של שני תחומין - ליקני שבייתה בעבים! לעולם אימא לך: יש תחומין,

כל אדם. **כי אתא** — אבי לקמיה דרב יוסף. **יש לזון** — משמע דאינהו גופיהו קנו לה למימור: **הרי חן** כרגלי אותה חזיר, **דדיינו** נמי אלפים לכל רוח. **ליקנו שכיתה** **באוק** ארבע אמות. **הנך** — שראה אמש שקורות אדורו לעלאמא. **והני אחריני** **נינהו** —

שביתה אמש בעבים וידרו חיום דמותר להוליכן ברגלי כל אדם, אלמא: אין איסור תה

ובלברד — שלא יפשוט זה ידור שתיים החיצונות, שאין לו בהם כלום, ויוציא לשם פתו או תפצו. דחפציו כרגליו, דתנן (ביצה לז, א): הבהמה וחכלים כרגלי הבעלים. דכל ארבע אמות דכל חד שוניהו רבנן לגביה כרשות היחיד, ואסור להכניסו ולהוציא מחוצה להן לתוכן. ולא דמי להיה מורד ובא וכלתה מדרתו בחצי העיר, דתניא לעיל

5 (מבב) דמותר לטלטל בכל העיר על ידי
6 זריקה, ובלבד שלא יעבור התחום ברגליו.
7 דאף על גבי דאסור להקד, מותר להוציא,
8 דהחם בלבד דאף ביושחא דא. ואי נמי ללחם

מדתו חוץ לעיר — מותר לטלטל מחוץ
לתחומו לתוך תחומו שתי אמות בזה ושתי
אמות בזה, כדלה רשות הרבים הוא דאלפים

12 דידה לא שוינוהו רשות היחיד לגביה. דהא
13 אסור לטלטלי בהו אבל ארבע אמות דירוצא
14 חוץ לתחום ודנתון את עירובו ודוקנה שביטה
15 ברגליו — שוינוהו רבנן לגביה כרשות היחיד,

¹⁶ ואסור להו מדרבנן לטלטל מתוכו לחוץ לתוך.
¹⁷ והאמצעי מוביל בנייהם — שתי אמותיו
¹⁸ בתוך של זה, ושתי אמותיו בתוך של זה.
¹⁹ ומה לא יאמר ומה לא יאמר.

20 עם זה, ופונה לכאן ומשתמש עם זה. לשלש
21 הצירות – זו אצל זו. פתוחות לרשות הרבים
22 – דכל אחת רשות לעצמה, ואין להן דריסת

הרגל זו על זו, דאי הוו להו זו לפנים מזו —
 אסרה פנימית אחיצונה, דאפילו בפני עצמה
 אסורה כל אחת להשתמש. גמרא **חפצי**
הפסד — כלים שאזו להם בעלים, וחשיבה

27 לֶחֶן בַּמָּקוֹם אֶחָד אָף עַל גַּב שְׁלֹא נִתְכַּחַן לֶחֶן
28 אִדָּם לְהִקְנֹתָן שְׁבִיתָהּ. קוֹנֵין שְׁבִיתָהּ —
29 בַּמָּקוֹם, וְאֵין אִדָּם יֹכֵל לְטַלְטֵן מִשָּׁם יוֹתֵר
30

מאלפים לכל רוח ואפילו עירב לצד אחר.
 דליפולנו בבליים — של הפקר והאי אדם ישן
 שלא נתכוין לשביתה — ככלים של הפקר
 דמי. ביום טוב — אם ירדו ביום טוב, הרי הן

34: מַרְגְּלֵי כָל אָדָם — שֶׁלָּא הִיָּתָה לָחֹן שְׁבִיתָה: לֹא סָלְקָא דְעֵתְךָ, דִּתְנִין:
35: בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וּלְכָל צֶד שְׁעִירֵי הָאָדָם יִכּוֹל וְשֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר - פִּרְגְּלֵי
36: לִישְׁלֹן. הָא מְנִי — דְקֻתְנִי: מְעַרֵב יוֹם טוֹב יֵשׁ
37: לָחֹן אֶפְסִיתִּי וְנִשְׁנִי כִּרְגִלִּי כָל אֶפְסִיתִּי אֶלְמִין: פִּרְגְּלֵי הַמַּמְלָא, וְתוֹנִי:

38 חפצי הפקר קונן שבייתה. לא סלקא דעתך
39 — לאוקמי טעמא משום דעת אנשי העיר,
40 אלא טעמא משום דחפצי הפקר קונן

41 שְׁבִיחָהּ. דָּתָנ — נָמִי בְּדוֹכָתָא אַחֲרֵיתִי.
42 וּמִתְנַתֵּן קִשְׁיָן אַהֲדָרִי וְעַל כִּרְחָךְ חֹדָא:
43 מִיִּנְיֵיהּ תּוֹקְמָא כִּרְבִי יִחוּנָן בֶּן גּוּרִי, וְתִפְשׁוּת
44 דְּחִפְצֵי הַפֶּסֶךְ מִזִּנּוּי שְׁבִיחָהּ. כִּנְגִיל אִתּוֹן יִחִיד

45 — בעל הבור, ואם לקח מהם אדם אחר —
 46 אין יכול להוליכן אלא למקום שזה יכול
 47 להוליכן, ואם עירב הוא למזרח — אין יכול
 48 להוליכן, ואם עירב הוא למערב — אין יכול

48 זה להחזיק חוץ לעיר בצד מערב אפילו
49 פסיעה אחת. כרגיל אותה העיר — אלפים
50 לכל רוח. ואם עירב או למערב או למזרח —
51 אין יכול זה להוציאן חוץ לאלפים. ושל עולי

52 **בבל** — שדדך, שעולים מבבל לארץ
53 ישראל, וזוהו של הפקר. **ברגלי הממלא** —
54 דכל מילי הדפקירא מאן דמגבה ליה קני,
55 ואפילו וכו' ואפרכו לאמר שוולאן לצורכו
כל

56 — וְהִינֵנוּ שֶׁל עוֹלֵי בָבֶל, יֵשׁ לָהֶם אֱלֹפִים לְכָל רוּחַ. אֲלָמָּה: כִּנּוּ שְׂבִיתָהּ, דַּאֲיִן כִּרְגִלִּי
57 שְׂבִיתָהּ. וְלֹא מִשּׁוֹם דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר, דַּאֲי מִשּׁוֹם דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר — הָא לִישָׁנָא בַּעֲ
58 יָם — שֶׁשְׁבִיתוּ שָׁם אֲמִשׁ, וְהַיּוֹם שֶׁאֲבָוּ הָעֵבֶרִים וְהָרִי יִצְאוּ חוּץ לְתַחוּם וְאִין לָהֶם אֵלָּא

59 תקשרו דיומ, וקנו אמש שביטה באוקיינוס, וליתסרו. **וליששום** — מודקתני במים שקנו
60 יין למעלה מעשרה. **מיבלע בליעי** — וכמאן דליתנהו דמו, ולא קנו להו שביטה אמש.
בל

ומבארת הגמרא כיצד יש לפשוט מכאן את הספק: **אִי אִמְרַתְּ** 57
בְּשִׁלְמָא – דברי הברייתא והסוברת שגשמים של הפקר קונים שבייתה 58
במקומם מבוארים הם, אם תאמר דקסבר רבי יוחנן בן נורי שחפצי 59
הפקר קונים שבייתה במקומם, דהא מני – שברייתא זו מי אמרה, רבי 60
יוחנן בן נורי היא, אלא אי אמרת – אבל אם תאמר שרבי יוחנן בן 61
נורי סובר שחפצי הפקר אין קונים שבייתה, אם כן יש לתמוה, הא 62
מני – כשיטת מי נאמרה ברייתא זו, הסוברת שמי גשמים קונים 63
שבייתה במקומם, הרי זה לא כשיטת רבי יוחנן בן נורי ולא כשיטת 64
רבנן. 65
הגמרא מנסה לדחות ראייה זו: יתיב – וישב) אביי, וקאמר לה להא 66
שמינתא – ואמר לשמועה זו, שיש לפשוט הספק מדברי הברייתא. 67
אמר ליה רב ספרא לאביי, ודילמא – שמה נאמר שבגשמים 68
הסמוכין לעיר עסקינן – הברייתא עוסקת, ואנשי אותה העיר 69
דעתם עלייהו – על גשמים אלו, שחפצים הם לזכות בהם, ולפיכך 70
הם קונים שבייתה במקומם כאנשי אותה העיר, אך אין להוכיח מכאן 71
לענין דין חפצי הפקר אם קונים שבייתה או לא. 72
אמר ליה אביי לרב ספרא, לא סלקא דעתך – אל תעלה על דעתך 73
לומר כן, שטעם הדבר שיש להם אלפיים אמה לכל רוח הוא משום 74
דעת אנשי העיר, אלא בהכרח צריך לומר שחפצי הפקר קונים 75
שבייתה במקומם. דתנן – שכן שנינו במסכת ביצה (טז, ב) בור של אדם 76
יחיד דין המים שבו כרגלי אותו יחיד, ואם לקחם אדם אחר ממנו 77
בשבת אינו רשאי להוליכם אלא למקום שמותר לבעל הבור לילך. 78
ובור של אותה העיר דין המים שבו כרגלי אותה העיר, דהיינו, 79
שמותר להוליכם בכל העיר ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח, אך אם 80
עירב אחד מאנשי העיר למזרח או למערב אינו רשאי להוליכם עמו. 81
ובור הפקר העומד בדרך לשימושם של עולי ככל העולים לארץ 82
ישראל, דין המים שבו כרגלי הממלא משם בתחילה, ואם נתנם 83
לאדם אחר אינו רשאי להוליכם אלא במקום שמותר לממלא לילך. 84
מבואר מדברי המשנה, שחפצי הפקר אינם קונים שבייתה במקומם, 85
ולפיכך תנינן שבבור עולי בכל נמשכים הם אחר רגלי הממלא. 86
ומאידך, תנינא – שנינו בברייתא, שהמים שבבור של שבתים, דהיינו 87
בור של עולי בכל, יש להן אלפים אמה לכל רוח, כלומר, שקנו 88
שבייתה במקומם ואינם כרגלי הממלא. ואם כן, קשיין אהדדי – יש 89
להקשות סתירה בין המשנה לברייתא. אלא לאו שמע מינה – האם 90
אין ללמוד מכך, דהא – הברייתא סוברת כשיטת רבי יוחנן בן נורי 91
שחפצי הפקר קונים שבייתה, והא – המשנה סוברת כשיטת רבנן 92
שחפצי הפקר אינם קונים שבייתה. 93
וזו היא תשובתו של אביי לרב ספרא, שמאחר ומצינו מחלוקת תנאים 94
בדין חפצי הפקר אם קונים שבייתה או לא, מעתה יש לומר שאף 95
הברייתא שהובאה לעיל לגבי גשמים שירדו מערב יום טוב אינה 96
עוסקת בגשמים הסמוכים לעיר, אלא כשיטת רבי יוחנן בן נורי היא, 97
הסובר שחפצי הפקר קונים שבייתה במקומם. 98
כי אתא – כאשר בא אביי לקמיה – לפניו רב יוסף, אמר ליה אביי 99
לרב יוסף, הכי קאמר – כך אמר לי רב ספרא, שיש לדחות את 100
ההוכחה מן הברייתא של גשמים שירדו מערב יום טוב, לפי שניתן 101
להעמידה בגשמים הסמוכים לעיר, והכי אהדדי ליה – וכך השבתי 102
לו, שאין דחייה זו מועילה, מאחר וכבר מצינו מחלוקת תנאים במקום 103
אחר לגבי חפצי הפקר אם קונים שבייתה. 104
אמר ליה רב יוסף לאביי, ואמאי לא תימא ליה מנופה – מדוע אינך 105
אומר לרב ספרא שמגוף דברי הברייתא מוכח שאין היא עוסקת 106
בגשמים הסמוכים לעיר, דאי סלקא דעתך – שאם תעלה על דעתך 107
לומר בגשמים הסמוכין לעיר עסקינן, אם כן יש לתמוה, הא 108
מדוע נקטה הברייתא לשון זה יש להן אלפים אמה לכל רוח, הא 109
– הרי כרגלי אנשי אותה העיר מיפיעא ליה – צריכה היתה 110
הברייתא לומר, לפי שהלשון יש להם אלפיים אמה שייך רק באלו 111
הקובעים שבייתה מחמת עצמם, אבל גשמים הסמוכים לעיר 112
ששבייתם נקבעת מחמת בני העיר שייך בהם הלשון כרגלי אנשי 113
אותה העיר. אלא בהכרח צריך לומר שאין הברייתא עוסקת 114

ובלכך שלא יוציא זה – אחד מהם) את פיתו או שאר חפציו מתוך 1
ארבע אמות שלו לתוך שתי אמות החיצוניות של חצר, לפי שהם 2
חוץ לתחומם. 3
היו שלשה אנשים, שנים החיצונים מרוחקים זה מזה שמונה אמות, 4
והאמצעי מובלע ביניהן – עומד באמצע בין שניהם, ונמצא שיש לו 5
שתי אמות משותפות עם כל אחד מהם, הוא מותר להשתמש עמקן 6
– עם כל אחד מהם, בשתי האמות המובלעות לו עמקם, והן מותרין 7
להשתמש עמו באותן שתי אמות, ושנים החיצונים אסורין 8
להשתמש זה עם זה, שהרי אין להם תחום המשותף לשניהם. 9
אמר רבי שמעון, למה הדבר דומה – למה יש לדמות דין זה, לשלש 10
חצירות הפתוחות זו לזו – שיש פתח בין הראשונה לשניה ובין 11
השנייה לשלישית, ופתוחות חצירות אלו אף לרשות הרבים, דהיינו 12
שכל אחת מהן יש לה גם פתח בפני עצמה לרשות הרבים. שאם 13
עירבו עירובי חצירות שתים החיצונות עם האמצעית, אך לא עירבו 14
החיצונות זו עם זו, היא – האמצעית, מותרת לטלטל עמקן – עם 15
החיצונות, והם מותרות לטלטל עמקם, ושתיים החיצונות אסורות 16
בטלטול זו עם זו. 17
ואף במשנתנו הדין כן, שמאחר ותחום ארבע אמות של השנים 18
החיצונים מובלע עם תחומם של האמצעי רשאים הם להשתמש עמו 19
בשתי האמות המשותפות לשניהם, אך החיצונים אסורים זה עם זה, 20
לפי שאין תחומם משותף כלל. 21

נמרא

הגמרא מסתפקת בביאור שיטת רבי יוחנן בן נורי: קעי – ונסתפק) 22
רבא, מאי קסבר – מה היא סברתו של רבי יוחנן בן נורי, שאמר 23
במשנתנו שאדם ישן קונה שבייתה במקומו, מסבר קא סבר – האם 24
הוא סובר שחפצי הפקר קונים שבייתה במקום שבו הם עומדים 25
בכניסת השבת, אף שאין להם בעלים המכוונים להקנות להם שבייתה 26
זו, ולפיכך אם זכה בהם אדם בשבת אינו רשאי לטלטלם יותר 27
מאלפיים אמה לכל רוח, אפילו אם הניח עירובי תחומין לאיזה צד. 28
וסובר רבי יוחנן בן נורי שגם אדם ישן דינו כחפצי הפקר, וקונה 29
שבייתה במקומו בלא שיתכוין לכך. וברין הוא דליפלוג בפלגים – ומן 30
הדין היה שיחלקו רבי יוחנן בן נורי וחכמים לגבי כלים של הפקר, 31
שלדברי רבי יוחנן הם קונים שבייתה במקומם ויש להם אלפיים אמה 32
לכל רוח, ולדברי חכמים אינם קונים שבייתה אלא נגררים אחר 33
הזוכה בהם בשבת, וממילא היינו יודעים שהם חולקים אף לגבי אדם 34
ישן שדינו כחפץ של הפקר. והא דקמיפלגי – אלא טעם הדבר 35
שנחלקו באדם ולא בכלים, כדי להודיעך את פוח דרבנן – כוחם של 36
חכמים, דאף על גב דאיבא למימר – שהיה מקום לומר שגם חכמים 37
הסוברים שחפצי הפקר אינם קונים שבייתה מכל מקום מודים הם 38
באדם ישן שקונה שבייתה במקומו, וטעם הדבר הוא הוואיל ואדם 39
ניעור – וער) קנה שבייתה לפיכך אף אדם ישן נמי קנה שבייתה, קא 40
משמע לן המשנה דלא – שאין הדבר כן, אלא אף באדם ישן נחלקו 41
חכמים על רבי יוחנן בן נורי וסוברים שאינו קונה שבייתה, ונמצא 42
שמחלוקת רבי יוחנן בן נורי וחכמים היא בין לגבי חפצי הפקר ובין 43
לגבי אדם ישן. 44
או דילמא – או שמה נאמר באופן אחר, דקסבר רבי יוחנן בן נורי 45
בעלמא – ובכל מקום) שחפצי הפקר אין קונים שבייתה במקומם, 46
ובזה הוא מודה לדברי חכמים, והכא – וכאן לגבי אדם ישן תנינו 47
מעמא – טעם הדבר שקונה שבייתה משום דהוואיל ואדם ניעור – וער) 48
קנה שבייתה במקומו לפיכך אדם ישן נמי קנה שבייתה. 49
הגמרא מביאה ראייה מברייתא לפשוט הספק: אמר רב יוסף, הא 50
שמע, שנינו בברייתא, נשמים שירדו מערב יום טוב, ולא זכה בהם 51
אדם עד כניסת החג, קנו שבייתה במקומם ויש להן אלפים אמה לכל 52
רוח, והם זכה בהם אדם בזה, אינו רשאי להוציאם חוץ לתחומם, אף 53
אם הניח עירובי תחומין, אבל גשמים שירדו ביום טוב, לא קנו 54
שבייתה במקומם, והרי הן כרגלי כל אדם הזוכה בהם ראשון. 55

שבה הגמרא ומקשה: אם המים בלועים בעננים כל שכן שיש לאסור
לטלטלם ביום טוב, שמאחר ומים אלו לא היו קיימים כלל בערב
שבת נמצא דהוה להו נולד דאסורי – יש בהם איסור נולד, ואסורים
הם לגמרי, ואין לטלטלם אפילו בתוך ארבע אמות.

ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ומיישבת באופן אחר: אלא טעם
הדבר שלא קנו המים שבייתה בעננים משום דכיון דבעבים מינדי נידרי
– שהמים שבתוך העננים נעים ונדים הם, וכל דבר שאינו קבוע
במקום אחד אינו קונה שבייתה.

מוסיפה הגמרא: השתא דאתי ליה – עתה לאחר שבאת לתירוץ
זה, אוקיינוס נמי לא ילקשו לך – יש ליישב כך גם את הקושיא
שהקשינו לעיל, שיקנו המים שבייתה באוקיינוס, ואין צריך לתרוץ
שנתאספו העננים מערב יום טוב, אלא מיהא באוקיינוס נמי מינדי
נידרי – אף המים שבאוקיינוס נעים ונדים הם, ולפיכך אינם קונים
שבייתה במקומם, ואפילו אם נתקשרו העבים ביום טוב אינם נאסרים
בטלטול. ותניא – ושנינו כך בברייתא, נהרות המושבין – הנמשכים
הלאה ממקום נביעתם, ומעיינות הנזקעין מתוך הקרקע במקומם
ואינם נמשכים הלאה, הרי הן כרגלי כל אדם הממלא בשבת או
ביום טוב, אף אם שייכים הם לאדם אחר, שמאחר ונעים ונדים הם
אינם קונים שבייתה במקומם, אלא נגזרים אחר רגלי הממלא.

הגמרא מפרשת את פסק ההלכה במחלוקתם של רבי יוחנן בן נורי
וחכמים: אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה
כרבי יוחנן בן נורי, שאדם ישן קונה שבייתה במקומו ויש לו אלפיים
אמה לכל רוח.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי יעקב בר אידי, בפירוש שמיע לך – האם
שמעת בפירוש מרבי יהושע בן לוי שפסק הלכה כרבי יוחנן בן נורי,
או מכלל שמיע לך – או שהבנת כך מכלל דבריו, דהיינו, ששמעת
ממנו דבר אחר ודייקת מכך שהוא סובר כרבי יוחנן בן נורי.

אמר ליה רבי יעקב בר אידי לרבי זירא, בפירוש שמיע לי – שמעתי
בפירוש מרבי יהושע בן לוי שפסק כן.

מבררת הגמרא: מאי כללא – מאיזו מימרא של רבי יהושע בן לוי
אפשר היה לדייק שהוא נוטל להלכה כשיטת רבי יוחנן בן נורי,
שמחמת כן הוצרך רבי זירא לשאול את רבי יעקב בר אידי אם שמע
בפירוש או לא.

מבארת הגמרא: אפשר היה ללמוד זאת ממה דאמר רבי יהושע בן
לוי הלכה כרבי המיקל בעירוב. כלומר, שבכל מחלוקת בידינו
עירובין ותחומין הלכה כדעת המיקל. ויש ללמוד מדבריו שהלכה
כדברי רבי יוחנן בן נורי, המיקל באדם ישן שקונה שבייתה במקומו
ויש לו אלפיים אמה לכל רוח.

שבה הגמרא ומבררת: ותרתי למה לי – מדוע הוצרך רבי יהושע בן
לוי ללמדנו שתי פעמים שהלכה כרבי יוחנן בן נורי, פעם אחת
בפירוש ופעם שניה במה שפוסק כדברי המיקל בעירוב, הרי די היה
באחת מן המימרות.

אמר רבי ירמיה, צריכי – צריכים אנו לשתי המימרות. דאי אשמעינן
– שאם היה רבי יהושע בן לוי משמיענו רק שהלכה כרבי יוחנן בן
נורי, הוה אמניא – סבורים היינו לומר, שכונתו לפסוק כמותו בין
לקולא, כגון לגבי אדם ישן, שקונה שבייתה במקומו ורשאי לילך
אלפיים אמה לכל רוח, ובין לחומרא, כגון לגבי כלי הפקר, שסובר
רבי יוחנן בן נורי שהם קונים שבייתה במקומם, ושוב אין אדם רשאי
להוליכם כרגליו. קא משמע לן רבי יהושע בן לוי שהלכה כרבי
המיקל בעירוב, ולפיכך אין לפסוק כדברי רבי יוחנן בן נורי אלא לגבי
אדם ישן, שבוה מיקל רבי יוחנן יותר מחכמים, אבל לגבי כלי הפקר
שחכמים מקילים יותר מרבי יוחנן הלכה כמותם.

מקשה הגמרא: ולימא – שיאמר רבי יהושע בן לוי רק את המימרא
שהלכה כרבי המיקל בעירוב, הלכה כרבי יוחנן בן נורי למה לי
– ומדוע הוצרך לומר במפרש שהלכה כדברי רבי יוחנן בן נורי.

מתרצת הגמרא: איצטריך – הוצרך רבי יהושע בן לוי לומר זאת,
משום שאם היה אומר רק שהלכה כדברי המיקל בעירוב, סלקא

דעתא דאמניא – סבורים היינו לומר, דהני מילי – שכלל זה נאמר רק
כשיש מחלוקת של יחיד במקום (כנגד) יחיד, ורבים במקום רבים,
אבל במחלוקת של יחיד במקום רבים, כמחלוקתו של רבי יוחנן בן
נורי עם חכמים, אימא לא – שמא אין הלכה כמו היחיד כנגד
המרובים, ולפיכך הוצרך רבי יהושע בן לוי להשמיענו שאף בזה
הלכה כדעת היחיד המיקל כנגד הרבים המחמירים.

רבא מקשה על צריכותא זו: אמר ליה רבא לאמי, מכרי – הרי דין
עירובין דרבנן – מדברי חכמים הוא, ואם כן, מה לי יחיד במקום
יחיד ומה לי יחיד במקום רבים. כלומר, אכן בדין דאורייתא יש
עדיפות לרבים על היחיד, ולפיכך אילו היה דין תחומין מן התורה
צריך היה להשמיענו שאפילו כאשר היחיד מיקל והרבים מחמירים
הלכה כדברי היחיד. אבל מאחר ודין תחומין מדברי חכמים הוא,
ובדין דרבנן אין עדיפות לרבים על היחיד, אם כן מדוע הוצרך רבי
יהושע בן לוי להשמיענו שהלכה כרבי יוחנן בן נורי באדם ישן.

רב פפא מקשה על דברי רבא: אמר ליה רב פפא לרבא, וכי בדרבנן
לא שני לן – אין חילוק בין יחיד במקום יחיד ליחיד במקום רבים,
והרי שנינו במסכת נדה (ג), רבי אלעזר אומר, כל אשה –

בין צעירה ובין זקנה, ששקרו עליה שלש עונות – שלש תקופות של
שלושים יום, דהיינו תשעים יום שלא ראתה בהן דם, הרי היא בחזקת
מסולקת דמים, ואם לאחר מכן חזרה וראתה דם דייה שעתה – ודי
טלמא משעת ראייתה, ואין חוששים לטמא טהרות שעסקה בהן
מקודם לכן, כפי שנוהגים בשאר נשים שאינן מסולקות דמים. אמנם

דעת חכמים אינה כן, אלא הם סוברים שרק אשה זקנה שעברו עליה
שלש עונות שלא ראתה דיה שעתה, אבל צעירה מטמאה למפרע,
אפילו אם הפסיקה לראות תשעים יום. ותניא – ושנינו על כך
בברייתא, מעשה היה שבאה שאלה כוז לפני רבי, על אשה צעירה
שעברו עליה שלש עונות בלא ראיית דם ואחר כך ראתה, ועשה רבי

כשיטת רבי אלעזר, וסידר את הטהרות שעסקה בהן סמוך לראייתה.
לאחר שנוכר רבי שלא עשה כראוי, לפי שחכמים חולקים בדבר, לא
ביטל את הוראתו, אלא אמר כדי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו
בשעת הדחק, לפי שהיה זה בשני בצורת, וחשש רבי להפסד
הטהרות שנגעה בהן האשה.

מבררת הגמרא: מאי לאחר שנוכר, כלומר, באיזה דבר נזכר רבי
לאחר מכן. אימא – אם נאמר שהכוונה היא לאחר שנוכר רבי
שנפסק בבית המדרש דאין הלכה כרבי אלעזר אלא בדרבנן, וכשבא
המעשה לפניו לא זכר זאת, אם כן אף שהיה זה בשעת הדחק היכי
עבדי כוותיה – איך עשה כשיטת רבי אלעזר שלא בדין, הרי צריך

היה לבטל את הוראתו. אלא בהכרח צריך לומר דלא איתמר
הלכתא – שלא נפסקה הלכה בבית המדרש לא כרבי אלעזר ולא
כרבנן, וכונת הברייתא היא שלאחר שנוכר רבי דלאו יחיד פליג
עליה – שלא חכם יחיד הוא החולק על רבי אלעזר, אלא חכמים
רבים פליגי עליה – נחלקו עליו, והיה מן הדין לעשות כדעת חכמים

אמר, כדי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק, ולא ביטל
את הוראתו.

מתבאר מדברי הברייתא, שאף בדין טומאת אשה למפרע שהוא
מדברי חכמים יש לפסוק כדעת הרבים, ושלא כרבא הסובר שבדרבנן
אין חילוק בין יחיד למרובים.

הגמרא מביאה ראיה נוספת שאף בידי דרבנן יש לפסוק להלכה
כדעת הרבים כנגד היחיד: אמר רב משרשיא לרבא, ואמרי לה –
ויש אומרים שאמר זאת רב נחמן בר יצחק לרבא, וכי בדרבנן לא
שני – אין חילוק בין יחיד במקום יחיד לבין יחיד במקום רבים,
והתניא – והרי שנינו בברייתא במסכת מועד קטן (כ), שמועה קרובה

– אדם ששמע על מיתת קרובו זמן קצר לאחר המיתה, נזהגת – יש
לו לנהוג אבילות של שבועה ימים משעת השמועה, שבהם נאסר
עליו לרחוץ גופו ולכבס בגדיו, ואבילות של שלשים יום משעת
השמועה שבהם אסור לו להסתפר ולגחץ את בגדיו. אבל שמועה
רחוקה – אם שמע על כך רק זמן מרובה אחר המיתה, אינה נזהגת

לנדה (כ), ויש אומרים שיש להסתפר ולגחץ את בגדיו, אבל שמועה
רחוקה – אם שמע על כך רק זמן מרובה אחר המיתה, אינה נזהגת

עירובין. פרק רביעי – מי שהוציא או דף מו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנט רש"י תוספות

כל שכן דהו ליה גולד ואסירי – אפילו לטלטל במקומן. הרי הן כרגלי כל אדם – כיון דנייד לא קנו שביטה, ואפילו הן של יחיד אינן כרגליו. בפירוש שמיע לך – מרבי יהושע בן לוי. או מפללא – דשמיע לך מיניה מילתא אחריתי, ודייקת מינה דכרבי יוחנן בן גורי סבירא ליה. ומאי כללא – מאיזה כלל הזה טלקא דעתך מעיקרא דשמעת ליה לרבי יהושע בן לוי, דנימא מילתא דתירוק לה מינה. בעירוב – בכל משפטי, ותוחזין מהלכות עירובין דן. בין לקולא – כגון אדם ישן, דאי לא קנה שביטה לא נפיק מארבע אמות. לחומרא – כגון כלי הפקר. אי אמרת קונין שביטה – אסור להוליכין למקום שעירב זה המוצאן, אלא אלפים הוא דאית להו לכל רוח. קא משמע לן כדברי המיקל – באדם הוא דהלכתא כוותיה. דכיון דניעור קנה – ישן נמי קנה. אבל בכלים לית הלכתא כוותיה. אבל יחיד במקום רבים – כגון רבי יוחנן בן גורי דפליגי רבנן עליה, אימא לית הלכתא כוותיה. רבי אליעזר – גרסינן. כל אשה שעברו עליה שלש עונות – דהיינו תשעים יום. דעונה סתם דפריסת נדה משלשים יום לשלשים יום, וכל אשה שעברו עליה תשעים יום ולא ראתה – נסתלקו דמיה. ואם ראתה אחרי כן – אמרינן השתא הוא דראתה דם. ולא מטמינן טהרות שנתעסקה בהן למפרע, כשאר נשים שדמיהן מצויין שמשמאות טהרות למפרע מעת לעת. כדאמר במסכת נדה (גא), דחיישין שמא כותלי בית החרם העמידוהו, ותנן (שם מא): כל הנשים שמשמאות בבית החיצון, ופליגי רבנן עליה. ואמרי דאין הפסקת שלש עונות סילוק אלא לזקנה שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנתה, אבל בילדה – לא. כרבי אליעזר – וטריח אף בילדה שעברו עליה שלש עונות. אחר שנובר – משמע דנוכר דלאו שפיר עבד. שעת החרק – שני בצורת הוה, ואיכא הפסד טהרות. מאי בשנובר – אילימא נוכר דאיתמר בפלוגתאיהו הלכה כרבנן, וכשנעשה המעשה לא היה זכור ועכשיו נוכר אמאי לא אהדר עובדא. זכא – האי דלא אהדר משום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, ומאי נוכר – לאחר שנוכר דרבי פליגי עליה, דהוה ליה למיעבד כרבים, אמר: כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת החרק, ולא אהדר עובדא. הא לאו בשעת החרק – לא. אלמא: אף על גב דמעת לעת גזירה דרבנן היא, בעי למיעבד כרבים. נוהגת שבעה – לרחיצה ולחבובות, ושלשים לתספורת ולגיהוץ מיום שנשמע לו. וסבר לה – רבי יוחנן שמואל.

כל מקום שאתה מוצא יחיד מיקל ורבים מחמירין – הלכה כדברי המחמירין, המקורבין. חוץ מזו, שאף על פי שרבי עקיבא מיקל וחכמים מחמירין – הלכה כדברי רבי עקיבא. וסבר לה בשמואל, דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. באבילות הוא דאקילו בה רבנן, אבל בעלמא – אפילו בדרבנן שני בין יחיד במקום יחיד, בין יחיד במקום רבים.

כדברי המיקל באבל – למה ליה לשמואל למיפסק בפרק בתרא דמועד קטן (כדא) כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים ויש לומר: דקא משמע לן אפילו ביחיד במקום רבים, כדאמר לעיל. ונראה, אפילו ביום ראשון של אבילות דהוי דאורייתא. כדאמר בהכי גרסינן – דהלכה כדברי המיקל באבל, מידי דהוי כהלכה כדברי המיקל בעירוב. דמשמע לעיל דאפילו הוי דאורייתא – הלכה כדברי המיקל. מדקאמר, מכדי עירובין דרבנן מה לי יחיד במקום וכו'. משמע דאי הוה דאורייתא – ניהא דצריכי. וכן מוכח בפרק "יש בכור" (בבבא מטיא) גבי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דאמר רב אשי: הכל מודים לענין אבילות דיום שלשים כשלפניו. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל, ואפילו ביום ראשון אינו נוהג אבילות. וזה לשון הכי גרסינן: היכא דשכיבא ביום טוב ראשון, או ביום טוב שני, או בחולו של מועד, או ביום טוב ראשון של יום טוב אחרון – אינו נוהג אבילות

עד

כל שכן דהו ליה גולד ואסירי – אפילו לטלטל במקומן. הרי הן כרגלי כל אדם – כיון דנייד לא קנו שביטה, ואפילו הן של יחיד אינן כרגליו. בפירוש שמיע לך – מרבי יהושע בן לוי. או מפללא – דשמיע לך מיניה מילתא אחריתי, ודייקת מינה דכרבי יוחנן בן גורי סבירא ליה. ומאי כללא – מאיזה כלל הזה טלקא דעתך מעיקרא דשמעת ליה לרבי יהושע בן לוי, דנימא מילתא דתירוק לה מינה. בעירוב – בכל משפטי, ותוחזין מהלכות עירובין דן. בין לקולא – כגון אדם ישן, דאי לא קנה שביטה לא נפיק מארבע אמות. לחומרא – כגון כלי הפקר. אי אמרת קונין שביטה – אסור להוליכין למקום שעירב זה המוצאן, אלא אלפים הוא דאית להו לכל רוח. קא משמע לן כדברי המיקל – באדם הוא דהלכתא כוותיה. דכיון דניעור קנה – ישן נמי קנה. אבל בכלים לית הלכתא כוותיה. אבל יחיד במקום רבים – כגון רבי יוחנן בן גורי דפליגי רבנן עליה, אימא לית הלכתא כוותיה. רבי אליעזר – גרסינן. כל אשה שעברו עליה שלש עונות – דהיינו תשעים יום. דעונה סתם דפריסת נדה משלשים יום לשלשים יום, וכל אשה שעברו עליה תשעים יום ולא ראתה – נסתלקו דמיה. ואם ראתה אחרי כן – אמרינן השתא הוא דראתה דם. ולא מטמינן טהרות שנתעסקה בהן למפרע, כשאר נשים שדמיהן מצויין שמשמאות טהרות למפרע מעת לעת. כדאמר במסכת נדה (גא), דחיישין שמא כותלי בית החרם העמידוהו, ותנן (שם מא): כל הנשים שמשמאות בבית החיצון, ופליגי רבנן עליה. ואמרי דאין הפסקת שלש עונות סילוק אלא לזקנה שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנתה, אבל בילדה – לא. כרבי אליעזר – וטריח אף בילדה שעברו עליה שלש עונות. אחר שנובר – משמע דנוכר דלאו שפיר עבד. שעת החרק – שני בצורת הוה, ואיכא הפסד טהרות. מאי בשנובר – אילימא נוכר דאיתמר בפלוגתאיהו הלכה כרבנן, וכשנעשה המעשה לא היה זכור ועכשיו נוכר אמאי לא אהדר עובדא. זכא – האי דלא אהדר משום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, ומאי נוכר – לאחר שנוכר דרבי פליגי עליה, דהוה ליה למיעבד כרבים, אמר: כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת החרק, ולא אהדר עובדא. הא לאו בשעת החרק – לא. אלמא: אף על גב דמעת לעת גזירה דרבנן היא, בעי למיעבד כרבים. נוהגת שבעה – לרחיצה ולחבובות, ושלשים לתספורת ולגיהוץ מיום שנשמע לו. וסבר לה – רבי יוחנן שמואל.

כל מקום שאתה מוצא יחיד מיקל ורבים מחמירין – הלכה כדברי המחמירין, המקורבין. חוץ מזו, שאף על פי שרבי עקיבא מיקל וחכמים מחמירין – הלכה כדברי רבי עקיבא. וסבר לה בשמואל, דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. באבילות הוא דאקילו בה רבנן, אבל בעלמא – אפילו בדרבנן שני בין יחיד במקום יחיד, בין יחיד במקום רבים.

כדברי המיקל באבל – למה ליה לשמואל למיפסק בפרק בתרא דמועד קטן (כדא) כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים ויש לומר: דקא משמע לן אפילו ביחיד במקום רבים, כדאמר לעיל. ונראה, אפילו ביום ראשון של אבילות דהוי דאורייתא. כדאמר בהכי גרסינן – דהלכה כדברי המיקל באבל, מידי דהוי כהלכה כדברי המיקל בעירוב. דמשמע לעיל דאפילו הוי דאורייתא – הלכה כדברי המיקל. מדקאמר, מכדי עירובין דרבנן מה לי יחיד במקום וכו'. משמע דאי הוה דאורייתא – ניהא דצריכי. וכן מוכח בפרק "יש בכור" (בבבא מטיא) גבי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דאמר רב אשי: הכל מודים לענין אבילות דיום שלשים כשלפניו. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל, ואפילו ביום ראשון אינו נוהג אבילות. וזה לשון הכי גרסינן: היכא דשכיבא ביום טוב ראשון, או ביום טוב שני, או בחולו של מועד, או ביום טוב ראשון של יום טוב אחרון – אינו נוהג אבילות

עד

עד דנפקי יומא טבא כולוהו. אבל יומא בתרא דרבנן, מסלק סליק למנן שבעה אבל אבילות לא נהיג ביה כלל. אבל שכיב שכביא ביום טוב שני של יום טוב אחרון, כיון דעיקר אבילות יום ראשון — נהיג ביה אבילות, וסליק למנן שבעה, דהכי אסמכתא רבנן דעיקר אבילות יום ראשון הוא, דכתיב: "ואכלתי חטאת היום" — היום אסור ולמחר מותר. וכתיב:

"ואחריתה כיום מר". וכיון דיום ראשון דאבילות

דאורייתא, ויום טוב אחרון ספקא דרבנן — אתי

עשה ודאי דאורייתא דיהי, וחילי על עשה ספק

דברים דרבנן. והא דאמרין בכתובות (ד,א),

מכניסין את המת לאחר ונוהג שבעה ימי

המשתה, ואחר כך נוהג שבעה ימי אבילות —

אלמא דל דחי יומא קמא דאבילות מועד דרבנן

— שטא מועד דחתן עדיף טפי.

ואין חבין לאדם שלא בפניו — ואם תאמר:

והכי מוכח מהבא דעירובי תחומין

תמידי הלא אין השעם תלוי בחומר, אלא משום

דאין חבין לאדם שלא בפניו ויש לומר: מכל

מקום מוכח שפיר דחמירי טפי, דאפילו ידעין גבי

עירובי תחומין דלמחר דעתו לילך באותו צד,

אפילו הכי, כיון דאיכא קצת חוב שמפסיד במה

שאינו יכול לילך לצד אחר אם ירצה — לא הוי

עירוב. ובעירובי חצירות אף על גב דאיכא קצת

נמי חובה, שמערבין בפת שלו שלא מדעת,

כדאמר בפרק "חלוף" (עירובין פ,א), אחד מבני

מבוי שרגיל להשתתף באין בני אדם ונטלן

הימנו שיתופו בעל כרחו, וצריך שימחול להם

פתן אם ירצו לצאת, כדאמר ב"הדר" (עירובין

סח,א), כיון דאי בעי ליה מינאי ולא יתבטא בטל

שיתוף, והיינו משום דחמירי טפי. **שלא** לשבח

תורת עירוב מן התינוקות — פירש הקונטרס:

אבל עיקר עירוב בתחומין הוא, ומשנה היא זו

לקמן בפרק "חלוף" (פ,א), ושם פירש הקונטרס

בענין אחר: ולא חזרו אמרו לערב בחצירות לאחר

שנשתתפו אלא שלא לשבח תורת עירובי

חצירות מן התינוקות, מדורות הבאין. הלכך

מקילין ביה בשירי עירוב. והכי משמע, דתניא

לקמן בפרק "הדר" (ע,א), מערבין בחצירות

ומשתתפין במבוי שלא לשבח תורת עירוב מן

התינוקות. ולרבנן יצחק נראה דפירשו דהבא

עיקר, דהדיא דפרק "חלוף" לא איירי בכל

בעירובי חצירות, אלא אשיתופי מבואות קאי.

דקתי רישא: כיצד משתתפין בו, ולמה אמרו

לערב בחצירות. היינו פירוש אשיתופי מבואות,

וקרי שיתוף מבוי עירובי חצירות בכמה דוכתי.

כרבי יוסי מחבירי — והא דאמר לקמן (מז,א),

רבי רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, מכלל

דיחידא פליג עליה — אתאי כרבי יעקב בר

אדי.

רבי אסי אמר הלכה — פירש הקונטרס:

ודרשין בפירקא. ומאן דאמר מטין —

מורין הוא דרשין בפירקא. ונראין — היינו דאי

בעי הכי לא מוהדין עובדא, אבל לא מורין.

וקשה לפירושו: דאפילו לא איתמר נראין, לא

מהדיין עובדא, כיון דלא איתמר הלכתא לא

כמר ולא כמר לכן נראה לי: דהלכה — דאי

עביד כאידך מהדיין, ומטין — אורוי נמי

אורין, ואם בא למיעבד עובדא כאידך מהדיין

בידיה, ומיהו, אי עביד עובדא — לא מהדיין.

ונראין — מרין, ואי בעי למעבד כאידך — לא

(כתובות פד,א) גבי דנו דיני כרבי טרפון. ואם תאמר: אדרבה ב"ש נחליף" (בבא בתרא

קד,ב) משמע דלמאן דאמר מטין היינו דיעבד מטין כהני תנאי, אבל לכתחלה עבדין

כאידך, גבי כבוד נוסף פי שנים שבחב ששבחו נכסיו לאחר מיתת אביו. דאמר רבא: הלכתא

אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה — עשוי. קסבר מטין איתמר. ויש לומר: דמטין דהתם היינו לענין חבירי, דפליגי התם רבנן עליה. ויש סובר הלכה כרבי מחבירי, ולא איתמר

"הלכה כחבירי" ורבא סבר "מטין כחבירי" אתמר ולא הלכה כחבירי.

ורב פפא אמר: איצטריך, סלקא דעתך אמינא: **הני מילי**

- **בעירובי חצירות, אבל בעירובי תחומין - אימא לא,**

צריכא. ומנא תימרא דשני לן בין עירובי חצירות לעירובי

תחומין - דתנן, אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים -

בעירובי תחומין, אבל בעירובי חצירות - מערבין בין

לדעת ובין שלא לדעת, שנובין לאדם שלא בפניו, ואין

חבין לאדם אלא בפניו. רב אשי אמר: איצטריך, סלקא

דעתך אמינא: הני מילי - בשירי עירוב, אבל בתחילת

עירוב - אימא לא. ומנא תימרא דשני לן בין שירי עירוב

לתחילת עירוב - דתנן: אמר רבי יוסי: במה דברים

אמורים - בתחילת עירוב, אבל בשירי עירוב - אפילו

פל שהוא. ולא אמרו לערב חצירות אלא כדי שלא

לשבח תורת עירוב מן התינוקות. רבי יעקב ורבי זריקא

אמרו: הלכה כרבי עקיבא מחבירי, וכרבי יוסי מחבירי,

וכרבי מחבירי. למאי הלכתא? רבי אסי אמר: הלכה,

ורבי תינא בר אבא אמר: מטין, ורבי יוסי כרבי הנינא

אמר: נראין. פלשון הזה אמר רבי יעקב בר אידי, אמר

רבי יוחנן: רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה,

רבי יהודה ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי, ואין צריך לומר

רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי. השתא במקום

רבי יהודה - ליתא, במקום רבי יוסי מיבעיא? אמר רב

אסי: אף אני לומר רבי יוסי ורבי שמעון - הלכה כרבי

יוסי. דאמר רבי אבא, אמר רבי יוחנן: רבי יהודה ורבי

שמעון - הלכה כרבי יהודה. השתא במקום רבי יהודה

ליתא, במקום רבי יוסי מיבעיא? איבעיא להו: רבי

מאיר ורבי שמעון מאי? תיקו. אמר רב משרשיא:

ליתנהו להני פללי. מנא ליה לרב משרשיא? הא אימא

מהא דתנן, רבי שמעון אומר: למה הדרב דומה - לשלש

חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, עירובי

שתיים החיצונות עם האמצעית - היא מותרת עמה, והן

מותרות עמה, ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו. ואמר

רב חמא בר גוריא, אמר רב: הלכה כרבי שמעון. ומאן

פלגי עליה - רבי יהודה. והא אמרת: רבי יהודה ורבי

שמעון הלכה כרבי יהודה, אלא לאו שמע מיהו: ליתנהו.

ומאי קושיא? דילמא: היכא דאיתמר - איתמר, היכא

דלא איתמר - לא איתמר. אלא מהא, דתנן: עיר של

יחיד ונעשית של רבים - מערבין את פולה. של רבים

ונעשית של יחיד - אין מערבין את פולה, אלא אם כן

עושה הוצה לה בעיר חדשה שביהודה, שיש בה חמשים

דיורין, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר:

שלש

בחצירות. **היכא דאיתמר** — בהדיא הלכה כרבי שמעון — איתמר. וכי ביליגין רבי

יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה — להיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא

כמר.

הכי גרסינן. **רב פפא אמר איצטריך** — ולעיל קאי, אדרבי יהושע בן לוי, איצטריך ליה למימר הלכה כרבי יוחנן. ואף על גב דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב. **אבל בעירובי תחומין לא כו'** — והא דרבי יוחנן בן נורי, באיסור תחומין קאי. **אמר רבי יהודה כו'** — לקמן בפרק "חלוף" (פ,א), **במה דברים אמורים** — דאין מערבין לו

לאדם אלא לדעתו, שנתרצה. **בעירובי**

תחומין — דשטא חוב לו להפסיד אלפים

למזרח, על מנת להשתכר באלפים למערב.

עירובי חצירות — אין שם הפסד אלא ריוח.

הני מילי — דהלכה כמיקל בעירובי חצירות.

בשירי עירוב — שתיהן עירוב במקום

המשתמר לכמה שבתות, ונתמעט האוכל

משיעור שתי סעודות, מקילין ביה לאכשורי.

אבל — במחלוקת של תחילת עירוב לא ניחול

בתר מיקל. והא דרבי יוחנן בן נורי בתחילת

עירוב דמי. **במה דברים אמורים** — דצריך

שיעור לעירובי חצירות, או מזון שתי סעודות

בין כולן, או כגורגרת לכל אחד בתחילת

עירוב. **כל שהוא** — לכל אחד. **ולא אמרו**

לערב בחצירות אלא שלא לשבח את

התינוקות — שלא לשבח תורת עירוב

מדורות הבאין. אבל עיקר עירוב בתחומין

הוא. **הלכה כרבי עקיבא מחבירי** — בכל

דוכתא. **למאי הלכתא** — לענין מה נאמרה

שמועה זו, שפסקו הלכה סתם. בכל מקומות

יש לסמוך עליה להורות הלכה למעשה כן,

או דלמא מסבירא בעלמא קאמרין כן, אבל

הלכתא מכללא לא סמכינן עליה למילף. **רבי**

אסי אמר הלכה — ממש קאמר רבי יעקב

ורבי זריקא, למיגמר מעשה מיניה ומיעבד

כרבי עקיבא היכא דידח פליג עליה, וברבי

יוסי אפילו במקום רבים. **מטין** — רבי יעקב

ורבי זריקא לא הלכה ממש פסיק, אלא מטין

ההוראה אחר רבי יוסי, ואפילו במקום רבים.

דאורייתא מורין לאדם יחיד לעשות כרבי יוסי,

אבל מדרש בפירקא ברבים לא דרשין. **נראין**

— אורוי לא מורין, ואם עשה כרבי יוסי —

לא מהדיין עובדא. **פלשון הזה אמר רבי**

יעקב בר אידי — כי האי לישנא דאיתמר דך

דרי יעקב ורבי זריקא, איתמר נמי דך דרי

יעקב בר אידי, למר הלכה ולמר מטין ולמר

נראין. **להני כללי** — דכלליגין לעיל: פלוני

ופלוני — הלכה כפלוני בכל מקום. אלא

היכא דמסתבר כמר — הלכתא כוותיה,

והיכא דמסתבר בדוכתא אחריתי כאידך —

עבדין כוותיה. **למה הדבר דומה** — מתניחן

היא (לעיל מה,ב), **היא מותרת עמהן** —

ופליגי רבנן עליה בברייתא, ואמרי: שלשתן

אסורות. **מאן פליג עליה רבי יהודה** — דהוא

הוי סתם בר פלוגתיה. לישנא אחריתא: מאן

פליג עליה — רבי יהודה, דהוא איירי לעיל

מינה. **רבי יהודה אמר**, **למאן רבי יצחק**, שריצה.

ועלה תני: היו שנים מקצת כו' אמר רבי

שמעון: למה הדבר דומה. ואמרין דהכי

קאמר להו רבי שמעון לרבנן: מכדי למה

הדבר דומה כו' מאי שנא התם דפליגיתו

עליה אלמא: הנך רבנן דאיירי לעיל מינה

בארבע אמות דשביטה, איפלוג נמי

בחצירות. **היכא דאיתמר** — בהדיא הלכה כרבי שמעון — איתמר. וכי ביליגין רבי

יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה — להיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא

כמר.

לפיכך ניתן להקל בעירוב חצירות, שאם מתחילה נעשה כהלכתו די
לאחר מכן אף בשייריים. ומטעם זה סבורים היינו לומר שאין הולכים
אחר המיקל אלא בשיירי עירוב, והוצרך רבי יהושע בן לוי
להשמיענו שאף בתחילת עירוב הדין כן.
הגמרא מביאה כללים בפסק ההלכה במחלוקת תנאים: **רבי יעקב**
ורבי זריקא אמרו, הלכה כרבי עקיבא מחבירי, כלומר, בכל מקום
שנחלק רבי עקיבא כנגד יחיד הלכה כמותו, אבל כשחולק עם הרבים
הלכה כמותם. והלכה כרבי יוסי אפילו מחבירי – אף כשחולק עם
הרבים הלכה כמותו. והלכה כרבי מחבירי – במקום שחולק עם
היחיד.
מבררת הגמרא: **למאי הלכתא** – לענין מה אמרו רבי יעקב ורבי
זריקא הלכות אלו, האם כוונתם שיש לסמוך על כך להורות הלכה
למעשה, או שמא לא אמרו כן אלא מסבא, ואין ללמוד הלכה
מכללים אלו.
מביאה הגמרא מחלוקת בענין זה: **רבי אסי אמר, הלכה** – כוונתם
היתה שיש לסמוך על כללים אלו למעשה, ולהורות כן ברבים. **ורבי**
חייא בר אבא אמר, מפיין – אין כוונת רבי יעקב ורבי זריקא שיש
לסמוך על כך לגמרי להלכה, אלא מטים היו את הדין לעשות כך
לכתחילה, ואף מורים כן ליחיד, אך אין מורים זאת בציבור. **ורבי יוסי**
כרבי חנינא אמר, נראה – כוונתם היתה שנראים כללים אלו לענין
היחיד שעשה כך שאין מבטלים את מעשיו, אך אם בא להימלך
תחילה אין מורים לו לעשות כן.
הגמרא מביאה מירא נוספת בענינים אלו: **בפלוני הנה** – כמחלוקת
זו שנחלקו האמוראים בדברי רבי יעקב ורבי זריקא אם 'הלכה' או
'מטין' או 'נראין', נחלקו אף לגבי הכללים שאמר **רבי יעקב בר אידי**
אמר (בשם) **רבי יוחנן**, וכך אמר, כשנחלקו **רבי מאיר** ו**רבי יהודה**,
הלכה כרבי יהודה, וכשנחלקו **רבי יהודה** ו**רבי יוסי**, **הלכה כרבי**
יוסי, ואין צריך לומר שכאשר נחלקו **רבי מאיר** ו**רבי יוסי**, **הלכה**
כרבי יוסי, **השתא** – שהרי עתה יש לך ללמוד זאת בקל וחומר, אם
במקום שנחלק רבי מאיר עם **רבי יהודה** **ליתא** – אין הלכה כרבי
מאיר אלא כרבי יהודה, **במקום** שנחלק רבי מאיר עם **רבי יוסי**
מיבעיא, וכי צריך לומר שהלכה כדברי רבי יוסי, הרי מאחר
שהלכה כרבי יהודה כנגד רבי מאיר, והלכה כרבי יוסי כנגד רבי
יהודה, ממילא פשוט הדבר שהלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר.
אמר רב אסי אף אני לומד מקל וחומר זה, שבמקום שנחלקו **רבי**
יוסי ו**רבי שמעון** **הלכה כרבי יוסי**. **דאמר** – שהרי אמר **רבי אבא**
אמר (בשם) **רבי יוחנן**, שבמקום שנחלקו **רבי יהודה** ו**רבי שמעון**
הלכה כרבי יהודה, **השתא** – ומעתה יש לך ללמוד מקל וחומר,
שאם **במקום** שחולק רבי שמעון עם **רבי יהודה** **ליתא** – אין הלכה
כדברי רבי שמעון אלא כדברי רבי יהודה, אזי **במקום** שחולק רבי
שמעון עם **רבי יוסי** **מיבעיא** – האם צריך לומר שהלכה כדברי רבי
יוסי, הרי מאחר והלכה כרבי יהודה כנגד רבי שמעון, והלכה כרבי
יוסי כנגד רבי יהודה, ממילא פשוט הדבר שהלכה כרבי יוסי כנגד
רבי שמעון.
איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, כשנחלקו **רבי מאיר** ו**רבי**
שמעון, **מאי** – הלכה כדברי מי.
תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשטה.
הגמרא מביאה דעה החולקת על כללים אלו: **אמר רב משרשיא**,
ליתנהו להני כללי – אין אנו נוקטים להלכה בכללים אלו, שהלכה
כתנא פלוני בכל מקום שנחלק עם אחרים, אלא יש להכריע כפי
הסברא, במקום שמסתבר כדעת תנא אחד יש לפסוק כמותו, ובמקום
שמסתבר כדעת החולק עליו יש להכריע כן.
מבררת הגמרא: **מנא ליה** – מנין לו לרב **משרשיא** **הא** – דין זה, שאין
לסמוך על כללים אלו. **אלימא** – אם נאמר שלמד זאת **מהא דתנן**
– ממה ששנינו במשנתינו (לעיל מהא), לענין שלושה אנשים שישנו
מחוץ לעיר בכניסת שבת, ולפיכך קנה כל אחד מהם תחום של ארבע
אמות בלבד, והיו השנים החיצונים עומדים במרחק שמונה אמות זה

הגמרא שבה לבאר באופנים נוספים מדוע הוצרך רבי יהושע בן לוי
לפסוק הלכה כרבי יוחנן בן נורי, אף על פי שכבר פסק הלכה כדברי
המיקל בעירוב: **ורב פפא אמר, איצטרך** – הוצרך רבי יהושע בן
לוי לפסוק כרבי יוחנן בן נורי לענין אדם ישן הקונה שבתו במקומו,
ולא די היה במה שנוקט להלכה כדברי המיקל בעירוב, משום
דסלקא דעתך אמינא – סבורים היינו לומר, דהני מילי – שכלל זה
לא נאמר אלא **בעירובי חצירות**, אבל **בעירובי תחומין** שדינם
חמור יותר מעירובי חצירות, כפי שיבואר להלן, **אימא לא** – שמא
תאמר שאין הולכים בהם אחר המיקל, **צריכא** – לכן הוצרך רבי
יהושע בן לוי להשמיענו, שאף בסוגיינו העוסקת בעירובי תחומין
נוקטים אנו להלכה כדברי רבי יוחנן בן נורי המיקל כנגד חכמים
המחמירים.
הגמרא מבארת מנין לומדים שדין עירובי חצירות קל מדין עירובי
תחומין: **ומנא תימרא** – ומנין יש לך לומר, דשני לן – שישנו חילוק
בין דין עירובי חצירות לדין עירובי תחומין, דתנן – שכך שנינו
לקמן (ספ) במשנה, לגבי הדין שנתבאר שם שאין מערבין לאדם שלא
מדעתו, **אמר רבי יהודה, במה דברים אמורים** שצריך את דעת
האדם שמעריבים לו, **בעירובי תחומין**, שיש בעשייתם חובה לזה
שמעריבים עבורו, שאם מניחים לו עירוב לצד מזרח הוא מפסיד את
הליכתו לצד מערב, אבל **בעירובי חצירות** מערבין עבור אדם בין
לדעת ובין שלא לדעת, משום שזכין לאדם שלא בפניו ואין חנין
לאדם אלא בפניו. דהיינו, דבר שהוא זכות לאדם ניתן לעשות לו אף
שלא מדעתו, אך דבר שיש בו חובה אין עושים אלא מדעתו. ולפיכך,
עירובי חצירות שזכות הם לו ניתן לערב אף שלא מדעתו, אבל
עירובי תחומין שיש בהם חובה אין לערב אלא מדעתו.
מתבאר מדברי המשנה, שדין עירובי חצירות קל מדין עירובי תחומין
לענין עשיית עירוב שלא מדעת, ולפיכך סבורים היינו לומר שאף
הכלל 'הלכה כדברי המיקל בעירוב' לא נאמר בעירובי תחומין אלא
בעירובי חצירות, והוצרך רבי יהושע בן לוי להשמיענו שאין הדבר
כן.
הגמרא מביאה ישוב נוסף בשיטת רבי יהושע בן לוי: **רב אשי אמר,**
איצטרך – הוצרך רבי יהושע בן לוי לפסוק הלכה כרבי יוחנן בן נורי,
ולא די היה במה שאמר ש'הלכה כדברי המיקל בעירוב' משום
דסלקא דעתך אמינא – סבורים היינו לומר, דהני מילי – שכלל זה
נאמר רק במחלוקת של **שיורי עירוב**, כגון באדם שהניח עירוב
לכמה שבתות במקום משתמר, ולאחר מכן נתמעט האוכל משיעור
שתי סעודות, שנחלקו תנאים בדין זה להלן (ספ) אם ניתן לסמוך על
הנותר בתורת עירוב, בזה סוברים אנו כדעת המיקל המכשירו,
שמאחר וכבר הוחזק העירוב כהלכתו שבת אחת אפשר להקל בו
בשבתות שלאחר מכן. אבל במחלוקת של **תחילת עירוב**, כגון
שהניחוהו בשבת זו ועדיין לא נתחזק שנעשה כהלכתו, או במקום
שאין עוסקים בעשיית עירוב כלל. **אימא לא** – יש לומר שאין
הולכים בזה אחר המיקל, ולפיכך סבורים היינו לומר שאין הלכה
כרבי יוחנן בן נורי במחלוקתו עם חכמים לגבי אדם ישן, שהרי לא
הוחזקה שם עשיית עירוב, ועל כן הוצרך רבי יהושע בן לוי
להשמיענו שאף בזה הלכה כדברי רבי יוחנן בן נורי המיקל.
הגמרא מביאה ראיה שדין שיירי עירוב קל מתחילת עירוב: **ומנא**
תימרא – ומנין יש לך לומר דשני לן – שיש חילוק בין **שיורי עירוב**
לתחילת עירוב, דתנן – שכך שנינו להלן (ספ), במשנה העוסקת
בשיעור המזון הנצרך לעירובי חצירות, **אמר רבי יוסי, במה דברים**
אמורים שצריך שיעור לעירובי חצירות, **בתחילת עירוב** – כשמניח
עירוב בפעם הראשונה, אבל **בשיורי עירוב** – כשהניח עירוב
בשבתות קודמות ונתמעט, אפילו אם לא נותר מן העירוב אלא כל
שהוא לכל אחד מן המשתתפים בו, כשר. וטעם הדבר שמקילים
בשיירי עירוב לאחר שהוחזקו שבת אחת, לפי שלא אמרו חכמים
לערב חצירות אלא כדי שלא לשבט תורת עירוב תחומין מן
התינוקות – מן הדורות הבאים, שעיקר דין עירוב בתחומין הוא,

אין צריך לשייר כל כך, אלא די בשויר של **שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָתִּים**, דהיינו, שיוציא מכלל עירוב העיר שלש חצירות שיש בכל אחת שני בתים, ועל ידי כך יהא היכר שטעם היתר הטלטול בעיר הוא משום העירוב, ולא יבואו לטלטל בלא עירוב. וְאָמַר עַל כֵּךְ רַב הֵמָּא בְּרַגְלֵי אֱמִירָא אֱמִירָא – וּמֵי הוּא הִתְנָה הַחוּלָק עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בּוֹזָה, רַבִּי יְהוֹדָה, וְאִם כֵּן יֵשׁ לַתְמוּהָ, כִּיצַד פּוֹסֵק רַב הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָאֵתְמִיר – וְהָיָה נִתְבָּאֵר בְּכֻלָּלִים לַעֲלִי, שְׂכָאֲשֶׁר חוֹלְקִים רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוֹדָה. אלא בהכרח צריך לומר שאין אנו סוברים כללים אלו.

דוחה הגמרא: וּמֵאִי קוֹשִׁיָא – מִזֶּה מְקוֹם יֵשׁ לַהֲקֻשּׁוֹת עַל כֻּלָּלִים אִלּוּ מִמָּה שֶׁפִּסֵּק רַב הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דִּילְמָא הֵמָּא נִמְי' – שְׂמָא אִף בָּאן הִטְעָם הוּא כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי, דְּהִיכָא דְאִיתְמִיר אִיתְמִיר – שְׂבַמְמִיקוּ שְׂבִי נִתְבָּאֵר הִלְכָה בִּמְפּוֹרֵשׁ כִּתְנָא מְסוּיִם יֵשׁ לַנְּהוּג כֵּן, אִפִּילוּ אִם זֶה סוֹתֵר לְכֻלָּלִי הַפֶּסֶק, וְאִילוּ הִיכָא דְלֹא אִיתְמִיר לֹא אִיתְמִיר – אִךְ בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא נִפְסְקָה הִלְכָה כִּאֲחֵד הַצְדָּדִים יֵשׁ לַנְּהוּג כְּפִי הַכֻּלָּלִים.

הגמרא מנסה להוכיח ממקום אחר שאין לילך אחר הכללים שהובאו לעיל: אֵלֹא יֵשׁ לַהֲבִיחָא זֹאת מִקָּהָ דִּתְנֵן – מִמָּה שֶׁשְּׁנִינוּ (לִקְמָן פ"א), אִדָּם הַמְּנִיחַ אֶת בֵּיתוֹ וְהוֹלֵךְ לְשִׁבּוֹת בְּעִיר אַחֲרָתָא, וְלֹא נִשְׁתַּחֲף בְּעִירוֹ עַם בְּנֵי הַחֲצֵר קוֹדֵם שְׁעוֹב אֶת בֵּיתוֹ, אַחֲד נִכְרִי וְאַחֲד יִשְׂרָאֵל – בֵּין אִם גּוֹי הוּא וּבֵין אִם יְהוּדִי, אִוְסֵר לְבִנְיָהּ חֲצִירוֹת – הִרִי הוּא אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר לְטַלֵּל מִן הַבָּתִּים לַחֲצֵר, מֵאֲחֵר שִׁישׁ לוֹ רְשוּת בְּאוֹתָהּ חֲצֵר וְלֹא עִירֵב עִמָּהֶם, וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוּ שׁוּחָה בְּעִיר בִּשְׁבֹתָא, מִכֵּל מְקוֹם דִּירָה בְּלֹא בַעֲלִים שְׂמָה דִּירָה. אִלּוּ דְּכִרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אֱמִירָא, בֵּין נִכְרִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, מֵאֲחֵר וְאֵינוֹ שׁוּחָה בְּעִיר בִּשְׁבֹתָא, וְדִירָה בְּלֹא בַעֲלִים אֵין שְׂמָה דִּירָה. רַבִּי יוֹסִי אֱמִירָא, נִכְרִי אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, לְפִי שִׁיכּוֹל הוּא לְשׁוּב בִּשְׁבֹתָא לַעֲרִיר, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מְסִיחַ דַּעְתּוֹ מִבֵּיתוֹ, וְהִרִי זֶה כְּאִילוּ הוּא דֹר עַדִּין שֶׁם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלַךְ לַעֲרִיר אַחֲרָתָא אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, מִפְּנֵי שְׂאִין דְּרֵדְיָא יִשְׂרָאֵל לְבֹא בְּשִׁבְתָּא מְעִיר אַחֲרָתָא לַעֲרִיר, וּלְפִיכָךְ הוּא מְסִיחַ דַּעְתּוֹ מִבֵּיתוֹ, וְהִרִי זֶה כְּדִירָה שְׂאִין לֵה בַעֲלִים שְׂאִינָה אוֹסֵר עַל שֹׂאֵר בְּנֵי הַחֲצֵר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֱמִירָא, אִפִּילוּ אִם הֵנִיחַ אֶת בֵּיתוֹ וְהוֹלֵךְ בְּעִיר שְׁבֹתָא אֵצֶל בֵּיתוֹ הִדְרָה בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, אִף שִׁיכּוֹל לְשׁוּב לְבֵיתוֹ בִּשְׁבֹתָא, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד הִסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ מִלְּדוֹר בְּבֵיתוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁבֹתָא. וְאָמַר עַל כֵּךְ רַב הֵמָּא בְּרַגְלֵי אֱמִירָא אֱמִירָא – וּבִשְׁמֹן רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.

עַתָּה מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא כִּיצַד יֵשׁ לַהֲבִיחָא מִכָּאן שְׂאִין נִוְקָטִים לַהֲלָכָה כְּמוֹ הַכֻּלָּלִים שְׂאִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן: וּמֵאִי פְּלִיג עָלֵיהּ – מִי הוּא הַחוּלָק בְּמִשְׁנָה עַל דְּבַרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַבִּי יְהוֹדָה, הַסּוֹבֵר שֶׁרַק אִם הֵלֵךְ בַּעַל הַדִּירָה לַעֲרִיר אַחֲרָתָא אֵינוֹ אוֹסֵר, אֲבָל אִם הוּא שׁוּחָה בְּאוֹתָהּ הָעִיר אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, וְאִם כֵּן יֵשׁ לַתְמוּהָ, כִּיצַד פֶּסֶק רַב לַהֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָאֵתְמִיר – וְהָיָה נִתְבָּאֵר לַעֲלִי שְׂבַמְחֻלּוּקָתָא רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוֹדָה. אלא בהכרח צריך לומר שאין אנו סוברים כללים אלו.

דוחה הגמרא: וּמֵאִי קוֹשִׁיָא – מִזֶּה מְקוֹם יֵשׁ לְקוֹשִׁיָא זֶה, דִּלְמָא הֵמָּא נִמְי' – שְׂמָא יֵשׁ לומר אִף בָּאן, דְּהִיכָא דְאִיתְמִיר אִיתְמִיר – שְׂבַמְמִיקוּ שְׂנִימָרְהָ הִלְכָה בִּמְפּוֹרֵשׁ כְּדַעַת תְּנָא פְּלוּנִי יֵשׁ לִילֵךְ אַחֲרָתָא הִנֵּאמְרָ, וְהִיכָא דְלֹא אִיתְמִיר לֹא אִיתְמִיר – אִךְ בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא נִפְסְקָה הִלְכָה יֵשׁ לִילֵךְ אַחֲרָתָא הַכֻּלָּלִים.

הגמרא מנסה להוכיח ממקום אחר שאין נוקטים להלכה ככללים אלו: אֵלֹא יֵשׁ לַהֲבִיחָא מִקָּהָ דִּתְנֵן – מִמָּה שֶׁשְּׁנִינוּ לַהֲלֹךְ (מ"ט), שְׂאִדָּם הַמְּהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ בְּעִיר שְׁבֹתָא וְאֵין עִמּוֹ פֶת שִׁיכּוֹל לַהֲנִיחָה בְּמִקּוֹם מְסוּיִם וּלְקַנּוֹת בְּשִׁבְתָּהּ, רְשָׁאֵי לְקַנּוֹת שְׁבִיתָה עַל יְדֵי שְׂמַהלֵךְ בְּרַגְלֵי אֵל הַמְּקוֹם שֶׁחָפֵץ לְשִׁבּוֹת בּוֹ, וְאוֹמֵר עַל כֵּךְ הַמְּשַׁנָּה, וְזֶהוּ שְׂאִמְרֵי חֲכָמִים, הָעֵנִי רְשָׁאֵי לְהִיטֵב מִצֵּרֵב בְּרַגְלֵי בְּלֹא פֶת. כְּלוּמֹר, אִדָּם זֶה שְׂהוּא בֹא בְּדֶרֶךְ וְאֵין עִמּוֹ פֶת נִידוֹן כְּעֵנִי, וּלְפִיכָךְ הִקִּילוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁיחָא רְשָׁאֵי לַעֲרֵב עַל יְדֵי הִילּוֹךְ רַגְלֵי בְּלֹא לַהֲנִיחָ פֶת.

וְנִחְלָקוּ שֶׁם תְּנָאִים מִזֶּה דִּינוֹ שֶׁל אָדָם הַיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְנִידוֹן כְּעִשִּׂיר לַעֲנֵן זֶה. רַבִּי מֵאִיר אֱמִירָא, אֵינוֹ אֵין לָנוּ אֵלֹא עֵנִי – אֲנוּ סוֹבְרִים שְׂאִין אָדָם רְשָׁאֵי לַעֲרֵב בְּרַגְלֵי אֵלֹא אִם כֵּן הוּא מִהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ פֶת שְׁנִידוֹן כְּעֵנִי, אֲבָל הַיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְיֵשׁ לוֹ פֶת נִידוֹן כְּעִשִּׂיר וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְקַנּוֹת שְׁבִיתָה עַל יְדֵי הִילּוֹךְ רַגְלֵי, אֵלֹא עַל יְדֵי הַנְּחָת פֶת. רַבִּי יְהוֹדָה אֱמִירָא, אַחֲד עֵנִי וְאַחֲד עֵשִׂיר רְשָׁאִים לְקַנּוֹת שְׁבִיתָה בְּרַגְלֵיהֶם בְּלֹא הַנְּחָת פֶת, וְלֹא אֱמִירָא חֲכָמִים שְׂמַעְרָבִין בְּפֶת אֵלֹא כְּדִי לְהִקְלֵל עַל הָעֵשִׂיר שֶׁלֹא יֵצֵא וְיַעֲרֵב בְּרַגְלֵי. דְּהֵינָּה, שֶׁלֹא יֵהָא צָרִיךְ לְטַרַח וְלַהֲלֹךְ לְמִקּוֹם שְׂהוּא חָפֵץ לְקַנּוֹת בּוֹ שְׁבִיתָה, אֵלֹא יִכּוֹל לְשַׁלּוֹחַ שְׁלִיחַ לַהֲנִיחַ פֶת עַבּוּר, וְעַל יְדֵי כֵךְ קִנְיָה שְׁבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.

עַתָּה מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא כִּיצַד יֵשׁ לַהֲבִיחָא מִמְּשַׁנָּה זֶה שְׂאִין הִלְכָה כְּמוֹ הַכֻּלָּלִים שְׂאִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן: וּמִתְנֵי לֵיהּ – שׁוּנָה הִיָּה רַב חֵיָא בְּרַב אֲשִׁי לְחֵיָא בְּרַב מִשְׁנָה זֶה קְמִיָה – לְפָנֵינוּ דְּרַב, וְשׁוּנָה לְפָנֵינוּ אֶת שִׁיטַת רַבִּי יְהוֹדָה שְׂאִמְרָ עֵנִי וְאַחֲד עֵשִׂיר רְשָׁאִים לְקַנּוֹת שְׁבִיתָה בְּרַגְלֵיהֶם בְּלֹא הַנְּחָת פֶת. וְאֱמִירָא לֵיהּ רַב לְרַב חֵיָא בְּרַב אֲשִׁי, סִיָּים בְּהָ נִמְי' – הוֹסֵף לַשְּׁנוֹת בְּמִשְׁנָה זֶה, שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לַתְמוּהָ, תְּרַתִּי לְמָה לִי – מְדוּעַ צָרִיךְ לַהֲשִׁמְיַעֲנוּ שְׁנֵי פַעַמִּים שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְהָאֵתְמִיר – וְהִרִי נִתְבָּאֵר בְּכֻלָּלִים לַעֲלִי שְׂבַכֵּל מְקוֹם בּוֹ נִחְלָקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹדָה הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוֹדָה, אֵלֹא יֵשׁ לַלְמוּד מִכָּךְ שְׂאִין סוֹבְרִים לַהֲלָכָה כֻּלָּלִים אֵלֹא, וּלְפִיכָךְ הוֹצֵרֵךְ רַב לַהֲשִׁמְיַעֲנוּ שְׂבַמְשַׁנָּה זֶה הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה.

דוחה הגמרא: וּמֵאִי קוֹשִׁיָא – מִזֶּה מְקוֹם יֵשׁ לַהֲקֻשּׁוֹת מִכָּאן עַל רַבִּי יוֹחָנָן, דִּילְמָא – הִרִי יִתְכַן לומר דְּרַב לִית לֵיהּ לְהֵנִי כְּלָלִי – שֶׁרַב אֲבָן אֵינוֹ סוֹבֵר לְכֻלָּלִים אֵלֹא, אִךְ רַבִּי יוֹחָנָן חוֹלֵק עָלָיו בּוֹזָה, וְכֻלָּל הוּא בִידֵינוּ (בִּצְעָה ד'), שְׂבַמְחֻלּוּקָתָא רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן.

הגמרא מנסה להוכיח מדברי רבי יוחנן עצמו שאינו סובר כללים אלו: אֵלֹא יֵשׁ לַהֲבִיחָא מִקָּהָ דִּתְנֵן – מִמָּה שֶׁשְּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת (מ"א), הִיכָמָה – אִשָּׁה שְׂמַת בַּעֲלָה בְּלֹא בָנִים, הַזְּקוּקָה לִיבּוֹם אוֹ חֲלִיצָה מֵאֲחִי בַּעֲלָה, לֹא תִּחְלוּץ וְלֹא תִּתְיַבֵּם עַד שִׁיחֵהּ לֵה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים – עַד שִׁיעֲבֵרוּ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים מִמִּיתָת בַּעֲלָה, וְכֵן שְׂאִין כָּל הַנְּשִׂאִים שֶׁנִּתְאָלְמְנוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ מִבְּעִלְהוֹן, אִף אִם אֵינוֹ זְקוּקָה לִיבּוֹם אוֹ חֲלִיצָה, לֹא יִנְשָׂאוּ וְלֹא יִתְאַרְסוּ אַחֲרָיָהּ, עַד שִׁיחֵהּ לֵה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים מִמִּיתָת הַבַּעַל אוֹ הַגִּירוּשִׁין, אַחֲד בְּתוּלוֹת וְאַחֲד בְּעוּלוֹת, אַחֲד אֱלִמְנוֹת וְאַחֲד גִּירוּשׁוֹת, אַחֲד אֲרוּסוֹת וְאַחֲד נְשׂוּאוֹת. כְּלוּמֹר, בֵּין אִם נִתְאָלְמְנוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ מִן הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן כְּשִׁהּי מֵאוּרוֹסוֹת, שְׁעַדִּין בְּתוּלוֹת הֵן, וּבֵין אִם נִתְאָלְמְנוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ מִן הַנִּישׂוּאִין, שְׂכָבֵר נִבְעֵלוּ לְרִאשׁוֹן, בְּכָל עֵינֵן צָרִיכּוֹת לַהֲמַנֵּן שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים קוֹדֵם שִׁנְשָׂאוּ אוֹ יִתְאַרְסוּ אַחֲרָיָהּ. אִלּוּ דְּבַרֵּי תְנָא קָמָא.

וְעַתָּה אִיסוֹר זֶה, לְפִי שְׂאִם לֹא תִמְתֵּן וְתִנְשָׂא מִיד לְאַחֲרָיָהּ, וְתִלְד לְאַחֲרָיָהּ שְׁבַע חֲדָשִׁים, לֹא נִדַּע אִם וִלָּד זֶה הוּא מִבְּעִלָּה הָרִאשׁוֹן, וְנִוִּלַּד לַתְּשַׁעָה חֲדָשִׁים, אוֹ שְׂהוּא מִבְּעִלָּה הַשֵּׁנִי, וְנִוִּלַּד לַשְּׁבַעָה חֲדָשִׁים, וְעַנִּין זֶה עֲלוֹל לַגְּרוּם לְמַכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וּלְפִיכָךְ צָרִיכָה לַהֲמַנֵּן שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים הַבְּחִנָה קוֹדֵם שֶׁנִּשְׂאָא לְאַחֲרָיָהּ, וְלִאֲחֵר הַמְתַּנָּה זֶה אִף אִם תִּלְד לַשְּׁבַעָה חֲדָשִׁים מִנִּישׂוּאָהָ יֵהָא הַדְּבַר בְּרוּר שְׂהוּא בְּנוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי, וְאִף עַל פִּי שְׁטַעַם זֶה אֵינוֹ שִׁיךְ אֵלֹא בְּאִשָּׁה שֶׁהִיתָה נְשׂוּאָה מִתְּחִילָה וְחִפְצָה עֵתָה לְהִנְשָׂא לְאַחֲרָיָהּ, מִכֵּל מְקוֹם גִּזְרָתָא קָמָא אִפִּילוּ בְּאִשָּׁה שֶׁהִיתָה מֵאוּרוֹסָתָא מִתְּחִילָה שֶׁלֹא תִנְשָׂא וְאִף לֹא תִתְאַרֵס שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, גִּזְרָה מְשׁוּם נְשׂוּאָה הַבָּאָה לְהִנְשָׂא.

רַבִּי יְהוֹדָה אֱמִירָא, נִשִּׁים שֶׁהִיוּ נְשׂוּאוֹת מִתְּחִילָה וְנִתְאָלְמְנוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ, יִתְאַרְסוּ – מוֹתֵרוֹת הֵן לְהִתְאַרֵס מִיד, שֶׁהִרִי אֵינוֹ יִכּוֹלֵת לַהֲתַעֲבֵר מִן הַשֵּׁנִי עַד שֶׁעַת נִישׂוּאִין, אֲמָנָם לֹא יִנְשָׂאוּ עַד לְאַחֲרָיָהּ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. וְנִשִּׁים שֶׁהִיוּ מִתְּחִילָה אֲרוּסוֹת וְנִתְאָלְמְנוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ, יִנְשָׂאוּ – מוֹתֵרוֹת הֵן לְהִנְשָׂא מִיד, שֶׁהִרִי לֹא הִיוּ יִכּוֹלֵת לַהֲתַעֲבֵר מִן הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁלֹא הִיוּ נְשׂוּאוֹת לוֹ, הוֹיָן מֵאֲרוּסָה שְׂבִיחָהּ – מֵאִשָּׁה שֶׁהִיתָה מֵאוּרוֹסָתָא בְּאַרְץ יְהוּדָה, שֶׁאֵינָה רְשָׁאֵיתָ לְהִנְשָׂא תוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים מִמִּיתָת בַּעֲלָה אוֹ גִירוּשִׁיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלְבֹבָהּ שֶׁל הָאָרוּס שְׂבַאֲרֵי יְהוּדָה גַּם בְּהָ בְּאוּרוֹסוֹתָא, כְּלוּמֹר, רַגִּיל הוּא בְּהָ וּמִכִּירָה, לְפִי

עירובין. פרק רביעי – מי שהוציא אוהו דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסג רש"י תוספות

שלוש הצירות – לקמן כ"צד מעברין" (נטא), וקאמר רבי יהודה: עיר של רבים ונעשית של יחיד שנתמעט אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ששים ריבוא ולא דמיא השתא לדגלי מדבר – אין מערבין את כולה יחד, אלא אם שייר חוצה לה חמשים דיוורין שלא יעברו עמה, למיהו היכר לעיר של רבים, דלא ליעברו כולה אלא מבואות מבואות. רבי שמעון אומר: דיו לשירי שלוש הצירות של שנים, שנים בעלי בתים. אוסר על בני הצירות – שלא יוציאו מבתיהן לחצר מפני שיש לו רשות בחצר, ואף על פי שאינו בעיר – אוסר גילוח אם לא עירב קודם שהלך. רבי יהודה אומר אינו אוסר – הואיל ואינו בעיר. נביר אוסר – אף על פי שאינו בעיר, שהרי יכול לבא ואין זה היסח מן הלב. אבל ישראל – משלהך מכאן ולא בא

מעבר שבת – הסיח לביתו מלבו כל השבת, שהרי לא יבא. הלכך, כמאן דלית ליה לוחך דירה בעלים דמי. לשבות אצל בתו מאמש אפילו באותה העיר. רבי יהודה פליג עליה – דאמר: בעיר אחרת – אינו אוסר, הא באותה העיר – אוסר. ורבי יוסי נמי פליג עליה, אלא חד מינייהו נקט. והו שאמרו – בפירקין היא (מטב). אנו אין לנו – "שיכול לקנות שבתה ברגליו בלא עירוב פת" – אלא עני. כלומר: מי שהוא בדרך ואין עמו פת. אחד עשיר – היושב בביתו, אם רצה לילך בעצמו ולהחשיך שם על התחום – קונה לו שבתה. שלא יבא – מפני הטורח – יעבר ברגליו. אלא התירו לשלוח עירוב בפת על ידי שלוחו. ומתני ליה רב חייא בר אשי – למתניתין לחייא בר רב קמיה דרב. אחד עני ואחד עשיר – מילתיה דרבי יהודה, למה ליה – למיפסק הלכה כרבי יהודה דרבי מאיר פליג עליה: הא כילת לעיל – להיבא דלא איתמר הלכה לא כמר ולא כמר – עבדינן כרבי יהודה. רב לית ליה להני כללי – ומשום דרב לית ליה קאמרת ליתנהו! והא רבי יוחנן קאמר להו, והלכה כרבי יוחנן. חיבמה לא תחלוץ – בתוך שלשה חדשים למיתת בעלה. מפרש טעמא ביבמות: שמא מעוברת היא. וחליצת מעוברת אינה חליצה. ואם תאמר: תחלוץ בתוך שלשה ותמתין עד לאחר שלשה שנים תצא מעוברת – אינה צריכה חליצה, שאם תלד ולד של קיימא. ואם לא תמצא מעוברת – אינה צריכה חליצה אחרת. ואם תלד ולד שאינו של קיימא – תחלוץ פעם שניה שמא יהא וולד של קיימא. ואינה חליצה לאוסרה לכהונה. ונמצא מצריכה כרוח לכהונה. וליצרכה דלמא איבא דהוי בחליצה ולא הוי בהרבה, וסבר: שור חלוצה לכוין. ולא תתייבם – שמא מעוברת היא, ונמצא בא על אשת אחיו שיש לה בנים, והרי היא עליו כבת. אבל לאחר שלשה – דניכר בה שאינה מעוברת, או תחלוץ או תתייבם. שאר כל הנשים כו' – שמא תלד בתוך תשעה למיתת בעלה, ספק בן שבעה לאחר, ספק בן תשעה לראשון. ובעינן הבחנה, כדאמרין ביבמות (מבא): שמא ייבם אשת אחיו מאמו. ועוד יש איסורין הרבה. ולא יתארסו – גזור רבנן איסורין אטו נשואין. אחת בתולות כו' – מפרש התם (שםב). אחת שנישאו לזה כשוק בתולות, ואחת שנישאו לזה כשוק בעולות, או נתגרשה מבעלה זה, בין מן האירוסין בין מן הנשואין – צריכות להמתין אחר הגט או אחר המיתה שלשה חדשים. אחת ארוסות – אף על גב דארוסות לא בת עיבורי היא, גזור רבנן ארוסה אטו נשואה: "דברי רבי מאיר" לא גרסינן אלא סתמא היא. ויתארסו – מיד, דהא לא מיעברא משני תוך שלשה ואם תלד בתוך תשעה – ודאי דראשון הוא, דאי מאחרון – בן ששה הוא ולא חי. והנארוסות – שנתאלמנו או שנתגרשו מן האירוסין – ינשאו מיד, דהא לא מיעברא מראשון. חוץ מן האירוסה שביהודה – שהיו רגילין ללדו חתן וכלה קודם כניסתן לחופה, כדאמרין בכתובות (יבא). גם גב – רגיל בה ומכירה ומרוצה לו. כל הנשים יתארסו – אתנא קמא פליג דאסר אפילו ליארס. ואדרבי יהודה פליג, דשרי ארוסה לינשא. חוץ מן האלמנה מפני האיבול – שאסורה ליארס כל ימי אבלה, אבל גרושה – תיארס מיד. הלכה כרבי יוסי – דמתיר ליארס מיד. ואמרין – מכלל דהך סתמא דתניא לעיל אחת ארוסות ואחת נשואות – יחידה היא. והתניא – בנחיות. דרופה לילך לבית אביה – תדירה לדור בבית אביה בעיר אחרת. ואינה רגילה עם בעלה. חולה – ואינה מקבלת טורח תשמיש. עקרה – מחמת מזל, שכבר נישאת לשלשה בני אדם ולא ילדה לזן, והוחזקה עקרה. איילוניות – ממעי אמה, ויש לה סימנן שאין לה שערות ולא דדין. ולשון "איילוניות" – דוכרניתא, כאיל זה שאינו יולד. ושאינה ראויה לילד – מחמת משקה סם. דברי רבי מאיר – אלמא: רבי מאיר הוא דגור בההיא דפשיטא לן דאינה מעוברת, והוא הדין לארוסה. ולמה ליה – לרבי יוחנן לממר הלכה כרבי יוסי, דהא איהו גופיה בייל לעיל רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. אלא שמע מינה: לא אמר רבי יוחנן להני כללי, אלא הך אמוראי אמרינהו מנפשייהו. ומאי קשיא דלמא – אף על גב דכייילנהו רבי יוחנן, איצטריך ליה למיפסק בהא משום דהוה רבי מאיר מחמיר, ואמר שמואל: הלכה כרבי מאיר בגזירותיו בכל מקום שהחמיר. ואתא רבי יוחנן לאפוקי לדשמואל מיהא, דבהא הלכה כרבי יוסי. ליריד – שוק הנקבע ליום חג של גוים ולוקחין מהן בתים ושדות מפני שממעטין. אי נמי: משום ישוב ארץ ישראל. בהמה ועבדים ושפחות – מפני שמבניסין לקדושה. ומעלה – השטר. בערפאות שלהן – לפני דיינין לחתום. ואף על פי שהוא חשיבות לזן, ואיבא למיזש דלמא אולי ומודו – אפילו הכי שרי. מפני שהוא כמציל מידם – שלא יחזור הנכרי ויערער על המכירה. בית הקברות סלקא דעתך – הא עבר בלאו. שאינו מוצא ללמוד – בארצו.

חבי גרסינן: רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד. ואין להאריך כאן. והכללים

ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי! ומאי קושיא? דלמא לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל, דאמר: הלכה כרבי מאיר בגזירותיו. אלא מהא, דתניא: הולכין ליריד של נכרים ולוקחים מהן בהמה ועבדים ושפחות בתים שדות וכרמים, וכותב ומעלה בערפאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידן. ואם היה פהו – מוטבא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהן. וכשם שמוטבא בחוצה לארץ, כך מוטבא בבית הקברות. בית הקברות סלקא דעתך! מוטבא דאורייתא היא! אלא בבית הפרס, דרבנן, ומוטבא לישא אשה וללמוד תורה. אמר רבי יהודה: אימתי – בזמן שאין מוצא ללמוד, אבל מוצא ללמוד – לא יטמא. רבי יוסי אומר: אף בזמן שמוצא ללמוד נמי יטמא, לפי שאין

אשת אחיו מאמו. ועוד יש איסורין הרבה. ולא יתארסו – גזור רבנן איסורין אטו נשואין. אחת בתולות כו' – מפרש התם (שםב). אחת שנישאו לזה כשוק בתולות, ואחת שנישאו לזה כשוק בעולות, או נתגרשה מבעלה זה, בין מן האירוסין בין מן הנשואין – צריכות להמתין אחר הגט או אחר המיתה שלשה חדשים. אחת ארוסות – אף על גב דארוסות לא בת עיבורי היא, גזור רבנן ארוסה אטו נשואה: "דברי רבי מאיר" לא גרסינן אלא סתמא היא. ויתארסו – מיד, דהא לא מיעברא משני תוך שלשה ואם תלד בתוך תשעה – ודאי דראשון הוא, דאי מאחרון – בן ששה הוא ולא חי. והנארוסות – שנתאלמנו או שנתגרשו מן האירוסין – ינשאו מיד, דהא לא מיעברא מראשון. חוץ מן האירוסה שביהודה – שהיו רגילין ללדו חתן וכלה קודם כניסתן לחופה, כדאמרין בכתובות (יבא). גם גב – רגיל בה ומכירה ומרוצה לו. כל הנשים יתארסו – אתנא קמא פליג דאסר אפילו ליארס. ואדרבי יהודה פליג, דשרי ארוסה לינשא. חוץ מן האלמנה מפני האיבול – שאסורה ליארס כל ימי אבלה, אבל גרושה – תיארס מיד. הלכה כרבי יוסי – דמתיר ליארס מיד. ואמרין – מכלל דהך סתמא דתניא לעיל אחת ארוסות ואחת נשואות – יחידה היא. והתניא – בנחיות. דרופה לילך לבית אביה – תדירה לדור בבית אביה בעיר אחרת. ואינה רגילה עם בעלה. חולה – ואינה מקבלת טורח תשמיש. עקרה – מחמת מזל, שכבר נישאת לשלשה בני אדם ולא ילדה לזן, והוחזקה עקרה. איילוניות – ממעי אמה, ויש לה סימנן שאין לה שערות ולא דדין. ולשון "איילוניות" – דוכרניתא, כאיל זה שאינו יולד. ושאינה ראויה לילד – מחמת משקה סם. דברי רבי מאיר – אלמא: רבי מאיר הוא דגור בההיא דפשיטא לן דאינה מעוברת, והוא הדין לארוסה. ולמה ליה – לרבי יוחנן לממר הלכה כרבי יוסי, דהא איהו גופיה בייל לעיל רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. אלא שמע מינה: לא אמר רבי יוחנן להני כללי, אלא הך אמוראי אמרינהו מנפשייהו. ומאי קשיא דלמא – אף על גב דכייילנהו רבי יוחנן, איצטריך ליה למיפסק בהא משום דהוה רבי מאיר מחמיר, ואמר שמואל: הלכה כרבי מאיר בגזירותיו בכל מקום שהחמיר. ואתא רבי יוחנן לאפוקי לדשמואל מיהא, דבהא הלכה כרבי יוסי. ליריד – שוק הנקבע ליום חג של גוים ולוקחין מהן בתים ושדות מפני שממעטין. אי נמי: משום ישוב ארץ ישראל. בהמה ועבדים ושפחות – מפני שמבניסין לקדושה. ומעלה – השטר. בערפאות שלהן – לפני דיינין לחתום. ואף על פי שהוא חשיבות לזן, ואיבא למיזש דלמא אולי ומודו – אפילו הכי שרי. מפני שהוא כמציל מידם – שלא יחזור הנכרי ויערער על המכירה. בית הקברות סלקא דעתך – הא עבר בלאו. שאינו מוצא ללמוד – בארצו.

והכלבים והאוצרות ששבתו בתוך התווים יש להם אלפים אמה לכל רוח – פירש
הקונטרס: ואפילו חן של הפקר, משמע דלא מביעיא אם יש להם בעלים. וקשה:
דאי יש להם בעלים – הרי חן כרגלי הבעלים. ואפילו אם נעמידם כגון שהבעלים בעיר
אחרת, להשתא לאו הוי כרגלי בעלים. ונראה
להן אלפים אמה לכל רוח, כגון מוקד אש ומוכל

6 להעמיד כלל ביש להם בעלים, וביש להם
 7 בעלים מה לי תוך התחום מה לי חוץ לתחום?
 8 ונראה ובשל הפקר איירי, והא דנקט תוך התחום
 9 - לא שמענין דאפילו הכי לא קני שביתת העיר.
 10 ואם תאמרו, ומאי שמי דהבאי שי לזון אפלים
 11 אמה לכל רוח, דמשמע ממקומן, מלכא קטני
 12 כרגלי אנשי העיר. וגבי גשמים שסמוכים לעיר
 13 הוי כרגלי אנשי העיר, כדאמרין לעיל (מהב.)?
 14 ויש לומר: דהם אנשי העיר דעתם עליהם,
 15 דגשמים ידועים לכל בני העיר. אבל אצורות
 16 הדפקר, אם היו ידועים - כבר היו זוכין בהן.
 17 ועוד: שמה שי לחלק, מיעוט דהתם סמוכין
 18 וקרובין - דעתן עליהן, והבא ברחוקים, אלא
 19 שחן בתוך התחום. ומיהו, נראה דאלפים אמה
 20 לא ממקומן קאמר אלא מן העיר, כמו בגשמים
 21 דלעיל. והא מוכח גבי חרם שבין שתי תחומי
 22 שבת דלביית יוחנן חפצי הפקר שבתוך התחום
 23 קונין שביתת העיר, אפילו אם יצא דעת אנשי העיר
 24 עליהם, כמו שאפרש בסמוך. וברירתא דהבא
 25 כרבי יוחנן בן נורי. וליכא למיפרך: האי כרגלי
 26 אנשי העיר מבניה ליה, כדפרין לעיל. כיון
 27 הדוכרי הבא תוך התחום, משמע שפיר דאלפים
 28 אמה לכל רוח מן העיר קאמר. ואף על גב דכיל
 29 להו כהדי שואל כלי מן הנברי, ומכריז - אם עומד
 30 חוץ לעיר מניין לו אלפים ממקומן - שתנא
 31 דמלתא בכרי בעיר עומד.

דְּבוּלָה מִבְּרִכְתָּא כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת דְּמִיא בִּישׁ
 פִּירְקָא פִּירֵשׁ הֶקְוֵנְטִר: וְהוּלִיבִי לַעֲד
 אַחֲרֵת דְּהוּרִי מוֹקֶפֶת מַחֲצִיזוֹת — מִשְׁמַע דּוּ כַּחֲשִׁיב
 כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת לַעֲנֵן הֶחָלֹץ אַת כּוֹלָא
 בְּמוֹקֶפֶת מַחֲצִיזוֹת, דּוּמִיא דִּידִיר וְסֹדֶה, וְהָא
 מִבְּרִכְתָּא צִרְרִי לִזְמֵר דְּמוֹקֶפֶת מַחֲצִיזוֹת הוּא. וְאִף
 עַל גִּב דְּגִבִּי נֹתֵן עִירוּבוֹ בְּאִילָן (עִירוּבִין לְבָב)
 פִּרְרִי: חוּץ לַעֲיֹבֶרֶה שֶׁל עֵיר נָמִי, כִּיּוֹן דֹּאֲמֵר רַבָּא
 הַנּוֹתֵן עִירוּבוֹ שֶׁ לֹא אֲרַבַּע אַמּוֹת וְכו', מִשְׁמַע
 שֶׁנֶּעֱיָרֵשׁ שֶׁ לֵּעִיר נָמִי הוּא טַעֲמָא אִף
 דְּנִשְׁתַּשֵּׁיט לֹא כִּי הֵעִיר בְּעִיּוּבֶהָ כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת, אִלֵּי
 עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם מַחֲצִיזָה — הֵי מִילֵּי לְשׁוֹבֵת שֶׁם
 אִו נֹתֵן שֶׁם עִירוּבוֹ, שִׁישׁ לֹא אֲלֵפִים אַמָּה לְכָל
 רוּחַ וְנַחֲשֵׁב הַכֹּל כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת אֲפִילוֹ חוּץ
 לַמַּחֲצִיזוֹת, כִּיּוֹן שְׁהוּא בְּעִיּוּבֶהָ שֶׁל עֵיר. אֲבָל
 בְּבִל מַחוּץ לַתּוֹחֵם — אֵינוֹ נַחֲשֵׁב כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת
 כָּלָא הִדִּיק מַחֲצִיזוֹת. וְאוּמֵר רַבִּינוּ יִצְחָק: דְּבַעֵי נָמִי
 דְּתַהוּי מוֹקֶפֶת לִדְרִידָה, לְכָל עֲדִיק מִשְׁבַּת בְּאִירוֹ
 מַחֲצִיזוֹת שִׁישׁ לֹא אֲלֵפִים אַמָּה לְכָל רוּחַ — אֲפִילוֹ
 הָכִי לֹא חֲשִׁיב לְגֻבִיָּה כֹּאֲרַבַּע אַמּוֹת בְּהִדִּיק וְיֹתֵר
 מִבֵּית סֹתָמִים שְׁלֹא דּוֹקֵק לִדְרִידָה. כִּדְאִמֵּר מִשְׁבַּת
 בְּתַל וְנֻקַּע. וְצִרְרִי לִיזְהֵר בְּדֶבֶר מַחוּץ לַתּוֹחֵם
 בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה, דְּשִׁיר יִשְׂרָאֵל אַחֲרָה, אִו שְׁבֵא בְּשִׁבְלֵי נָכְרִי — שְׁלֹא יִטְלַטְלֵן חוּץ לֵאֲרַבַּע
 אַמּוֹת בְּעֵיר שְׁאִין לֹא מַחֲצִיזוֹת שְׁמוֹקֶפֶת לִדְרִידָה.

חרם — לשון מצודות וחרמים, שבין שני תומים שבת צריך מחיצה של ברזל שלא יעברו
מים מתחום זה לתחום זה, דכל מה שבתוך תחום העיר אין לו שביתה במקומו
להיות לו אלפים לכל רוח ממקומו, אלא בתר קרתא גיריאה. כך פרק הקונטרס, וכן פירש
רבינו תם. אלא דפירוש "חרם" לשון "והחרים ה' לשון ים" (ישעיהו יא) — כשמעלה הים
שרטון ומתייבש נאשרים נקעים מלאים מים, וחרם הוא קע מלא מים. וכן פירש רבינו חנני
(מהב) גבי גשמים הסמוכים לעיר דהו כרגלי אנשי העירו ויש לומר: דהבא דמימשיכי מתחת
אלב לרבי יוחנן דקעו שביתה כשהו בתוך תחום העיר, קננין שביתה העיר אף על פי שאין ד'
של ברזל — היינו כרי להכניסם לעיר, למי שמצאת המים רחוקים מן העיר יותר מאלפים אמה
שחוצ לתחום. ועוד: אפילו מחיצה של ברזל לא תועיל להכניסם

ד. ואמר רבי יוסי: מַעֲשֶׂה
לְעִידָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. וְאָמַר
וְלָמָּה לִי? וְהָא אָמַרְתָּ:
כְּרַבִּי יוֹסִי! אָמַר אַבְיִי:
א. הֲגֵי מִילִי - בְּמַתְנִיתִין,
קָא מַשְׁמַע לָן. אֵלָא הָכִי
הִכְל נִינְהוּ, דְּהָא רַב לִית
דְּהָ, אָמַר שְׁמוּאֵל: חֲפְצִי
אֵילִמָּא לְדַבְּנָן - פְּשִׁיטָא!
בְּעָלִים, אִין קוֹנִין שְׁבִיתָה
יָם מִיבְעָיָא?! אֵלָא אֵלִיבָא
מַע לָן: אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי
- הֲגֵי מִילִי חֲפְצִי חֲקַקְר,
הִנְכְּרִי, דְּאִית לָהּ בְּעָלִים
בְּנֵן אֶלְעֹזר אָמַר: הַשְׁוֹאֵל
הַמִּשְׁאֵל לֹא לִנְכְּרִי כְּלִי
טוֹב, וְהַכְּלִים וְהַאֲצֻרוֹת
לָהּ אֲלָפִים אָמַר לְכָל
מַחוּץ לְתַחוּם - הֲרִי זֶה
בְּשַׁלְמָא קֶסֶבֶר רַבִּי יוֹחָנָן
תָּה, הָא מִנֵּי - רַבִּי יוֹחָנָן
קֶסֶבֶר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּרִי
, הָא מִנֵּי? לֹא רַבִּי יוֹחָנָן
קֶסֶבֶר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּרִי
וְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבְּנָן.
הוּא דְּתִימָא: גְּזִירָה בְּעָלִים
קָא מַשְׁמַע לָן. וְרַב חֵיָא
נִכְרִי קוֹנִין שְׁבִיתָה, גְּזִירָה
שְׂרָאֵל. הִנְהוּ דְּכָרִי דְּאִתּוּ
גְּנִי מַחוּץ לְמִזְבֵּן מִיֵּינְהוּ.
עֲמִיד - דְּאָמַר רַב יְהוּדָה,
קוֹנִין שְׁבִיתָה, וְהָא שְׁמוּאֵל
וְאָמַר רַב חֵיָא בְּרַ אֲבִין
גְּנִין שְׁבִיתָה, גְּזִירָה בְּעָלִים
הֲדַר אָמַר רַבָּא: לִיּוּדְבָנֵי
מֵא לְדִידְהוּ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת
בְּזִין תַּחוּמֵי שֶׁבֶת - צְרִיד

מפני עירוב מים של תחום האחר. ו
בן נורי ולחומרא ואיהו לקולא סב
מחייך עליה — בתמיה: אי נימא מ
דאמרו: "חפצי הפקר קונין שבייתה
כרבנן — לקולא, דאמרי: "א"

ורם לשון חריץ. ואם תאמר: אמאי מו
לתחום זה – בטלה דעתם, והוי כחפז
אדם עליהם קונה. אבל אין לפרש דל
אם כן – אמאי נקט בין שני תחומין?
מסוף אלפים אמה, שהרי בתחלת ה

אין אדם זוכה ללמוד מכל מלמדיו. יש רב
די דרך קצרה. לצידן — חוצה לארץ. **סלקא**
י: יוחנן הלכה כרבי יוסי. **במתניתין** — דדוקא
יף דרבי יהודה לדברי יוסי, דדרי יוסי לדרי
יהודה. **אימא לא** — לסמוך עלה. לחכי צריך
לממר הלכה, ולעולם אימננה ליה כלל.
אלא הכי קאמר — רב משטיא בני. **דלא**
רב לית ליה להני כללי — כדאמר לעיל,
מדאיצטריך ליה לממר סיים בה נמי הלכה
כרבי יהודה. **אין קונין שביטה** — והרי הן
כרגלי כל אדם. ואם באו מחוץ לתחום לתוך
העיר — מותר להוליכיהן לכל רוח. **הפצי**
הפצי — דאיבא לממר לכל מנפשיה,
אמרי רבנן דאין קונין. **הפצי הנכרי דאית** להו
בעלים — והרי הן כמותן, ובעליהן לית להו
שביטה. דלאו בני שביטה נינהו מיבעיא.
השואל כלי מן הנכרי — וכן ערוהו. וכן
המשאיל לו כלי מערב יום טוב — וקנה
שביטה אצל הנכרי בתוך תחום העיר.
והכלים והאגרות — שעשאוהו אצרי. יש
להן **אלפים לכל רוח** — ואפילו הן של
הפקר. וכלי שקנה שביטה אצל הנכרי
והחזירו לבעלים ועיברו בעליו למוזח או
למעבר אין יכול להוציאו מאלפים. **לא יזיום**
ממקומן — דקנו שביטה במקומן, והרי יצאו
חוץ לתחום ואין להן אלא ארבע אמות. **הא**
מני — דקנה: הפצי הנכרי שביטה, **רבי**
יוחנן בן גורי. כלומר: רבי שמעון בן אלעזר
אליבא דרבי יוחנן בן גורי אמר. **לעולם סבר**
רבי יוחנן — (ב) — **הפצי נכרי כהפצי הפקר**.
והא רבי יוחנן בן גורי. ושמואל דאמר —
לעיל, אין קונין — כרבנן, דאמרי בהפצי
הפקר דאין קונין. **יריבי** — אליים. **מברכא**
— שם מקום. **מחזא** — עיר הסמוכה
למברכתא בתוך ארבעת אלפים, ומערבין מזו
לזו. **למיזבן מיניהו** — ואייתניהו למחזא.
ואף על פי שהביאום הנכרים מחוץ לתחום,
דקסבר הפצי הנכרי אין קונין שביטה. **כאריבע**
אמות דמי — כדתנן במתניתין, להוליכו
לעיר אחרת או נתנהו בדי וסחר בו ופסקין
לעיל, אמר רב: הלכה כרבי גמליא בדי
וסחר וספינה, והוא הדין לעיר שיש לה
מחיצות. **חרם** — מצות דגים, ומפסיק במים
בין שני תחומין של שתי עירות. וחביר
מצודים וחרמים" (קהלת ז), וכתבי "על כן
זבח לחמיש" (חבקוק א) וגדר של קנים הוא
צריך לערוש" **מחיצה של ברזל** — שלא
יעברו מים של תחום זה לתוך תחום זה. דכל
מה שבתוך תחום העיר אין קונה שביטה
במקומו להיות לו ממקומו אלפים אמה לכל
רוח. אלא בתר העיר גריר. ואם הוא בסוף
התחום — אין יכול לזוז משם ולחזר, ואין בני
התחום אי יכלוהו מאלות מתוך תחום עצמו
י גרסינן: **אי נימא** משום דהני לה **כרבי יוחנן**
ומושום דסבירא ליה לקולא כל דתני לחומרא
ם דרבי חיאי תני למתניתין כרבי יוחנן בן גורי,
תוך תחומין, ורבי יוסי בר חנינא סבירא ליה
קונין שביטה והרי הן כרגלי כל אדם".

לה רבי יוחנן בן נורי? הא לרבנן נמי אמר לעיל
הספק דאין קונין שבייתה לרבנן, והוּוּ ברגלי הוּוכה.
כי יוחנן קונין שבייתה במקומן, ומה שצריך מחיצה
שילוי אי ליכא עיר שניה לא מצו להבסיס מים לעיר
ר כלו האלפים של מים.

שבייתה ברשות הנכרי בכניסת היום טוב, וְהַחֲזִירָה לֹא הִנְכְּרִי לְיִשְׂרָאֵל
 את הכלי ביום טוב, וְכֵן הַכֵּלִים וְהַחֲזִירָה וְהַחֲזִירָה וְהַחֲזִירָה וְהַחֲזִירָה וְהַחֲזִירָה
 של הפקר שֶׁשֶׁכְּתוּב בְּתוֹךְ הַתְּחֻמֹּת שֶׁל הָעִיר, כֹּל אִלּוּ קִנּוּ שְׁבִיתָהּ
 במקומם בשעת בין השמשות, ולפיכך יֵשׁ לָהֶן אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל
 רוח. וְנִכְרִי שֶׁהֵבִיא לֹא לְיִשְׂרָאֵל פְּטוּר מִחוּץ לַתְּחֻמֹּת, הָרִי זֶה
 הישראל לֹא יִזְוֶה מִמְּקוֹמָן – מארבע אמות שלהם, לפי שפירות אלו
 קנו שבייתה במקומם בכניסת היום טוב, ולאחר מכן הוציאם הגוי
 מחוץ לתחומם, ונמצא שאין להם עתה אלא ארבע אמות. מבואר
 מדברי הברייתא שחפצי נכרי קונים שבייתה במקומם, ולפיכך יש להם
 אלפיים אמה לכל רוח כשהם בתוך תחומם, וכשיצאו ממנו אין להם
 אלא ארבע אמות.
 עתה מבאר הגמרא כיצד יש להקשות מברייתא זו על דברי
 שמואל, הסובר שחפצי נכרי אינם קונים שבייתה אפילו לשיטת רבי
 יוחנן בן נורי: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – דברי הברייתא מבוארים הם, אם
 תאמר דקסבר רבי יוחנן בן נורי שחפצי נכרי קונין שְׁבִיתָהּ, שיש
 לומר הָא מִנִּי – ברייתא זו הסוברת שחפצי נכרי קונים שבייתה
 בשיטת מי היא עומדת, בשיטת רבי יוחנן בן נורי היא, אֲלֵא אִי
 אֲמַרְתָּ – אך אם תאמר דקסבר רבי יוחנן בן נורי שחפצי הנכרי אין
 קונין שְׁבִיתָהּ, אם כן יש לתמוה, הָא מִנִּי – ברייתא זו כשיטת מי היא,
 לֹא כִרְבִּי יוֹחָנָן בֶּן נֹרִי וְלֹא כִרְבִּנָן.
 ומחמת קושיא זו מבאר הגמרא את דברי שמואל באופן אחר: אלא
 לְעוֹלָם קִסְבָּר רְבִּי יוֹחָנָן בֶּן נֹרִי שֶׁחֲפָצֵי הַנְּכָרִי קוֹנִין שְׁבִיתָהּ, כפי
 שהוא סובר לגבי חפצי הפקר, ודברי רבי שמעון בן אלעזר בברייתא
 הם כשיטת רבי יוחנן בן נורי, וְשִׁמּוּאֵל דְּאֲמַר שחפצי נכרי אינם קונים
 שבייתה, כִּרְבִּנָן – אמר זאת בשיטת חכמים, הסוברים שחפצי הפקר
 אינם קונים שבייתה, וממילא גם חפצי נכרי דינם כן. וְדִקְאֲמַרְתָּ – ומה
 שהקשינו לעיל מדוע הוצרך שמואל לומר לשיטת רִבְּנָן שחפצי נכרי
 אינם קונים שבייתה, פְּשִׁטָּא – הרי דבר זה פשוט הוא, שמאחר וחפצי
 הפקר אינם קונים שבייתה לשיטתם, כל שכן שחפצי נכרי אינם קונים
 שבייתה. יש לתרץ שהוצרך שמואל להשיענו זאת, דְּהוּ דִּתִּיבָא –
 לפי שהיה מקום לומר, שאף שמעיקר הדין חפצי נכרי אינם קונים
 שבייתה מכל מקום תקנו חכמים שקנו, גְּזִירָה בְּעָלִים דְּנִכְרִי אֲמַר
 בְּעָלִים דִּישְׁרָאֵל – מאחר שיש לחוש שאם יראו בני אדם שחפצי נכרי
 אינם קונים שבייתה יטעו לומר שאף בחפצי ישראל הדין כן, קָא
 מְשַׁמְעֵי לָן שמואל שאין חכמים חוששים לזה, ולפיכך הם סוברים
 שחפצי הנכרי אינם קונים שבייתה. נמצא לדברי שמואל, שנחלקו
 חכמים ורבי יוחנן בן נורי בין לענין חפצי הפקר ובין לענין חפצי נכרי,
 שלדברי חכמים אלו ואלו אינם קונים שבייתה, ולדברי רבי יוחנן בן
 נורי שניהם קונים שבייתה.
 הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן החולק על שמואל: וְרַב חֲנִינָא בֶר
 אֲבִין אֲמַר רְבִּי יוֹחָנָן, חֲפָצֵי נִכְרִי קוֹנִין שְׁבִיתָהּ, אפילו לשיטת
 חכמים הסוברים שחפצי הפקר אינם קונים שבייתה, גְּזִירָה בְּעָלִים
 דְּנִכְרִי אֲמַר בְּעָלִים דִּישְׁרָאֵל. נמצא לדברי רבי יוחנן, שלא נחלקו רבי
 יוחנן בן נורי וחכמים אלא בחפצי הפקר, אם קונים הם שבייתה או לא,
 אבל בחפצי נכרי הכל מודים שקונים שבייתה.
 הגמרא מביאה מעשה בענין בהמת נכרים שבאה מחוץ לתחום ביום
 טוב: הִנְהוּ דְּכָרִי – מעשה היה באילים, דְּאִתּוּ – שהביאום נכרים ביום
 טוב מחוץ לתחום למקום ששמו מְכַרְכְּתָא, שָׂרָא לָהּ – התייר להם
 רָבָא לִכְנֵי עִירוֹ מִחוּצָא לְמִזְבֵּן מִצִּיחָהּ – לקנות אילים אלו מן
 הנכרים לצורך סעודת יום טוב ולהביאם לעירם, שהיתה מחוץ
 סמוכה למברכתא בתוך ארבעת אלפים אמה, והיו מניחים עירובי
 תחומין בניניהן.
 אֲמַר לִית רַבִּינָא לְרָבָא, מֵאִי דְעֵתִיד – מה היא סברתך להתיר אילים
 אלו שבאו ביום טוב מחוץ לתחום, משום שסובר אתה את הדין
 דְּאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמּוּאֵל, שֶׁחֲפָצֵי נִכְרִי אֵין קוֹנִין שְׁבִיתָהּ,
 ונמצא שלא יצאו כלל מחוץ לתחום. וְיֵשׁ לַתְּמוּהָ עַל דְּבָרֶיךָ, הָא –
 הרי כלל הוא בדינו, שבכל מקום שנחלקו שְׁמּוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה

שְׂאִין מִן הַכֵּל זֹכֶה אֲדָם לְלִמּוּד – לא מכל רב זוכה אדם ללמוד
 תורה, שיש רב שמשנתו סדורה בפיו ושונה לתלמידיו בדרך קצרה,
 ואם מוצא רב כזה רשאי ליטמא כדי ללמוד הימנו, אף כשיש רבנים
 אחרים שיכול ללמוד מהם בטוהרה. וְאֲמַר רַבִּי יוֹסִי, שיש להביא
 ראיה לדבריו אלו מִמַּעֲשֶׂה שְׁהִיהָ בְּיוֹסֵף הַכְּהֵן, שֶׁחָלַף אֶצֶל רַבּוֹ
 לחוץ לארץ למקום ששמו צִדְקָן, כדי ללמוד תורה, אף שהיה מוצא
 אחרים שילמדוהו בארץ ישראל.
 עתה מבאר הגמרא כיצד יש ללמוד משם שרבי יוחנן אינו סובר את
 הכללים שנשנו לעיל: וְאֲמַר עַל כֵּךְ רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁהִלְכָה כִּרְבִּי יוֹסִי.
 ויש לתמוה, לָמָּה לִי – מדוע הוצרך רבי יוחנן לפסוק הלכה כרבי יוסי
 במחלוקתו עם רבי יהודה, וְהָא אֲמַרְתָּ – והרי נתבאר בכללים
 שהובאו לעיל שבכל מקום בו נחלקו רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הִלְכָה
 כִּרְבִּי יוֹסִי. אלא בהכרח שרבי יוחנן עצמו אינו סובר כללים אלו,
 ואמוראים אחרים אמרו מדעת עצמם.
 דוחה הגמרא: אֲמַר אֲבִי, אֲצִטְרִיד – הוצרך רבי יוחנן לפסוק כרבי
 יוסי, אף שהוא סובר שהלכה כמותו בכל מקום בו נחלק עם רבי
 יהודה, משום דלִקְאָ דְּעֵתִידָא אֲמִינָא – סבורים היינו לומר, דְּהֵינּי מִלֵּי
 בְּמִתְנִיתֵין – שאין כללים אלו אמורים אלא כשנחלקו התנאים
 במשנה, אֲמָל כשנחלקו בְּבִרְיָתָא אִימָא לֹא – שמא אין הולכים אחר
 כללים אלו, קָא מְשַׁמְעֵי לָן – לפיכך הוצרך רבי יוחנן להשמיענו שאף
 בברייתא נהוגים כללים אלו, והלכה כרבי יוסי במחלוקתו עם רבי
 יהודה. מאחר ונתבאר שאין להוכיח מדברי רבי יוחנן שאינו סובר
 כללים אלו, אם כן יש לתמוה, מדוע אמר רב משרשיא לעיל (מז)
 שאין סוברים להלכה את כללי הפסק שנתבארו שם.
 מבאר הגמרא: אֲלֵא הֵכִי קָאֲמַר – כך היתה כוונתו של רב
 משרשיא לומר, הֵינִי בְּלֵלִי לֹא דְכָרִי הַכֵּל נִינְהוּ – כללים אלו אינם
 מוסכמים על דעת הכל, דְּהָא רַב לִית לֵיהּ הֵינִי בְּלֵלִי – שהרי רב אינו
 סובר, וכפי שנתבאר לעיל (ע"א) שיש להוכיח כן ממה שהוצרך
 לפסוק הלכה כרבי יהודה במחלוקתו עם רבי מאיר, לגבי אחד עני
 ואחד עשר מערבים ברגליהם.
 הגמרא דנה לגבי חפצי נכרי אם קונים שבייתה: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר
 שְׁמּוּאֵל, חֲפָצֵי נִכְרִי אֵין קוֹנִין שְׁבִיתָהּ במקומם, ולפיכך אם שאל
 אדם מישראל כלים מן הגוי בשבת או ביום טוב רשאי הוא להוליכם
 כרגליו, וכמו כן אם הביא הנכרי כלים מחוץ לתחום אינם נאסרים
 בטלטול.
 מבררת הגמרא: לָמָּא – לשיטת מי אמר שמואל את דינו, אִילִימָא
 – אם נאמר שפסק כן לְרִבְּנָן – לשיטת חכמים, הסוברים שחפצי
 הפקר אינם קונים שבייתה במקומם, אם כן יש להקשות, פְּשִׁטָּא – דין
 זה פשוט הוא, ולא הוצרך שמואל להשמיענו זאת, דְּהִשְׁתָּא – שהרי
 לדברי חכמים אפילו חֲפָצֵי הַפֶּקֶר דְּלִית לָהּ וְשִׂין לָהּ – שאין להם בְּעָלִים
 אֵין קוֹנִין שְׁבִיתָהּ, אף שהיה מקום לומר שיקנו שבייתה לעצמם לפי
 שאינם תלויים באחר, ואם כן, חֲפָצֵי הַנְּכָרִי דְּאִית לָהּ וְשִׂין לָהּ – שיש להם
 בְּעָלִים, מִיבְּעִיא – וכי צריך לומר שאינם קונים שבייתה, הרי נגדירים
 הם אחר בעליהם, וכשם שהנכרי אין לו דין שבייתה כך חפציו אינם
 קונים שבייתה. אֲלֵא בהכרח צריך לומר, ששמואל אמר דין זה
 אֲלֵיבָא – לשיטתו דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נֹרִי, הסובר שחפצי הפקר קונים
 שבייתה במקומם, וְקָא מְשַׁמְעֵי לָן שמואל, דְּאִמַר דְּאֲמַר – באיזה
 אופן אמר רבי יוחנן בן נורי שחפצים קונין שְׁבִיתָהּ, הֵינִי מִלֵּי –
 דברים אלו אמורים דווקא בחֲפָצֵי הַפֶּקֶר, דְּלִית לָהּ בְּעָלִים – שאין
 להם בעלים שיעררו אחריהם, אֲמָל חֲפָצֵי הַנְּכָרִי דְּאִית לָהּ וְשִׂין לָהּ – שיש
 להם בְּעָלִים, לֹא – אין הם קונים שבייתה לעצמם, אלא נגדירים אחר
 בעליהם, ולפיכך, כשם שאין הבעלים הנכרים קונים שבייתה כך
 חפציהם אינם קונים שבייתה.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: מִיתִיב – הקשו בני
 הישיבה, שנינו בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר, אדם
 מישראל הַשּׁוֹאֵל – נוטל בהשאלה כֵּל מִן הַנְּכָרִי הָדָר בעירו ביום
 טוב, וְכֵן הַמְּשַׁאֵל לֹא לְנִכְרִי בן עירו כֵּל מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, וקנה הכלי

לעשות מחיצה של ברזל, כדי להפסיקו – להפסיק בין שני חלקי הבריכה.
דהיינו, כגון באופן שיש שתי עיירות העומדות במרחק של ארבעת אלפים אמה זו מזו, ויש ביניהן בריכה מליאה מים, וכל אחת מן העיירות שואבת מים מבריכה זו, צריכים תושבי העיירות לעשות מחיצה של ברזל באמצע הבריכה, כדי להפריד בין המים השייכים לתחום העיירה האחת ונגררים אחר שביתה, לבין המים השייכים לתחום העיירה השניה (ראה ציור). שאם לא יעשו כן נמצא שמתערבים המים אלו באלו, וכאשר שואבים תושבי העיירה האחת מן המים שבצידם, נוטלים הם אף מן המים השייכים לתחום העיירה השניה, ומאחר ומים אלו יצאו חוץ לתחומם נאסרו בטלטול.
הגמרא מביאה דעה החולקת על דין זה: מתייף עליה – שוחק היה רבי יוסי בריה ברבי חנינא על דין זה ששנה רבי חיאי.
מבררת הגמרא: מאי טעמא קא מתייף – מדוע שוחק היה על דין זה, איילימא – אם נאמר שטעם הדבר הוא משום דתני לה – רבי חיאי שנה ברייתא זו כשיטת רבי יוחנן בן גוריון, הסובר שחפצי הפקר קונים שביתה, ולשיטה זו יוצא דין זה לחומרא, שאסור להביא את המים שבתחום העיר האחת אל העיר האחרת, ואילו רבי יוסי בריה חנינא סבירא ליה פרבן – סובר כשיטת חכמים שחפצי הפקר אינם קונים שביתה, ולשיטה זו יוצא דין זה לקולא, שמוותר להביא מים מתחום העיר האחת לתחום העיר האחרת, ומשום כך היה שוחק על דברי רבי חיאי, אם כן יש לתמוה, ומשום דסביר לקולא מאן דתני לחומרא מתייף עליה – וכי מפני שהוא סובר להקל יש לו לשחוק על מי ששונה להחמיר.
ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את שחוקו של רבי יוסי בריה חנינא באופן אחר: אלא משום כך היה שוחק, משום דתניא בברייתא, נהרות המושבין – הנמשכים הלאה ממקום נביעתם, ומעיינות הנזקצין מתוך הקרקע במקומם ואינם נמשכים הלאה, הרי הן פרגלי כל אדם בשבת או ביום טוב, אף אם שייכים הם לאדם אחר, שמאחר ונעים ונדים הם אינם קונים שביתה במקומם.
נמצא לפי זה, שהמים הנובעים בבריכה בין שתי עיירות אינם קונים שביתה כלל, ואין צריך מחיצה להפסיק ביניהם, ולפיכך שוחק היה רבי יוסי בריה חנינא על דין זה.
מקשה הגמרא: ודלמא בכתובין – שמה עוסקת הברייתא שהביא רבי חיאי במים העומדים במקום אחד ואינם נמשכים או נובעים, ולפיכך קונים הם שביתה, ואסור להוציאם מתחום העיר האחת לתחום העיר האחרת, ומדוע שחק על כך רבי יוסי בריה חנינא ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את שחוקו של רבי יוסי בריה חנינא באופן אחר: אלא משום כך שחק, דתני – לפי ששנה רבי חיאי בברייתא שצריך מחיצה של ברזל להפסיקו, ועל כך יש לתמוה, מדוע צריך דווקא מחיצה של ברזל, ומאי שנא קנים דלא – מדוע לא די במחיצה של קנים, כהכרזת צריך לומר, שהטעם הוא משום דעילי בהו מיא – שנכנסים מים בין הקנים, ואין מחיצה זו מועילה להפריד בין המים שבתחום העיר האחת לבין המים שבתחום העיר האחרת, ואם כן יש להקשות, מה תועלת יש במחיצה של ברזל, הרי בה נמי עילי בהו מיא – אף בזה נכנסים המים מלמטה, שהרי סתם מחיצה גבוהה עשרה טפחים ואינה מגעת עד קרקעית המים, ואף אם תגיע עד הקרקע אינה יכולה לחסום את מעבר המים לגמרי. ולפיכך שוחק היה רבי יוסי בריה חנינא על דברי רבי חיאי.
מקשה הגמרא: ודלמא צריך ואין לו תפקיד קאמר – שמה כוונת הברייתא שצריך היה להניח בין התחומים מחיצה של ברזל שתפסיק לגמרי ביניהם, אך מאחר ואי אפשר לעשות כדבר הזה, ממילא אין תקנה למים אלו, ואין תושבי העיירות רשאים לשאוב מבריכה זו בשבת. ומדוע שחק על כך רבי יוסי.
ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את שחוקו של רבי יוסי בריה חנינא באופן אחר: אלא לפיכך שוחק היה על דין זה, משום דקל הוא – קולא היא שחקילו חכמים לגבי מחיצה העומדת במים, שדי בזה

במחיצה כל שהיא, אף שעוברים המים מעליה ומתחתיה, ובלבד שיהא בה עשרה טפחים. ולפיכך תמה היה עליו מדוע הצריך מחיצה של ברזל, הרי די במחיצה של קנים.
ומצינו שהקילו חכמים במחיצה העומדת במים, בדרבי מבלא – כמו ההוראה שחזרה רב לרבי טבלא, דכנא מיניה – שאל רבי מבלא מר, מחיצה תלויה באויר, דהיינו, שתחתיתה של המחיצה גבוהה יותר משלושה טפחים מן הקרקע, כהו שתתיר לטלטל בחורבה, שלא תהא נידונה כפרוצה לרשות הרבים. אמר ליה רב לרבי טבלא, אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, משום דקל הוא שחקילו חכמים במים – קולא מיוחדת היא שהקילו חכמים לגבי מחיצה העשויה לחצוץ במים, שבה אין צריך דיני מחיצה גמורה אלא די בכל שהוא, אבל בשאר מקומות צריך מחיצה גמורה, ולפיכך אין מחיצה תלויה מתרת בחורבה.
מבואר מדברי רב, שדי לעשות מחיצה תלויה במים, אף שהמים נכנסים מלמטה, ויש ללמוד מכך שגם מחיצה של קנים מועילה במים, אף שהמים נכנסים בין הקנים, ולפיכך שוחק היה רבי יוסי בריה חנינא על רבי חיאי שהצריך מחיצה של ברזל.
שנינו במשנה (לעיל מה): וחכמים אומרים, אין לו אלא ארבע וכו', רבי אליעזר אומר, והוא באמצען, רבי יהודה אומר, לאיזה רוח שירצה ילך.
מקשה הגמרא: רבי יהודה הסובר שרשאי הוא לילך ארבע אמות לאיזה רוח שירצה, היינו תנא קמא – הרי זה ממש כשיטת חכמים החולקים על רבי יוחנן בן גוריון וסוברים שאין לו אלא ארבע אמות. מתרצת הגמרא: אמר רבא, שמונה אמות על שמונה אמות איבא בינייהו – יש ביניהם. כלומר, דעת חכמים היא שאדם שלא קנה שביתה מערב שבת יש לו ארבע אמות לכל הצדדים, דהיינו שיש לו שטח של שמונה אמות על שמונה אמות שהוא עומד באמצעו, ואילו רבי יהודה סובר שיש לו ארבע אמות על ארבע אמות בלבד, אלא שרשאי הוא לבחור לאיזה צד יטול ארבע אמות אלו.
תניא נמי הכי – ואכן כך שנינו בברייתא, יש לו שמונה אמות על שמונה אמות, דברי רבי מאיר, והוא הנוכח במשנתנו כ"חכמים". הגמרא מפרשת באיזה ענין נחלקו חכמים ורבי יהודה: ואמר רבא, מחלוקת זו של חכמים ורבי יהודה אם יש לו ארבע אמות על ארבע אמות או שמונה על שמונה, לא נאמרה אלא לענין להלך, אבל לענין למלט דברי הכל ארבע אמות אין, טפי לא – הכל מודים שאין הוא רשאי לטלטל אלא בארבע אמות על ארבע אמות ולא יותר, דהיינו, שאף חכמים הסוברים שרשאי להלך שמונה אמות, מודים הם שאינו רשאי לטלטל אלא בארבע אמות.
הגמרא מבארת מהיכן לומדים דין ארבע אמות: מבררת הגמרא: והני – אלו ארבע אמות שנתנו חכמים לאדם שלא קנה שביתה בערב שבת, היבא בתיבא – היכן רמוזים הם בתורה.
מבארת הגמרא: בדרבנא – כמו ששנינו בברייתא, נאמר בכתוב (שמות טו כט) "שבו איש תחתיו", ויש ללמוד מכך שנתנה תורה מקום לאדם שאיבד את שביתתו תחתיו – כפי שיעור גופו, [וכן הוא שיעור תחתיו], גופו של אדם אורכו שלש אמות, ואמה נוספת נדרשת בדי שיוכל לפשוט את ידיו ורגליו, ונמצא שהשיעור הנצרך לאדם הוא ארבע אמות. אלו דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר, גופו של אדם אורכו שלש אמות, ואמה נוספת נדרשת בדי שיפול – שיוכל ליטול חפץ מתחת מרגלותיו, ומיניה – ולהניחו תחת מרגלותיו.
מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה חילוק יש ביניהם בדין, הרי לדעת שניהם שיעור 'תחתיו' הוא ארבע אמות.
מבארת הגמרא: בינייהו – החילוק ביניהם הוא לענין אם די בארבע אמות מצומצמות, או שצריך ארבע אמות מרווחות. לדברי רבי מאיר הסובר שהאמה הרביעית נדרשת כדי שיוכל האדם לפשוט ידיו ורגליו צריך ארבע אמות מרווחות, ואילו לדברי רבי יהודה הסובר שהאמה הרביעית נדרשת כדי שיוכל ליטול חפץ מתחת

מחיצה של ברזל נמי עיילי בה מיא – ומתאי, דהא סתם מחיצה עשרה טפחים היא, ולא מטאי עד קרקעית המים. ואפילו מגעת לקרקעית המים – אי אפשר שלא יכנסו המים מתחתיה. אלא – משום הכי מחיך עליה. דקל הוא שהקילו חכמים במים – במחיצה כל דהו, ובבלבד שהא בה עשרה מהניא בה, ואף על גב דעיילי

בה מיא מעילאי ומתאי. כדבעא מיניה רבי

מבבלא כו' – וכי הכי דמחיצה תלויה מהניא – מחיצה הקנים נמי מהניא, דמה לי מיערבי מיא מתתאי, מה לי מיערבי בין קנה לחברו. חיינו תנא קמא – רבי יהודה, דאמר לאיחא רוח שירצה יש לו ארבע אמות – חיינו תנא קמא, רבנן דפליגי עליה דרבי יוחנן בן גורי. שמונה על שמונה איכא בינייהו – דרבנן סברי: ארבע לכל צדיק, חיינו שמונה על שמונה. ורבי יוחנן סבר: לחד רוח ותו לא. כדקתני: ומודה רבי יהודה לרבי אליעזר, שאם בירר לו שתיים לכאן ושתיים לכאן – שאין יכול לחזור בו. וכן אם בירר ארבעתן לרוח אחת. מחלוקת – דרבי מאיר, דשרי שמונה על שמונה להחיל: לרבי יהודה מצומצמות, ולרבי מאיר גדולות, דפישוט ידיים ורגלים יותר מאמה הוא. באמה דידה – איש לפי מה שגופו ארוך, יש לו ארבע אמות באמתו הארוכה. של קדש – לכל אדם אמות שוה, של ששה טפחים בינונים, למידת שתי אמות שהיו בשושן הירש שנעשו למידת אמות של ששה. גבי ים שאמרו – משנה היא במסכת כלים (פרק שבעה עשר משנה יא). יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם: מלא קומצו מנחה, מלא חפצו קטרת, מלא לוגמיו ביום הכפורים. ובמזון שתי סעודות לעירוב. וליתני נמי: ארבע אמות ליצוא חוץ לתחום. אי הוה יייקין כולי האי – בבבלי הלטלע, לא הוה מצינו לתרוצי כל דיוק, ולא הוה תנינן. משום דאיכא ננס באיכרי – שגופו בינוני ואמרתו קצרה, ולא סגי ליה באמה ידיה, ובעי למיתב ליה באמה של קדש. היו שנים כו' – מתניתין פרישנא לעיל. מאי שנא התם דפליגין? – דאמרו רבנן לקמן בשמעתין: שלשתן אסורין לטלטל זו עם זו. אוושי דירורין – דירורי החצרות רבים, ולא ידעי כולן לחזרה, ואתו לטלטלי כלים ששבתו בחיצונה לתוך חיצונה אחרת דרך אמצעית. הכא – גבי שלשה אנשים יכולין החיצונים ליהדר, דהא מועטין ניהו ולא אוושי. שתיים החיצונות אסורות זו עם זו – כלים ששבתו בזו אסור להכניס לזו דרך אמצעית, שנמצא שיצאו מרשותן לרשות האסור להן: הכי גרסינן. אמאי בין דערבי חיצונות כהדי אמצעית הוו להו חדרא – (ולישתרו כולם, דמי כמאן דדיירי התם. דומיא דבני חצר שעירבו, ויהי כולו עירובן בבית אחד דדמו כאילו דרו כולו באותו בית. וחצר דההוא בית היא, ומשתי בה. הכא נמי, דמו כמאן דדיירי כולו בחצר אמצעית וכו') וקא סלקא דעתך: כגון שנתנו שתיין עירובן באמצעית, שזו משפט עירוב חצירות. סתם חצר יש בה תבים הרבה, וצריכיה בני הבתים לערב יחד, לפי שהבית מיוחד לכל אחד והחצר רשות כולן, ואסור להוציא מרשות לרשות דהיינו מן הבתים לחצר, בלא עירוב. ומניחים אותו באחד מן הבתים. וכשהוציא פתוחה לחצר אחרת, ורוצץ לעשותן רשות אחת – נוטלין העירוב שגבו מן הבתים, ונותנין אותו באחד מבתי חצר אחרת. וכי הדרה אמצעית ועירבה כהדי אידיך שלחותה דחיצונה עברה – לא גרסינן הכא עד לקמן. שנתנה אמצעית עירובה בזו וכו' – דדמיא אמצעית כאילו דרה בהן, ואין דירוי חיצונות באמצעית, למימרא דכי הדידי ניהו. כשני

רבי יהודה חיינו תנא קמא – ואם תאמר: דילמא רבי אליעזר ורבי יהודה לא פליגי אתנא קמא, אלא לפרושי מלתיה קאתו? וכן מצינו פרק "כהן גדול" (סנהדרין כ"א). גבי "לא ירבה לו נשים", ובריש מתניתין בריש "חוקת הבתים" (בבא בתרא כ"א). ואומר רבינו יצחק: דעל כרחך רבי אליעזר לא מפרש מלתיה דתנא קמא אלא פליגי עליה, דהא תנא קמא קאי ארבי יוחנן בן גורי, דאמר: יש לו אלפים אמה לכל רוח, ולא הוי באמצעייתו. הכי נמי, ארבע אמות לתנא קמא. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך חיינו תנא קמא, כיון דתנא קמא ארבי יוחנן בן גורי קאי, ויש לו ארבע אמות לכל רוחו ויש לומר: דסבר המקשה אף על גב דאלפים דרבי יוחנן הוי לכל רוח, דהוה ארבע אלפים על ארבע אלפים – ארבע אמות דתנא קמא הוה ארבע אמות בין הכל, דומיא דטלטול ארבע אמות ברשות הכרבים דהוי פירושו ארבע אמות לכל רוח שירצה, כמו שאמר רבי יהודה. לכך פריך חיינו תנא קמא. ורבינו חננאל גריס: חכמים חיינו תנא קמא. פירושו: תנא קמא דריש פריך, דמי שהוציא ודף נכרים אין לו אלא ארבע אמות. ואף על גב דאינם מעניין אחד – מכל מקום פריך, דחכמים דפליגי ארבי יוחנן בן גורי לא היה להם להוציר ארבע אמות אלא אין לו אלפים, ומסתמא דיש לו ארבע אמות לכל רוח. גופו שלש אמות – ואם תאמר: אמאי בעינן גבי דיוק ראייה מחיצה ארבע אמות ב"הושתפך" (בבא בתרא כ"ב). ויש לומר: דפעמים שיש גבשושית סמוך לכותל, ופעמים נמי שמונבית עקיבו ועומד על אצבעות רגליו. ועוד: הא דאמר חבא גופו שלש אמות – חיינו בלא ראשו. וכן משמע ב"המצניע" (שבת כ"ב), דאמר: המוציא משו ללמעלה מעשרה – חייב, שכן משא בני קהת. דאמר מר: ארון תשעה ובכרת טפה, וגמרי: כל טונא דמדילי במוטה – תילתא מלעיל ותרתין תילתי מלתתא. אישתבח דלמעלה מעשרה הוה קאי. ובכתב דיו נושאים אותו ודל משמונה עשרה טפחים שני תילתי דארון ובכרת – חיינו ששה ושני שלשי טפה. ותשתיירו עד הקרקע אחד עשר טפחים ושליש. אבל אם אדם עם ראשו רשק שמונה עשרה טפחים יגיע הארון עד למטה מעשרה. דראש וגואר מחזיק יותר מטפח ושליש וגבי כוכין בעינן נמי ארבע אמות, בפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא כ"ב). חיינו עם ראשו ועובי דפי הארון, ושעור מקוה דהוי אמה על אמה ברום שלש אמות – לאו משום שלא ידא גובה האדם יותר משלש אמות, אלא משכנס במים המים עולין, וגם קצת ירכיב ראשו. והא דמתיב בתרגום מגילת אסתר: "פרשנדאת איצטליב על תלת אמה", וכן כולם – התם קטועי ראש הוו.

ופתוחות לרשות הרבים – דאי לאו הכי, אותם שיש להם דריסת הרגל על חבירתה אוסרת עליה.

אבל

לזו ופתוחות לראש השנה. מאי שנא התם דפליגיתו, ומאי שנא הכא דלא פליגיתו? ורפנן: התם אוושי דירורין, הכא לא אוושי דירורין. "ושתיים החיצונות כו'". ואמאי? בין דערבי להו חיצונות כהדי אמצעית, הווא להו חדרא! אמר רב יהודה: פגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו. ורב ששת אמר: אפילו תימא שנתנו עירובן באמצעית, פגון שנתנהו בשני

אבל בשני בתים לא — והא דלא מוקי לה רב יהודה כרב ששת — לאו דקסבר דאפילו בשני בתים הוי עירוב לבית הלל, דהא אפילו כלים קאמר רב יהודה לקמן דחולק עירובו אינו עירוב. דעד כאן לא קאמרי בית הלל אלא דמלן למנא ואיתר. והא דלא מוקי כרב ששת — משום דפריך בסמוך לרב ששת דנהוי כחמשה ששריין בחצר אחת — וקסבר דאמר דיריין להחמיר.

לרב יהודה דאמר כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו וכו' — לרב ששת לא שייך למיפך הכי, דכיון שנתנו עירובן באמצעית ולא נתנו עירובן יחד אלא בשני בתים — גלי אדעתיה דלא ניתא להו לחיצונות להשתתף ביחד. אבל כשנתנה אמצעית עירובה בזו וכו' — ליכא גליי דעתיהו התם כולי האי. אי נמי: לרב יהודה, כיון שנתנה עירובה בזו וכו' — נעשה כאלו דרה בחיצונות בבתיהם, ונעשית לכל אחת ואחת להיות שלוחה. ולרב ששת — אין האמצעית נעשית שלוחה, דאדרבה כולן דיריין בה.

יאמרו דיריין להחמיר. והא דאמר בפרק "הדר" (עירובין סו.ב): נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב — שתיקן אסורות, משום דלא מצי מבטל לפנימית, דאיכא חיצונה דאסרי עלייהו — שאני התם דשעשה.

רשות אחת משתמשת לשתי רשויות ואין שתי רשויות משתמשות לרשות אחת — כן גרס הקונטרס. ומפרש הקונטרס: שהחיצונות משתמשות באמצעית, ופירוש "משתמשות" — כמו משמשת. אבל אמצעית אסורה בשתיקן, דזו מושכתה לבאן וזו מושכתה לבאן, ושתי דירות לא יחבינן לה, כיון דחיצונות לא עירבו יחד — רשויות חלוקות הן. והא דקאמר שמואל אף זו דברי רבי שמעון — פירושו: דרבי שמעון דווקא בענין זה התיר. והא דקאמר

ואודא שמואל לטעמיה — משום דסבירא ליה "הלכה כדברי המיקל בעירוב". ואי סבירא ליה כרב, דאמר אמצעית נמי שרי לרבי שמעון בשתיקן — לא היה אומר עירבה עם שתיקן אסורה עם שתיקן. וקשה: ולפירושו היה לו לירגס "משמשת", ששתי רשויות משתמשות בה! ועוד קשה: דקאמרין לעיל דהכי קאמר להו רבי שמעון לרבנן מאי שנא גבי חצירות דפליגיתו ב'. ולרב מה ענין זה לזה? והא רבנן לא גזרו כלל, דהא שרו חיצונות באמצעית. ומאי קמשני נמי התם אדאשוי דיריין. ועוד: דלא שמעין ליה לשמואל בשום מקום דקאמר "הלכה כדברי המיקל בעירוב" אלא רבי יוחנן ב' לוי הוא דקאמר הכי לעיל. ואדרבה שמואל הוא דאית ליה בפרק "חולין" (עירובין פא.ב). כל מקום שאמר רבי יהודה בעירוב — הלכה כמותו. ובר פלוגתא דרבי שמעון דהכא — היינו רבי יהודה כדאמר לעיל. ומיהו, בהא יש לומר: כיון דלא נזכר כאן רבי יהודה בפירוש — ליתא בהדיא כללא דפסיק שמואל

לקמן. אלא היכא שנוכר בהדיא. ועוד: לשון "אף" לא אתי שפיר. כמו שהקשה בעצמו, דהוי עדיף טפי אי לא הוה חני "אף". דבהאי לישנא איכא למטעי, דמשמע דתריהו שרי. ועוד: לפירושו נחלקו רב ושמאל בפירוש לשון המשנה "שהיא מותרת עמון וכן מותרת עמה". לכן נראה לרבינו תם: דרשות אחת משתמשת לשתי רשויות, האמצעית משתמשת בחיצונה — דליכא למיגור (בחיצונה) כולי האי שרוציא האמצעית כלי החיצונה מזו לזו. אבל שרוציא אסורות עם האמצעית — דילמא אתי להחליף כלים ששבתו בחיצונה זו לחיצונה זו. אבל אין לפרש טעמא דרבנן דחיצונות אסורות באמצעית משום דחיצונות אסורות זו על זו כיון דלא עירבו יחד, או משום הכי אסורות החיצונות באמצעית משום דאין דירי חיצונות באמצעית, אבל אמצעית תשמש בחיצונות דעירובה מרגלית בשתיקן. ורב יהודה לטעמיה, דמוקי לעיל כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו וכו'. דאם כן לא הוי אתי שפיר הא דאמר רבי שמעון לרבנן: מאי שנא התם דפליגיתו. אלא ודאי טעמא משום דגורין. וקאמר שמואל: דאף זו דברי רבי שמעון, דשרי חיצונות ואמצעית זו בזו. אבל לרבנן שלשתן אסורות. והשתא הוי שמואל לטעמיה, דאמר: עירבה עם שתיקן — אסורה עם שתיקן כרבנן דאמרי שלשתן אסורות, דהיינו רבי יהודה. ושמואל פסיק כרבי יהודה בעירוב. אבל לרב אינה אסורה עם שתיקן, דאפילו לרבנן שרי לאמצעית להשתמש עמון. וקשה למחריבו יצחק: ד"אסורה עם שתיקן" משמע אבל הם מותרין עמה, מדלא קתני "אסורה על שתיקן" כמו בסיפא. אף על גב דאיכא למימר דאשמעין דאסורה עם שתיקן אף על גב דליכא למיגור כולי האי, וכל שכן דהם אסורות עמה דאיכא למיגור טפי. ומכל מקום, כיון דלא מותר להשתמש יחד אלא משום גזירה — אינה אוסרת על שתיקן. מכל מקום כיון דלא קאמר "עירבה עם שתיקן אינה אוסרת על שתיקן" דהוה משמע וכולן אסורות זו עם זו, אלא נקט "אסורה עם שתיקן" משמע ודאי דאבל הם מותרין עמה. ועוד קשה: דבפרק "כל גזות" (עירובין צא.א) אמר שמואל, הלכה כרבי שמעון דאמר: גזות חצירות וקרפיות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן בין עירבו בין לא עירבו. משום דרבי שמעון לטעמיה דהכא לא גזר. ונראה לפרש: דהא דקאמר שמואל דלרבנן שלשתן אסורות — הוי מתרי טעמי. חיצונות באמצעית — משום גזירה שמה יוליכו כלי החיצונה אחרת, ואמצעית בחיצונות ליכא למיגור שמה תוליק האמצעית כלי החיצונה זו לאחרת, דסתמא דמילתא כי משתמש איניש — במאני ידידיה קמשתמש ולא במאני דחבריה, כדמפרש לקמן (עדא, גבי שתי חצירות וחורבה אחת ביניהן. ואי משום יוליכו [בנין] החיצונות כליהן באמצעית — הא ליכא למגור, דהוי גזירה לגזירה). אלא טעמא דאסורה האמצעית בחיצונות — שזו מושכתה לבאן וזו לבאן. ורבי שמעון פליג אחריו. והשתא הוי שמואל לטעמיה דפסיק לקמן כרבי יהודה בעירוב. ולכן קאמר אסורה עם שתיקן — כרבנן. דהיינו רבי יהודה. וטעמא משום דזו מושכתה לבאן וזו לבאן, כדפירשית. אבל הם מותרת עמה — דבהא סבר כרבי שמעון, דלא גזר. וכדפסק בפרק "כל גזות" דהלכה כרבי שמעון, דבין עירבו ובין לא

עירבו לא גזר.

בשני בתים. כמאן - בבית שמאי, דתניא: חמשה שבועות עירובין
את עירובן ונתנהו בשני כלים, בית שמאי אומרים:
אין עירובן עירוב, ובית הלל אומרים: עירובן עירוב.
אפילו תימא בית הלל: עד פאן לא קאמרי בית הלל
התם - אלא בשני כלים בבית אחר, אבל בשני בתים
- לא. אמר ליה רב אהא בריה דרב אמיא לרב אשי:
לרב יהודה קשיא, ולרב ששת קשיא. לרב יהודה קשיא,
דאמר: כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו,
וכיון דעירבה אמצעית ביה חיצונה - הווא ליה חדא,
וכי הדרה ועירבה ביה אידך - שלוחותיה עברת!
ולרב ששת קשיא: תיהו כחמשה ששריין בחצר אחת,
ושכח אחד מהן ולא עירב - דאסרי אהדרי! אמר
ליה רב אשי: לא לרב יהודה קשיא, ולא לרב ששת
קשיא; לרב יהודה לא קשיא: פיון דעירבה לה אמצעית
בבהי חיצונה, ושתיים חיצונות בבהי הדדי לא עירבו
גליא דעתיה דבהא ניהא ליה, ובהא לא ניהא
ליה. ולרב ששת לא קשיא: אם אמרו דיריין להקל,
יאמרו דיריין להחמיר? אמר רב יהודה, אמר רב: זו
דברי רבי שמעון, אבל חכמים אומרים: רשות אחת
משמשת לשתי רשויות, אבל לא שתי רשויות משמשות
לרשות אחת. פי אמריה קמיה דשמואל, אמר ליה:
אף

שנא נתנו שתיקן עירובן באמצעית, לא שנא נתנה אמצעית עירובן בזו וכו' — היא אסורה עמון, והן מותרין עמה. רשות אחת משמשת לשתי רשויות — כלים ששבתו בחיצונות מותרות באמצעית, דהא החיצונות לא עירבו אלא עם זו, ואין רשות אחרת מושכת לצד אחר. ואין שתי רשויות משמשות לרשות אחת — דכיון דשתי חיצונות לא עירבו יחד לעשות רשות אחת, אלא רשות אחת, וזו מושכתה לבאן וזו לבאן באמצעית להשתמש לא בזו ולא בזו וזו מושכתה לבאן, וזו מושכתה לבאן וזו לבאן דיריין לא יחבינן לה, דמאי כאילו היא מוקי חצר החיצונה שלא עירבה ביה אידך חיצונה, ואוסרתה. וכן נמי כי אולא לאידך חצר דעירבה נמי בחדה — אוסרתה אידך חיצונה. אבל היכא דעירבו שלשתן — הוה כולוהו חדא רשותא.

אף
שנא נתנו שתיקן עירובן באמצעית, לא שנא נתנה אמצעית עירובן בזו וכו' — היא אסורה עמון, והן מותרין עמה. רשות אחת משמשת לשתי רשויות — כלים ששבתו בחיצונות מותרות באמצעית, דהא החיצונות לא עירבו אלא עם זו, ואין רשות אחרת מושכת לצד אחר. ואין שתי רשויות משמשות לרשות אחת — דכיון דשתי חיצונות לא עירבו יחד לעשות רשות אחת, אלא רשות אחת, וזו מושכתה לבאן וזו לבאן באמצעית להשתמש לא בזו ולא בזו וזו מושכתה לבאן, וזו מושכתה לבאן וזו לבאן דיריין לא יחבינן לה, דמאי כאילו היא מוקי חצר החיצונה שלא עירבה ביה אידך חיצונה, ואוסרתה. וכן נמי כי אולא לאידך חצר דעירבה נמי בחדה — אוסרתה אידך חיצונה. אבל היכא דעירבו שלשתן — הוה כולוהו חדא רשותא.

החצר.
הגמרא מתרצת את שתי הקושיות: **אמר ליה רב אשי** לרב אחא בריה דרב אויא, **לא לרב יהודה קשיא ולא לרב ששת קשיא** – אין להקשות לא על תירוצו של רב יהודה ולא על תירוצו של רב ששת. והוא מפרש את דבריו. **לרב יהודה לא קשיא** – אין להקשות על דברי רב יהודה מדוע אין האמצעות עושה את שליחותה של החיצונה, **דכיון דעירובא לה אמצעותי בהדי חיצונה** – שמאחר ועירבו דיירי האמצעות עם דיירי החיצונה, ואילו דיירי השתים הוציאות **בהדי הדדי לא עירבו** – לא הניחו עירוב אלו עם אלו, ובוה **גליא דעתיה** – גילו דיירי החצר החיצונה הראשונה את דעתם, **דבהא נהא ליה** – שטוב בעיניהם להניח עירוב עם דיירי האמצעות, **ובהא לא נהא ליה** – אך לא טוב בעיניהם להניח עירוב עם דיירי החצר החיצונה השניה, ולפיכך אי אפשר לומר שדיירי האמצעות יהיו שליחים של דיירי החיצונה האחת לערב עם דיירי החיצונה השנית.
ולרב ששת לא קשיא – וכמו כן אין להקשות על דברי רב ששת, שהרי זה כחמשה הדרים בחצר אחת ולא עירב אחד מהן, משום **שאם אמרו חכמים** שעל ידי העירוב נעשו המניחים כאילו הם **דיורין** – דרים באותה חצר שהניחו בה העירוב לענין **להקל על המניחים**, שיהיו רשאים לטלטל מחצורם לחצר שהניחו בה העירוב, **האם יאמרו חכמים** שנידונים הם כדיורין (דריס) באותה חצר לענין **להקל**, שאם הניחו שנים עירוב בחצר אחת ולא עירבו זה עם זה יאסרו את החצר על אלו הדרים בה מתחילה, הרי אין הם דרים שם בפועל. ונמצא, שאף על פי שהניחו דיירי החצרות החיצונות את עירובם בחצר האמצעות, ונידונים הם כדריס בה לענין להקל עליהם שיהיו רשאים לטלטל מחצורם לחצר האמצעות, מכל מקום אינם נידונים כדריס בה לענין להחמיר, ולפיכך אף שלא עירבו זה עם זה אינם אוסרים את החצר על אלו הדרים בה מתחילה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי רבי שמעון במשנה ובשני חכמים החולקים עליו: **אמר רב יהודה אמר רב**, זו – מימרא זו שנתבארה לעיל (מח) במשנה, לגבי שלוש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, שאם עירבו החיצונות עם האמצעות ולא עירבו זו עם זו, היא מותרת עמהן והן עמה ורק החיצונות אסורות זו עם זו, היא **דברי רבי שמעון**, **אבל חכמים** חולקים בזה, ואומרים **שרשות אחת** (החצר האמצעות) **משמשות לשתי רשויות** (החצרות החיצונות), כלומר, ששתי החצרות החיצונות רשאיות להשתמש עם החצר האמצעות, שמאחר ועירבו עמה רשאיות הן לטלטל חפציהם ששבתו בחצרותיהן אליה, **אבל לא** רשאיות **שתי הרשויות** החיצונות להיות **משמשות לרשות אחת** האמצעות, דהיינו, שאין היא רשאית להשתמש עמהן, שמאחר ועירבה עם שתיהן והן לא עירבו זו עם זו נמצא שנמשכת היא אחריהן לשני צדדים שונים, ולפיכך אסורה היא בשתייהן.
נמצא לדברי רב, שבין לרבי שמעון ובין לחכמים רשאים דיירי החצרות החיצונות להשתמש עם האמצעות, ונחלקו לגבי דיירי החצר האמצעות, שרבי שמעון מתיר אף להם להשתמש עם החיצונות, וחכמים אוסרים.
וממשיך רב יהודה ואומר, **כי אמריה קמיה דשמואל** – כאשר אמרתי מימרא זו של רב לפני שמואל, נחלק עליו, ואמר לי,

בשני בתים שבחצר האמצעות, דהיינו, דיירי החצר החיצונה האחת נתנו עירובם באחד מן הבתים שבחצר האמצעות, ואילו דיירי החצר החיצונה השניה נתנו את עירובם בבית אחר העומד בחצר האמצעות, ומאחר שלא נתנו עירובן בבית אחד אין דיירי החצרות החיצונות נידונים כדריס במקום אחד, ולפיכך אוסרים הם זה בזה. הגמרא מקשה על דברי רב ששת: **במאן** – כשיטת מי סובר רב ששת, המפרש ששנים שהניחו עירוב בשני בתים שבחצר אחת אינם נידונים כדריס יחדיו, האם הוא סובר כשיטת **בית שמאי**. **דתניא** – שהרי כך שנינו בברייתא, **המשה אנשים** הדרים בבתי שונים בחצר אחת, **שגבו את עירובן** – שגבו מכל אחד מדיירי החצר פת לצורך עירובי חצירות, ונתנוהו לעירוב זה בשני כלים שונים העומדים בבית אחד, מקצת העירוב בכלי אחד, ומקצתו בכלי אחר, נחלקו התנאים האם העירוב מועיל באופן זה. **בית שמאי אומרים אין עירובן עירוב, ובית הלל אומרים עירובן עירוב**.
וסברה הגמרא עתה, שאין חילוק בין עירוב המונח בבית אחד בשני כלים, לעירוב המונח בשני בתים שבחצר אחת, ונמצא שרב ששת הפוסל עירוב המונח בשני בתים סובר כדעת בית שמאי, ודבר זה תמוה הוא, שהרי כלל הוא בידינו שהלכה כבית הלל במחלוקתם עם בית שמאי.
מתרצת הגמרא: **אפילו תימא** – אפילו אם תאמר שרב ששת סובר כשיטת בית הלל אין בכך קושיא, **עד כאן לא קאמרי בית הלל היתם** – שלא אמרו בית הלל שם להכשיר את העירוב, **אלא באופן שהוא מונח בשני כלים** העומדים **בבית אחד**, **אבל עירוב המונח בשני בתים** שבחצר אחת **לא הכשירוהו בית הלל**, ונמצא שדברי רב ששת הם כדעת הכל.
הגמרא מקשה על דברי רב יהודה ורב ששת: **אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי**, **לרב יהודה קשיא ולרב ששת קשיא** – יש להקשות בין על תירוצו של רב יהודה ובין על תירוצו של רב ששת.
והוא מפרש את דבריו, **לרב יהודה קשיא** – יש להקשות על דברי רב יהודה, **דאמר שהמשנה עוסקת בגנן שנתנה החצר האמצעות את עירובה בזה** – בחיצונה האחת, **ועירובה בזה** – וכן הניחה עירוב נוסף אצל החצר החיצונה השניה. ועל כך יש לתמוה, **כיון דעירובא החצר האמצעות בהדי** – יחד עם החצר החיצונה האחת, **הויא ליה חדא** – נעשו שתייהן כאחת, **וכי הדרה ועירבה בהדי אידך** – וכאשר חוזרת האמצעות ומערבת עם החיצונה השניה, **שליחותה עברה** – עושה היא זאת ממילא אף בשליחותם של דיירי החצר החיצונה הראשונה, ונעשו כולן כדרות בבית אחד, וממילא יש להתיר אף את דיירי החצרות החיצונות להשתמש זה עם זה.
ולרב ששת קשיא – והקושיא שיש להקשות על דברי רב ששת היא, כיצד ניתן להעמיד את המשנה באופן שנתנו דיירי החצרות החיצונות את עירובם בשני בתים שונים שבחצר האמצעות, הרי אם כך **תיהוי** – יש לדונם כחמשה אנשים **ששויין** – הדרים בבתי שונים **בחצר אחת**, **ושבח אחד מהן ולא עירב עם חבריו**, שהדין בזה **דאמרי אהררי** – שהם אוסרים זה על זה, ואפילו אם עירבו שאר דיירי החצר זה עם זה אוסרים כולם לטלטל מבתיהם לחצר. ואף כאן מאחר ודיירי החצרות החיצונות נידונים כדריס בשני בתים שונים בחצר האמצעות, ולא עירבו זה עם זה, ולפיכך אוסרים הם זה עם זה, אם כן יאסרו אף על הדריס בחצר האמצעות להוציא מבתיהם אל

אף זו דבר רבי שמעון, כלומר, אפילו רבי שמעון המיקל מודה
 שאין האמצעית מותרת להשתמש עם החיצונות, אלא רק החיצונות
 משתמשות עם האמצעית, אבל חכמים מחמירים עוד ואומרים,
 ששלשון אסורות להשתמש זו עם זו, בין החיצונות עם האמצעית
 ובין האמצעית עם החיצונות, וכל שכן שהחיצונות אסורות זו עם זו.
 נמצא שנחלקו רב ושמואל בשני ענינים. האחד, בשיטת רבי שמעון,
 שלדברי רב מתיר רבי שמעון בין לחיצונות להשתמש עם האמצעית
 ובין לאמצעית להשתמש עם החיצונות, ואינו אוסר אלא לחיצונות
 להשתמש זו עם זו, ואילו לדברי שמואל אין רבי שמעון מתיר אלא
 לחיצונות להשתמש עם האמצעית, אך אוסר הוא על האמצעית
 להשתמש עם החיצונות. ועוד נחלקו רב ושמואל בשיטת חכמים,
 שלדברי רב אף שהם אוסרים לאמצעית להשתמש עם החיצונות
 מכל מקום הם מתירים לחיצונות להשתמש עם האמצעית, ואילו
 לדברי שמואל סוברים חכמים ששלשון אסורות להשתמש זו עם זו.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי שמואל: תניא בברייתא בנותיה דרב
 יהודה אליבא דשמואל – כפי שאמר רב יהודה בשם שמואל. וכך
 שנינו שם, על הדין שנתבאר במשנה לגבי שלשה אנשים שישנו
 בדרך, והיו השנים החיצונים רחוקים שמונה אמות זה מזה, והאמצעי
 ביניהם, שהדין הוא ששני החיצונים מותרים עם האמצעי והוא מותר
 עימם, אך החיצונים אסורים זה עם זה. ועל כך אמר רבי שמעון,
 למי דהדר דומה, לשלש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות גם
 לרשות הרבים, שאם עירבו שתיים החיצונות עם החצר האמצעית,
 אזי הדין בזה הוא שזו [החיצונה האחת] מביאה דברי מאכל מתוך
 ביתה אל החצר האמצעית ואוכלת שם, וזו [החיצונה השניה]
 מביאה אף היא את מאכליה מתוך ביתה אל החצר האמצעית
 ואוכלת שם, זו [החיצונה הראשונה] מחזרת מותרת – רשאת
 להחזיר את הבותר מסעודתה מן החצר האמצעית לתוך ביתה, וזו
 [החיצונה השניה] רשאת אף היא להיות מחזרת את מותרתה –
 הנותר מסעודתה, מן החצר האמצעית לתוך ביתה, אבל חכמים
 אומרים, שלשון אסורות להשתמש זו עם זו.

מבואר מבריתא זו, שרבי שמעון מתיר לחיצונות להשתמש עם
 האמצעית, אך אינו מתיר לאמצעית להשתמש עם החיצונות, שהרי
 מפרש הוא בדבריו שהחיצונות מביאות את סעודתן אל האמצעית,
 ואינו נוקט דוגמא הפוכה שהאמצעית מביאה סעודתה אל
 החיצונות. והיינו כדברי שמואל.

עוד מבואר מדברי הבריתא, שחכמים אוסרים על שלשון
 להשתמש זו בשל זו, ושלא כדברי רב הסובר שהם מתירים לחיצונות
 להשתמש עם האמצעית.

הגמרא מבארת ששמואל סובר כשיטתו לגבי דין שאמר במקום אחר:
 ואדא שמואל לטעמיה – שמואל הסובר שאף לרבי שמעון אין
 שתי רשויות משמשות לרשות אחת' הולך בזה כשיטתו, דאמר
 שמואל, חצר שעומדת בין שני מבואות, כלומר, שהיא פתוחה
 מצידה האחד למבוי אחד ומצידה השני למבוי אחר [ראו ציור],
 ורגילים דיירי החצר לצאת ולבוא בימות החול דרך שני המבואות,
 אזי אם עירבה אותה החצר עם שניהם – עם שני המבואות יחדיו,
 אסורה היא להשתמש עם שניהם, לפי שהיא נמשכת אחר שתי
 רשויות שונות, והיינו כשיטת רבי שמעון [לדברי שמואל] בשלש
 חצירות, שהאמצעית אסורה להשתמש עם החיצונות, לפי שהן
 מושכות אותה לשני צדדים.

ובזה סובר שמואל כשיטתו, לפי שאם היה סובר כדברי רב שרבי
 שמעון מתיר לאמצעית להשתמש עם החיצונות, לא היה נוקט
 להלכה לגבי חצר שבין שני מבואות שאם עירבה עם שניהם אסורה
 עם שניהם, מאחר ששמואל סובר את הכלל 'הלכה כדברי המיקל'
 בעירוב, ולפיכך היה לו לפטוק כדברי רבי שמעון המיקל, אלא
 בהכרח יש ללמוד מכך שהוא סובר שאף רבי שמעון המיקל אינו
 מתיר אלא לחיצונות להשתמש עם האמצעית, אך האמצעית

אסורה להשתמש עם החיצונות, וממילא אף בחצר שבין שני מבואות
 הדין כן, שאם עירבה החצר עם שני המבואות אסורה היא להשתמש
 עמהם, אך הם רשאים להשתמש עמה.

הגמרא ממשיכה לבאר את הדינים שאמר שמואל לגבי חצר שבין
 שני מבואות: אם לא עירבה החצר עם שניהם – עם שני המבואות,
 כלומר, שלא עירבה לא עם זה ולא עם זה, הרי היא אסורה על
 שניהן לטלטל מחצרותיהם למבוי, לפי שיש לדיירי החצר דריסת
 רגל במבואות אלו, ונידונים הם כדרים במבוי, ומאחר שלא עירבו
 עמם הם הרי זה גורם לבטל את העירוב שעשו דיירי המבואות לעצמם.
 היתה באחד רגילה ובאחד אינה רגילה – היו דיירי החצר רגילים
 לצאת ולבוא רק דרך מבוי אחד, ואילו במבוי השני אינם רגילים
 להשתמש, ולא עירבו לא עם זה ולא עם זה, זה המבוי שרגילה החצר
 להשתמש בו, אסור – נאסר על דייריו להוציא מחצרותיהם למבוי,
 לפי שדיירי החצר נידונים כדרים במבוי זה, והרי לא עירבו עמם, וזה
 המבוי שאינה רגילה להשתמש בו, מותר לדיירי המבוי לטלטל
 בתוכו.

הגמרא מביאה דינים שאמר רבה בר רב הונא לגבי אופן זה שהיתה
 רגילה להשתמש במבוי אחד: אמר רבה בר רב הונא, אם עירבה
 החצר עם אותו המבוי שאינה רגילה להשתמש בו, הותר המבוי
 שהיא רגילה להשתמש בו לעצמו, כלומר, שרשאים דיירי אותו
 המבוי לטלטל מחצרותיהם למבוי, לפי שסילקו דיירי החצר את
 עצמם מלהשתמש במבוי זה, ולפיכך אינם נידונים עתה כדרים בו,
 ואינם מקלקלים את העירוב שעירבו דיירי המבוי לעצמם.

ואמר רבה בר רב הונא אמר שמואל, אם עירב רגיל לעצמו – אם
 עירבו דיירי המבוי שהיתה אותה חצר רגילה להשתמש בו בינם לבין
 עצמם, ולא עירבו עם דיירי החצר, וזה שאינה רגילה בו לא עירב
 – ואילו דיירי המבוי שלא היתה החצר רגילה להשתמש בו לא
 עירבו אפילו בינם לבין עצמם, והיא – החצר עצמה לא עירבה עם
 אף אחד מן המבואות, אזי דוחין אותה שתיכנס ותצא בשבת זו אצל
 אותו מבוי שאינה רגילה להשתמש בו, לפי שדיירי אותו מבוי לא
 עירבו בינם לבין עצמם, וממילא אסורים הם בטלטול בתוך המבוי,
 ונמצא שאין דריסת הרגל של דיירי החצר גורעת מהם כלל, אך אין
 דיירי החצר רשאים להכנס וליצא דרך אותו מבוי שהיו רגילים בו
 תמיד, לפי שבני אותו מבוי הניחו עירוב בינם לבין עצמם, ורשאים
 הם לטלטל בתוך המבוי, ואם תהיה לבני החצר דריסת רגל עליהם
 הרי הם מקלקלים את עירובם של דיירי המבוי. ובגוף זה – ובאופן
 כזה בפי' חכמים על בני החצר שלא ינהו בליל סודם, לילך דרך
 המבוי שעירב ולקלקל עירובו, אלא ילכו דרך המבוי שלא עירב.

הגמרא מביאה מחלוקת בענין אדם המקפיד על עירובו: אמר רב
 יהודה אמר שמואל, דיירי חצר שהניחו פת לצורך עירובי חצירות,
 ואחד מהם הוא אדם המקפיד על עירובו, דהיינו שהוא מקפיד על
 הפת שנתן שלא יאכלנה אדם מבני החבורה, אין עירובו עירוב –
 בטל העירוב כולו. וטעם הדבר הוא, לפי שמה ששמו – כיצד נקראת
 הפת שנותנים בני החצר, 'עירוב' שמו, כלומר, שהיו כולם שותפים
 ומעורבים בפת זו, ולא ימחה אחד מהם בחבירו אם ירצו לאכול מן
 הפת שנתן.

רבי תנינא אמר, אף אם אחד מבני החצר מקפיד על האחרים שלא
 יאכלו משלו, מכל מקום עירובו עירוב, אלא שנקרא אותו אדם
 מאנשי המקום ששמו וירינא, שהיו ידועים בקמצנותם וצרות עינם.
 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר שמואל באותו ענין: אמר רב יהודה
 אמר שמואל, החולק את עירובו אינו עירוב, כלומר, אם אספו בני
 החצר פת מכל הדירים שם והניחוהו בבית אחד בשני כלים שונים, אין
 עירוב זה מועיל, והיינו מה הטעם שנתבאר לעיל 'מה שמו עירוב
 שמו', שצריך שיהיה כל העירוב מעורב יחדיו בכלי אחד.

מקשה הגמרא: במאן – כשיטת מי סובר שמואל בזה, האם בבית
 שמוא, דתניא – שהרי כך שנינו בברייתא, חמשה אנשים הורים

עירובין. פרק רביעי – מי שהוציא ודף מט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קעא רש"י

אף זו דברי רבי שמעון – אפילו להשתמש שתיקן עמוד, רבי שמעון הוא דשרי, דהא אפילו אמצעית בשתיקן נמי שרי, אבל לרבנן – פליגי בכולה, ואמרו שלשתן אסורין זו עם זו. לישנא אחרינא: אף זו דברי רבי שמעון – רבי שמעון גופיה לא שרי אלא חיצונות באמצעית. וקשיא ליה: הא תנן במתניתין "היא מותרת עמקין!" ועוד: מאי

"אף? הכי איבעי ליה למימר: זו דברי רבי

שמעון, "אף" משמע דבתרייהו שרי. ולשון

אחרין זה שמעתי, וכן עיקר. והיא מותרת

עמקן – דמתניתין מתרץ לך שמואל

דביתור שימוש שבאמצעית קאמר, דומיא

דהוא מותר עמקן דרישא. ואידי דתנא

רישא הוא מותר עמקן – תני נמי סיפא. ר"אף

זו" הכי משמע: אף רבי שמעון המיקל אוסר

בוז, דאין אמצעית מותרת בחיצונות. אף

איסור זה רבי שמעון נמי אמרו כרבנן.

ואלישנא קמא קשיא מאי "ואודא שמואל

לטעמיה?" אי נמי הוא אמר כרב הוה מצי נמי

למימר: לרבנן, עירבה עם שתיקן – אסורה

עם שתיקן, דאין שתי רשויות משתמשות

לרשות אחת. תניא בנותיה דשמואל –

דאפילו רבי שמעון לא התיר אמצעית

בחיצונות, כדקתני "זו מביאה מתוך ביתה

כו", ואילו אמצעית בחיצונות לא קאמר.

ואודא שמואל לטעמיה – דאמר: אף לרבי

שמעון אין שתי רשויות משתמשות לרשות

אחת. למה הדבר דומה – אשלשה ששבתו

בדרך קאי, זו מביאה – באמצעית ואוכלת

וזה מביאה באמצעית ואוכלת. חצר שבין שני

מבואות – פתוחה לשניהן. הכי גרסינן.

עירבה עם שניקן אסורה עם שניקן – אפילו

לרבי שמעון, והיינו שמואל לטעמיה, דאמר

שמואל: הלכה כדברי המיקל בעירוב. ואי

הוה שרי רבי שמעון בהא – לא הוה אמר

שמואל אסורה עם שניקן. לא עירבה עם

שניקן – לא עירבה לא עם זו ולא עם זו.

אוסרת על שניקן – מלהוציא מחצרותיו

למבוי, ובגון שרגילה כל מות חחול לצאת

ולבא בשניקן דרך פתחים, דריסת הרגל שיש

לה אוסרתן, בדמפרש. דאי לא הוה רגילה

אלא בתוך, לא אסרה אאריך. ואף על גב

דרגילה עם שניקן – זו היא תקנתה, מערב

עם האחד וגילא דעתה שנסתלקה מן האחר.

ומותר האחד לעצמו. היתה באחד רגילה –

לצאת ולבא כל שעה, ובאחד אינה רגילה

ולא עירבה לא עם זו ולא עם זו, זה שרגילה

בו – אסור שחצר זו אסורה עליה, דמיניה

הוא והורי לא עירבה. והאחר מותר – שאינה

דימנא. הותר רגילה לעצמו – דהא סלקא

נפשה מיניה. וזה שאינה רגילה בו לא עירב

– אפילו בפני עצמו. והיא נמי לא עירבה –

עירב. מרת סרוס – דאפילו מידי דלא חסר ביה לא מהני לחבריה והכא על כרחיה דחזין ליה גביה. מרת סרוס – שלי שלי. המקפיד על עירובו – אם יאכל אחד מבני

חבורה את הפת שנתן הוה. עירוב שמו – שיהו כולן מעורבין ומורצין בו, שלא ימחה זה בחבירו. אלא שותפות נחזה ועריבה. אנשי ווירינא – ציצקין דיו. החולק – בשני

כלים, אינו עירוב משום האי טעמא גופיה, דמה שמו – עירוב שמו. דמלא למנא ואיתר – שלא יכול הכלי להחזיק כל העירוב, ולא חילקו מדעת. מה קאמר שמואל –

כגון שחילקו מדעת. ותרתי למה לי – לשמואל, הואיל ותרתייהו חד טעמא דקפיד וחולק. דמיפלג פלגיה – ובטל שמיה, דעירוב משמע מעורב. שמיניחין בו עירוב – ארבעה

שגבו עירובן ונתנוהו בבית חמישי, אין צריך להניח שם פיתו. לא משום דכיון דמנח ליה – לבעל הבית ריפתא בסלא ידידה שהוא אוכל ממנו, כמאן דמנח בכלי עם העירוב

דמי. דכולהו הכא דיירי – משום פיתן הוה ליה דירתן, וכל שכן בעל הבית שהוא דר שם משם בתוכו. ואפילו אין לו פת בכל הבית – שפיר דמי. עירוב – שהוא מצרפן

טעמא משום קנין, שמקנה להו בעל הבית רשותו, ונמצאו כולם בעלים בבית זה שהעירוב מונח בו, וכל חצר משועבדת לרשותו זו, ואחת היא. ומפני מה אין מערבין במקה

– ליתן כל אחד ואחד מעה ומעותיו יקנו לו רשות חבירו. לאיקלולי – להשתבח תורת עירוב. משום דירה – שרעתו של אדם על פיתו, והוה להו כאלו דיירי בההוא

ביתא. ואין בחצר זו אלא דירה אחת, והרי כל רשות החצר מיוחדת לבית זה. הכי גרסינן: איכא בינייהו בלי ושאין בו שוה פירושה וקפן – למאן דאמר משום קנין – יכולין

לקנות בסודר בדרך שאר קנין, ואין יכולין לקנות בפת שאין בו שוה פרוטה, ואפילו היא מזון שתי סעודות. ואין יכול לעשות הקטן שליח לערב עליו עירובי חצירות – דלאו

בר מקנה ואקניי הוא. ולמאן דאמר משום דירה – לא מהני קנין סודר, ומערבין באוכל שאין בו שוה פרוטה, וקטן גובה את העירוב – דפת משויא להו חדא דירה, וקטן

לאו מידי עבדי.

אף זו דברי רבי שמעון, אבל חכמים אומרים: שלשתן

אסורות. תניא כוותיה דרב יהודה אליבא דשמואל, אמר

רבי שמעון: למה הדבר דומה – לשלש חצירות

הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, עירבו שתים

עם האמצעית – זו מביאה מתוך ביתה ואוכלת, וזו

מביאה מתוך ביתה ואוכלת, זו מחזרת מותרת לתוך

ביתה, וזו מחזרת מותרת לתוך ביתה. אבל חכמים

אומרים: שלשתן אסורות. ואודא שמואל לטעמיה,

דאמר שמואל: חצר שבין שני מבואות, עירבה עם

שניהם – אסורה עם שניהם, לא עירבה עם שניהם –

אוסרת על שניהן. היתה באחד רגילה ובאחד אינה

רגילה, זה שרגילה בו – אסור, וזה שאינה רגילה בו –

מותר. אמר רבה בר רב הונא: עירבה עם שאינה רגילה

בו – הותר רגילה לעצמו. ואמר רבה בר רב הונא, אמר

שמואל: אם עירבה רגילה לעצמו, וזה שאינה רגילה בו

לא עירב, והיא עצמה לא עירבה – דוחין אותה אצל

שאינה רגילה בו, וכגון זה בופין על מדת סדום. אמר

רב יהודה, אמר שמואל: המקפיד על עירובו – אין

עירובו עירוב. מה שמו – עירוב שמו. רבי חנינא אמר:

עירובו עירוב, אלא שנקרא מאנשי ורדינא. אמר רב

יהודה, אמר שמואל: החולק את עירובו – אינו עירוב.

כמאן – בבית שמואי. דתניא: חמישה שגבו את עירובן ונתנוהו בשני כלים, בית שמואי אומרים:

אין זה עירוב, ובית הלל אומרים: הרי זה עירוב! אפילו תימא בית הלל: עד כאן לא קאמר

בית הלל התם אלא דמליין למנא ואיתר, אבל היכא דפלגיה מופלג – לא. ותרתי למה לי?!

צריכי, דאי אשמיעינן התם – משום דקפיד, אבל הכא – אימא לא. ואי אשמיעינן הכא – משום

דפלגיה מופלג, אבל התם – אימא לא, צריכא. אמר ליה רבי אבא לרב יהודה בבי מעצרתא

דבי רב זכאי: מי אמר שמואל "החולק את עירובו אינו עירוב", והאמר שמואל: בית שמיניחין

בו עירוב – אינו צריך ליתן את הפת. מאי טעמא – לאו משום דאמר: דכיון דמנח בסלא –

כמאן דמנח הכא דמי, הכא נמי: כיון דמנח בסלא כמאן דמנח הכא דמי! אמר ליה: התם –

אף על פי שאין פת, מאי טעמא – דכולהו הכא דיירי. אמר שמואל: עירוב משום קנין, ואם

תאמר: מפני מה אין קונין במעה – מפני שאינה מצויה בערבי שבתות. היכא דעירב מיהו לקני?

גוירא שמוא יאמרו מעה עיקר, וזמנין דלא שכיח מעה, ולא אתי לאיערובי בפת, דאיתי עירוב

לאיקלולי. רבה אמר: עירוב משום דירה. מאי בינייהו? איכא בינייהו פלי, ופחות משוה פרוטה,

וקפן

– שלא לאסור על זה שעירב, הואיל והאי לא מפסדא מידי דהא לא

עירב. מרת סרוס – דאפילו מידי דלא חסר ביה לא מהני לחבריה והכא על כרחיה דחזין ליה גביה. מרת סרוס – שלי שלי. המקפיד על עירובו – אם יאכל אחד מבני

חבורה את הפת שנתן הוה. עירוב שמו – שיהו כולן מעורבין ומורצין בו, שלא ימחה זה בחבירו. אלא שותפות נחזה ועריבה. אנשי ווירינא – ציצקין דיו. החולק – בשני

כלים, אינו עירוב משום האי טעמא גופיה, דמה שמו – עירוב שמו. דמלא למנא ואיתר – שלא יכול הכלי להחזיק כל העירוב, ולא חילקו מדעת. מה קאמר שמואל –

כגון שחילקו מדעת. ותרתי למה לי – לשמואל, הואיל ותרתייהו חד טעמא דקפיד וחולק. דמיפלג פלגיה – ובטל שמיה, דעירוב משמע מעורב. שמיניחין בו עירוב – ארבעה

שגבו עירובן ונתנוהו בבית חמישי, אין צריך להניח שם פיתו. לא משום דכיון דמנח ליה – לבעל הבית ריפתא בסלא ידידה שהוא אוכל ממנו, כמאן דמנח בכלי עם העירוב

דמי. דכולהו הכא דיירי – משום פיתן הוה ליה דירתן, וכל שכן בעל הבית שהוא דר שם משם בתוכו. ואפילו אין לו פת בכל הבית – שפיר דמי. עירוב – שהוא מצרפן

טעמא משום קנין, שמקנה להו בעל הבית רשותו, ונמצאו כולם בעלים בבית זה שהעירוב מונח בו, וכל חצר משועבדת לרשותו זו, ואחת היא. ומפני מה אין מערבין במקה

– ליתן כל אחד ואחד מעה ומעותיו יקנו לו רשות חבירו. לאיקלולי – להשתבח תורת עירוב. משום דירה – שרעתו של אדם על פיתו, והוה להו כאלו דיירי בההוא

ביתא. ואין בחצר זו אלא דירה אחת, והרי כל רשות החצר מיוחדת לבית זה. הכי גרסינן: איכא בינייהו בלי ושאין בו שוה פירושה וקפן – למאן דאמר משום קנין – יכולין

לקנות בסודר בדרך שאר קנין, ואין יכולין לקנות בפת שאין בו שוה פרוטה, ואפילו היא מזון שתי סעודות. ואין יכול לעשות הקטן שליח לערב עליו עירובי חצירות – דלאו

בר מקנה ואקניי הוא. ולמאן דאמר משום דירה – לא מהני קנין סודר, ומערבין באוכל שאין בו שוה פרוטה, וקטן גובה את העירוב – דפת משויא להו חדא דירה, וקטן

לאו מידי עבדי.

זו מביאה מתוך ביתה ואוכלת – לפירוש הקונטרס דווקא נקט, אבל אמצעית בחיצונות

– לא. ולרבינו תם איכא למימר דלרבותא נקט, דכל שכן אמצעית בחיצונות דליכא

למגור כולי האי. ולפירוש מורינו הרב רבינו יצחק נקט הא – משום דמאן פריך לרבנן מאי

שנא התם דפליגיתו וגזירתו, והכא לא גזירתו. מכדי למה הדבר דומה כו'.

עירוב משום קנין – פירוש: דבהאי פת מקני

רשות להדיא אף על גב דפירי על עבדי

חליפין, מכל מקום קנו בחזרת דמיים. ואם תאמר:

והתנן לקמן ב"הדר" (עא"א) בעל הבית שהיה

שותף לשכניו, לזה ביין ולזה בשמן – אין צריך

לערב. ואמר ב"הדר" (עג"ב) נמי בני חבורה שהיו

מסובין וקדש עליהם היום, סומכין על הפת שעל

השולחן משום עירוב. ולמאן דאמר משום דירה

– אתי שפיר ויש לומר: דכיון שיש קירוב דעת

ביניהן – עשאוהו חכמים כאילו הקנו זה לזה.

מפני שאינה מצויה – ובשאר דברים נמי אין

מערבין עירובי חצירות, אלא בפת דשכיח טפי.

וגבי שיתוף הקילו שלא להצריך פת, ושרי בשאר

דברים דשכיחי קצת. אבל במעה דלא שכיח כלל

– לא. לא.

איכא בינייהו כלים ופחות משוה פרוטה –

דלמאן דאמר משום קנין – אין מערבין

בפחות משוה פרוטה אף על גב דאיכא מזון שתי

סעודות. ואם תאמר: וכי איכא שוה פרוטה, להוי

עירוב אף על גב דליכא מזון שתי סעודות. דהא

אפילו בכלי הוי עירוב, למאן דאמר משום קנין.

אם כן מה צריך שתי סעודות? ויש לומר:

כשמפרש ועושה דרך קנין – לא בעי חזי

לאכילה, וקונה אפילו בכלי. אבל בסתם, כמו

שרגילין לערב שאין מפרשין ומדקדיקן לעשות

דרך קנין – בעי נמי שיהא בו חשיבות אוכל.

וקטן

בית שמואי אומרים: אין זה עירוב, ובית הלל אומרים: הרי זה עירוב! אפילו תימא בית הלל: עד כאן לא קאמר

בית הלל התם אלא דמליין למנא ואיתר, אבל היכא דפלגיה מופלג – לא. ותרתי למה לי?!

צריכי, דאי אשמיעינן התם – משום דקפיד, אבל הכא – אימא לא. ואי אשמיעינן הכא – משום

דפלגיה מופלג, אבל התם – אימא לא, צריכא. אמר ליה רבי אבא לרב יהודה בבי מעצרתא

דבי רב זכאי: מי אמר שמואל "החולק את עירובו אינו עירוב", והאמר שמואל: בית שמיניחין

בו עירוב – אינו צריך ליתן את הפת. מאי טעמא – לאו משום דאמר: דכיון דמנח בסלא –

כמאן דמנח הכא דמי, הכא נמי: כיון דמנח בסלא כמאן דמנח הכא דמי! אמר ליה: התם –

אף על פי שאין פת, מאי טעמא – דכולהו הכא דיירי. אמר שמואל: עירוב משום קנין, ואם

תאמר: מפני מה אין קונין במעה – מפני שאינה מצויה בערבי שבתות. היכא דעירב מיהו לקני?

גוירא שמוא יאמרו מעה עיקר, וזמנין דלא שכיח מעה, ולא אתי לאיערובי בפת, דאיתי עירוב

לאיקלולי. רבה אמר: עירוב משום דירה. מאי בינייהו? איכא בינייהו פלי, ופחות משוה פרוטה,

וקטן

– שלא לאסור על זה שעירב, הואיל והאי לא מפסדא מידי דהא לא

עירב. מרת סרוס – דאפילו מידי דלא חסר ביה לא מהני לחבריה והכא על כרחיה דחזין ליה גביה. מרת סרוס – שלי שלי. המקפיד על עירובו – אם יאכל אחד מבני

חבורה את הפת שנתן הוה. עירוב שמו – שיהו כולן מעורבין ומורצין בו, שלא ימחה זה בחבירו. אלא שותפות נחזה ועריבה. אנשי ווירינא – ציצקין דיו. החולק – בשני

כלים, אינו עירוב משום האי טעמא גופיה, דמה שמו – עירוב שמו. דמלא למנא ואיתר – שלא יכול הכלי להחזיק כל העירוב, ולא חילקו מדעת. מה קאמר שמואל –

כגון שחילקו מדעת. ותרתי למה לי – לשמואל, הואיל ותרתייהו חד טעמא דקפיד וחולק. דמיפלג פלגיה – ובטל שמיה, דעירוב משמע מעורב. שמיניחין בו עירוב – ארבעה

שגבו עירובן ונתנוהו בבית חמישי, אין צריך להניח שם פיתו. לא משום דכיון דמנח ליה – לבעל הבית ריפתא בסלא ידידה שהוא אוכל ממנו, כמאן דמנח בכלי עם העירוב

דמי. דכולהו הכא דיירי – משום פיתן הוה ליה דירתן, וכל שכן בעל הבית שהוא דר שם משם בתוכו. ואפילו אין לו פת בכל הבית – שפיר דמי. עירוב – שהוא מצרפן

טעמא משום קנין, שמקנה להו בעל הבית רשותו, ונמצאו כולם בעלים בבית זה שהעירוב מונח בו, וכל חצר משועבדת לרשותו זו, ואחת היא. ומפני מה אין מערבין במקה

– ליתן כל אחד ואחד מעה ומעותיו יקנו לו רשות חבירו. לאיקלולי – להשתבח תורת עירוב. משום דירה – שרעתו של אדם על פיתו, והוה להו כאלו דיירי בההוא

ביתא. ואין בחצר זו אלא דירה אחת, והרי כל רשות החצר מיוחדת לבית זה. הכי גרסינן: איכא בינייהו בלי ושאין בו שוה פירושה וקפן – למאן דאמר משום קנין – יכולין

לקנות בסודר בדרך שאר קנין, ואין יכולין לקנות בפת שאין בו שוה פרוטה, ואפילו היא מזון שתי סעודות. ואין יכול לעשות הקטן שליח לערב עליו עירובי חצירות – דלאו

בר מקנה ואקניי הוא. ולמאן דאמר משום דירה – לא מהני קנין סודר, ומערבין באוכל שאין בו שוה פרוטה, וקטן גובה את העירוב – דפת משויא להו חדא דירה, וקטן

לאו מידי עבדי.

זו מביאה מתוך ביתה ואוכלת – לפירוש הקונטרס דווקא נקט, אבל אמצעית בחיצונות

– לא. ולרבינו תם איכא למימר דלרבותא נקט, דכל שכן אמצעית בחיצונות דליכא

למגור כולי האי. ולפירוש מורינו הרב רבינו יצחק נקט הא – משום דמאן פריך לרבנן מאי

שנא התם דפליגיתו וגזירתו, והכא לא גזירתו. מכדי למה הדבר דומה כו'.

עירוב משום קנין – פירוש: דבהאי פת מקני

רשות להדיא אף על גב דפירי על עבדי

חליפין, מכל מקום קנו בחזרת דמיים. ואם תאמר:

והתנן לקמן ב"הדר" (עא"א) בעל הבית שהיה

שותף לשכניו, לזה ביין ולזה בשמן – אין צריך

לערב. ואמר ב"הדר" (עג"ב) נמי בני חבורה שהיו

מסובין וקדש עליהם היום, סומכין על הפת שעל

השולחן משום עירוב. ולמאן דאמר משום דירה

– אתי שפיר ויש לומר: דכיון שיש קירוב דעת

1 **וקמן** — פירש הקונטרס: דלמאן דאמר משום קנן, אין קטן יכול לעשות שליח לערב עליו
2 עירובי חצירות, דלא בר קנן הוא. וקשה לפרשו: דלהוי כנשתתפו, כמו בעל הבית
3 שנעשה שותף לחבירו. ועוד: דבפרק "בבל מערבין" (עירובין לח.) אמר רב הונא: קטן גובה
4 העירוב. ודוחק לומר דפליג. ועוד: דשמואל גופיה דאמר הכא משום קנן, קאמר בפרק
5 "המקבלי" (גיטין סד.) דקטן זוכה לאחרים

6 בשיתופי מבוואת דרבנן ויש לדחות: דהכא בקטן
7 לגמרי, והתם נמי מחלק בין קטן גמור ובין שאינו
8 קטן גמור. ונראה לרבינו תם כמו שפירש רבינו
9 תנאל: דבבית של קטן מיירי הכא. ונראה
10 דהלכה כרבה דאמר עירוב משום דירה, דבפרק
11 "הדר" (עירובין סו.) קאמר רבי יוחנן: שוכר
12 כמערב דמי. ומפרש: מה מערב בפחות משהו
13 פרוטה. וקיימא לן כרבי יוחנן לגבי דשמואל.
14 ועוד: דהתם מפרש התלמוד הכי, ואם כן כך
15 הלכה. **ואמר** שבייתו במקומו זכה — ואומר
16 רבינו יצחק: דבלא אמירה נמי קני, כדאמרין
17 בפרק "בבל מערבין" (עירובין לח.). אבל ניעור
18 דאי בעי מצי אמר, אף על גב דלא אמר — כמאן
19 דאמר דמי. ויש לחלק: שאני התם שהחלף לשם
20 כך על התחום כדי לערב. אבל מדפליגי רבנן על
21 רבי יוחנן בישן, משמע דבניעור מודו דקני אף על
22 גב דלא אמר. ולעיל (מח.) דתנן: מי שישב
23 בדרך ועמד, והרי הוא סמוך לעיר, והואיל ולא
24 היתה כוונתו לכך — לא יכנס. ומוכח בגמרא
25 דקני שבייתה במקומו, כעובדא דרבי טרפון
26 דקאמר: בית המדרש מוביל בתוך תחומו היה.
27 והא דנקט "ואמר" אטו כשאומר שבייתו במקום
28 פלוני, או אגב דסיפא העני מערב ברגליו אבל
29 עשיר לא, אפילו אמר. ובהאי גזנא איכא בית
30 שמאנינים אווחין (בבא מציעא יא.) ראה אותן
31 רצין אחר צבי שכור אחר גוזלות שלא פרחו,
32 ואמר: וכתה לי שדי — וכתה לו. והתם נמי,
33 אפילו לא אמר קני. כדאמר התם בגמרא גבי
34 ארבע אמות דחקינו ליה רבנן דליקטו. ואי תקינו
35 ליה רבנן דליקטו — כי לא אמר מאי הוה? ונקט
36 "ואמר" משום סיפא שהיה צבי רץ כדרבו, אפילו
37 אמר — לא אמר כלום. **ואפילו** לתחתיו של
38 אילן לא מצי אזיל — דממקום רגליו עקר

39 רעתיה, ותחת האילן נמי לא קנה. לכך לא יוזח ממקומו. ואם תאמר: בפרק "בבל מערבין"
40 (עירובין לה.) גבי נתגלגל חוץ לתחום קאמר: ספק — הרי זה חמר גמל, ויש לו מביתו עד
41 עירובו אלפים. ולא אמר ולא יוזח ממקומו! ואומר רבינו יצחק: דהתם בעומד בעירו לא עקר
42 דעתיה מעירו, ודעתו שאם לא יקנה שם שבייתה — שיהיה לו תחום ביתו. (שי"ך לוף
43 נא.) **מאי** טעמא דרב כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו — ושמואל וברייתא
44 דלקמן דתניא כותיה — אית להו דרבה בעלמא, והכא בתחומין הקילו, דאין להחמיר בהן.
45 דאין לומר דפליגי, דהא הכא משמע לכאורה דהילכתא בשמואל, מדדחיק לומר אליבא
46 דרב תנא הוא ופליג. ומתניתין בפרק שני דקדושין (ג.) במקדש אשה ובתה לא מתוקמא
47 אלא אליבא דרבה, למאי דפסיק התם דקדושין שאין מסורים לביאה הוו קדושין. ועוד יש
48 לומר: דהכא סבר כיון דאמר שבייתו תחת האילן, והשבייתה הוי ארבע אמות — הוי כאילו
49 אמר ליקטו לי ארבע מגו תמני, ומודה שמואל במפרש ואומר "שבייתו תהא בכל שמונה
50 אמות שתחת האילן" דלא קני. וברייתא נמי דלקמן דטעה ועירב בשתי רוחות, אף על גב
51 דנתנוח למאי טעמא דרב, הוה לשוליה טפי טעמא דשמואל דמילתיה דרב מסתבר טפי, דבמקום רגליו לא רצה לקנות ותחת האילן לא קנה — דלא ידעי מאי סיים. אבל
52 בלבד, ודעתו שאם לא יקנו לו שביית שתיון — יקנה באחת מהן, להכי הוי עירוב באחת
53 מהן.

כל

אילן מצי אזיל. דקסבר שמואל דקנה לו שבייתה בשני המקומות: והואיל ולא סיים ארבע אמותיו — אין לו מקום המיוחד לו לא תחת האילן ולא במקום רגליו, אלא או כאן
או כאן וממה נפשך, אלפים שממקום רגליו עד האילן יש לו. וכשהגיע לתחת האילן — נעשה לו חמר גמל. בא למדוד לו מן הצפון מן האילן לביתו — מודדין לו מן הדרום,
ממקום רגליו. בא למדוד ממקום רגליו כדי לחזור לאחריו אלפים — מודדין לו מן האילן, זה שמעת. ויש תשובות וגיומגומין יותר מדאי לפי לשון התלמוד והדילוכ. וזאת,
דקא משילי מאי טעמא דרב, הוה לשוליה טפי טעמא דשמואל דמילתיה דרב מסתבר טפי, דבמקום רגליו לא רצה לקנות ותחת האילן לא קנה — דלא ידעי מאי סיים. אבל
שמואל, מאי סבירא ליה? אי קנייה היא, בלא סיום לקני התם, ואי לאו קנייה היא, לא ילקני לא הכא ולא התם. דהא כאן לא רצה לקנות. ואפילו רבי יוחנן בן גוריון לא קאמר
אלא חפצי הפקר, או ישן. אבל זה שאמר בפירוש איני רוצה לקנות כאן — היאך יקנה? ועוד: מאי "נעשה תחתיו של אילן חמר גמל"? הכי איבעי ליה למימר: ושמואל אמר
הרי זה חמר גמל. ועוד: מאי מן הצפון ומן הדרום? במקום אחד יש לומר מצפוני ומדרומי, אבל בשני מקומות לא שייך האי ליטנא.

1 **למקום אחר** — שרצו לערב עם חצר אחרת. נותנין בתוכה עירובן זה שגבו להחזיר
2 חצירו. **אחר מזה מוליד על ידי כולן** — בשביל כולן, ואפילו נתן הוא לבדו פת אחת
3 בשבילן, הואיל והוא כבר עירב עם חביריו — קונה לעצור כולן. **כרבי שמעון** —
4 דהוא מותרת עמון וזון מותרין עמה. **משנה מי שנא בדרך וחשבה לו** — גריסין,
5 והיה מכיר אילן או גדר — והוא בסוף אלפים

6 ממקום רגליו, ומתחיל לביתו אלפים. **ואמר**
7 שבייתו תחתיו — ומשם יהיו לי אלפים.
8 דאף על גב דהשתא קדיש יומא — מצי למיזל
9 אלפים עד התם דהוא מקום שבייתו, ומשום
10 הכי יש לו אלפים לכאן ואלפים לצד ביתו.
11 **לא אמר כלום** — טעמא מפרש בגמרא. גדר
12 — חומת אבנים. **אמר שבייתו בעיקרו** —
13 וידוע הוא שמעיקרו ועד ביתו אין יותר
14 מאלפים — קנה לו שבייתה בעיקרו, והואיל
15 וסיים את מקומו. ואותה שבייתה קונה לו
16 אלפים לצד רגליו, ואלפים לצד ביתו. **ואם**
17 **אינו מכיר** — אילן או גדר. **או אינו בקי**
18 **בהלכה** — ואינו יודע שיתעיל לו, ולא אמר
19 כן: פלוגתא דרבי תנאן בן אבטיגוס ורבנן —
20 בגמרא מפרש. וזהו **שאמר** — כגון זה שהוא
21 בא בדרך ואין עמו פת, דהשתא עני הוא —
22 לו התירו חכמים לערב ברגליו בלא פת.
23 **ואחד עשיר** — הוושב בביתו ורוצה לילך
24 ולהחשיך לו התחום ולקנות שבייתה מותר.
25 **להקל על העשיר** — שיכול לשגור על ידי
26 שליח ולא יטרח הוא עצמו. **גמרא לא**
27 **אמר כלום כל עיקר** — ולא יוזח ממקומו,
28 שהרי במקום רגליו אין לו שבייתה. שהרי
29 עקר דעתו ולכו כמאן. ותחת האילן נמי לא
30 קנה שבייתה — דהא לא סיים. ואף על פי
31 שכל תחתיו של נוף האילן לתוך אלפים אמה
32 למקום רגליו, מפרשיה טעמא דרב לקמן:
33 הואיל ולא פירש איזו ארבע אמות בחר לו
34 בתחתיו של אילן — לאו שבייתה היא.
35 ושמואל אמר **לא אמר כלום לביתו אבל**
36 **לתחתיו של אילן מצי אזיל** — לקמן מפרש,
37 דכי אמר שמואל למילתיה — כגון דקאי כל
38 נופו של אילן בתוך אלפים למקום רגליו, דכל

אמר

ארבע אמות שאתה נותן לשבייתה (ותחתיו כולן ראיות לו. הלכך, לביתו לא אמר
כלום — דהא ביתו רחוק מעיקרו אלפים, כדתינן במתניתין מעיקרו ועד ביתו אלפים,
ושמא הוא בחר לו ארבע אמות הראשונות שתחת האילן אותן של צידו, ומשם עד
ביתו יש יותר מאלפים כל רוחב נוף האילן. אבל לתחתיו של אילן — מצי אזיל,
דממה נפשך כל ארבע אמות שאתה נותן לו תחתיו לשבייתה נותנת עד מקום רגליו
אלפים אמה. ונעשה תחתיו של אילן — רוחב נטיית נופו של אילן, אם הוא רחב
עשרים או שלשים אמה — נעשה לו חמר גמל, כלומר: מושכו לכאן ולכאן. **בא**
למדוד מן הצפון — בסוף נטיית הנוף לצד ביתו אלפים, כדי שיעיר לביתו. **מודדים**
לו מן הדרום — ואומר: שמא ארבע ראשונות של צד רגליו בחר לו תחת האילן,
ומשם מודדין לו אלפים ולביתו, ונמצא רחוק שלשים אמה. **בא למדוד מן הדרום** —
מארבע אמות ראשונות אלפים לצד רגליו, כדי שיכול לחזור לאחריו ממקום
רגליו שלשים אמה. **מודדין לו מן הצפון** — שמא ארבע אמות של סוף האילן לצד
ביתו בחר לו. ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפים, ואין יכול לחזור לאחריו אפילו
פסיעה, אבל ארבעת אלפים יש לו ממקום רגליו לצד ביתו פחות שלשים אמה ממה
נפשך, ומקום רוחב האילן הוא מפסיד מפני שלא פירש: לישנא אחרינא: ושמואל
אמר לא אמר כלום לביתו, שאין לו מן האילן לצד ביתו כלום, אבל לתחתיו של

במקומו, ויש לו רשות לילך משם אלפים אמה ללך רוח.
המשנה מביאה מחלוקת תנאים כיצד מודדים אלפים אמה לכל רוח:
אלפים אמה אלו עגולות הן, כלומר, שדנים כאילו יש עיגול של
אלפים אמה לכל רוח מסביב למקום שבתתו, אלו דברי רבי חנינא
בן אנטינוס. וחקמים אומרים, אלפים אמה אלו מרובעות הן,
במקל מרובעת – כמו לוח מרובע, דהיינו, שדנים כאילו יש ריבוע
של אלפים אמה לכל צד מסביב למקומו, כדי שיהיה נשבר לוויית
– כדי שיריח בזה את הפינות של המרובע, דהיינו, שיוכל ללכת
באלכסון יותר מאלפים אמה, שמאחר והוא רשאי לילך אלפים
אמה באמצע הריבוע, נמצא שיש לו רשות לילך באלכסונו אלפים
ושמונה מאות אמה, אבל העיגול אין לו פינות, ונמצא שלעולם אינו
רשאי לילך אלא אלפים אמה בדיוק [ציור ב 8].
המשנה מביאה מחלוקת תנאים מי רשאי לערב על ידי הילוך רגליו
בלא נתינת פת: וזו היא שאמרו חכמים העני מערב רגליו. כלומר,
באופן כזה שאדם מהלך בדרך ואין עמו פת, ונידון הוא עתה כעני,
בזה אמרו חכמים שרשאי לקבוע שבתתו על ידי הילוך רגליו, ואינו
צריך להניח שם פת.
אמר רבי מאיר, אנו אין לנו – אין אנו סוברים דין זה של עירוב
ברגל אלא במהלך בדרך הנידון אלא אדם הנמצא בביתו אינו
רשאי לקבוע שבתתו ברגליו, אלא חייב להניח פת.
רבי יהודה אומר, אחר עני ואחר עשיר – דין קביעת שבתתו על ידי
הילוך ברגל נאמר בין עני ובין בעשיר, ולא אמרו חכמים להיות
מערכין בפת אלא כדי להקל על העשיר שלא יצא ויערב רגליו.
כלומר, חכמים הקילו על אדם שיש לו פת, שאינו חייב לילך ברגליו
למקום שבו הוא חפץ לקבוע שבתתו, אלא יכול לשלוח שליח שיניח
עבורו שם פת, ובכך יקנה שבתתו, אך אם הוא רוצה לילך ולקבוע
שבתתו ברגליו רשאי לעשות כן, ואינו צריך להניח שם פת.

נמרא

הגמרא מבררת את כוונת דברי המשנה 'לא אמר כלום' מאי – מה
היא כוונת המשנה שאם אמר אדם על אילן או גדר 'שבתתי תחתיו,
לא אמר כלום'. מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין זה: אמר
רב, כוונת דברי המשנה היא שלא אמר כלום כל עיקר – שלא
הועילו דבריו כלל, דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי ארזל – שאינו
רשאי לילך אפילו עד תחת נופו של האילן, אלא אסור לו לזוז
מארבע אמות שעומד בהם. שכן במקום עמידתו אינו קונה שבתתו,
לפי שעקר את דעתו מלקנות בו את שבתתו, שהרי חפץ היה לקנות
שבתתו תחת האילן, ואילו תחת האילן אינו קונה שבתתו מאחר ולא
בירר את ארבע האמות שהוא חפץ לשבות בהן, ונמצא שאין לו
שבתתו כלל, ואינו רשאי לילך אלא ארבע אמות לכל רוח ממקום
עמידתו.
ושמואל אומר, כוונת דברי המשנה 'לא אמר כלום' היא שאינו
רשאי לילך עד לביתו, שלענין זה לא הועילו דבריו, אבל לתחתיו
של אילן מצי ארזל – רשאי הוא לילך, לפי שקנה שם שבתתו. וטעם
הדבר שאינו רשאי לילך לביתו, אף שקנה שבתתו תחת האילן,
משום שנעשה לו תחתיו [ורחב נופו] של האילן חסר נמל, כלומר,
מושך אותו לשני צדדים, שאם בא למדוד את תחומו מן הצפון –
מצידו הצפוני של האילן הפונה לצד ביתו, כדי שיוכל לילך משם
אלפים אמה נוספות עד לביתו [וציור ג], מודדין לו מן הדרום של
האילן, כלומר, אומרים לו שמא קבעת את שבתתך בחלקו הדרומי
של האילן, בארבע אמות הראשונות הנוטות לצד מקום עמידתך,
ומשם עד ביתך יש יותר מאלפים אמה [וציור ד], ולפיכך אינך רשאי
לילך לביתך בשבת. ואם בא למדוד את תחומו מן הדרום – מצידו
הדרומי של האילן, הפונה לצד המקום שבו היה עומד בשעת כניסת
השבת, וחפץ הוא עתה לחזור לאחוריו מעט [וציור ה], מודדין לו מן
הצפון, כלומר, אומרים לו שמא קבעת את שבתתך בצידו הצפוני
של האילן, שהוא במרחק אלפים אמה בדיוק ממקום עמידתך עתה
[וציור ו], ונמצא שאינך רשאי לשוב לאחורייך אפילו אמה אחת.

והחילוק השלישי ביניהם, הוא לענין אדם השולח פת ביד קמן לערב
עבורו עירובי חצירות, שלדעת הסובר 'עירוב משום קנין' אין שליחות
הקטן מועילה, שהרי אינו יכול לקנות ולהקנות, אך לדעת הסובר
'עירוב משום דירה' מועיל העירוב, כיון שעל ידי העירוב בפת נידון
השולח כאילו הוא דר באותו הבית, והקטן אינו פועל כאן מאומה.
הגמרא מקשה על שיטת שמואל ורבה: אמר ליה אביי לרבה,
לדידך קשיא ולשמואל קשיא – בין לשיטתך שסובר אתה 'עירוב
משום דירה', ובין לשיטת שמואל הסובר 'עירוב משום קנין' יש
להקשות, הא תניא – הרי שנינו בברייתא, חמשה שגבו את עירובן
– חמשה אנשים הדרים בחצר אחת, וגבו מכל אחד מהם פת לעירוב
והניחוהו באחד הבתים שבחצר, ועתה חפצים הם לערב עם דיירי
חצר אחרת, כדי שיוכלו לטלטל מחצרם אל החצר האחרת, והדין
בזה הוא שצריכים לטול את העירוב שהניחו בבית שבחצרם
ולהניחו בבית שבחצר האחרת, אזי פשה מוליכין את עירובן
למקום אחר – לחצר האחרת, אין צריך שיתנו כולם פת לצורך כך,
אלא אחד מוליך לבולן – נותן פת משלו בשביל כולם. ולכאורה יש
לתמוה, כיצד מועיל העירוב עבור כולם, הרי לשיטת שמואל
ש'עירוב משום קנין' הוא ניהו דקא קני ותו לא – נמצא שרק אותו
אדם הנותן את הפת הוא הקונה חלק בחצר האחרת, אך שאר הדרים
עמו באותה חצר לא עשו קנין כלל, וכן לשיטתך שעירוב משום
דירה' יקשה, הוא ניהו דקא דיייר ותו לא – הרי רק אותו אדם הנותן
פת לצורך עירוב לחצר האחרת נידון כאילו דר בה, ואילו האחרים
הדרים עמו בחצר אינם דרים בחצר האחרת כלל.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבה לאביי, לא לדידי קשיא ולא
לשמואל קשיא – אין זו קושיא לא לשיטתי ולא לשיטת שמואל, לפי
שהכל סוברים דשליחות דכולהו קא עבדי – שאותו אדם מניח את
העירוב בשליחות כל אלו הדרים עמו בחצר, ולפיכך, בין אם 'עירוב
משום קנין' ובין אם 'עירוב משום דירה' מועילה שליחותו לקנות או
לקבוע דירה עבורם בחצר האחרת.

הגמרא מביאה פסק הלכה בענין מחלוקת חכמים ורבי שמעון בשלש
חצירות: אמר רבה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, תלכה ברכי
שמעון, לגבי שלש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים,
שהאמצעית מותרת להשתמש עם החיצונות וכן החיצונות עם
האמצעית, ורק השנים החיצונות אסורות להשתמש זו עם זו.

משנה

משנה זו מפרשת את דינו של אדם הקובע שבתתו במקום מרוחק על
ידי אמירה: מי שפא בדרך בערב שבת, וחשבה לו – היה היום עומד
להחשיך, ויהי מפיץ אילן או גדר [חומת אבנים] הנמצאים במרחק
אלפים אמה ממקום עמידתו, ומן האילן או הגדר ועד לביתו יש
אלפים אמה נוספות. ואמר אותו אדם הריני קובע את שבתתי
תחתיו – תחת נופו של האילן, כדי שאוכל לילך ממנו והלאה
אלפים אמה ולהגיע לביתי בשבת, לא אמר כלום – אין אמירתו זו
מועילה, לפי שלא בירר את ארבע האמות של מקום שבתתו, שהרי
נופו של האילן רחב יותר מארבע אמות.
ואם אמר הריני קובע את שבתתי בעיקר – במקום שבו עומד גזע
האילן, קנה שם שבתתו, מאחר שבירר את המקום המדויק שהוא
חפץ לשבות בו, ורשאי להיות מהלך לאחר כניסת השבת במקום
שבו עומדות רגליו עתה ועד עיקרו של האילן אלפים אמה, וכן
להמשיך ללכת מעיקרו של האילן ועד לביתו אלפים אמה נוספות,
לפי שמקום שבתתו הוא בעיקרו של האילן, ויש לו משם אלפים
אמה לכל רוח, ונמצא שרשאי הוא להיות מהלך משחשיכה –
לאחר החשיכה, ארבעת אלפים אמה, ממקום עמידת רגליו ועד
לביתו [וציור א 8].

ואם אינו מפיץ אילן או גדר העומד במרחק אלפים אמה, אי שנינו
בקי בתלכה, ולפיכך אינו יודע שיוכל לקבוע שבתתו במקום מסוים
הרחוק אלפים אמה ממקום עמידתו, ואמר הריני קובע את שבתתי
במקומי – במקום שבו אני עומד עתה, וזה לו מקומו – קנה שבתתו

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור שיטת רב ש'לא אמר כלום כל עיקר; אָמַר רַבָּה, מֵאֵי מַעְמָא דַּרְבּ – מַה הוּא טַעְמּוּ שֶׁל רַב, הַסּוֹבֵר שְׂאֵדָם הַקּוֹבֵעַ שְׁבִיתָהּ תַּחַת הָאֵילָן לֹא אָמַר כְּלוּם, מִשּׁוּם דְּלֹא מְסִיִּים אֲתֵרִיָּה – מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בִירַר אֶת מְקוֹם שְׁבִיתָתָהּ, שְׁהֵי לֹא פִירַשׁ בְּאֵלּוּ אַרְבַּע אֲמוֹת שְׁתַּחַת הָאֵילָן חֲפֵץ הוּא לְקִנּוּת שְׁבִיתָהּ, וְסוֹבֵר רַב שְׁצִרְךָ שִׁיחָא מְקוֹם הַשְּׁבִיתָה מְבוֹרֵר וְנִיכָר, וְשְׁבִיתָהּ שְׂאִינָה מְבוֹרֶרֶת אֵינָה מוֹעִילָה כֻּלָּל.

וְאִיכָא דְאָמְרֵי אָמַר רַבָּה – וִישׁ אֲוֹמְרִים שְׂאֵמֵר רַבָּה בְּאוּפֹן אַחֵר, מֵאֵי מַעְמָא דַּרְבּ, מִשּׁוּם דְּקָסְכֵּר – לִפִּי שֶׁרַב סוֹבֵר שְׁכָל דְּבֵר שְׂאִינֵי יֻכּוֹל לַחֲלוֹל בְּזֶה אַחֵר זֶה, אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי חֹל כֻּלָּל. כְּלוּמַר, שְׁכָל עֵנִין שְׂאֵם יַעֲשֶׂה אָדָם שְׁנֵי מַעֲשִׂים בְּזֶה אַחֵר זֶה לֹא יִחֹל הַשְּׁנִי, מֵאֲחֵר שְׁהִרְאָשׁוֹן מִפְּרִיעַ לוֹ לַחֲלוֹל, אִזִּי אִם יַעֲשֶׂה אֶת שְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים כְּאַחַד אֵין חֹל אֲפִילוּ אֶחָד מֵהֶם. וּמֵאֲחֵר וְאִם קִבֵּעַ אָדָם שְׁבִיתָהּ בְּאַרְבַּע אֲמוֹת מְסִימוּת, אֵינֵי יֻכּוֹל לַחֲזוֹר וּלְקַבֵּעַ שְׁבִיתָהּ בְּאַרְבַּע אֲמוֹת נוֹסְפוֹת, שְׁהֵי מְקוֹם שְׁבִיתָתָהּ שֶׁל אָדָם הוּא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת וְלֹא בְּשִׁמּוּנָהּ, וּלְפִיכָךְ אִם קִבֵּעַ אָדָם שְׁבִיתָהּ תַּחַת צִילוֹ שֶׁל אֵילָן שְׁהוּא רַחֵב שְׁמוּנָה אֲמוֹת, אֵינֵי קוֹנֶה אֲפִילוּ אַרְבַּע אֲמוֹת מִתּוֹכָן.

מְבוֹרֶרֶת הַגְּמָרָא: מֵאֵי בִּנְיֵינֵיהּ – מַה חִילּוֹק יֵשׁ לַהֲלָכָה בֵּין שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת בְּדַבְרֵי רַבָּה.

מְבֹאֲרֵת הַגְּמָרָא: אֵיכָא בִּנְיֵינֵיהּ – הַחִילּוֹק בִּנְיֵיהֶם הוּא בְּאוּפֹן דְאָמַר אוֹתוֹ אָדָם שְׁהֵי בֹא בְּדִרְךָ לִיקְנֵי לִי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת מִגֹּן שְׁמוּנָה – חֲפֵץ אֲנִי לְקִנּוּת אַרְבַּע אֲמוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁמוּנָה אֲמוֹת שְׁתַּחַת הָאֵילָן, אֶךְ לֹא פִירַשׁ אִלּוּ אַרְבַּע אֲמוֹת הוּא חֲפֵץ לְקִנּוּת. מֵאֵן דְאָמַר – לְדַעַת הַסּוֹבֵר שְׁטַעְמּוּ שֶׁל רַב הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא מְסִיִּים אֲתֵרִיָּה – שֶׁלֹּא בִירַר אֶת מְקוֹם שְׁבִיתָתָהּ, הָאֵל לֹא מְסִיִּים אֲתֵרִיָּה – אֶף זֶה לֹא בִירַר אֶת מְקוֹם שְׁבִיתָתָהּ, וּלְפִיכָךְ הַדִּין נוֹתֵן שֶׁלֹּא יִקְנֶה שְׁבִיתָה כֻּלָּל, וּמֵאֵן דְאָמַר – וּלְדַעַת הַסּוֹבֵר שְׁטַעְמּוּ שֶׁל רַב הוּא מִשּׁוּם שְׁכָל דְּבֵר שְׂאִינֵי יֻכּוֹל לַחֲלוֹל בְּזֶה אַחֵר זֶה, אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי חֹל, וּלְפִיכָךְ אָדָם הַקּוֹבֵעַ שְׁבִיתָהּ בְּשִׁמּוּנָה אֲמוֹת אֵינֵי קוֹנֶה אֲפִילוּ אַרְבַּע מִתּוֹכָם, הָאֵי בְּאַרְבַּע אֲמוֹת דְּמִי – כֵּאֵן הַדְּבַר דּוֹמֶה לְאָדָם הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָהּ בְּאַרְבַּע אֲמוֹת בְּלִבָּד, דְּהִקְטָא אַרְבַּע אֲמוֹת קְאָמֵר – שְׁהֵי כֵּאֵן הוּא אָמַר שְׂרוּצָה לְקִנּוּת רַק אַרְבַּע אֲמוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁמוּנָה, וּלְפִיכָךְ הַדְּבַר הַזֶּה שְׁבִיתָתָהּ אֶף שֶׁלֹּא בִירַר אֶת מְקוֹמָהּ.

הַגְּמָרָא דְנָה בְּדִינוֹ שֶׁל רַבָּה שְׁכָל שְׂאִינֵי בְּזֶה אַחֵר זֶה אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי: גּוֹפֵא – הוֹבֵא לְעֵיל, אָמַר רַבָּה, כָּל דְּבֵר שְׂאִינֵי יֻכּוֹל לַחֲלוֹל בְּזֶה אַחֵר זֶה אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי חֹל. אֲתֵרִיָּהּ [הַקְּשָׁה] אֲפִי לְרַבָּה, שְׁנִינֵי בְּתוֹסְפָתָא (דְּמֵאֵי פִי' ה"ט), אָדָם הַמְּרַבֵּה בְּמַעֲשָׂרוֹת – הַמְּפִירֵשׁ מִפִּירוֹתָיו מִעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן יוֹתֵר מִכֹּפֵי הַשִּׁיעוֹר הַנִּצְרָךְ, וְכַגּוֹן שְׁבִמְקוֹם שִׁפְרִישׁ עֲשִׂירִית כְּנֶצֶר, הַפִּירֵשׁ חוֹמֶשׁ, פִּירוֹתָיו שְׁהַפִּירֵשׁ עֲלֵיהֶם מִעֶשֶׂר זֶה נַעֲשֶׂה מִתּוֹקְנִין, שְׁפַקֵּעַ מֵהֶם דִּין טָבֵל עַל יַדִּי הַפִּרְשָׁה זֶה, וּמַעֲשָׂרוֹתָיו מְקוֹלְקֵלִין – אֶךְ הַמַּעֲשֵׂר עֲצָמוֹ שְׁנוֹתָן לְלוֹי הֵרִי הוּא מְקוֹלְקֵל, לִפִּי שְׂאִין חֹל שְׁם מִעֶשֶׂר עַל הַתּוֹסְפָתָא, וְנִמְצָא שִׁישׁ כֵּאֵן תַּעֲרוּבַת שֶׁל טָבֵל וּמַעֲשֵׂר.

וַעֲתָה מְבֹאֵר אַבִּי כִיצַד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְבוֹרֵרֵיתָא זֶה שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבָּה: שְׁהֵי יֵשׁ לְתַמּוּהָ, אָמַר – מִדּוּעַ פִּירוֹתָיו מִתּוֹקְנִים וּפְקַע טִיבִלָם, לִימָא – הֵרִי יֵשׁ לּוֹמַר בְּזֶה אֶת הַכֻּלָּל שְׂאֵמֵר רַבָּה, שְׁכָל דְּבֵר שְׂאִינֵי יֻכּוֹל לַחֲלוֹל בְּזֶה אַחֵר זֶה, אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי חֹל, וּמֵאֲחֵר וְאֵין אָדָם יֻכּוֹל לְהַפִּירֵשׁ מִעֶשֶׂר בְּזֶה אַחֵר זֶה, בֵּינָן שֶׁלֹּאֲחֵר הַהַפִּירֵשָׁה הִרְאֵשׁוּנָה כְּבֵר נִתְקַנּוּ כָל הַפִּירוֹת, וּמַעֲתָה אִם מִפְּרִישׁ מִעֶשֶׂר נוֹסֵף מִן הַפִּירוֹת הַמִּתּוֹקְנִים אֵין חֹל עֲלֵיו שְׁם 'מַעֲשֵׂר' כֻּלָּל, מִמִּילָא יֵשׁ לּוֹמַר שְׂאֵם מִפְּרִישׁ חוֹמֶשׁ בְּבֵת אַחַת אֵין חֹל שְׁם 'מַעֲשֵׂר' אֲפִילוּ עַל עֲשִׂירִית מִן הַפִּירוֹת, וְאִם כֵּן נוֹתֵר כֹּחַ פִּירוֹתָיו בְּטִיבֵל, וּמִדּוּעַ שְׁנֵי שְׁפִירוֹתָיו מִתּוֹקְנִים. לְפִי שְׂאִין חֹל לְהוֹכִיחַ מְבֹאֵר שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבָּה, אִלָּא אֶף עַל פִּי שְׂאִין אָדָם יֻכּוֹל לְהַפִּירֵשׁ מִעֶשֶׂר בְּזֶה אַחֵר זֶה, מִכָּל מְקוֹם אִם הַפִּירֵשׁ חוֹמֶשׁ בְּבֵת אַחַת חֹל שְׁם 'מַעֲשֵׂר' עַל עֲשִׂירִית מִן הַפִּירוֹת.

דּוּחָה הַגְּמָרָא: שְׂאִינֵי מַעֲשֵׂר – שׁוֹנֶה הַדְּבַר לִגְבֵי מַעֲשֵׂר, דְאֲתֵרִיָּה

לְהִצָּאָה – שְׂאִין חֲיִיבִים לְקְרֹא שְׁם מַעֲשֵׂר עַל פִּירוֹת שְׁלָמִים, אִלָּא נִיתֵן לְהַפִּירֵשׁ מִחֲצִית מִכָּל פְּרִי, דְאֵי אָמַר תְּקַדִּישׁ פְּלִנָּא פְּלִנָּא דְחִיטָּתָא קְרִישָׁה – שְׂאֵם יִטּוֹל אָדָם חוֹמֶשׁ מִתּוֹבָאָתוֹ וְיֹאמַר הִרִינִי מִפְּרִישׁ חֲצִי מִכָּל גִּרְגִּיר חִיטָּה לְמַעֲשֵׂר, חִלָּה הַפִּרְשָׁה זֶה וְנִתְקַנָּה תּוֹבָאָתוֹ, וּלְפִיכָךְ אֶף כֹּאשֶׁר מִפְּרִישׁ חוֹמֶשׁ סֹתֵם, אֵין חֹל שְׁם 'מַעֲשֵׂר' עַל הַכֵּל, אִלָּא רַק עַל חֲצִי מִכָּל פְּרִי אוֹ גִּרְגִּיר חִיטָּה, וְנִמְצָא שְׂאִינֵי מִפְּרִישׁ אִלָּא מַעֲשֵׂר בְּלִבָּד, וּלְפִיכָךְ נִתְקַנּוּ פִירוֹתָיו כְּרֹאִי. וּמִכָּל מְקוֹם מַעֲשֵׂרוֹתָיו מְקוֹלְקִלִים, מֵאֲחֵר שֶׁלֹּא נִתְּכִין לְהַפִּירֵשׁ מַעֲשֵׂר עַל חֲצִי הַשְּׁנִי שֶׁל פִּירוֹת שְׁנוֹתָן לְלוֹי, וְנִמְצָא שְׁנוֹתָן לוֹ פִּירוֹת שְׁחִיצִים מַעֲשֵׂר וְחֲצִינֵי טָבֵל.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבַרֵּי רַבָּה: וְהִרִי מַעֲשֵׂר בְּהִמָּה, דְּלִיתִיהּ לְהִצָּאָה – שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְהַפִּירֵשׁוֹ לְמַחְצָה, שְׁכֵן אֵין חֹל שְׁם 'מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה' אִלָּא עַל בַּהֲמָה שְׁלִימָה, וְאֶף אֵינֵי חֹל עַל שְׁתֵּי בַּהֲמוֹת בְּזֶה אַחֵר זֶה, שְׂאֵם קֵרָא לְבַהֲמָה הַעֲשִׂירִית 'עֲשִׂירִי' וְלֵאחֵר מִכָּן קֵרָא גַם לְבַהֲמָה הָאֶחָת עֲשָׂרָה 'עֲשִׂירִי' אֵין חִלָּה עֲלֶיהָ קְדוּשָׁה כֻּלָּל, וְאֶף עַל פִּי כֵן אָמַר (רַבָּה), שְׂאֵם יִצְאוּ שְׁנֵים עָשָׂרִי – יֵצְאוּ שְׁתֵּי בַּהֲמוֹת יָחִיד בְּשַׁעַת שְׁהִיתָהּ הַבַּהֲמָה הַעֲשִׂירִית רֹאיוּהָ לְצִאָתָהּ, וְקִרְאָן הַבְּעֵלִים לְשִׁתִּיחָן בְּשֵׁם 'עֲשִׂירִי', הַדִּין בְּזֶה הוּא שְׁעֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר מְעוֹדִין זֶה בְּזֶה, כְּלוּמַר, שְׁחֹל עַל אַחַת הַבַּהֲמוֹת שְׁם 'עֲשִׂירִי', וְנַעֲשִׂית מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְאִילוּ הַבַּהֲמָה הַנוֹסֶפֶת שְׁקֵרָא 'עֲשִׂירִי' דִּינָה כְּמוֹ 'אַחַד עָשָׂר שְׁקֵרָא עֲשִׂירִי', וְחִלָּה עֲלֶיהָ קְדוּשַׁת שְׁלָמִים, וְנִמְצָא שִׁישׁ כֵּאֵן תַּעֲרוּבַת שֶׁל בַּהֲמַת מַעֲשֵׂר יָחִיד עִם בַּהֲמַת שְׁלָמִים, שְׂאִין יָדוּעַ עַל מִי מִזֵּן חִלָּה קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר וְעַל מִי חִלָּה קְדוּשַׁת שְׁלָמִים.

מִתְבָּאֵר מִדִּין זֶה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה אֵינֵי חֹל עַל שְׁתֵּי בַּהֲמוֹת בְּזֶה אַחֵר זֶה, מִכָּל מְקוֹם הוּא חֹל עַל אַחַת מִזֵּן כְּשֶׁהַקְּדִישׁ בְּבֵת אַחַת, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבָּה.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: שְׂאִינֵי מַעֲשֵׂר בְּהִמָּה – שׁוֹנֶה הַדְּבַר לִגְבֵי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, דְאֲתֵרִיָּה בְּזֶה אַחֵר זֶה – שְׁנִיתָן לְהַפִּירֵשׁ לְמַעֲשֵׂר שְׁתֵּי בַּהֲמוֹת בְּזֶה אַחֵר זֶה בְּמַעֲשֵׂר, שְׁכֵן שְׁנֵינֵי בְּמַסַּכַת בְּכוֹרוֹת (ט), אָדָם שְׁטַעַה וְקֵרָא לְכַבֵּשׁ שִׁינֵי תִשְׁעִין בְּשֵׁם 'עֲשִׂירִי', וְלְכַבֵּשׁ שִׁינֵי עֲשִׂירִי קֵרָא בְּטַעַת בְּשֵׁם 'תִּשְׁעִין', וְלְכַבֵּשׁ שִׁינֵי אַחַד עָשָׂר טַעַה וְקֵרָא 'עֲשִׂירִי', שְׁלִשְׁתָּן מְקוֹדִישִׁין. וּמֵאֲחֵר וּמוֹצִינוּ אֲפֹן שְׁחֹלָה קְדוּשָׁה עַל הַבַּהֲמָה הָאֶחָת עֲשָׂרָה לְאַחֵר שְׁכָבֵר חִלָּה קְדוּשָׁה עַל הַעֲשִׂירִית, לְפִיכָךְ נִיתֵן לְהַקְדִּישׁ אֶף בְּבֵת אַחַת, שְׂאֵם קֵרָא 'עֲשִׂירִי' לְשִׁתִּיחָן כֹּאחַת חִלָּה קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר עַל אַחַת מִזֵּן וְקְדוּשַׁת שְׁלָמִים עַל הַשְּׁנִיָּה. הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עוֹד עַל דְּבַרֵּי רַבָּה: וְהִרִי חֲלוֹת תוֹדָה, שְׁצִרְךָ לְהִבְיֹא עִם קֶרֶב הַתּוֹדָה אַרְבַּעִים חֲלוֹת וְלֹא יוֹתֵר, דְּלִיתָהּ בְּמַעֲשֵׂר – שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְהַקְדִּישׁ יוֹתֵר מֵאַרְבַּעִים חֲלוֹת אֲפִילוּ עַל יַדִּי טַעוֹת, וְלִיתָהּ בְּזֶה אַחֵר זֶה – וְאֶף אִי אֲפֻשֶׁר לְהַקְדִּישׁ אַרְבַּעִים חֲלוֹת נוֹסְפוֹת לְאַחַר שְׁחִיטַת הַזֹּבֵה, וְכְמוֹ כֵן 'לִיתָה לְחִצְאֵין', שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְהִבְיֹא שְׁמוֹנִים חֲלוֹת וְלְהַקְדִּישׁ חֲצִי מִכָּל חִלָּה, וְאֲתֵרִיָּה – וּמִכָּל מְקוֹם נִאֲמָרָה מִחֲלוּקַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, לִגְבֵי בַּהֲמַת תוֹדָה שְׁנִשְׁחָתָה עַל שְׁמוֹנִים חֲלוֹת כֹּאחַת. חֲזָקִיָּה אָמַר, קְדָשׁוּ עֲלֶיהָ אַרְבַּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים – חִלָּה קְדוּשַׁת תוֹדָה עַל אַרְבַּעִים חֲלוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁמוֹנִים, וְאִילוּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא קְדָשׁוּ עֲלֶיהָ אַרְבַּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים – אֵין חִלָּה עֲלֶיהָ קְדוּשָׁה כֻּלָּל, וְאֲפִילוּ לֹא עַל אַרְבַּעִים מִתּוֹךְ הַשְּׁמוֹנִים. מְבוֹאֵר מִדְּבַרֵּי חוֹקִיָּה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְהַפִּירֵשׁ אַרְבַּעִים חֲלוֹת תוֹדָה נוֹסְפוֹת לְאַחַר שְׁכָבֵר הַפִּירֵשׁ אַרְבַּעִים מִתְּחִילָה, מִכָּל מְקוֹם אִם הַפִּירֵשׁ שְׁמוֹנִים כֹּאחַת חִלָּה קְדוּשָׁה עַל אַרְבַּעִים מִתּוֹכָן, וְאֵין אֲוֹמְרִים בְּזֶה 'כָּל שְׂאִינֵי בְּזֶה אַחֵר זֶה אֲפִילוּ בְּבֵת אַחַת אֵינֵי'.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָאֵי אֲתֵרִיָּה עֲלֶיהָ – הֵרִי נִאֲמַר בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּבִיאוֹר מִחֲלוּקַת זֶה, אָמַר רַבִּי (יְוִרָא), תְּכַל מוֹדִים – בֵּין חוֹקִיָּה וּבֵין רַבִּי יוֹחָנָן, דְּהִיכָא דְאָמַר לִיקְדָּשׁוּ אַרְבַּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים דְּקִישִׁי – שְׂאֵם אָמַר בְּמִפְּרֹשׁ שְׂאִין כּוֹוֹנֵתוֹ לְהַקְדִּישׁ אִלָּא אַרְבַּעִים חֲלוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁמוֹנִים, וְדֹאֵי חִלָּה קְדוּשָׁה עַל אַרְבַּעִים. וְכְמוֹ כֵן מוֹדִים, אִילוּ אָמַר שֶׁלֹּא יִקְדָּשׁוּ אַרְבַּעִים חֲלוֹת אֲלָא אִם כֵּן קְדָשׁוּ כָּל שְׁמוֹנִים הַחֲלוֹת, בּוֹדֵאֵי בּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נִחְלָקוּ חוֹקִיָּה וּרְבִי יוֹחָנָן דְּלֹא קְדָשׁוּ –

עירובין. פרק רביעי - מי שהוציאווה דף נ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצה

תוספות

מאי טעמא דרב — בשלמא לשמואל ללשנא קמא מיסתברא מילתיה, דמכל מקום קנה שבייתה תחת האילן, אבל אין אנו יודעין איזו ארבע אמות קנה — הלכך, ידו על התחתונה ומפסיד מארבעת אלפים כשיעור תחתיו של אילן, בא למדוד מכאן מודדו לו מכאן. משום דלא סיים אתריה — וכיון דלא סיים — לא קני ליה מיד. כל שאינו

בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו — דכיון

דאם סיים ארבע צפוניות אינו יכול לחזור בו, לברור ארבע דרומיות להיות לו שביטה כאן וכאן, כי אמר נמי כולוהו כחדא, כגון הכא דאמר שבייתי תחתיו — לא אמרין ליקנו. ארבע מינייהו מגו תמני — להכי נקט מגו תמני, דלקמן מוקמינן באילן שיש תחתיו שמונה אמות. הפריכה בפעשרות — אחד מחמש או משמונה. פירותיו — שסילק לעד אחר — חולין מתוקנין הן, אבל המעשרות שנותן ללוי — מקולקלין הן, שהרי טבל מעורב בהן. כשנתן קב השמיני לא חל שם המעשר אלא על הראוי למעשר, והשאר טבל הוא. דמעשר בהדיא אמר רחמנא שיעור אחד מעשרה. ולא דמי לתרומה שניטלת בעין יפה ובעין רעה ובבנינוית, דבתרומה לא כתיב בה שיעור. אמאי — פירותיו מתוקנין. נימא כל שאינו בזה אחר זה — דאילו הוה מפריש מעשר כהלכתו והדר שקל תו וקרייה עליה שם מעשר, על חולין שניתקנו כבר — לא חיל עליה שם מעשר והשתא נמי כי אפרשי האי טופינא עם מעשר — לא ליחול שם מעשר אפילו על הראוי למעשר כי היכי דאמר גבי שביטה דלא קני ארבע מינייהו מגו תמני כי לא אמר ארבע בהדיא. שאני מעשר — דלהכי פירותיו מתוקנין, דעל כל גרגר וגרגר שבו חל השם עליו לפי חשבון הראוי למעשר. כגון: הפריש אחד מחמשה — קדש כל גרגר חציו. אבל גבי שביטה ליכא למימר דשייכא בכל תחתיו של אילן, דארבע אמות כהדין בעינן. דאי אמר תיקדוש פלגא פלגא דהיימא קדשה — והאי כיון דאפרשי כפלים וקרא עליה שם מעשר — כמאן דאמר: תיקדוש כל חטאת לפלגא. והרי מעשר בהמה דלית לה חצאין — דאי אמר: חצי טלה זה חולין והחצי מעשר — לא אמר כלום ליקדש לחצאין. ד"כ אשר

יעבור תחת השבת העשירי יהיה קדש" אמר רחמנא (יהיה כולו קדוש לשם מעשר). וליתיה נמי בזה אחר זה, שאם קרא לעשירי "עשירי" ולאחד עשר "עשירי" — אינו קדוש. וכי קרא לשנים "עשירי" בבת אחת — אמרין דחד מינייהו מעשר גמור, דאמר רב: עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, דחד מינייהו מעשר, ואידך הוי אחד עשר שקראו עשירי ואילו הוה ידע ביה, כגון שטעה וקרא לעשירי "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי" — קיימא לן דעשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים. ומה בין שלמים למעשר? שהשלמים טעונין סמיכה ותנופת חזה ושוק, ונפדין במזמן, ותמורתן קריבה. מה שאין כן במעשר. והשתא דקראן בבת אחת ולא ידע די עשירי גמור ודי אחד עשר שנקרא עשירי — בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה. ולבי אומר דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה, דלא ליהוי ברכה לבטלה. ונסכים יביא נסכי קרבן אחד על תנאי, ויאמרו: אם זה שלמים — יהיו על זה, ואם לאו — יהיו על חבירו. אלמא: מידלח שם מעשר אחד מינייהו — שמע מינה: אף על גב דלא קדש אחד עשר, אם קרא לעשירי "עשירי" דהוי עשירי וקרא לאחד עשר "עשירי" — אפילו הכי, כי קראן בבת אחת — קדש חד מינייהו בעשירי. שאני מעשר בהמה דאיתיה בזה אחר זה בטעות — כגון אם טעה בעשירי וקראו "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי" — קדש אחד עשר משום קריאת השם, וקרב שלמים. דתנן כו' ובפרק בתרא דבכורות יליפין מקראי. הלכך, כי קראן כאחד — לא מעכב אחד עשר על העשירי מלחול עליו שם גמור, דהא אחד עשר גופיה זימנין דקדוש בקריאת שם מעשר, כגון והכא דקרייה לעשירי שלפניו "תשיעי". והא דרבה — בפרק בתרא דבכורות. והרי תודה — דלחמי תודה ארבעים חלות, כדאמר במנחות (עו.א), דליתיה בטעות — אם הפריש לחמי תודתו, וטעה, וסבור שלא הפריש, וחזר וקרא שם על ארבעים חלות אחרות — לא קדשי. דהא טעה, ותנן: הקדש טעות — אינו הקדש, ומסכת נזיר (לא.א), וליתיה נמי בזה אחר זה, שאם הפריש ארבעים לתודתו ושחט חזב עליהן, וחזר והפריש לה ארבעים אחרות — לא קדשי, וכי שחט על שמונה בבת אחת — אמר חזקיה דקדשי ארבעים מתוך שמונים. שחטת התודה מקדשת הלחם, כדתניא במנחות (עח.ב), קרבנו על זבח — מלמד שאין הלחם קדוש אלא על הזביחה. יקדשו ארבעים — הא ארבעים קאמר, וגבי שביטה נמי: הא אמרן דאי אמר לקנו לי ארבע מתוך תמני — קני. לאחריית קא מכיין — שאם יאבדו או יטמאו חציון יפטור בחציון, והוה ליה כאומר יקדשו ארבעים מתוך שמונים.

כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו — ואומר רבינו יצחק: דלא דמי לתמורת עולה ושלמים אף על גב דליתא בזה אחר זה איתא בבת אחת, כדאיתא ב"כיצד מערימין" (תמורה כה.ב) ובפרק שני דזבחים (ל.א), — דהתם אפשר להתקיים שניהן, כדאמר התם: דתרעה עד שתסתאב, ותמכר, ויבא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים. אבל

הבא לא קנו כל שמונה אמות, והי מינייהו מיתוה: דאי קני הני ארבע — לא קני הני ארבע, ובמקדש אשה ובתה, אי תפסי קדושיה בהא — לא תפסי בהא. וכן כל הני דמיתו בסמוך ובפרק שני דקידושין (גא.א), וכן "קיים ליכי ומופר ליכי" בנדרים (טז.א), ועוד פירש רבינו יצחק טעם אחר, ולא נתיישב לפירושו ההיא דנדרים. שאני מעשר דאיתיה לחצאין דאי אמר תיקדוש פלגא פלגא דחטאת קדשה — כדפירש בקונטרס, שהמעשר על כל גרגיר שבו חל השם לפי החשבון הראוי למעשר, כגון: הפריש אחד מחמשה — קדש כל גרגיר חציו. אבל גבי שביטה ליכא למימר הכי, דהא ארבע אמות כי הדדי בעינן, ומיהו קשה, הא דפריך: והא מעשר בהמה דליתיה לחצאין, כי איתיה נמי לחצאין תיקשי ליה אמאי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה? כי מטעם חצאין לא היה ראוי להיות מעשר רק חצי של כל אחד ואחד, כמו במעשר דגן, כדפירש הקונטרס ויש לומר: נזי דאיתיה לחצאין, הוה קשיא ליה קדושי אחריית, מכל מקום הך פירכא דפריך אמאי שניהן קדושין כל יעקב לא הוה מצי לאקשויי. ולרבינו יצחק נראה לפרש הכי: שאני מעשר דאיתיה לחצאין, פירוש: בזה אחר זה שאם אמר "סאה אחת מהם מעשר" כל חצי חטה חטה, ואחר כך אמר גם כן בסאה האחרת — חל מעשר בשתיקן במקצת. וכיון דאיתא לחצאין בזה אחר זה — גם בבת אחת ישנה, להיות חל מעשר על סאה אחת, והאחרת תהיה טבל. ואמר רבה יצאו שנים בעשירי כו' — ואם תאמר: דלמא התם היינו טעמא — משום דאי אפשר לצמצם, והאחד יצא תחילה ואפילו בלא קריאת שם הוא הקדוש, כדאמר בפרק בתרא דבכורות (סב.ב), עשירי מאלו הוא קדוש! ויש לומר: דעל כרחך סבר רבה דאפשר לצמצם שיצאו שניהם בבת אחת, דאי אי אפשר לצמצם והאחד יצא תחילה — אם כן הוה ליה למימר עשירי וחולין מעורבין זה בזה, דאפילו יצא

עשירי בשתיקה ואחר כך יצא אחד עשר וקרא לו עשירי — אין אחד עשר קדוש כלל, דהא לא נעקר שם עשירי ממנו. ועוד יש לומר: דאפילו סבר אי אפשר לצמצם, כיון דאין יכול להכיר איזה יצא קודם לחברו, ותנחון לקרות שניהם עשירי — קדשו תרוייהו. ולא דמי לקרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי. והבא מבתרא פריך דאינו קדוש אלא מחמת דבורו. והראשון נראה לי עיקר. עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה — הגיה רש"י בפירוש כתב ידו דשניהם ירעו, לפי שאין מתן דמיהם שוה, שהשלמים טעונין ארבע מתנות ומעשר מתנה אחת, הלכך ירעו, ויחלל מעות בדמי דיפה שבוהן, ויאמרו: כל מקום שהם שלמים — יתא מחולל על דמים האלו, ויאלץ שניהם במזמן בתורת מעשר.

ומר

אמרו: אם זה שלמים — יהיו על זה, ואם לאו — יהיו על חבירו. אלמא: מידלח שם מעשר אחד מינייהו — שמע מינה: אף על גב דלא קדש אחד עשר, אם קרא לעשירי "עשירי" דהוי עשירי וקרא לאחד עשר "עשירי" — אפילו הכי, כי קראן בבת אחת — קדש חד מינייהו בעשירי. שאני מעשר בהמה דאיתיה בזה אחר זה בטעות — כגון אם טעה בעשירי וקראו "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי" — קדש אחד עשר משום קריאת השם, וקרב שלמים. דתנן כו' ובפרק בתרא דבכורות יליפין מקראי. הלכך, כי קראן כאחד — לא מעכב אחד עשר על העשירי מלחול עליו שם גמור, דהא אחד עשר גופיה זימנין דקדוש בקריאת שם מעשר, כגון והכא דקרייה לעשירי שלפניו "תשיעי". והא דרבה — בפרק בתרא דבכורות. והרי תודה — דלחמי תודה ארבעים חלות, כדאמר במנחות (עו.א), דליתיה בטעות — אם הפריש לחמי תודתו, וטעה, וסבור שלא הפריש, וחזר וקרא שם על ארבעים חלות אחרות — לא קדשי. דהא טעה, ותנן: הקדש טעות — אינו הקדש, ומסכת נזיר (לא.א), וליתיה נמי בזה אחר זה, שאם הפריש ארבעים לתודתו ושחט חזב עליהן, וחזר והפריש לה ארבעים אחרות — לא קדשי, וכי שחט על שמונה בבת אחת — אמר חזקיה דקדשי ארבעים מתוך שמונים. שחטת התודה מקדשת הלחם, כדתניא במנחות (עח.ב), קרבנו על זבח — מלמד שאין הלחם קדוש אלא על הזביחה. יקדשו ארבעים — הא ארבעים קאמר, וגבי שביטה נמי: הא אמרן דאי אמר לקנו לי ארבע מתוך תמני — קני. לאחריית קא מכיין — שאם יאבדו או יטמאו חציון יפטור בחציון, והוה ליה כאומר יקדשו ארבעים מתוך שמונים.

ורבי

ומר סבר לקרבן גדול מבין – הקשה הרב רבינו אפרים: למה לי לפרשי טעמא דרבי יוחנן משום דלקרבן גדול קמכוין? תיפוק ליה דרבינו יצחק לית ליה ברירה, דקסבר האחז שחלקו לקחות הן, בפרק "מורובה" (בבא קמא סט.ב) ואומר רבינו יצחק: ולא שייך כאן ברירה, ולא צריכי לבירור דקדשי כל היכא דאינתנהו בתערוכות, ואם תאמר: והא צריך ארבע מהן ליתן לבדן לתרומת לחמי תודוה

ואומר רבינו יצחק: דאם הן לבדן – יכול להפריש ארבע מכל ארבעים וארבעים. אבל אם כולל יחד – אי אפשר לתקן אם לא יפריש אחד עשרה מכל מין ומין דהא כל מין ומין, יש לו עשרה חולין ועשרה קדושות, ואז אי אפשר שלא תהא אחת תרומה מן הקדושות.

כזה

ומר סבר: לקרבן גדול קא מכוין. אמר אביי: לא שנו אלא באילן שתחתיו שמים עשרה אמה, אבל באילן שאין תחתיו שמים עשרה אמה – הרי מקצת ביתו ניפר. מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע: במאי דבארבעי מצינעתא קא מסיים? דלמא בארבעי דהאי גיסא ובארבעי דהאי גיסא קמסיים! אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא שנו אלא באילן שתחתיו שמונה אמות, אבל באילן שתחתיו שבע אמות – הרי מקצת ביתו ניפר. תניא פותיה דרב, תניא פותיה דשמואל. תניא פותיה דרב: מי שגב בדרך וחשבה לו, והיה מפר אילן או גדר, ואמר "שביתתי תחתיו" – לא אמר כלום. אבל אם אמר "שביתתי במקום פלוני" – מהלך עד שמוגיע לאותו מקום. הגיע לאותו מקום – מהלך את פולו וחוצה לו אלפים אמה. במה דברים אמורים – במקום המסויים, כגון ששבת בתל שהוא גבוה עשרה מפרס והוא מארבע אמות ועד בית סאתים. וכן פקעה שהיא עמוקה עשרה והיא מארבע אמות ועד בית סאתים. אבל במקום שאין מסויים – אין לו אלא ארבע אמות. היו שנים, אחד מפר ואחד שאינו מפר – זה שאינו מפר מוסר שביתתו למפר, והמפר אומר "שביתתי במקום פלוני". במה דברים אמורים – בשפיים ארבע שקבע, אבל לא סיים ארבע אמות שקבע – לא יזוז ממקומו. לימא תיהו תיובתיה דשמואל! – אמר לך שמואל: הכא במאי עסקינן – כגון דאיכא במקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמיד, דאי מוקמית ליה באידך גיסא דאילן – קם ליה לבר מתחומא, אי סיים ארבע אמות – מצי איל, ואי לא – לא מצי איל. תניא פותיה דשמואל: טעה ועירב לשתי רוחות, במדומה הוא שמערבין לו לשתי רוחות, או שאמר לעבדיו "צאו וערבו לי", אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום – מהלך לצפון פעירובו לדרום, ולדרום פעירובו לצפון, ואם מיצעו עליו את התחום – לא יזוז ממקומו. לימא תיהו תיובתיה דרב! רב תנא הוא ופליג. "אמר שביתתי בעיקרו" – מהלך במקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה, ומעיקרו לביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה.

ורבי יוחנן סבר לקרבן גדול מבין – והא לא אפשר. וארבעין מנייהו לא אמרינן דלקדשו, אבל גבי שביתה, כי אמר תחתיו – מאי אחריות איכא? ההוא דאי לכולהו איכוון, ואין שביתה אלא בארבע לא אמרינן לקנו ליה בארבע מנייהו. לא שנו – (דלא אמר כלום) אדרב קאי. שנים עשרה אמה – או יותר, דאיכא למימר ארבע דהאי גיסא או דהאי גיסא או מיצע, הלכך, לא מסיימי. אבל באחת עשרה הרי מקצת ביתו ניפר – יש לך לבירור שיעור שביתה בתוך אחת עשרה הללו, שעל כרחך מקצת ביתו בתוכם הוא. ומאי ניהו – ארבע מצינעתא, דאי בדידהו אמר – שפיר, ואי בדדאי גיסא או בדדאי גיסא – הרי חצי אמה מאלו ומאלו בתוכם של אמצעיות, הלכך, הוי סימנא לקנות בית, ומיהו, לא למדור מן הצפון – מודדין לו מן הדרום כו. וממאי דבארבעי מצינעתא כו' – כלומר: מי הבדיל לך אמצעיות מתוך השאר, ומה בכך אם מקצת בית ניפר בחזק הרי יש לומר: דהאי גיסא בחר ליה, או דהאי גיסא בחר ליה, ואינו יודע את אלו. וכיון דאיכא דלפניו לספוקי בהני ובהני, ואין אלו נבלעות באלו – אין כאן סיוס. שמונה אמות – דאיכא למימר דהאי גיסא בחר, או דהאי גיסא ולא הוי סיוס. אבל שבע אמות – על כרחך מקצת ביתו ניפר באותה אמה אמצעית, דאי אפשר שלא ביררה לו. באמצע האילן בחר ליה ארבע אמות – הרי היא מהן ואי מהאי גיסא נא מהאי גיסא – הרי היא מהן. הלכך, קנה שם בית, ומיהו בא למדור כו. שביתתי במקום פלוני – כדמפרש ואזיל שהיה אותו מקום מוקף מחיצות, וראוי להיות כולו כארבע אמות. הלכך, לא צריך לסיימי ביה ארבע אמות. דכחיליב כארבע אמות, ומחלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה. במה דברים אמורים – דמהלך את כולו לבד מאלפים שחוצה לו. במקום המסויים – שמויחד חלוק משאר הקבעה שיש לו מחיצות, והוא מארבע אמות עד בית סאתים. דבציור מהאי מאי מהלך את כולו איכא? בלאו מחיצות נמי ארבע עשר ליה לשביתה. ואם יותר מבית סאתים, הואיל ולא הוקף לדירה – לא מהני ליה מחיצות לשויה כארבע אמות. אבל מקום שאינו מסויים – כלומר: שאינו כולו רשות אחת של ארבע אמות, כגון שאין לו מחיצות, ואם שישנו יותר משני סאתים. אין לו – בתוכו אלא ארבע אמות לבד מאלפים משם והלאה, ובעי לסיימי ביה די מנייהו, כדמפרש ואזיל לקמן, וכי מסיים לרוץ קני לרוץ, ומחלך משם והלאה אלפים אמה. ותוך מחיצות עולה לו מן המנין. במה דברים אמורים – דבמקום שאינו מסויים קני ליה מיהא ארבע אמות לשביתה, ואלפים מהן לכל רוח. במסיים ארבע אמות – שקבע בארבע בהן, שהיה לו בהן סימן אילן או אבן, ואמר באותן ארבע תהא שביתתי. לא יזוז ממקומו – אפילו פסיעה אחת מארבע אמות של מקום רגליו, דאין לו שביתה לא כאן ולא כאן. דבמקום רגליו לא רצה לקנות, וכאן שרצה – לא סיים, והיני רב. הכא במאי עסקינן – דקתני "לא יזוז" כגון דאיכא במקום רגליו עד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמיד, תרי אלפי לתחומא וארבע לשביתה כולל כלל ממקום רגליו ועד עיקרו, ועדין נוף דאיך גיסא דאילן נוטה חוץ לכולו. דאי מוקמית ליה באידך גיסא דאילן קם ליה לבר מתחומא – שאם אתה נותן לו שביתה תחת הגוף שבעה השני – נמצא מקום רגליו שהיה עומד שם בשעה שחשבה לו חוץ לתחומו, שהרי רחוק ממקום שביתתו יותר מאלפים וארבע אמות, הלכך, סיים לו ארבע אמות בצד זה של אילן – מצי איל שפיר, אבל לא סיים לו – יש לומר בעבר הבית, והרי הוא בעשוי חוץ לתחומו, ואין לו אלא ארבע אמות. וכי אמר שמואל דליקני שביתה תחת האילן אף על גב דלא סיים ומצי איל – כגון שכל תחתיו של אילן בתוך אלפים וארבע אמות, דכל ארבע דיהבת ליה לשביתה תחתיו מטי תחומיה עד מקום רגליו, הלכך, שביתה קנה לו שם, אבל אינו יודע אם בצפון או בדרום, ולפיכך ירו על התחומה, בא למדור מצפון של אילן לצד ביתו אלפים – מודדין לו מדרומו, ומקצירין לו כל תחומו כל שיעור תחתיו של אילן, ולא יגיע לביתו. בא למדור מן הדרום של אילן ולחזור לאחוריו ממקום רגליו כמדת תחתיו של אילן – מודדין לו מצפון של אילן, וכלה התחום במקום רגליו. טעה ועירב לשתי רוחות – לדרום ולצפון. במדומה הוא – שמותר לעשות כן, ולילך שחרית כאן וערבית כאן. וכיון שנתכוון לשתייה, והאחת הוא דקנתה לו, ואינו יודע איזו היא – נותנין עליו חומרי זו וחומרי זו. מהלך לצפון כעירובו לדרום ולדרום כעירובו לצפון – מהלך לביתו לצפון כשיעור תחום שמניח לו עירוב של דרום לצד צפון, ומהלך לדרום כשיעור תחום שמניח לו עירוב של צפון לצד דרום. כגון: אם לא הוצרך ללכת אלא שלשת אלפים לכאן ושלשת אלפים לכאן, והניח עירוב בסוף אלה אמה לכאן ובסוף אלה אמה לכאן, דליתו ליה ממקום עירובו אלפים – מותר לילך אלה אמה מביתו לכאן ולכאן. דמעירובו יש לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך, אלפים שיש לו לצפון מעירובו שברדום כמות לו לסוף אלה לצפון ביתו, ואלפים שיש לו לדרום מעירובו שבעפון כמות לו לסוף אלה אמה לדרום ביתו. ואם מיצעו עליו את התחום – עליו = בשביל, מיצעו התחום, שהניח כל אחד עירוב לסוף אלפים, דהשתא הוה ליה עירוב (ועירו) באמצע שני תחומין, תחום שלם מן המערב לביתו ותחום שלם מן המזרח, דנתכוונו לקנות מן העירוב אלפים והלאה. לא יזוז ממקומו – מביתו, ואפילו בכני עירו אינו – דהא לא נתכוון לקנות שביתה בלל במקום העירובין, ואינו יודע איזו מהן קנה. זה עירוב הדרום מפסידו אלפים שם, וזה עירוב הצפון מפסידו אלפים של דרום. קתני מיהת: מהלך לצפון כעירובו לדרום, אלמא: היכא דמספקא לן ביה ניהא ליה – אוליין דתרייהו לחומרא. ומיהו, במאי דשבוך שרי ליה למיזל. ואף על גב דלא סיים בהי ניהא ליה, והיני כשמואל, דאמר: היכא דמספקא לן ביה ניהא ליה, וללשון ששמעתני קשיא לי: מאי דחזקיה למימר "רב תנא הוא ופליג"? מכדי פלוגתניהו דרב ושמואל במאי דרב סבר לא קנה לו מקום רגליו ולא תחת האילן, ולשמואל קנה או מקום רגליו או תחת האילן, ומותבינן לרב מהא דקתני דקנה או לצפון או לדרום, ומהלך ברבלי שניקן. רב דמיא את לדרב? היכא איכוון לתרייהו. וגבי עבדים נמי – תרייהו שליחותיהו עבוד, ובשתי שביתות אי אפשר. מיהו, חדא מינייהו קניא, ומדלא ידע הי קניא – נותנין חומרי שתיהן עליה, ואמר שרי ממה נפשך. אבל התם – במקומו לא רצה לקנות, ותחת האילן סבר רב דכיון דלא סיים לאו קנייהו, הלכך, אין לו שביתה כלל. ואם תאמר: היינו תיובתיה. אמאי לא קני תחת תחת האילן או ארבע צפוניות או ארבע דרומיות, ולייתי עליה חומרי תרייהו ואידך לשתיה ממה נפשך. אם כן – לשמואל נמי הויא תיובתיה, דהא מפרש בההוא לישנא דלשמואל אין לו מן האילן והלאה כלום, ואמאי? ממה נפשך, מתחילת אילן לצד רגליו ליתבי ליה אלפים לצד ביתו.

סביב לו, אם קבע שבייתה במקום המסויים – מקום מיוחד, הנחלק משאר הבקעה בכך שיש לו מחיצות סביבו, כגון ששבת וקבע שבייתו כחל – גבעה – שהוא נבזה עשרה מפחים, והוא מארבע אמות ועד בית סאתים, כלומר, שיש בו לא פחות מארבע אמות ולא יותר מבית סאתים. וכן אם קבע שבייתו בבקעה שהיא עמוקה עשרה טפחים, והיא מארבע אמות ועד בית סאתים, שכן באופנים אלו נידונים הבקעה או התל כארבע אמות. אבל אם קבע שבייתה במקום שאין מסויים – שאינו מיוחד לעצמו להיות נידון כולו כארבע אמות, אין לו בו שיעור שבייתה אלא בארבע אמות, ומשם יש לו אלפיים אמה לכל רוח.

היו שנים מהלכים בדרך, אחד מהם מכיר מקום הראוי לשבייתה במרחק אלפיים אמה ממקום עמידתו, ואחד שאינו מכיר לאותו מקום, זה שאינו מכיר מוסר את שבייתו למכיר, כלומר, אותו שאינו מכיר אומר לו 'תהא שבייתו עמך', והמכיר אומר תהא (שבייתו) [שבייתו] במקום פלוני.

כמה דברים אמורים שבמקום שאינו מסויים קונה שבייתה בארבע אמות ויש לו משם אלפיים אמה לכל רוח, כשפיים – (כשבירר) את ארבע האמות שנקבע לשבייתו באותו מקום, כגון שאמר שחפץ לקנות שבייתה בעיקרו של אילן, אבל אם לא פיים – (בירר) את ארבע האמות שנקבע שם, כגון שאמר שקובע שבייתה תחת נופו של אילן, הרי זה לא יזון במקומו – מארבע אמותיו, שמאחר ולא בירר את מקום שבייתו לא קנה שבייתה כלל, ואין לו אלא ארבע אמות.

מבואר מדברי הברייתא, שבאופן שאין אדם מברר את מקום שבייתו אינו קונה שבייתה כלל, כדברי רב, ושלא כדברי שמואל הסובר שקונה שבייתה מכל מקום, אלא שידו על התחתונה.

מקשה הגמרא: לימא – האם יש לומר, תהיו תיובתיה דשמואל – שיש מברייא זו פירכא על דברי שמואל.

מתרצת הגמרא: אמר לך שמואל, הכא במאי עסקינן – באיזה אופן עוסקת ברייתא זו, כגון דאיכא – (כשיש) במקום עמידת רגליו ועד עיקרו של אילן תרי אלפי וארבע פרסאי – אלפיים וארבע אמות, דאי מוקמית ליה בארבע נקודות – שאם נעמיד את שבייתו של אותו אדם בצידו השני של האילן, קם ליה לבר מתחומא – נמצא שהוא עומד בכניסת השבת מחוץ לתחומו, ואינו רשאי לילך אלא ארבע אמות וצויר ג, ולפיכך אומרת הברייתא דא פיים ארבע אמות מצי איל – שאם בירר לו ארבע אמות תחת האילן בצד הסמוך אליו העומד בתוך תחומו קנה שם שבייתה, ורשאי לילך עד לשם, וכן אלפיים אמה נוספות אל ביתו, ואי לא – אך אם לא בירר את מקום שבייתו, לא מצי איל – אינו רשאי לילך יותר מארבע אמות, שמא קבע שבייתה בצידו השני של עיקר האילן, והרי הוא עומד מחוץ לתחום שבייתו.

הגמרא מביאה את הברייתא שבה שנינו כשיטת שמואל: תניא בברייתא פנותיה ו – (בשיטתו) דשמואל. אדם שטעה ועירב לשתי רוחות – הניח שני עירובי תחומין, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון, מאחר שבמקומו הוא שמע רבין (לו) לשתי רוחות – סבור היה שניתן לערב לשני צדדים שונים, כדי שיוכל לילך בבוקר לצד דרום ובערב לצד צפון. או שאמר לעבדיו צאו וערבו לי – הניחו עלי פת לעירובי תחומין, והלך אחד מהם ועירב עליו – (בשבילו) לצד צפון, ואחד מהם עירב עליו לצד דרום, הדין הוא שמאחר וקנה שבייתה רק באחד מן המקומות, ואין ידוע באיזה מהם, יש להחמיר עליו את חומרי שניהם, ולכן מהלך לצפון בעירובו לדרום, כלומר, רשאי להיות מהלך מביתו לצד צפון כפי השיעור שנותר לו מן העירוב שהניחו עליו לצד דרום. כגון אם הניחו לו עירוב במרחק אלף אמה מביתו לצד דרום נמצא שם קבע שבייתו שם רשאי הוא לילך משם ועד ביתו אלף אמה, ועוד אלף אמה מביתו לצד צפון. וכן רשאי להיות מהלך לצד דרום כפי השיעור שמניח לו עירובו לצפון, שאם הניחו עליו את העירוב השני במרחק אלף אמה מביתו לצד צפון,

ומר כר – ואילו דעת רבי יוחנן היא, שאדם זה לקרן גדול קא מכין – נתכוין להביא קרבן גדול של שמונים חלות, ומאחר ואי אפשר לעשות כן, לא חלה קדושה אף על ארבעים מתוכן, לפי שכל שאינו כזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו.

הגמרא מבארת באיזה אופן הקובע שבייתו תחת האילן קונה שבייתה: אמר אביי, לא שנו במשנה שאדם הקובע שבייתה תחת נופו של אילן לא אמר כלום, ולשיטת רב, שלא אמר כלום כל עיקר, אלא פאילן שיש תחתיו שתי עשרה אמה, כלומר, שרוחב נופו של האילן הוא שתי עשרה אמה או יותר, שבאופן כזה אין אנו יודעים היכן נתכוין לקבוע את שבייתו, אם בארבע אמות הצפוניות או הדרומיות או האמצעיות, ולפיכך לא אמר כלום, אבל פאילן שאין תחתיו רוחב שתי עשרה אמה הועילו דבריו לקנות שבייתה תחת האילן, שהרי מקצת ביתו ניכר. כלומר, ניתן לברור ארבע אמות מתוכן שבדאי קנה אותו אדם שבייתה בחלקו, והן ארבע אמות האמצעיות, שאפילו אם קנה שבייתה בארבע אמות הצפוניות או הדרומיות מכל מקום בהכרח קנה שבייתה גם בחלק מועט מן האמצעיות (צויר א), ודי בבירור זה כדי לקבוע שבייתה תחת האילן.

הגמרא מקשה על דברי אביי: מתקיף לה – (הקשה) רב הונא בריה דרב יהושע, במאי – מנין לך לומר דבארבע מצינא קא מפיים – שאלם זה קבע שבייתו בארבע אמות האמצעיות, דלמא – שמא יש לומר בארבע דהא ניסא ופארבאי דהא ניסא קמסיים – שקבע שבייתה בארבע אמות החיצוניות שבצד זה או שבצד האחר. כלומר, מי הבדיל לך את ארבע אמות האמצעיות מן השאר, ומה בכך שמקצת ביתו ניכר בהן, הרי מכל מקום עדיין יתכן שקבע שבייתו בארבע אמות הצפוניות או הדרומיות, ואין הן מובלעות אלו באלו, ונמצא שאין מקום שבייתו מבורר, ומדוע קונה שבייתה באופן כזה.

ומחמת קושיא זו אומר רב הונא את הדין באופן אחר: אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא שנו במשנה שאדם הקובע שבייתה תחת האילן לא אמר כלום, אלא פאילן שיש תחתיו רוחב שמונה אמות, שבאופן כזה אין שבייתו מבוררת, לפי שאין ידוע אם בחר לו ארבע אמות צפוניות או דרומיות, אבל פאילן שיש תחתיו רק שבע אמות קנה שבייתה, שהרי מקצת ביתו ניכר בהם, שאפילו אם קנה שבייתה בארבע אמות דרומיות או צפוניות מכל מקום ברור הדבר שקנה שבייתה גם באמה האמצעית, שהרי היא משותפת לשתייהן (צויר ב), ומאחר שמבוררת שבייתו באמה זו די בכך כדי שתועיל אמירתו לקנות שבייתה תחת האילן.

הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי רב וברייתא המסייעת לדברי שמואל: תניא פנותיה דרב – שנינו בברייתא כשיטת רב, שהקובע שבייתו תחת האילן לא קנה שבייתה כלל, ותניא פנותיה דשמואל – ושנינו בברייתא אחרת כשיטת שמואל, הסובר שקנה שבייתה תחת האילן, אלא שאין מבורר באיזה צד, ולפיכך ידו על התחתונה.

ועתה מפרשת הגמרא את הדברים: תניא פנותיה דרב – שנינו בברייתא כשיטת רב. מי שפא בדרה בערב שבת, וחשקה לו – והיה היום עומד להחשיך, והיה מכיר אילן או נדר הרחוק אלפיים אמה ממקום עמידתו, ואמר הריני קובע את שבייתו תחתיו של אותו אילן או גדר, לא אמר כלום, לפי שלא בירר את מקום שבייתו. אבל אם אמר הריני קובע את שבייתו במקום פלוני המוקף מחיצות, קנה שם שבייתה, אף שאינו מברר באלו ארבע אמות הוא חפץ לשבות באותו מקום, ורשאי להיות מהלך לאחר כניסת השבת אלפיים אמה עד שמונה אמותו מקום, וכאשר הגיע לאותו מקום הוא מהלך את כולו, לפי שכל המקום נידון כארבע אמות, ולפיכך אינו גורע מתחום אלפיים אמה שלו, וכן רשאי להמשיך ולהלך חוצה לו אלפים אמה נוספות לכל רוח, שהרי קנה שם שבייתו.

כמה דברים אמורים שרשאי להלך את כולו ועוד אלפיים אמה

1 כִּרְבִּי יוֹחֲנָן, וְהִי אִמֶּר רַב חִיָּיא בְּרַ אֲבִין אִמֶּר רַבִּי יוֹחֲנָן שְׁחַפְצִי
2 נִבְרִי קוֹנִין שְׁבִיתָהּ, גְּזִירָה בְּעָלִים דִּנְבָרִי אִמֶּר בְּעָלִים דִּישְׂרָאֵל,
3 וּנְמָצָא שְׁאִילִים אֱלֹו קִנּו שְׁבִיתָהּ בְּמִקּוֹמָם בְּכַנִּיסַת הַיּוֹם טוֹב, וּמֵאחֶר
4 וַיֵּצֵאוּ לֵאחֶר מִכֵּן מִן הַתְּחוּם אֵין לָהֶם אֵלָא אַרְבַּע אֲמוֹת בְּמִקּוֹם
5 עֲמִידָתָם, וְכִיצַד מֵתִיר אֹתָהּ לִבְנֵי עִירָךְ מִחוּצָא לְטַלְטֵל אֵילִים אֱלֹו עַד
6 לַעֲרִים.

7 הָדָר אִמֶּר רַבָּא – וּמִחֲמַת קוּשִׁיא זֶו חֹזֵר בּוּ רַבָּא מִדְּהוּרָתוֹ, וְאִמֶּר,
8 לְיֹדְפִנּוּ לִבְנֵי מִבְּרַכְתָּא – יֵשׁ לְהַתִּיר לְמַכּוּר אֵילִים אֱלֹו רַק לִבְנֵי
9 הָעִיר מִבְּרַכְתָּא, וּמוֹתֵרִים הֵם לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר, וְאָף עַל פִּי שְׁאֵין

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמוד א

1 מִרְגְּלוֹתָיו וּלְהַנִּיחוֹ תַּחַת מִרְאשׁוֹתָיו דִּי לֹוּה בְּאֲמוֹת מִצּוּמִצְמוֹת.
2 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרַת כִּיצַד מוֹדֵדִים אַרְבַּע אֲמוֹת אֱלֹו: אִמֶּר לִיָּה רַב
3 מִשְׁרָשִׁיא לְבִרְיָה – לִבְנֹו, כִּי עֵיילָתָ לְקַמִּיָּה דִּרְבַּ פָּפָא – כְּאִשְׁרַת כִּנְסָא
4 לִפְנֵי רַב פָּפָא, כְּעֵי מִיָּנִיָּה – שְׂאֵל אֹתוֹ שְׂאֵלָה זֶו. אִרְבַּע אֲמוֹת
5 שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים לִיתֵּן לְאִדָּם שְׂלָא קִנָּה שְׁבִיתָהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כִּיצַד
6 מוֹדֵדִים אֹתָם, הָאֵם בְּאִמָּה דִּידִיָּה יְהִיבֵנָן לִיָּה – נוֹתֵנִים לְכָל אִדָּם
7 אַרְבַּע אֲמוֹת לִפִּי שִׁיעוֹר אִמָּה שְׁלֹו, וּנְמָצָא שְׂאִדָּם גְּבוּהָ יִידִיָּה שִׁיעוֹר
8 אַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלֹו גְדוֹל יוֹתֵר מִשְׁל אִדָּם הַנְּמוּךְ מִמֶּנּוּ, אִוּ בְּאִמָּה שְׁלֹו
9 קִדְשׁ יְהִיבֵנָן לִיָּה – נוֹתֵנִים לְכָל אִדָּם שִׁיעוֹר שׁוּהָ שְׁל אַרְבַּע אֲמוֹת,
10 שִׁבְכֵל אִמָּה יֵשׁ שְׁשָׁה טַפְחִים בִּינוּנִים, כִּפִּי מִידַת הָאִמָּה שְׁעֵשָׁה מִשָּׁה
11 רְבִינוּ בַּמִּשְׁכָּן.

12 וּמִמִּשְׁרָא רַב מִשְׁרָשִׁיא וְאִמֶּר לִבְנֹו, אִם אִמֶּר לָךְ – אִם יֹאמֵר לָךְ רַב
13 פָּפָא שְׂאִמּוֹת שְׁל קִדְשׁ יְהִיבֵנָן לִיָּה – שְׁנוֹתֵנִים לְכָל אִדָּם שִׁיעוֹר קִצּוֹב
14 שְׁל אַרְבַּע אֲמוֹת, כְּאִמָּה שְׁל קוֹדֵשׁ שְׁהִי בָּהּ שְׁשָׁה טַפְחִים, אִמּוֹר לוֹ,
15 עוֹנֵן מִלָּךְ הַבִּשּׁוֹן מִהּ תִּהְיֶה עָלָיו, כִּיצַד יוֹכֵל לִשְׁכַּב בְּאַרְבַּע אֲמוֹת אֱלֹו,
16 הִרִי אֵירוֹךְ הוּא הִרְבָּה יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר זֶה. כְּלוּמֹר, כִּיצַד נוֹתֵן אֹתָהּ
17 שִׁיעוֹר קִצּוֹב לְכָל אִדָּם, הִרִי יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים גְּבוּהִים בְּיוֹתֵר שְׂלָא דִּי לָהֶם
18 בְּשִׁיעוֹר זֶה.

19 וְאִם אִמֶּר לָךְ – וְאִם יֹאמֵר לָךְ רַב פָּפָא בְּאִמָּה דִּידִיָּה יְהִיבֵנָן לִיָּה –
20 שְׁמוֹדֵדִים לְכָל אִדָּם לִפִּי אִמָּה שְׁלֹו, אִימָא לִיָּה – אִמּוֹר לוֹ, מֵאִי
21 מַעְקָא לֹא קִתְּנִיָּה לָךְ – מִדּוּעַ לֹא נִשְׁנָה דִּין זֶה לִגְבִּי הַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת
22 כְּלִים (פִּירִי מִיָּא), יֵשׁ שְׂאִמְרוּ הַכָּל לִפִּי מַה שְׁהוּא אִדָּם. כְּלוּמֹר,
23 הַמִּשְׁנָה שֶׁנִּשְׁנָה מוֹנָה כְּמֹה דְּבָרִים שְׁמוֹדֵדִים אֹתָם לְכָל אִדָּם כִּפִּי גוֹדֵלוֹ,
24 אֵין אִינָּה מוֹנָה בְּתוֹכָם אֵת שִׁיעוֹר אַרְבַּע אֲמוֹת לַעֲנִין שַׁבָּת, וְאִם אֵין
25 מוֹדֵדִים שִׁיעוֹר זֶה לְכָל אִדָּם כִּפִּי גְדוֹלוֹ מִדּוּעַ אֵינוֹ נִמְנָה שֶׁם.

26 כִּי אִתָּא לְקַמִּיָּה דִּרְבַּ פָּפָא – כְּאִשְׁרַת בֵּא בְנוֹ שֶׁל רַב מִשְׁרָשִׁיא לִפְנֵי
27 רַב פָּפָא וְאִמֶּר לוֹ אֵת דְּבָרֵי אֲבִיו, אִמֶּר לִיָּה – אִמּוֹר לוֹ רַב פָּפָא, אִי
28 דִּיִּיקִינָן בּוֹלָא תֵּאֵי – אִם הֵיינוּ מִדְּקָדִים כָּל כֵּךְ בְּכָל הַשָּׁם, לֹא הֵיינוּ
29 יוֹכִלִים לְתַרְץ אֵת כָּל הַדִּיקוּסִים, וּמִמִּלָּא לֹא תִנִּין – לֹא הֵיינוּ
30 שׁוֹנִים. וְלִגּוּפֵי שֶׁל עֲנִין הַשִּׁיב לוֹ, לְעוֹלָם בְּאִמָּה דִּידִיָּה יְהִיבֵנָן לִיָּה –
31 אֵין מוֹדֵדִים אַרְבַּע אֲמוֹת אֱלֹו לְכָל אִדָּם כְּשִׁיעוֹר אַרְכּוֹ, וְדִקָּא קִשְׁיָא
32 לָךְ – וּמֹה שְׁהוּקֵשָׁה לָךְ, מֵאִי מַעְקָא לֹא קִתְּנִיָּה – מִדּוּעַ לֹא נִשְׁנָה דִּין
33 אַרְבַּע אֲמוֹת גְּבִי הַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת כְּלִים יֵשׁ שְׂאִמְרוּ, הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ
34 הִיא, דִּלָּא פְּסִיקָא לִיָּה – אֵין הַהִלְכָה קְבועָה בּוֹה, מִשּׁוּם דְּאִיקָא –
35 מֵאחֶר שִׁישׁ אִדָּם שְׁהוּא נִנָּס בְּאִמְרֵיו, דְּהֵיינוּ, שְׁאִיבְרִי קָצְרִים לְמִידַת
36 גּוּפֵי, לִפִּי שְׁגוּפֵי בְּאוֹרֵךְ בִּינוּנֵי וְאֵילוּ יוֹד קִצְרָה, וְאִדָּם כּוֹז אֵין דִּי לוֹ
37 בְּאַרְבַּע אֲמוֹת כִּפִּי שִׁיעוֹר אִמָּה שְׁלֹו, אֵלָא צִרִיךְ לִיתֵּן לוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת
38 בִּינוּנוֹת, כִּפִּי שִׁיעוֹר אִמָּה שְׁל קוֹדֵשׁ, וּמֵאחֶר וְאֵין הַהִלְכָה קְבועָה בּוֹה
39 לֹא נִשְׁנָה דִּין אַרְבַּע אֲמוֹת בַּמִּשְׁנָה שֶׁם.

40 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (לַעֲלֵל מִזֶּה-6): הִיוּ שְׁנַיִם, מִקְצַת אֲמוֹתָיו שְׁל זֶה וְכו'. הִיוּ
41 שְׁלֹשָׁה וְהֵאמְצָעִי מוֹבֵלֵעַ בִּינוּיָהּ, הוּא מוֹתֵר עֲמוּךְ וְזֵין מוֹתֵרִין עֲמוּ,
42 וְשִׁנִּים הַחִיצוֹנִים אִסּוּרִין זֶה עִם זֶה. אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְמַה הִדְבַּר דּוּמָה
43 לְשִׁלְשׁ חֲצִירוֹת הַפְּתוּחוֹת זֶו לִזּוֹ וְכו'.

44 הַגְּמָרָא מְבַאֵרַת אֵת מַחְלוקָתָם שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחֲכָמִים. מְבַרֵּרַת
45 הַגְּמָרָא: לְמַה לִּיָּה לְמִימַר לְמַה הִדְבַּר דְּיוֹמָה – לְשֵׁם מַה הוּצָרַךְ רַבִּי
46 שְׁמַעוֹן לְדַמּוֹת דִּין שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים לְדִין שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת.

10 לָהֶם אֵלָא אַרְבַּע אֲמוֹת, מִשּׁוּם דְּכּוֹלָהּ מִבְּרַכְתָּא לְיִידִיהָ בְּאִרְבַּע
11 אֲמוֹת דְּמֵיָא – לִפִּי שְׁכָל הָעִיר מִבְּרַכְתָּא נִידוּנִית כְּאַרְבַּע אֲמוֹת, אֲבָל
12 אִסּוּר לְהוֹצִיאָם חוּצָה לָהּ, וּלְפִיכָךְ אֵין בְּנֵי מִחוּצָא רְשָׁאִים לִטְלֹם עִמָּם
13 לַעֲרִים.

14 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין הַתְּלוּי בְּמַחְלוקָת רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן נוּרִי וְחֲכָמִים: תְּנִי
15 (–שְׁנָה) רַבִּי חִיָּיא, תְּרָם – מִצּוֹדֹת דָּגִים, שְׁהִיוּ עוֹשִׂים עַל יַדִּי הָעֲמֻדָּה
16 גְּדֵר שֶׁל קִנִּים, הַנִּמְצָאָת בְּתוֹךְ בְּרִיכַת מִים שְׁעוֹמֶדֶת בֵּין שְׁנֵי תְּחוּמֵי
17 שְׁבִיתָה שֶׁל שְׁתֵּי עָרִים, צִרִיךְ
18

47 מְבַאֵרַת הַגְּמָרָא: הִכִּי קָאִמֶר לָהֶו – כֵּךְ אִמֶּר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבְּנָן,
48 מְבַרֵּרִי (–הִרִין) לְמַה הִדְבַּר דְּיוֹמָה, כְּלוּמֹר, לְמַה יֵּשׁ לְדַמּוֹת אֵת דִּין
49 שְׁלוּשָׁת אֲנָשִׁים אֱלֹו, אִשְׁרַת הַחִיצוֹנִים עוֹמְדִים בְּמִרְחָק שְׁמוֹנָה אֲמוֹת
50 זֶה מִזֶּה וְאֵינָם רְשָׁאִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ זֶה עִם זֶה, וְהַפְּנִימִי עוֹמֵד בִּינוֹיָהּ
51 וְרְשָׁאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עִם כָּל אֶחָד מֵהֶם, יֵשׁ לְדַמּוֹת זֹאת לְדִין שְׁלֹשׁ
52 חֲצִירוֹת הַפְּתוּחוֹת זֶו לִזּוֹ, וְכִנְסוֹף לֹוה פְּתוּחוֹת כָּל אֶחָת גַּם לְרִשּׁוֹת
53 הַרְּבִים, וְעִירְבוּ הַשְּׁתֵּים הַחִיצוֹנוֹת עִם הָאֲמִצְעִית, אֵךְ לֹא עִירְבוּ
54 בִּינוֹיָהּ. וּמֵאחֶר וִישׁ לְדַמּוֹתָם זֶה לִזֶּה, אִם כֵּן תִּמָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם, מֵאִי
55 שְׁנָאָה תִּתֵּן דְּפִלְגִיָּתוֹ – מִדּוּעַ שֶׁם לִגְבִי שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת חוֹלְקִים אֹתָם
56 עָלַי, וְסוֹבְרִים שְׁמֵאחֶר וְהַחִיצוֹנוֹת אִסּוּרוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ זֶו עִם זֶו מִמִּלָּא
57 אִסּוּרוֹת דָּן אָף עִם הָאֲמִצְעִית, וּמֵאִי שְׁנָאָה הִקָּא דִּלָּא פְּלִגִיָּתוֹ – וְאֵילוּ
58 כְּאֵן לִגְבִי שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים אֵינְכֶם חוֹלְקִים, אֵלָא מוֹדִים אֹתָם שְׁרָשִׁיא
59 הָאֲמִצְעִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַחִיצוֹנִים, אָף שְׁהַחִיצוֹנִים אִסּוּרִים זֶה בּוֹה.
60 מְבַרֵּרַת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן – מַה יַּעֲנוּ חֲכָמִים עַל טַעְנָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן.
61 מְבַאֵרַת הַגְּמָרָא: שְׁחֲכָמִים סוֹבְרִים שִׁישׁ חִילּוֹק בֵּין שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת
62 לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, מִשּׁוּם שְׁהָתָם – שֶׁם, לִגְבִי שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת, אֲנוּשִׁי
63 דִּיִּירִין – יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים רַבִּים הִדְרִים בְּחֲצִירוֹת אֱלֹו, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לַחֹשׁ
64 שְׁלָא יִידְעוּ כּוֹלָם לְהוֹזֵר, וְיִבְאוּ לְהוֹצִיא כְּלִים שִׁשְׁבָּתוֹ בְּחֶצֶר חִיצוֹנָה
65 אֶחָת אֵל הַחֶצֶר הַחִיצוֹנָה הַשְּׁנִיָּה דֶּרֶךְ הָאֲמִצְעִית, וְדָבַר זֶה אִסּוּר
66 לַעֲשׂוֹתוֹ, מֵאחֶר שְׁלָא עִירְבוּ הַחִיצוֹנוֹת אֱלֹו עִם אֱלֹו, וּלְפִיכָךְ צִרִיךְ
67 לְאִסּוּר אֵת הַטְּלָטוּל עַל כָּל דִּיירֵי הַחֲצִירוֹת, אֲבָל הִקָּא – כְּאֵן, לִגְבִי
68 שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, לֹא אֲנוּשִׁי דִּיִּירִין – אֵין הִיירִים מְרוּבִים, וְיִכּוֹלִים
69 הַחִיצוֹנִים לְהוֹזֵר שְׁלָא לְטַלְטֵל מִזֶּה לִזֶּה, וּלְפִיכָךְ אֵין לְאִסּוּר עֲלֵיהֶם
70 לְטַלְטֵל עִם הָאֲמִצְעִי הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ תְּחוּמָם.

71 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְשְׁתֵּים הַחִיצוֹנוֹת כּו' אִסּוּרוֹת זֶו עִם זֶו.
72 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרַת אֵת טַעַם הָאִיסּוּר בּוֹה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִמָּא – מִדּוּעַ
73 הַחִיצוֹנוֹת אִסּוּרוֹת זֶו בּוֹה, וְהִי בֵּין דְּעִרְבִי לָהֶו חִיצוֹנוֹת בְּהִרִי
74 אֲמִצְעִית – מֵאחֶר וְעִירְבוּ דִיירֵי הַחֲצִירוֹת הַחִיצוֹנוֹת יַחַד עִם הַחֶצֶר
75 הָאֲמִצְעִית, וְהַנִּיחוֹ אֵת הָעִירּוֹב בְּבֵית שְׁבַחְצֵר הָאֲמִצְעִית, תְּנִיָּה לָהֶו
76 תְּרָא – נַעֲשׂוּ כּוֹלָם כְּדָרִים בְּבֵית אֶחָד, דְּהֵיינוּ בְּאוֹתוֹ הַבֵּית בּוּ הַנִּיחוֹ
77 אֵת הָעִירּוֹב, וְהוֹתֵר וְכוֹלָם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ זֶה עִם זֶה בְּכָל הַבָּתִּים
78 וְהַחֲצִירוֹת, וּמִדּוּעַ אִסּוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת זֶו עִם זֶו.

79 מְבִיאָה הַגְּמָרָא שְׁנֵי תִירוּצִים עַל קוּשִׁיא זֶו. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמֶּר רַב
80 יְהוֹדָה, בְּגוֹן – הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן שְׁנִיתָנָה הַחֶצֶר הָאֲמִצְעִית
81 עִירּוֹבָהּ בּוֹ וְעִירּוֹבָהּ בּוֹ. דְּהֵיינוּ, שְׁאֵין מְדוּבָר בְּאוֹפֵן שְׁנִיתָנָה
82 הַחִיצוֹנוֹת אֵת עִירּוֹב בְּאֲמִצְעִית, שְׂאֵם הִיוּ עוֹשִׂים כֵּן אֵין הִיוּ נִידוּנִים
83 כּוֹלָם כְּדָרִים בְּבֵית אֶחָד, וְהִיוּ הַכָּל מוֹתֵרִים זֶה בּוֹה, אֵלָא מְדוּבָר
84 בְּאוֹפֵן שְׁהֵאֲמִצְעִית הַנִּיחָה עִירּוֹב שְׁנֵי פַעַמִּים, הָאֶחָד בְּבֵית שְׁבַחְצֵר
85 הַחִיצוֹנָה הָאֶחָת, וְהַשְּׁנִי בְּבֵית שְׁבַחְצֵר הַחִיצוֹנָה הַשְּׁנִיָּה, וּנְמָצָא
86 שְׁהֵאֲמִצְעִית נִידוּנִית כְּאֵילוּ דְרָה בְּשִׁנְיָהּ, אֲבָל הַחִיצוֹנוֹת אֵין
87 נִידוּנוֹת כְּאֵילוּ דְרוֹת דָּן בְּבֵית אֶחָד, וּלְפִיכָךְ אֵין מוֹתֵרוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
88 זֶו עִם זֶו אֵלָא עִם הָאֲמִצְעִית בְּלִבָּד.

89 תִירוּץ נוסף: וְרַב שְׁשֵׁת אִמֶּר, אֲפִילוּ תִימָא – אֲפִילוּ אִם תִּאמַר
90 שְׁהֵמִשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן שְׁנִיתָנָה הַחִיצוֹנוֹת אֵת עִירּוֹב בְּאֲמִצְעִית,
91 מִכָּל מִקּוֹם אֵין הַחִיצוֹנוֹת מוֹתֵרוֹת זֶו בּוֹ. בְּגוֹן – לִפִּי שְׁהֵמִשְׁנָה עוֹסֶקֶת
92 בְּאוֹפֵן שְׁנִיתָנָה

1 בחצר אחת שֶׁנִּבְנוּ אֶת עִירֻבֵּן – שנתן כל אחד מהם פת לצורך עירובי
2 חצירות, וְנִתְּנוּהוּ בִּשְׁנֵי כָּלִים שׁוֹנִים בבית אחד, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים
3 אֵין זֶה עִירֻב, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים הָרִי זֶה עִירֻב. נמצא, ששמואל
4 שאמר שעירוב שנחלק לשני כלים אינו מועיל סובר כשיטת בית
5 שמאי, וכיצד יתכן הדבר, הרי כלל הוא בידינו שהלכה בבית הלל
6 במחלוקתיהם עם בית שמאי.

7 מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ תִּימָא – אפילו אם תאמר ששמואל סובר
8 כבית הלל אין בכך קושיא, משום דַּעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי בֵּית הַלֵּל
9 הָתָם – לא אמרו בית הלל שם שהחולק עירובו הרי זה עירוב, אֲלָא
10 באופן דְּמִלּוּיִן לְמִנָּא וְאִיתֵּר – שמילא כלי אחד מן העירוב, ולא היה
11 בו די מקום להניח את כל הפת, ולפיכך הוצרך בעל כרחו להניח את
12 שארית העירוב בכלי נוסף, אֲבָל הֵיכָא דְּפִלְגִיָּה מִיפְּלַג, לֹא – אבל
13 באופן שחילקו מתחילה מדעתו בשני כלים מודים בית הלל שאין
14 עירוב זה מועיל, ולפיכך אמר שמואל 'החולק את עירובו אינו
15 עירוב'.

16 מבררת הגמרא: וְתִרְתִּי לָמָּה לִי – מדוע הוצרך שמואל להשמיענו
17 את שני הדינים הללו, גם דין 'המקפיד על עירובו' וגם דין 'החולק את
18 עירובו, הרי טעם אחד לשניהם, שצריך שיהא העירוב של כל בני
19 החצר מעורב יחד, ולפיכך אין הוא מועיל אם מקפיד עליו או אם
20 חילקו לשני חלקים, ואם כן די היה בכך שישמיענו את אחד מן
21 הדינים הללו, ולמדים היינו מכך אף את הדין השני.

22 מבארת הגמרא: צְרִיכֵי – הוצרך שמואל להשמיענו דין זה בשני
23 אופנים, משום דְּאִי אֲשַׁמְעִינָּהּ הָתָם – שאם היה משמיענו רק שם
24 לגבי המקפיד על עירובו, סבורים היינו לומר, שטעם הדבר שאין
25 עליו שם 'עירוב' משום דְּקָפִיד – מאחר שמקפיד על אחרים שלא
26 יאכלו מפיתו, אֲבָל הָכָא – אבל כאן לגבי חולק את עירובו, שאין
27 אחד מבני החצר מקפיד על חבריו אם יאכלו מפיתו, אִימָא לֹא –
28 סבורים היינו שאין חלוקה זו פוסלת את העירוב. וְאִי אֲשַׁמְעִינָּהּ הָכָא
29 – ואם היה משמיענו כאן לגבי החולק את עירובו, סבורים היינו לומר
30 שרק באופן כזה העירוב פסול מְשֻׁם דְּפִלְגִיָּה מִיפְּלַג – מאחר וחילקו
31 לשני חלקים, וביטל בכך את שם ה'עירוב', שהרי אינו מעורב, אֲבָל
32 הָתָם – אבל שם לגבי המקפיד על עירובו, שכל העירוב מונח בכלי
33 אחד, אִימָא לֹא – סבורים היינו שאין זה פוסל את העירוב, צְרִיכָא –
34 לכך הוצרך שמואל להשמיענו בשניהם.

35 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב
36 יְהוּדָה, כְּבִי מַעְצְרָתָא – בבית הברד דְּבִי רַב זְבַאי, וּמִי וְכִי אָמַר
37 שְׁמוּאֵל שֶׁהַחֹלֵק אֶת עִירֻבוֹ בִּשְׁנֵי כָּלִים אֵינוֹ עִירֻב, וְהָאָמַר וְהִירֵי
38 אִמְרוּ שְׁמוּאֵל, שבעל הבית שֶׁמִּנְחִין בּוֹ את ה'עירוב' של כל דיירי
39 החצר, אֵינוֹ צָרִיךְ לִיתֵּן אֵף הוּא אֶת הַפֶּת עם שאר בני החצר. ויש
40 לברר, מֵאִי מַעְצָא – מה טעם הדבר שאין הוא צריך ליתן פת משלו,
41 לֹא – האם אין הטעם מְשֻׁם דְּאָמַר – מאחר ששמואל סובר, דְּבִיּוֹן
42 דְּמִנְחָה כְּסֻלָּא כְּמֵאן דְּמִנְחָה הָכָא דְּמִי – שמאחר ומן הסתם יש לבעל
43 הבית פת המונחת בסל שבביתו, ניתן לצרפה לעירוב יחד עם הפת
44 של שאר בני החצר, אף שאין היא מונחת עמם בכלי אחד, ואם כן יש
45 להקשות, מדוע החולק את עירובו בשני כלים אינו עירוב, הרי הָכָא
46 נִמֵּי – אף בזה יש לומר, דְּבִיּוֹן דְּמִנְחָה כְּסֻלָּא כְּמֵאן דְּמִנְחָה הָכָא דְּמִי
47 – שמאחר ודניח פת בסל אחר שבאותו הבית, הרי זה כאילו היא
48 מונחת כאן עם פת העירוב של שאר דיירי החצר.

49 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לרבי אבא, הָתָם – שם, לגבי

50 בית שמניחים בו את העירוב, אין הטעם שבעל הבית פטור מלהניח
51 פת משום שיש לו כבר פת המונחת בסל שבביתו, אלא אֲפִי עַל פִּי
52 שְׁאֵין לוֹ פֶּת בביתו כלל אין הוא צריך להניח עירוב עם שאר בני
53 החצר, מֵאִי מַעְצָא – ומה הוא טעם הדבר, משום דְּכֹלְהוּ הָכָא דְּיִירֵי
54 – לפי שטעם הנחת הפת על ידי בני החצר הוא כדי שיהיו נידונים
55 כאילו הם דרים בבית שהניחו בו את פיתם, אבל בעל הבית שדר שם
56 בפועל אינו צריך להניח פת לצורך כך.

57 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מועילה הנחת פת לעירוב
58 להתיר הטלטול באותה חצר: אָמַר שְׁמוּאֵל, טעם הדבר שהנחת
59 עִירֻב מצרפת את כל בני החצר לרשות אחת הוא מְשֻׁם קִנְיָן.
60 כלומר, שעל ידי נתינת הפת מקנה בעל הבית שבו מונח העירוב חלק
61 בביתו לכל דיירי החצר, ונמצא שכולם שותפים בבית ובחצר
62 שסביבו, ולפיכך מותר לטלטל מן הבתים לחצר, שאין כאן אלא
63 רשות אחת בלבד.

64 וְאִם תֹּאמַר – ואם תקשה, מַפְּנֵי מָה אֵין דיירי החצר קִנְיָן חלק
65 באותו הבית בְּנִתְּנָת מַעָּה של כסף, ומה הטעם שתיקנו חכמים ליתן
66 פת בדווקא. התירוץ הוא, מַפְּנֵי שְׁמַעַה כֶּסֶף אֵינָה מַצְוִיָּה אצל בני
67 אדם בְּצִרְבֵי שְׁכֻתוֹת, ונמצא שפעמים לא יוכלו לערב מחמת חסרון
68 המעות, ועל כן תיקנו חכמים שיערבו על ידי נתינת פת המצויה
69 בבתים.

70 מקשה הגמרא: הֵיכָא דְּעִירֵב מִיהוּ לְקֵנִי – באופן שעירב אדם על ידי
71 נתינת מעות צריך היה שיועיל העירוב מכל מקום, שהרי קונה הוא
72 חלק באותה דירה, ומה טעם אמרו חכמים לקנות דווקא בפת ולא
73 במעות.

74 מתרצת הגמרא: גְּזִירָה – גזרו חכמים שלא תועיל נתינת מעות, משום
75 שחששו שְׁמַא יֵאמְרוּ שְׁנִיתְּנָת מַעָּה כֶּסֶף היא עֵינָךְ העירוב, ולא ידעו
76 שאפשר לערב אף בפת, וְזִמְנִין דְּלֹא שְׂכִיחַ מַעָּה – ולעיתים לא יהיו
77 מעות מצויות בידם, וְלֹא אֵתִי לְאִיעֲרוּבֵי בִּפְתַּ – ולא יערבו בפת,
78 וְאֵתִי עִירֻב לְאִיקְלָקוּלִי – ועל ידי כך יהיה קילקול, שתשתכח תורת
79 עירוב מִיִּשְׂרָאֵל.

80 הגמרא מביאה את דעת החולק בזה: רַבָּה אָמַר, טעם הדבר שהנחת
81 עִירֻב מצרפת את דיירי החצר לרשות אחת הוא מְשֻׁם דִּירָה.
82 כלומר, שעל ידי נתינת הפת באחד הבתים שבחצר נידונים הכול
83 כאילו דרים הם באותו הבית, לפי שדרך האדם לדור במקום שבו
84 הוא מניח את פיתו, ומבטל את דירתו שבחצר לדירה זו, ונמצא
85 שהכל דרים ברשות אחת, ולפיכך רשאים הם לטלטל בה.

86 מבררת הגמרא: מֵאִי בִּינְיָהוּ – מה חילוק יש להלכה בין שיטת
87 שמואל הסובר 'עירוב משום קנין', לשיטת רבה הסובר 'עירוב משום
88 דירה'.

89 מבארת הגמרא: אִיכָּא בִּינְיָהוּ – יש חילוק ביניהם לענין שלשה
90 דברים. האחד, האם ניתן לערב על ידי נתינת כָּלִי. לדעת הסובר
91 'עירוב משום קנין' ניתן לעשות בכלי 'קנין סודר', בדרך שאר קניינים,
92 אך לדעת הסובר 'עירוב משום דירה' אי אפשר לערב אלא בפת, שכן
93 אין אדם דר אלא במקום פיתו ולא במקום כליו.

94 החילוק השני ביניהם הוא לענין עשיית עירוב על ידי הנחת פת, שיש
95 בה כדי מוֹזֵן שתי סעודות, והיא פְּחוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּמָּה, שלדעת הסובר
96 'עירוב משום קנין' אי אפשר לעשות קנין על ידי פת שאין בה שום
97 פרוטה, אך לדעת הסובר 'עירוב משום דירה' די בכך שיש בה כדי
98 מוֹזֵן שתי סעודות.

6 חייב אדם באחריות חלותיו, וְעַל תִּנְאִי אִיתִיתָהוּ – ולא
7 הביאם אלא על תנאי, שאם יפסלו הראשונות ייצא ידי חובתו
8 באלו, ולפיכך קדשו ארבעים חלות מתוך השמונים, כיון שאין
9 כוונתו להקדיש את כולן כאחת, והרי זה כאומר 'קדשו ארבעים
10 מתוך שמונים'.

1 שאין חלה קדושה אפילו על ארבעים, בִּי פְּלִיגִי בְּסִתְמָא –
2 ונחלקו רק באופן שמביא שמונים חלות בסתם, ואינו מפרש את
3 כוונתו. מַר סָבִיר – דעת חזקיה היא, שאותו אדם לְאִתְּרִית
4 קָא מְכַיֵּן – הביא ארבעים חלות נוספות כדי שאם יאבדו
5 הראשונות או יטמאו יוכל להביא את החלות הנוספות, שהרי

1 שיש לחוש שמא ילכדו הנכרים עיר זו העומדת על הגבול, ומשם
2 תהא שאר הארץ נוחה להכבש לפניהם.

3 אָמַר רב יוסף בְּרַ מְנוּמִי אָמַר רב נחמן, וּבְכָל – יְשָנָה עיר בבבל,
4 שְׂעִיר הַסְּמוּכָה לְסָפֶר דְּמִיָּא – שְׂדִינָה כמו עיר הסמוכה לגבול,
5 שמחללים עליה את השבת אפילו אם באו נכרים על עסקי ממון,
6 וְתַרְגּוּמָא – והכוונה בזה לעיר נְהִרְדְּעָא, שהיתה סמוכה מצידה
7 האחד למקומות שדרו בהם נכרים, ומצידה השני לעיירות שישבו
8 בהם בני ישראל.

9 הגמרא מביאה ראיה לכך שעיר הסמוכה לספר מחללים עליה את
10 השבת: דִּרְשׁ רַבִּי דִּסְתָּאִי דְמֵן – [ממקום ששמו] בִּיר, מֵאִי דְכְּתִיב
11 – מִה בֹּא לְלַמְדֵּנוּ הַתּוֹב (שמואל א' כג א) וְיִגְדוּ לְדֹדָם לְאֹמֶר, הֲנֵה
12 פְּלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲלָהּ – שם מקום, וְהָמָּה שָׂשִׁים – [בוזים] אֶת
13 הַגֵּרָנוֹת. תִּנָּא בברייתא, קַעֲלָה עִיר שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַסְּמוּכָה לְסָפֶר
14 הַיְתֵּה, וְהֵם – הפלשתים לא בָּאוּ עליה אֶלָּא עַל עֶסְקִי תָבָן וְקֶשׁ,
15 דְּכְתִיב – כמו שנאמר וְהָמָּה שָׂשִׁים – [בוזים] אֶת הַגֵּרָנוֹת, וְכְתִיב
16 בַּפְּסוֹק שְׁלֹאֲחֵיו, וְיִשְׂאֵל דֹּד בָּה' לְאֹמֶר, הֲאֵלֶךְ וְהַכִּיתִי בְּפִלְשְׁתִּים
17 הָאֵלֶּה, וַיֹּאמֶר ה' אֵל דֹּד לֵךְ וְהַכִּיתִי בְּפִלְשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת
18 קַעֲלָה. דְּהֵינּוּ שְׂשָׁאל דוד באורים ותומים ויצא להלחם בפלשתים,
19 ומסר את נפשו להציל את יושבי קעילה, אף על פי שבאו עליהם על
20 עסקי ממון, לפי שעיר הסמוכה לספר היתה. ויש להוכיח מכאן
21 שמוותר לחלל את השבת כדי להלחם בנכרים הבאים על עיר ספר,
22 אף אם אינם באים אלא על עסקי ממון.

23 מבררת הגמרא: מֵאִי קָמַרְעָא לִיה – במה נסתפק דוד, שהוצרך
24 לשאול באורים ותומים. אִלְיָמָא – אם תאמר שנסתפק אִי שָׂרִי אִי
25 אִסּוּר – האם מותר להלחם בפלשתים בשבת, אף שלא באו אלא על
26 עסקי תבן וקש, או שאסור, אם כן מדוע שאל באורים ותומים, הֲרִי
27 בֵּית דִּינֵי שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמִיתִי קְנִים, והיה לו לשאול שאלה זו, לפי
28 שאין שואלים באורים ותומים ענייני איסור והיתר.
29 מבארת הגמרא: אֶלָּא שאלתו היתה אִי מַצְלָח אִי לֹא מַצְלָח – האם
30 יצליח במלחמתו בהם או לא. דִּיקָא נָמִי – ואכן כך יש לדייק מדברי
31 הכתוב, דְּכְתִיב שֶׁהָשִׁיב לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵךְ וְהַכִּיתִי בְּפִלְשְׁתִּים
32 וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קַעֲלָה, דְּהֵינּוּ, שתנצח את הפלשתים ותושיע את
33 יושבי העיר, שְׁמַע מִיָּה שׁוֹ היתה שאלתו, אם יצליח במלחמתו או
34 לא.

משנה

35 משנה זו עוסקת באדם ששבת מחוץ לעיר בתוך תחום אלפיים אמה,
36 אך לא ידע שהוא סמוך לעיר.

37 מִי שִׁישֵׁב בְּדֶרֶךְ בערב שבת סמוך לשקיעת החמה, ולא ידע שהוא
38 קרוב לעיר בתוך התחום, ולפיכך לא נתכוין לקנות שביתתו בתוכה,
39 וְעָמַד ממקומו לאחר חשיכה, וְרָאָה שְׁהָרִי (זה) הוּא עומד סְמוּךְ
40 לְעִיר בתוך אלפיים אמה של תחומה, [הואיל] וְלֹא הִיתָה בְּזוּגָתוֹ
41 לְכָךְ – לקנות שביתה בעיר, הרי זה לֹא יִבְגֵּם לתוכה. כלומר, אין דינו
42 כבני העיר הרשאים לילך את כל העיר ואלפיים אמה סביב לה, אלא
43 קנה שביתה במקומו, ורשאי לילך משם אלפיים אמה לכל רוח, ואם
44 כלה תחומו באמצע העיר אינו רשאי לילך בה עוד. אלו דְּכָרִי רַבִּי
45 מֵאִיר.

46 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, יִבְגֵּם לתוך העיר והיא דינו כאילו שבת בתוכה,
47 כיון שאילו היה יודע שהעיר קרובה לא היה קונה שביתה במקומו
48 אלא עם בני העיר.

50 רבי יהודה מביא ראיה לדבריו ממעשה שהיה עם רבי טרפון: אָמַר
51 רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה הָיָה וְנִבְנְסָם רַבִּי טַרְפוֹן בְּלֹא מִתְבָּרִין. כלומר,
52 מעשה היה ברבי טרפון ששבת סמוך לעיר, ולא ידע שהוא בתוך
53 תחומה, ועל כן לא נתכוין לקנות שביתתו בתוכה אלא במקום שבו
54 הוא עומד, ולאחר שנודע לו על כך נכנס לתוך העיר כאילו שבת
55 בתוכה.

גמרא

56 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את המעשה שהיה עם רבי טרפון:
57 תִּנָּא בברייתא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיָה מְהֻלָּךְ
58 בְּדֶרֶךְ, וְחִשָּׁבָה לוֹ הַחֲמָה בערב שבת, וְלָן מִחוּץ לְעִיר, לפי שלא היה
59 יודע שהוא עומד בתחומי העיר. לְשִׁתְּרִית – בבוקר יום השבת
60 מִצְּאוֹתוֹ רוּעִי בָקָר, אָמְרוּ לוֹ רַבִּי הָרִי הָעִיר עומדת לְפָנֶיךָ, הִבְנָם.
61 וְנִבְנְסָם רבי טרפון לעיר, וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְדָרַשׁ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ.
62 (אָמְרוּ לוֹ לרבי יהודה), וְכִי מַשֶּׁם סבור אתה להביא רִאֲיָה לדברך,
63 הרי יש לדחות ראיה זו, שְׁמָא בְּלָבֹו של רבי טרפון הִיתָה מִחֻשְׁבָּה
64 לקנות שביתה בעיר, ויודע היה שהעיר סמוכה למקום שביתתו בתוך
65 אלפיים אמה, או שמא יש לומר שְׁבִית הַמִּדְרָשׁ שבעיר מוּבָלָע בְּתוֹךְ
66 תְּחוּמֹהּ הִיא, כלומר, עומד היה בתוך אלפיים אמה למקום שביתתו
67 מחוץ לעיר, ולפיכך רשאי היה רבי טרפון להכנס לשם אף אם לא
68 נתכוין לקנות שביתה בעיר.

משנה

70 משנה זו עוסקת באדם שישן בדרך בערב שבת בין השמשות, ולא
71 נתכוין לקנות שביתה במקומו.

72 מִי שִׁישֵׁן בְּדֶרֶךְ בערב שבת, וְלֹא יָדַע שֶׁחֲשִׁיכָה עליו החמה, קנה
73 שביתה במקומו וַיֵּשׁ לוֹ אֲלָפִים אָמָה לְכָל רֹחַ. אלו דְּכָרִי רַבִּי יוֹחָנָן
74 בֶּן נָוִי.

75 וְחֻכְמִים אֹמְרִים, לא קנה שביתה, וממילא אֵין לוֹ לִילֵךְ אֶלָּא אֲרַבַּע
76 אָמוֹת לְכָל רֹחַ. דְּהֵינּוּ, שנתנו לו חכמים תחום של שמונה אמות על
77 שמונה אמות, והוא עומד באמצעו, וממילא רשאי להלך ארבע
78 אמות לכל צד.

79 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, יש לו ארבע אמות והוא עומד בְּאַמְצָעָן. דְּהֵינּוּ,
80 אינו רשאי לילך ארבע אמות גם למזרח וגם למערב, שחן שמונה
81 אמות על שמונה אמות, אלא נותנים לו תחום של ארבע אמות על
82 ארבע אמות, ודנים אותו כאילו עומד באמצעו, ונמצא שיש לו רשות
83 לילך שתי אמות לכל צד.

84 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְאִיּוֹה רֹחַ שִׁירְצָה יֵלֵךְ. כלומר, יש לו ארבע
85 אמות על ארבע אמות, אך אין דנים אותו כאילו עומד באמצעו, אלא
86 רשאי לבחור לו צד אחד לילך בו ארבע אמות אלו.
87 וּמִוּדָּה רַבִּי יְהוּדָה לרבי אליעזר, שְׂאֵם בִּירָר לוֹ – בחר מתחילה
88 ליטול תחום שתי אמות לכל צד, או שבחר ארבע אמות לצד מסוים,
89 שְׂאִינֵנוּ יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ ולבחור ארבע אמות לצד אחר.

90 הָיוּ שְׁנַיִם – שני בני אדם שישנו מחוץ לעיר בערב שבת בין
91 השמשות, שיש לכל אחד מהם תחום ארבע אמות, אם היו מְקַצֵּת
92 מארבע אמותיו שֶׁל זֶה מוּבַלְעוֹת בְּתוֹךְ אַרְבַּע אָמוֹתָיו שֶׁל זֶה, או
93 כגון באופן שעמדו במרחק שש אמות זה מזה, שיש ביניהם שתי
94 אמות ששניהם רשאים להלך בהם, מְבִאֲיֵין דברי מאכל המצויים
95 עמם וְאֹמְרִין בִּיחַד בְּאַמְצָע – בשתי אמות אלו המשותפות
96 לשניהם,
97

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יב. שמש שאינו קבוע אסור לו לבדק פוסות או קערות הדומין ולהבחין ביניהם לאור הנר¹⁰ מפני שאינו מפירן
וצריך הוא לעין בהם הרבה עד שיבחין ביניהם ושמא ישפח ויטה אבל השמש הקבוע הואיל ומפירן אינו
צריך עיון הרבה להבחין ביניהם לפיכך אם בא לבדק אין מונעים אותו אבל אין מורין לו לבתחלה לבדק אף על
פי שהוא מתר דכיון שמקרב ידיו לגר להבחין ביניהם חוששים שמא יסתפק מהשמון שפגור¹¹.
במה דברים אמורים גר של שמן אבל גר של נפט פיון שהוא מאוס אין חוששים שישתפק ממנו ומורין לו
לבתחלה ויש אמורים שפגור של נפט אפילו שמש שאינו קבוע מתר לבדק לאורו מפני שאורו רב ולא יצטרך
להטות ויש לסמך על דבריהם להקל בדברי סופרים:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר טע"ף יב

הלכתא רבא

יט] לאור הנר - היינו שמבחין בין הכלים שרוצה להניח על השלחן ובין הכלים שרוצה להשאיר במקומם (כדוגמת ההבחנה בין בגדיו ובגדי אשתו בהלכה הקודמת), אבל אם

ציונים והוספות

(23) סימן רסה ס"א.

שולחן ערוך - הלכות שבת

ס הרוחץ פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו מערב שבת או אפילו כל גופו בחמי טבריא או בצונן התירו לו להסתפג במטפחת או בסדין וכיוצא בהן אע"פ שמקפיד על מימיהם לסוחטם בהם בחול לא חששו שמא ישכח ויסחטם בשבת לפי שזהו דבר שאי אפשר לגזור עליו שכוין שכל הרוחצין מסתפגין אם אתה אוסרו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה וזהו דבר שאי אפשר שפעם אחת גזרו שלא לרוחץ מפני הבלנים שהיו מחמין חמין בשבת ואמרו מערב שבת הוחמו ואח"כ ראו שאין הדבר עומד וחזרו והתירו.
ומותר לו גם כן להביא המטפחת בידו מבית המרחץ לביתו אם יש שם עירוב ואין חוששין שמא ישכח ויסחטנו בהליכתו (שאם נחוש לכך ונאסור לו להביאו הרי אנו אוסרים להסתפג שאי אפשר לו להפקירו ולהניחו בבית המרחץ) ואסור לו למוסרו להבלן מפני שהבלנים חשודים על הסחיטה לסחוט בידים.
ואף עכשיו בזמן הזה שאפשר לעמוד בלא רחיצה בשבת וא"כ אפשר למונעו מלהסתפג אעפ"כ אין איסור בדבר מאחר שלא נאסר מעולם במנין חכמים ומכל מקום טוב להסתפג בדבר שאינו מקפיד על מימיו לסוחטו אף בחול:

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם אסורים טע"פים ס"טג

א המנער טלית חדשה שחורה מן הטל שעליה חייב מפני שניעורה מן הטל הוא מיפה ומועיל לה כמו כיבוס והוא שמקפיד עליה שלא ללבשה בלא ניעור אבל אם אינו מקפיד עליה שאף אם לא היה מנערה לא היה נמנע מללבשה אין יפוי זה חשוב אצלו ככיבוס ומותר לו לנערה קודם שילבשה אבל אם היא לבנה או אדומה או שאר מיני צבעונים או שאינה חדשה אין הניעור יפה לה כמו כיבוס ולכן מותר לנערה אף אם מקפיד עליה שלא ללבשה בלא ניעור ועד אימתי נקראת חדשה

סא מותר לעמוד על שפת הנהר ולרוחץ ידיו בנהר ואין בזה איסור במה שמוציא המים שעל ידיו מן הנהר אל שפתו לפי שהנהר הוא כרמלית ושפת הנהר הוא ג"כ כרמלית ומותר להוציא מכרמלית לכרמלית בפחות מד' אמות רק שיזהר לנגב ידיו יפה מיד שהוציאם מהנהר קודם שילך ד' אמות וכן הרוחץ בנהר צריך לנגב גופו יפה כשעולה מהנהר שלא ישארו עליו מים ויטלטלנו ד' אמות בכרמלית.

15 שהוא ככיבוס שהאבק מקלקל מראיתו וניעורו ממנו הוא כיבוס
16 וטוב לחוש לדבריו.
17 אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד שאין הנוצה דבוקה בבגד
18 כמו האבק והעפר ואין הסרתה דומה כלל לכיבוס (ואין איסור
19 בהסרת הנוצות משום טלטול מוקצה לפי שמן הסתם כבר היו
20 בכר או בכסת ונפלו מהן על הבגד והרי הן ראויות להחזירין להן
21 ולשכב עליהן ולכך אינן מוקצות כלל אבל נוצות שלימות שאינן
22 ראויות לכר וכסת עד שימרוט אותן מקנים שלהן שהם קשים
23 ואינם ראויים לשכב עליהן אסור לטלטלן בשבת כמ"ש בסי'
24 תצ"ט לענין יו"ט) ואם מותר להסירם על ידי מכבדת העשויה
25 מקסמים יתבאר בסי' של"ז וכן אם ישב לו זרע פשתן או תבשיל
26 על כסותו מותר לקלפו:

חלק ב סימן ש"ב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת סעיפים א"ג

1 כל זמן שלא נשתמשו בה כל כך אלא עדיין היא בחידושה:
2 **ב** במה דברים אמורים בטל אבל אם ירדו גשמים (הרבה) על
3 שום בגד בין לבן בין שחור ושאר מיני צבעונין וכל שכן
4 אם נפל במים הואיל ונבלעו בו מים אסור לנערו מפני שדרך
5 כל בגד בלוע ממים כשמנערין אותו נסחטין ממנו מים והוא
6 שהבגד חדש שמן הסתם הוא מקפיד עליו ביותר לנערו מיד
7 מפני שמתקצר במים אבל אם אינו מקפיד עליו מותר לנערו
8 (שאף אם יסחוט ממנו המים הרי אינו מתכוין לכך ודבר שאינו
9 מתכוין מותר אבל כשהוא מקפיד עליו לנערו אזי הוא כפסיק
10 רישיה ולא ימות שקרוב לודאי שיסחטו המים ממנו בניעורו)
11 ויש מי שאוסר אף אם הוא בגד ישן שאינו מקפיד עליו וטוב
12 לחוש לדבריו:
13 **ג** יש מי שאומר שאסור לנער בגד חדש ושחור מן העפר או
14 האבק שעליו אם מקפיד שלא ללכשו בלא ניעור משום

תורה אור

27 **כמ"ש בזהר הקדוש יומא דא** [שבת] **יהיב חילא**
28 **[כת] לשאר יומי בו'**, ולכן יכול להאיר בתן מבחינת
29 רצון העליון הנ"ל.
30 והנה התפלה של חול היא בחינת הממוצע בין
31 שבת ליומין דחול, הממשיך ההארה מבחינת רצון
32 העליון המתגלה בשבת בכל יומין דחול בו'.
33 ולכן נמשלה התפלה לסולם, דכתיב והנה סלם
34 מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה בו', כמשל
35 הסולם שבו ועל ידו עולה התחתון מלמטה מהארץ
36 על הגג, וכן בו יורד העליון מלמעלה למטה.
37 כך עד"מ התפלה נמשלה לסולם.
38 כשם שהסולם משמש הן לעלי' והן לירידה - כך
39 הוא בתפלה, שיש בה שני ענינים, "עלי'" ו"ירידה".
40 כלומר:
41 נתבאר לעיל שכדי שתתגלה הנשמה יתירה צריך
42 האדם לעשות "כלי" עבודה, והוא - "רצון התחתון",
43 שהיא האהבה לה' המתעוררת ע"י החכמה
44 וההתבוננות.
45 והיא הנקראת "עלי" מלמטה למעלה", שהאדם
46 מתייגע לעלות ולהתקרב אל ה';
47 וגילוי "נשמה יתירה" - היא האהבה לה' מבחינת
48 יחידה שבנפש, שלמעלה מן השכל (שמתגלה בדרך
49 מתנה) - הוא ענין ה"ירידה", שאהבה זו "יורדת"
50 ומתגלית בתוך "רצון התחתון".
51 ושתי "תנועות" אלו ד"עלי'" ו"ירידה" נפעלות על

1 **תוכן הפרק:** התפלה נמשלה לסולם לפי שהיא
2 מקשרת את קדושת השבת עם ששת ימי החול
3 והנה כשנמשך הרצון העליון להתלבש ברצון
4 התחתון ביום השבת, אזי נמשך ממנו ג"כ הארה
5 בכל ששת ימי המעשה, להיות נמצא בהאדם
6 בחינת הארה מרצון העליון שלמעלה מהשכל.
7 אע"פ שבששת ימי המעשה מצד עצמם אפשר
8 להגיע רק לאהבת ה' הנולדת מן החכמה וההתבוננות
9 ("רצון התחתון"), הנה כשאדם עובד את ה' ביום
10 השבת כדבעי, עד שמתגלה אצלו ה"נשמה יתירה",
11 ומתעורר ברצון ואהבה לה' שלמעלה מן החכמה -
12 הרי זה משאיר רושם גם על עבודתו במשך ששת ימי
13 המעשה שלאחרי זה, שגם בה תהי' עכ"פ "הארה"
14 (היינו טעימה ומעין) של רצון ואהבה זו שלמעלה מן
15 החכמה.
16 ונילווי הארה זו היא בזמן התפלה דחול,
17 בשמתעורר באהבה וחפץ לה' ית', שהוא בחינת
18 הארה מקדושת שבת המאיר בימי החול.
19 "כל העבודה והיגיעה של עובדי ה' בתפלה הוא
20 לבוא למדת האהבה".
21 ולכן נק' התפלה "שבת" [שבחול], שהארה
22 מקדושת שבת מאירה בנפש האדם בזמן התפילה,
23 ובגלל זה יכול להתעורר באהבה וחפץ לה'.
24 ומשום הכי, כאשר האדם מתפלל כדבעי הרי זה
25 ממשך הארה מקדושת שבת גם בתפלתו במשך ששת
26 ימי המעשה.

27 בחשתלשלות המדרגות מלמעלה למטה, להתלבש
28 ברצון התחתון, וממנו יתפשט הארה בכל ו'
29 יומין.

30 לאחר שאדם התעורר בתשוקה לאלקות "מלמטה
31 למעלה", עד שמרגיש התקשרות ודביקות בבחינת
32 "רצון העליון ב"ה" בכל עצם נפשו - הנה על ידי
33 התפלה כדבעי מעוררים אותו מלמעלה, היינו שנותנים
34 לאדם כח מלמעלה שיוכל להמשיך ו"להוריד"
35 התעוררות זו (שמצד בחינת יחידה שבנפש) "מלמעלה
36 למטה", שתתלבש ברצון ואהבה הגלויים שלו ("רצון
37 התחתון"), עד שזה ישאיר רושם על עבודתו במשך
38 ששת ימי המעשה.

39 וזהו שכתוב ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו,
40 שבחסולם ימצא ב' בחינות ומדרגות שונות, בחינת
41 העלייה מלמטה למעלה ובחינת הירידה מלמעלה
42 למטה.

43 והיינו בחינת התפלה בו, שמחברת בחינת קדושת
44 השבת עם ו' יומין דחול, להיות מאיר הארת רצון
45 העליון שבשבת בכל יומין דחול, להיות חולין
46 שנעשו על טהרת הקודש, והיינו על ידי עלייה
47 וירידה:

48 כשקדושת שבת מאירה בתפלת ימי החול, הרי זה
49 פועל שכל מעשי האדם - גם עובדין דחול שלו - יהיו
50 חדורים בקדושה, בבחינת "חולין שנעשו על טהרת
51 הקודש", ד"היינו כשבימי החול מאיר ג"כ מעין
52 קדושת השבת".

ד"ה יקחל משה פרק ה

1 ידי התפלה כדבעי - כי התפלה ענינה גם עליית הנפש
2 להתקרב אל ה' (ע"י התבוננות כו') וגם "ירידה", היינו
3 המשכת אלקות למטה, לתוך המדרגות התחתונות של
4 הנפש.

[וזהו שהולך ומבאר:]

6 שע"י התפלה עולה הנפש מלמטה למעלה במעלות
7 ומדרגות עליונות דרגא בתר דרגא עד רום
8 המעלות.

9 והיינו על ידי צעקת הלב ברעותא דלבא [רצון
10 הלב] לכלות נפשו אליו ית', שזהו בחי' "העלאת
11 מיין נוקבין" מלמטה למעלה לעלות בעילוי אחר
12 עילוי עד רום המעלות ליכלל באור אין סוף ב"ה.
13 התעוררות האדם בכוחות עצמו להתקרב אל השם
14 ("מלמטה למעלה") נקראת בכתבי האריז"ל בשם
15 "העלאת מיין נוקבין [מי הנקבה]".

16 וזהו ענין התפלה, שאז מתייגע האדם לבוא לידי
17 אהבה גדולה לה', בבחינת "כלות הנפש", שכל רצונו
18 בכל לבבו הוא להתאחד עם אלקות ("ליכלל באור אין
19 סוף ב"ה").

20 וזהו ענין "צעקת הלב" דתפלה, כאדם שמשותק
21 מאד לדבר שרחוק ממנו, עד שלבו אינו יכול להכיל
22 את רגשותיו כו'.

23 וכן נמצא בה [בתפלה] בחינת הירידה מלמעלה
24 למטה, דהיינו כאשר כבר נתעלה [האדם] בתכלית
25 העילוי ברום המעלות בהגיעו אל בחינת רצון
26 העליון ב"ה, אזי יעוררו וימשיכו שירד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

10 בהיות שבצמצום ח"ע המצומצם ביותר כהתלבשות דברים
11 גשמיים היא הארה מועטת ביותר מ"מ הרי מכח עצם ח"ע
12 שבעצמות שנקרא מאור ולא אור משם היא זורחת שאל"כ
13 לא היה מתפשט ונמשך מגבוה לנמוך כ"כ ולכן בחי' גלוי
14 אור זה המצומצם בהלכות אין לו ביטול כזוי השמש
15 בשמש מאחר ששרשו הוא במאור עצמו כו' כנ"ל ואע"פ
16 שאם היה אור עליון מאיר בהלכו' בגילוי רב יותר אין זה
17 ערך כלל לגבי מיעוט האור המוסתר בהלכות שבא
18 מעצמות המאור גם שהוא מרחוק ביותר כנ"ל לפי שגם

1 (יג) והנמשל מכל ג' משלים האלה יובן ג"כ בענין
2 ההלכות שבחי' ח"ע שבהן מלובשת
3 בהגשמת הענינים של ההלכות כמו בטומא' וטהרה וכה"ג
4 הנה מבחי' הארה זאת שירד' למרחוק כ"כ להתלבש
5 ולהאיר גם בענינים גשמיים כמו בעניני טומא' וטהרה כו'
6 מזה ניכר ומוכן שבא שורש ומקור הארה זו מבחי' אור
7 גדול ביותר שהוא כדמיון האבוקה הגדולה שמגיע
8 התפשטות אורה למרחוק ביותר ואע"פ שביריחוק זה הארה
9 מועטת מגיע שם מ"מ מאור גדול היא באה כנ"ל וכמ"כ

1 בחי' היותר אחרונה ומצומצמת שמתפשט מן גופו של
2 מאור יותר גדול הרבה באין ערך גם מגופו של אור הנר
3 שמאיר בקירוב בגילוי רב כו' לפי שזה מאיר ונמשך
4 ממקור האור שנקרא מאור עכ"פ וזה מאיר מבחי' אור וזיו
5 המאור בלבד (וכנ"ל דאפי' אור צח כו' ומזה יובן דגם
6 סודות הקבלה הנק' רזין דאורייתא שרשן בבחי' ח"ס
7 שנקרא אור צח כו' וכה"ג אע"פ שמאירים באור גדול ורב
8 לנשמות אין לו ערך לבחינת אור וגילוי המצומצם ביותר
9 בגוף ההלכות להיותו נמשך ממקום גבוה ביותר שהוא
10 מקור לבחי' האור שמשם נמשך השגות כל רזין דאורייתא
11 כו' והיינו בבחינת עצמות המאור שהוא עה"ע דאפי' אור
12 צח כו' כביטול זיו השמש כנ"ל וד"ל) וכמ"כ יובן ע"פ
13 משל הב' דחבית המלאה ביותר הנ"ל שהתורה הנגלית
14 נקרא נובלות חש"מ שהגם שהיא נובלות אשר ע"כ
15 מתלבשת בענינים גשמיים כו' מזה הוראה על היות שרש
16 גילוי אור חכמה זו במקורה בבחי' המילוי שנתמלא עצם
17 כח ח"ע ביותר עד שנשפך על כל גדותיה לחוץ וכמ"ש
18 חכמות בחוץ תרונה שהיא חכמה שבתורה הנגלית לברר
19 בירורי נוגה להבדיל בין טמא כו' וכידוע שזהו סימן ברכה
20 בבית כאשר יין נשפך כמים דוקא כידוע וכן בבחי' סימן
21 ברכה ושפע רב ועצום ביותר למעלה כאשר יין דאורייתא
22 העלם פנימי' שבה נשפך לחוץ בגילוי כמים לברר בירורים
23 כו' וד"ל וזהו שהתורה נק' משל הקדמוני חכמה דקדמוני
24 של עולם נתלבש וירד למטה במשלים שהוא התלבשות
25 חיצונית דהלכות מטעם כלל הנ"ל המכוון מג' משלים
26 הנ"ל שכל שהדבר בעצם במילוי כחו ביותר יומשך הארתו
27 למטה בענין הגשמה ביותר כו' וכן במשל הנובלות שמרב
28 לתלמידיו כשהוא במילואו ביותר כו' הרי מכח גדול של
29 מילוי עצם חכמתו באין והן כמו משלי שלמה ומשלים

30 דר"מ שהן יותר גבוהין מבחי' גילוי אור שכל וחכמה של
31 אחר המאיר יותר וכן במים הנופלים מחבית המלאה יותר
32 חשוב ממים שבכוס קטן למטה כי ממקום גבוה באין כו'
33 וד"ל וכן במשל השלישי מכח ההולד' שכאשר המוחין
34 בשלימות בחי' מותרות שלו מולידי' בהגשמי' ולד כו'. כ"ה
35 רמ"ח פקודין רמ"ח איברי' כו' ושרשם מחכמה עלאה
36 דאורייתא מח"ע נפקת ואמנם כאשר הוא בכח הח"ע
37 להמשיך בחי' רמ"ח פקודין בחי' רמ"ח איברים כו' הגם
38 שזהו מותרות דח"ע עצמה ה"ז מגיע בבחי' עצם כחה
39 כשהיא במילוא' ע"כ הוליד ולד שהן בחי' המדור' והאברים
40 כו' כמ"ש מה שמו ומה שם בנו כו' (וכידוע שהתורה
41 נקרא' אדם כמ"ש זאת התורה אדם ונמשכת מלמעלה
42 מבחי' אדם כמ"ש במ"א בענין ומדבר מתנה כו') וזהו
43 יתרון מעלת מ"ת לישראל במצות גשמיות שנק' רמ"ח
44 איברים כו' יותר מהשגת התורה שהשיגו האבות ברוחניות
45 הגם שזהו למעלה מעלה בבחי' אור ח"ע עצמ' אבל אין
46 זה מגיע בעצם המאור מקור אור דח"ע ואע"פ שהאור
47 בגילוי רב ועצום במעלה יתירה בנפשם כמו ליעקב
48 במקלות שהאיר אור הרוחני בנפשם מבחי' ח"ע שבתפילין
49 שלנו כו' אין זה ערך כלל מבחי' עצמות ח"ע שמלוכש
50 בתפילין שלנו מטעם הנ"ל שכאשר בא הדבר בהגשמי' מזה
51 דוקא הוראה על היות שרשו מעצמות הדבר כשהוא
52 במילואו ביותר וזהו טעם ענין התהוות הולד מן הטפה
53 שאינו רק לאחר כניסת המוחין במילואן ביותר כנ"ל
54 ואע"פ שהתהוות הולד גשמי הוא מטפה גשמית אדרבה
55 זה יותר גבוה בשרשו גם ממושכל דק ועמוק ביותר
56 הנמשך מפנימי' כח החכמה כו' (וכמ"ש במ"א שמוזה
57 הטעם שרש הנשמות שנקרא בנין גבוהים גם ממלאכים
58 העליונים שנמשכים מאורות דאו"א כו') וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 והנה לכאור' אינו מובן כיון שמאיר גילוי בחי' עין דלעילא
2 למה צריך לבחי' עין דלתתא, וכת' עין בעין יראו
3 שמשמע שצריך שיהי' ב' הבחי' עין דוקא, והענין הוא שכדי
4 שיהי' גילוי בחי' עין דלעילא זהו דוקא ע"י בחי' עין
5 דלתתא, ולפ"ע הראי' של עין דלתתא שמשגיג השגת
6 המציאות לפ"ע זה נתגלה בחי' עין דלעילא, דהנה ידוע
7 שירידת הנשמה בגוף הוא כדי לברר את נה"ב שמצד עצמה
8 אינה צריכה תיקון כלל רק שירדה לברר נה"ב, וכדי שיתפעל
9 נה"ב מאלקות זהו דוקא ע"י עין דלתתא בחי' השגת
10 המציאות של בריאת יש מאין דוקא לפי שנה"ב לא יתפעל

11 רק מבחי' השגה יש מאין כו', וזהו שמאריכין בפסוד"ז
12 שהוא הכל בדברים גשמי' כמו הללו את ה' מן הארץ תנינים
13 וכל תהומות אתה עשית את השמי' והיינו לפי שכדי
14 שיתפעל נה"ב זהו דוקא ע"י בריאת יש מאין כו'. והנה ע"י
15 שיתברר נה"ב ע"י נעשה בחי' גילוי בחי' עין דלעילא בחי'
16 השגת המהות, וזהו מ"ש ימי שנתינו בהם שבעים שנה,
17 והיינו שניתן לו ימי חי' שבעים שנה כדי לברר את נה"ב
18 וע"י נעשה לפ"ע זה גילוי בחי' עין דלעילא.
19 ובה' יובן מ"ש במדרש שדוד לא היו לו חיים ונתן לו
20 אדה"ר ע' שנה, לפי שאדה"ר הי' צריך לחיות אלף

והענין הוא דשני בחי' ע' שנה זהו שני בחי' עין, עין בעין
 יראו, דע' שנה של אדה"ר זהו בחי' עין דלתתא, לפי
 שאדה"ר שחי אלף שנה זהו אחר חטא עה"ד וע' שנה של
 האבות הוא בחי' עין דלעילא שהוא בחי' השגת המהות,
 והיינו כי יש כמה בחי' בג"ע ג"כ וכמ"ש מרוב כל שיש
 כמה בחי' כל ולפ"ע הגילוי של עין דלתתא כך נמשך
 לפ"ע זה הגילוי של עין דלעילא בחי' השגת המהות, אך
 מה שלא חי רק ע' שנה לבד, הענין הוא דעיקר חי' אצלו
 רק בחי' עין דלתתא רק שעין דלעילא חי' מאיר אצלו
 בבחי' מקיף לבד.

ויחי יעקב

שנה יומו של הקדב"ה וחי רק תשע מאות ול' שנה ונתן
 ע' שנה לדוד, והנה האבות נתנו ג"כ לדוד ע' שנה לפי
 שאברהם חי' צריך לחיות ק"פ שנה ולא חי רק קע"ה ונתן
 ה' שנים לדוד ויעקב חי' צריך לחיות כמו אברהם קע"ה
 ונתן ק"ח לדוד ויוסף חי' צריך לחיות כמו יעקב ונתן ל"ז
 לדוד, וזהו שיעקב נתן לו כ"ח שנה שהוא בחי' ועתה יגדל
 נא כ"ח אד' מקור של שם אד' ויוסף נתן לו ל"ז שנה
 שהוא כנגד ג' מוחי' וז' מדות, וע"כ נתן לו יוסף יותר לפי
 שעיקר תוס' אורות הוא בחי' יוסף, וה' שנה של אברהם
 הוא ה' חסדים כו'. והנה דוד לא חי רק ע' שנה לבד.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וכן הוא ברוחניות דכאשר אינו מאיר בגילוי המוחין ומדות
 כ"א דרך מצות אנשים מלומדה כבהמה הרי זה נקרא
 עיבור שהוא בשר האם.
 אבל לידה הוא גילוי מוחין ומדות, כמ"ש סוף דבר הכל
 נשמע את האלקים ירא כו' כי זה כל האדם, דכללות
 כל האדם הוא שיהי' בבחי' זה שיאיר בו בגילוי. ויובן דבר
 זה למעלה ג"כ דהנה אמרו אפילו אתה מתמלא עליהם
 עברה כאשר עוברה יהיו כל צרכיהם לפניך, ואתה הוא
 שם מ"ה שהוא כללות כל התיקון, וכאשר מתעלם האור
 דשם מ"ה ואינו מאיר כ"א החיצוניות שהוא נה"י שזהו"ע
 אתה מתמלא עליהם עברה, אז מקבלים גם אוה"ע שפעם,
 ואדרבה הם שולטים על נש"י, וע"י שמעוררים מ"ה
 שבנפש עי"ז מעוררים למעלה ג"כ גילוי שם מ"ה.

ד"ה ויקרא משה גר' משכו וקחו

בס"ד, ש"ק פ' בא, תרל"ב.

ולכן אמרו עובר ירך אמו הוא, שבעיבור הוא שאינו
 מאיר כ"א הנה"י הגם שיש בהעלם גם כח האב
 שעיקר הולד מתהווה מטיפת הדכר מ"מ בימי עיבור אינו
 נקרא עדיין ע"ש האב, וזהו ראשו מונח בין ברכיו דהגם
 שיש לו ראש מוחין ומדות אבל אינו משמש כלום. אך
 צ"ל הלא מצינו שנקרא ע"ש האב כמ"ש למשפחותיהם
 לבית אבותם וכמ"ש אברהם הוליד את יצחק. והענין
 ששניהם אמת כי בעודו במעי אמו הרי הוא רק ירך אמו
 ואין נקרא ע"ש האב, אבל כשיוצא מההעלם אל הגילוי
 אז שייך לקרוא ע"ש האב, דהרי גם בתחלה חי' עיקר
 היצירה מטיפת הדכר אלא לפי שנתעלם בבטן אמו ואינו
 מאיר הכחות שלו נק' ע"ש האם, אבל אחר הלידה שיצא
 לאויר העולם הרי יוצא לגילוי כח האב לכן נק' ע"ש האב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

בתוך גוף שכלו קיימים רעיונות אלו. וכך בנמשל, אם כבר
 לפני הצמצום יש שרש לקו - שזה עשר ספירות הגנוזות,
 אין צורך לסלק את כל האור לגמרי, והיה ניתן לסלק רק
 את בחינת האור אין סוף ממש, ולהשאיר את שרש הקו
 שבאין סוף, שזה דרגת הספירות הגנוזות.
 אלא שכאן לכאורה, יש לדייק - אם גם לפני הצמצום יש
 דרגה של עשר ספירות הגנוזות, למה בכלל שיהיה צמצום?
 אולי 'נוותר' בכלל על הצמצום כביכול, ומהדרגה של עשר

אם כן יצדק הקושיא שבעץ חיים דמפני מה נתעלם האור
 לגמרי, הרי היה מספיק שיתעלם רק האור שבבחינת אין
 סוף ממש וישאר אור הקו הנמשך מהעשר ספירות הגנוזות
 שבאור אין סוף כו'.
 וכמו במשל הרב והתלמיד, שאם בתוך שכלו של הרב יש
 כמה רעיונות, וחלק מהרעיונות הם ברמת התלמיד, הנה אף
 שהרעיונות הם מעורבים יחד, אין צורך שהרב יסלק כביכול
 את כל שכלו בשביל למצוא רעיון ששייך לתלמיד, שהרי

1 ספירות הגנוזות ימשך בסדר של עילה ועלול ישירות אור
2 הקו?
3 הנה על זה מבהיר הרבי נ"ע: ואם לא היה הצמצום כלל
4 לא היה אפשר להיות התגלות הקו - והסיבה, דבאשר מאיר
5 האור שהוא בבחינת בלי גבול אינו ניכר כלל האור
6 שבבחינת גבול ב', והיינו דבאשר היה גילוי אור האין סוף
7 קודם הצמצום היו העשר ספירות הגנוזות במלים לגמרי
8 באור אין סוף הכלי-גבול וכלל לא רואים אותן, וכביטול זיו
9 השמש בתוך השמש דמפני אור גוף ועצם השמש שמאיר
10 שם אינו עולה בשם אור וזיו ורק כשיוצא זיו השמש
11 מהשמש עצמה, הרי רק אז הוא ניכר ב' וכמו שכתוב
12 בספר של בינונים - תניא, בשער היחוד והאמונה⁹, ועל כן
13 הוצרך להיות התעלמות האין סוף בכדי שיהיה התגלות
14 העשר ספירות הגנוזות ב', - כלומר עצם המושג צמצום
15 חייב להיות בוודאי, בכדי שבכלל יהיו ניכרות הספירות
16 הגנוזות.

17 וזה - הצמצום של האור אין סוף ממש - יספיק שיהיה
18 התגלות הקו מהעשר ספירות הגנוזות ב' - כלומר זוהי
19 שאלת העץ חיים, שאמנם יהיה צמצום של האור אין סוף
20 ממש, וזה יגלה את הספירות הגנוזות, אך לא צריך להיות
21 סילוק מוחלט של כל הבחינות שלפני הצמצום, אלא תישאר
22 הבחינה של שרש הקו, ומשם ימשך ישירות אור הקו, ולמה
23 היה הצמצום באופן של סילוק מוחלט?

24 ומוסיף הרבי נ"ע בסוגריים דוגמא לבחינה שהצמצום לא
25 השפיע עליה ורק שנתגלתה על ידו: (וכמו בבחינת כח
26 הגבול שבאין-סוף שהוא הרשימו - שרש הכלים לא היה
27 בזה צמצום והוא נשאר לאחר הצמצום אותו דבר כפי שהיה
28 לפני הצמצום, רק ההבדל שנתגלה על ידי צמצום אור, כמו

9. פרק ג', וזה לשונו: והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ
ולדדים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ
ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור זיו זה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש
עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו
ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש
במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה
אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל

29 כן היה יכול להיות בגילוי אור¹⁰ הקו ב', שלא יהיה בו
30 צמצום אלא שעל ידי שיסתלק האור אין סוף ממש הרי
31 יתגלה אור הקו ויהיה ניכר וימשך ישירות ללא צמצום.
32 ומפני מה נתעלם האור לגמרי ב'. - זוהי שאלת העץ חיים,
33 שהיא מובנת ומיושבת על פי כל ההסבר הנ"ל שגם לפני
34 הצמצום יש שרש ומקור לאור הקו המוגבל.
35 ותיירץ שם העץ חיים, שזה באמת היה אפשרי, וזה שהיה
36 סילוק האור כולל אור הקו - שזהו רק בשביל התהוות
37 הכלים דאם היה נשאר האור אפילו רק אור הקו לא היה
38 אפשר להיות התהוות הכלים - כיון שגם עוצמת אור הקו
39 היא מידי חזקה לעומת הכלים ואחרי שכבר נתהוו על ידי
40 שהסתלק לגמרי האור, כולל אור הקו אינם מתבטלים גם
41 כשנמשך בהם אחר כך האור והגילוי של הקו ב' וכמו
42 שנתבאר במקום אחר.

43 מכל מקום, מקושיית העץ חיים רואים בבירור, שגם לפני
44 הצמצום יש שרש ומקור לאור הקו, שהרי רק הבנה זו
45 מיישבת ומסבירה כיצד עלתה אפשרות כזו לסלק את האור
46 מלבד אור הקו.

47 אך שואל הרבי נ"ע - אמנם עדיין צריך להבין דהרי גם
48 המשכת הקו הוא בפועל במסקנת הענין על ידי הצמצום
49 שהיה תחלה ב', וגם לפי המשמעות דהעץ חיים שהיה
50 באפשר שלא יהיה צמצום באור הקו, אלא שישאר בחינת
51 הקו ב', מכל מקום הרי היה בסופו של דבר על כל פנים
52 צמצום גם באור הקו ב' בשביל התהוות הכלים כנ"ל, ואם
53 כן איך הוא בבחינת גילוי ההעלם גם משרשו ומקורו ב'. -
54 שהרי המשמעות של גילוי ההעלם, שהוא בערך למקורו,
55 ואם הוא נמשך על ידי צמצום הרי הוא בבחינת ריחוק
56 ודילוג לכאורה.

שבת פרשת שלח תע"ב

השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו
הזה ליש ממש לעין כל נופל עליו כאן שם יש באמת משא"כ כשהוא במקורו
בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם
לאין ואפס ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס
בלעדו.

10. בשולי הגיליון: בגוף כתב יד קודשו יש כאן תיבה אינה
ברורה, ואולי צריך להיות: אור הא"ס.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

5 אמר מבלי להתחקות אחרי הטעמים קלל וכלל, ולאחר
6 הקבלת על ד"נצשה" הרי עשית ה"נשמע" הוא באפן אחר
7 לגמרי, אשר באמת פפי המוכן מהענין הוא דבקבלת על
8 יש ב' מדרגות, שהוא ענין "נעשה", שהוא בחינת קבלת

1 (ב) אָמְנָם בְּכִדִּי שִׁיְהִיָּה "נִשְׁמָע", שֶׁהוּא שִׁמְתָה הַלֵּב בְּכָל
2 מַצְוָה וּמַצְוָה בְּפִרְטוּתָהּ, הוּא דִּוְקָא עַל יְדֵי
3 הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, דְּ"נַעֲשֶׂה" הוּא בְּחִינַת קִבְּלַת עַל
4 שְׁמִקְבָּל עַל עֲצֻמוֹ עַל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יִגְדֹר

1 על לעשות ולקיים כפי שיהיה הרצון בכל פרט שיהיה,
2 שזהו ענין "נעשה ונשמע", דכל מה שישמע הרי יעשה.
3 אמנם יש עוד אפן בקבלת על והוא פנימי יותר, והוא
4 הקדמת נעשה לנשמע, דעוד קדם שידע מה יהיו עניני
5 הגזירה והצווים, מפל מקום לגדל הקבלת על מוסר עצמו
6 לקיים כפי מה שיהיה הצווי אחר כך, שזוהי מדרגה נעלית,
7 דהגם שהקבלת על שבבחינת "נעשה" היא גם בן מדרגה
8 נכונה, ומפל מקום הרי הקבלת על הוא רק אל פירטי
9 הרצונות לשמע כל רצון ולקומו, מה שאין בן הקבלת על
10 דהקדמת נעשה לנשמע שהוא הקבלת על והבטול לבצל
11 הרצון, שהוא בטול פנימי יותר. ולזאת, לאחר הקדמת
12 נעשה לנשמע, אז מדרגת "נשמע" גופא היא בהפלאה
13 יותר, וכמו שאנו רואים בחוש בטבע בני אדם, שאינו דומה
14 כלל קיום המעשה שהוא בקבלת על אל הרצון או לבצל
15 הרצון, דכשהוא בקבלת על לבצל הרצון אז הרי הפעל בא
16 בדיוק יותר, ובדגמא פזאת יובן גם בקיום המצות, שאינו
17 דומה כלל קיום המצוה והדורה כמו שהיא בקבלת על
18 להרצון, לכמו שהוא בקבלת על לבצל הרצון. ויובן דבר
19 זה במוחש בענין קיום המצות גופא. דבמצות יש ב' דרגות,
20 חקים ומשפטים, דחקים הם גזרות מפני טעמים פמוסים
21 שבלתי ידועים וגלויים לנו, וכמו שעטנו, טמאה וטהרה,
22 שאין לנו טעמים גלויים עליהם, ומה שנגלה לנו הוא רק
23 גלוי הרצון העליון ברור הוא שדבר זה אסור ודבר זה מותר,
24 דבר זה מטמא ודבר זה מטהר את הטמא, אבל טעם גלוי
25 אין לנו על זה, והוא רק גזרת הכתוב, וכמאמר "אין המות
26 מטמא ואין המקנה מטהר, אלא גזרה גזרתי חקה חקתי
27 ואי אתה יכול (מפני הקבלת על) לעבר על גזרותי". וישנה
28 עוד מדרגה בקיום המצות שהם משפטים, וכמו בענינים
29 שבין אדם לחבירו, צדקה ותימכה, גזלה וגנבה ורציחה
30 והדומה, ואפלו מצוות דחובות להלכות הם גם בן בכלל
31 משפטים, וכמבאר ענינם בספרי המוסר. שבקיום המצות
32 יהיה הבדל גדול בין המקימן מפני סבת הקבלת על בבטול

(9) ראה מדרש תנחומא פרשת חוקת, כו. במדבר רבה שם.
פסיקתא פסקא פרה.

לקוטי דיבורים

1 תוכן מכתב זה ברור ובהיר לכל אחד. המכתב הוא
2 כל כך אופייני שמיותר לגמרי להסבירו, כל ביטוי
3 מתאשר מתכונותיו הטבעיות של האדם ומחיי היום יום.
4 הרבה מאות מהגרים, שבהיותם בביתם היו בעלי
5 בתים דתיים מהמדרגה הראשונה, יהודים יושבי
6 ה"מזרח" בבית הכנסת, יושבים בשורה הראשונה
7 בשולחן שיעורי התורה, ראשונים בהחזקת התורה ובחיי

33 לבצל הרצון בכלל, או רק מפני קבלת על בבטול להרצון,
34 דאז הגם שסבת קיימן הוא גם בן מפני שכן הוא רצון
35 העליון ברור הוא, מפל מקום הרי יהיה בו הבדל בין קיום
36 המשפטים לקיום החקים, דבקיים המשפטים הרי ירגיש
37 ענג יותר מבקיום החקים, מה שאין בן במי שמקיים את
38 המצות מפני סבת הקבלת על הכללי (שהוא ענין הקדמת
39 נעשה לנשמע), אז הרי גם בקיום החקים ירגיש ענג נפלא,
40 וכמו בן בקיום המשפטים הרי הענג הוא נפלא יותר, וכמו
41 על-דרך-משל תענוג העבד כשממלא צווי אדונו ופקדו
42 שיש לו ענג מעבודתו ותענוגו פפול, בתחלה התענוג
43 מעצם הפעל, דבטבע האדם שמתענג מפעל ידו דוקא,
44 דלכן אנו רואים דיותר יהיה יקר חפץ שלו שהוא עשהו
45 ועלה לו ביגיעה, הגם שהוא חפץ פשוט, מחפץ זולתו
46 שהוא יקר באמת, דלכד היגיעה שלו יש שם יפי וכו',
47 דלהיות כך הוא הטבע שכל אדם מתענג בפעל ידיו, ולזאת
48 הוא גם תענוג העבד בזה, ועוד זאת יותר תענוג בתענוג
49 נפלא מזה שמלא את רצון האדון וגרם על ידי עבודתו זאת
50 תענוג האדון, ובפרט כשיש לו איזה השגה במהות האדון
51 שלו שהוא מפלא הרי יתגדל התענוג שלו במאד, ובדגמא
52 פזאת יובן גם בענין קבלת על מלכות שמים, שקיים
53 המצות הבא בסבת הקבלת על מלכות הוא בהפלאה
54 והפלאה יותר מקמו קיום המצות שהוא בקבלת על שעל
55 פי הטעם, ובפרט כשיבין ויפיר את האמת בגדל הפלאה
56 רוממות האדון, ואשר בקיומו את פקדו יגרום לו ענג
57 ונחת רוח, וכמאמר¹⁰ "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
58 רצוני", שאז הרי התענוג ענג נפלא עד למאד, וזוהי מעלת
59 ענין הקדמת נעשה לנשמע, שהוא בחינת ומדרגת קבלת
60 על היותר נעלית.
61 קצור. הקדמת נעשה פועל גם על נשמע. יבאר ב'
62 מדרגות בקבלת על אל הרצון, או לבצל הרצון
63 שהיא נעלית יותר, ואז קיום המצות בתענוג נפלא, בחקים
64 ובמשפטים.

ליל ראשון דחג השבועות, תש"ט

(10) ספרי במדבר כח, ח. וראה שם טו, ז.

8 החברה, לכל אחד קראו בשמו היהודי, בצירוף המלה
9 "מורנו", וכל אחד היה מכיר את מקומו ונשא על עצמו
10 אחריות רוחנית מסוימת כלפי הקהילה, ומשפחתו,
11 האשה והילדים, עזרו לו בגאון של ה"אתה בחרתנו"
12 היהודי.
13 כשר' אברהם, ר' יעקב, ר' בנימין ור' מרדכי הרוסי,
14 הפולני או הגליצאי הופך למהגר אמריקאי, הרי זה ניכר

1 בראש ובראשונה על הפנים שלו, הוא מסיר את הזקן
2 והפיאות והופך לאיברם, ג'ק, ברנרד או מקס ובתוקף
3 הגדול ביותר הוא מתחיל ב"מחה תמחה" את זכר היהודי
4 והיהדות האירופי מעל עצמו ומעל משפחתו, וכך הוא
5 ומשפחתו יורדים מטה מטה עד שהוא נעשה ח"ו למזיק
6 ומחבל ביהודים ילדי ארץ זו.

7 זוהי המשמעות הנכונה של שני ביטויי חז"ל: "מצוה
8 לפרסם עושי מצוה", "מצוה לפרסם עוברי עבירה", ועל
9 היהודי האמריקאי - איש ואשה - בכלל והמהגר היהודי
10 - איש ואשה - להתעמק היטב בכך.

11 גבאי הצדקה, הם עושי המצוה שמצוה לפרסמם.

12 שני סוגים בגבאי הצדקה, בהתאם לצרכים האנושיים
13 בכלל ולצרכים היהודיים בפרט.

14 צרכי האנוש בכלל והצרכים היהודיים בפרט, זקוקים
15 לשני אופני החזקה, כלומר על שני עניני יסוד שונים
16 (לגמרי: א) עזרה גשמית ואקונומית. ב) עזרה רוחנית
17 אקונומית. אצלנו בני ישראל מתחלקת העזרה הרוחנית
18 בשתיים: א) עזרה רוחנית כללית, שבמדה מסויימת
19 נכללת בעזרה הגשמית. ב) עזרה תורנית רוחנית.

20 גם גבאי הצדקה מתחלקים בשני סוגי העזרה
21 האמורים. ישנם גבאי צדקה שכל הוויתם נתונה אך ורק
22 בעזרה הגשמית האקונומית, וישנם גבאי צדקה - אם
23 כי באחוזים קטנים - שנוסף על העזרה הגשמית יש להם
24 הבנה גדולה בעזרה התורנית הרוחנית האמיתית, והם
25 מוסרים את עצמם לעזרה קדושה זו בלב ובנפש.

26 שני סוגי הצריכה היהודיים מתוארים בביטוי "צרכי
27 עמך" ו"צרכי דעתם". צרכי העזרה הגשמית, כמו בית
28 חולים, בית יתומים וכן כל צרכי הצדקה הכלליים
29 ומוסדות העזרה, נכללים ב"צרכי עמך". ואילו "צרכי
30 דעתם" הם הצרכים התורניים הרוחניים, חדר, תלמוד
31 תורה, ישיבה וכן שאר מוסדות הדת כמו בית כנסת
32 ולהבדיל בית טבילה, מעות חטים וכדומה, כל אלה
33 נקראים "צרכי דעתם", צרכי הדעת הרוחניים.

34 ישנו ביטוי מלא רצינות וידוע לכל, שיכול להיות
35 מתאים - במובן של צחות - לשני הצרכים האמורים,
36 צרכי עמך וצרכי דעתם.

37 "מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה"¹⁷.

38 שני הצרכים האמורים, "צרכי עמך" ו"צרכי דעתם"
39 מן ההכרח שיהיה להם מנהיגים בעלי שם שיבטיחו
40 בעזרת השם את ביצועם המלא.

41 אך, לדאבון הלב, נפרדים שני הצרכים האמורים,
42 צרכי עמך וצרכי דעתם, בכך:

43 באשר לצרכי עמך, הרי לגבי היוזמה של הקמת בית

44 חולים, בית יתומים, מושב זקנים, בית ספר למלאכה,
45 ישיבה-קולג', תלמוד תורה טרף וחדר מתוקן - ישנה
46 רשימה של "מרובים", הרבה אנשים שרוצים לעסוק בכך
47 וכל המשרות מתאיישות מיד ובכבוד.

48 ואילו באשר לצרכי דעתם, יוזמה לעזרת תורה או
49 לענינים דתיים, בית טבילה, חדר כשר, ישיבה כשרה -
50 כאן מתקצרת הרשימה, ומאמצים קשים נדרשים
51 להשגת האנשים המתאימים לאיוש המשרות. וככל
52 שהמוסדות דתיים יותר, כך קשה יותר ויותר להשיג את
53 אנשי השם האמיתיים שירצו לקבל על עצמם בעזה"י
54 עבודה קדושה זו לעזרת תורה ויראת שמים.

55 "מרובים צרכי עמך" - על "צרכי עמך" ישנה רשימת
56 "מרובים" של עובדים ומנדבים ומנדבות, ואילו כשהדבר
57 מגיע ל"צרכי דעתם" - נעשית הרשימה של עובדים
58 ומנדבים "קצרה".

59 עליכם, יושב ראש נכבד, וכל הסגנים והעוזרים
60 הנכבדים בעבודה הקדושה עבור מרכז ישיבות תומכי
61 תמימים, יכול אני ברוך השם לומר בלב פתוח ובתוקף
62 גאון יעקב, שבכולכם ישנן המדות הטובות הכפולות,
63 אתם הראשונים בשורת העובדים למען הדברים הטובים
64 שבצרכי עמך, וכן יש לכם ההבנה הגדולה והאינטרס
65 לעניני צרכי דעתם האמיתיים, ואני אומר לכם שאתם
66 בעבודתכם מסייעים ותומכים בישיבה הנעלה ביותר של
67 תורה ויראת שמים בכל אמריקה וקנדה.

68 בתמיכת מוסד תורה כמו בתמיכת מוסדות אחרים,
69 ישנה כמות התמיכה ואיכות התמיכה - באיזו צורה
70 ניתנת התמיכה - בודאי שחשובה מאוד כמות התמיכה,
71 אך חשובה יותר איכות התמיכה. שביעות רצונם של
72 התורמים והתורמות בשעת נתינת תרומותיהם עבור
73 ישיבות תומכי תמימים צריכה לחזק את מנהיגי מרכז
74 ישיבות תומכי תמימים, שבעזרת השי"ת יהיו בטוחים
75 בתמיכתם הגדולה של יהודי אמריקה וקנדה, ויעשו כל
76 אשר ביכלתם להרחבת ישיבות תומכי תמימים
77 בתלמידים רבים יותר ובסניפים וחדרי תורה רבים יותר.
78 בשם התורה, בשם אבותי הקדושים שמסרו את
79 נפשם על תורה ועל טובת ישראל, בשם תלמידי הישיבות
80 וראשי הישיבות ובשמי אני, הריני מברך את היושב ראש,
81 סגניו וחברי העידה על משפחותיהם, את כל התורמים
82 והתורמות על משפחותיהם - בבני חיי ומזוני ריוחי.
83 יהודים!

84 בכל התכנסות מוכרחני למלא את שליחותי ולומר
85 לכם, אנשים ונשים, הצילו עצמכם מהרבנים המתולעים,
86 אל תרשו להתפתות מהמנהיגים המסולפים האנטי דתיים
87 ועל ידי מורים ומורות מחללי שבת ואוכלי טריפות.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 ביום השישי בשמונה לחדש טבת באו כשישים עגלות לכפר פיענע, מקום שם מצאו מרגוע במעט,
- 2 כי הכפר פיענע גדול ובו – בעת ההיא – כשלש מאות חצרות ובתים גדולים והרבה מהם היו פנוים
- 3 כי הגברים יצאו לקרב ואנשי הכפר היו טובי לב ויתנו דירות והסקה לכל הבאים חנם אין כסף.
- 4 כשבא הוד כ"ק אדמו"ר ומשפחתו והנלוים אליהם לכפר פיענע אמר כי צריכים לסדר עזרה
- 5 לאחב"י הגרים בעיירות וישובים אשר דרך שם עברו ועוברים חיל השונא ועל זמן הנדרש יסתדר הוא
- 6 ומשפחתו ברוסיה הקטנה ובכדי שלא להעלות שער הדירות ומחירי צרכי אוכל נפש דעתו הקדושה כי
- 7 יתחלקו לשלש עיירות בהאדיטש בקרעמענטשוג ובראָמני.
- 8 ויסדר שלש מלאכויות, האחד ובראשה הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי לנסוע לערים הנזכרות לסדר
- 9 דירותיהם²⁵⁷, השני ובראשה כ"ק בנו הרה"ק ר' חיים אברהם לנסוע לפלכי פאָלטאָווא וחרסאָן
- 10 להשפיע על התמיכה הנחוצה לאחב"י גרי רוסיה הלבנה בשביל לבנות את חורבנותיהם, והשלישית
- 11 ובראשה החסיד ר' פנחס שיק משקלאָו לנסוע לוויטעבסק לסדר ועד התמיכה אשר יקבץ כל החומר
- 12 הדרוש איך ובמה לתמוך את הנהרסים ולהעמידם במצב של פרנסה.
- 13 ביום השני בשמונה עשר לחדש טבת נחלה הוד כ"ק אדמו"ר הזקן ומיום ליום נתגברה מחלתו
- 14 וחולשתו ובמוצש"ק שמות אור ליום ראשון עשרים וארבעה לחדש טבת בשנת ה' חמש מאות שבעים
- 15 ושולש לבריא נסתלק והובל לקברות לעיר האדיאטש פלך פאָלטאָווא.
- 16 במשך כשישים שנה – תקי"ב-תקע"ב – בנה הוד כ"ק אדמו"ר ושכלל את עסקנות הכלל על
- 17 ארבעה עמודים, אהבת ישראל, הרבצת התורה, עבודה במסי"נ, גמ"ח וצדקה, וינחיל לזרעו נשיאי
- 18 חב"ד אחריו דרך סלולה ומסלה רחבה בעסקנות הכלל.

(י'ואני הייתי בדרך כי שלחני למצוא לנו דירה בקרעמענטשוק). ח"ב
ע' עא ואילך. וראה רשימת היומן כד סיון תרנ"ו (אגרות קודש ח"ב
ע' תקב ואילך. לעיל ע' 000). שיחת ש"פ נצבים הישי"ת (תורת מנחם
התועדויות ע' 212 ואילך).

257 ראה אגרות קודש אדמו"ר האמצעי ח"א ע' ע' רלד (י'וביום
הגיע אלי השמועה הרעה הזאת אלי לכאן קרימענטשוק, כי לא זכיתי
להיות בשעת הסתלקותו . . וגם אחי ידידי ר' חיים אברהם לא הי
בשעת הסתלקותו כי הי' מוטל על ערש דוי באותו יום"). ע' רמד

אגרות קודש

[תחלת מ"ח תרפ"ב]

- 6 יוסיף וילמוד כל הפרשה עם פרש"י, ויזהר בקשעהמ"ט מתוך
- 7 הסיפור דוקא.
- 8 יתן לו חותנו ש"י הנדוניא ויעשה בו מסחר (ולא לסבב
- 9 בהכפרים כלל) ויצליח לו השי"ת בגו"ר, ויתדבק עם
- 10 התמימים ש"י ואל יהי בעצבות כלל, ואז יעזור לו השי"ת.
- 11 בשם.

- 1 ב"ה
- 2 ר' יהושע ש' זלמן ש"י
- 3 שלום וברכה
- 4 במענה על מכתבו מעש"ק נצבים. בכל יום בקומו בבקר
- 5 ילמוד שעה אחת, וכן קודם השינה ילמוד עמוד גמרא, ובש"ק

פרק ד משנה ו

רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות:

נקודות משיחות קודש

התורה; ובהמשך לזה מלמדנו רבי יוסי על דרגה נעלית יותר בכבוד התורה – להשתדל שתהי' מכובדת גם בעיני העמים. והנה, מזה שהשתדל רבי יוסי לכבד את התורה גם על אומות העולם, מובן במכל שכן וקל וחומר שהשתדל בזה לגבי בני ישראל – תלמידיו. ויש לומר שהוא מה שאמרו רז"ל⁹ בשבחו של רבי יוסי, ש"נימוקו עמו", היינו שהי' מקפיד למסור לתלמידיו טעמו ונימוקו של כל ענין וענין שלמד אתם. והוא עשה כן לא בכדי שהענין יתקבל אצלם (שהרי גם בלי ידיעת טעם הדבר היו מקבלים את הענין), אלא משום שעל ידי זה הוסיף והגדיל אצלם כבודה של תורה, שענינה הבנה והשגה¹⁰.

כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות
השאלות במשנתנו: א. הדיוק "מכובד". ב. הדיוק "על הבריות".
והביאור:

כשאדם שומר בגאון על כבודה של תורה גם כלפי אומות העולם¹¹, יתכן שכתוצאה מכך יגרמו לו הגוים קשיים בעיני פרנסה וכיוצא בזה. ומה גם כשמדובר אודות "בריות בעלמא"¹², שבטבעם אינם יכולים לסבול אנשי צורה העוסקים בענינים רוחניים. אולם חשש זה קיים רק לגבי עניני הגוף, ואילו לגבי עניני הנשמה, שהיא חלק אלקה ממעל ממש¹³, הרי כשם שאין אפשרות של שליטה על הקב"ה ח"ו, כמו כן אין לאף אחד שליטה על נשמה יהודית.

והתנא מחדש שכאשר יהודי מכבד את התורה, גם גופו מכובד (אפילו) על הבריות. וכפי שרואים במוחש, שכאשר יהודי עומד בתוקף בכל הקשור לתורה ואינו מוותר על עקרונותיו, הוא זוכה ליחס של כבוד והערצה גם מצד ה"בריות"¹⁴.

השאלות במשנתנו: א. החיוב לכבד את התורה ולומדי' והאיסור לחללה הם הלכות פסוקות (ונפסקו להלכה בשולחן ערוך¹), ואינם ענין למדת חסידות דוקא. ב. הדיוק "מכובד". ג. הדיוק על הבריות² (ולא "על בני אדם" וכיוצא בזה). ד. הקשר לבעל המאמר – רבי יוסי.

והביאור:

על רבי יוסי מסופר במדרש² שמטרוניתא (שרית נוכרית) היתה מציעה לפניו שאלות שונות, ורבי יוסי הי' עונה לה בהסברים שכליים. ואם כי יש מקום לומר שלא הי' צריך לענות לנכרית (מאחר ושאלותי' לא היו נוגעות לקיום שבע מצוות בני נח (שאו הי' חייב להשיבה))³, בכל זאת ענה לה. כי באם הי' אומר שאין לשאלתה הסבר שכלי, לא היתה התשובה מתקבלת והיה נוצר אצלה יחס של היפך הכבוד לתורה⁴. ומאחר שרבי יוסי רצה שהתורה תהי' מכובדת גם בעיני אומות העולם, לכן השיב לה תמיד תשובה שכלית⁵.

וזוהו אומרו:

כל המכבד את התורה – היינו שמשתדל שהתורה תהי' מכובדת גם אצל אומות העולם.

גופו מכבד – מכיון שמדובר גם באומות העולם, שאין להם כל קשר לנשמתו של יהודי, מדייק התנא שרק 191, "הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"⁶, הוא המכובד עליהן.

על הבריות – הכוונה ל"בריות בעלמא"⁷, היינו אלה שאין להם כל מעלה פרט להיותן בריותיו של הקב"ה, וזה כולל גם אומות העולם.

וזוהו ההמשך של מאמר זה למה ששנינו במשנה הקודמת "אל תעשי' עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחתוך בה": במאמר זה מדובר על "עטרה" ו"קרדום" המותרים על פי דין⁸, אלא שהתנא מזהיר עליהם (במדת חסידות) משום היותם היפך כבוד

1. יו"ד סי' רמ"ד. רפ"ב.

2. ב"ר פס"ח, ד.

3. ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ח ה"י.

4. ראה רש"י ר"פ חקת: אומות העולם מונין את ישראל. . . מה טעם יש בה.

5. וכסיוס הסיפור במדרש שם: אמרה לו תורתכון נאה ומשובחת.

6. תניא פמ"ט.

7. ראה תניא פל"ב.

8. ראה הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד הט"ו.

9. גיטין סז, א.

10. משיחת מוצש"ק פ' קרח תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד.

11. ראה ביאור הקודם.

12. ראה תניא פל"ב.

13. תניא רפ"ב.

14. משיחת כ"ה אייר תשד"מ – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת אמור

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּי: **ב** כִּי אִם־לִשְׂאֹרֹת הַקֹּרֶב אֵלָיו לֹא־יִטְמָא וְלִבְנֵי וּלְבָתוֹ וּלְאֶחָיו: **ג** וְלֹא־חֲתָנוּ הַבְּתוּלָה הַקְּרוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־חִיְתָהּ לְאִישׁ לֵה יִטְמָא: **ד** לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ: **ה** כְּתִיב לֹא־יִקְרַח קִרִּי לֹא־יִקְרַחוּ קְרָחַה בְּרֹאשָׁם וּפָאֵת זָקֵנָם לֹא יִגְלְחוּ וּבְכָשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָת: **ו** קֹדָשִׁים יִהְיוּ לֹא־לְהִיָּהֶם וְלֹא יַחֲלֹלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אֲשִׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהָיוּ קֹדֶשׁ: **ז** וְאִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לֹא־לְהָיוּ: **ח** וְקֹדְשָׁתוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהִים הוּא מְקַרֵּב קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם: **ט** וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת־אָבִיהָ הִיא מַחֲלֵלָת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: **ס** וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר־יִצָּק עַל־רֹאשׁוֹ **א** שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וּמָלָא אֶת־יָדָיו לְלַבֵּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יַפְרֹם: **ב** וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מִת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: **ג** וּמִן־הַמְּקֹדֶשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מְקֹדֶשׁ אֱלֹהֵיו כִּי גֹר שִׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: **ד** וְהָיָה אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח: **ה** אֶלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וְחֻלְלָה זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקַּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיּוֹ יִקַּח אִשָּׁה: **ו** וְלֹא־יַחֲלֹל זֶרַעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְשׁוֹ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות חכ"ז ע' 165)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, וּמִכָּאן הוֹרָאָה שֶׁכָּאֲשֶׁר הַגְּדוּלִים מְשַׁפְּעִים עַל הַקְּטָנִים, צָרִיכִים הֵם לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּאֶפֶן שֶׁל "מִין - מְקַרְבֵּת" דֶּרֶךְ שֶׁל זֶהר וְאוֹר. וְלִמְעַט בְּהַשְׁפָּעָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל "שְׂמָאל - דּוּחָה", עַל פִּי זֶה יִמָּתֵק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "אָמַר... וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דָּבַר", כִּי "דְּבֹר" הוּא לְשׁוֹן קִשָּׁה, מִשָּׂא־כ אֲמִירָה הִיא לְשׁוֹן רָכָה.

שְׁנֵי **טו** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **י** דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן

לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֶב לְהִקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהִיו: **י** כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֶב אִישׁ עוֹר אוֹ פֶּסֶח אוֹ חֶרֶס אוֹ שָׂרָע: **י** אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֹׁכַר רִגְל אוֹ שֹׁכַר יָד: **י** אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דָק אוֹ תְּבַלֵּל בְּעֵינָיו אוֹ גֵּרֵב אוֹ יִלְפַת אוֹ מְרוֹחַ אִשָּׁד: **י** כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֹא יֵנֶשׁ לְהִקְרִיב אֶת־אֲשִׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיו לֹא יֵנֶשׁ לְהִקְרִיב: **י** לֶחֶם אֱלֹהֵיו מְקַדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וּמִן־הַקִּדְשִׁים יֹאכֵל: **י** אֶל־הַפְּרִכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵנֶשׁ כִּי־מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלֹל אֶת־מְקֹדְשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְשָׁם: **י** וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **פ** **כב** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **א** דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וַיִּנְוְרוּ מְקַדְשִׁי בְּגִידֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלֹלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מְקַדְשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: **ב** אָמַר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרֶב מִכָּל־זֶרַעְכֶם אֶל־הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטִמְאַתוּ עָלָיו וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: **ג** אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהֱרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקִּדְשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהַנֶּגַע בְּכָל־טִמְאַ־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׂכַבְתָּ־זֶרַע: **ד** אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יֵנֶע בְּכָל־שְׂרָץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בָּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכָל טִמְאַתּוֹ: **ה** נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּנְעֹ־בּוֹ וְטִמְאַה עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל מִן־הַקִּדְשִׁים כִּי אִם־דָּחַץ בְּשָׂרוֹ בַּיּוֹם: **ו** וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְיִטְהַר וְאַחֲרַיִם יֹאכֵל מִן־הַקִּדְשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא: **ז** גְּבִלָּה וּמִרְפָּה לֹא יֹאכֵל לְטִמְאַה־בָּהּ אֲנִי יְהוָה: **ח** וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרָתִי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יַחֲלֹלוּ: **ט** אֲנִי יְהוָה מְקַדְשָׁם: **י** וְכִלְיֹת לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּתָן וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ: **יא** וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בִּסְפּוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלֵּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחְמוֹ: **י** וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְּתוּרִימַת הַקִּדְשִׁים לֹא תֹאכֵל: **י** וּבַת־כֹּהֵן כִּי

תִּתִּיחוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: ^א וְשִׁמְרֹתֶם
מִצְוֹתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: ^ב וְלֹא תַחֲלֹלוּ
אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
יְהוָה מְקֻדָּשְׁכֶם: ^ג הַמוֹצֵיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קטורי שיחות ח"ב ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאַמְרַת אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאַמְרַת - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

בג' מקומות באה התורה להזהיר גדולים (בדעה) על קטנים
(בדעה): דם - אף שהיו בני ישראל שטופים בדם לאכלו, אל
יאמר מה תועיל השתדלותי בחנוך טוב, כיון שמשקע בתאוות
לבו. שקצים - אף שהאוכלם עושה זאת רק להקדים, כי גם
נפשו קצה בהם, ולקאורה מה תקנה יש בדבור אליו. טמאת
כהנים - ענין הטמאה והטהרה הוא דבר שאי אפשר להסבירו
בשכל, ואם בן יאמר המתחנך איך יוכל להסביר ענין זה? לכן
הזהירה התורה שאל נאמר נואש, וכל אחד מישראל, יהיה מי
שיהיה, מזהרים עליו להשתדל ככל האפשרי להעמידו על דעת
האמת ולעורר נקדת הטהרות אשר בו.

רבי ^{כג} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ד וַיְדַבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַת אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ^ה שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן
מִקְרְא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא
לַיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם: ^ו פֶּֽאֱלֹה מוֹעֲדֵי יְהוָה
מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ^ז בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֹפִים פֶּסַח
לַיהוָה: ^ח וּבַחֹמֶשֶׁת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ: ^ט בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: ^י וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרְא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: ^{יא} פֶּֽ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יב} וַיְדַבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַת אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וְהִבַּאתֶם
אֶת־עֹמֶר רִאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: ^{יג} וְהֵנִיף אֶת־
הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרִצְוֹנְכֶם מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת וְנִיפְנוּ
הַכֹּהֵן: ^{יד} וְעִשִּׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כִּבְשֵׁ

תִּתִּיחוּ אֶלְמֶנֶה וְגִרְשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׂבָה אֶל־בֵּית
אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אֲבִיהָ תֹאכֵל וְכִלְיֹר לֹא־
יֹאכֵל בּוֹ: ^{טו} וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף
חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ: ^{טז} וְלֹא יַחֲלֹלוּ
אֶת־קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יִרְמוּ לַיהוָה:
^{טז} וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם עֹן אֲשָׁמָה בְּאֹכְלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם

כִּי אֲנִי יְהוָה מְקֻדָּשִׁם: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קטורי שיחות ח"ב ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאַמְרַת אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאַמְרַת - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"להזהיר" הוא גם לשון זהר ואור, ללמדנו שפאשר משפיעים
הגדולים על הקטנים, נוספים תוספות של זהר ואור בגדולים
עצמם.

שלישי ^{יז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יח} וַיְדַבֵּר אֶל־
אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַת אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נְדִירֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־
יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה: ^{יט} לְרִצְוֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבֹּקֶר
בִּפְשָׁבִים וּבְעֵזִים: ^כ כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ
כִּי־לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם: ^{כא} וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־
שְׁלָמִים לַיהוָה לִפְלֶא־נֶדֶר אוֹ לְנִדְבָה בַּבֹּקֶר אוֹ
בְּצֶאֱן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:
^{כב} עֹרֹת אוֹ שְׂכוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִבֶּלֶת אוֹ גֶרֶב אוֹ
יִלְפָת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנוּ
מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: ^{כג} וְשׂוֹר וְשֵׂה שְׂרוּעַ
וְקִלוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֶדֶר לֹא יִרְצָה:
^{כד} וּמוֹעֵד וְכַתוּת וְנָתוּק וְכוּרֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה
וּבִארְצֹכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ^{כה} וּמִיָּד בֶּן־נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ
אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם
מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם: ^{כו} פֶּֽ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^{כז} שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֹז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת
יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה
לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לַיהוָה: ^{כח} וְשׂוֹר אוֹ־שֵׂה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו
לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: ^{כט} וְכִי־תִזְבְּחוּ זִבְח־תּוֹרָה
לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: ^ל בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכֵל לֹא־

חמישי כג וידבר יהוה אל־משה לאמר: כד דבר אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא־קדש: כה כל־מלאכת עבדה לא תעשו והקרבנות אשה ליהוה: ס כג וידבר יהוה אל־משה לאמר: כז אך בעשור לחדש השביעי יהיה יום הפורים הוא מקרא־קדש יהיה לכם ועניתם את־נפשותיכם והקרבנות אשה ליהוה: כח וכל־מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום פורים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם: כט כי כל־הנפש אשר לא־תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: ל וכל־הנפש אשר תעשה כל־מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את־הנפש ההוא מקרב עמיה: לא כל־מלאכה לא תעשו חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם: לב שבת שבתון הוא לכם ועניתם את־נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד־ערב תשבתו שבתכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ח ח"ב ע' 364)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב)

מסר עצמך וקדש שמך (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אומרים חז"ל "מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות", דהינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצוה על ישראל לעשות. כמו כן מצונו בענינו, במצוות 'מסירת נפש': פאשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה במים. הקב"ה - כככול - מוסר את נפשו, כי להשפין שלום בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי כג וידבר יהוה אל־משה לאמר: לד דבר אל־בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי יהיה חג הסוכות שבועת ימים ליהוה: לה ביום הראשון מקרא־קדש כל־מלאכת עבדה לא תעשו: לו שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא־קדש יהיה לכם והקרבנות אשה ליהוה עצרת הוא כל־מלאכת עבדה לא תעשו: לז אלה מועדי יהוה אשר־תקראו אתם מקראי קדש לחקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר־יום ביום: לח מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל־נדריכם ומלבד כל־נדבתיכם

תמים בן־שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח כתיב ונסכה קרי ונסכו יין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד־עצם היום הזה עד הביאתם את־קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתם את־עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבנות מנחה חדשה ליהוה: יז ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרנים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה: יח והקרבנות עלי־הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן־פקד אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח־ניחח ליהוה: יט ועשיתם שעיר־עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן אתם על לחם הפורים תנופה לפני יהוה על־שני כבשים קדש יהיו ליהוה לפתן: כא וקראתם בעצם היום הזה מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם בכל־מושבתיכם לדרתיכם: כב ובקצרבם את־קציר ארצכם לא־תכלה פאת שדה בקצור ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ז ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . . אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם (כב, ח)

איש איש - לרבות את הגויים, שנודרים נדרים ונדבות בישראל (רש"י פס' ח')

בנוגע לבנין בית המקדש, ההלכה היא שאסור לשתף גויים בבניית הבית, ואף לא בתרומות לבניית הבית, והסבה לכך, בית המקדש נועד לשם השקצת השכינה בבני ישראל בלבד, ואין לגויים חלק בה. משא"כ בנוגע להקרבנות, יכולים כל הגויים להשתתף ולהביא קרבנות, וטעם הדבר, המזבח - שעליו מקריבים את הקרבנות - נקבע מקומו ועומד מתחלת בריאת העולם, כמו שאמרנו חז"ל ששם נבא אדם הראשון והקריב שם קרבנות, קרבנותיהם של קין והבל היו שם, וגם נח שיצא מהמבכה הקריב שם. לכן גם שאר אמות העולם צאצאיהם של אדם ונח יכולים להקריב שם קרבנות.

אשר תתנו ליהוה: ^א אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג-יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ^ב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עז-עבת וערבי-נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים: ^ג וחגגתם אותו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורותיכם בחדש השביעי תחגו אותו: ^ד בספת תשבו שבעת ימים כל-האזרח בישראל ישבו בספת: ^ה למען ידעו דרתיכם כי בספות הושבתי את-בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: ^ו וידבר משה את-מעדי יהוה אל-בני ישראל: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ח ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו (כג, כא)

בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטוי לקשר מסים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום מצוה מגדרת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי **כד** ^א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב צו את-בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך בתית למאור להעלת נר תמיד: ^ג מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד-בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדורותיכם: ^ד על המנרה הפתורה יערוך את-הנרות לפני יהוה תמיד: ^ה ולקחת סלת ואפית אותה שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: ^ו ושמית אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הפתור לפני יהוה: ^ז ונתת על-המערכת לבנה וזה יהיה ללחם לאזכרה אשה ליהוה: ^ח ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני-ישראל ברית עולם:

^א והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק-עולם: ^ב ויצא בן-אשה ישראלית והוא בן-איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: ^ג ויקב בן-האשה הישראלית את-השם ויקלל ויביאו אותו אל-משה ושם אמו שלמית בת-דברי למטה-דן: ^ד ויניחחו במשמר לפרש להם על-פי יהוה: ^ה פ ^ו וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ז הוצא את-המקלל אל-מחוז למחנה וסמכו כל-השומעים את-ידיהם על-ראשו ורגמו אותו כל-העדה: ^ח ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש איש כייקלל אלהיו ונשא חטאו: ^ט ונקב שם-יהוה מות יומת רגום ורגמוכו כל-העדה בנר באזרח בנקבו שם יומת: ^י ואיש כי יפה כל-נפש אדם מות יומת: ^{יא} ומכה נפש-בהמה ישלמה נפש תחת נפש: ^{יב} ואיש כיייתן מום בעמיתו כאשר עשה בן יעשה לו: ^{יג} שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם בן ינתן בו: ^{יד} ומכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת: ^{טו} משפט אחד יהיה לכם בנר באזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם: ^{טז} וידבר משה אל-בני ישראל ויצאו את-המקלל אל-מחוז למחנה ורגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה: **פפפ**

קב"ד פסוקים, עזריאל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ח ע' 163. ע"פ ביאורי החומש)

וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו (כד, יד)

אומרים לו: דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך, שאפה

גרמת לך (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתנאה - אין אדם חייב מיתה אלא אם כן התירו בו בשעת החטא, והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חייב מיתה. במקרה המקלל לא יכולה להיות התנאה, כי בשעת החטא בני ישראל לא ידעו את ענשו. ואעפ"כ צוה הקב"ה להמית את המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר "אין אנו נענשים במיתתך, שאפה גרמת לך" - מאחר ומדבר במקרה שבו לא היתה התנאה, ואולי לא הוראת השעה המיוחדת לא היה המקלל חייב מיתה.

חצי קריש

כֹּה מִשְׁפָּט אַחַד יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כְּאִזְרַח יִהְיֶה כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כֹּה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות ח"ו ע' 166, ע"פ ביאורי החומש)

הוצא את המקלל . . ורגמו אותו כל העדה (כד, יד)

כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)

מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכך שרצה
להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על־אף שהיה "בן איש
מצרי". לכן היה גם ענישו מדה כנגד מדה: הוא בקש להקים
את אהלו שלא כדין בתוך המחנה, ובכך להפך לחלק מ"כל
העדה" - ועל כך נענש בסקילה מחוץ למחנה, ובמעמד "כל
העדה".

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעֻתָהּ
וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן
קָרִיב וְאַמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׂמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
יְהֵא שְׂמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
וַיִּתְהַלָּל, שְׂמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִידָה הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאַמִּירָן בְּעֶלְמָא,
וְאַמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מפטיר כא ומפה בהמה ישלמנה ומפה אדם יומת:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִיִּים הֵיחָזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֵיתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ
עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מד

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

טו) והכהנים הלויים, הכהנים שהם משבט לוי. בגי' צדוק, צדוק היה הכהן הגדול הראשון ששמש בבית המקדש שבנה שלמה, לבן נקראו על שמו. אשר שמרו וגו', בפסוקים שלפני זה אמר הנביא שאותם כהנים שהקריבו לעבודה זרה לא יגשו לעבודה המקדש בבית המקדש, לפיכך אמר שאותם שלא תעו וישבו לסדר עבודתם. טז) אל שלחני לשרתני, הוא סדור לחם הפנים שעל השלחן בבית המקדש. יז) בבואם אל שערי החצר הפנימית, ביום הכפורים, כשיבואו הכהנים הגדולים אל שערי החצר הפנימית, כלומר, שערי החיכל, ולעמדת קדש הקדשים נקרא כאן "החצר הפנימית". בגי' פשתים ילבשו, הם בגדי הלכך שבהן גדול לובש בשעת העבודות שעושה בפנים. ולא יעלה עליהם צמר, המעיל והאכנט, שהיה בהם צמר, לא ילבשם הכהן הגדול ביום הכפורים בעבודת פנים. וביתתה, ולפנים מן השערים האלו, דהיינו בחיכל ובקדש הקדשים. יח) פארי פשתים, מונבעות עשויות מפשתן. ונקראו "פארי" על שם הכתוב "מונבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת" (שמות כח, 28), ונקראו "פארי המונבעות" (שמות לט, 28). לא יחגרו ביזע, לא יחגרו את האכנט במקום שמזיעים. לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם, אלא כנגד אצילי ידיהם (כנגד המרפק). יט) אל החצר תחיצונה אל העם, כשיצאו אל עזרת ישראל ששם מקום עמידת העם. יפשומו את בגדיהם וגו', כמו שכתוב בתורה "ופשט את בגדי הכד אשר לבש כבואו אל הקדש והניחם שם" (ויקרא טז, 23). ולבשו בגדים אחרים, ילבשו בגדי חל. ולא יקדשו את העם בבגדיהם, כדי שלא יתקרבו עם העם בבגדי הכהנה הקדושים ויקבלו טמאה מנגיעה בבגדי העם. שאין בגדי חל טהורים אצל בגדי הקדש. כ) וראשם לא יגלחו, שלא יגלחו להעביר את כל השער. ופרע לא ישלחו, שלא ירבו לגדל שער, (יותר משלשים יום).

כסום יכסמו את ראשיהם, כמו הכפמת שפדורה בשבלת, ראשו של זה בצד עקרו של זה, (וזה מדרבן בכהנים גדולים). כא) כל כהן, בין כהן גדול בין כהן הדיוט. כב) ואלמנה וגו', כהנים גדולים אסורים גם באלמנה, ונושאים רק בתולדות. והאלמנה אשר תהיה אלמנה, אלמנה שתהיה רק אלמנה, אבל לא שתהיה חלוצה שמת בעלה בלא בנים וחלוצה נעל של אחי המת. ואף שאסור זה הוא מדרבנן, רמזה יחזקאל, שאסורה גם לכהן הדיוט. מכהן יקחו, מקצת כהנים מתרים באלמנה, דהיינו כהן הדיוט. כג) ואת עמי יורו, הכהנים ילמדו את העם, להבדיל בין קדש לחל וגו'. כד) במשפטי יפשומו, הם יפשומו לפי משפטי התורה, ולא לפי אמן דעתם. ואת תורותי וגו', התורות והחקים בדבר הקרבת של המועדים והשבתות. כו) ואחרי טהרתו, אחרי שיפרש מן

מד טו) והכהנים הלויים בגי' צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרכו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם אדני יהוה: טז) המה יבאו אל מקדשי והמה יקרכו אל שלחני לשרתני ושמרו את משמרתני: יז) והיה בבואם אל שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתתה: יח) פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם לא יחגרו ביזע: יט) ובצאתם אל החצר תחיצונה אל החצר תחיצונה אל העם יפשומו את בגדיהם אשר המה משרתם כם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם: כ) וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם: כא) ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית: כב) ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו: כג) ואת עמי יורו בין קדש לחל ובין טמא לטהור יודיעם: כד) ועל יריב המה יעמדו למשפט במשפטי יפשומו ואת תורותי ואת חקתי בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו: כה) ואל מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם לטאב וללאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר לא היתה לאיש יטמאו: כו) ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו לו: כז) וביום באו

אֶל-הַקֹּדֶשׁ אֶל-הַחֹצֵר הַפְּנִימִית לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ יִקְרִיב
חַטָּאתוֹ נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה: כֹּה וְהִיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי
נִחַלְתֶּם וְאַחֲזָה לֹא-תִתְּנֵנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם:
כֹּס הַמִּנְחָה וְהַחֲטָאת וְהַאֲשֵׁם הַמָּה יֵאָכְלוּ וְכָל-חֶרֶם
בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: וְרֹאשִׁית פֶּלֶא-בְּפוּרֵי כָל וְכָל-
תְּרוּמַת כָּל מִכֶּל תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית
עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לַהֲנִיחַ בִּרְכָה אֶל-בֵּיתְךָ:
לֹא כָל-נִבְלָה וּמִרְפָּה מִן-הָעוֹף וּמִן-הַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ
הַכֹּהֲנִים:

חלה לכהן. להניח ברכה אל ביתך, כל זה יהיה להשרות ברכה בביתך, ולא יחסר לך, אלא עוד יוסיף. לא לא יאכלו הכהנים,
לפי שהתורה להם מליקת חטאת העוף, שהיא נבלה ומרפה, הצריך להזהרם על שאר נבלות ומרפות.

לאחר שמסיים ההפטר יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמִהְרָה
יָבוֹא וַיְגַל לַפָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל חמישי, ט"ו אייר

המת. כז) וכיום בואו אל הקדש, כל כהן
שקא תחלה אל הקדש להתחנך לעבודה.
יקריב חטאתו, זו עשירית האפה שצריך
להקריב, כמו שכתוב "זה קרבן אהרן וכו' אשר
יקריבו לה' ביום המשח אותו, עשירית האפה
סלת מנחה תמיד, מחציתה בכקר ומחציתה
בערב" (ויקרא ויג). כח) והיתה להם לנחלה,
הכהן תהיה להם לנחלה. אני נחלתם,
כלומר, מותר הקרבנות יהיה נחלתם.
כט) המנחה וגו', כלומר, שרי המנחה וכו'.
וכל חרם, וכל הקדשות שמיעדים לכהנים.
ל) כל בפורי כל, אלו הפורים. וכל
תרומת כל וגו', וכל תרומה מכל מין שחייב
בתרומה. וראשית עריסותיכם, חלק ראשון
מעסק (מבצק), לפני שתאכלו ממנה, תפרישו

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:03	5:57	8:47	8:43	9:19	9:16	10:26	10:23	19:16	19:20	19:41	19:45	19:00	19:55
חיפה (ק)	6:00	5:53	8:45	8:42	9:17	9:14	10:25	10:22	19:18	19:22	19:43	19:48	18:51	19:58
ירושלים (ק)	5:59	5:52	8:45	8:41	9:16	9:13	10:24	10:21	19:17	19:21	19:42	19:46	18:41	19:55
תל אביב (ק)	6:03	5:57	8:47	8:43	9:19	9:16	10:26	10:23	19:17	19:21	19:42	19:46	19:00	19:57
אוסטריה, וינה (ק)	5:49	5:38	8:48	8:42	9:19	9:13	10:31	10:26	19:58	20:07	20:29	20:39	19:47	20:55
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:49	6:54	8:59	9:02	9:32	9:34	10:27	10:28	17:49	17:41	18:14	18:07	17:24	18:18
אוקראינה, אודסה (ק)	5:57	5:47	8:52	8:46	9:24	9:19	10:35	10:31	19:55	20:03	20:26	20:35	19:44	20:39
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:25	5:14	8:22	8:16	8:54	8:48	10:05	10:01	19:31	19:40	20:03	20:12	19:20	20:16
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:35	5:24	8:33	8:27	9:05	8:59	10:16	10:12	19:43	19:51	20:14	20:24	19:32	20:28
אוקראינה, זיטומיר (ק)	5:58	5:46	8:56	8:50	9:29	9:23	10:41	10:36	20:11	20:21	20:44	20:54	20:01	20:58
אוקראינה, קייב (ק)	5:49	5:37	8:49	8:42	9:21	9:14	10:33	10:28	20:05	20:15	20:38	20:49	19:55	20:53
איטליה, מילאנו (ק)	6:24	6:14	9:19	9:14	9:51	9:46	11:02	10:58	20:20	20:28	20:50	20:58	20:09	21:14
אקוואדור, קיטו (ח)	6:02	6:01	8:35	8:34	9:05	9:04	10:08	10:07	18:23	18:22	18:45	18:44	18:04	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:19	7:24	9:31	9:33	10:04	10:05	11:00	11:01	18:24	18:17	18:49	18:43	18:01	18:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:16	8:22	10:27	10:29	10:58	11:00	11:53	11:54	19:10	19:02	19:37	19:29	18:46	19:33
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:18	6:10	9:07	9:03	9:40	9:35	10:48	10:45	19:52	19:58	20:20	20:26	19:39	20:30
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:04	5:56	8:56	8:51	9:28	9:23	10:37	10:33	19:46	19:52	20:13	20:20	19:33	20:32
ארה"ב, גריסי סיטי (ק)	6:05	5:57	8:56	8:51	9:28	9:23	10:37	10:34	19:45	19:51	20:13	20:19	19:32	20:33
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:38	6:29	9:31	9:26	10:02	9:57	11:12	11:08	20:25	20:32	20:53	21:00	20:12	21:13
ארה"ב, הווסטון (ק)	6:45	6:39	9:28	9:25	10:01	9:57	11:07	11:04	19:55	19:59	20:19	20:23	19:40	20:34
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:10	6:04	8:57	8:53	9:29	9:25	10:37	10:34	19:33	19:38	19:59	20:04	19:19	20:14
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:50	6:44	9:30	9:27	10:03	9:59	11:08	11:06	19:50	19:53	20:13	20:16	19:34	20:26
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:01	5:52	8:51	8:46	9:24	9:19	10:33	10:29	19:41	19:47	20:08	20:15	19:28	20:30
ארה"ב, שיקאגו (ק)	5:56	5:47	8:49	8:44	9:21	9:16	10:30	10:27	19:43	19:50	20:11	20:19	19:31	20:30
בוליביה, לה-פס (ח)	6:33	6:34	9:01	9:01	9:30	9:30	10:30	10:30	18:29	18:26	18:51	18:48	18:09	18:52
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:32	6:20	9:32	9:26	10:05	9:58	11:17	11:12	20:51	21:01	21:24	21:35	20:41	21:55
בלגיה, בריסל (ק)	6:32	6:20	9:33	9:26	10:05	9:58	11:17	11:12	20:51	21:01	21:25	21:35	20:41	21:53
ברזיל, ס. פאולו (ח)	6:18	6:20	8:38	8:39	9:09	9:10	10:08	10:08	17:52	17:47	18:15	18:10	17:30	18:17
ברזיל, ריו דה ז'נרו (ח)	6:03	6:06	8:24	8:25	8:55	8:56	9:54	9:54	17:39	17:35	18:02	17:58	17:17	18:04
בריטניה, לונדון (ק)	5:48	5:36	8:50	8:43	9:22	9:15	10:34	10:29	20:11	20:21	20:45	20:56	20:02	21:14
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:52	5:39	8:56	8:49	9:28	9:21	10:41	10:36	20:24	20:35	21:00	21:12	20:16	21:33
גרמניה, ברלין (ק)	5:52	5:40	8:55	8:48	9:27	9:20	10:40	10:35	20:19	20:29	20:54	21:05	20:10	21:09
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:16	6:04	9:16	9:10	9:48	9:42	11:00	10:56	20:33	20:43	21:06	21:16	20:23	21:20
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:20	6:23	8:41	8:42	9:11	9:12	10:09	10:10	17:53	17:48	18:16	18:11	17:31	18:15
הודו, בומביי (ח)	6:15	6:11	8:52	8:49	9:24	9:22	10:29	10:27	19:00	19:02	19:22	19:24	18:43	19:28
הודו, פונה (ח)	6:10	6:06	8:48	8:45	9:20	9:17	10:24	10:22	18:57	18:59	19:19	19:21	18:40	19:25
הונגריה, בודפשט (ק)	5:41	5:30	8:38	8:32	9:10	9:04	10:21	10:17	19:45	19:53	20:16	20:25	19:34	20:29
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:13	6:05	9:04	8:59	9:36	9:31	10:45	10:42	19:53	19:59	20:21	20:28	19:40	20:32
יוון, אתונה (ק)	6:39	6:31	9:27	9:23	9:59	9:55	11:08	11:04	20:09	20:15	20:36	20:42	19:56	20:46
מולדובה, קישינב (ק)	6:04	5:53	8:59	8:53	9:32	9:26	10:42	10:38	20:03	20:12	20:34	20:43	19:52	20:47

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	7:07	7:03	9:49	9:46	10:19	10:16	11:24	11:22	20:04	20:06	20:26	19:47	20:32
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	7:07	7:14	9:13	9:16	9:46	9:48	10:40	10:41	17:48	17:39	18:16	17:21	18:11
נפאל, קטמנדו (ח)	5:27	5:22	8:12	8:09	8:43	8:40	9:50	9:47	18:38	18:41	19:02	18:23	19:09
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:55	9:25	9:24	9:58	9:57	11:00	10:58	19:10	19:09	19:31	18:51	19:35
פולין, ורשא (ק)	5:21	5:09	8:25	8:18	8:56	8:49	10:09	10:04	19:49	19:59	20:23	19:39	20:39
פרו, לימה (ח)	6:12	6:12	8:34	8:34	9:07	9:07	10:07	10:07	18:02	17:59	18:23	17:41	18:25
צרפת, לאון (ק)	6:40	6:31	9:36	9:31	10:08	10:03	11:19	11:15	20:39	20:47	21:09	20:27	21:32
צרפת, פריז (ק)	6:44	6:33	9:43	9:37	10:15	10:09	11:27	11:22	20:55	21:04	21:27	20:45	21:53
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:40	5:39	8:16	8:14	8:46	8:44	9:49	9:47	18:10	18:09	18:31	17:51	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:21	6:11	9:15	9:10	9:47	9:41	10:57	10:53	20:12	20:19	20:41	20:00	21:02
קנדה, מונטריאול (ק)	5:54	5:45	8:50	8:44	9:22	9:16	10:32	10:28	19:52	20:00	20:22	19:40	20:45
קפריסין, לרנקה (ק)	6:05	5:58	8:49	8:45	9:23	9:19	10:30	10:27	19:24	19:28	19:49	19:10	19:58
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:35	6:21	9:41	9:34	10:13	10:06	11:27	11:22	21:15	21:27	21:52	21:07	22:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:04	5:50	9:14	9:06	9:45	9:37	10:59	10:54	20:53	21:05	21:31	20:45	22:06
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	6:20	6:09	9:15	9:10	9:48	9:42	10:59	10:54	20:21	20:29	20:52	20:10	21:05
שווייץ, ציריך (ק)	6:21	6:11	9:20	9:14	9:51	9:45	11:02	10:58	20:28	20:37	20:59	20:17	21:23
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:59	5:56	8:33	8:31	9:06	9:04	10:09	10:08	18:34	18:35	18:56	18:17	19:02

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00370
21/04/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7